

www.qbz.gov.al

FLETORJA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Botim i Qendrës së Botimeve Zyrtare

Viti: 2022 – Numri: 75

Tiranë – E enjte, 19 maj 2022

PËRMBAJTJA

	Faqe
Rezolutë e Kuvendit datë 12.5.2022	Për vlerësimin e veprimtarisë së Autoritetit të Konkurrencës për vitin 2021..... 9513
Rezolutë e Kuvendit datë 12.5.2022.	Për vlerësimin e veprimtarisë së Agjencisë së Sigurimit të Depozitave për vitin 2021..... 9515
Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 288, datë 11.5.2022	Për miratimin e Klasifikimit Standard Ndërkombëtar të Arsimit KSNA 2011 (ISCED 2011), të fushave të arsimit dhe të trajnimit të KSNA 2013 (KSNA-F 2013) dhe të përkrahjeve të tyre të detajuara..... 9515
Urdhër i ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë nr. 89, datë 5.5.2022	Për miratimin e rregullores për raportimin dhe ndjekjen e ngjarjeve në Aviacionin Civil në Republikën e Shqipërisë..... 9670
Urdhër i drejtorit të përgjithshëm të Arkivave nr. 300, datë 17.5.2022	Për një ndryshim në urdhrin nr. 247, datë 28.7.2017, “Për miratimin e tarifave të njësuara të shërbimit të dokumentacionit në Rrjetin Arkivor Kombëtar të Republikës së Shqipërisë”..... 9693
Vendim i Gjykatës Kushtetuese nr. 10, datë 12.4.2022	Me objekt shfuqizimin e vendimeve nr. 103, datë 1.10.2015, të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda; nr. 114, datë 25.11.2015, të Gjykatës së Apelit për Krime të Rënda; nr. 00-2021-504, datë 6.7.2021, të Gjykatës së Lartë, si të papajtueshme me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë..... 9694
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 61, datë 11.4.2022	Mbi kërkesën e OSSH sh.a., lidhur me disa shtesa dhe ndryshime në vendimin e ERE-s nr. 60, datë 25.2.2021..... 9701
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 62, datë 11.4.2022	Mbi licencimin e shoqërisë “KESH” sh.a. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga centrali fotovoltai i digës Qyrsaq, HEC “Vau i Dejës”, me kapacitet të instaluar 5.143 mwp.... 9707
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 63, datë 11.4.2022	Mbi shqyrtimin e kërkesës së OST sh.a. për miratimin e Kodit të Transmetimit..... 9709
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 64, datë 11.4.2022	Mbi kualifikimin dhe pajisjen me certifikatë të garancisë së origjinës për impiantin e prodhimit të energjisë elektrike HEC “Moglicë”, të shoqërisë “Devoll Hydropower” sh.a., për vitin 2020 dhe 2021..... 9950

Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 66, datë 11.4.2022	Mbi fillimin e procedurës për rinovimin e licencës së shoqërisë “Energy Financing Team Tërana” sh.p.k., me nr. 390, seria F17, në veprimtarinë e furnizimit të energjisë elektrike.....	9951
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 67, datë 11.4.2022	Mbi fillimin e procedurës për rinovimin e licencës së shoqërisë “Energy Financing Team Tërana” sh.p.k., me nr. 377, seria T17, në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike	9953
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 68, datë 11.4.2022	Mbi kërkesën e koncesionarit “Teodori” sh.p.k., për transferimin e plotë të licencës së shoqërisë koncesionare “Teodori 2003” sh.p.k., nr. 87, seria PV09K, dhënë për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga HEC “Zalli i Bulqizës” dhe HEC “Ternovë”, tek shoqëria “Teodori” sh.p.k.....	9955
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 69, datë 11.4.2022	Për një ndryshim në vendimin e Bordit të ERE-s nr. 18, datë 4.2.2022, “Mbi depozitimin nga operatori i sistemit të shpërndarjes (OSSH sh.a.), për miratim në ERE të kontratës për ofrimin e shërbimeve të zyrtarit të pajtueshmërisë dhe kriterëve për përzgjedhjen e tij”.....	9957
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 70, datë 11.4.2022	Mbi fillimin e procedurës për heqjen e licencës nr. 489, seria P21, në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, dhënë shoqërisë “Gerti” sh.p.k.	9958
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 82, datë 20.4.2022	Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë “Salillari Energy Trade” sh.p.k., në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike.....	9960
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 83, datë 20.4.2022	Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë “Vokopola Energji” sh.p.k. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga HEC “Vokopola 1”, me kapacitet të instaluar 274 kw, “Vokopola 2”, me kapacitet të instaluar 3104 kw, dhe “Vokopola 3”, me kapacitet të instaluar 2297 kw, me kapacitet total të instaluar 5675 kw.....	9961
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 84, datë 20.4.2022	Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë “Sun Beat System” sh.p.k., në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik me kapacitet të instaluar 2000 kw.....	9963
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 85, datë 20.4.2022	Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë “Tren Sun System” sh.p.k. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik me kapacitet të instaluar 2000 kw.....	9965
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 86, datë 20.4.2022	Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë “NTSP” sh.p.k., në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik me kapacitet të instaluar 2000 kw.....	9967
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 87, datë 20.4.2022	Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë “Korça Photovoltaic Park” sh.p.k., në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik me kapacitet të instaluar 2000 kw..	9969

REZOLUTË**PËR VLERËSIMIN E VEPRIMTARISË SË
AUTORITETIT TË KONKURENCËS
PËR VITIN 2021****Kuvendi i Shqipërisë,**

- Duke vlerësuar rolin e Autoritetit të Konkurrencës në sigurimin e një konkurrence të lirë dhe efektive në treg, në zbatim të ligjit nr. 9121, datë 28.7.2003, “Për mbrojtjen e konkurrencës”, të ndryshuar;

- Duke njohur bashkëpunimin e këtij Autoriteti me institucionet qendrore dhe ato rregullatore, për aktet që mund të prekin funksionimin e konkurrencës në tregje;

- Duke konsideruar se mirëfunksionimi i tregjeve kërkon gjithëpërfshirjen e aktorëve dhe faktorëve të tregut për t'i bërë ata konkurrues dhe sa më të hapur, me synim mirëqenien e konsumatorit,

Vlerëson veprimtarinë e Autoritetit të Konkurrencës gjatë vitit 2021 në drejtim të:

- Angazhimit maksimal të Komisionit të Konkurrencës për zhvillimin normal të veprimtarisë së institucionit, të pasqyruar në miratimin e një numri total prej 94 vendimesh;

- Monitorimit të vazhdueshëm të tregjeve sensitive si: të telefonisë celulare, të prokurimeve publike, të sigurimeve, të produkteve paramjekësore, të grurit dhe miellit, etj.;

- Vlerësimit të 42 rasteve të kontrollit të përqendrimeve, nga të cilat Komisioni ka klasifikuar dhe autorizuar 31 raste dhe nuk ka klasifikuar 11 raste, ku tregjet më të prekura nga transaksionet e ndryshimet e kontrollit vazhdojnë të jenë edhe për vitin 2021 tregjet financiare dhe të sigurimeve, që ndiqen më pas nga tregu i energjisë elektrike, si dhe derdhjen në buxhetin e shtetit të vlerës prej 16,7 milionë lekësh si e ardhur nga përqendrimet;

- Miratimit të 28 vendimeve që lidhen me zbatimin e dispozitave ligjore për marrëveshjet e ndaluara, nga 7 vendime që janë miratuar në vitin 2020, duke përfunduar procedurat hetimore të nisura në tregjet e prokurimit të shërbimit të shtypshkrimeve, importit dhe tregtimit me shumicë të maskave, të alkooleve, të xheldezinfektuesve dhe të termometrave, hapjen e hetimeve të reja si në tregun e importit dhe shitjes me shumicë të

plehrave kimike dhe inputeve bujqësore, tregun e importit, prodhimit dhe tregtimit me shumicë të vajit vegjetal, barnave dhe pajisjeve mjekësore;

- Miratimit të 16 vendimeve nga 7 vendime të miratuara në vitin 2020, për zbatimin e dispozitës ligjore të nenit 9, të ligjit nr. 9121/2003, “Për mbrojtjen e konkurrencës”, të ndryshuar, për abuzimin me pozitën dominuese në treg, në tregjet e ngarkim-shkarkimit, importit, depozitimit, shitjes me shumicë të GLN-së, në tregun e ngarkim-shkarkimit, importit, depozitimit, shitjes me shumicë të karburanteve dhe tregun e menaxhimit të faciliteteve të parkimit të Tirana International Airport;

- Plotësimit të detyrimeve që rrjedhin nga marrëveshja e stabilizim-asociimit në fushën e konkurrencës, duke vijuar procesin e përafrimit të legjislacionit me direktivat evropiane në këtë fushë, nëpërmjet hartimit dhe miratimit gjatë vitit 2021 të dy akteve nënligjore në formën e udhëzuesit: udhëzimin “Mbi praktikatat më të mira në rastet e zbatimit të procedurave të kontrollit të përqendrimeve”, si dhe udhëzimin “Mbi praktikatat më të mira për dorëzimin e provave me karakter ekonomik dhe mbledhjen e të dhënave në rastet që kanë të bëjnë me zbatimin e neneve 4 dhe 9, të ligjit nr. 9121/2003, “Për mbrojtjen e konkurrencës”, të ndryshuar, si dhe në rastet e përqendrimeve”;

- Dhënies së kontributit për institucionet e tjera, për sa i takon hartimit të akteve ligjore dhe nënligjore, ku Autoriteti ka vlerësuar në total 36 akte dhe projektakte, nga të cilat 30 projektakte në tregun e energjisë dhe gazit, 2 projektakte në sektorin e furnizimit me ujë dhe largimin e përpunimit të ujërave të ndotura, lidhur me ndryshimin e nivelit tarifar, si dhe dhënien e rekomandimeve për disa akte nënligjore në fuqi në fushën e prokurimit publik, koncesioneve dhe shërbimit të auditimit ligjor;

- Trajnimit të vazhdueshëm të stafit të realizuar në kuadër të bashkëpunimit ndërkombëtar nëpërmjet projekteve të BERZH-it dhe IPA-s, si dhe OECD-së, ICN-s, etj., duke bërë të mundur zhvillimin e 68 trajnimeve virtuale brenda dhe jashtë vendit, si dhe një vizite studimore;

- Përmirësimit ndër vite të përpjekjeve të institucionit në drejtim të advokacisë përkundrejt shumë palëve në treg, si: konsumatorët, komuniteti i biznesit dhe institucionet shtetërore, ku konkretisht është nënshkruar Memorandumi i

Bashkëpunimit me Autoritetin Grek të Konkurrencës;

- Ndjekjes së 20 proceseve gjyqësore në Gjykatën Administrative të Shkallës së Parë Tiranë, ku Autoriteti rezulton të jetë i paditur nga ndërmarrjet për të cilat me vendimmarrje të Komisionit është konstatuar moszbatimi i masës së përkohshme për të cilat gjykata administrative e shkallës së parë i ka dhënë të drejtë Autoritetit në 14 raste.

Kuvendi kërkon që Autoriteti i Konkurrencës, për vitin 2022, të angazhohet veçanërisht në këto drejtime:

Të orientohet drejt digjitalizimit të proceseve të monitorimit dhe hetimit të tregjeve, si dhe të zbatojë sa më parë projektin për digjitalizimin e arkivit dhe protokollit të Autoritetit;

Të nxisë komunikim më të mirë me publikun në tërësi nëpërmjet publikimit të *Newsletter*-it mujor të Autoritetit;

Të përmirësojë treguesit e transparencës për vendosjen në dispozicion të qytetarëve të një kategorie më të gjerë të informacionit;

Të angazhojë kapacitetet administrative të institucionit për intensifikimin e monitorimeve dhe përfundimin në një kohë të arsyeshme të procedurave hetimore jo vetëm në tregjet sensitive dhe me impakt të drejtpërdrejtë në mirëqenien e konsumatorit, por edhe në tregjet e tjera referuar rekomandimeve të BE-së dhe OECD-së, si në tregun e tregtimit të vajit vegjetal, tregun e tregtimit të karburanteve, tregun e shërbimeve të telefonisë celulare, tregun e bamave dhe pajisjeve mjekësore;

Të mbajë në monitorim përqendrimin e autorizuar në tregun e telefonisë celulare, me qëllim vlerësimin e efekteve që do të sjellë në treg ndryshimi i kontrollit të shoqërive respektive;

Të përfshijë sa më parë ndryshimet për rishikim të ligjit nr. 9121/2003, “Për mbrojtjen e konkurrencës”, të ndryshuar, në procesin e konsultimit publik, me qëllim paraqitjen e tyre në Kuvend brenda vitit 2022;

Të angazhojë kapacitetet e tij administrative për adresimin e rekomandimeve cilësore për entet rregullatore dhe institucionet e administratës qendrore, si dhe për pasurimin e Platformës Parlamentare *Online* me këto rekomandime, duke përditësuar statusin e tyre në vazhdimësi;

Të përfshihet më shumë në advokacinë e reformave që promovojnë konkurrencën në

procedurat e prokurimit publik, si dhe të organizojë tryeza për bashkësinë e biznesit në mënyrë që të sigurohet konkurrenca në procedurat e prokurimit publik;

Të fokusohet në promovimin e mëtejshëm të kulturës së konkurrencës dhe komunikimin e vazhdueshëm me biznesin, si dhe të intensifikojë marrëdhëniet me botën akademike për çështjet e rregullimit të tregut, me qëllim sigurimin e njohurive të nevojshme për shumë profesionistë në fushën e ligjit të konkurrencës;

Të bëjë vlerësimin ligjor dhe të japë asistencën e nevojshme për ndihmën shtetërore për plotësimin e kuadrit ligjor dhe nënligjor, si dhe të bëjë vlerësime *ex-post* për rastet e dhënies së ndihmës shtetërore kur ka shqetësime për konkurrencën;

Të bëjë përpjekje për akomodimin e nevojave buxhetore për pajisjen me ambiente të përshtatshme të punës për stafin e Autoritetit;

Të angazhohet në organizimin e takimeve periodike me sipërmarrjen dhe botën akademike për të ndarë eksperiencat më të mira për parimet dhe kuadrin rregullator të konkurrencës;

Të bashkëpunojë me institucionet homologe të Bashkimit Evropian për të huazuar praktikën më të mira në fushën e konkurrencës dhe të sigurojë asistencën e ekspertëve ndërkombëtarë për çështje me rëndësi;

Kuvendi u kërkon organeve ekzekutive të të gjitha niveleve të bashkëpunojnë me Autoritetin e Konkurrencës:

Duke zbatuar detyrimin për të kërkuar paraprakisht vlerësimin ligjor të Autoritetit të Konkurrencës për çdo projektakt normativ, që ka si objekt ose pasojë dhënien e të drejtave ekskluzive, kufizime sasiore apo cilësore të konkurrencës në tregje ose sektorë të ndryshëm të ekonomisë, veçanërisht për kontratat koncesionare.

Përfshirjen e Autoritetit për konsultime të përhershme në procesin e përgatitjes dhe miratimit të akteve ligjore dhe nënligjore për të siguruar një konkurrencë të lirë dhe efektive në treg.

Miratuar në datën 12.5.2022

KRYETARE
Lindita Nikolla

REZOLUTË**PËR VLERËSIMIN E VEPRIMTARISË SË
AGJENCISË SË SIGURIMIT
TË DEPOZITAVE PËR VITIN 2021****Kuvendi i Shqipërisë,**

- Duke njohur e vlerësuar rolin e Agjencisë së Sigurimit të Depozitave për sigurimin dhe kompensimin e depozitave të qytetarëve, të vendosura në bankat që operojnë në Republikën e Shqipërisë;

- Duke vlerësuar kontributin e saj në drejtim të rritjes së qëndrueshmërisë së sistemit financiar e bankar;

- Duke mbështetur e zhvilluar bashkëpunimin me këtë agjenci, si dhe duke nxitur bashkëpunimin e saj me institucionet kombëtare e ndërkombëtare,

Vlerëson veprimtarinë e Agjencisë së Sigurimit të Depozitave, në drejtim të:

Kryerjes së simulimeve teknike për raportimin dhe ngarkimin e saktë në sistemin e Agjencisë të skedarëve për simulim/kompensim.

Përmirësimit të kapaciteteve monitoruese dhe vlerësuese të Agjencisë në vazhdimësi për vlerësimin e mjaftueshmërisë së fondit të kompensimit të depozitave në banka.

Intensifikimit të marrëdhënieve me institucionet e rrjetit të sigurisë financiare, me qëllim sigurimin e shpejtë të likuiditetit ose plotësimin e fondeve të Agjencisë, në rast të një ngjarjeje sigurimi.

Kryerjen e testeve periodike për të matur nivelin e njohurive që kanë punonjësit lidhur me skemën e sigurimit të depozitave duke identifikuar hapësirat për përmirësim.

Kryerjen e veprimtarive promovionale, me qëllim informimin dhe edukimin e publikut për përfitimet dhe kufizimet e skemës së sigurimit të depozitave.

Kuvendi rekomandon që Agjencia e Sigurimit të Depozitave, për vitin 2022, të përmirësojë punën, në këto drejtime:

1. Të vazhdojë kryerjen e simulimeve teknike me anëtarët e skemës së sigurimit të depozitave në funksion të përmirësimit të raportimit të saktë dhe në kohë nga subjektet anëtare në Agjenci në rast ngjarje sigurimi.

2. Të përmirësojë kapacitetet e infrastrukturës së teknologjisë së informacionit në Agjenci, në

funksion të automatizimit të administrimit të procesit të kompensimit.

3. Të organizojë ushtrimet e simulimit, trajnimet e posaçme dhe të vlerësojë kriteret e përgjithshme dhe teknike të bankave agjente të përzgjedhura, me qëllim përmbushjen me sukses të detyrimeve të tyre, në rast ngjarjeje sigurimi.

4. Të përmirësojë procedurat operationale të Agjencisë për parandalimin dhe adresimin e rreziqeve që mund të shkaktohen nga situata, të cilat mund të ndërpresin vijueshmërinë e veprimtarisë së institucionit.

5. Të identifikojë ndryshimet e mundshme ligjore dhe nënligjore për sigurimin e depozitave, me qëllim përputhshmërinë e kuadrit ligjor dhe rregullativ të juridiksionit vendës me Direktivën e Bashkimit Evropian 2014/49/EU, “Për skemat e sigurimit të depozitave”.

6. Të vijojë bashkëpunimin me anëtarët e rrjetit të sigurisë financiare dhe partnerët ndërkombëtare në drejtim të rritjes së aftësisë paguese të Agjencisë, në rast ngjarjeje sigurimi.

Miraturar në datën 12.5.2022.

KRYETARE
Lindita Nikolla

VENDIM

Nr. 288, datë 11.5.2022

**PËR MIRATIMIN E KLASIFIKIMIT
STANDARD NDËRKOMBËTAR TË
ARSIMIT KSNA 2011 (ISCED 2011), TË
FUSHAVE TË ARSIMIT DHE TË
TRAJNIMIT TË KSNA 2013 (KSNA-F 2013)
DHE TË PËRSHKRIMEVE TË TYRE
TË DETAJUARA**

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës dhe të pikës 5, të nenit 24, të ligjit nr. 17/2018, “Për statistikën zyrtare”, me propozimin e Kryeministrit, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

1. Miratimin e zbatimit të Klasifikimit Standard Ndërkombëtar të Arsimit KSNA 2011 (ISCED 2011), miraturar nga Komisioni Kombëtar për

Nomenklaturën, sipas lidhjes nr. 1, që i bashkëlidhet këtij vendimi.

2. Fushat e arsimit dhe trajnimit të KSNA 2013 (KSNA-F 2013) dhe përshkrimet e tyre të detajuara, miratuar nga Komisioni Kombëtar për Nomenklaturën, janë përkatësisht sipas lidhjeve nr. 2 dhe nr. 3, që i bashkëlidhen këtij vendimi.

3. Klasifikimi Standard Ndërkombëtar i Arsimit KSNA 2011 (ISCED 2011), fushat e arsimit dhe trajnimit të KSNA-së (KSNA-F 2013) dhe përshkrimet e tyre të detajuara zbatohen për unifikimin e sistemit arsimor në Republikën e Shqipërisë në drejtim të klasifikimit e të publikimit të të dhënave statistikore zyrtare për nivelet dhe fushat e arsimit.

4. Institucionet zbatuese të KSNA-së ngarkohen të krijojnë lidhje transparente ndërmjet KSNA-së dhe Kornizës Shqiptare të Kualifikimeve.

5. Ngarkohen Ministria e Arsimit dhe Sporteve, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, institucionet arsimore parauniversitare, institucionet e arsimit të lartë, institucionet ofruese të arsimit e të formimit profesional dhe prodhuesit e statistikave zyrtare, sipas legjislacionit për statistikat zyrtare, për zbatimin e këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

KRYEMINISTËR
Edi Rama

Lidhja nr. 1

KLASIFIKIMI STANDARD NDËRKOMBËTAR I ARSIMIT KSNA 2011 (ISCED 2011)

UNESCO

Kushtetuta e Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Arsimin, Shkencën dhe Kulturën (UNESCO) u miratua nga 20 vende në Konferencën e Londrës në nëntor 1945 dhe hyri në fuqi më 4 nëntor 1946. Organizata aktualisht ka 195 shtete anëtare dhe 8 anëtarë të asociuar.

Objekti kryesor i UNESCO-s është të kontribuojë në paqen dhe sigurinë në botë, duke promovuar bashkëpunimin midis kombeve, nëpërmjet arsimit, shkencës, kulturës dhe komunikimit, me qëllim rritjen e respektit të përgjithshëm për drejtësinë, sundimin e ligjit dhe të

Faqe | 9516

drejtat dhe liritë themelore të njeriut që janë pohuar nga Karta e Kombeve të Bashkuara për popujt e botës, pa dallim race, gjinie, gjuhe ose feje.

Për të përmbushur mandatin e saj, UNESCO ushtron pesë funksione kryesore: 1. Studime mbi arsimin, shkencën, kulturën dhe komunikimin për botën e nesërme; 2. Avancimin, transferimin dhe shkëmbimin e njohurive përmes aktiviteteve kërkimore, trajnuese dhe mësimore; 3. Veprime për përcaktimin e standardeve, për përgatitjen dhe miratimin e instrumenteve të brendshme dhe rekomandimeve statutores; 4. Ekspertizë përmes bashkëpunimit teknik me shtetet anëtare për politikën dhe projektet e tyre të zhvillimit; dhe 5. shkëmbimin e informacionit të specializuar.

UNESCO e ka selinë në Paris, Francë.

Instituti i Statistikave i UNESCO-s

Instituti i Statistikave i UNESCO-s (UIS) është zyra statistikore e UNESCO-s dhe është depozituesi i OKB-së për statistikat globale në fushën e arsimit, shkencës dhe teknologjisë, kulturës dhe komunikimit.

UIS u krijua në vitin 1999 për të përmirësuar programin statistikor të UNESCO-s dhe për të zhvilluar dhe ofruar statistika të sakta, në kohë dhe në ndihmë të politikave të nevojshme në mjediset e sotme shoqërore, politike dhe ekonomike gjithnjë e më komplekse dhe në ndryshim të shpejtë.

UIS e ka selinë në Montreal, Kanada.

Publikuar në vitin 2012 nga:

Instituti i Statistikave i UNESCO-s.
P.O. Box 6128, Succursale Centre-Ville
Montreal, Quebec H3C 3J7
Kanada

Tel: (1 514) 343-6880

Email: uis.publications@unesco.org

<http://www.uis.unesco.org>

ISBN 978-92-9189-123-8

Ref: U IS/2012/INS/10/REV

UNESCO-UIS 2012

PARATHËNIE

Duke qenë se sistemet arsimore kombëtare ndryshojnë në aspektin e strukturës dhe përmbajtjes kurrikulare, mund të jetë i vështirë krahasimi i performancës ndërmjet vendeve

përgjatë kohës ose të monitorohet progresi drejt objektivave kombëtarë dhe ndërkombëtarë. Për të kuptuar dhe interpretuar siç duhet inputet, proceset dhe rezultatet e sistemeve të arsimit nga një perspektivë globale, është e rëndësishme të sigurohet që të dhënat të jenë të krahasueshme. Kjo mund të bëhet duke zbatuar Klasifikimin Standard Ndërkombëtar të Arsimit (KSNA), kuadrin standard që përdoret për të kategorizuar dhe raportuar statistika mbi arsimin, të krahasueshme në nivel ndërkombëtar.

Klasifikimi KSNA 2011 është miratuar nga Konferenca e Përgjithshme e UNESCO-s në sesionin e 36-të të saj, në nëntor 2011. Fillimisht i hartuar nga UNESCO-ja në vitet 1970 dhe i rishikuar së pari më 1997-n, klasifikimi KSNA-së shërben si një instrument për të hartuar dhe prezantuar statistikat e arsimit, si në nivel kombëtar ashtu edhe ndërkombëtar. Kuadri përditësohet herë pas here për të kapur më mirë zhvillimet e reja, në sistemet arsimore në mbarë botën.

KSNA 2011 përfshin përkufizime të përmirësuara për llojet e arsimit dhe sqaron aplikimin e tyre në KSNA. Në klasifikimin e niveleve janë shtuar kategoritë në njohje të zgjerimit të arsimimit parashkollor dhe ristrukturimit të arsimit të lartë. Karakteristika të reja, gjithashtu, përfshijnë:

- i. përfshirjen e kualifikimeve arsimore si një njësi statistikore e lidhur me programin e arsimit;
- ii. skemat koduese me tri shifra për nivelet e programeve të arsimit dhe për nivelet arsimore të arritura;
- iii. një seksion mbi qeverisjen e KSNA-së; dhe
- iv. një fjalor të zgjeruar.

Këto përmirësime u prezantuan nga një panel global i këshillimit teknik, i përbërë nga ekspertë ndërkombëtarë në fushën e arsimit dhe statistikave, duke përfshirë organizatat përkatëse ndërkombëtare dhe partnerët, si Eurostat dhe Organizata për Zhvillimin dhe Bashkëpunimin Ekonomik (OECD). Procesi i gjerë i shqyrtimit përfshiu një sërë takimesh rajonale të ekspertëve dhe një konsultim formal global të koordinuar nga Instituti i Statistikave të UNESCO-s (UIS), në të cilin u ftuan të marrin pjesë të gjithë shtetet anëtare të UNESCO-s.

Programet e mbledhjes së të dhënave të UIS dhe UNESCO-OECD-Eurostat (UOE) do të përshtaten sipas këtyre standardeve të reja. Shtetet

Anëtare do të aplikojnë KSNA 2011 në raportimin e statistikave të tyre të arsimit duke filluar nga 2014.

KSNA 2011 do të kontribuojë në prodhimin e statistikave më të besueshme dhe krahasuese ndërkombëtare mbi arsimin, duke reflektuar evoluimin e vazhdueshëm të sistemeve arsimore në mbarë botën.

Dhjetor 2012

Hendrik van der Pol

DREJTOR I INSTITUTIT TË
STATISTIKAVE TË UNESCO-S

Përmbajtja

Pjesa 1. Çfarë është KSNA-ja?

Pjesa 2. Njësia e klasifikimit

Pjesa 3. Programet që përfshijnë nivelet e KSNA-së, programet vijuese dhe programet modulare

Pjesa 4. Shtrirja e arsimit në KSNA

Pjesa 5. Variablat ndërklasifikues

Pjesa 6. Llojet e të dhënave

Pjesa 7. Skemat e kodimit

Pjesa 8. Qeverisja

Pjesa 9. Nivelet e KSNA-së

Niveli 0 i KSNA-së. Arsimi parashkollor

Niveli 1 i KSNA-së. Arsimi fillor

Niveli 2 i KSNA-së. Arsimi i mesëm i ulët

Niveli 3 i KSNA-së. Arsimi i mesëm i lartë

Niveli 4 i KSNA-së. Arsimi pas së mesmes, jo i lartë

Niveli 5 i KSNA-së. Arsimi i lartë, cikël i shkurtër

Niveli 6 i KSNA-së. Niveli *Bachelor* ose ekuivalent

Niveli 7 i KSNA-së. Niveli master ose ekuivalent

Niveli 8 i KSNA-së. Doktoratë ose ekuivalent

Pjesa 10. Korrespondenca ndërmjet niveleve të KSNA-së 2011 dhe 1997

Shtojca I. KSNA 2011 rrugët e mundshme të arsimimit

Shtojca II. Kodimi i programeve të arsimit

Shtojca III. Kodimi i nivelit arsimor të arritur

Shtojca IV. Grupet e gjera dhe fushat e arsimit

Shtojca V. Arsimi j zyrtar në KSNA: Çështje të mëtejshme

Shtojca VI. Fjalor

PJESA 1 ÇFARË ËSHTË KSNA-ja?

1. Klasifikimi Standard Ndërkombëtar i Arsimit (KSNA) i përket Familjes Ndërkombëtare të Kombeve të Bashkuara të Klasifikimeve Sociale dhe Ekonomike, të cilat zbatohen në statistikat në mbarë botën me qëllim grumbullimin, përpilimin dhe analizën e të dhënave të krahasueshme në nivel ndërkombëtar. KSNA-ja është klasifikimi referues për organizimin e programeve të arsimit dhe kualifikimeve përkatëse sipas niveleve dhe fushave të arsimit. KSNA-ja është një produkt i marrëveshjes ndërkombëtare dhe është miratuar zyrtarisht nga Konferenca e Përgjithshme e Shteteve Anëtare të UNESCO-s.

2. KSNA-ja është hartuar për të shërbyer si një kornizë për klasifikimin e aktiviteteve arsimore, siç janë përcaktuar në programet dhe kualifikimet rezultuese, në kategoritë e miratuara ndërkombëtarisht. Prandaj, konceptet dhe përkufizimet bazë të KSNA-së kanë si qëllim të jenë të vlefshme në nivel ndërkombëtar dhe gjithëpërfshirëse të gamës së plotë të sistemeve të arsimit.

3. KSNA-ja klasifikon programet e arsimit, sipas përmbajtjes së tyre, duke përdorur dy variabla kryesorë ndërlidhës: nivelet e arsimit (*shih pjesën 9*) dhe fushat e arsimit (*shih shtojcën IV*). KSNA 2011 paraqet një rishikim të niveleve të klasifikimit të arsimit të KSNA 1997. Gjithashtu paraqet një klasifikim të lidhur me nivelin arsimor të arritur bazuar në kualifikimet e njohura arsimore.

4. Informacioni i përpunuar sipas KSNA-së mund të përdoret për grumbullimin e statistikave mbi shumë aspekte të ndryshme të arsimit me interes për politikëbërësit dhe përdoruesit e tjerë të statistikave ndërkombëtare të arsimit. Këto aspekte përfshijnë regjistrimin dhe pjesëmarrjen/ ndjekjen, burimet njerëzore ose financiare të investuara në arsim dhe nivelin arsimor të arritur të popullsisë.

5. Aplikimi i KSNA-së lehtëson transformimin e statistikave të detajuara të arsimit kombëtar mbi pjesëmarrësit, ofruesit dhe sponsorizuesit e arsimit, të hartuara në bazë të koncepteve dhe përkufizimeve kombëtare, në kategori të agreguara që mund të krahasohen dhe interpretohen në nivel ndërkombëtar.

6. Mbledhja e të dhënave të statistikave të arsimit të grumbulluara, sipas KSNA-së mund të

bazohet në burime të ndryshme të të dhënave si regjistrat administrativë, anketat individuale dhe familjare dhe statistikat e agreguara makroekonomike. Udhëzimet për zbatimin e KSNA 2011 në burimet statistikore do të përfshihen në një manual operacional dhe materiale të tjera trajnimi (*shih pjesën 8*).

7. KSNA 2011 mbështetet në tre komponentë: i. konceptet dhe përkufizimet e pranuara ndërkombëtarisht; ii. sistemet e klasifikimit; dhe iii. hartëzimin/klasifikimin e programeve dhe kualifikimeve përkatëse të arsimit, sipas KSNA-së në vendet e botës.

8. Hartëzimet/klasifikimet e KSNA-së janë një mjet thelbësor për organizimin e informacionit mbi sistemet arsimore kombëtare, programet e tyre dhe kualifikimet përkatëse në mënyrë që të sigurohet krahasueshmëria e informacionit në nivel KSNA-je dhe të mbështesin interpretimin e tyre për qëllime statistikore ndërkombëtare.

9. Hartëzimet/klasifikimet e KSNA-së sigurojnë një proces transparent të kodimit të programeve arsimore kombëtare dhe kualifikimeve përkatëse në kategori të krahasueshme për përdorim në statistikat ndërkombëtare, duke i lidhur kriteret e klasifikimit me karakteristikat e programeve të arsimit dhe kualifikimet e tyre përkatëse.

PJESA 2 NJËSIA E KLASIFIKIMIT

10. Njësitë bazë të klasifikimit në KSNA janë programi kombëtar (dhe lokal) i arsimit dhe kualifikimi i njohur arsimor.

11. Në KSNA, një program arsimi përcaktohet si një grup koherent ose një seri aktiviteteve arsimore ose komunikim i disenjuar dhe i organizuar për të arritur objektivat e paracaktuar të të mësuarit ose për të përmbushur një sërë detyrash specifike arsimore gjatë një periudhe të qëndrueshme. Objektivat përfshijnë përmirësimin e njohurive, aftësive/shkathtësive dhe kompetencave brenda çdo konteksti personal, qytetar, social dhe/ose të punësimit. Objektivat e të mësuarit janë zakonisht të lidhura, me qëllimin e përgatitjes për studime më të avancuara dhe/ose për një profesion, zanat ose klasë profesionale ose zanatesh, por mund të lidhet edhe me zhvillimin personal ose kohën e lirë. Një karakteristikë e përbashkët e një programi arsimor është që pas

përmbushjes së objektivave mësimorë ose detyrave arsimore, përfundimi i suksesshëm certifikohet.

Konceptet kryesore në formulimin e mësipërm duhet të kuptohen, si më poshtë:

12. **AKTIVITETET ARSIMORE:** aktivitete të qëllimshme të cilat përfshijnë ndonjë formë të komunikimit që synon të sjellë formim/të mësuar.

13. **KOMUNIKIMI:** një marrëdhënie midis dy ose më shumë personave ose një mediumi pa shprehje dhe personash, që përfshin transferimin e informacionit (mesazhe, ide, dije, strategji etj.). Komunikimi mund të jetë verbal ose joverbal, i drejtpërdrejtë/ballë për ballë ose i tërthortë/i largët dhe mund të përfshijë një shumëllojshmëri të gjerë kanalesh dhe medien.

14. **TË MËSUARIT:** përvetësimi individual ose modifikimi i informacionit, njohurive, kuptimit, qëndrimeve, vlerave, aftësive kompetencave ose sjelljeve përmes përvojës, praktikës, studimit ose udhëzimit.

15. **I ORGANIZUAR:** i planifikuar në një model ose sekuencë/cikël me synime të qarta ose të nënkuptuara. Përfshin një agjenci (person/a ose organ), i cili mundëson një mjedis mësimi dhe një metodë mësimore, përmes së cilës është i organizuar komunikimi. Të mësuarit zakonisht përfshin një mësues ose trajnues, i cili është i angazhuar në komunikimin dhe udhëheqjen e njohurive dhe aftësive me qëllim të mësuarin. Mjeti i të mësuarit mund të jetë edhe i tërthortë, p.sh. nëpërmjet radios, televizionit, softuerit kompjuterik, filmit, regjistrimeve, internetit ose teknologjive të tjera të komunikimit.

16. **I QËNDRUESHËM:** përvoja e të mësuarit ka elementet e kohëzgjatjes dhe të vazhdimësisë.

17. Një program arsimimi mundet, në një kontekst kombëtar, të përcaktohet dhe të rregullohet në mënyrë strikte. Përcaktimi i KSNA-së për një program arsimor siguron mundësi të shumta të cilat janë në dispozicion në vende të ndryshme, me qëllim arritjen e krahasueshmërisë në nivel ndërkombëtar.

18. Brenda një programi arsimit, aktivitetet arsimore mund të grupohen, gjithashtu, në nënkomponentë të përshkruar ndryshe në kontekste kombëtare si “kurse”, “module”, “njësi” dhe/ose “lëndë”. Në KSNA, një “kurs” është ekuivalent në kuptim me një “modul”, “njësi” dhe/ose “subjekt”. Një program arsimit mund të ketë komponentë kryesorë që normalisht nuk

karakterizohen si kurse – për shembull, aktivitetet e bazuara në lojë, periudhat e përvojës së punës, projektet kërkimore dhe përgatitja e tezave.

19. Klasifikimi i programeve të arsimit përcakton raportimin e statistikave mbi sistemet arsimore, p.sh. të regjistruarit, të pranuarit e rinj/të regjistruarit për herë të parë, mësuesit dhe burimet e tjera njerëzore dhe financiare. Statistikat mbi një program arsimor mund të japin informacion mbi lidhjet ndërmjet inputeve (të pranuarit e rinj në sistem), procesit (pjesëmarrjes) dhe rezultatit (kualifikimit).

20. Në kontekstin e KSNA-së, kualifikimi arsimor është konfirmimi zyrtar, zakonisht në formën e një dokumenti që vërteton përfundimin me sukses të një programi arsimor ose një faze të një programi. Kualifikimet mund të merren nëpërmjet: i. përfundimit të suksesshëm të një programi të plotë arsimor; ii. përfundimit të suksesshëm të një faze të një programi arsimor (kualifikimet e ndërmjetme); ose iii. vlerësimit të njohurive, aftësive/shkathësive dhe kompetencave të fituara, të pavarura nga pjesëmarrja në një program arsimor. Përfundimi i suksesshëm i një programi normalisht jepet kur një student ka arritur objektivat specifike të të mësuarit. Kreditet individuale të dhëna për përfundimin e suksesshëm të kurseve individuale (p.sh. module ose lëndë) nuk konsiderohen si kualifikime brenda KSNA-së. Në raste të tilla, një numër i mjaftueshëm kreditesh ose lëndësh të barasvlershme në kohëzgjatje dhe/ose që mbulojnë planin mësimor të një programi të plotë do të përfaqësonte një kualifikim.

21. KSNA 2011 i konsideron kualifikimet e njohura, të cilat korrespondojnë me një program arsimor si një njësi e lidhur me klasifikimin. Në KSNA, termi “kualifikim” është sinonim me “kredenciale”. Terma të tjerë, si “certifikatë”, “gradë” ose “diplomë” janë lloje të kualifikimit dhe trajtohen si sinonim për njëri-tjetrin brenda KSNA. Klasifikimi i kualifikimeve të njohura zyrtarisht nga autoritetet përkatëse kombëtare të arsimit është baza për statistikën mbi nivelin arsimor të arritur.

22. Në KSNA, programet e arsimit klasifikohen të parat dhe më pas kualifikimet. Hartëzimi/klasifikimi sipas KSNA-së është mjet për të treguar lidhjet mes programeve të arsimit dhe kualifikimeve. Normalisht, një program arsimit çon në një kualifikim. Megjithatë, në disa raste, programe të ndryshme mund të çojnë në të njëjtin

kualifikim dhe një program mund të çojë në një numër kualifikimesh të ndryshme.

23. Njohja e të mësuarit (të mëparshëm) përmes arsimit jozyrtar ose mësimit informal është bërë më e zakonshme në shumë vende gjatë dhjetëvjeçarit të fundit. KSNA 2011 lejon në mënyrë të veçantë klasifikimin e kualifikimeve të fituara përmes përvetësimit të aftësive, njohurive dhe kompetencave të krahasueshme me përfundimin me sukses të një programi zyrtar të arsimit dhe të pranuar përmes një kualifikimi zyrtar.

24. KSNA 2011 nuk është hartuar për të vlerësuar drejtpërsëdrejti kompetencat e individëve, sepse nuk ka lidhje të drejtpërdrejtë ndërmjet programeve arsimore ose kualifikimeve dhe arritjeve aktuale arsimore. Programet e arsimit në të cilat një individ ka marrë pjesë ose ka përfunduar me sukses, janë vetëm një përafrim i aftësive, njohurive dhe kompetencave të zotëruara në kohën e përfundimit.

25. Kornizat e kualifikimeve kombëtare dhe rajonale mund të jenë mjete të dobishme për të dalluar njohuritë, aftësitë dhe kompetencat që lidhen me programet dhe kualifikimet. Korniza të tilla ekzistojnë në shumë vende për të përshkruar kompetencat dhe nivelet e aftësive për popullatën në kuptimin e arritjeve arsimore. Rekomandohet që vendet të krijojnë lidhje transparente midis KSNA dhe kornizave të tyre të kualifikimeve kombëtare ose rajonale, ku ekziston një e tillë.

PJESA 3

PROGRAMET QË PËRFSHIJNË NIVELET E KSNA-SË, PROGRAMET VIJUESE DHE PROGRAMET MODULARE

26. Kur klasifikohen programet kombëtare të arsimit, sipas niveleve të KSNA-së, pikat e tranzicionit ndërmjet programeve kombëtare dhe pikat e daljes në tregun e punës mund të mos përputhen gjithmonë me pikat e tranzicionit ndërmjet niveleve të KSNA-së. Mund të identifikohen tri raste të tilla: i. programe që përfshijnë dy ose më shumë nivele të KSNA-së; ii. dy ose më shumë programe vijuese që së bashku përbëjnë një nivel KSNA; dhe iii. programe që ofrohen në module ose kurse pa sekuenca të përcaktuara qartë.

27. Një program arsimor kombëtar me një kohëzgjatje që tejkalon kriteret e parashikuara për

një nivel KSNA (*shih paragrafët 70 dhe 71*) konsiderohet se përfshin më shumë se një nivel. Prandaj është e nevojshme të identifikohet pika e tranzicionit (ose pikat) nga një nivel KSNA në tjetrin brenda rrjedhës së programit, sipas kriterëve. Për shembull, kur një program kombëtar i arsimit fillor zgjat tetë vjet ose më shumë, klasat e fundit duhet të klasifikohen si niveli i dytë i KSNA-së (p.sh. gjashtë klasat e para si niveli 1 i KSNA-së dhe dy klasat e fundit si niveli 2 i KSNA-së).

28. Për të klasifikuar një program që përfshin më shumë se një nivel të KSNA-së, pikat ekzistuese të tranzicionit brenda programit, siç janë fazat ose kualifikimet e ndërmjetme, duhet të përdoren për të caktuar klasat përkatëse të programit, në nivelet korresponduese të KSNA-së. Nëse nuk ekziston një pikë tranzicioni e tillë, kohëzgjatja grumbulluese tipike e nivelit të KSNA-së (*shih paragrafin 71*) jep udhëzime se si të identifikohen kufijtë ndërmjet niveleve të KSNA-së. Shikoni pjesën 9 për më shumë detaje mbi nivelet e KSNA-së.

29. Programet që përfshijnë më shumë se një nivel të KSNA-së zakonisht nuk ofrojnë një kualifikim në fund të nivelit më të ulët të KSNA-së. Në këto raste, kriteret e tjera mund të përdoren për të përcaktuar përfundimin e nivelit, për shembull duke ndjekur plotësisht klasën përfundimtare të klasifikuar në nivelin më të ulët të KSNA-së ose duke pasur akses në klasat e klasifikuara në nivelin më të lartë të KSNA-së.

30. Rëndësi të veçantë ka raportimi mbi programet që përfshihen në nivelet e KSNA-së. Të regjistruarit duhet të raportohen sipas nivelit të KSNA-së, zakonisht duke përdorur statistikën sipas klasës ose vitit për të bërë dallimin. Burimet financiare dhe njerëzore, gjithashtu, mund të vlerësohen sipas nivelit (ose grupeve të niveleve, p.sh. arsimit të lartë). Kur raporton të regjistruarit e rinj ose të diplomuar të një niveli të KSNA-së, të gjitha nivelet që shtrihen në program trajtohen në veçanti.

31. Për të përmbushur kriteret e kohëzgjatjes për nivelet e KSNA-së (*shih paragrafët 70 dhe 71*), mund të jetë e nevojshme të klasifikohen dy ose më shumë programe vijuese në të njëjtin nivel të KSNA-së, nëse kohëzgjatja e tyre e kombinuar i plotëson kriteret minimale të kohëzgjatjes, ndërsa kohëzgjatjet individuale jo. Në raste të tilla, progresi nga programi i parë në të dytin ose programet

pasuese në sistemin arsimor nuk pasqyrohet kur raportohen të dhënat për të diplomuarit nga niveli i dhënë i KSNA-së, por çdo kualifikim i ndërmjetëm, i njohur mund të raportohet në nënkategori: i. “përfundim i pjesshëm” në nivelet 2 dhe 3 të KSNA-së; ose ii. “nuk ka përfundim të nivelit” në nivelet e tjera të KSNA-së (*shih paragrafin 60*). Një situatë e tillë mund të ndodhë nëse në një sistem arsimor një sekuencë prej katër në vend të dy ose tri programeve formon nivelet 1 deri në 3 të KSNA-së.

32. Dy ose më shumë programe vijuese të cilat përbëjnë një nivel KSNA kërkojnë konsideratë të veçantë në raportim. Regjistrimi duhet të kombinohet për të gjitha programet në nivel. Për të dhënat për “të regjistruarit për herë të parë”, konsiderohen vetëm ata që hyjnë në programin e parë në nivelin e KSNA-së, ndërsa për të dhënat për “të diplomuarit”, konsiderohen vetëm ata që plotësojnë programin përfundimtar në renditje brenda nivelit. Për nivelin arsimor të arritur, vetëm përfundimi i suksesshëm i programit përfundimtar në renditje llogaritet si përfundim i nivelit. Njohja e përfundimit me sukses të programeve të mëparshme brenda nivelit KSNA raportohet në nënkategoritë “përfundim i pjesshëm i nivelit” ose “nuk ka përfundim nivelit” (*shih paragrafin 60*).

33. Programet modulare u mundësojnë studentëve të përpilojnë përmbajtjen e arsimimit të tyre në mënyrë fleksibël, duke kombinuar kurse ose module të ndryshme. Një kombinim i moduleve konsiderohet, si një program arsimit nëse ai plotëson përcaktimin, sipas KSNA për një program arsimor (*shih paragrafin 11*).

34. Të gjithë pjesëmarrësit në modulet që përbëjnë programin arsimor numërohen si të regjistruar në program edhe nëse ndjekin vetëm disa nga modulet, të cilat në vetvete mund të jenë më të shkurtra se kohëzgjatja tipike e nivelit KSNA të dhënë. Një program modular konsiderohet se përfundon me sukses kur numri i nevojitur dhe llojet e moduleve për programin e arsimit janë përfunduar me sukses.

PJESA 4

SHTRIRJA E ARSIMIT NË KSNA

35. KSNA 2011 mbulon programet e arsimit zyrtar dhe jozyrtar të ofruara në çdo fazë të jetës së një personi. Kualifikimet të cilat njihen nga

autoritetet përkatëse kombëtare të arsimit, si do që të jenë marrë (p.sh., me përfundimin e suksesshëm të një programi arsimor zyrtar ose nëpërmjet një programi të arsimit jozyrtar ose të të mësuarit informal), përdoren me qëllim për matjen e nivelit arsimor të arritur. KSNA-ja nuk mbulon programe të mësimit jozyrtar, rastësor apo të rastit, as kualifikime që nuk njihen. Arsimi zyrtar dhe jozyrtar mbulon një sërë programesh arsimore të hartuara brenda një konteksti kombëtar, siç janë arsimi fillestar, arsimi i rregullt, programet e mundësisë së dytë, programet e shkrim-leximit, arsimi i të rriturve, arsimi i vazhdueshëm, arsimi i hapur dhe në distancë, praktika profesionale, arsim profesional ose teknik, trajnim ose arsimim për persona me nevoja të veçanta.

36. **Arsimi zyrtar** është arsimi i institucionalizuar, i qëllimshëm dhe i planifikuar përmes organizatave publike dhe organeve private të njohura dhe në tërësinë e tyre përbëjnë sistemin zyrtar të arsimit të një vendi. Programet e arsimit zyrtar njihen si të tilla nga autoriteti arsimor përkatës kombëtar ose autoritetet ekuivalente, p.sh. çdo institucion tjetër në bashkëpunim me autoritetet arsimore kombëtare ose nënkombëtare. Arsimi zyrtar përbëhet kryesisht nga arsimi fillestar (*shih paragrafin 37*). Arsimi profesional, arsimi për persona me nevoja të veçanta dhe disa pjesë të arsimit të të rriturve shpesh njihen si pjesë e sistemit të arsimit zyrtar. Kualifikimet nga arsimi zyrtar janë të njohura sipas përkufizimit dhe për këtë arsye janë brenda fushës së KSNA-së. Arsimi i institucionalizuar ndodh kur një organizatë ofron angazhime të strukturuar arsimore, të tilla si marrëdhëniet ose ndërveprimet student-mësues, të cilat janë të disanjuara posaçërisht për arsim dhe mësim.

37. Arsimi zyrtar zhvillohet zakonisht në institucionet arsimore që janë të disanjuara për të siguruar arsimim me kohë të plotë për studentët në një sistem të disanjuar si një rrugë e vazhdueshme arsimimi. Ky referohet si arsim fillestar, i përkufizuar si arsimit zyrtar i individëve para hyrjes së tyre të parë në tregun e punës, pra kur ata normalisht do të jenë në arsimim me kohë të plotë.

38. Arsimi zyrtar përfshin, gjithashtu, arsimin për të gjitha grup-moshat me përmbajtje programesh dhe kualifikimesh, të cilat janë ekuivalente me ato të arsimit fillestar. Programet që zhvillohen pjesërisht në vendin e punës mund të

konsiderohen, gjithashtu, arsim zyrtar nëse ato çojnë në një kualifikim që njihet nga autoritetet arsimore kombëtare (ose ekuivalente). Këto programe ofrohen shpesh në bashkëpunim midis institucioneve arsimore dhe punëdhënësve (p.sh. stazhet e punës).

39. Ashtu si arsimi zyrtar (por ndryshe nga të mësuarit informal, i rastësishëm ose rastësor), arsimi jozyrtar është arsimi i institucionalizuar, i qëllimshëm dhe i planifikuar nga një ofrues i arsimit. Karakteristika përcaktuese e arsimit jozyrtar është se është një shtesë, alternativë dhe/ose plotësues i edukimit zyrtar brenda procesit të të mësuarit gjatë gjithë jetës së individit. Shpesh jepet për të garantuar të drejtën për të pasur akses në arsim për të gjithë. Ai shërben për njerëz të të gjitha moshave, por nuk zbaton domosdoshmërisht një strukturë rruge të vazhdueshme; mund të jetë i shkurtër në kohëzgjatje dhe/ose me intensitet të ulët; dhe zakonisht ofrohet në formën e kurseve ose të seminareve të shkurtra. Arsimi jozyrtar çon kryesisht në kualifikime që nuk njihen si zyrtare ose ekuivalente me kualifikimet zyrtare nga autoritetet arsimore përkatëse kombëtare apolokale ose në asnjë kualifikim. Sidoqoftë, kualifikimet zyrtare të njohura mund të merren përmes pjesëmarrjes ekskluzive në programe specifike të arsimit jozyrtar; kjo ndodh shpesh kur programi jozyrtar plotëson kompetencat e përfuara në një kontekst tjetër.

40. Në varësi të kontekstit kombëtar, arsimi jozyrtar mund të mbulojë programe që kontribuojnë në të mësuarin e shkrim-leximit dhe arsimimin e të rriturve dhe të rinjve dhe arsimimin për fëmijët jashtë shkollës, si dhe programe për aftësitë jetësore, shkathtësinë në punë dhe zhvillimin social ose kulturor. Mund të përfshijë trajnime në punë për të përmirësuar ose përshtatur kualifikimet dhe aftësitë ekzistuese, trajnimin për personat e papunë ose joaktivë, si dhe rrugë alternative arsimore drejt arsimimit dhe trajnimit zyrtar në disa raste. Ai gjithashtu mund të përfshijë aktivitete mësimore të ndjekura për vetëzhvillim dhe, në këtë mënyrë, është jo domosdoshmërisht i lidhur me punën.

41. Përfundimi i suksesshëm i një programi arsimor jozyrtar dhe/ose i një kualifikimi arsimor jozyrtar normalisht nuk mundëson qasjen/aksesin në një nivel më të lartë të arsimit, po të mos jetë i validuar në mënyrë të duhur në sistemin zyrtar të

arsimit dhe njohur nga autoritetet përkatëse kombëtare apo lokale (ose ekuivalente).

42. Në KSNA 2011 ekziston një dallim i qartë midis arsimit zyrtar dhe jozyrtar për qëllime statistikore. KSNA 2011 rekomandon përdorimin e kritereve të ekuivalencës së përmbajtjes dhe/ose kualifikimeve rezultuese për klasifikimin e programeve të arsimit jozyrtar. Më shumë informacion mbi klasifikimin e programeve të arsimit jozyrtar është dhënë në Shtojcën V. Aktualisht, ushtrimet ndërkombëtare për grumbullimin e të dhënave mbi arsimin (hartëzimet / planifikimet, anketimet, regjistrimet/censet etj.) janë të përqendruara kryesisht në arsimin zyrtar.

43. **Të mësuarit informal** nuk përfshihet në fushën e KSNA për matjen e pjesëmarrjes në arsim, edhe pse kualifikimet e njohura të cilat janë marrë nëpërmjet të mësuarit informal konsiderohen kur përcaktohen nivelet arsimore të arritura. Të mësuarit informal është përcaktuar si forma e të mësuarit, e cila është e qëllimshme apo e paramenduar, por jo e institucionalizuar. Rrjedhimisht, është më pak e organizuar dhe më pak e strukturuar se arsimi zyrtar apo jozyrtar. Të mësuarit informal mund të përfshijë aktivitete të të mësuarit që ndodhin në familje, në vendin e punës, në komunitetin lokal dhe në jetën e përditshme, në bazë të drejtimit familjar, shoqëror apo të vetëdrejtuarit. Ashtu si arsimi zyrtar dhe jozyrtar, të mësuarit informal mund të dallohet nga mësimi i rastësishëm ose pa dashje.

44. KSNA-ja, gjithashtu, përjashton **të mësuarit pa dashje** ose **të rastësishëm**, që do të thotë forma të ndryshme të të mësuarit që nuk janë të organizuara ose që përfshijnë komunikimin që nuk është projektuar për të sjellë mësim. Të mësuarit e rastësishëm ose rastësor mund të ndodhë si një nënprodukt i veprimtarive të përditshme, ngjarjeve ose komunikimit që nuk janë të disenuara si veprimtari të qëllimshme edukative ose mësimore. Shembujt mund të përfshijnë të mësuarit që zhvillohet gjatë një takimi, duke dëgjuar një program në radio ose duke parë një transmetim televiziv që nuk është hartuar si një program arsimor.

PJESA 5 VARIABLAT NDËRKLASIFIKUES

45. Variablat kryesorë ndërlidhës të KSNA-së janë nivelet dhe fushat e arsimit (*shih shtojcën V për fushat e arsimit*). Brenda niveleve të KSNA-së, programet dhe kualifikimet klasifikohen më tej, sipas dimensioneve plotësuese. Këto përfshijnë:

- orientimin e programit;
- përfundimin e nivelit të KSNA-së;
- aksesin në nivele më të larta të KSNA-së; dhe
- pozicionin në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe të diplomimit.

Jo të gjitha dimensionet plotësuese vlejnë për të gjitha nivelet. Përveç kësaj, niveli 0 i KSNA-së është ndarë më tej sipas llojit të programit dhe grup-moshës target. Kategoritë dhe nënkategoritë e ofruara nga këto dimensionet plotësuese mundësojnë grumbullimin dhe raportimin më të detajuar të të dhënave të krahasueshme në nivel ndërkombëtar.

46. Karakteristikat dhe atributet e tjera përshkruese të programeve dhe kualifikimeve përtej atyre të përshkruara në KSNA mund të përfshijnë: ofruesin e arsimit, mjedisin arsimor ose vendndodhjen, kontekstin institucional, mënyrën e ofrimit të arsimit, llojin e pjesëmarrësit ose mënyrën e pjesëmarrjes. Megjithatë nuk përfshihen në KSNA si dimensionet plotësuese, këto karakteristika shërbejnë si një funksion i rëndësishëm për të dalluar natyrën e programeve në shumë vende dhe për të përcaktuar fushën e mbledhjes së të dhënave.

Nivelet

47. Nocioni i “niveleve” të arsimit përfaqësohet nga një set i renditur, duke i grupuar programet e arsimit në lidhje me klasifikimin e përvojave të të mësuarit, si dhe njohuritë, aftësitë dhe kompetencat që secili program është hartuar për të dhënë. Niveli i KSNA-së reflekton shkallën e kompleksitetit dhe specializimit të përmbajtjes së një programi arsimor, nga themelori në atë më kompleksin.

48. Nivelet e arsimit janë pra një konstrukt i bazuar në supozimin se programet e arsimit mund të grupohen në një seri të renditur kategorish. Këto kategori përfaqësojnë hapa të gjerë të progresit arsimor në aspektin e kompleksitetit të përmbajtjes arsimore. Sa më i avancuar programi, aq më i lartë është niveli i arsimit.

49. Klasifikimi i programeve të arsimit në një progresion nivelesh synon të pasqyrojë gamën e plotë të rrugëve arsimore të disponueshme në sistemet e arsimit. Shumica e sistemeve të arsimit ofrojnë disa rrugë të mundshme nga niveli 0/1 në 8 i KSNA-së (*shih figurën 2 në shtojcën I*). Individët mund të organizojnë rrugët e tyre të arsimimit në shumë mënyra, pasi sistemet e arsimit sigurojnë shtigje të shumëfishta, sekuenca programesh alternative dhe dispozita të mundësisë së dytë. Megjithatë, individët rrallë kalojnë nëpër të gjitha nivelet e mundshme.

50. Klasifikimi i programeve të arsimit, sipas nivelit, synon të pasqyrojë përmbajtjen e tyre. Megjithatë, kurrikula është shumë e larmishme, e shumëfishtë dhe komplekse për të vlerësuar dhe krahasuar në mënyrë të drejtpërdrejtë përmbajtjen e programeve nëpër sistemet arsimore në mënyrë të qëndrueshme. Për shkak të mungesës së masave të drejtpërdrejta për klasifikimin e përmbajtjes arsimore, KSNA-ja përdor kritere përfaqësimi që ndihmojnë në klasifikimin e një programi arsimimi të caktuar në nivelin e duhur të KSNA-së. Kriteret e përfaqësimit janë ndonjëherë specifike për secilin nivel të KSNA-së dhe shpjegohen në seksionet/pjesët përkatëse. Kriteret e përgjithshme për kohëzgjatjen dhe kohëzgjatjen grumbulluese, sipas nivelit janë përmbledhur në fund të këtij seksioni/pjesë.

51. Këto kritere përfaqësimi përbëhen nga kritere plotësuese dhe kryesore. Kriteret kryesore tregojnë karakteristikat e nevojshme të programeve të arsimit në nivelin përkatës të KSNA-së. Kriteret plotësuese tregojnë karakteristikat e ndara nga shumë – por jo të gjithë – programe arsimi në nivelin e KSNA-së (*shih pjesën 9*).

52. Kriteri kryesor për klasifikimin e një programi është kompleksiteti dhe specializimi i përmbajtjes së tij arsimore dhe si përmbajtja reflektohet në kriteret e përfaqësimit. Konteksti institucional nuk duhet të përdoret si zëvendësim për përmbajtjen arsimore, si një kriter klasifikimi. Për shembull, programet e KSNA 4 mund të zhvillohen në institucione që zakonisht ofrojnë programe 5 ose 6 të KSNA-së.

Orientimi

53. Orientimi i një programi dallohet në nivelet 2 deri në 5 të KSNA-së, me mundësinë e përdorimit në nivelet 6 deri në 8 të KSNA-së. Ekzistojnë dy kategori orientimi: arsimimi “i

përgjithshëm” dhe “profesional”. Në nivelet e arsimit të lartë, termat “akademik” dhe “profesional” do të përdoren në vend të “i përgjithshëm” dhe “profesional” respektivisht. KSNA 2011 akoma nuk e përcakton më saktësisht “akademik” dhe “profesional” për nivelet më të larta të KSNA-së, por krijon mundësinë për të dalluar orientimet “akademike” dhe “profesionale” në të ardhmen bazuar, për shembull, në fushat e arsimit. Në nivelin 5 të KSNA-së, përkufizimet e arsimit “të përgjithshëm” dhe “profesional” do të përdoren derisa të zhvillohen përkufizimet “akademik” dhe “profesional”.

54. Arsimi **profesional** përcaktohet si program arsimimi i disenjuar për nxënësit që të fitojnë njohuri, aftësi/shkathtësi dhe kompetenca specifike për një profesion të veçantë, zanat ose klasë të profesioneve ose zanateve. Programe të tilla mund të kenë komponentë të bazuar në punë (p.sh. mësimet e punës, programet e arsimit të dyfishtë). Përfundimi i suksesshëm i programeve të tilla çon në tregun përkatës të punës, kualifikime profesionale të njohura, të pranuar si profesionalisht të orientuara nga autoritetet përkatëse kombëtare dhe/ose tregu i punës.

55. Arsimi **i përgjithshëm** përcaktohet si program arsimimi i disenjuar për të zhvilluar njohuritë, aftësitë/shkathtësitë dhe kompetencat e përgjithshme të nxënësve, si dhe aftësitë e shkrim-leximit dhe të numërimit, shpesh për të përgatitur pjesëmarrësit për programe më të avancuara arsimore në të njëjtin nivel apo në një nivel më të lartë të KSNA-së dhe për të vendosur themelet e të mësuarit gjatë gjithë jetës. Këto programe zakonisht janë në shkollë ose në kolegje. Arsimi i përgjithshëm përfshin programe arsimi që janë të disenjuara për të përgatitur pjesëmarrësit për të hyrë në arsimin profesional, por nuk përgatisin për punësim në një profesion të veçantë, zanat ose klasë të profesioneve ose zanateve, dhe as të çon direkt në një kualifikim të lidhur me tregun e punës.

Përfundimi dhe qasja/aksesi në nivele më të larta të arsimit

56. Kërkesat për përfundimin e suksesshëm të një programi arsimor, për shembull arritjen e objektivave të tij të të mësuarit, zakonisht përcaktohen në specifikimet e programit dhe zakonisht përfshijnë:

- kërkesat për frekuentim (regjistrohen dhe frekuentojnë rregullisht deri vitin e fundit të një programi); dhe/ose

- përvetësimin e demonstruar të njohurive, aftësive dhe kompetencave të pritshme.

57. Përvetësimi i njohurive, aftësive dhe kompetencave që formojnë qëllimin e të mësuarit të një programi arsimor zakonisht vërtetohet nga:

- marrja e një provimi përfundimtar, bazuar në kurrikula ose seri provimesh;

- grumbullimin e numrit të caktuar të krediteve të studimit; ose

- një vlerësim të suksesshëm formal të njohurive, aftësive/shkathtësive dhe kompetencave të fituara.

Në arsimin zyrtar, përfundimi i suksesshëm zakonisht rezulton në një kualifikim i cili njihet nga autoritetet përkatëse kombëtare të arsimit.

58. Programet e arsimit në nivelet 1 dhe 2 të KSNA-së (dhe herë pas here në nivelet 3 ose 4 të KSNA-së) nuk përfundojnë gjithmonë me një kualifikim. Në këto raste, kritere të tjera në vend të kualifikimeve duhet të përdoren për të përcaktuar përfundimin me sukses; për shembull, duke marrë pjesë në të gjithë vitin e fundit të programit ose duke pasur akses në një nivel më të lartë të arsimit.

59. Përfundimi i suksesshëm i programeve në nivelet 1 deri në 3 të KSNA-së konsiderohet gjithmonë si përfundim i nivelit, kur kualifikimi i fituar është i disenjuar për të siguruar akses të drejtpërdrejtë në një nivel më të lartë të KSNA-së. Në rastin e nivelit 3 të KSNA-së, “niveli më i lartë i KSNA” nënkuptohet nivelet 5, 6 ose 7 i KSNA-së. Kualifikimet konsiderohen se ofrojnë akses në një nivel më të lartë të KSNA-së edhe nëse ky akses është i kufizuar vetëm në disa nga programet në nivelin më të lartë të KSNA-së. Përfundimi i suksesshëm i programeve të klasifikuara në nivelet 4 deri në 8 të KSNA-së është konsideruar si përfundim i nivelit. Megjithatë, për nivelin arsimor të arritur, kualifikimet e njohura, të fituara para përfundimit të programit (p.sh. nga përfundimi me sukses i një faze të programit që rezulton në një kualifikim të ndërmjetëm të njohur) klasifikohen në një nivel më të ulët të KSNA-së. Kur një kualifikim i siguruar nuk siguron qasje/akses të drejtpërdrejtë në një nivel më të lartë të KSNA-së, përfundimi i suksesshëm i programeve mund të konsiderohet si përfundim i nivelit (pa akses) ose jo përfundim i nivelit. Vetëm në nivelin 2 dhe 3 të KSNA-së,

kualifikimet që nuk japin akses në një nivel më të lartë të KSNA-së mund të konsiderohen si përfundim i nivelit (pa akses), përfundim i pjesshëm i nivelit ose jo përfundim i nivelit.

60. Programet e arsimit dhe kualifikimet përkatëse brenda niveleve 2 dhe 3 të KSNA-së dallohen nga katër nënkategori:

i. nuk ka përfundim të nivelit (dhe kështu nuk ka akses të drejtpërdrejtë në një nivel më të lartë të KSNA-së – i cili në rastin e nivelit 3 të KSNA-së është në nivelet 5, 6 ose 7);

ii. përfundim i pjesshëm i nivelit pa akses të drejtpërdrejtë në një nivel më të lartë të KSNA;

iii. përfundim i nivelit pa akses të drejtpërdrejtë në një nivel më të lartë të KSNA-së; dhe

iv. përfundim i nivelit me akses të drejtpërdrejtë në një nivel më të lartë të KSNA-së (i cili në rastin e nivelit 3 të KSNA-së është për programet e para të larta në nivelet 5, 6 ose 7).

61. Përfundimi i suksesshëm i programeve në nivelet 2 ose 3 të KSNA-së, i cili nuk siguron akses në programe në një nivel më të lartë të KSNA-së (i cili në rastin e KSNA 3 është nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së) konsiderohet si përfundim i nivelit ose përfundim i pjesshëm i nivelit nëse programi plotëson kriteret e mëposhtme: i. programi ka një kohëzgjatje prej së paku dy vjetësh studimi në nivelin e dhënë të KSNA-së; dhe ii. kohëzgjatja grumbulluese që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së është të paktën 8 vjet për programet e nivelit 2 të KSNA-së dhe të paktën 11 vjet për programet e nivelit 3 të KSNA-së. Përfundimi i suksesshëm i programeve më të shkurtra në cilindo nivel KSNA konsiderohet si përfundim i suksesshëm vetëm i programit. Për qëllim të nivelit arsimor të arritur, çdo kualifikim i njohur i marrë nga përfundimi i suksesshëm i programeve të shkurtra klasifikohet në një nivel më të ulët të KSNA-së së vetë programi.

62. Programet të cilat:

a) nuk plotësojnë kriteret e përmbajtjes, kohëzgjatjes minimale ose kriteret e kohëzgjatjes grumbulluese klasifikohen si kategoria 1 (jo përfundim i nivelit).

b) plotësojnë kriteret e përmbajtjes, kohëzgjatjes minimale dhe kriteret e kohëzgjatjes grumbulluese, janë pjesë e një vargu të programeve brenda të njëjtit nivel të KSNA-së (por nuk janë programi i fundit në rend) dhe për këtë arsye nuk japin akses

të drejtpërdrejtë në një nivel më të lartë të KSNA-së, klasifikohen si kategoria 2 (përfundim i pjesshëm i nivelit).

c) plotësojnë kriteret e përmbajtjes, kohëzgjatjes minimale dhe kriteret e kohëzgjatjes grumbulluese dhe janë programe përfundimtare, klasifikohen si kategoria 3 (përfundim i nivelit pa akses të drejtpërdrejtë). Programe të tilla zakonisht çojnë direkt në kualifikime të lidhura me tregun e punës.

d) janë programe të nivelit 3 të KSNA-së që ofrojnë akses vetëm në programet e nivelit 4 të KSNA-së, klasifikohen gjithashtu si kategoria 3 (përfundim i nivelit pa akses të drejtpërdrejtë).

e) ofrojnë akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së, klasifikohen si kategoria 4 (përfundim i nivelit me akses të drejtpërdrejtë).

63. Një program për një grup specifik të pjesëmarrësve (të rritur ose individë me nevoja të veçanta) mund të ketë një kohëzgjatje më të shkurtër ose më të gjatë se një program i ngjashëm në arsimin e rregullt në një nivel të dhënë të KSNA-së. Megjithatë, përfundimi i suksesshëm i një programi duhet të llogaritet vetëm si përfundim i nivelit nëse kualifikimi i fituar tregon përvetësimin e nivelit të barabartë të njohurive, aftësive/shkathhtësive dhe kompetencave si në programet e rregullta arsimore në të njëjtin nivel.

64. Pjesëmarrja në një program pa përfundim të suksesshëm nuk kualifikohet si përfundim niveli ose përfundim i pjesshëm i nivelit dhe – me përjashtim të niveleve 0 dhe 1 të KSNA-së – nuk merret në konsideratë kur përcaktohet niveli arsimor i arritur. Kështu, niveli arsimor i arritur i individëve që nuk e përfundojnë me sukses një program të caktuar është niveli më i lartë i arritur përpara hyrjes në program.

65. Ndërsa kriteret për përfundimin e nivelit zbatohen për përfundimin me sukses dhe për këtë arsye janë të zbatueshme drejtpërdrejt vetëm për individët, programet arsimore në tërësi klasifikohen, sipas kualifikimit më të lartë të mundshëm që ato janë projektuar për të përgatitur, edhe nëse disa pjesëmarrës nuk do ta fitojnë këtë kualifikim.

Pozicioni në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit

66. Programet në nivelet 6 dhe 7 të KSNA-së dallohen nga pozicioni i tyre në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit. Marrja

parasysh e renditjes së programeve dhe e kualifikimeve kombëtare është e nevojshme për të numëruar me saktësi të regjistruarit për herë të parë dhe të diplomuarit e arsimit të lartë (ose nivelet e tij përbërëse). Pozicioni i një programi caktohet në bazë të renditjes së diplomave dhe të kualifikimeve brenda sistemeve të arsimit të lartë kombëtar.

67. Programet e nivelit 6 të KSNA-së që nuk kërkojnë përfundimin paraprak të një niveli tjetër të programit 6 për hyrje, klasifikohen si programe të shkallës/diplomës së parë. Të gjitha programet e tjera të nivelit 6 të KSNA-së klasifikohen si programe të shkallës/diplomës së dytë ose të mëtejshme.

68. Programet e nivelit 7 të KSNA-së që nuk kërkojnë për të hyrë në këtë kategori përfundimin paraprak të një programi të nivelit 6, klasifikohen si programe të shkallës/diplomës së parë. Programet e tjera të nivelit 7 mund të kërkojnë përfundimin paraprak të një programi të nivelit 6 ose të një programi tjetër të nivelit 7. Këto programe janë të klasifikuara veças në KSNA, në mënyrë që të identifikohen më mirë të regjistruarit për herë të parë dhe të diplomuarit e nivelit 7 të KSNA-së.

Kohëzgjatja dhe kriteret e kohëzgjatjes grumbulluese

69. Për shkak të rëndësisë së tyre për klasifikimin e programeve në nivele dhe identifikimin e përfundimit të nivelit, kriteret e kohëzgjatjes përshkruhen në detaje këtu. Kriteret e mbetura janë përshkruar në pjesën 9.

70. Shkallët e mëposhtme të kohëzgjatjes së niveleve të KSNA-së përdoren si kriteret për klasifikimin e programeve të arsimit zyrtar:

- Niveli 0 i KSNA-së: nuk ka kriteret të kohëzgjatjes, megjithatë një program duhet të përbëjë të paktën barasvlerën e 2 orëve në ditë dhe 100 ditëve në vit të aktiviteteve arsimore në mënyrë që të përfshihet;

- Niveli 1 i KSNA-së: kohëzgjatja zakonisht varion nga 4 në 7 vjet. Kohëzgjatja më e zakonshme është 6 vjet;

- Niveli 2 i KSNA-së: kohëzgjatja zakonisht varion nga 2 deri në 5 vjet. Kohëzgjatja më e zakonshme është 3 vjet;

- Niveli 3 i KSNA: kohëzgjatja zakonisht varion nga 2 në 5 vjet. Kohëzgjatja më e zakonshme është 3 vjet;

- Niveli 4 i KSNA-së: kohëzgjatja zakonisht varion nga 6 muaj në 2 ose 3 vjet;

- Niveli 5 i KSNA-së: kohëzgjatja zakonisht varion nga 2 në 3 vjet; dhe

- Niveli 8 i KSNA-së: kohëzgjatja është minimumi 3 vjet.

Kohëzgjatja tipike e niveleve 6 dhe 7 të KSNA-së përshkruhet më lehtë duke iu referuar kohëzgjatjes së programeve në nivelet përkatëse, pasi kohëzgjatja e nivelit të KSNA-së varet nga sekuenca e programeve të ofruara në këto nivele në vende të ndryshme.

- Niveli 6 i KSNA-së: kohëzgjatja e programeve të nivelit *Bachelor* ose ekuivalent zakonisht varion nga 3 deri në 4 ose më shumë vjet, kur ndjek direkt nivelin 3 të KSNA-së, ose 1 deri në 2 vjet, kur ndjek një tjetër program të nivelit 6 të KSNA-së;

- Niveli 7 i KSNA: kohëzgjatja e programeve të nivelit Master ose ekuivalent zakonisht varion nga 1 deri në 4 vjet, kur ndjek nivelin 6 të KSNA-së, ose nga 5 deri në 7 vjet kur ndjek direkt nivelin 3 të KSNA-së.

71. KSNA-së përdor gamën e mëposhtme të kohëzgjatjes grumbulluese si kriteret për klasifikimin e programeve të arsimit zyrtar sipas nivelit:

- Nivelet 1+2 të KSNA-së: kohëzgjatja grumbulluese tipike është 9 vjet, por mund të jetë nga 8 deri 11 vjet; dhe

- Nivelet 1+2+3 të KSNA-së: kohëzgjatja grumbulluese tipike është 12 vjet, por mund të jetë nga 11 deri në 13 vjet. Hyrja në arsimin e lartë zakonisht kërkon një minimum prej 11 vjetësh të arsimit në nivelet 1 deri në 3 të KSNA-së.

72. Kur zbatohen kriteret e kohëzgjatjes për programet e arsimit me kohë të pjesshme ose modulare, kohëzgjatja e programit teorik duhet të matet në ekuivalentë me kohë të plotë.

73. Ndërsa qëllimi kryesor i KSNA-së është promovimi i grumbullimit dhe i përdorimit të të dhënave të krahasueshme të arsimit, njihet që mund të ekzistojnë kushte kombëtare të veçanta që kërkojnë fleksibilitet në përcaktimin e kohëzgjatjes sipas nivelit. Prandaj, një gamë e kohëzgjatjes në vite është dhënë në paragrafët 70 dhe 71. Idealisht, kur klasifikohen programet përdoret kohëzgjatja më e zakonshme ose tipike.

74. Kohëzgjatja sipas nivelit dhe kohëzgjatja grumbulluese e dhënë në paragrafët 70 dhe 71 shërben si udhërrëfyes. Megjithatë, pikat e tranzicionit institucional mund të përdoren si kriteret për caktimin e një programi në një nivel KSNA. Zgjedhja e pikave kombëtare tranzitore,

për përputhjen me kategoritë ndërkombëtare, përcaktohet kryesisht nga përmbajtja e programeve të arsimit, jo nga kohëzgjatja (grumbulluese).

PJESA 6 LLOJET E TË DHËNAVE

75. KSNA-ja aplikohet kryesisht për statistikën e të regjistruarve/pjesëmarrësve, të të regjistruarve për herë të parë, të të diplomuarve dhe nivelit arsimor të arritur. KSNA-ja nuk është një udhëzues për grumbullimin e të dhënave dhe nuk përcakton në mënyrë të detajuar mbulimin të dhënave të mbledhura ose mënyrën e funksionimit të njësive operacionale statistikore. Sidoqoftë, në zbatimin e KSNA-së, konsiderohen parimet e mëposhtme për lloje të ndryshme statistikash.

Regjistrimi, frekuentimi dhe të regjistruarit për herë të parë

76. Për të matur me saktësi regjistrimin, frekuentimin dhe të regjistruarit për herë të parë, studentët duhet të caktohen në një nivel, kategori dhe nënkategori të KSNA-së. Konteksti institucional nuk duhet të përdoret si bazë për mbledhjen e statistikave. Studentët brenda të njëjtit institucion në nivele dhe kategori të ndryshme të KSNA-së duhet të raportohen në mënyrë të veçantë, nëse është e nevojshme edhe duke bërë vlerësime. Studentët në programet e arsimit që përfshijnë nivelet e KSNA-së duhet të raportohen duke përdorur statistikën sipas klasës ose fazës/ciklit.

77. Studentët caktohen në nivele dhe kategori të KSNA-së, sipas karakteristikave të programit dhe jo karakteristikave të studentëve individualë. Për shembull, kategoria “arsimi parashkollor” ka si target fëmijët e moshës 3 vjeç e lart, por fëmijët nën këtë moshë, të cilët janë të regjistruar në programe të tilla, gjithashtu duhet të raportohen në këtë kategori. Në mënyrë të ngjashme, statistikën që përdorin kategoritë për akses në një nivel më të lartë duhet të bazohen në hartimin e programit dhe jo në rrugën e një studenti individual.

78. Të regjistruarit për herë të parë në një nivel KSNA duhet të dallohen nga të regjistruarit në një program arsimor, të cilët nuk po hyjnë në një nivel të ri (d.m.th. nga ata që kanë hyrë në të njëjtin nivel KSNA-je më parë). Të regjistruarit në një program arsimor që paraprihet nga një program i të njëjtit nivel, përjashtohen kur raportohen të regjistruarit

për herë të parë në një nivel. Për programet që përfshijnë dy nivele KSNA-je, pjesëmarrësit që hyjnë në klasën e parë të nivelit më të lartë të KSNA-së duhet të konsiderohen si të regjistruarit për herë të parë në një nivel KSNA-je, edhe pse nga pikëpamja kombëtare ata po vazhdojnë arsimin e tyre brenda të njëjtit program.

Të diplomuarit

79. Të diplomuarit nga një nivel KSNA-je përfshijnë ata që kanë hyrë dhe kanë përfunduar me sukses një program arsimor, i cili është klasifikuar si “përfundim i nivelit”. Në parim, duhet të numërohen vetëm ata studentë që përfundojnë me sukses nivelin e plotë ose një seri nivelesh në të cilat janë regjistruar (p.sh. diplomim i parë në arsimin e lartë) për të mbajtur lidhjen ndërmjet të regjistruarve për herë të parë, të regjistruarve dhe të diplomuarve. Studentët që marrin kualifikimin e njëjtë ose të barasvlershëm, duke plotësuar me sukses vetëm një fazë të një niveli të KSNA-së nuk duhet të llogariten si të diplomuar.

80. Të diplomuarit duhet të numërohen vetëm një herë në çdo nivel të dhënë të KSNA-së, në nivelin e programit më të lartë të përfunduar me sukses. Kjo është veçanërisht e rëndësishme për arsimin e mesëm dhe të lartë, ku një seri programesh mund të ndjekin njëri-tjetrin brenda të njëjtit nivel të KSNA-së. Matja e saktë e të diplomuarve do të nënkuptonte se studenti individual mund të ndiqet përgjatë nivelit (ose grupit të niveleve) nga hyrja deri në përfundim. Kjo shpesh nuk është e mundur në praktikë dhe shpesh do të jetë i nevojshëm zhvillimi i metodave të vlerësimit për të nxjerrë numrin e të diplomuarve, për shembull nëpërmjet një sondazhi përcjellës të bazuar në një kampion.

Niveli arsimor i arritur

81. Niveli arsimor i arritur i një individi përcaktohet si niveli më i lartë i KSNA-së i përfunduar nga individi. Për qëllime operative, niveli arsimor i arritur zakonisht matet në lidhje me programin më të lartë të arsimit të përfunduar me sukses, i cili zakonisht vërtetohet nga një kualifikim i njohur. Kualifikimet e njohura të ndërmjetme klasifikohen në një nivel më të ulët se vetë programi.

82. Një program arsimi zakonisht konsiderohet i përfunduar me sukses kur një student ka ndjekur dhe përfunduar një program të arsimit zyrtar dhe i

është dhënë një kualifikim i njohur (*shih gjithashtu paragrafët 56 deri 58*).

83. Autoritetet përkatëse kombëtare të arsimit mund të njohin kualifikimet e fituara nëpërmjet programeve të arsimit jozyrtar ose nëpërmjet vlerësimit të aftësive të fituara përmes të të mësuarit joformal si ekuivalent me kualifikimet e arsimit zyrtar. Këto kualifikime konsiderohen, gjithashtu, brenda konceptit të nivelit arsimor të arritur, siç përcaktohet nga KSNA-ja. Kualifikimet nga arsimit jozyrtar ose vlerësimi i aftësive/i shkathtësive që nuk njihen si ekuivalente me kualifikimet zyrtare nuk janë brenda fushës së KSNA-së (*shih paragrafin 35*).

84. Përkufizimi i nivelit arsimor të arritur i KSNA-së duhet të dallohet nga koncepte të tjera që lidhen me arritjet arsimore të një individi. Arritjet individuale mund të përfshijnë nivelet e arsimit të ndjekura, por jo të përfunduara me sukses, ose njohuritë, aftësitë/shkathtësitë dhe kompetencat e një individi (p.sh. nivelet e shkrimit, leximit dhe numërimit), siç përcaktohet përmes testimit të standardizuar ose viteve të shkollimit.

85. Individet që ndjekin vetëm një pjesë të një programi arsimor ose nuk plotësojnë kërkesat e përfundimit (p.sh. nuk arrijnë të marrin provimet përfundimtare), nuk kualifikohen për mbarimin me sukses të programit. Ato duhet të klasifikohen sipas nivelit më të lartë të KSNA-së të mbaruar me sukses (pra, përpara se të hyjnë në programin që nuk u mbarua me sukses).

86. Për klasifikimin e nivelit arsimor të arritur, niveli 0 ka një kuptim ndryshe nga klasifikimi i programeve të arsimit: kjo do të thotë nuk kanë përfunduar në mënyrë të suksesshme nivelin 1 të KSNA-së. Kjo përfshin individë të cilët nuk kanë marrë pjesë kurrë në një program arsimor, që kanë marrë pjesë në ca arsimim të fëmijërisë së hershme apo kanë marrë pjesë në ca arsimim fillor, por

nuk kanë përfunduar me sukses nivelin 1 të KSNA-së. Disa nënkategori merren në konsideratë për këtë nivel arsimimi (*shikoni tabelën 4*).

87. Niveli arsimor i arritur mund të klasifikohet sipas niveleve të KSNA-së të plotësuara (apo pjesërisht të plotësuara), orientimin e programit dhe aksesin në nivele më të larta të KSNA-së. Nëse një individ ka përfunduar me sukses të njëjtin nivel të KSNA-së më shumë se një herë (p.sh. duke marrë dy programe të ndryshme, të cilat ofrohen normalisht si opsione paralele), duhet të raportohen karakteristikat e kualifikimeve të përfutuara kohët e fundit.

88. Statistikat e nivelit arsimor të arritur mbulojnë individë të të gjitha grup-moshave, disa apo shumë prej të cilëve mund të kenë përfunduar programe arsimimi apo kanë përfutur kualifikime të cilat janë të ndryshme nga ato të ofruara aktualisht. Në mënyrë që të ketë krahasueshmëri të indikatorëve ndër periudha kohore dhe përmes kohortëve arsimorë, niveli arsimor i arritur duhet të klasifikohet mbi bazat e karakteristikave të programeve të arsimimit dhe të kualifikimeve të njohura në kohën e përfundimit të suksesshëm.

PJESA 7 SKEMAT E KODIMIT

89. Klasifikimi i KSNA-së konsiston në skema kodimi paralele për programe arsimi (programet e KSNA-së apo KSNA-P) dhe nivele arsimore të arritura (arritjet KSNA apo KSNA-A). Brenda të dyja skemave identifikohen 9 nivele të ndara. Nëse është e aplikueshme, brenda secilit nivel përdoren dimensionet plotësuese për të identifikuar kategori dhe nënkategori të mëtejshme. Për të kodifikuar si programet arsimore, ashtu edhe ato të nivelit arsimor të arritur, përdoret sistemi i kodimit me tri shifra.

Tabela 1. Kodimi i niveleve të KSNA-së (shifra e parë)

Programet e KSNA (KSNA-P)		Arritjet e KSNA (KSNA-A)	
0	Edukimi në fëmijërinë e hershme	0	Më pak se arsimi fillor
1	Arsimi fillor	1	Arsimi fillor
2	Arsimi i mesëm i ulët	2	Arsimi i mesëm i ulët
3	Arsimi i mesëm i lartë	3	Arsimi i mesëm i lartë
4	Arsimi pas së mesmes, jo i lartë	4	Arsimi pas së mesmes, jo i lartë
5	Arsimi i lartë, cikël i shkurtër	5	Arsimi i lartë, cikël i shkurtër
6	Niveli Bachelor ose ekuivalent	6	Niveli Bachelor ose ekuivalent
7	Niveli master ose ekuivalent	7	Niveli Master ose ekuivalent
8	Niveli doktoratë ose ekuivalent	8	Niveli doktoratë ose ekuivalent
9	Jo i klasifikuar diku tjetër	9	Jo i klasifikuar diku tjetër

Tabela 2. Kodimi i kategorive të KSNA-së (shifra e dytë)¹

Programet e KSNA (KSNA-P)		Arritjet e KSNA (KSNA-A)	
0	Jo i identifikuar më tej	0	Jo i identifikuar më tej
1	Zhvillimi i edukimit të fëmijërisë së hershme	1	Nuk ka marrë pjesë asnjëherë në një program arsimi
2	Arsimi parashkollor	2	Ca arsimim të fëmijërisë së hershme
3	Jo i përdorur	3	Ca arsimim fillorë (pa përfunduar nivelin 1 të KSNA-së)
4	I përgjithshëm/akademik	4	I përgjithshëm/akademik
5	Profesional	5	Profesional
6	Orientim jo i specifikuar ²	6	Orientim jo i specifikuar ³
7	Jo i përdorur	7	Jo i përdorur
8	Jo i përdorur	8	Jo i përdorur
9	Jo i klasifikuar diku tjetër	9	Jo i klasifikuar diku tjetër

1. Programet: Lloji i programit (niveli 0 i KSNA-P), orientimi (nivelet 2–8 të KSNA-P), nuk përcaktohet më tej (niveli 1 i KSNA-P).
 Arritja: Pjesëmarrja (niveli 0 i KSNA-A), orientimi (nivelet 2–5 të KSNA-A), nuk përcaktohet më tej (nivelet 1 dhe 6–8 të KSNA-A).
 2. Përdorur në nivelet 6 deri në 8 të KSNA-P.
 3. Përdorur në nivelet 5 deri në 8 të KSNA-A.

Tabela 3. Kodimi i nënkategorive të KSNA-së (shifra e tretë)¹

Programet e KSNA (KSNA-P)		Arritjet e KSNA (KSNA-A)	
0	Jo të përcaktuara më tej	0	Jo të përcaktuara më tej ²
1	Njohja e përfundimit me sukses të programit është e pamjaftueshme për përfundimin ose përfundimin e pjesshëm të nivelit të KSNA-së (dhe për këtë arsye nuk ka akses të drejtpërdrejtë në programet e niveleve më të larta të KSNA).	1	Jo të përdorura
2	Njohja e përfundimit me sukses të programit është e mjaftueshme për përfundimin e pjesshëm të nivelit të KSNA-së, por pa akses të drejtpërdrejtë në programet e niveleve më të larta të KSNA-së.	2	Përfundim i pjesshëm i nivelit të KSNA-së, por pa akses të drejtpërdrejtë në programet e niveleve më të larta të KSNA-së.
3	Njohja e përfundimit me sukses të programit është e mjaftueshme për përfundimin e nivelit të KSNA-së por pa akses të drejtpërdrejtë në programet e niveleve më të larta të KSNA-së ³ .	3	Përfundim i nivelit të KSNA-së, por pa akses të drejtpërdrejtë në programet e niveleve më të larta të KSNA-së ³ .
4	Njohja e përfundimit me sukses të programit është e mjaftueshme për përfundimin e nivelit të KSNA-së dhe me akses të drejtpërdrejtë në programet e niveleve më të larta të KSNA-së ^{3, 4} .	4	Përfundim i nivelit të KSNA-së me akses të drejtpërdrejtë në programet e niveleve më të larta të KSNA-së ^{3, 5} .
5	Programi i diplomës së parë – <i>Bachelor</i> apo ekuivalent (3 deri në 4 vjet)	5	Jo të përdorura
6	Program i diplomës së parë të gjatë – Nivel <i>Bachelor</i> , master ose ekuivalent.	6	Jo të përdorura
7	Program i diplomës së dytë apo të mëtejshme, e cila ndjek një program <i>Bachelor</i> apo ekuivalent.	7	Jo të përdorura
8	Program i diplomës së dytë apo të mëtejshme, e cila ndjek një program master apo ekuivalent.	8	Jo të përdorura
9	Jo klasifikuar diku tjetër	9	Jo klasifikuar diku tjetër

1. Programet: Përfundimi/aksesi (nivelet 2 deri 5 dhe 8 të KSNA-P), pozicioni në strukturën kombëtare të diplomimit/kualifikimit (nivelet 6–7 të KSNA-P), nuk përcaktohet më tej (nivelet 0–1 të KSNA-P).
 Arritja: Përfundimi/aksesi (nivelet 2–4 të KSNA-A), nuk përcaktohet më tej (nivelet 0–1 dhe 5–8 të KSNA-A).
 2. Në nivelet 1 dhe 5 deri në 7 të KSNA-A, duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të një programi ose një faze të një programi në një nivel më të lartë të KSNA-së, të pamjaftueshme për përfundimin e nivelit ose për përfundimin e pjesshëm.
 3. Në rastin e nivelit 3 të KSNA-së, nivelet më të larta të KSNA-së i referohen niveleve 5 deri në 7 të KSNA-P.
 4. Në rastin e niveleve 5 dhe 8 të KSNA-së, të gjitha programet (të plota) klasifikohen si lloji 4 pavarësisht nëse ato japin akses në nivele më të larta të KSNA-së ose jo.
 5. Në nivelet 2 deri në 4 të KSNA-A, duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të një programi ose një faze të një programi në një nivel më të lartë të KSNA-së, të pamjaftueshme për përfundimin e nivelit ose për përfundim të pjesshëm.

90. Jo të gjitha kombinimet e kategorive dhe e nënkategorive ekzistojnë apo janë të përhapura. Kodet me tri shifra të dhëna në këtë dokument janë të limituara me kombinimet në përdorim. Një listë e plotë e këtyre kodeve jepet në shtojcat II dhe III. Nëse përdoruesit e KSNA-së identifikojnë kombinime shtesë të kategorive dhe të nënkategorive, lista e kodeve treshifrore mund të zgjerohet duke përdorur kodet ekzistuese të ruajtura për dimensionet shtesë.

PJESA 8 QEVERISJA

91. Instituti i Statistikave të UNESCO-s (UIS) është mbikëqyrës i KSNA-së dhe kështu është përgjegjës për zhvillimin, mirëmbajtjen, azhurnimin dhe rishikimin e këtij klasifikimi referues. Gjithashtu, ofron udhëzime për përdorimin efektiv dhe konsistent të KSNA-së për mbledhjen dhe analizën e të dhënave. UIS-i duhet të synojë të mbajë lidhje me mbikëqyrësit e klasifikimeve të tjera përkatëse, në mënyrë që të sigurojë qëndrueshmëri përmes të gjitha kornizave standarde.

92. Përgjegjësitë e tjera të UIS-it përfshijnë:

- përshkrimin se si përdoren struktura dhe detaje të klasifikimit gjatë prodhimit dhe paraqitjes së statistikave;

- promovimi i përdorimit të KSNA-së për statistika të krahasueshme ndërkombëtare;

- ofrimi i materialeve udhëzuese, trajnimit dhe mbështetjes teknike për të mbështetur vendet që të sigurojnë zbatimin efektiv dhe përdorimin e klasifikimit në të gjithë botën;

- krijimi i mekanizmave monitorues për reagimet e duhura nga përdoruesit e KSNA-së për problemet në përdorimin e tij (*shih paragrafin 96*); dhe

- formimi i një komiteti të KSNA-së me partnerë të tjerë të mbledhjes së të dhënave për të rishikuar klasifikimin dhe udhëzimet për zbatimin e tij (*shih paragrafin 97*).

93. UIS-i planifikon të prodhojë një manual operacional për të lehtësuar klasifikimin dhe hartëzimin e sistemeve arsimore kombëtare në KSNA (fillimisht në programet dhe kualifikimet e arsimit zyrtar). Manuali duhet të ofrojë udhëzime dhe shënime shpjeguese për interpretimin e KSNA (duke përfshirë shembuj të disa vendeve).

Udhëzime shtesë dhe materiale trajnimi mund të sigurohen, sipas nevojës dhe sipas kërkesës së përdoruesve.

94. Trajnimi për zbatimin duhet të bëhet përmes seminareve rajonale, asistencës teknike dhe bashkëpunimit, bazuar në nevojat dhe kapacitetet ekzistuese të vendeve. UIS-i, gjithashtu, do të punojë ngushtë me partnerët e mbledhjes së të dhënave për materialet e trajnimit dhe përmbajtjen e tyre. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet transformimit të hartave nga KSNA 1997 në versionin KSNA 2011 dhe udhëzimeve për klasifikimin e programeve të reja ose të reformuara.

95. UIS-i planifikon të mbajë një bazë të dhënash në faqen e tij të hartëzimit/planifikimit të sistemeve kombëtare të arsimit në KSNA (programet dhe kualifikimet e arsimit zyrtar). Hartëzimet do të përditësohen për të pasqyruar ndryshimet me kalimin e kohës në sistemet arsimore kombëtare.

96. Për të siguruar pajtueshmërinë me KSNA 2011, duhet të krijohen mekanizmat e sigurimit të cilësisë për zbatimin e tij. UIS-i planifikon të punojë ngushtë me vendet partnere dhe agjencitë e mbledhjes së të dhënave (duke përfshirë Eurostatin dhe OECD-në) për të siguruar që hartëzimet / planifikimet të jenë në përputhje me klasifikimin e KSNA-së dhe të përditësohen sipas nevojës. Duhet të krijohet një mekanizëm për rishikimin e hartëzimit/planifikimit të programeve dhe kualifikimeve kombëtare të arsimit zyrtar, duke punuar me shtetet anëtare dhe agjencitë e tjera përkatëse.

97. Një komitet i KSNA-së duhet të formohet për të këshilluar UIS-in, në lidhje me klasifikimin e programeve dhe të kualifikimeve kombëtare, për të rishikuar versionin aktual të KSNA-së dhe për të identifikuar fushat potenciale për zhvillim të mëtejshëm, megjithëse nuk pritet që rishikimet e KSNA-së të jenë brenda kuadrit të misionit të tij. Komiteti duhet të përbëhet nga UNESCO-ja (si agjenci udhëheqëse në kuadër të sistemit të organizatave të OKB-së), kujdestarë të klasifikimeve të tjera përkatëse dhe partnerë kyç në mbledhjen e të dhënave të arsimit, si OECD-ja dhe Eurostat-i, si anëtarë të përhershëm. Përbërja e anëtarësisë së Komitetit duhet të synojë që të jetë e balancuar, si teknikisht, ashtu edhe gjeografikisht dhe për këtë arsye do të përfshinte një numër ekspertësh arsimi, statistikorë dhe klasifikimesh me

njohuri të KSNA-së dhe që përfaqësojnë rajone të ndryshme të botës në baza jo të përhershme, si edhe përfaqësues nga komuniteti i përdoruesve dhe kërkuarësve.

PJESA 9 NIVELET E KSNA-së

98. Nënseksionet e mëposhtme përcaktojnë nëntë nivelet e KSNA-së. Çdo nënseksion është strukturuar si vijon:

A. *Karakteristikat kryesore* përshkruajnë objektivat e programeve në nivele të ndryshme të KSNA-së, mënyrën e organizimit të mësimi (karakteristikat e procesit të të dhënimit të mësimi dhe të mësuarimit dhe metodat tipike të vlerësimit, nëse aplikohen), si dhe kërkesat e hyrjes. Për disa nivele të KSNA-së, emrat e përbashkët ose të njohur të programeve kombëtare tregohen si shembuj të mundshëm të korrespondencës midis programeve arsimore kombëtare dhe niveleve të KSNA-së.

B. *Kriteret e klasifikimit* përcaktojnë zyrtarisht se si klasifikohen programet e arsimit në nivelin përkatës të KSNA-së, duke përdorur kriteret kryesore dhe plotësuese. Për më shumë informacion mbi konceptin e përgjithshëm të një “niveli” në KSNA, shih pjesën 5.

C. Pjesa mbi *programet që mbulojnë nivelet e KSNA-së* ofron udhëzime të mëtejshme për klasifikimin e programeve të arsimit, që shtrihen përtej një niveli të KSNA-së. Për më shumë informacion mbi konceptin themelor të programeve të arsimit, që përfshijn nivelet e KSNA-së, shih pjesën 3.

D. *Dimensionet plotësuese* përcaktojnë karakteristikat që dallojnë lloje të ndryshme të programeve brenda niveleve të KSNA-së, sipas orientimit të programit, përfundimit të nivelit dhe aksesit në nivelet më të larta të KSNA-së, kohëzgjatjen e programit ose pozitën në strukturën kombëtare të kualifikimit/diplomimit. Për më shumë informacion të përgjithshëm mbi këto përmasa plotësuese në KSNA, shih pjesën 5.

E. *Programet e tjera të përfshira në nivelin e KSNA-së* tregojnë programe më pak tipike ose jozyrtare të arsimit (p.sh. nevoja të veçanta, mundësi e dytë ose arsimim i të rriturve) që mund të mos përmbushin të gjitha kriteret e klasifikimit (p.sh. moshën tipike të hyrjes), por që janë ekuivalente me programet tashmë të klasifikuara në këtë nivel të KSNA-së, në aspektin e kompleksitetit të përmbajtjes. Prandaj

këto programe klasifikohen, gjithashtu, në nivelin përkatës të KSNA-së.

F. *Klasifikimi i programeve të arsimit* siguron kodet e detajuara për nivelet, kategoritë dhe nënkategoritë e KSNA-P, që u caktohen programeve të arsimit.

G. *Klasifikimi i nivelit arsimor të arritur* siguron kodet e detajuara për nivelet, kategoritë dhe nënkategoritë e KSNA-A, që u caktohen kualifikimeve arsimore dhe masave të ngjashme të përfundimit me sukses të programeve të arsimit. Gjithashtu, tregon se në cilat raste kualifikimi arsimor duhet të klasifikohet në një nivel të ndryshëm KSNA-A nga niveli KSNA-P i programit arsimor përkatës, përmes të cilit zakonisht merret kualifikimi.

99. Duke ndjekur përshkrimin e niveleve të KSNA-së, pjesa 10 ofron tabelat e korrespondencës (*shih tabelën 20 dhe tabelën 21*), që lidh KSNA 2011 me KSNA 1997.

NIVELI 0 I KSNA-së ARSIMI PARASHKOLLOR

A. Karakteristikat kryesore

100. Programet në nivelin 0 të KSNA-së ose edukimi në fëmijërinë e hershme, zakonisht janë të disanjuara me një qasje holistike, për të mbështetur zhvillimin e hershëm të fëmijëve, zhvillimin kognitiv, fizik, social dhe emocional dhe për t'i prezantuar fëmijët e vegjël me instruksione të organizuara jashtë kontekstit familjar. Niveli i 0 i KSNA-së u referohet programeve të fëmijërisë së hershme që kanë një komponent arsimor të qëllimshëm. Këto programe synojnë të zhvillojnë aftësi socio-emocionale të nevojshme për pjesëmarrje në shkollë dhe në shoqëri. Ato, gjithashtu, zhvillojnë disa nga aftësitë e nevojshme për gatishmërinë akademike dhe përgatitjen e fëmijët për të hyrë në arsimin fillor.

101. Në këtë nivel, programet nuk janë domosdoshmërisht shumë të strukturuar por janë të disanjuara për të siguruar një set aktivitetesh të organizuara dhe të qëllimshme të të mësuarimit në një ambient të sigurt fizik. Ato u lejojnë fëmijëve të mësojnë nëpërmjet ndërveprimit me fëmijët e tjerë nën drejtimin e stafit/edukatorëve, zakonisht përmes aktiviteteve krijuese dhe të bazuara në lojë.

102. Programet e nivelit 0 të KSNA-së targetojnë fëmijët të cilët janë nën moshë për të hyrë në nivelin 1 të KSNA-së. Ka dy kategori të

programeve të nivelit 0 të KSNA-së: zhvillimi i edukimit në fëmijërinë e hershme dhe arsimit parashkollor. E para ka përmbajtje arsimore të disenuar për fëmijët më të vegjël (në rangun e moshës prej 0 deri në 2 vjeç), ndërsa e fundit është e disenuar për fëmijët nga mosha 3 vjeç deri në fillimin e arsimit fillor.

103. Programet e klasifikuara në nivelin 0 të KSNA-së mund të përmenden në shumë mënyra, për shembull: edukimi dhe zhvillimi i fëmijërisë së hershme, kënde lojërash, pritje, parashkollori ose *edukimi fillestar*. Për programet e ofruara në kopshte, qendra ditore, çerdhe fëmijësh, është e rëndësishme të sigurohet se ata i plotësojnë kriteret e klasifikimit të nivelit 0 të KSNA-së të specifikuar më poshtë. Për qëllime të krahasueshmërisë ndërkombëtare, termi “edukim i fëmijërisë së hershme” përdoret për emërtimin e nivelit 0 të KSNA-së.

B. Kriteret e klasifikimit

104. Për përcaktimin e edukimit të fëmijërisë së hershme, kriteret e mëposhtme janë relevante:

Kriteret kryesore:

a) Karakteristikat edukative të programit (*shih paragrafët 105 dhe 106*);

b) Konteksti institucional (*shih paragrafin 107*);

c) Mosha tipike e targetuar e fëmijëve për të cilët është disenuar programi (*shih paragrafët 102 dhe 108*); dhe

d) Intensiteti/kohëzgjatja e programit (*shih paragrafin 110*).

Kriteret plotësuese:

a) Kualifikimet e stafit (*shih paragrafin 111*);

b) Ekzistenca e një kuadri rregullator (*shih paragrafin 112*); dhe

c) Zakonisht nuk është pjesë e arsimit të detyrueshëm (*shih paragrafin 113*).

105. Karakteristikat edukative të **zhvillimit të edukimit në fëmijërinë e hershme** karakterizohen nga një mjedis mësimi që është vizualisht stimulues dhe i pasur në gjuhë. Këto programe nxisin vetëshprehjen, me theks në marrjen/të mësuarin e gjuhës dhe përdorimin e gjuhës për komunikim kuptimplotë. Ka mundësi për lojë aktive, në mënyrë që fëmijët të mund të ushtrojnë aftësitë e tyre koordinuese dhe motorike nën mbikëqyrje dhe nëpërmjet ndërveprimit me stafin. Programet që ofrojnë vetëm përkujdesje për fëmijët (mbikëqyrje, ushqim dhe shëndet) nuk mbulohen nga KSNA-ja.

106. Vetitë edukative të **arsimit parashkollor** karakterizohen nga bashkëveprimi me bashkëmoshatarët dhe me edukatorët, përmes të cilit fëmijët përmirësojnë përdorimin e tyre të gjuhës dhe aftësive sociale, fillojnë të zhvillojnë aftësi logjike dhe të arsimit dhe flasin përmes proceseve të tyre të menduarit. Ata, gjithashtu, prezantohen me konceptet alfabetike dhe matematikore dhe inkurajohen të eksplorojnë botën dhe mjedisin përreth tyre. Aktivitetet motorike bruto të mbikëqyrura (p.sh. stërvitja fizike përmes lojërave dhe aktiviteteve të tjera) dhe aktivitetet të bazuara në lojë mund të përdoren si mundësi e të nxënës për të nxitur ndërveprimet shoqërore me shokët dhe për të zhvilluar aftësitë, autonominë dhe gatishmërinë për shkollë.

107. Programet e nivelit 0 të KSNA-së zakonisht janë të bazuara në shkollë ose të institucionalizuara për një grup fëmijësh (p.sh. në qendër, në komunitet, në shtëpi). Niveli 0 i KSNA-së përjashton organizimet thjesht familjare, që mund të jenë të qëllimshme, por që nuk janë të organizuara në një “program” (p.sh. të mësuarit joformal i fëmijëve nga prindërit e tyre, të afërmit ose miqtë e tjerë nuk përfshihen në nivelin 0 të KSNA-së).

108. Brenda nivelit 0 të KSNA-së, programet e zhvillimit të arsimit në fëmijërinë e hershme janë të targetuara për fëmijët e moshës 0 deri në 2 vjeç; dhe programet e arsimit parashkollor janë të targetuara për fëmijët e moshës 3 vjeç deri në moshën për të filluar nivelin 1 të KSNA-së. Kufiri i sipërm i moshës për kategorinë e arsimit parashkollor varet në secilin rast në moshën teorike të hyrjes në nivelin e 1 të KSNA-së, d.m.th. arsimin fillor (*shih paragrafin 117*).

109. Programet e integruara të edukimit për fëmijërinë e hershme që përfshijnë dy nënkategoritë e nivelit 0 të KSNA-së (p.sh. programet e edukimit për fëmijët e moshës 0 deri në fillimin e nivelit 1 të KSNA-së) kanë nevojë për konsideratë të veçantë për klasifikim. Për programet e ndara në vite, faza ose cikle: ato që korrespondojnë me kriteret e përmbajtjes në paragrafin 105 duhet të klasifikohen si zhvillim edukativ në fëmijërinë e hershme dhe ato që korrespondojnë me kriteret e përmbajtjes në paragrafin 106 duhet të klasifikohen si edukim parashkollor. Në rastin kur nuk ekziston nënndarje

e programit, klasifikimi në dy kategori duhet të bazohet në moshat e pjesëmarrësve.

110. KSNAë-ja rekomandon intensitetin dhe kohëzgjatjen minimale, që vijon për të përmirësuar krahasueshmërinë ndërkombëtare: programet edukative duhet të llogariten/zgjasin për të paktën 2 orë në ditë dhe 100 ditë në vit të aktiviteteve edukative në mënyrë që të klasifikohen në KSNA.

111. Aty ku është e mundur, kërkesa për kualifikim pedagogjik për edukatorë është një përfaqësim i mirë kriteri për një program arsimi në ato sisteme arsimi në të cilët ekziston një kërkesë e tillë. Kjo shërben për të dalluar edukimin në fëmijërinë e hershme nga kujdesi për fëmijët për të cilin nuk kërkohet staf i trajnuar pedagogjikisht.

112. Aty ku është e rëndësishme ekzistenca e një reference apo kuadri rregullator i lëshuar apo i njohur nga autoritetet përkatëse kombëtare (p.sh. Ministria e Arsimit, ministritë e tjera përkatëse apo institucionet e tjera lidhur me të) është një përfaqësim i mirë kriteri për një program arsimi. Kjo do të përfshinte standarde apo udhëzime të cilat përshkruajnë mundësitë e të mësuarit që u sigurohen fëmijëve të vegjël.

113. Në sistemet e arsimit që kanë arsimim të detyrueshëm, programet e arsimit jo të detyrueshëm që janë të disajnuara për t'u kryer përpara fillimit të arsimit të detyrueshëm dhe që plotësojnë kriteret e mësipërme, klasifikohen si niveli 0 i KSNA-së. Përveç kësaj, në disa vende, cikli i parë i arsimit të detyruar mund të klasifikohet, gjithashtu, në nivelin 0 të KSNA-së nëse plotëson kriteret në këtë nivel. Kështu, fillimi i arsimit të detyrueshëm nuk është një kriter i mjaftueshëm për të dalluar programet e nivelit 0 të KSNA-së nga programet e nivelit 1 të KSNA-së, edhe pse kjo mund të ndodhë në disa sisteme arsimore.

C. Programet që përfshijnë nivelet e KSNA-së

114. Programet e arsimit që mbulojnë nivelet 0 dhe 1 të KSNA-së kanë nevojë për konsideratë të veçantë për klasifikimin. Në sistemet arsimore ku një pjesë e edukimit të fëmijërisë së hershme përfshihet në arsimin fillor, vetëm ato klasa, faza ose cikle që korrespondojnë me kriteret e dhëna në paragrafin 104 duhet të klasifikohen si nivel 0 i KSNA-së. Këto klasa, faza ose cikle që korrespondojnë me kriteret e dhëna në paragrafin 124 duhet të klasifikohen si niveli 1 i KSNA-së.

115. Nëse përdorimi i kriterëve të klasifikimit nuk rezulton në një kufi të qartë ndërmjet niveleve 0 dhe 1 të KSNA-së, rekomandohet që:

i. për programet që mbulojnë nivelet 0 dhe 1 të KSNA-së të organizuara në fazë, duhet të përdoret fundi i fazës më të afërt me moshën 6 vjeç, si pikë kalimi midis niveleve 0 dhe 1 të KSNA-së; dhe

ii. për programet që mbulojnë nivelet 0 dhe 1 të KSNA-së, që nuk janë të ndara në fazë, klasat të cilat targetojnë fëmijët nën moshën 6 vjeç duhet të klasifikohen si niveli 0 i KSNA-së, ndërsa klasat e mbetura duhet të klasifikohen si niveli 1 i KSNA-së.

D. Dimensionet plotësuese

116. Një dimension dallon programet e arsimit në nivelin 0 të KSNA-së:

- Grup-mosha e synuar (*shih paragrafin 102*).

E. Programet e tjera të përfshira në nivelin 0 të KSNA-së

117. Niveli 0 i KSNA-së përfshin programe për fëmijët me nevoja të veçanta që korrespondojnë me kriteret e përshkruara në paragrafin 104, pavarësisht nga mosha e tyre.

F. Klasifikimi i programeve të arsimit në nivelin 0 të KSNA-së

118. Programet e arsimit në nivelin 0 të KSNA-së kodohen me 010 për programet e zhvillimit të edukimit në fëmijërinë e hershme dhe 020 për programet e arsimit parashkollor (*shih paragrafin 102*). Nuk ka nënkategori të diferencuara nga shifra e tretë.

G. Klasifikimi i nivelit arsimor të arritur në nivelet 0 dhe 1 të KSNA-së

119. Për klasifikimin e nivelit arsimor të arritur, niveli 0 (më pak se arsimi fillor) përdoret, për individët të cilët:

- nuk kanë ndjekur asnjë program arsimor;
- kanë ndjekur ca edukim në fëmijërinë e hershme (KSNA 0); ose
- kanë ndjekur ca shkollë fillore, por nuk kanë përfunduar me sukses nivelin 1 të KSNA-së (duke marrë pjesë ose pa marrë pjesë në nivelin 0 të KSNA-së).

Kodet e klasifikimit për arritjet arsimore, që lidhen me arsimin parashkollor dhe fillor janë dhënë në **tabelën 4**.

NIVELI 1 I KSNA-së – ARSIMI FILLOR

A. Karakteristikat kryesore

120. Programet në nivelin 1 të KSNA-së ose arsimit fillor, zakonisht janë të disenjuara për t'i pajisur nxënësit me aftësitë themelore në lexim, shkrim dhe matematikë (domethënë shkrim, lexim dhe numërim) dhe që të krijojnë një bazë solide për të mësuar dhe kuptuar fushat kryesore të njohurive, zhvillimin personal dhe shoqëror, në përgatitje për arsimin e mesëm të ulët. Përqendrohet në të mësuarit në një nivel bazik kompleksiteti me pak specializim, nëse ka.

121. Aktivitetet arsimore në nivelin 1 të KSNA-së (veçanërisht në klasat e hershme) shpesh organizohen rreth njësive, projekteve ose fushave të gjera të mësimi, shpesh me një qasje të integruar në vend që të ofrojnë mësim në lëndë specifike. Në mënyrë tipike, ka një mësues kryesor përgjegjës për një grup nxënësish që organizon procesin mësimor, edhe pse një klasë mund të ketë më shumë se një mësues, sidomos për lëndë ose njësi të caktuara.

122. Mosha është zakonisht kërkesa e vetme e hyrjes në këtë nivel. Mosha e zakonshme ose ligjore e hyrjes nuk është zakonisht nën 5 vjeç dhe as mbi 7 vjeç. Ky nivel zakonisht zgjat gjashtë vjet, edhe pse kohëzgjatja e tij mund të zgjasë nga katër deri në shtatë vjet. Arsimit fillor zakonisht zgjat deri në moshat 10–12 vjeç (*shih paragrafët 132 deri 134*). Pas përfundimit të programeve të arsimit fillor, fëmijët mund të vazhdojnë arsimimin e tyre në nivelin e 2 të KSNA-së (arsimi i mesëm i ulët).

123. Programet e klasifikuara në nivelin e 1 të KSNA-së mund të përmenden në shumë mënyra, për shembull: arsimit fillor, arsimit elementar ose arsimit bazë (faza e parë ose klasat më të ulëta, nëse një sistem arsimor ka një program që përfshin nivelet 1 dhe 2 të KSNA-së). Për qëllime të krahasueshmërisë ndërkombëtare, termi “arsim fillor” përdoret për të emërtuar nivelin 1 të KSNA-së.

B. Kriteret e klasifikimit

124. Për përcaktimin e arsimit fillor, janë të rëndësishme kriteret e mëposhtme:

Kriteret kryesore:

a) Mësimdhënie sistematike në njohuri, aftësi/shkathtësi dhe kompetenca themelore (*shih paragrafin 125*);

b) Moshë e hyrjes dhe kohëzgjatje tipike (*shih paragrafin 122*); dhe

c) Mësimdhënie e organizuar zakonisht nga një mësues kryesor klase (*shih paragrafin 126*).

Kriteret plotësuese:

a) Pjesë e arsimit të detyrueshëm (*shih paragrafin 127*).

125. Kufiri ndërmjet nivelit 0 dhe 1 të KSNA-së përputhet me pikën e tranzicionit në një sistem arsimor ku fillon mësimdhënia sistematike në lexim, shkrim dhe matematikë. Megjithatë disa programe të nivelit 0 të KSNA-së paraprakisht mund të ofrojnë hyrje në lexim, shkrim dhe matematikë, këto programe ende nuk u japin fëmijëve aftësi themelore të shëndosha në këto fusha dhe kështu nuk përmbushin në mënyrë të mjaftueshme kriteret për klasifikim si niveli 1 i KSNA-së. Kalimi nga arsimit parashkollor në arsimin fillor zakonisht shënohet me hyrjen në institucionet ose programet arsimore fillore, elementare ose themelore të përcaktuara në nivel kombëtar.

126. Në mënyrë tipike, një mësues kryesor është përgjegjës për një grup fëmijësh dhe lehtëson procesin mësimor, shpesh të organizuar rreth njësive, projekteve ose fushave të gjera mësimore me një qasje të integruar (veçanërisht në vitet e para të arsimit fillor). Megjithatë, një klasë mund të ketë mësues të tjerë, veçanërisht për disa lëndë të specializuara. Mësuesit në nivelin 1 të KSNA-së zakonisht janë të trajnuar në qasjet pedagogjike për lëndët kryesore. Ndërsa, në programet e nivelit 2 të KSNA-së mund të ketë më shumë se një mësues që japin lëndë të fushave të ndryshme, shpesh me trajnime më të thelluara në lëndë të veçanta.

127. Fillimi i arsimit fillor shpesh përputhet me fillimin e arsimit të detyrueshëm, me përjashtim të sistemeve arsimore, ku një pjesë ose i gjithë arsimit parashkollor është i detyrueshëm. Prandaj, ku arsimit i detyruar është i ligjëruar, fillohet me nivelin 1 të KSNA-së ose më parë.

C. Programet që përfshijnë nivelet e KSNA-së

128. Programet e arsimit që mbulojnë nivelet 0 dhe 1 të KSNA-së ose 1 dhe 2 kanë nevojë për konsideratë të veçantë për klasifikim. Në sistemet e arsimit ku arsimit fillor është pjesë e një programi arsimor prej tetë apo më shumë vjetësh, vetëm ato klasa, faza ose cikle që i korrespondojnë kriterëve të dhëna në paragrafin 124 duhet të klasifikohen si niveli 1 i KSNA-së. Çdo gradë, fazë ose cikël që i korrespondon kriterëve të dhëna në paragrafin 104

duhet të klasifikohet si niveli 0 i KSNA-së, ndërsa të tjerët që korrespondojnë me kriteret e dhëna në paragrafin 143 duhet të klasifikohen si niveli 2 i KSNA-së.

129. Nëse përdorimi i kriterëve të klasifikimit nuk rezulton në një kufi të qartë midis niveleve 0 dhe 1 të KSNA-së, kriteret shtesë për të përcaktuar fundin e nivelit 0 të KSNA-së dhe fillimin e nivelit 1 të KSNA-së jepen në paragrafin 115.

130. Nëse përdorimi i kriterëve të klasifikimit nuk rezulton në një kufi të qartë ndërmjet niveleve 1 dhe 2 të KSNA-së, rekomandohet si më poshtë:

i. për programet që mbulojnë nivelet 1 dhe 2 të KSNA-së që janë të organizuara në faza, fundi i fazës më të afërt me gjashtë vjet pas fillimit të nivelit 1 të KSNA-së duhet të përdoret si pikë kalimi midis niveleve 1 dhe 2 të KSNA-së; dhe

ii. për programet që përfshijnë nivelet 1 dhe 2 të KSNA-së, të cilat nuk ndahen në faza, vetëm 6 vjetët e para duhet të klasifikohen si niveli 1 i KSNA-së, ndërsa vitet që mbeten klasifikohen si niveli 2 i KSNA-së (*shih paragrafin 149*).

D. Dimensionet plotësuese

131. Asnjë.

E. Programe të tjera të përfshira në nivelin 1 të KSNA-së

132. Niveli 1 i KSNA-së përfshin programe të cilat përshtaten për individë me aftësi të veçanta, nëse programi mundëson të mësuarit dhe të dhënit mësim sistematik në aftësitë themelore të të lexuarit, të shkruarit dhe të matematikës, pavarësisht nga mosha e pjesëmarrësit.

133. Ky nivel, gjithashtu, përfshin edhe programet e mundësisë së dytë të nivelit primar ose programet e riintegrit. Programe të tilla arsimore zakonisht targetojnë individë, të cilët:

i. Braktisën shkollën para përfundimit të arsimit fillor, duke i lejuar ata të rihyjnë në sistemin arsimor dhe të përfundojnë arsimin fillor; ose

ii. Kanë përfunduar arsimin fillor, por dëshirojnë të hyjnë në një program arsimor ose profesion, për të cilin ata nuk janë ende të kualifikuar. Pjesëmarrësit zakonisht janë më të mëdhenj se grupi i synuar për nivelin 1 të KSNA-së (por jo domosdoshmërisht të rritur).

134. Në këtë nivel përfshihen, gjithashtu, programet zyrtare dhe jozyrtare të shkrim-leximit, që janë të ngjashëm në kompleksitetin e përmbajtjes me programet e klasifikuara paraprakisht si arsim fillor, që synojnë të rriturit dhe të rinjtë më të mëdhenj se nxënësit tipikë të nivelit 1 të KSNA-së

F. Klasifikimi i programeve të arsimit në nivelin 1 të KSNA-së

135. Të gjitha programet e arsimit në nivelin 1 të KSNA-së kodohen 100. Nuk ka kategori ose nënkategori që duhet të diferencohen me shifrën e dytë ose të tretë.

G. Klasifikimi i nivelit arsimor të arritur në nivelet 0 dhe 1 të KSNA-së

136. Gjatë kodimit të nivelit arsimor të arritur, kërkohet një shqyrtim i veçantë për klasifikimin e personave të cilët kanë ndjekur, por nuk e kanë përfunduar arsimin fillor.

137. Për nivelin arsimor të arritur, kualifikimet e njohura nga programet e nivelit 2 të KSNA-së, të cilat nuk konsiderohen si përfundim i mjaftueshëm ose përfundim i pjesshëm i nivelit 2 të KSNA-së, klasifikohen si niveli 1 i KSNA-së (p.sh. programe me një kohëzgjatje më të vogël se dy vjet në nivelin 2 të KSNA-së ose më pak se tetë vite grumbulluese që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA).

138. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur lidhur me programet e niveleve 0 dhe 1 të KSNA-së dhe kualifikimet nga programet e arsimit të mesëm të ulët që nuk janë të mjaftueshme për t'u konsideruar si përfundim ose përfundim i pjesshëm i nivelit 2 të KSNA-së janë paraqitur në **tabelën 4**.

Tabela 4. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur lidhur me nivelet 0 dhe 1 të KSNA-së (KSNA-A)

Niveli i KSNA-A		Kategoria		Nënkategoria	
0	Më pak se arsimi fillor	01	Nuk ka ndjekur kurrë një program mësimor	010	Nuk ka ndjekur kurrë një program mësimor
		02	Ca arsim në fëmijërinë e hershme	020	Ca arsim të fëmijërisë së hershme
		03	Ca arsim fillor (pa përfundim të nivelit)	030	Ca arsim fillor (pa përfundim të nivelit)
1	Arsimi fillor	10	Arsim fillor	100	Duke përfshirë njohjen e përfundimit të suksesshëm të një programi të mesëm të ulët, të pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit

NIVELI 2 I KSNA-së – ARSIMI I MESËM
I ULËT**A. Karakteristikat kryesore**

139. Programet në nivelin 2 të KSNA-së ose arsimin e mesëm të ulët, zakonisht janë të disenjuara bazuar në rezultatet e të mësuarit nga niveli 1 i KSNA-së. Zakonisht, qëllimi është të hidhen themelet për të mësuarit gjatë gjithë jetës dhe zhvillimin njerëzor mbi të cilin sistemet arsimore mund të zgjerojnë më tej mundësitë arsimore. Disa sisteme arsimore mund të ofrojnë programe të arsimit profesional në nivelin e 2 të KSNA-së për t'u dhënë individëve aftësi përkatëse për punësim.

140. Programet në këtë nivel zakonisht organizohen rreth një kurrikule më të orientuar në lëndë, duke futur koncepte teorike përmes një game të gjerë temash. Mësuesit zakonisht kanë marrë trajnim pedagogjik në lëndë të caktuara dhe, më shpesh se në nivelin 1 të KSNA-së, një klasë nxënësish mund të ketë disa mësues me njohuri të specializuara për lëndët që japin mësim.

141. Niveli 2 i KSNA-së fillon pas katër deri në shtatë vjet të nivelit 1 të KSNA-së, me kohëzgjatje më të zakonshme prej gjashtë vjetësh të nivelit 1 të KSNA-së. Nxënësit hyjnë në nivelin e 2 të KSNA-së zakonisht nga moshë 10–13 vjeç (mosha 12 vjeç është më e zakonshme).

142. Programet e klasifikuara në nivelin 2 të KSNA-së mund të përmenden në shumë mënyra, për shembull: shkolla e mesme (faza e parë/klasat më të ulëta, nëse ka një program që përfshin nivelet 2 dhe 3 të KSNA-së), shkolla e mesme e vogël, shkolla e mesme ose gjimnaz. Nëse një program përfshin nivelet 1 dhe 2 të KSNA-së, shpesh përdoren termit e arsimit fillor ose të shkollës bazë (faza dy/klasat më të larta). Për qëllime të krahasueshmërisë ndërkombëtare, termi “arsim i mesëm i ulët” përdoret për emërtimin e nivelit të 2 të KSNA-së.

B. Kriteret e klasifikimit

143. Për përcaktimin e arsimit të mesëm të ulët, janë të rëndësishme kriteret e mëposhtme:

Kriteret kryesore

- a) Kalimi në mësimdhënie më shumë të orientuar në lëndë (*shih paragrafin 144*);
- b) Kërkesat e hyrjes (*shih paragrafin 145*); dhe
- c) Kohëzgjatja kumulative që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së (*shih paragrafin 146*).

Kriteret plotësuese

- a) Moshë tipike e hyrjes (*shih paragrafin 141*);
- b) Mësimdhënie nga mësues të lëndëve dhe kualifikimet e mësuesve (*shih paragrafin 147*); dhe
- c) Marrëdhëniet me arsimin e detyrueshëm (*shih paragrafin 148*).

144. Kufiri ndërmjet nivelit 1 të KSNA-së dhe nivelit 2 të KSNA-së përputhet me pikën e tranzicionit në sistemin arsimor në të cilin theksohet instruksioni i orientuar nga lëndët.

145. Ky nivel kërkon përfundimin e nivelit 1 të KSNA-së ose aftësinë për të studiuar përmbajtjen e nivelit 2 të KSNA-së nëpërmjet një kombinimi të arsimit të mëparshëm, si dhe përvojave të jetës dhe të punës. Përfundimi me sukses i nivelit 1 të KSNA-së ose i një niveli specifik arritjesh mund të kërkohej për t'u futur në disa ose të gjitha programet e nivelit 2 të KSNA-së në një vend të caktuar.

146. Niveli 2 i KSNA-së përfundon pas 8 deri në 11 vjet arsimimi që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së, ku 9 vjet është kohëzgjatja më e përhapur grumbulluese. Në fund të nivelit 2 të KSNA-së, nxënësit zakonisht janë të moshës 14 deri në 16 vjeç (zakonisht 15 vjeç).

147. Kualifikimet e kërkuara për mësuesit mund të jenë të ndryshme në nivelin 2 të KSNA-së krahasuar me nivelin 1 të KSNA-së. Mësuesit në nivelin 2 të KSNA-së shpesh kualifikohen në një ose më shumë lëndë specifike, si dhe në pedagogji. Përveç kësaj, organizimi i mësimdhënies mund të ndryshojë nga niveli 1 i KSNA-së, meqenëse shpesh ka disa mësues për një klasë, të cilët japin mësim në fushën ose fushat e tyre përkatëse të specializimit.

148. Në shumë sisteme arsimi me legjislacion arsimi të detyrueshëm, fundi i arsimit të mesëm të ulët përputhet me fundin e arsimit të detyrueshëm (të përgjithshëm).

C. Programet që përfshijnë nivelet e KSNA-së

149. Programet e arsimit që mbulojnë nivelet 1 dhe 2 të KSNA-së ose nivelet 2 dhe 3 kanë nevojë për konsideratë të veçantë për klasifikim. Vetëm ato klasa, faza ose cikle që u korrespondojnë kriterëve të dhëna në paragrafin 143 duhet të klasifikohen si nivel 2 i KSNA-së. Këto klasa, faza ose cikle që korrespondojnë me kriteret e dhëna në paragrafin 124, duhet të klasifikohen si niveli 1 i KSNA-së, ndërsa të tjerët që korrespondojnë me

kriteret e dhëna në paragrafin 166 duhet të klasifikohen si niveli 3 i KSNA-së.

150. Nëse përdorimi i kriterëve të klasifikimit nuk rezulton në një kufi të qartë midis niveleve 1 dhe 2 të KSNA-së, rekomandohet që të përdoren kriteret e dhëna në paragrafin 130 për të përcaktuar fundin e nivelit 1 të KSNA-së dhe fillimin e nivelit 2 të KSNA-së.

151. Nëse përdorimi i kriterëve të klasifikimit nuk rezulton në një kufi të qartë ndërmjet niveleve 2 dhe 3 të KSNA-së, rekomandohet si më poshtë:

i. për programet që mbulojnë nivelet 2 dhe 3 të KSNA-së që janë të organizuara në faza, fundi i fazës më të afërt me nëntë vjet pas fillimit të nivelit 1 të KSNA-së, duhet të përdoret si pikë kalimi ndërmjet niveleve 2 dhe 3 të KSNA-së; ose,

ii. për programet që mbulojnë nivelet 2 dhe 3 të KSNA-së, të cilat nuk janë të ndara në faza, vetëm klasat ndërmjet fundit të nivelit 1 të KSNA-së deri në fund të nëntë viteve të shkollimit pas fillimit të nivelit 1 të KSNA-së, duhet të klasifikohen si niveli 2 i KSNA-së. Vitet e mbetura klasifikohen si niveli 3 i KSNA-së (*shih paragrafin 171*).

D. Dimensionet plotësuese

152. Dy dimensionet dallojnë programet e arsimit në nivelin 2 të KSNA-së:

□ orientimi i programit (*shih paragrafin 153*);

□ përfundimi i nivelit dhe qasja/aksesi në nivelet më të larta të KSNA-së (*shih paragrafin 154*).

Orientimi i programit.

Dy kategoritë e mëposhtme të orientimit janë përcaktuar në Paragrafët 55 dhe 54:

□ arsimi i përgjithshëm; dhe

- arsimi profesional.

Përfundimi i nivelit dhe aksesit në nivelet më të larta të KSNA-së

154. Përfundimi i katër niveleve dhe nënkategoritë e aksesit që vijnë, përcaktohen për nivelin 2 të KSNA-së:

i. *Mospërfundim i nivelit 2 të KSNA-së (dhe kështu pa akses të drejtpërdrejtë në nivelet më të larta të KSNA-së)*: programet e shkurtra, përfundimtare (ose sekuencë programesh) me kohëzgjatje më të vogël se dy vjet në nivelin 2 të KSNA-së ose që përfundojnë pas më pak se tetë vjet të kohëzgjatjes grumbulluese që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së. Këto nuk japin akses në nivelin 3 të KSNA-së. Përfundimi i suksesshëm i këtyre programeve nuk llogaritet si përfundim i nivelit 2 të KSNA-së.

ii. *Përfundim i pjesshëm i nivelit 2 të KSNA-së pa akses të drejtpërdrejtë në nivelet më të larta të KSNA-së*: programe që përfaqësojnë të paktën dy vjet në nivelin 2 të KSNA-së dhe një kohëzgjatje grumbulluese prej së paku tetë vjetësh që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së dhe të cilat janë pjesë e një sekuence programesh në nivelin 2 të KSNA-së, por nuk janë programi i fundit në rend në këtë nivel. Këto programe nuk japin akses të drejtpërdrejtë në nivelin 3 të KSNA-së. Përfundimi i suksesshëm i programeve të tilla konsiderohet vetëm si përfundim i pjesshëm i nivelit (pasi vetëm programi përfundimtar në rend ka të ngjarë të japë akses në nivelin 3 të KSNA-së).

iii) *Përfundim i nivelit 2 të KSNA-së pa akses të drejtpërdrejtë në nivelet më të larta të KSNA-së*: programe me një kohëzgjatje prej të paktën dy vjetësh në nivelin 2 të KSNA-së dhe që përfundojnë pas të paktën tetë vjetësh kohëzgjatjeje grumbulluese që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së, por që nuk ofrojnë akses në nivelin 3 të KSNA-së. Megjithatë këto programe konsiderohen përfundimtare, përfundimi i tyre i suksesshëm kualifikohet për përfundimin e nivelit 2 të KSNA-së.

iv) *Përfundim i nivelit 2 të KSNA-së me akses të drejtpërdrejtë në nivelet më të larta të KSNA-së*: çdo program që jep akses të drejtpërdrejtë në nivelin 3 të KSNA-së pavarësisht nga kohëzgjatja e tyre në nivel ose kohëzgjatja e tyre grumbulluese që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së.

E. Programe të tjera të përfshira në nivelin 2 të KSNA-së

155. Niveli 2 i KSNA-së përfshin programe të përshtatura për individë me nevoja të veçanta që janë të disanjuara për t'u ndërtuar mbi proceset themelore të mësimdhënies dhe të mësuarit që fillojnë në nivelin 1 të KSNA-së dhe/ose ofrojnë aftësi përkatëse për punësim.

156. Ky nivel, gjithashtu, përfshin programe të mundësive të dyta të nivelit të mesëm të ulët ose programe riintegrimi. Programe të tilla arsimore zakonisht targetojnë individë të cilët:

i. kanë braktisur shkollën pas përfundimit të arsimit fillor, por para përfundimit të arsimit të mesëm të ulët, duke i lejuar ata të rihyjnë në sistemin arsimor dhe të përfundojnë një program të arsimit të mesëm të ulët; ose

ii. të cilët kanë përfunduar arsimin e mesëm të ulët, por dëshirojnë të hyjnë në një program

arsimor ose profesion për të cilin ata ende nuk janë të kualifikuar.

Pjesëmarrësit zakonisht janë më të mëdhenj në moshë se grup-mosha target për nivelin 2 të KSNA.

157. Ky nivel përfshin, gjithashtu, programet e arsimit për të rritur, të barasvlershëm në kompleksitetin e përmbajtjes me arsimimin e dhënë në programet e klasifikuara tashmë në këtë nivel.

F. Klasifikimi i programeve të arsimit në nivelin 2 të KSNA-së

158. Përdorimi i dy dimensioneve plotësuese mundëson raportimin duke përdorur kategoritë për orientim dhe nënkategoritë për përfundimin e nivelit dhe aksesin në nivele më të larta të KSNA-së. Kodet e programeve të arsimit të mesëm të ulët tregohen në **tabelën 5**.

Tabela 5. Kodet e klasifikimit për programet e arsimit në nivelin 2 të KSNA-së (KSNA-P)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (përfundimi i nivelit dhe aksesin në nivele më të larta të KSNA-së)	
24	Arsimi i mesëm i ulët i përgjithshëm	241	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të tij, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		242	I mjaftueshëm për përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		243	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		244	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
25	Arsimi i mesëm i ulët profesional	251	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		252	I mjaftueshëm për përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		253	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		254	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

G. Klasifikimi i nivelit arsimor të arritur në nivelin 2 të KSNA-së

159. Për nivelin arsimor të arritur, kualifikimet e njohura nga programet e nivelit 2 të KSNA-së, të cilat nuk konsiderohen të mjaftueshme për përfundimin ose përfundimin e pjesshëm të nivelit 2 të KSNA-së, klasifikohen si niveli 1 i KSNA-së (*shih tabelën 4*).

160. Në mënyrë të ngjashme, kualifikime të njohura nga programe të nivelit 3 të KSNA-së, të cilat janë të pamjaftueshme për t'u konsideruar si përfundim ose përfundim i pjesshëm i nivelit 3 të KSNA-së, klasifikohen si niveli 2 i KSNA-së.

161. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur lidhur me arsimin e mesëm të ulët dhe për kualifikime nga programe të mesme të larta të pamjaftueshme për përfundimin e nivelit ose për përfundimin e pjesshëm të nivelit, janë paraqitur në **tabelën 6**.

Tabela 6. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur në lidhje me nivelin 2 të KSNA-së (KSNA-A)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (përfundimi i nivelit dhe aksesin në nivele më të larta të KSNA)	
10	Arsimi fillor	100	Përfundim i suksesshëm i njohur i një programi të mesëm të ulët, i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit
24	Arsimi i Mesëm i Ulët i Përgjithshëm	242	Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		243	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		244	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë ¹
25	Arsimi i Mesëm i Ulët Profesional	252	Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		253	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		254	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë ¹

1. Duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të njohur të një programi ose të një faze të një programi në arsimin e mesëm të lartë, të pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit.

NIVELI 3 I KSNA-së – ARSIMI I MESËM I LARTË

A. Karakteristikat kryesore

162. Programet në nivelin 3 të KSNA-së ose arsimin e mesëm të lartë, zakonisht janë të disenjuara për të përfunduar arsimin e mesëm në përgatitje për arsimin e lartë ose për të ofruar aftësi të duhura për punësim ose të dyja.

163. Programet në këtë nivel u ofrojnë nxënësve arsimim më të ndryshëm, më të specializuar dhe më të thelluar se sa programet në nivelin 2 të KSNA-së. Ato janë më të diferencuara, me një gamë më të madhe të opsioneve dhe drejtimeve në dispozicion. Mësuesit shpesh janë shumë të kualifikuar në lëndët ose fushat ku ata japin mësim, veçanërisht në klasat më të larta.

164. Niveli 3 i KSNA-së fillon pas 8 deri 11 vjet të arsimit që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së. Nxënësit hyjnë në këtë nivel zakonisht ndërmjet moshave 14 dhe 16. Programet e nivelit 3 të KSNA-së zakonisht mbarojnë 12 apo 13 vjet pas fillimit të nivelit 1 të KSNA-së (ose rreth moshës 17 ose 18), me 12 vjet kohëzgjatje më të përhapur grumbulluese. Sidoqoftë, dalja nga arsimi i mesëm i lartë mund të variojë në sistemet arsimore zakonisht nga 11 deri në 13 vjet të arsimit që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së.

165. Programet e klasifikuara në nivelin 3 të KSNA-së mund të përmenden në shumë mënyra, për shembull: shkolla e mesme (faza e dytë/klasat e larta), shkolla e mesme e lartë ose shkolla e mesme (e lartë). Për qëllime të krahasueshmërisë ndërkombëtare, termi “arsimi i mesëm i lartë” përdoret për emërtimin e nivelit 3 të KSNA-së.

B. Kriteret e klasifikimit

166. Për përcaktimin e arsimit të mesëm të lartë, janë të përshtatshme kriteret e mëposhtme:

Kriteret kryesore:

- a) faza e dytë/e fundit e arsimit të mesëm të përgjithshëm dhe profesional (*shih paragrafin 167*);
- b) kërkesat e hyrjes (*shih paragrafin 168*); dhe
- c) kohëzgjatja grumbulluese që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së (*shih paragrafin 164*).

Kriteret plotësuese:

- a) Programe më të diferencuara, me një shtrirje më të madhe të mundësive dhe drejtimeve (*shih paragrafin 169*); dhe
- b) Kualifikimet e mësuesve (*shih paragrafin 170*).

167. Programet që formojnë fazën e dytë/të fundit të arsimit të mesëm, mund të jenë programe të nivelit 3 të KSNA-së ose të përgjithshme ose profesionale. Disa nga këto programe mundësojnë akses të drejtpërdrejtë në nivelin 4 të KSNA-së dhe/ose në nivelin 5, 6 apo 7. Kur identifikohen pikat e tranzicionit ndërmjet niveleve të KSNA-së, duhet të sigurohet korrespondenca ndërmjet rrugëve të përgjithshme dhe atyre profesionale.

168. Niveli i 3 i KSNA-së kërkon përfundimin e arsimit të mesëm të ulët (niveli 2 i KSNA-së) ose aftësinë për të ndjekur përmbajtjen e nivelit 3 të KSNA-së nëpërmjet një kombinimi të arsimit të mëparshëm, si dhe përvojave të jetës dhe të punës. Një kualifikim specifik i nivelit 2 të KSNA-së ose një nivel specifik arritjesh mund të kërkohej për t'u futur në disa ose në të gjitha programet e nivelit 3 të KSNA-së.

169. Kalimi nga niveli 2 i KSNA-së në nivelin 3 të KSNA-së përputhet me pikën e tranzicionit në një sistem arsimor, në të cilin programet u ofrojnë nxënësve më shumë instruksione të ndryshme, të specializuara dhe të thelluara në lëndë ose fusha specifike. Në mënyrë tipike, programet janë më të diferencuara dhe është në dispozicion një seri e shtuar e opsioneve dhe drejtimeve.

170. Standardet për kualifikimet e mësuesve mund të jenë të ndryshme në nivelin e 3 të KSNA-së krahasuar me nivelin 2 të KSNA-së. Përveç trajnimit pedagogjik, mësuesit mund të jenë më të kualifikuar në lidhje me lëndën që ata japin mësim.

C. Programet që përfshijnë nivelet e KSNA-së

171. Programet e arsimit që mbulojnë nivelet 2 dhe 3 KSNA ose nivelet 3 dhe 5 kërkojnë vëmendje të veçantë për klasifikimin. Vetëm ato klasa, faza ose cikle që korrespondojnë me kriteret e dhëna në paragrafin 166, duhet të klasifikohen si niveli 3 i KSNA-së. Ato klasa, faza ose cikle që korrespondojnë me kriteret e dhëna në paragrafin 143 duhet të klasifikohen si niveli 2 i KSNA-së, ndërsa të tjerë që korrespondojnë me kriteret e dhëna në paragrafin 211, duhet të klasifikohen si niveli 5 i KSNA-së.

172. Nëse përdorimi i kriterëve të klasifikimit nuk rezulton në një kufi të qartë midis niveleve 2 dhe 3 të KSNA-së, kriteret për të përcaktuar fundin e nivelit 2 të KSNA-së dhe fillimin e nivelit 3 të KSNA-së janë dhënë në paragrafin 151.

173. Nëse kohëzgjatja teorike e një programi profesional të nivelit 3 të KSNA-së është dy ose më shumë vite më gjatë se kohëzgjatja teorike e një programi të përgjithshëm të nivelit 3 të KSNA-së në të njëjtin sistem arsimor, programi duhet të konsiderohet se përfshin arsimin e mesëm të lartë (niveli 3 i KSNA-së) dhe arsimin pas të mesëm jo të lartë (niveli 4 i KSNA-së) ose arsimin e lartë cikël i shkurtër (niveli 5 i KSNA-së). Klasat, fazat ose ciklet që shtrihen përtej programit të përgjithshëm të nivelit 3 të KSNA-së duhet të klasifikohen si niveli 4 ose 5 i KSNA-së në varësi të kompleksitetit të përmbajtjes së tyre.

D. Dimensionet plotësuese

174. Dy dimensionet dallojnë programet e arsimit në nivelin 3 të KSNA-së:

- Orientimi i programit (*shih paragrafin 175*); dhe
- Përfundimi i nivelit dhe aksesit në nivelet më të larta të KSNA-së (*shih paragrafin 176*).

Orientimi i programit

175. Dy kategoritë e mëposhtme të orientimit janë përcaktuar në paragrafët 55 dhe 54:

- i përgjithshëm; dhe
- profesional.

Përfundimi i nivelit dhe aksesit në nivelet më të larta të KSNA-së

176. Për nivelin 3 të KSNA-së janë përcaktuar më poshtë katër nivelet e përfundimit dhe nënkategoritë për akses.

i. *Mospërfundim i nivelit 3 të KSNA-së (dhe kështu pa akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së):* programe të shkurtra (ose sekuenca programesh) me një kohëzgjatje më të vogël se dy vjet në nivelin 3 të KSNA-së ose që përfundojnë pas më pak se 11 vjet të kohëzgjatjes grumbulluese që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së. Këto programe nuk japin akses të drejtpërdrejtë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së. Përfundimi i suksesshëm i programeve të tilla nuk llogaritet si përfundim i nivelit 3 të KSNA-së. Vini re, gjithashtu, se këto programe nuk japin akses të drejtpërdrejtë as në nivelin 4 të KSNA-së!

ii. *Përfundim i pjesshëm i nivelit 3 të KSNA-së pa akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së:* programe që përfaqësojnë të paktën 2 vjet në nivelin 3 të KSNA-së dhe një kohëzgjatje grumbulluese prej të paktën 11 vjetësh që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së, dhe të cilat janë pjesë e një sekuence programesh në nivelin 3 të KSNA-së, por nuk janë

programi i fundit në rend në këtë nivel. Këto programe nuk japin akses të drejtpërdrejtë në nivelin 5, 6 ose 7 të KSNA-së. Përfundimi i suksesshëm i programeve të tilla konsiderohet si përfundim i pjesshëm vetëm i nivelit (pasi vetëm programi përfundimtar në rend mund të japë akses në arsimin e lartë në nivelin 5, 6 ose 7 të KSNA-së). Vini re, gjithashtu, se këto programe nuk japin akses të drejtpërdrejtë as në nivelin 4 të KSNA-së!

iii. *Përfundim i nivelit 3 të KSNA-së pa akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së:* programe me një kohëzgjatje prej të paktën dy vjetësh në nivelin 3 të KSNA-së dhe që përfundojnë pas së paku 11 vjet kohëzgjatje grumbulluese që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së. Këto programe mund të jenë përfundimtare ose që japin akses të drejtpërdrejtë në nivelin 4 të KSNA-së. Përfundimi i suksesshëm i programeve të tilla kualifikohet për përfundim të nivelit 3 të KSNA-së.

iv. *Përfundim i nivelit 3 të KSNA-së me akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së:* çdo program që jep akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së pavarësisht nga kohëzgjatja e tyre në nivelin 3 ose kohëzgjatja e tyre grumbulluese që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së.

Këto programe mund të japin akses të drejtpërdrejtë në nivelin 4 të KSNA-së.

E. Programet e tjera të përfshira në nivelin 3 të KSNA-së

177. Niveli 3 i KSNA-së përfshin programe të përshtatshme për individët me nevoja të veçanta që janë ekuivalente në kompleksitetin e përmbajtjes me programet tashmë të klasifikuara në nivelin 3 të KSNA-së.

178. Ky nivel mund të përfshijë disa programe profesionale të ciklit të dytë, në rastet ku pikat e tranzicionit në fund të ciklit të dytë korrespondojnë me pikat e tranzicionit midis niveleve, në rrugët e tjera, kryesisht të përgjithshme, të ofruara në sistem.

179. Ky nivel përfshin, gjithashtu, programe të mundësisë se dytë të nivelit të mesëm ose riintegrimi. Programe të tilla arsimore zakonisht targetojnë individë të cilët:

i. braktisin shkollën para se të përfundojnë arsimin e mesëm të lartë, duke i lejuar ata të rihyjnë në sistemin arsimor dhe të përfundojnë arsimin e mesëm të lartë; ose

ii. kanë përfunduar arsimin e mesëm të lartë, por dëshirojnë të hyjnë në një program apo profesionin për të cilin ata ende nuk janë të kualifikuar.

Pjesëmarrësit zakonisht janë më të mëdhenj në moshë se grup-mosha për nivelin 3 të KSNA-së.

180. Ky nivel, gjithashtu, përfshin programet e arsimit për të rriturit, të barasvlershëm në kompleksitetin e përmbajtjes me arsimimin e dhënë në programet e klasifikuara tashmë në këtë nivel.

F. Klasifikimi i programeve të arsimit në nivelin 3 të KSNA-së

181. Përdorimi i dy dimensioneve plotësuese lejon raportimin, duke përdorur kategori për orientim dhe nënkategori për përfundimin e nivelit dhe akses në nivele më të larta të KSNA-së. Jo të gjitha kombinimet e orientimit, përfundimit dhe aksesit ekzistojnë ose janë të përhapura në të gjithë sistemet arsimore. Kodet e programeve të arsimit të mesëm të lartë tregohen në **tabelën 7**.

Tabela 7. Kodet e klasifikimit për programet e arsimit në nivelin 3 të KSNA-së (KSNA-P)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (përfundimi i nivelit dhe aksesit në nivele më të larta të KSNA-së)	
34	Arsimi i mesëm i lartë i përgjithshëm	341	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë ose të lartë.
		342	I mjaftueshëm për përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë ose të lartë.
		343	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë (por mund të japë akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë).
		344	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë (mund të japë akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes jo të lartë, gjithashtu).
35	Arsimi i mesëm i lartë profesional	351	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes jo të lartë ose të lartë.
		352	I mjaftueshëm për përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes jo të lartë ose të lartë.
		353	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë (por mund të japë akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes jo të lartë).
		354	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë (mund të japë akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes jo të lartë).

G. Klasifikimi i nivelit arsimor të arritur në nivelin 3 të KSNA-së

182. Për nivelin arsimor të arritur, kualifikimet e njohura nga programet e nivelit 3 të KSNA-së, të cilat nuk konsiderohen si të mjaftueshme për përfundimin e nivelit 3 të KSNA-së, klasifikohen në nivelin 2 të KSNA-së.

183. Në mënyrë të ngjashme, kualifikimet e njohura nga programet e nivelit 4 të KSNA-së, të cilat janë të pamjaftueshme për t'u konsideruar si përfundim i nivelit 4 të KSNA-së, klasifikohen si nivel 3 i KSNA-së.

184. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur në lidhje me programet dhe kualifikimet e arsimit të mesëm të lartë paraqiten në **tabelën 8**.

Tabela 8. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur në lidhje me nivelin 3 të KSNA-së (KSNA-A)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (përfundimi i nivelit dhe aksesit në nivele më të larta të KSNA)	
24	Arsimi i mesëm i ulët i përgjithshëm	244	Përfundim i suksesshëm i njohur i një programi të arsimit të mesëm të lartë të përgjithshëm, i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit.
25	Arsimi mesëm i ulët profesional	254	Përfundim i suksesshëm i njohur i një programi të arsimit të mesëm të lartë profesional, i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit.
34	Arsimi i Mesëm i Lartë i Përgjithshëm	342	Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë ose të lartë
		343	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë (por mund të japë akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë)

		344	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë ¹ (gjithashtu mund të japë akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë)
35	Arsimi mesëm i lartë profesional	352	Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë ose të lartë.
		353	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë (por mund të ofrojë akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë).
		354	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë ¹ (gjithashtu mund të japë akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë).
1. Duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të një faze të një programi, në arsimin pas së mesmes, jo të lartë, të pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit.			

NIVELI 4 I KSNA-së – ARSIMI PAS SË MESMES, JO I LARTË

A. Karakteristikat kryesore

185. Arsimi pas së mesmes, jo i lartë, siguron eksperiencën të të mësuarit, duke u ndërtuar mbi arsimin e mesëm, duke përgatitur për hyrje në tregun e punës, si dhe arsimin e lartë. Ai synon në përvetësimin individual të njohurive, aftësive dhe kompetencave më të ulëta se niveli i kompleksitetit karakteristik të arsimit të lartë. Programet në nivelin 4 të KSNA-së ose në arsimin pas së mesmes, jo të lartë, zakonisht janë të disanjuara për t'u siguruar individëve që kanë përfunduar nivelin 3 të KSNA-së, kualifikime jo të larta të kërkuara për përparim në arsimin e lartë ose për punësim, kur kualifikimi i tyre i nivelit 3 të KSNA-së nuk i jep të tilla qasje. Për shembull, të diplomuarit nga programet e përgjithshme të nivelit 3 të KSNA-së mund të zgjedhin të përfundojnë një kualifikim profesional jo të lartë; ose të diplomuarit nga programet profesionale të nivelit 3 të KSNA-së mund të zgjedhin të rrisin nivelin e kualifikimeve të tyre ose të specializohen më tej. Përmbajtja e programeve të nivelit 4 të KSNA-së nuk është aq komplekse sa për t'u konsideruar si arsim i lartë, megjithëse është qartazi pas i mesëm.

186. Përfundimi i një programi të nivelit 3 të KSNA-së është i nevojshëm për të hyrë në programet e nivelit 4 të KSNA-së. Megjithatë, këto kërkesa për hyrje, mund të jenë më të ulëta se sa për programet e arsimit të lartë në nivelin 5, 6 ose 7 të KSNA-së.

187. Zakonisht, programet në këtë nivel janë të disanjuara për hyrje të drejtpërdrejtë në tregun e punës. Në disa sisteme arsimi, ka programe të përgjithshme në këtë nivel. Programe të tilla zakonisht targetojnë studentët që kanë përfunduar nivelin 3 të KSNA-së, por që duan të rrisin mundësitë e tyre për të hyrë në arsimin e lartë.

188. Programet e klasifikuara në nivelin 4 të KSNA-së mund të përmenden në shumë mënyra, për shembull: diplomë teknike, arsim profesional primar ose përgatitje për karrierë administrative. Për qëllime të krahasueshmërisë ndërkombëtare, termi “arsimi pas së mesmes, jo i lartë” përdoret për emërtimin e nivelit 4 të KSNA-së.

B. Kriteret e klasifikimit

189. Për përcaktimin e arsimit pas së mesmes, jo të lartë, janë të rëndësishme kriteret e mëposhtme:

Kriteret kryesore:

a) Orientimi (*shih paragrafin 190*);

b) Kompleksiteti i përmbajtjes më i lartë se niveli 3 i KSNA-së dhe më poshtë nivelit të arsimit të lartë (*shih paragrafin 191*); dhe

c) Kërkesat e hyrjes (*shih paragrafin 186*).

Kriteret plotësuese:

Asnjë.

190. Programet e nivelit 4 të KSNA-së nuk konsiderohen si arsim i lartë dhe zakonisht janë programe profesionale dhe përfundimtare që përgatisin për tregun e punës. Programet e përgjithshme në këtë nivel mund të ekzistojnë në disa sisteme arsimore. Programet e disanjuara për të rishikuar përmbajtjen e programeve të nivelit 3 të KSNA-së – për shembull, me qëllim të përgatitjes së studentëve për provimet hyrëse në arsimin e lartë – duhet të përfshihen në nivelin 3 të KSNA-së.

191. Programet e nivelit 4 të KSNA-së shpesh shërbejnë për të zgjeruar – më shumë se sa për të thelluar – njohuritë, aftësitë/shkathtësitë dhe kompetencat e pjesëmarrësve që kanë përfunduar një program në nivelin 3 të KSNA-së. Programet shpesh nuk janë më të avancuara se programet në nivelin 3 të KSNA-së, por përmbajtja është zakonisht më e specializuar ose e detajuar se në nivelin e arsimit të mesëm të lartë. Programet janë qartësisht më pak të avancuara se në nivelin e arsimit të lartë dhe mund të ofrohen në një sërë

institucionesh, jo vetëm në ato që konsiderohen si institucione pas së mesmes jo të larta.

C. Programet që përfshijnë nivelet e KSNA-së

192. Nuk zbatohet.

D. Dimensionet plotësuese

193. Dy dimensione dallojnë programet e arsimit në nivelin 4 të KSNA-së:

- Orientimi i programit (*shih Paragrafin 194*); dhe
- Përfundimi i nivelit dhe aksesit në nivelet më të larta të KSNA-së (*shih Paragrafin 195*).

Orientimi i programit

194. Dy kategoritë e mëposhtme të orientimit janë përcaktuar në paragrafët 55 dhe 54:

- i Përgjithshëm; dhe
- profesional.

Përfundimi i nivelit dhe aksesit në nivelet më të larta të KSNA-së

195. Për nivelin 4 të KSNA-së, përcaktohen tri nivelet e përfundimit dhe kategoritë e aksesit që vijojnë:

- Jo përfundim i nivelit 4 të KSNA-së: module ose faza të programeve, të cilat janë shumë të shkurtra për përfundimin e nivelit. Këto nuk japin akses në programet e para të arsimit të lartë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së. Përfundimi i suksesshëm i

moduleve ose i fazave të tilla nuk llogaritet si përfundim i nivelit 4 të KSNA-së.

- Përfundim i nivelit 4 të KSNA-së pa akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së: programe të hartuara kryesisht për hyrje të drejtpërdrejtë në tregun e punës.

- Përfundim i nivelit 4 të KSNA-së me akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së: programe të disenjuara kryesisht për të zgjeruar aksesin në arsimin të lartë.

E. Programe të tjera të përfshira në nivelin 4 të KSNA-së

196. Ky nivel përfshin programe të arsimimit për të rriturit të ngjashëm në kompleksitetin e përmbajtjes me arsimin e dhënë në programet e klasifikuara tashmë në këtë nivel.

F. Klasifikimi i programeve të arsimit në nivelin 4 të KSNA-së

197. Përdorimi i dy dimensioneve plotësuese lejon raportimin e kategorive të përdorura për orientim dhe nën-kategorive për përfundim dhe akses. Jo të gjitha kombinimet e kategorive dhe nënkategorive ekzistojnë ose janë të përhapura në të gjithë sistemet e arsimit. Klasifikimi për arsimimin pas së mesmes, jo të lartë paraqitet në tabelën 9.

Tabela 9. Kodet e klasifikimit për programet e arsimit në nivelin 4 të KSNA-së (KSNA-P)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (përfundimi i nivelit dhe aksesit në nivelet më të larta të KSNA-së)	
44	Arsimi pas së mesmes, jo i lartë, i përgjithshëm	441	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë
		443	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë
		444	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë
45	Arsimi pas së mesmes, jo i lartë, profesional	451	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë
		453	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë
		454	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

G. Klasifikimi i nivelit arsimor të arritur, në nivelin 4 të KSNA-së

198. Për nivelin arsimor të arritur, kualifikimet e ndërmjetme të njohura nga përfundimi i suksesshëm i një faze të një programi të nivelit 5 të KSNA-së, të cilat nuk konsiderohen si të mjaftueshme për përfundimin e nivelit 5 të KSNA-së, klasifikohen në nivelin 4 të KSNA-së.

199. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur në lidhje me kualifikimet e arsimit pas së mesmes, jo të lartë, janë paraqitur në tabelën 10.

Tabela 10. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur, në nivelin 4 të KSNA-së (KSNA-A)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (përfundimi i nivelit dhe aksesit në nivelet më të larta të KSNA-së)	
34	Arsimi i mesëm i lartë i përgjithshëm	344	Përfundim i suksesshëm i njohur i një faze të një programi të arsimit pas Së mesmes, jo të lartë, të përgjithshëm, i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit
35	Arsimi i mesëm i lartë profesional	354	Përfundim i suksesshëm i njohur i një faze të një programi të arsimit pas Së mesmes, jo të lartë, profesional, i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit
44	Arsimi pas Së mesmes, jo i lartë, i përgjithshëm	443	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë
		444	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë ¹
45	Arsimi pas Së mesmes, jo i lartë, profesional	453	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë
		454	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë ¹

1. Duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të njohur të një programi ose faze të një programi, në arsimin e lartë, cikël i shkurtër, të pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit.

ARSIMI I LARTË

200. Arsimi i lartë ndërtohet mbi arsimin e mesëm, duke ofruar aktivitete mësimore në fusha të specializuara të arsimit. Ai synon të mësoarin në një nivel të lartë kompleksiteti dhe specializimi. Arsimi i lartë përfshin atë që zakonisht kuptohet si arsimim akademik, por, gjithashtu, përfshin arsimim të avancuar profesional. Ai përfshin nivelet 5, 6, 7 dhe 8 të KSNA-së, të cilat emërtohen si arsim i lartë cikël i shkurtër, nivel *Bachelor* ose ekuivalent, nivel master ose ekuivalent, dhe nivel doktoratë ose ekuivalent, respektivisht. Përmbajtja e programeve në nivelin e arsimit të lartë është më komplekse dhe më e avancuar se në nivelet më të ulëta të KSNA-së.

201. Programet e para në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së kërkojnë përfundimin e suksesshëm të programeve të nivelit 3 të KSNA-së që ofrojnë akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë. Aksesit, gjithashtu, mund të jetë i mundur nga niveli 4 i KSNA-së. Përveç kërkesave të kualifikimit, hyrja në programet e arsimit në këto nivele mund të varet nga zgjedhja e lëndëve dhe/ose notat e arritura në nivelet 3 ose 4 të KSNA-së. Për më tepër, mund të jetë e nevojshme të arrihet sukses në provimet hyrëse.

202. Në arsimin e lartë, një program arsimor klasifikohet gjithmonë në të njëjtin nivel me nivelin e kualifikimit të dhënë me përfundimin e suksesshëm të tij (me përjashtim nëse një program është pjesërisht i klasifikuar si niveli 3 i KSNA-së, shih paragrafin 173). Prandaj, për dallim nga nivelet 0, 1, 2 dhe 3 të KSNA-së, koncepti i programeve

që përfshijnë nivelet e KSNA-së nuk është i aplikueshëm për nivelet e arsimit të lartë.

203. Zakonisht ekziston një hierarki e qartë midis kualifikimeve të dhëna nga programet e arsimit të lartë. Megjithatë, ndryshe nga programet në nivelet 1, 2, 3 dhe 4 të KSNA-së, programet kombëtare në nivelet 5, 6 dhe 7 të KSNA-së mund të ekzistojnë paralelisht dhe jo si një nivel i KSNA-së, i cili ndërtohet në mënyrë të njëpasnjëshme mbi një tjetër. Përfundimi i një programi të niveleve 3 ose 4 të KSNA-së mund të ofrojë akses në një gamë të programeve të arsimit të lartë në nivelet 5, 6 ose 7 të KSNA-së, në varësi nga disponueshmëria në një sistem arsimor të caktuar dhe/ose nga kërkesat shtesë të hyrjes të cilat mund jenë specifikuar.

Këto përfshijnë:

- Programet e arsimit të lartë, cikël i shkurtër, në nivelin 5 të KSNA-së (të paktën dy vjet);

- Programet *Bachelor* ose ekuivalente të shkallës/diplomës së parë në nivelin 6 të KSNA-së (tre deri në katër vjet);

- Programet *Bachelor* ose ekuivalente të shkallës/diplomës së parë të gjatë në nivelin 6 të KSNA-së (më shumë se katër vjet); ose

- Programet master ose programe ekuivalente të shkallës/diplomës së parë në nivelin 7 të KSNA-së (të paktën pesë vjet).

204. Tranzicioni ndërmjet programeve në nivelin e arsimit të lartë nuk është gjithmonë i dallueshëm qartë dhe mund të jetë e mundur të kombinohen programet dhe të transferohen kreditet nga një program në tjetrin. Në raste të

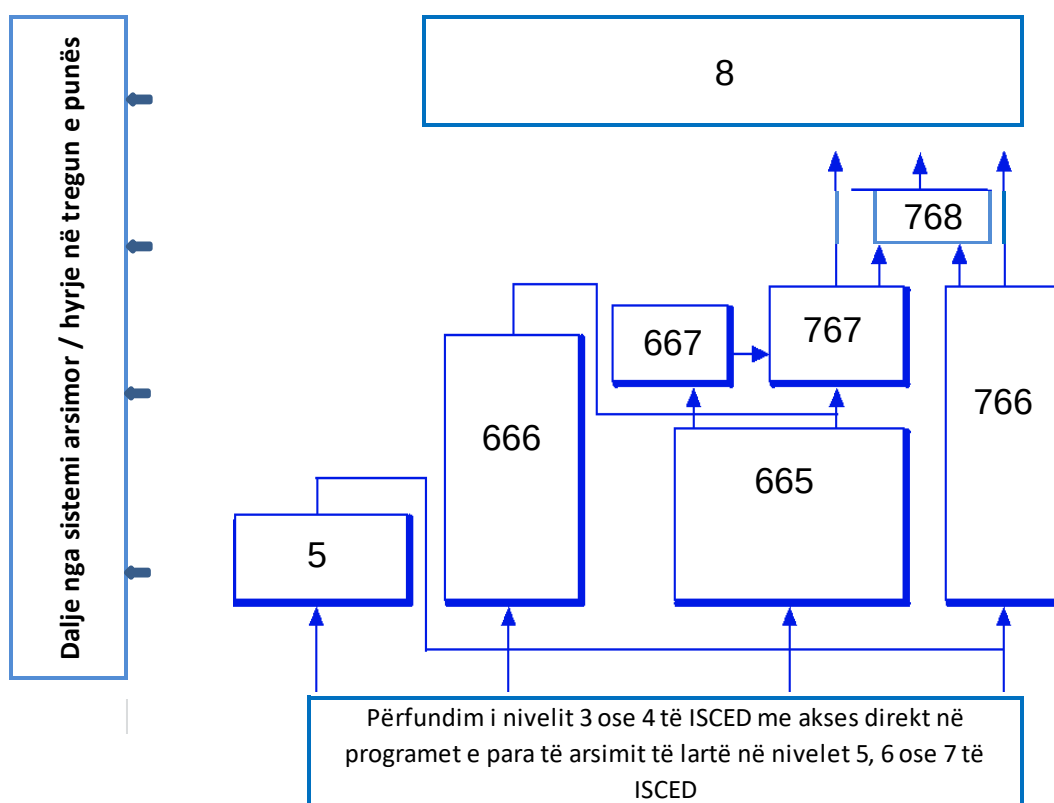
caktuara, kreditet e marra nga programet e arsimit të përfunduara më parë, mund të llogariten edhe në përfundimin e një programi në një nivel më të lartë të KSNA-së. Për shembull, marrja e krediteve në një program të nivelit 5 të KSNA-së, mund të zvogëlojë numrin e krediteve ose kohëzgjatjen e studimit të kërkuar për të përfunduar një program të nivelit 6. Në disa sisteme, individët mund të transferohen në një program arsimor në nivelin 6 të KSNA-së pas përfundimit të një programi të nivelit 5 të KSNA-së, gjë që mund të zvogëlojë kohën që i duhet një individ për të përfunduar një program të

nivelit 6 të KSNA-së. Të tjerë mund të hyjnë drejtpërdrejt në nivelet 6 ose 7 të KSNA-së nga niveli 3 i KSNA-së. Në shumë sisteme arsimi, shumica e studentëve duhet së pari të përfundojnë nivelin 6 të KSNA-së përpara se të fitojnë hyrjen në nivelin 7 të KSNA-së.

205. Zakonisht kërkohet përfundimi i suksesshëm i nivelit 7 të KSNA-së për hyrjen në nivelin 8 të KSNA-së.

206. **Figura 1** ilustron kategoritë e programeve të arsimit të lartë dhe rrugët ndërmjet tyre.

Figura 1. Rrugët në arsimin e lartë, në KSNA

NIVELI 5 I KSNA-së – ARSIMI I LARTË, CIKËL I SHKURTËR

A. Karakteristikat kryesore

207. Programet në nivelin 5 të KSNA-së ose arsimit të lartë cikël i shkurtër, shpesh janë të disenjuara për t'u dhënë pjesëmarrësve njohuri, aftësi/shkathhtësi dhe kompetenca profesionale. Në mënyrë tipike, ato janë të bazuara në praktika, profesionalisht të specifikuar dhe përgatisin studentët për të hyrë në tregun e punës. Megjithatë, këto programe mund të sigurojnë, gjithashtu, një rrugë për në programet e tjera të arsimit të lartë. Programet akademike të arsimit të lartë nën nivelin e programit *Bachelor* ose ekuivalent, gjithashtu klasifikohen si niveli 5 i KSNA-së.

208. Hyrja në programet e nivelit 5 të KSNA-së kërkon përfundimin e suksesshëm të nivelit 3 ose 4 të KSNA-së me akses në arsimin të lartë. Programet në nivelin 5 të KSNA-së kanë përmbajtje më komplekse se sa programet në nivelet 3 dhe 4 të KSNA-së, por ato janë më të shkurtra dhe zakonisht më pak të orientuara teorikisht se sa programet e nivelit 6 të KSNA-së.

209. Megjithëse programet e nivelit 5 të KSNA-së zakonisht disenjohen për të përgatitur për punësim, ato mund të japin kredite për transferim në programet e nivelit 6 ose 7 të KSNA-së. Pas përfundimit të këtyre programeve të nivelit 5 të KSNA-së, individët, në disa sisteme arsimore mund të vazhdojnë arsimimin e tyre në nivelin 6 të KSNA-së (*Bachelor* ose ekuivalent) ose në programe të nivelit 7 të shkallës/diplomës së parë të gjatë të KSNA-së (master ose ekuivalent).

210. Programet e klasifikuara në nivelin 5 të KSNA-së mund të përmenden në shumë mënyra, për shembull: arsimi teknik (i lartë), arsimi i kolegjit i komunitetit, trajnim teknik ose i avancuar/i lartë profesional ose teknik, diplomë e asociuar, ose *bac+2*. Për qëllime të krahasueshmërisë ndërkombëtare, termi “arsim i lartë, cikël i shkurtër”, përdoret për emërtimin e nivelit 5 të KSNA-së.

B. Kriteret e klasifikimit

211. Për përcaktimin e arsimit të lartë, cikël i shkurtër, janë të rëndësishme kriteret e mëposhtme:

Kriteret kryesore:

a) Përmbajtja e programeve të arsimit të lartë, cikël i shkurtër (*shih paragrafin 212*);

b) Kërkesat e hyrjes (*shih paragrafin 208*); dhe
c) Kohëzgjatja minimale e nivelit (*shih paragrafin 213*).

Kriteret plotësuese:

a) Pika e tranzicionit institucional (*shih paragrafin 214*); dhe

b) Kohëzgjatja tipike e nivelit (*shih paragrafin 213*).

212. Niveli 5 i KSNA-së kap nivelin më të ulët të arsimit të lartë. Përmbajtja e programeve në këtë nivel është më komplekse se në nivelin e mesëm (niveli 3 i KSNA-së) ose arsimin pas së mesmes, jo të lartë (niveli 4 i KSNA-së), por më pak se në programet e nivelit 6 të KSNA-së (*Bachelor* ose ekuivalent).

213. Niveli 5 i KSNA-së ka një kohëzgjatje minimale prej dy vjetësh dhe zakonisht, por jo gjithmonë, më të shkurtër se tre vjet. Për sistemet arsimore me programe modulare, ku kualifikimet jepen me akumulimin e krediteve, kërkohej një sasi kohe dhe intensitet i krahasueshëm.

214. Pika e tranzicionit nga institucionet e arsimit jo të lartë në ato të arsimit të lartë mund të ndihmojë në identifikimin e kufirit midis arsimit të mesëm të lartë (niveli 3 i KSNA-së), arsimit pas së mesmes jo të lartë (niveli 4 i KSNA-së) dhe arsimit të lartë. Programet e nivelit 5 të KSNA-së shpesh sigurohen nga institucione të ndryshme arsimore nga ato ku ofrohen programet 6, 7 dhe 8 të KSNA-së.

C. Programet që përfshijnë nivelet e KSNA-së

215. Programet e arsimit që përfshijnë nivelet 3 dhe 5 të KSNA-së kanë nevojë për konsideratë të veçantë për klasifikimin. Vetëm ato klasa, faza ose cikle që u korrespondojnë kriterëve të dhëna në paragrafin 211 duhet të klasifikohen si niveli 5 i KSNA-së. Klasat, fazat ose ciklet që korrespondojnë me kriteret e dhëna në paragrafin 166, duhet të klasifikohen si nivel 3 i KSNA. Nëse përdorimi i kriterëve të klasifikimit nuk rezulton në një kufi të qartë midis niveleve 3 dhe 5 të KSNA-së, kriteret për të përcaktuar fundin e nivelit 3 të KSNA-së dhe fillimin e nivelit 5 të KSNA-së janë dhënë në paragrafin 173.

D. Dimensionet plotësuese

216. Dy dimensionet dallojnë programet e arsimit në nivelin 5 të KSNA-së:

- orientimi i programit (*shih paragrafin 217*); dhe
- përfundimi i nivelit (*shih paragrafin 218*).

Orientimi i programit

217. Dy kategoritë e mëposhtme të orientimit janë përcaktuar në paragrafët 55 dhe 54:

- e përgjithshme; dhe
- profesionale.

Kur të zhvillohen përkufizimet për programet “akademike” dhe “profesionale”, ato do të përdoren për kategoritë e orientimit në nivelin 5 të KSNA-së në vend “të përgjithshme” dhe “profesionale”.

Përfundimi i nivelit

218. Dy kategori të përfundimit të nivelit janë përcaktuar për nivelin 5 të KSNA-së:

- *Jo përfundim i nivelit 5 të KSNA-së*: fazë (ose program) në nivelin 5 të KSNA-së me kohëzgjatje më të vogël se dy vjet, prandaj i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit 5 të KSNA-së.

- *Përfundim i nivelit 5 të KSNA-së*: program në nivelin 5 të KSNA-së me kohëzgjatje prej dy apo më shumë vjetësh, prandaj i mjaftueshëm për përfundimin e nivelit 5 të KSNA-së.

E. Programet e tjera të përfshira në nivelin 5 të KSNA-së

219. Ky nivel përfshin programe arsimimi për të rritur ose programe të arsimimit të vazhdueshëm ekuivalentë në kompleksitetin e përmbajtjes me arsimimin e dhënë në programet e klasifikuara tashmë në këtë nivel.

F. Klasifikimi i programeve të arsimit në nivelin 5 të KSNA-së

220. Përdorimi i dy dimensioneve plotësuese lejon raportimin, duke përdorur kategoritë për orientim dhe nënkategoritë për përfundimin e nivelit. Kodet për t'u përdorur për nivelin 5 të KSNA-së jepen në tabelën 11.

Tabela 11. Kodet e klasifikimit për programet e arsimit në nivelin 5 të KSNA-së (KSNA-P)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (përfundimi i nivelit)	
54	Arsim i lartë, cikël i shkurtër, i përgjithshëm ¹	541	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit
		544	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit
55	Arsim i lartë, cikël i shkurtër, profesional ¹	551	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit
		554	I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit

1. Për t'u përdorur për nivelin 5 të KSNA-së në mungesë të përkufizimeve të dakordësuara ndërkombëtarisht për orientimet akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

G. Klasifikimi i nivelit arsimor të arritur, në nivelin 5 të KSNA-së

221. Për nivelin arsimor të arritur, kualifikimet e ndërmjetme të njohura nga përfundimi me sukses i një faze (ose programi) në nivelin 5 të KSNA-së, të cilat janë të pamjaftueshme për përfundimin e nivelit 5 të KSNA-së, klasifikohen në nivelin 4 të KSNA-së. Pjesëmarrja, pa përfundimin e suksesshëm të njohur, në një program në nivelin 5 të KSNA-së, nuk merret parasysh për qëllim të përcaktimit të niveleve arsimore të arritura.

222. Kualifikimet e ndërmjetme të njohura nga përfundimi me sukses i një faze të programeve (para shkallës/diplomës së parë) nuk konsiderohen si të mjaftueshme për përfundimin e nivelit 6 të KSNA-së dhe klasifikohen në nivelin 5 të KSNA-së për nivelin arsimor të arritur.

223. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur në lidhje me nivelin 5 të KSNA-së jepen në tabelën 12.

Tabela 12. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur në lidhje me nivelin 5 të KSNA (KSNA-A)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (përfundimi i nivelit dhe aksesit në nivele më të larta të KSNA)	
44	Arsim pas së mesmes, jo i lartë, i përgjithshëm	444	Përfundim i suksesshëm i njohur i një programi (apo faze) të arsimit të lartë, cikël i shkurtër, i përgjithshëm ¹ , i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit.
45	Arsim pas së mesmes, jo i lartë, profesional	454	Përfundim i suksesshëm i njohur i një programi (apo faze) të arsimit të lartë, cikël i shkurtër, profesional ¹ , i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit.
54	Arsim i lartë, cikël i shkurtër, i	540	Jo i përcaktuar më tej ²

	përgjithshëm ¹		
55	Arsim i lartë, cikël i shkurtër, profesional ¹	550	Jo i përcaktuar më tej ²
56	Arsim i lartë, cikël i shkurtër, orientim jo i specifikuar ³	560	Jo i përcaktuar më tej ²

1. Për t'u përdorur në nivelin 5 të KSNA-së në mungesë të përkufizimeve të dakordësuara ndërkombëtarisht për orientimet akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

2. Duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të njohur të një programi të arsimit të lartë, cikël i shkurtër, të mjaftueshëm për përfundimin e nivelit 5 të KSNA-së apo të një programi apo faze programi në nivel *Bachelor* apo ekuivalent që është i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit 6 të KSNA-së.

3. Për t'u përdorur në nivelin 6 të KSNA-së në mungesë të përkufizimeve të dakordësuara ndërkombëtarisht për orientimet profesionale dhe akademike në nivelin e arsimit të lartë.

NIVELI 6 I KSNA-së - NIVELI *BACHELOR* OSE EKUVALENT

A. Karakteristikat kryesore

224. Programet në nivelin 6 të KSNA-së ose nivelin *Bachelor* ose ekuivalent, shpesh janë të disenjuara për t'u dhënë pjesëmarrësve njohuri të ndërmjetme akademike dhe/ose profesionale, aftësi/shkathtësi dhe kompetenca, që çojnë në një diplomë ose kualifikim ekuivalent të parë. Programet në këtë nivel zakonisht janë të bazuara në teori, por mund të përfshijnë komponentë praktikë dhe janë të informuar nga hulumtimi i gjendjes aktuale dhe/ose praktika më e mirë profesionale. Ato tradicionalisht ofrohen nga institucionet e arsimit të lartë dhe institucionet ekuivalente të arsimit të lartë.

225. Mësimdhënia në këtë nivel shpesh merr formën e leksioneve nga stafi, të cilit zakonisht i kërkohet të ketë arritur nivelet 7 ose 8 të KSNA-së ose të ketë përvojë si një profesionist i lartë në fushën e punës. Programet në këtë nivel nuk përfshijnë domosdoshmërisht përfundimin e një projekti kërkimi ose tezeje, por nëse po, janë më pak të avancuara, më pak të pavarura ose ndërmerren me më shumë udhëzime sesa ato në nivelin 7 ose 8 të KSNA-së.

226. Hyrja në këto programe zakonisht kërkon përfundimin e suksesshëm të një programi të nivelit 3 ose 4 të KSNA-së me akses në arsimin e lartë. Hyrja mund të varet nga zgjedhja e lëndëve dhe/ose notat e arritura në nivelet 3 dhe/ose 4 të KSNA-së. Përveç kësaj, mund të kërkohet marrja pjesë dhe arritja e suksesit në provimet e hyrjes. Hyrja ose transferimi në nivelin 6 të KSNA-së është, gjithashtu, e mundur ndonjëherë pas përfundimit të suksesshëm të nivelit 5 të KSNA-së. Pas përfundimit të programeve të nivelit 6 të KSNA-së, individët mund të vazhdojnë shkollimin

e tyre në nivelin 7 të KSNA-së (nivel master ose ekuivalent), megjithëse jo të gjithë programet e nivelit 6 të KSNA-së ofrojnë akses në nivelin 7 të KSNA-së. Programet e nivelit 6 të KSNA-së zakonisht nuk japin akses të drejtpërdrejtë në programet në nivelin 8 të KSNA-së (doktoratë ose ekuivalent).

227. Programet e klasifikuara në nivelin 6 të KSNA-së mund të përmenden në shumë mënyra, për shembull: programi *Bachelor*, *licencë* ose cikli i parë i institucionit të arsimit të lartë. Megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se programet me emër të ngjashëm me *Bachelor* duhet të përfshihen në nivelin 6 të KSNA-së vetëm nëse plotësojnë kriteret e përshkruara në paragrafin 228. Për qëllime të krahasueshmërisë ndërkombëtare termi "Nivel *Bachelor* ose ekuivalent" përdoret për të emërtuar nivelin 6 të KSNA-së.

B. Kriteret e klasifikimit

228. Për përcaktimin e nivelit *Bachelor* ose ekuivalent, janë relevante kriteret e mëposhtme:

Kriteret kryesore:

a) Përmbajtje teorike dhe/ose profesionale (*shih paragrafin 224*);

b) Kërkesat e hyrjes (*shih paragrafin 226*);

c) Kohëzgjatja minimale grumbulluese e programit (të shkallës/diplomës së parë) (*shih paragrafin 229*); dhe

d) Pozicioni në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit (*shih paragrafin 230*).

Kriteret plotësuese:

a) Kualifikimet e stafit (*shih paragrafin 231*); dhe

b) Jo akses të drejtpërdrejtë në programet e nivelit 8 të KSNA-së (*shih paragrafin 226*).

229. Programet e shkallës/diplomës së parë në këtë nivel zakonisht kanë një kohëzgjatje tre deri në katër vjet të studimeve me kohë të plotë në nivelin e arsimit të lartë. Për sistemet në të cilat notat jepen

nga grumbullimi i krediteve, nevojitet një sasi kohore dhe intensitet i krahasueshëm.

230. Programet në këtë nivel zakonisht çojnë në kualifikime të shkallës/diplomës së parë ose ekuivalente në arsimin e lartë (megjithëse individët mund të kenë përfunduar një kualifikim të nivelit 5 të KSNA-së para se të regjistrohen në një program të nivelit 6 të KSNA). Ato mund të përfshijnë komponente praktike dhe/ose periudha përvojë pune, si edhe studime teorike. Shkallët/diplomat e para të gjata prej më shumë se katër vjetësh përfshihen në këtë nivel, nëse janë ekuivalente me programet *Bachelor* në aspektin e kompleksitetit të përmbajtjes. Përveç kësaj, programet që çojnë në një shkallë/diplomë të dytë ose të mëtejshme mund të përfshihen në nivelin 6 të KSNA-së nëse ato janë ekuivalente në kompleksitetin e përmbajtjes me programet tashmë të klasifikuara në këtë nivel në të njëjtin sistem arsimor dhe përmbushin kriteret e tjera kryesore. Programet e shkallës/diplomës së dytë ose të mëtejshme në këtë nivel zakonisht janë nga një deri në dy vjet kohëzgjatje, shpesh me orientim profesional, duke ofruar më shumë specializim se sa shkalla/diploma e parë, por në thelb nuk përfshijnë përmbajtje më komplekse. Programet në nivelin 6 të KSNA-së nuk kërkojnë domosdoshmërisht përgatitjen e një teze apo disertacioni thelbësor.

231. Kur është e përshtatshme, kërkesa e kualifikimeve të nivelit 8 të KSNA-së për disa nga stafi mësimdhënës, mund të jetë një kriter i mirë për afrues për programet e arsimit në këtë nivel në sistemet e arsimit ku një kërkesë e tillë ekziston. Kjo shërben për të dalluar programet e nivelit 5 të KSNA-së nga programet e nivelit 6 të KSNA-së.

C. Programet që përfshijnë nivelet e KSNA-së

232. Nuk aplikohet.

D. Dimensionet plotësuese

233. Dy dimensione mund të përdoren për të diferencuar programet e arsimit në nivelin 6 të KSNA:

- Orientimi i programit (*shih paragrafin 234*); dhe
- Kohëzgjatja dhe pozicioni i programit në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit (*shih paragrafin 235*).

Orientimi i programit

234. Dy kategoritë e mëposhtme të orientimit janë në dispozicion:

- akademike; dhe
- profesionale.

Kohëzgjatja dhe pozicioni i programit në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit

235. Katër nënkategoritë e mëposhtme për kohëzgjatjen dhe pozicionin e programit në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit, përcaktohen për nivelin 6 të KSNA-së:

- *Fazë (ose program) brenda një shkalle/ diplome të parë në nivelin Bachelor ose ekuivalent* me një kohëzgjatje teorike grumbulluese (në nivelin e arsimit të lartë) prej më pak se tre vjet, për këtë arsye e pamjaftueshme për përfundimin e nivelit 6 të KSNA-së;

- *Program i shkallës/diplomës së parë në nivelin Bachelor ose ekuivalent* me një kohëzgjatje teorike grumbulluese (në nivelin e arsimit të lartë) prej tre deri në katër vjetësh;

- *Program i shkallës/diplomës së parë të gjatë në nivelin Bachelor ose ekuivalent* me një kohëzgjatje teorike grumbulluese (në nivelin e arsimit të lartë) prej më shumë se katër vjetësh; dhe

- *Program i shkallës/diplomës së dytë ose të mëtejshme në nivelin Bachelor ose ekuivalent (pas përfundimit të suksesshëm të një programi Bachelor ose ekuivalent).*

E. Programet e tjera të përfshira në nivelin 6 të KSNA-së

236. Ky nivel përfshin programe të arsimit për të rriturit ose të arsimit të vazhdueshëm të barasvlershëm në kompleksitetin e përmbajtjes me arsimin e dhënë në programet e klasifikuara tashmë në këtë nivel.

F. Klasifikimi i programeve të arsimit në nivelin 6 të KSNA-së

237. Përdorimi i dy dimensioneve plotësuese lejon raportimin, duke përdorur kategoritë për orientim dhe nënkategoritë për kohëzgjatjen/pozicionin e programit në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit, të kombinuara. Kodet për t'u përdorur për nivelin 6 të KSNA-së jepen në **tabelën 13**.

Tabela 13. Klasifikimi i kodeve për programet e arsimit në nivelin 6 të KSNA-së (KSNA-P)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (kohëzgjatja/ pozicioni)	Përshkrimi
64	Niveli <i>Bachelor</i> ose ekuivalent, akademik	641	I pamjaftueshëm për përfundim nivel
		645	Diplomë e parë (3–4 vite)
		646	Diplomë e parë e gjatë (më shumë se 4 vjet)
		647	Diplomë e dytë apo e mëtejshme, përfundim i suksesshëm i programit <i>Bachelor</i> ose ekuivalent
65	Niveli <i>Bachelor</i> ose ekuivalent, profesional	651	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit
		655	Diplomë e parë (3–4 vjet)
		656	Diplomë e parë e gjatë (më shumë se 4 vjet)
		657	Diplomë e dytë apo e mëtejshme, përfundim i suksesshëm i programit <i>Bachelor</i> ose ekuivalent
66	Niveli <i>Bachelor</i> apo ekuivalent, orientim i paspecifikuar	661	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit
		665	Diplomë e parë (3–4 vjet)
		666	Diplomë e parë e gjatë (më shumë se 4 vjet)
		667	Diplomë e dytë apo e mëtejshme, përfundim i suksesshëm i programit <i>Bachelor</i> apo ekuivalent

1. Për t'u përdorur në nivelin 6 të KSNA-së në mungesë të përkufizimeve të dakordësuara ndërkombëtarisht për orientimet akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

G. Klasifikimi i nivelit arsimor të arritur në nivelin 6 të KSNA-së

238. Për nivelin arsimor të arritur, kualifikimet e ndërmjetme të njohura nga përfundimi me sukses i fazave të programeve (para shkallës/diplomës së parë), të cilat janë të pamjaftueshme për përfundimin e nivelit 6 të KSNA-së, klasifikohen në nivelin 5 të KSNA-së. Pjesëmarrja pa përfundimin e suksesshëm të njohur në një program të parë në nivelin 6 të KSNA-së, nuk merret parasysh për qëllime të përcaktimit të nivelit arsimor të arritur.

239. Kualifikimet e ndërmjetme të njohura nga përfundimi i suksesshëm i fazave të një programi të parë në nivelin 7 të KSNA-së (në nivelin master ose ekuivalent – ose një diplomë e parë ose një diplomë e dytë pas një programi *Bachelor*), të cilat janë të pamjaftueshme për përfundimin e nivelit 7 të KSNA-së, klasifikohen në nivelin 6 të KSNA-së për nivelin arsimor të arritur.

240. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur në lidhje me nivelin 6 të KSNA-së paraqiten në tabelën 14.

Tabela 14. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur në nivelin 6 të KSNA (KSNA-A)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria	Përshkrimi
54	Arsim i lartë, cikël i shkurtër, i përgjithshëm	540	Jo specifikuar më tej ¹
55	Arsim i lartë, cikël i shkurtër, profesional	550	Jo specifikuar më tej ¹
56	Arsim i lartë, cikël i shkurtër, orientim jo i specifikuar ²	560	Jo specifikuar më tej ¹
64	Nivel <i>Bachelor</i> apo ekuivalent, akademik	640	Jo specifikuar më tej ³
65	Nivel <i>Bachelor</i> apo ekuivalent, profesional	650	Jo specifikuar më tej ³
66	Nivel <i>Bachelor</i> apo ekuivalent, orientim jo i specifikuar ²	660	Jo specifikuar më tej ³

1. Përfundim i suksesshëm i njohur i një programi ose i një faze të një programi në nivelin *Bachelor* ose ekuivalent i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit 6 të KSNA.

2. Për t'u përdorur në nivelet 6 dhe 7 të KSNA-së në mungesë të përkufizimeve të pranura ndërkombëtarisht për orientimet akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

3. Duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të njohur të një programi në nivelin *Bachelor* ose ekuivalent të mjaftueshëm për përfundimin e nivelit 6 të KSNA-së ose të një programi ose faze të një programi në nivelin master ose ekuivalent të pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit 7 të KSNA-së.

NIVELI 7 I KSNA-së – NIVELI MASTER OSE EKVIVALENT

A. Karakteristikat kryesore

241. Programet në nivelin 7 të KSNA-së ose në nivelin master ose ekuivalent, shpesh janë të disanjuara për t'u dhënë pjesëmarrësve njohuri të avancuara akademike dhe/ose profesionale, aftësi/shkathhtësi dhe kompetenca, që çojnë në një diplomë ose kualifikim ekuivalent të dytë. Programet në këtë nivel mund të kenë një komponent të konsiderueshëm kërkimor, por ende nuk çojnë në dhënien e një kualifikimi doktoratë. Zakonisht, programet në këtë nivel janë teorikisht të bazuara, por mund të përfshijnë komponentë praktikë dhe janë të informuar nga hulumtimi i gjendjes aktuale dhe/ose praktika më e mirë profesionale. Ato ofrohen tradicionalisht nga institucionet e arsimit të lartë dhe institucione të tjera arsimore të larta.

242. Mësimdhënia në këtë nivel shpesh merr formën e leksioneve nga stafi i cili zakonisht kërkohet të ketë arritur nivelet 7 ose 8 të KSNA-së. Programet në këtë nivel mund të përfshijnë përfundimin e një projekti kërkimi ose teze që është më i avancuar se sa ato që priten në nivelin 6 të KSNA-së dhe më pak i avancuar se ato që priten në nivelin 8 të KSNA-së.

243. Hyrja në programet e nivelit 7 të KSNA-së, që përgatit për një diplomë të dytë ose të mëtejshme, kërkon normalisht përfundimin e suksesshëm të një programi të niveleve 6 ose 7 të KSNA-së. Në rastin e programeve të gjata që përgatitin për një diplomë të parë ekuivalente me një diplomë masteri, hyrja kërkon përfundimin me sukses të një programi të nivelet 3 ose 4 të KSNA-së me akses në arsimin e lartë. Hyrja në programe të tilla mund të varet nga zgjedhja e lëndëve dhe/ose notave të arritura në nivelet 3 dhe/ose 4 të KSNA-së. Për më tepër, mund të kërkohet që të bëhen dhe të kalohen me sukses provime hyrjeje. Programet e nivelit 7 të KSNA-së kanë një përmbajtje mjaft më komplekse se sa programet në nivelin 6 të KSNA-së dhe zakonisht janë më të specializuara. Pas përfundimit, individët mund të vazhdojnë arsimin e tyre në nivelin 8 të KSNA-së (arsim në nivel doktorate) edhe pse jo të gjitha programet e nivelit të 7 të KSNA-së japin akses të drejtpërdrejtë në nivelin 8 të KSNA-së.

244. Programet e klasifikuara në nivelin 7 të KSNA-së mund të përmenden në shumë mënyra, për shembull: programe master ose magjister. Megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se programet me emër të njëjtë me “masterin” duhet të përfshihen në nivelin 7 të KSNA-së vetëm nëse plotësojnë kriteret e përshkruara në paragrafin 245. Për qëllime të krahasueshmërisë ndërkombëtare, termi “nivel master ose ekuivalent” përdoret për të emërtuar nivelin 7 të KSNA-së.

B. Kriteret e klasifikimit

245. Për përcaktimin e nivelit master ose ekuivalent, janë relevante kriteret e mëposhtme:

Kriteret kryesore:

a) Përmbajtje e bazuar teorikisht dhe/ose profesionalisht (*shih paragrafin 241*);

b) Pozicioni në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit (*shih paragrafët 246 dhe 247*); dhe

c) Kërkesat e hyrjes (*shih paragrafin 243*).

Kriteret plotësuese:

a) Kohëzgjatja minimale grumbulluese e programit të shkallës së parë të gjatë (*shih paragrafin 247*); dhe

b) Akses i drejtpërdrejtë në programet e nivelit 8 të KSNA-së (*shih paragrafin 249*).

246. Programet në këtë nivel zakonisht përgatisin për një diplomë të dytë ose të mëtejshme, që vjen pas një diplome të parë nga programet e nivelet 6 ose 7 të KSNA-së. Kualifikimet ekuivalente, siç janë kualifikimet profesionale pasuniversitare, gjithashtu klasifikohen në nivelin 7 të KSNA-së, po të mos jenë paraprakisht të klasifikuara në nivelin 6 të KSNA-së (*shih paragrafin 230*).

247. Programe me kohëzgjatje prej së paku pesë vjetësh që përgatitin për një diplomë apo kualifikim të parë të gjatë, përfshihen në këtë nivel, nëse ato janë ekuivalente me programet e nivelit master në aspektin e kompleksitetit të përmbajtjes së tyre. Programe të tilla zakonisht përfshijnë përgatitjen e një teze ose disertacioni substancial. Në këtë rast, diploma/kualifikimi i dhënë jep akses të drejtpërdrejtë në nivelin 8 të KSNA-së ose programi është ekuivalent me një program të një shkalle/diplome të dytë apo të mëtejshme të klasifikuar tashmë në nivelin 7 të KSNA-së. Studime profesionale shumë të specializuara për një kohëzgjatje të ngjashme ose më të madhe grumbulluese në arsimin e lartë (p.sh. mjekësi,

stomatologji, shkencat veterinare dhe në disa raste në ligj ose inxhinieri) të cilat mbulojnë – në gjerësi dhe në thellësi – një sasi ekuivalente përmbajtjeje, edhe pse zakonisht pa përgatitjen e një teze apo disertacioni, përfshihen, gjithashtu, në këtë nivel.

248. Programet e shkallës/diplomës së dytë ose të mëtejshme në këtë nivel, zakonisht kanë një kohëzgjatje prej një deri në katër vjetësh, të studimit me kohë të plotë. Për sistemet e arsimit në të cilat diplomat jepen nga grumbullimi i krediteve, do të kërkohet një sasi kohore dhe intensitet i krahasueshëm. Kohëzgjatja grumbulluese e studimeve në nivelin e arsimit të lartë zgjat zakonisht nga pesë deri në tetë vjet ose edhe më gjatë.

249. Programet e arsimit të lartë që sigurojnë akses të drejtpërdrejtë në nivelin 8 të KSNA-së, normalisht klasifikohen në nivelin 7 të KSNA-së. Megjithatë, jo të gjithë programet e nivelit 7 të KSNA-së ofrojnë akses në nivelin 8 të KSNA-së.

C. Programet që përfshijnë nivelet e KSNA-së

250. Nuk aplikohet.

D. Dimensionet plotësuese

251. Dy dimensione dallojnë programet e arsimit në nivelin 7 të KSNA:

- orientimi i programit (*shih paragrafin 252*); dhe
- pozicioni në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit (*shih paragrafin 253*).

Orientimi i programit

252. Dy kategoritë vijuese të orientimit janë në dispozicion:

- akademik; dhe
- profesional.

Pozicioni në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit

253. Katër kategoritë e mëposhtme për pozicionin e një programi në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit përcaktohen për nivelin 7 të KSNA-së:

- *Fazë (ose program) brenda një shkalle/diplome të parë në nivelin master ose ekuivalent me një kohëzgjatje teorike grumbulluese (në nivelin e arsimit të lartë) prej më pak se pesë vjetësh, për rrjedhojë e pamjaftueshme për përfundimin e nivelit 7 të KSNA-së;*

- *Program i një shkalle/diplome të parë të gjatë i nivelit master ose ekuivalent, me një kohëzgjatje grumbulluese teorike (në nivelin e arsimit të lartë)*

prej të paktën pesë vjetësh (që nuk kërkon arsim të lartë të mëparshëm);

- *Program diplome të dytë ose të mëtejshme në nivelin master ose ekuivalent (pas përfundimit të suksesshëm të një programi Bachelor ose ekuivalent); dhe*

- *Program diplome të dytë ose të mëtejshme në nivelin master ose ekuivalent (pas përfundimit të suksesshëm të një programi tjetër master ose ekuivalent).*

E. Programet e tjera të përfshira në nivelin 7 të KSNA-së

254. Niveli 7 i KSNA-së përfshin programe që çojnë në dhënien e kualifikimeve kërkimore që janë të disajnuara në mënyrë eksplicite për të trajnuar pjesëmarrësit në kryerjen e hulumtimit origjinal, por janë nën nivelin e një grade të doktoratës. Këto programe shpesh përmbushin shumë nga kriteret e njëjta me një program të nivelit 8 të KSNA-së, megjithëse ato kanë tendencë të jenë me kohëzgjatje më të shkurtër (kohëzgjatja grumbulluese prej pesë deri në gjashtë vjetësh nga fillimi i arsimit të lartë), zakonisht nuk kanë nivelin e pavarësisë të kërkuar nga studentët që kërkojnë një kualifikim të avancuar kërkimor dhe përgatitjen për hyrje në programet e nivelit 8 të KSNA-së. Brenda nivelit, ato klasifikohen në varësi të pozicionit të tyre në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit.

F. Klasifikimi i programeve të arsimit në nivelin 7 të KSNA-së

255. Përdorimi i dy dimensioneve plotësuese lejon raportimin duke përdorur kategori për orientim dhe nënkategori për pozicionin në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit. Kodet që do të përdoren për nivelin 7 të KSNA-së paraqiten në tabelën 15.

G. Klasifikimi i nivelit arsimor të arritur, në nivelin 7 të KSNA-së

256. Për nivelin arsimor të arritur, kualifikimet e ndërmjetme të njohura nga përfundimi me sukses i fazave (ose programeve) brenda një diplome të parë në nivel masteri ose ekuivalent, por të pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit 7 të KSNA-së, klasifikohen në nivelin 6 të KSNA-së. Pjesëmarrja, pa përfundimin e suksesshëm të njohur në ndonjë shkallë/diplomë të parë në nivelin 7 të KSNA-së ose shkallë/diplomë të dytë ose të mëtejshme në nivelin 7 të KSNA-së, në vijim të përfundimit të suksesshëm të një programi Bachelor ose ekuivalent, nuk merret parasysh për qëllim të përcaktimit të nivelit arsimor të arritur.

257. Kualifikimet e ndërmjetme të njohura nga përfundimi i suksesshëm i fazave (ose programeve) në nivel doktrate ose ekuivalent, por të pamjaftueshme për përfundimin e nivelit 8 të KSNA-së klasifikohen në nivelin 7 të KSNA-së për nivelin arsimor të arritur.

258. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur në lidhje me nivelin 7 të KSNA-së paraqiten në tabelën 16.

Tabela 15. Kodet e klasifikimit për programet e arsimit në nivelin 7 të KSNA-së (KSNA-P)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (pozicioni)	Përshkrimi
74	Nivel master apo ekuivalent, akademik	741	I pamjaftueshëm për përfundim nivel
		746	Diplomë e parë, e gjatë (të paktën 5 vite)
		747	Diplomë e dytë apo e mëtejshme, (pas përfundimit të suksesshëm të një programi <i>Bachelor</i> apo ekuivalent)
		748	Diplomë e dytë apo e mëtejshme, (pas përfundimit të suksesshëm të një programi master apo ekuivalent)
75	Nivel master apo ekuivalent, profesional	751	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit
		756	Diplomë e parë, e gjatë (të paktën 5 vite)
		757	Diplomë e dytë apo e mëtejshme, (pas përfundimit të suksesshëm të një programi <i>Bachelor</i> apo ekuivalent)
		758	Diplomë e dytë apo e mëtejshme, (pas përfundimit të suksesshëm të një programi master apo ekuivalent)
76	Nivel master apo ekuivalent, orientim jo i specifikuar	761	I pamjaftueshëm për përfundim nivel
		766	Diplomë e parë, e gjatë (të paktën 5 vite)
		767	Diplomë e dytë apo e mëtejshme, (pas përfundimit të suksesshëm të një programi <i>Bachelor</i> apo ekuivalent)
		768	Diplomë e dytë apo e mëtejshme, (pas përfundimit të suksesshëm të një programi Master apo ekuivalent)

1. Për t'u përdorur në nivelin 7 të KSNA-së, në mungesë të përkufizimeve të dakordësuara ndërkombëtarisht për orientimet akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

Tabela 16. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur, në nivelin 7 të KSNA-së (KSNA-A)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria	Përshkrimi
64	Nivel <i>Bachelor</i> apo ekuivalent, akademik	640	Jo i specifikuar më tej ¹
65	Nivel <i>Bachelor</i> apo ekuivalent, profesional	650	Jo i specifikuar më tej ¹
66	Nivel <i>Bachelor</i> apo ekuivalent, orientim jo i specifikuar ²	660	Jo i specifikuar më tej ¹
74	Nivel Master apo ekuivalent, akademik	740	Jo i specifikuar më tej ³
75	Nivel Master apo ekuivalent, profesional	750	Jo i specifikuar më tej ³
76	Nivel Master apo ekuivalent, orientim jo i specifikuar ²	760	Jo i specifikuar më tej ³

1. Përfundim i suksesshëm i njohur i një programi ose e një faze të një programi në nivelin master ose ekuivalent i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit 7 të KSNA-së.

2. Për t'u përdorur në nivelet 6 deri në 8 të KSNA-së në mungesë të përkufizimeve të pranura ndërkombëtarisht për orientime akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

3. Duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të njohur të një programi në nivelin master ose ekuivalent të mjaftueshëm për përfundimin e nivelit 7 të KSNA-së ose të një programi ose faze të një programi në nivelin doktrate ose ekuivalent të pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit 8 të KSNA-së.

NIVELI 8 I KSNA-së – DOKTORATË OSE EKVIVALENT

A. Karakteristikat kryesore

259. Programet në nivelin 8 të KSNA-së ose niveli doktoratë apo ekuivalent, janë të disanjuara kryesisht për të çuar në një kualifikim të avancuar kërkimor. Programet në këtë nivel KSNA janë të përkushtuara për studime të avancuara dhe hulumtime origjinale dhe ofrohen zakonisht vetëm nga institucionet arsimore të larta të orientuara në hulumtime/kërkime si institucionet e arsimit të lartë. Programet e doktoratës ekzistojnë, si në fushat akademike, ashtu edhe ato profesionale.

260. Niveli 8 i KSNA-së zakonisht përfundon me dorëzimin dhe mbrojtjen e tezës, disertacionit ose punës ekuivalente të shkruar me cilësi të publikueshme, që paraqet një kontribut të rëndësishëm në njohuritë në fushën përkatëse të studimit. Prandaj, këto programe zakonisht bazohen në hulumtime dhe jo vetëm në punë kursi. Në disa sisteme arsimi, programet e nivelit 8 të KSNA-së përmbajnë punë kursi shumë të kufizuar ose aspak, dhe individët që punojnë drejt një diplome/grade të doktoratës angazhohen në hulumtime kryesisht në mënyrë të pavarur ose në grupe të vogla me shkallë të ndryshme të mbikëqyrjes. Në disa sisteme arsimore, hulumtimi i doktoratës ndërmerret nga individë të punësuar nga institucionet e arsimit të lartë si hulumtues të rinj ose asistentë kërkimi, krahas regjistrimit të tyre si studentë të doktoratës.

261. Hyrja në programet e nivelit 8 të KSNA-së ose në pozicionet kërkimore për të rinj, kërkon normalisht përfundimin e suksesshëm të programeve specifike të nivelit 7 të KSNA-së. Kualifikimet e nivelit 8 të KSNA-së japin akses në profesione me kërkesa për aftësi të larta akademike dhe vende/poste kërkimore në qeveri dhe industri, si dhe në pozicione kërkimore dhe mësimdhënëse në institucionet arsimore që ofrojnë arsim në nivelet 6, 7 dhe 8 të KSNA-së.

262. Programet e klasifikuara në nivelin 8 të KSNA-së mund të përmenden në shumë mënyra, për shembull: PhD, DPhil, D.Lit, D.Sc, LL.D, doktoratë ose terma të ngjashëm. Megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se programet me emër të ngjashëm me “doktor” duhet të përfshihen në nivelin 8 të KSNA-së vetëm nëse plotësojnë

kriteret e përshkruara në paragrafin 263. Për qëllime të krahasueshmërisë ndërkombëtare përdoret termi “niveli doktoratë ose ekuivalent” për të emërtuar nivelin 8 të KSNA-së.

B. Kriteret e klasifikimit

263. Për përcaktimin e nivelit të doktoratës ose ekuivalent, janë relevante kriteret e mëposhtme:

Kriteret kryesore:

- a) Kërkesat e punës së shkruar (*shih paragrafin 264*);
- b) Kërkesat e hyrjes (*shih paragrafin 261*); dhe
- c) Kohëzgjatja minimale e nivelit (*shih paragrafin 265*).

Kriteret plotësuese:

- a) Gradë/diplomë/kualifikim doktoratë i kërkuar për profesione të veçanta (*shih paragrafin 266*).

264. Përfundimi i suksesshëm i një programi të nivelit 8 të KSNA-së kërkon dorëzimin e një teze, disertacioni ose një pune ekuivalente me shkrim me cilësi të publikueshme që është produkt i hulumtimit origjinal dhe paraqet një kontribut të rëndësishëm në njohuritë në fushën përkatëse të studimit.

265. Niveli 8 i KSNA-së kërkon të paktën tre vjet studim me kohë të plotë, duke krijuar një kohëzgjatje totale grumbulluese prej së paku shtatë vjetësh arsimim me kohë të plotë në nivelin e arsimit të lartë.

266. Arritja e një kualifikimi të nivelit 8 të KSNA-së shpesh është një kusht për hyrjen në pozicione në fakultete në institucionet arsimore që ofrojnë programe të niveleve 6, 7 dhe 8 të KSNA-së, si dhe vende pune/poste kërkimore në qeveri dhe industri.

C. Programet që përfshijnë nivelet e KSNA-së

267. Nuk zbatohet.

D. Dimensionet plotësuese

268. Një dimension mund të përdoret për të dalluar programet e arsimit në nivelin 8 të KSNA-së:

- orientimi i programit (*shih paragrafin 270*).

Orientimi i programit

269. Janë në dispozicion dy kategoritë e orientimit që vijnë:

- akademike; dhe
- profesionale.

E. Programet e tjera të përfshira në nivelin 8 të KSNA-së

270. Kualifikimet e dyta të avancuara kërkimore ose doktoratat më të larta, gjithashtu, mund të klasifikohen në nivelin 8 të KSNA-së. Këto kualifikime kërkojnë dorëzimin e një materiali të dytë të rëndësishëm të hulumtimit (më tepër se në temën e parë të doktoratës) zakonisht në një fazë të konsiderueshme të mëvonshme të një karriere akademike dhe shpesh pa mbikëqyrje zyrtare. Shembuj janë kualifikimet “doktor shkencash”, edhe pse shumica e sistemeve të arsimit kanë vetëm një kualifikim të avancuar kërkimor që jep diploma doktoratë ose kualifikime ekuivalente. Ato zakonisht nuk janë të lidhura me një program arsimor (d.m.th. kandidatët zakonisht nuk regjistrohen në një program që çon në këto

kualifikime). Kualifikimet e dyta kërkimore nuk janë të koduara veçmas brenda KSNA-së. Doktoratat e nderit të dhëna nga institucionet e arsimit të lartë në bazë të konsideratave të tjera dhe jo të ndonjë punë kërkimore, nuk mbulohen nga niveli 8 i KSNA.

F. Klasifikimi i programeve të arsimit në nivelin 8 të KSNA-së

271. Programet e arsimit në nivelin 8 të KSNA-së janë ose programe të plota të nivelit të doktoratës ose faza (ose programe) në nivelin e doktoratës të pamjaftueshme për përfundimin e nivelit 8 të KSNA-së. Përdorimi i një dimensionit plotësues lejon raportimin, duke përdorur kategoritë për orientim. Kodet për t'u përdorur për nivelin 8 të KSNA-së, paraqiten në **tabelën 17**.

Tabela 17. Kodet e klasifikimit për programet e arsimit në nivelin 8 të KSNA-së (KSNA-P)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria (përfundim i nivelit)	Përshkrimi
84	Nivel doktoratë apo ekuivalent, akademik	841	I pamjaftueshëm për përfundim nivel
		844	I mjaftueshëm për përfundim nivel
85	Nivel Doktoratë apo ekuivalent, profesional	851	I pamjaftueshëm për përfundim nivel
		854	I mjaftueshëm për përfundim nivel
86	Nivel Doktoratë apo ekuivalent, orientim i papërcaktuar ¹	861	I pamjaftueshëm për përfundim nivel
		864	I mjaftueshëm për përfundim nivel

1. Për t'u përdorur në nivelin 8 të KSNA-së në mungesë të përkufizimeve të pranuar ndërkombëtarisht për orientimet akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

G. Klasifikimi i nivelit arsimor të arritur në nivelin 8 të KSNA-së

272. Për nivelin arsimor të arritur, kualifikimet e ndërmjetme të njohura nga përfundimi me sukses i fazave (ose programeve) brenda shkallës/diplomës së parë në nivel doktorate ose ekuivalente, por të pamjaftueshme për përfundimin e nivelit 8 të KSNA-së, klasifikohen në nivelin 7 të KSNA-së. Pjesëmarrja pa përfundimin e suksesshëm të njohur në ndonjë program të parë në nivelin 8 të KSNA-së, nuk merret parasysh për qëllim të përcaktimit të nivelit arsimor të arritur.

273. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur që lidhen me nivelin 8 të KSNA-së, paraqiten në **tabelën 18**.

Tabela 18. Kodet e klasifikimit për nivelin arsimor të arritur në nivelin 8 të KSNA-së (KSNA-A)

Kategoria (orientimi)		Nënkategoria	Përshkrimi
74	Nivel masteri apo ekuivalent, akademik	740	Jo i përcaktuar më tej ¹
75	Nivel masteri apo ekuivalent, profesional	750	Jo i përcaktuar më tej ¹
76	Nivel masteri apo ekuivalent, orientim jo i specifikuar ²	760	Jo i përcaktuar më tej ¹
84	Nivel doktoratë apo ekuivalent, akademik	840	Jo i përcaktuar më tej
85	Nivel doktoratë apo ekuivalent, profesional	850	Jo i përcaktuar më tej
86	Nivel doktoratë apo ekuivalent, orientim jo i specifikuar ²	860	Jo i përcaktuar më tej

1. Përfundimi i suksesshëm i njohur i një programi ose faze të një programi në nivelin doktoratë ose ekuivalent, i pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit 8 të KSNA-së.

2. Për t'u përdorur në nivelet 7 dhe 8 të KSNA-së në mungesë të përkufizimeve të pranuar ndërkombëtarisht për orientimet akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

PJESA 10

KORRESPONDENCA NDËRMJET
NIVELEVE TË KSNA-së 2011 DHE 1997

274. Ky seksion përshkruan korrespondencën (ose përputhjen) midis niveleve në klasifikimin KSNA 2011 dhe kornizën e mëparshme, KSNA 1997.

275. Në KSNA 2011, niveli 0 mbulon arsimin e fëmijërisë së hershme për të gjitha moshat, duke përfshirë fëmijët shumë të vegjël. Programet nënklasifikohen në dy kategori në varësi të nivelit të kompleksitetit të përmbajtjes arsimore: zhvillimi arsimor i fëmijërisë së hershme (kodi 010) dhe arsimi parashkollor (kodi 020). Programet e zhvillimit të arsimit të fëmijërisë së hershme (kodi 010) janë përgjithësisht të disajnuara për fëmijët më të vegjël se 3 vjeç. Kjo është paraqitur si një kategori e re në KSNA 2011 dhe nuk mbulohet nga KSNA 1997. Arsimi parashkollor (kodi 020) korrespondon ekzaktësisht me nivelin 0 në KSNA 1997.

276. Niveli 1, arsimi fillor, në KSNA 2011 korrespondon me nivelin 1 në KSNA 1997.

277. Nivelet 2 dhe 3 të KSNA-së 2011, arsimi i mesëm i ulët dhe i mesëm i lartë, korrespondojnë kryesisht me nivelet 2 dhe 3 në KSNA 1997. Megjithatë, për shkak të sqarimit të kriterëve dhe kriterëve plotësuese, KSNA 2011 mund të zbatohet ndryshe nga KSNA 1997 (me disa programe që klasifikohen në nivele të ndryshme nga më parë). Dallime të tilla mund të ndikojnë në të dhënat e serive kohore për disa vende.

278. KSNA 2011 thjeshton dimensionet plotësuese në nivelet 2 dhe 3 të KSNA-së krahasuar me KSNA 1997:

- Orientimi i programit në KSNA 2011 bën dallim vetëm ndërmjet programeve profesionale dhe programeve të përgjithshme. KSNA 1997 klasifikonte veças arsimin paraprofesional. Programe të tilla nuk ofrojnë kualifikime relevante për tregun e punës dhe tani klasifikohen kryesisht si arsim i përgjithshëm;

- KSNA 2011 identifikon vetëm një grup programesh, që siguron akses në nivele më të larta të KSNA-së. Për krahasim, KSNA 1997 dallonte aksesin në arsim në nivele më të larta të KSNA-së në kategoritë A dhe B, në varësi nga lloji i arsimit të mëparshëm. Nënkatëgoria e KSNA 2011 “përfundim i nivelit me akses në nivele më të larta

të KSNA” korrespondon me kategoritë e kombinuara A dhe B në KSNA 1997;

- KSNA 2011 nënklasifikon programet, të cilat nuk ofrojnë akses në nivele më të larta të KSNA-së në nënkatëgoritë “jo përfundim i nivelit”, “përfundim i pjesshëm i nivelit” dhe “përfundim i nivelit”. Këto tri nënkatëgori në KSNA 2011, në mënyrë tipike korrespondojnë me kategoritë C dhe kategoritë “C e shkurtër”, dhe “C e gjatë” të nivelit 3 në KSNA 1997.

279. Niveli 4 i KSNA-së 2011, arsimi pas së mesmes jo të lartë, korrespondon gjerësisht me nivelin 4 në KSNA 1997. Megjithatë, programet që çojnë në një kualifikim ekuivalent me arsimin e mesëm të lartë të përgjithshëm klasifikohen si niveli 3 në KSNA 2011, ndërsa ato shpesh ishin klasifikuar si niveli 4 në KSNA 1997. Përveç kësaj, për shkak të sqarimit të kriterëve dhe kriterëve plotësuese, KSNA 2011 mund të zbatohet ndryshe nga KSNA 1997. Dallime të tilla mund të ndikojnë në disa seri kohore për disa vende.

280. KSNA 2011 thjeshton dimensionet e orientimit në nivelin 4 të KSNA-së si për nivelet 2 dhe 3 (*shih paragrafët 194, 153, 175*). Nënkatëgoritë e KSNA 2011 “aksesi në nivelet më të larta të KSNA-së” dhe “nuk ka akses në nivele më të larta KSNA” korrespondojnë me destinacionet A dhe B, respektivisht, në KSNA 1997.

281. KSNA 2011 ka katër nivele të arsimit të lartë krahasuar me dy nivele në KSNA 1997. Nivelet 5, 6 dhe 7 në KSNA 2011, së bashku korrespondojnë me nivelin 5 në KSNA 1997. Niveli 8 në KSNA 2011 korrespondon me nivelin 6 në KSNA 1997.

282. KSNA 2011 thjeshton dimensionet plotësuese në nivelet e arsimit të lartë të KSNA-së krahasuar me KSNA 1997:

- Në nivelin 5 të KSNA-së 2011, programet profesionale dallohen nga programet e përgjithshme në shifrën e dytë. Në KSNA 1997, ky diferencim nuk ekzistonte. Gjithashtu do të jetë e mundur të bëhet dallimi ndërmjet orientimeve akademike dhe profesionale brenda KSNA 2011 në nivelet 6 deri në 8 sapo të zhvillohen përkufizime të pranuar ndërkombëtarisht.

- Në nivelet 6 dhe 7 të KSNA-së 2011, shifra e tretë e klasifikimit dallon programet sipas kohëzgjatjes dhe pozicionit në strukturën kombëtare të kualifikimit dhe diplomimit për llogaritjen e statistikave të tilla si përqindjet/

koeficientet e hyrjes/regjistrimit dhe diplomimit. Në KSNA 1997 është përdorur orientimi i programit ose “lloji i programit” për nënklasifikimin e KSNA 5A në programet e diplomës së parë dhe në programet diplomës së dytë dhe të mëtejshme (që tani korrespondon me nivelet 6 dhe 7 të KSNA-së 2011 të kombinuara).

Shifra e tretë e klasifikimit të programit dallon ndërmjet diplomës së parë dhe diplomës së dytë ose të mëvonshme në të dyja nivelet.

283. **Tabela 19** tregon korrespondencën (ose përputhjen) midis niveleve të KSNA-së në versionet e vitit 2011 dhe 1997.

Tabela 19. Korrespondenca ndërmjet niveleve të KSNA-së 2011 dhe KSNA 1997, KSNA 2011, KSNA 1997

KSNA 2011	KSNA 1997
KSNA 01	-
KSNA 02	KSNA 0
Niveli 1 i KSNA-së	Niveli 1 i KSNA-së
Niveli 2 i KSNA-së	Niveli 2 i KSNA-së
Niveli 3* i KSNA-së	Niveli 3 i KSNA-së
Niveli 4* i KSNA-së	Niveli 4 i KSNA-së
Niveli 5 i KSNA-së	Niveli 5 i KSNA-së
Niveli 6 i KSNA-së	
Niveli 7 i KSNA-së	
Niveli 8 i KSNA-së	Niveli 6 i KSNA-së
* Përmbajtja e kategorisë është modifikuar pak.	

284. **Tabela 20** dhe **tabela 21** tregojnë korrespondencën e detajuar (ose përputhjen) ndërmjet KSNA 2011 dhe KSNA 1997, duke përfshirë dimensionet plotësuese, kategoritë dhe nënkategoritë.

Tabela 20. Korrespondenca e detajuar ndërmjet KSNA 2011 dhe KSNA 1997, nivelet 0 deri në 4

KSNA 2011				
Emërtim niveli	Niveli	Kategoria	Nën-kategoria	Shënim mbi nënkategoritë
Zhvillimi arsimor i fëmijërisë së hershme	0	01	010	Programe arsimi të cilat kanë si target fëmijët nën moshën 3 vjeç
Arsimi parashkollor		02	020	
Arsimi fillor	1	10	100	
Arsimi i mesëm i ulët	2	24 I përgjithshëm	241	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
			242	Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
			243	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
			244	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
		25 Profesional	251	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë.
			252	Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
			253	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
			254	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë
Arsimi i mesëm i lartë	3	34 I	341	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e

		përgjithshëm		lartë
			342	Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë
			343	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë (por mund të japë akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë) ¹
			344	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë (mund të japë gjithashtu akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë) ¹
		35 Profesional	351	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë
			352	Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë
			353	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë (por mund të japë akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë) ¹
			354	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë (mund të japë gjithashtu akses të drejtpërdrejtë në arsimin pas së mesmes, jo të lartë) ¹
		44 I Përgjithshëm	441	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë ²
			443	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë ²
			444	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë ²
Arsimi pas së mesmes, jo i lartë	4	45 Profesional	451	I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë ²
			453	Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë ²
			454	Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në programet e para të arsimit të lartë ²

1. Mund të përfshijë programe të klasifikuara më parë në nivelin 4 të KSNA-së nëse ato janë ekuivalente me programet e nivelit 3 të KSNA.

2. Përveç programeve të klasifikuara më parë në nivelin 4 të KSNA-së nëse ato janë ekuivalente me programet e nivelit 3 të KSNA.

KSNA 1997			
Emërtim niveli	Niveli	Destinacioni	Orientimi
<i>Nuk përfshihet në KSNA 1997</i>			
Arsimi parashkollor	0	-	-
Arsimi fillor apo faza e parë e arsimit bazë	1	-	-
Arsimi i mesëm i ulët apo faza e dytë e arsimit bazë	2	C	I përgjithshëm/para-profesional
		C	
		C	
		A/B	
		C	Profesional
		C	
		C	
		A/B	
Arsimi i mesëm i lartë	3	C	I përgjithshëm/para-profesional
		C	
		C	
		A/B	
		C	Profesional
		C	

Arsimi pas së mesmes, jo i lartë	4	A/B	I përgjithshëm/para-profesional
		B	
		B	
		A	Profesional
		B	
		B	

Tabela 21. Korrespondenca e detajuar ndërmjet KSNA 2011 dhe KSNA 1997, nivelet e arsimit të lartë

KSNA 2011					
Emërtim niveli	Niveli	Kategoria	Nën-kategoria	Shënime mbi nënkategoritë	Shënime
Arsim i lartë, cikël i shkurtër	5	54 I përgjithshëm	541	I pamjaftueshëm për përfundim niveli	
			544	I mjaftueshëm për përfundim niveli	
		55 Profesional	551	I pamjaftueshëm për përfundim niveli	
			554	I mjaftueshëm për përfundim niveli	
Nivel <i>Bachelor</i> apo ekuivalent	6	66 ¹ Orientim jo i specifikuar	661	I pamjaftueshëm për përfundim niveli	
			665	Diplomë e parë (3–4 vjet)	
			666	Diplomë e parë e gjatë (më shumë se 4 vjet) (program <i>Bachelor</i> apo ekuivalent)	
			667	Diplomë e dytë apo e thelluar (vazhdim i programit <i>Bachelor</i> apo ekuivalent)	Nëse është ekuivalente me programet tashmë të klasifikuara në nivelin 6
Nivel Master apo ekuivalent	7	76 ¹ Orientim jo i specifikuar	761	I pamjaftueshëm për përfundim niveli	
			766	Diplomë e parë e gjatë (të paktën 5 vjet) (program master apo ekuivalent)	Po të mos jetë ekuivalente me programet tashmë të klasifikuara në nivelin 6 (666)
			767	Diplomë e dytë apo e mëtejshme (në vazhdim të programit <i>Bachelor</i> apo ekuivalent)	
			768	Diplomë e dytë apo e mëtejshme (në vazhdim të programit master apo ekuivalent)	
Nivel doktorate apo ekuivalent	8	86 ¹ Orientim jo i specifikuar	861	I pamjaftueshëm për përfundim niveli	
			864	I mjaftueshëm për përfundim niveli	Programe që të çojnë drejtpërdrejt vetëm në një grade/diplomë doktorate

1. Korrespondencat (ose përputhjet) për programet akademike dhe profesionale në nivelet 6, 7 dhe 8 të KSNA-së janë identike me ato për programet ku orientimi është i paspecifikuar.

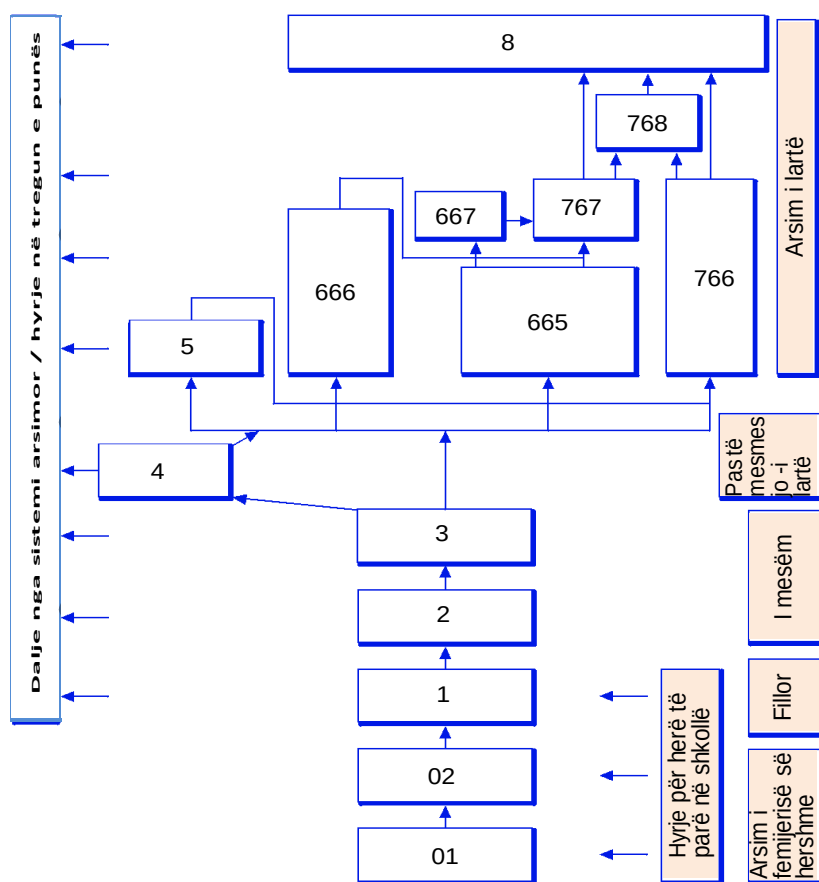

KSNA 1997				
Emërtim niveli	Niveli	Lloji	Pozicioni	Kohëzgjatja grumbulluese në arsimin e lartë
Faza e parë e arsimit të lartë	5	B	-	<2 vjet
	5	B	-	≥2 vjet
	5	B	-	<2 vjet
	5	B	-	≥2 vjet
	5	A	I ndërmjetëm	<3 vjet
	5	A	I parë	3-4 vjet
	5	A	I parë	>4 vjet
	5	A	I dytë/më tej	≥4 vjet
	5	A	I ndërmjetëm	<4 vjet
	5	A	I parë	≥5 vjet
	5	A	I dytë/më tej	≥4-5 vjet
	5	A	I dytë/më tej	≥6 vjet
Faza e dytë e arsimit të lartë	6	-	-	-
	6	-	-	-

SHTOJCA I

KSNA-së 2011 RRUGËT E MUNDSHME TË ARSIMIMIT

Figura 2. Rrugët e mundshme të arsimit në KSNA 2011

SHTOJCA II

KODIMI I PROGRAMEVE TË ARSIMIT

0 Arsim i fëmijërisë së hershme

01 Zhvillimi arsimor i fëmijërisë së hershme

010 Zhvillimi arsimor i fëmijërisë së hershme

02 Arsimi parashkollor

020 Arsimi parashkollor

1 Arsimi fillor

10 Arsimi fillor

100 Arsimi fillor

2 Arsimi i mesëm i ulët

24 I përgjithshëm

241 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

242 I mjaftueshëm për përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

243 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

244 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

25 Profesional

251 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

252 I mjaftueshëm për përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

253 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

254 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

3 Arsimi i mesëm i lartë

34 I përgjithshëm

341 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

342 I mjaftueshëm për përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

343 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

344 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë.

35 Profesional

351 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

352 I mjaftueshëm për përfundimin e pjesshëm të nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

353 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

354 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

4 Arsimi pas së mesmes, jo i lartë

44 I përgjithshëm

441 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

443 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

444 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

45 Profesional

451 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

453 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

454 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

5 Arsim i lartë, cikël i shkurtër54 I përgjithshëm¹

541 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

544 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit

55 Profesional¹

551 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

554 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit

6 Bachelor ose ekuivalent

64 Akademik

641 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

645 Diploma e parë (3–4 vite)

646 Diploma e parë, e gjatë (më shumë se 4 vjet)

647 Diploma e dytë, ose e mëtejshme (pas një programi *Bachelor* ose ekuivalent)

65 Profesional

651 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

655 Diploma e parë (3–4 vjet)

656 Diploma e parë, e gjatë (më shumë se 4 vjet)

657 Diploma e dytë ose e mëtejshme (pas një programi *Bachelor* ose ekuivalent)

66 Orientimi i paspecifikuar¹

661 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

665 Diploma e parë (3–4 vjet)

666 Diploma e parë, e gjatë (më shumë se 4 vjet)

667 Diploma e dytë, ose e mëtejshme (pas një programi *Bachelor* ose ekuivalent)

7 Master ose ekuivalent

74 Akademik

741 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

746 Diploma e parë, e gjatë (të paktën 5 vjet)

747 Diploma e dytë, ose e mëtejshme (pas një programi *Bachelor* ose ekuivalent)

748 Diploma e dytë, ose e mëtejshme (pas një programi Master ose ekuivalent)

75 Profesional

751 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

756 Diploma e parë, e gjatë (të paktën 5 vjet)

757 Diploma e dytë, ose e mëtejshme (pas një programi *Bachelor* ose ekuivalent)

758 Diploma e dytë, ose e mëtejshme (pas një programi master ose ekuivalent)

76 Orientimi i papërcaktuar¹

761 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

766 Diploma e parë, e gjatë (të paktën 5 vjet)

767 Diploma e dytë, ose e mëtejshme (pas një programi *Bachelor* ose ekuivalent)

768 Diploma e dytë, ose e mëtejshme (pas një programi master ose ekuivalent)

8 Nivel doktorate apo ekuivalent

84 Akademik

841 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

844 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit

85 Profesional

851 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

854 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit

86 Orientimi i papërcaktuar¹

861 I pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit

864 I mjaftueshëm për përfundimin e nivelit

9 Nuk klasifikohet diku tjetër

99 Nuk klasifikohet diku tjetër

999 Nuk klasifikohet diku tjetër

1. Për t'u përdorur në mungesë të përkufizimeve të pranura ndërkombëtarisht për orientime akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

SHTOJCA III

KODIMI I NIVELIT ARSIMOR TË ARRITUR

0 Më pak se arsimi fillor

01 Nuk ka ndjekur asnjëherë një program arsimor

010 Nuk ka ndjekur asnjëherë një program arsimor

02 Ca arsimim në fëmijërinë e hershme

020 Ca arsimim në fëmijërinë e hershme

03 Ca arsimim fillor (pa përfundim të nivelit)

030 Ca arsimim fillor (pa përfundim të nivelit)

1 Arsimi fillor

10 Filllore

100 Duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të njohur të një programi të mesëm të ulët, të pamjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e pjesshëm të nivelit

2 Arsimi i mesëm i ulët¹

24 I Përgjithshëm¹

242 Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

243 Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

244 Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë¹

25 Profesional¹

252 Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

253 Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë

254 Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e mesëm të lartë¹

3 Arsimi i mesëm i lartë¹

34 I përgjithshëm¹

342 Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

343 Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

344 Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë¹

35 Profesional¹

352 Përfundim i pjesshëm i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

353 Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

354 Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë¹

4 Arsimi pas së mesmes, jo i lartë¹

44 I përgjithshëm¹

¹ Duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të një programi në nivelin e dhënë, të mjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e suksesshëm të një programi ose një faze të një programi në një nivel më të lartë të KSNA-së, i pamjaftueshëm për përfundimin ose përfundimin e pjesshëm të nivelit më të lartë.

443 Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

444 Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë¹

45 Profesional¹

453 Përfundim i nivelit, pa akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë

454 Përfundim i nivelit, me akses të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë¹

5 Arsimi i lartë, cikël i shkurtër¹

54 I përgjithshëm²

540 Nuk përcaktohet më tej¹

55 Profesional^{1,2}

550 Nuk përcaktohet më tej¹

56 Orientimi i papërcaktuar^{1,2}

560 Nuk përcaktohet më tej¹

6 Niveli Bachelor ose ekuivalent¹

64 Akademik¹

640 Nuk përcaktohet më tej¹

65 Profesional¹

650 Nuk përcaktohet më tej¹

66 Orientimi i paspecifikuar^{1,2}

660 Nuk përcaktohet më tej¹

7 Nivel masteri ose ekuivalent

74 Akademik¹

740 Nuk përcaktohet më tej¹

75 Profesional¹

750 Nuk përcaktohet më tej¹

76 Orientimi i papërcaktuar^{1,2}

760 Nuk përcaktohet më tej¹

8 Nivel doktorate ose ekuivalent¹

84 Akademik¹

840 Nuk përcaktohet më tej

85 Profesional¹

850 Nuk përcaktohet më tej

86 Orientimi i paspecifikuar^{1,2}

860 Nuk përcaktohet më tej

9 Nuk është klasifikuar diku tjetër

99 Nuk është klasifikuar diku tjetër

999 Nuk është klasifikuar diku tjetër

1. Duke përfshirë përfundimin e suksesshëm të një programi në nivelin e dhënë, të mjaftueshëm për përfundimin e nivelit ose përfundimin e suksesshëm të një programi ose një faze të një programi në një nivel më të lartë të KSNA-së, i

pamjaftueshëm për përfundimin ose përfundimin e pjesëshëm të nivelit më të lartë.

2. Për t'u përdorur në mungesë të përkufizimeve të pranura ndërkombëtarisht për orientime akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

SHTOJCA IV GRUPET E GJERA DHE FUSHAT E ARSIMIT

285. Fushat aktuale të arsimit mbeten të pandryshuara nga korniza e KSNA 1997. UIS planifikon të zhvillojë një klasifikim hierarkik në tri nivele të fushave të arsimit dhe trajnimit, duke u bazuar në një kodifikim draft të hartuar për UNESCO-n më 1999-n. Ky kodim është përdorur nga Eurostat dhe OECD-ja për më shumë se një dekadë, por kërkon përditësimin e mëtejshëm. Pasi klasifikimi i ri i fushave të arsimit dhe trajnimit të jetë miratuar zyrtarisht nga Konferenca e Përgjithshme e UNESCO-s, ai do të vendoset si një klasifikim i veçantë dhe i pavarur nga nivelet e KSNA dhe kjo pjesë e KSNA-it aktual, do të hiqet.

286. Janë 25 fusha të arsimit të organizuara në 9 grupe të gjera. Rekomandohet që programet ndër-ose multidisiplinore të klasifikohen sipas një rregulle kryesore, pra në fushën e arsimit në të cilën nxënësit/studentët shpenzojnë shumicën e kohës.

Fushat e arsimit të KSNA-së:

0 Programe të përgjithshme

01 Programet bazë

Programet e përgjithshme themelore parashkollë, fillore, elementare, sekondare etj.

08 Shkrim, këndim, numërim

Alfabetizëm i thjeshtë dhe funksional, numërim.

09 Zhvillimi personal

Përmirësimi i aftësive personale, p.sh.: aftësitë e sjelljes, aftësitë mendore, kapacitetet organizative personale, programet e orientimit jetësor.

1 Arsimi

14 Trajnimi i mësuesve dhe shkencat e arsimit

Trajnimi i mësuesve për arsimin parashkollor, kopshtin e fëmijëve, shkollën fillore, profesionale, praktike, lëndë joprofesionale, arsimin e të rriturve, trajnerët e mësuesve dhe për fëmijët me aftësi të kufizuara. Programet e përgjithshme dhe të specializuara të trajnimit të mësuesve.

² Për t'u përdorur në mungesë të përkufizimeve të pranura ndërkombëtarisht për orientime akademike dhe profesionale në nivelin e arsimit të lartë.

Shkenca e Arsimit: Zhvillimi i kurrikulës në lëndët jo-profesionale dhe profesionale. Vlerësimi arsimor, testimi dhe matja, hulumtimi arsimor, shkenca të tjera arsimore.

2 Shkencat humane dhe artet

21 Artet

Artet e bukura: vizatimi, piktura, skulptura;

Arti interpretues: muzikë, dramë, vallëzim, cirk;

Artet grafike dhe audiovizuale: fotografia, kinematografia, prodhimi muzikor, prodhimi i radios dhe televizionit, printimi dhe botimi;

Disenjimi; aftësitë artizanale.

22 Shkencat humane

Feja dhe teologjia;

Gjuhë dhe kultura të huaja: Gjuhët e gjalla apo të “vdekura” dhe literatura e tyre, studimet e zonave;

Gjuhët amtare: gjuha aktuale ose gjuha e folur dhe literatura e saj;

Shkencat humane të tjera: interpretim dhe përkthim, gjuhësi, literaturë krahasuese, histori, arkeologji, filozofi, etikë.

3 Shkencat shoqërore, biznesi dhe ligji

31 Shkenca shoqërore dhe të sjelljes

Ekonomia, historia ekonomike, shkenca politike, sociologjia, demografia, antropologjia (përveç antropologjisë fizike), etnologjia, futurologjia, psikologjia, gjeografia (përveç gjeografisë fizike), studimet e paqes dhe konfliktit, të drejtat e njeriut.

32 Gazetari dhe informacion

Gazetari; teknik i bibliotekës dhe i shkencës; teknikë në muze dhe magazina të ngjashme;

Teknikat e dokumentimit;

Shkencat arkivore.

34 Biznesi dhe administrata

Tregti me pakicë, marketing, shitje, marrëdhënie me publikun, pasuri të paluajtshme;

Financat, bankat, sigurimet, analizat e investimeve;

Kontabilitet, auditim, llogarimbajtje;

Menaxhimi, administrata publike, administrimi institucional, administrimi i personelit;

Punë sekretariale dhe zyre.

38 Ligji

Magjistratët vendorë, “noterët”, ligji (i përgjithshëm, ndërkombëtar, puna, detar etj.), jurisprudenca, historia e ligjit.

4 Shkenca

42 Shkencat e jetës

Biologjia, botanika, bakteriologjia, toksikologjia, mikrobiologjia, zoologjia, entomologjia, ornitologjia, gjenetika, biokimia, biofizika, shkencat e tjera të afërta, duke përfshirë shkencat klinike dhe veterinarë.

44 Shkencat fizike

Astronomia dhe shkencat e hapësirës, fizika, lëndët e tjera të afërta, kimia, lëndët e tjera të afërta, gjeologjia, gjeofizika, mineralogjia, antropologjia fizike, gjeografia fizike dhe gjeoshkencat e tjera, meteorologjia dhe shkencat e tjera atmosferike, duke përfshirë studimet klimatike, shkenca detare, vulkanologjinë, palaeoekologjinë.

46 Matematika dhe statistikat

Matematika, hulumtimi i veprimeve, analiza numerike, shkenca aktuale, statistikat dhe fushat e tjera të afërta.

48 Informatika

Shkencat kompjuterike: disenjimi i sistemit, programimi kompjuterik, përpunimi i të dhënave, rrjetet, sistemet operative – vetëm zhvillimi i softuerit (zhvillimi i harduerëve duhet të klasifikohet brenda fushave inxhinierike).

5 Inxhinieria, prodhimi dhe ndërtimi

52 Zanatet inxhinierike dhe inxhinieria

Vizatimi teknik, mekanika, puna e metalit, elektriciteti, elektronika, telekomunikacioni, energjia dhe inxhinieri kimike, mirëmbajtja e automjeteve, anketimi.

54 Prodhimi dhe përpunimi

Përpunimi i ushqimit dhe pijeve, tekstilet, veshjet, këpucët, lëkura, materialet (druri, letra, plastika, qelqi etj.), minierat dhe nxjerrja.

58 Arkitektura dhe ndërtimi

Arkitektura dhe planifikimi i qytetit: arkitektura strukturore, arkitektura e peizazhit, planifikimi i komunitetit, kartografi; ndërtimi, konstruksioni; inxhinieria civile.

6 Bujqësia

62 Bujqësia, pyjet dhe peshkimi

Bujqësia, kulturat bujqësore dhe prodhimi blegtoral, agronomia, blegtoria, hortikultura dhe kopshtaria, pyjet dhe teknikat e produkteve pyjore, parqet natyrore, kafshët e egra, peshkimi, shkenca e peshkimit dhe teknologjia.

64 Veterinaria

Mjekësia veterinarë, ndihma veterinarë.

7 Shëndeti dhe mirëqenia

72 Shëndeti

Mjekësia: anatomia, epidemiologjia, citologjia, fiziologjia, imunologjia dhe imunohematologjia, patologjia, anesteziologjia, pediatria, obstetrika dhe gjinekologjia, mjekësia e brendshme, kirurgjia, neurologjia, psikiatria, radiologjia, oftalmologjia;

Shërbimet mjekësore: shërbimet shëndetësore publike, higjiena, farmacia, farmakologjia, terapeutika, rehabilitimi, prostetika, optometria, ushqyerja;

Infermieri: infermiera bazë, mami; shërbimet dentare: ndihma dentare, higjienisti dentar, teknik dentar i laboratorit, odontologji.

76 Shërbimet sociale

Kujdesi social: kujdesi për personat me aftësi të kufizuara, kujdesi për fëmijët, shërbimet e të rinjve, shërbimet gerontologjike;

Puna sociale: këshillim, mirëqenie e paklasifikuar diku tjetër.

8 Shërbimet

81 Shërbime personale

Hotel dhe hoteleri, udhëtime dhe turizëm, sporte dhe argëtim, parukeri, trajtime bukurie dhe shërbime të tjera personale: pastrim, lavanderi, pastrim kimik, shërbime kozmetike, shkencë shtëpiake

84 Shërbimet e transportit

Art lundrimi, oficer i anijes, shkenca detare, ekuipazhi ajror, kontrolli i trafikut ajror, operacionet hekurudhore, operacionet e automjeteve rrugore, shërbimi postar.

85 Mbrojtja e mjedisit

Ruajtja, kontrolli dhe mbrojtja e mjedisit, kontrolli i ndotjes së ajrit dhe ujit, mbrojtja e punës dhe siguria.

86 Shërbimet e sigurisë

Mbrojtja e pronës dhe e personave: puna policore dhe zbatimi i ligjit, kriminologjia, mbrojtja nga zjarri dhe zjarrfikja, siguria civile;

Ushtarak.

E panjohur ose e papërcaktuar

(Kjo kategori nuk është pjesë e vetë klasifikimit, por në mbledhjen e të dhënave “99” është e nevojshme për “fushat e arsimit të panjohura ose të paspecifikuara”.)

SHTOJCA V

ARSIMI JOZYRTAR NË KSNA: ÇËSHTJE TË MËTEJSHME

287. KSNA 2011 përcakton arsimin jozyrtar (paragrafi 39) dhe siguron llojet e arsimit jozyrtar (Paragrafi 40). Ai nënvizon se arsimi jozyrtar normalisht nuk mundëson akses në një nivel më të lartë të arsimit, përveç nëse ai është validuar në mënyrë të duhur në sistemin zyrtar arsimor (paragrafi 41) dhe rekomandon përdorimin e kritereve të ekuivalencës së përmbajtjes dhe/ose kualifikimeve që rezultojnë për klasifikimin e programeve të arsimit jozyrtar (paragrafi 42).

288. Kjo shtojcë paraqet disa karakteristika shtesë të programeve të arsimit jozyrtar. Koncepti i programeve të arsimit jozyrtar do të duhej të zhvillohej më tej, në mënyrë që ato të maten me saktësi, për qëllime statistikore ndërkombëtare. Ekzistojnë disa shembuj të eksperiencave ndërkombëtare të mbledhjes së të dhënave dhe mund të konsultohen për dhënien e këshillave specifike.

289. KSNA 2011, paragrafi 40, përcakton që, në varësi të kontekstit kombëtar, arsimi dhe trajnimi jozyrtar mund të mbulojnë programet:

i. kontribut në alfabetizmin e të rriturve dhe të rinjve dhe arsimimin për fëmijët jashtë shkollës (programe alternative të arsimit fillestar); dhe

ii. fokus në aftësitë e jetës, aftësitë e punës dhe zhvillimin social ose kulturor.

Kjo e fundit mund të përfshijë:

- Trajnimin në një vend pune për të përmirësuar ose përshtatur kualifikimet dhe aftësitë ekzistuese dhe trajnimin për personat e papunë ose ekonomikisht joaktivë; dhe

- Aktivitetet e mësimi të ndjekura për vetëzhvillim (gjatë kohës së lirë të një personi).

290. Heterogjeniteti i programeve të arsimit jozyrtar nënkupton që është e vështirë të jepen udhëzime të përgjithshme për aplikimin e tyre në instrumente statistikore, duke pasur parasysh qëllimin e krahasueshmërisë ndërkombëtare. KSNA 2011 rekomandon përdorimin e kritereve të ekuivalencës së përmbajtjes për klasifikimin e programeve të arsimit jozyrtar. Ekuivalenca e përmbajtjes lidh programet jozyrtare me programet zyrtare me përmbajtje të ngjashme brenda KSNA-së. Kjo, në parim, do të lejonte një klasifikim të programeve jozyrtare sipas nivelit. Për shembull,

kur një program i arsimit të të rriturve plotëson kriteret e bazuara në përmbajtjen e KSNA-së të nivelit 1, ai mund të klasifikohet në nivelin 1 të KSNA-së.

291. Kualifikimi i dhënë me përfundimin me sukses të një programi të arsimit jozyrtar shpesh mund të mbështesë klasifikimin e programit të arsimit. Për shembull, trajnimi jozyrtar profesional mund të klasifikohet në bazë të ekuivalencës së nivelit dhe llojit të kualifikimit (nëse ka) që jepet me përfundimin e suksesshëm të tij në krahasim me programin e arsimit zyrtar. Për të vendosur ekuivalencë të përmbajtjes në mes programeve dhe kualifikimeve në të njëjtin sistem arsimor, kornizat kombëtare dhe rajonale të kualifikimit – ku ato ekzistojnë – mund të japin udhëzime. KSNA 2011 rekomandon një identifikim transparent të programeve përkatësisht zyrtare dhe jozyrtare.

292. Arsimi jozyrtar mund të sigurohet nga një gamë e gjerë e organeve; duke përfshirë institucionet arsimore, ndërmarrjet private, organizatat joqeveritare dhe institucionet publike. Në disa raste, po ato institucione që ofrojnë arsimim zyrtar mund të ofrojnë edhe arsim dhe trajnim jozyrtar. Megjithatë, si me programet e arsimit zyrtar, lloji i ofruesve nuk duhet të përdoret si kriter kryesor për dallimin e arsimit dhe trajnimit jozyrtar dhe as nuk duhet të përdoret si kriter kryesor për dallimin e arsimit zyrtar dhe jozyrtar.

293. Kohëzgjatja e një programi jozyrtar mund të jetë shumë e shkurtër. Në veçanti, aktivitetet e trajnimit në kohën e punës dhe në kohën e lirë mund të mbulojnë qëllime të veçanta praktike që lidhen me punën specifike ose kontekstin e jetës private. Prandaj një program jozyrtar mund të përshkruhet shpesh si një kurs trajnimi.

294. Programet jozyrtare drejtohen shpesh në marrjen e njohurive, aftësive ose kompetencave praktike në një kontekst konkret dhe prandaj shpesh përqendrohen më pak në të mësuarit teorik. Për shembull, një program zyrtar mund të mësojë shkencën kompjuterike (p.sh. për marrjen e një kualifikimi të njohur si inxhinier i IT-së), ndërsa një program jozyrtar mund të mësojë IT specifike, programe për përdorimin praktik të kompjuterave në kontekstet e punës.

295. Programet alternative ekzistojnë kryesisht në vendet ku sistemi arsimor zyrtar është më pak i zhvilluar ose i kufizuar në fushëveprim. Këto programe nuk njihen si zyrtare nga autoritetet

arsimore. Normalisht mbulojnë nivelet 0 deri 3 të KSNA-së dhe mund të sigurohen nga organizata private, duke përfshirë organizatat joqeveritare (OJQ).

296 Ndonëse arsimi jozyrtar është një pjesë e njohur e KSNA-së, ka të ngjarë që ushtrimet ndërkombëtare të grumbullimit të të dhënave (hartat, anketime, regjistrime etj.) do të kufizojnë mbulimin e tyre në programe zyrtare për hir të krahasueshmërisë ndërkombëtare dhe realizueshmërisë. Kufiri ndërmjet programeve zyrtare dhe jozyrtare është për këtë arsye i rëndësishëm dhe duhet t'i kushtohet vëmendje e veçantë. Sidoqoftë, në këtë fazë, KSNA 2011 nuk jep këshilla specifike për zhvillimin e hartave për programet jozyrtare ose në lidhje me ndonjë kualifikim arsimor jozyrtar.

SHTOJCA VI FJALOR

Vit akademik. Periudha vjetore e mësimdhënies ose e provimeve, gjatë së cilës studentët ndjekin kurse ose japin provimet përfundimtare, duke mos marrë parasysh ndërprerjet e vogla. Mund të jetë më i shkurtër se 12 muaj, por zakonisht nuk është më i shkurtër se 9 muaj. Mund të ndryshojë për nivele të ndryshme të arsimit ose lloje të institucioneve arsimore brenda një vendi. Referohet gjithashtu si “viti shkollor”, kryesisht për nivelin parauniversitar.

Arsimi i të rriturve. Arsimim që synon veçanërisht individët të cilët konsiderohen si të rritur nga shoqëria e tyre, për të përmirësuar kualifikimet e tyre teknike ose profesionale, që të zhvillojë më tej aftësitë e tyre, të pasurojë njohuritë e tyre, me qëllim përfundimin e një niveli të arsimit zyrtar ose që të fitojnë, rifreskojnë ose përditësojnë njohuritë e tyre, aftësitë dhe kompetencat në një fushë të caktuar. Përfshin, gjithashtu, atë që mund të quhet si “arsim i vazhdueshëm”, “arsim i përsëritur” ose “arsim i mundësisë së dytë”.

Vlerësimi i rezultateve të të mësuarit. Vlerësimi i arritjes së objektivave të të mësuarit nga një individ, duke përdorur një sërë metodash vlerësimi (teste/provime me shkrim, me gojë dhe praktike, projekte dhe portofola) gjatë ose në fund të një programi arsimor.

Përfundimi/përmbushja e një programi arsimor. Pjesëmarrja në të gjithë komponentët e

një programi arsimor (duke përfshirë provimet përfundimtare, nëse ka), pavarësisht nga rezultati i ndonjë vlerësimi të mundshëm të arritjes së objektivave të të mësuarit.

Përfundimi i një niveli KSNA. Përfundimi i suksesshëm i një programi arsimor të mjaftueshëm për përfundimin e nivelit. Në nivelet 1 dhe 4-8 të KSNA-së, përfundimi i suksesshëm i një programi që plotëson kriteret e përmbajtjes dhe të kohëzgjatjes minimale për nivelin e caktuar konsiderohet si përfundim i nivelit. Në nivelet 2 dhe 3 të KSNA-së, përfundimi i suksesshëm i një programi që siguron akses në programet në nivele më të larta të KSNA-së (p.sh. niveli 3 i KSNA-së, në rastin e programeve të nivelit 2 të KSNA-së dhe të niveleve 5, 6 ose 7 të KSNA-së, në rastin e programeve të nivelit 3 të KSNA-së), llogaritet si përfundim i nivelit, duke qenë se është përfundimi i një programi përfundimtar që plotëson kriteret e përmbajtjes, kohëzgjatjes minimale (2 vjet) dhe kriteret e kohëzgjatjes grumbulluese për nivelin përkatës të KSNA-së (d.m.th. 8 vjet që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së, në rastin e programeve të nivelit 2 të KSNA-së dhe 11 vjet në rastin e programeve të nivelit 3 të KSNA-së).

Kursi. Një njësi e mësimdhënies, që përfshin një varg aktivitete arsimore në një fushë të caktuar ose në një sferë të fushave lidhur me të. Ky, gjithashtu, mund të quhet si një “modul”, “njësi” ose “lëndë”.

Kreditet. Njësia në të cilën fitohen dhe dokumentohen përfundimet e suksesshme të kurseve ose moduleve, gjatë dhe në fund të një programi arsimor. Kreditet shprehin vëllimin e të mësuarit bazuar në një ngarkesë tipike të punës, të nevojshme për të arritur objektivat e pritur nga të mësuarit.

Kohëzgjatja grumbulluese. Kohëzgjatja e përgjithshme teorike e një vargu të programeve të arsimit. Në KSNA, me qëllim klasifikimin e një programi arsimor, shpesh kërkohet kohëzgjatja grumbulluese nga fillimi i nivelit 1 ose 3 të KSNA-së ose që nga fillimi i arsimit të lartë.

Diploma. Kualifikimi arsimor i dhënë me përfundimin me sukses të programeve specifike të arsimit në arsimin e lartë (tradicionalisht nga institucionet e arsimit të lartë ose institucionet ekuivalente).

Programet e sistemit dual të arsimit. Programet që kombinojnë shkollimin ose kolegjin

dhe arsimin e bazuar në punë. Të dy komponentët janë substanciale (domethënë shkojnë përtej një praktike të vetme ose klase të rastit), edhe pse pjesa e bazuar në punë zakonisht zë 50% të kohës së programit ose më shumë.

Arsimimi i fëmijërisë së hershme (niveli 0 i KSNA-P). Edukimi i fëmijërisë së hershme siguron aktivitete mësimore dhe edukative me një qasje holistike për të mbështetur zhvillimin e hershëm konjitiv, fizik, social dhe emocional të fëmijëve dhe për të futur fëmijët e vegjël në instruksione të organizuara jashtë kontekstit familjar, për të zhvilluar disa nga aftësitë e nevojshme për gatishmërinë akademike dhe për t'i përgatitur ato për hyrjen në arsimin fillor.

Arsimimi. Proceset nëpërmjet të cilave shoqëritë, me qëllim, transmetojnë informacionin, njohurinë, kuptimin, qëndrimet, vlerat, aftësitë/shkathtësitë, kompetencat dhe sjelljet e grumbulluara, nëpër gjenerata. Ai përfshin komunikimin e disenjuar për të sjellë të mësuar.

Programi i arsimit. Një grup koherent ose një sërë aktivitete arsimore të disenjuara dhe të organizuara për të arritur objektivat e paracaktuara të mësimi ose për të përmbushur një grup specifik të detyrave arsimore, gjatë një periudhe të qëndrueshme. Brenda një programi arsimor, aktivitete arsimore mund të grupohen, gjithashtu, në nënkomponentë të përshkruar në kontekste kombëtare, si: “kurse”, “module”, “njësi” dhe/ose “lëndë”. Një program mund të ketë komponentë kryesorë, që normalisht nuk karakterizohen si kurse, njësi apo module, për shembull, aktivitete të bazuara në lojë, periudha të përvojës në punë, projekte kërkimore dhe përgatitje disertacionesh.

Ofruesi i arsimit. Një organizatë që ofron arsimin, si një objekt kryesor ose ndihmës. Ky mund të jetë një institucion publik arsimor, një ndërmarrje private, një organizatë joqeveritare ose një organizëm publik joarsimor.

Aktiviteti arsimor. Aktivitete të qëllimshme që përfshijnë një formë të komunikimit, që synon të sjellë mësim.

Niveli arsimor i arritur. Niveli më i lartë i arsimit të KSNA-së që një individ ka përfunduar me sukses. Ky zakonisht matet në lidhje me programin më të lartë të arsimit të përfunduar me sukses, i cili zakonisht vërtetohet nga një kualifikim i njohur. Kualifikimet e njohura të ndërmjetme,

klasifikohen në një nivel më të ulët se vetë programi.

Institucion arsimor. Institucion i themeluar që ofron arsimin si qëllim kryesor, si një: shkollë, kolegji, institucion i arsimit të lartë ose qendër trajnimi. Institucione të tilla normalisht janë të akredituara ose të sanksionuara nga autoritetet arsimore përkatëse kombëtare ose autoritetet ekuivalente. Institucionet arsimore mund të drejtohen, gjithashtu, nga organizata private, si organet fetare, grupet e veçanta të interesit ose ndërmarrjet private të arsimit dhe aftësisht, si fitimprurëse ashtu edhe jo fitimprurëse.

Regjistrimi/të regjistruar. Individët e regjistruar zyrtarisht në një program arsimor të caktuar ose në fazën ose në modulën e tyre, pavarësisht nga mosha.

Hyrësit/të regjistruarit për herë të parë. Individët që regjistrohen në fillimin e një niveli arsimor, grupi nivelesh, programi, faze ose moduli të tyre, pavarësisht nga mosha.

Hyrje. Akti i fillimit të pjesëmarrjes në nivelin e arsimit, grupin e niveleve, programin, ose fazën apo modulën e tij.

Fusha e arsimit. Sfera e gjerë, dega ose fusha e përmbytjes e mbuluar nga një program arsimor, lëndë ose modul. Shpesh i referohemi si “lëndë” ose “disiplinë”. Kjo, gjithashtu, mund të quhet edhe si “fusha e studimit”.

Diploma e parë. Një diplomë e dhënë për përfundimin e suksesshëm të një programi arsimor në nivelet 6 ose 7 të KSNA-së, që nuk kërkon përfundimin e suksesshëm të mëparshëm të ndonjë shkalle/diplome në nivelin 6 të KSNA-së për hyrjen në programin arsimor përkatës.

Arsimi zyrtar. Arsimi i institucionalizuar, i qëllimshëm dhe i planifikuar përmes organizatave publike dhe organeve private të njohura dhe që – në tërësinë e tyre – përbën sistemin zyrtar të arsimit të një vendi. Programet e arsimit zyrtar njihen si të tilla nga autoritetet përkatëse kombëtare të arsimit ose autoritetet ekuivalente (p.sh. çdo institucion tjetër në bashkëpunim me autoritetet arsimore kombëtare ose nënkombëtare). Arsimi zyrtar përbëhet kryesisht nga arsimi fillestar. Arsimi profesional, arsimi për nevojat të veçanta dhe disa pjesë të arsimit të të rriturve, shpesh njihen si pjesë e sistemit të arsimit zyrtar.

Diploma të mëtejshme. Shih pjesën për diplomën e dytë ose të mëtejshme.

Arsimi i përgjithshëm. Programet e arsimit të cilat janë të disanjuara për të zhvilluar njohuritë, aftësitë/shkathtësitë dhe kompetencat e nxënësve, si dhe aftësitë e shkrim-leximit dhe të numërimit, shpesh për t’i përgatitur nxënësit/studentët për programe më të avancuara arsimore në nivele të njëjta ose më të larta të KSNA-së dhe për të hedhur themelet për të mësuarit gjatë gjithë jetës. Programet e arsimit të përgjithshëm zakonisht janë të bazuara në shkollë ose në kolegji. Arsimi i përgjithshëm përfshin programet e arsimit që janë të disanjuara për të përgatitur nxënësit/studentët për hyrje në arsimin profesional, por nuk përgatitin për punësim në një profesion të veçantë, zanat ose klasë profesionale ose zanatesh dhe as nuk çojnë direkt në një kualifikim lidhur me tregun e punës.

Klasa. Një fazë specifike e mësimdhënies në arsimin fillestar, zakonisht shtrirë përgjatë një viti akademik. Nxënësit në të njëjtën klasë zakonisht kanë moshë të ngjashme. Kjo, gjithashtu, referohet si “klasë”, “kohort” ose “vit”.

I Diplomuar i një programi arsimor. Një individ i cili ka përfunduar me sukses një program arsimor.

Diplomimi. Përfundimi i suksesshëm i një programi arsimor. Është e mundur që një i diplomuar të ketë më shumë se një diplomë (madje brenda të njëjtë vit akademik), nëse studenti ka qenë regjistruar njëkohësisht në dy ose më shumë programe dhe i ka përfunduar me sukses ato.

Mësim i rastësishëm ose i rastit. Format e ndryshme të të mësuarit që nuk janë të organizuara ose që përfshijnë komunikimin, i cili nuk është disanjuar për të sjellë mësim. Mësimi i rastësishëm ose i rastit mund të ndodhë si një nënprodukt i veprimtarive të përditshme, ngjarjeve ose komunikimit, që nuk janë të disanjuara si veprimtari të qëllimshme edukative ose mësimore. Shembujt mund të përfshijnë të mësuarit që zhvillohet gjatë një takimi, duke dëgjuar një program në radio ose duke shikuar një transmetim televiziv, që nuk është hartuar si një program arsimor.

Të mësuarit joformal. Format e të mësuarit që janë të paramenduara apo të qëllimshme, por nuk janë të institucionalizuara. Rrjedhimisht, ai është më pak i organizuar dhe i strukturuar se sa arsimi zyrtar apo jozyrtar. Të mësuarit joformal mund të përfshijë aktivitete të të mësuarit që ndodhin në familje, në vendin e punës, në komunitetin lokal

dhe në jetën e përditshme, mbi baza vetjake, familjare ose shoqërore.

Arsimi fillestar. Arsimi zyrtar i individëve para hyrjes së tyre të parë në tregun e punës, pra kur ata normalisht kryejnë arsimin me kohë të plotë. Prandaj, ai synon individët që nga shoqëria e tyre konsiderohen si fëmijë, të rinj dhe të rritur të rinj. Zakonisht, zhvillohet në institucionet arsimore në një sistem të disenjuar si një rrugë e vazhdueshme arsimore.

Kualifikimi i ndërmjetëm. Konfirmimi zyrtar, zakonisht në formën e një dokumenti, që vërteton përfundimin me sukses të një faze të një programi arsimor.

Të mësuarit. Përvetësimi individual ose modifikimi i informacionit, njohurive, mirëkuptimit, qëndrimeve, vlerave, aftësive, kompetencave ose sjelljeve përmes përvojës, praktikës, studimit ose udhëzimit.

Aktiviteti mësimor. Aktiviteti i qëllimshëm, në të cilin një individ merr pjesë me qëllimin për të mësuar.

Objektivat e mësimi. Specifikimi i rezultateve të të mësuarit që duhet të arrihen pas përfundimit të një aktiviteti edukativ ose mësimor. Këto përfshijnë përmirësimin e njohurive, aftësive dhe kompetencave në çdo kontekst personal, qytetar, social ose të punësimit. Objektivat e të mësuarit janë zakonisht të lidhura me qëllimin e përgatitjes për studime më të avancuara dhe/ose një profesion, zanat ose klasë profesionale apo zanatesh.

Rezultatet e mësimi. Tërësia e informacionit, njohurive, të kuptuarit, qëndrimeve, vlerave, aftësive, kompetencave ose sjelljeve që një individ pritet të zotërojë pas përfundimit të suksesshëm të një programi arsimor.

Më pak se arsimi fillor (niveli 0 i KSNA-A). Një nivel i gjerë i arritjeve arsimore që mbulon: mospjesëmarrje në arsim, ndonjë pjesëmarrje në arsimin e fëmijërisë së hershme dhe/ose ndonjë pjesëmarrje në arsimin fillor.

Nivelet e arsimit. Një grup i renditur i programeve të arsimit në lidhje me klasifikimin e përvojave të të mësuarit, si dhe të njohurive, shkathtësive dhe kompetencave për të cilat çdo program është hartuar për të dhënë. Niveli i KSNA-së reflekton shkallën e kompleksitetit dhe specializimit të përmbajtjes së një programi arsimor, nga themelor në kompleks.

Arsimi i mesëm i ulët (niveli 2 i KSNA). Programet në nivelin 2 të KSNA-së ose arsimi i mesëm i ulët, janë të disenjua për t'u ndërtuar mbi rezultatet e të mësuarit nga niveli 1 i KSNA-së. Zakonisht, qëllimi arsimor është vendosja e bazës për të mësuarin gjatë gjithë jetës dhe zhvillimin njerëzor mbi të cilin sistemet e arsimit mund të zgjerojnë më tej mundësitë arsimore. Programet në këtë nivel zakonisht organizohen rreth një kurrikule më të orientuar në lëndë, duke futur koncepte teorike në një gamë të gjerë temash.

Kohëzgjatja minimale. Kohëzgjatja minimale teorike e një programi arsimor për qëllime të klasifikimit të një programi në një nivel KSNA të caktuar ose për përcaktimin e përfundimit ose përfundimit të pjesshëm të një niveli të caktuar të KSNA-së.

Programet modulare. Programet e arsimit në të cilat nxënësit mund të hartojnë përmbajtjen e arsimimit të tyre në mënyrë fleksibël, duke kombinuar kurse ose module të ndryshme. Programet modulare shpesh nuk kanë sekuenca të përcaktuara qartë.

Moduli. Një kurs ose pjesë e një kursi në kontekstin e një programi modular. Një modul mund të merret veças ose i kombinuar me module të tjera të ofruara.

Arsimi jozyrtar. Arsimi i institucionalizuar, i qëllimshëm dhe i planifikuar nga një ofrues i arsimit. Karakteristika përcaktuese e arsimit jozyrtar është se ky është një shtesë, alternativë dhe/ose plotësues i arsimit zyrtar, brenda procesit të të mësuarit gjatë gjithë jetës. Shpesh jepet për të garantuar të drejtën në arsim për të gjithë. Ai u shërben njerëzve të të gjitha moshave, por nuk zbatohet domosdoshmërisht një strukturë e vazhdueshme e kësaj rruge; mund të jetë e shkurtër në kohëzgjatje dhe/ose me intensitet të ulët, dhe zakonisht ofrohet në formën e kurseve të shkurtra ose seminareve. Arsimi jozyrtar çon kryesisht në kualifikime që nuk janë të njohura si zyrtare apo ekuivalente me kualifikimet zyrtare nga autoritetet përkatëse kombëtare ose lokale të arsimit ose në asnjë kualifikim. Arsimi jozyrtar mund të mbulojë programet që kontribuojnë në edukimin dhe shkollimin e të rriturve dhe të të rinjve dhe arsimimin për fëmijët jashtë shkolle, si dhe programe për aftësitë jetësore, shkathtësitë e punës dhe zhvillimin social ose kulturor.

Kualifikimi (i arsimit) jozyrtar. Kualifikimi i dhënë me arritjen e objektivave të të mësuarit të një programi arsimor në arsimin jozyrtar, i cili nuk njihet nga autoritetet kombëtare përkatëse të arsimit si ekuivalent me një kualifikim zyrtar.

Përfundimi i pjesshëm i nivelit 2 të KSNA-së. Përfundimi i suksesshëm i një programi që përfaqëson të paktën dy vjet në nivelin 2 të KSNA-së dhe një kohëzgjatje grumbulluese prej së paku tetë vjetësh që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së dhe që është pjesë e një sekuence programesh në nivelin 2 të KSNA-së, por nuk është programi i fundit në rend në këtë nivel. Programe të tilla nuk japin akses të drejtpërdrejtë në nivelin 3 të KSNA-së.

Përfundimi i pjesshëm i nivelit 3 të KSNA-së. Përfundimi i suksesshëm i një programi që përfaqëson të paktën 2 vjet në nivelin 3 të KSNA-së dhe një kohëzgjatje grumbulluese prej të paktën 11 vjetësh që nga fillimi i nivelit 1 të KSNA-së dhe që është pjesë e një sekuence programesh në nivelin 3 të KSNA-së, por nuk është programi i fundit në rend në këtë nivel. Programe të tilla nuk japin akses të drejtpërdrejtë në ndonjë nivel më të lartë të KSNA-së.

Pjesëmarrës. Individët që ndjekin ose marrin pjesë në një program arsimor ose në fazën, ose modulën e tij.

Pjesëmarrja. Pjesëmarrja në ose ndërmarrja e një programi arsimor ose faze, ose moduli të saj.

Arsimi pas së mesmes, jo i lartë (niveli 4 i KSNA-së). Arsimi pas së mesmes, jo i lartë ofron përvoja të të mësuarit, duke u ndërtuar mbi arsimin e mesëm, duke përgatitur për hyrje në tregun e punës, si dhe arsimin e lartë. Ky zakonisht ka si target nxënësit që kanë përfunduar arsimin e mesëm të lartë (niveli 3 i KSNA-së), por që duan të rrisin mundësitë e tyre për të hyrë në tregun e punës ose për përparim në arsimin e lartë. Programet shpesh nuk janë dukshëm më të avancuara se sa ato në arsimin e mesëm të lartë, pasi ato zakonisht shërbejnë për të zgjeruar, më shumë se sa për të thelluar, njohuritë, shkathtësitë dhe kompetencat. Prandaj, synon të mësojë nën nivelin e lartë të kompleksitetit karakteristik të arsimit të lartë.

Arsimi fillor (niveli 1 i KSNA-së). Arsimi fillor ofron aktivitete mësimore dhe edukative, të cilat zakonisht janë të disajnuara për t'i pajisur nxënësit me shkathtësi themelore në lexim, shkrim

dhe matematikë (p.sh. shkrim e këndim dhe numërim) dhe krijon një bazë solide për të mësuar dhe për të kuptuar fushat kryesore të njohurive dhe zhvillimit personal, duke përgatitur për arsimin e mesëm të ulët. Ai përqendrohet në të mësuarit në një nivel bazë kompleksiteti me pak specializim, nëse ka.

Kualifikimi. Konfirmimi zyrtar, zakonisht në formën e një dokumenti, që vërteton përfundimin me sukses të një programi arsimor ose një faze të një programi. Kualifikimet mund të merren nëpërmjet: i. përfundimit të suksesshëm të një programi të plotë arsimor; ii. përfundimit të suksesshëm të një faze të një programi arsimor (kualifikimet e ndërmjetme); ose iii. validimit të njohurive, shkathtësive dhe kompetencave të fituara, të pavarura nga pjesëmarrja në një program arsimor. Ky, gjithashtu, mund të quhet edhe si një “kredencial”.

Mësim i rastësishëm. Shihni të mësuarit rastësor ose të rastësishëm.

Kualifikimi i njohur. Miratimi zyrtar nga autoritetet arsimore përkatëse kombëtare, të një kualifikimi të dhënë me arritjen e objektivave të të mësuarit të një programi arsimor.

Arsimi i rregullt. Arsimi fillestar i hartuar për individët pa nevoja të veçanta arsimore.

Arsimi në shkollë ose kolegji. Aktivitete arsimore që zhvillohen në institucionet e themeluara për arsimimin e fëmijëve dhe të rinjve gjatë programeve të arsimit fillestar, të cilat synojnë të arrijnë objektiva specifike të mësimin nëpërmjet mësimin në klasë, duke përfshirë kurse në mjedise të specializuara të të nxënës (p.sh. laborator, dhomë muzikore, dhomë kompjuterike ose palestër) dhe punë në grup, nën drejtimin e një mësuesi ose të mësuesve. Nxënësit shpesh grupohen sipas klasës, moshës ose nivelit të aftësisë.

Arsimi i mundësisë së dytë. Arsimimi i dedikohet veçanërisht individëve të cilët për një sërë arsyes: a) nuk kanë ndjekur shkollën; ose b) kanë braktisur shkollën para përfundimit të nivelit të arsimit në të cilin ishin regjistruar, apo c) kanë përfunduar nivelin, por dëshirojnë të hyjnë në një program arsimor ose profesion për të cilin ata nuk janë ende të kualifikuar. Pjesëmarrësit shpesh janë më mëdhenj se grup-mosha tipike e synuar për programin e caktuar të nivelit KSNA (por jo domosdoshmërisht të rritur). Ndonjëherë

referohen/emërtohen edhe si “programe ndërlidhëse” ose “programe riintegrimi”.

Diploma e dytë ose e mëtejshme. Një diplomë e dhënë me përfundimin e suksesshëm të një programi arsimor në nivelin 6 ose 7 të KSNA-së që kërkon përfundimin e suksesshëm të një programi në nivelin 6 ose 7 të KSNA-së për hyrje në programin arsimor përkatës.

Arsimi i mesëm (nivelet 2 dhe 3 të KSNA-së). Arsimi i mesëm siguron aktivitete mësimore dhe arsimore të ndërtuara mbi arsimin fillor dhe përgatit për hyrje në tregun e punës, arsimin pas së mesmes jo të lartë dhe arsimin e lartë. Në përgjithësi, arsimi i mesëm synon të mësojë në një nivel të ndërmjetëm kompleksiteti. KSNA-ja dallon mes arsimin të mesëm të ulët dhe të mesëm të lartë.

Arsimi për nevoja të veçanta. Arsimi i disenjuar për të lehtësuar të mësuarit nga individët të cilët për një shumëllojshmëri arsyesh kërkojnë mbështetje shtesë dhe metoda pedagogjike adaptive për të marrë pjesë dhe për të përbushur objektivat e të mësuarit në një program arsimor. Arsyet mund të përfshijnë (por nuk kufizohen në) disavantazhe në aftësitë fizike, të sjelljes, intelektuale, emocionale dhe shoqërore. Programet e arsimin në arsimin për nevoja të veçanta mund të ndjekin një plan-program të ngjashëm me atë të ofruar në sistemin paralel të arsimin të rregullt, por ato marrin parasysh nevojat individuale duke siguruar burime specifike (p.sh. personel të trajnuar posaçërisht, pajisje apo hapësira) dhe, nëse është e nevojshme, përmbytje ose objektiva të të mësuarit të modifikuar. Këto programe mund t’u ofrohen nxënësve individualë brenda programeve ekzistuese të arsimin ose si një klasë e veçantë në të njëjtat institucione arsimore ose të veçanta.

Periudha/faza. Një nënnivel i një programi arsimor, i përcaktuar në terma të kohëzgjatjes teorike ose një seti specifik modulesh ose kreditesh për t’u arritur. Një fazë specifike ka karakteristika që dallohen nga fazat e tjera të programin të njëjtë arsimor dhe mund të certifikohet individualisht nga një kualifikim i ndërmjetëm.

Përfundimi i suksesshëm i një programi arsimor. Arritja e objektivave të të mësuarit të një programi arsimor zakonisht të validuar përmes vlerësimit të njohurive, aftësive dhe kompetencave të fituara. Përfundimi i suksesshëm i një programi arsimor zakonisht dokumentohet me dhënien e një kualifikimi arsimor.

Arsimi i lartë (nivelet 5 deri 8 të KSNA-së).

Arsimi i lartë ngrihet mbi arsimin e mesëm, duke ofruar aktivitete mësimore në fusha të specializuara të arsimin. Ai synon të mësojë në një nivel të lartë kompleksiteti dhe specializimi. Arsimi i lartë përfshin atë që zakonisht kuptohet si arsim akademik, por, gjithashtu, përfshin arsim të avancuar profesional.

Kohëzgjatja teorike. Koha, e shprehur në vite akademike, që nevojitet për të dhënë një program arsimor, duke presupozuar marrjen pjesë rregullisht mbi një bazë me kohë të plotë.

Trajnimi. Arsimi i disenjuar për të arritur objektiva të veçantë mësimi, veçanërisht në arsimin profesional. Përcaktimi i arsimin në KSNA e përfshin trajnimin.

Kohëzgjatja tipike. Koha, e shprehur në vite akademike, që zakonisht i merr nxënësit/studentit që të përfundojnë me sukses një program arsimor, duke supozuar pjesëmarrje të rregullt në baza kohe të plotë.

Përfundimi i pasuksesshëm i një programi arsimor. Dështimi për të arritur objektivat e të mësuarit të një programi arsimor pavarësisht se kanë marrë pjesë ose kanë ndjekur të gjithë komponentët e programin të arsimin (duke përfshirë provimet përfundimtare, nëse ka). Përfundimi i pasuksesshëm nënkupton që janë ndërmarrë disa vlerësime të arritjes së objektivave të të mësuarit, por njohuritë, aftësitë ose kompetencat e dëshmuara janë vlerësuar të pamjaftueshme.

Arsimi i mesëm i lartë (niveli 3 i KSNA-së).

Programet në nivelin 3 të KSNA-së ose arsimin e mesëm të lartë, zakonisht janë të disenjua për të plotësuar/përfunduar arsimin e mesëm në përgatitje për arsimin e lartë ose për të ofruar aftësi të duhura për punësim ose të dyja. Programet në këtë nivel u ofrojnë nxënësve mësim të ndryshme, të specializuara dhe më të thella se sa programet në arsimin e mesëm të ulët (niveli 2 i KSNA-së). Ato janë më të diferencuara, me një shtrirje të rritur të mundësive dhe drejtimeve në dispozicion.

Vlefshmëria e rezultateve të të mësuarit.

Vlerësimi i arritjes së objektivave të të mësuarit të një individi, duke përdorur një sërë metodash vlerësimi (teste/provime me shkrim, me gojë dhe praktike, si edhe projekte e portofola) që nuk presupozojnë pjesëmarrjen në një program arsimor.

Arsimi profesional. Programet e arsimit që janë të disenjuara për nxënësit që të fitojnë njohuritë, shkathtësitë dhe kompetencat specifike për një profesion të veçantë, zanat ose klasë të profesioneve ose zanateve. Arsimi profesional mund të ketë komponentë të bazuar në punë (p.sh. mësimet e punës, programet e arsimit të sistemit të dyfishtë). Përfundimi i suksesshëm i këtyre programeve çon në kualifikime profesionale të tregut të punës të pranueshme si të orientuara në punë nga autoritetet përkatëse kombëtare dhe/ose tregu i punës.

Arsimi i bazuar në punë. Aktivitete arsimore që zhvillohen në një mjedis pune, zakonisht në kontekstin e programeve të arsimit profesional. Qëllimi është të arrihen objektivat specifike të të mësuarit nëpërmjet mësimit praktik dhe pjesëmarrjes në aktivitete pune nën drejtimin e punonjësve me përvojë ose të trajnuesve.

Meqenëse sistemet arsimore ndryshojnë në vende të ndryshme në strukturë dhe përmbajtje, Klasifikimi Ndërkombëtar Standard i Arsimit (KSNA), siguron kuadrin për paraqitjen e të dhënave në mënyrë të krahasueshme dhe të njëtrajshme. Ai lehtëson transformimin e të dhënave kombëtare të arsimit në kategoritë e dakordësuara ndërkombëtarisht që bëjnë të mundur krahasimet ndërkombëtare.

KSNA-ja është një klasifikim referues në kuadër të Familjes Ndërkombëtare të Kombeve të Bashkuara të Klasifikimeve Ekonomike dhe Sociale. Fillimisht i zhvilluar nga UNESCO-ja në vitet 1970, ai është përditësuar periodikisht për të pasqyruar evoluimin e vazhdueshëm të sistemeve arsimore në mbarë botën. Si i tillë, klasifikimi i ri KSNA-së 2011 (i cili zëvendëson KSNA 1997) ofron përkufizime të përmirësuara dhe një hapësirë më të madhe për të monitoruar më mirë modelet globale në arsim. Për këtë qëllim, pjesët për arsimin e lartë dhe fëmijërinë e hershme janë rishikuar në thelb. Përveç kësaj, KSNA 2011 paraqet skema të reja të kodimit për programet e arsimit dhe nivelet arsimore të arritura.

Instituti i Statistikave të UNESCO-s (UIS) është kujdestari i KSNA-së, përgjegjës për zhvillimin, mirëmbajtjen, azhurnimin dhe rishikimin e tij. Instituti ofron udhëzime për përdorimin efektiv dhe konsistent të KSNA-së për mbledhjen dhe analizën ndërkombëtare të të dhënave.

FUSHAT E ARSIMIT DHE E TRAJNIMIT të KSNA-së 2013 (KSNA-F 2013)

Manual për të shoqëruar Klasifikimin Standard Ndërkombëtar të Arsimit 2011

UNESCO

Kushtetuta e Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Arsim, Shkencë dhe Kulturë (UNESCO) u miratua nga 20 vende në Konferencën e Londrës, në nëntor të vitit 1945, dhe hyri në fuqi më 4 nëntor 1946. Organizata aktualisht ka 195 shtete anëtare dhe 9 anëtarë të tjerë.

Objekti kryesor i UNESCO-s është të kontribuojë për paqen dhe sigurinë në botë, duke promovuar bashkëpunimin midis kombeve nëpërmjet edukimit, shkencës, kulturës dhe komunikimit, me qëllim rritjen e respektit të përgjithshëm për drejtësinë, sundimin e ligjit dhe për të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, që janë konfirmuar nga Karta e Kombeve të Bashkuara për të gjithë popujt e botës pa dallim race, gjinie, gjuhe ose feje.

Për të përmbushur mandatin e saj, UNESCO-ja ushtron pesë funksione kryesore: 1. Studime mbi arsimin, shkencën, kulturën dhe komunikimin për botën e së nesërme; 2. Avancim, transferim dhe shkëmbim njohurish përmes aktiviteteve kërkimore, trajnuese dhe mësimdhënëse; 3. Veprime për përcaktimin e standardeve për përgatitjen dhe miratimin e instrumenteve të brendshme dhe rekomandimeve statutores; 4. Ekspertizë përmes bashkëpunimit teknik me shtetet anëtare për politikatat dhe projektet e tyre të zhvillimit; dhe 5. Shkëmbim informacioni të specializuar.

UNESCO-ja e ka selinë në Paris, Francë.

Instituti i Statistikave të UNESCO-s

Instituti i Statistikave të UNESCO-s (ISU) është zyra statistikore e UNESCO-s dhe është depozituesi i OKB-së për statistikatat globale në fushën e arsimit, shkencës dhe teknologjisë, kulturës dhe komunikimit.

ISU-ja u themelua në vitin 1999. Ajo u krijua për të përmirësuar programin statistikor të UNESCO-s si dhe për të zhvilluar dhe ofruar statistika të sakta, në kohën e duhur dhe në lidhje

me politikat, statistika të cilat janë të nevojshme në mjediset e sotme gjithnjë e më komplekse si dhe në ndryshim të shpejtë shoqëror, politik dhe ekonomik.

ISU-ja e ka selinë në Montreal, Kanada.

Botuar në vitin 2014 nga:

Instituti i Statistikave i UNESCO-s

ZP, kutia 6128, Succursale Centre-Ville

Montreal, Kebek H3C 3J7

Kanada

Tel: +1-514-343-6880

Email: uis.publications@unesco.org

<http://www.uis.unesco.org>

©UNESCO-UIS 2014

ISBN 978-92-9189-150-4

Ref: UIS/2014/INS/4 REV

DOI <http://dx.doi.org/10.15220/978-92-9189-150-4-en>

Ky botim është i disponueshëm në akses të hapur nën këto specifikime – ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) licencë (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). Duke përdorur përmbajtjen e këtij botimi, përdoruesit pranojnë kushtet e përdorimit të Programit të Qasjes së Hapur të UNESCO-s (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>).

Emërtimet e përdorura dhe paraqitja e materialit në këtë botim nuk nënkuptojnë shprehjen e opinionit të UNESCO-s, në lidhje me statusin ligjor të ndonjë vendi, territori, qyteti ose zone, ose të autoriteteve të tyre, ose në lidhje me kufizimin e kufijve të tyre.

Përmbajtja

1. Hyrja

2. Qëllimi i këtij manuali

3. Njësitë e klasifikimit

4. Fushëveprimi dhe struktura e klasifikimit

5. Arsyetimi i klasifikimit

6. Aplikimi i kriterëve të klasifikimit: disa

shembuj

7. Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare ose të gjera

8. Kodimi i rasteve të tjera të vështira

9. Agregimet për analizë dhe publikim

10. Lidhja me KSNA 2011 dhe klasifikime të tjera

Shtojca I. Fushat e arsimit dhe trajnimit të KSNA-së

1. Hyrje

1. Klasifikimi Standard Ndërkombëtar i Arsimit (KSNA) është një kornizë për mbledhjen, përpilimin dhe analizimin e statistikave të krahasueshme ndërkombëtarisht mbi arsimin. KSNA-ja është anëtar i Familjes Ndërkombëtare të Kombeve të Bashkuara të Klasifikimeve Ekonomike dhe Sociale, si dhe është klasifikimi referues për organizimin e programeve të arsimit dhe kualifikimeve përkatëse, sipas niveleve dhe fushave të arsimit. Zhvilluar fillimisht në mesin e viteve 1970 nga Organizata e Kombeve të Bashkuara për Arsim, Shkencë dhe Kulturë (UNESCO), KSNA-ja është rishikuar dy herë – më së fundmi në vitin 2011. KSNA-ja është produkt i marrëveshjes ndërkombëtare dhe është miratuar zyrtarisht nga Konferenca e Përgjithshme e Shteteve Anëtare të UNESCO-s

2. Rishikimi i fundit, KSNA 2011, u përqendrua kryesisht në ndryshimet e niveleve të programeve të arsimit (KSNA-P) dhe për herë të parë paraqiti një klasifikim të niveleve të arsimimit në bazë të kualifikimeve (KSNA-A).

3. Gjatë procesit të rishikimit që çoi në rishikimin e vitit 2011, u vendos që fushat e arsimit të shqyrtohen në një proces të veçantë për të krijuar një klasifikim të pavarur, por të lidhur, i cili, nëse është e nevojshme, mund të përditësohet sipas një frekuence të ndryshme, nga çdo rishikimin i ardhshëm i niveleve të arsimit dhe arritjeve arsimore. Klasifikimi i niveleve dhe fushave do të mbetet pjesë e së njëjtës familje klasifikimesh. Për këtë arsye, ky klasifikim i ri do të quhet *Fushat e Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së* (KSNA-F).

2. Qëllimi i këtij manuali

4. Disponueshmëria e një klasifikimi të përbashkët ndërkombëtar është vetëm hapi i parë drejt mbledhjes së të dhënave të krahasueshme. Hapi i dytë është të sigurohet një aplikim i qëndrueshëm i klasifikimit nga vende të ndryshme. Pra, qëllimi i këtij manuali është të ofrojë udhëzime të qarta për mënyrën e aplikimit të klasifikimit *Fushat e Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së*. Kjo bëhet duke specifikuar një numër kriteresh që duhen vëzhguar dhe duke siguruar listat e përfshirjes dhe përjashtimeve nga çdo fushë e arsimit dhe trajnimit. Klasifikimi i detajuar i *Fushave të Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së* është përshkruar në shtojcën I. Klasifikimi do të shoqërohet nga një listë e plotë e përkufizimeve të secilës fushë dhe shembuj të

lëndëve që përfshihen dhe përjashtohen në to, në mënyrë që t'u vihet në ndihmë vendeve në përcaktimin e kufijve ndërmjet secilës fushë. Për lehtësi përdorimi, lista e plotë përfshin renditjen në rend alfabetik dhe numerik.

3. Njësitë e klasifikimit

5. Njësitë bazë të klasifikimit sipas KSNA-së së vitit 2011 janë *programet e arsimit dhe kualifikimet* e tyre përkatëse. Ato janë të njëjtat njësi klasifikimi si në *Fushat e Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së* (KSNA-F):

a) Një program arsimor është: “një grup koherent ose një seri aktivitetsesh arsimore të hartuara dhe të organizuara për të arritur objektivat e paracaktuar të të nxëniet ose për të përmbushur një sërë detyrash arsimore specifike gjatë një periudhe të qëndrueshme kohe”. Aktivitetet arsimore janë: “aktivitete të qëllimshme, të cilat përfshijnë një formë komunikimi që synon të çojë në nxënie”.

b) Një kualifikimi është: “konfirmimi zyrtar, zakonisht në trajtën e një dokumenti, i cili vërteton përfundimin e suksesshëm të një programi arsimor. Kreditet e dhëna për përfundimin me sukses të kurseve individuale (p.sh. moduleve ose lëndëve), nuk konsiderohen si kualifikime brenda KSNA-së. Në raste të tilla, kualifikimi përfaqësohet nga një numër i mjaftueshëm kreditesh ose lëndësh të barasvlershëm në kohëzgjatje dhe/ose që përfshijnë kurrikulën e një programi të plotë”.

6. *Fushat e Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së* klasifikojnë programet e arsimit dhe kualifikimet përkatëse sipas *fushave të studimit*:

a) Një fushë (studimi) është: “një fushë e gjerë, degë ose fushë përmbajtjeje e mbuluar nga një program ose nga një kualifikim arsimor”.

7. Fushat e arsimit dhe trajnimit dhe nivelet e arsimit ose arritjet arsimore janë variabla të klasifikimit brenda KSNA-së dhe, si të tilla, janë të pavarura nga njëra-tjetra. Në veçanti, ndryshe nga KSNA-ja origjinale e vitit 1976, fushat nuk janë të përcaktuara brenda niveleve të arsimit. Kjo ndodh për shkak se ndërsa programet dhe kualifikimet janë të disponueshme vetëm në disa fusha arsimore dhe trajnimi, në disa nivele të arsimit dhe trajnimit kjo situatë mund të variojë nga njëri vend tek tjetri, ose me kalimin e kohës. Për shembull, trajnimi i mësuesve ose infermieria, në vende të ndryshme, ofrohen në nivele të ndryshme të arsimit. Gjatë viteve të fundit ka pasur një tendencë që programe

të tilla të kalohen në nivele më të ulëta të arsimit dhe trajnimi të ngrihet në një nivel më të lartë të KSNA-së.

4. Fushëveprimi dhe struktura e klasifikimit

8. Ky klasifikim fillimisht është hartuar për të përshkruar dhe kategorizuar fushat e arsimit dhe trajnimit në nivelet e arsimit formal për arsimin e mesëm, pas të mesëm dhe të lartë, siç përcaktohet në KSNA 2011, edhe pse ai mund të përdoret edhe për klasifikimin e programeve dhe kualifikimeve të ofruara në nivele të tjera. Klasifikimi mund të përdoret edhe në kontekste të tjera, për shembull, për të klasifikuar lëndën e arsimit joformal, trajnimin fillestar dhe të vazhdueshëm profesional, ose mësimin joformal.

9. Rishikimi aktual bazohet në versionet e mëparshme të klasifikimit për të siguruar sa më shumë të jetë e mundur krahasueshmëri në kohë. Ai është hartuar si një hierarki, me tri nivele midis fushave të gjera (niveli më i lartë), fushave të ngushta (niveli i dytë) dhe fushave të detajuara (niveli i tretë), dhe përdor një skemë kodimi katërshtifror. Janë 11 fusha të gjera, 29 fusha të ngushta dhe rreth 80 fusha të detajuara të arsimit dhe trajnimit.

Niveli	Kategoritë e fushave	Numri i fushave
Niveli 1	Fusha të gjera	11
Niveli 2	Fusha të ngushta	29
Niveli 3	Fusha të detajuara	≈80

10. Fushat e detajuara (niveli i tretë hierarkik i klasifikimit) janë kryesisht për përdorim në nivelin e arsimit të lartë, për arsimin profesional dhe programet e trajnimit dhe kualifikimit në nivelin e mesëm dhe pas të mesëm jo të lartë. Klasifikimi mund të përdoret, gjithashtu, edhe për programet dhe kualifikimet e arsimit të përgjithshëm, në rastet kur ka specializim lënde. Megjithatë, programet dhe kualifikimet e arsimit të përgjithshëm që mbulojnë një gamë të gjerë lëndësh, me pak ose aspak specializim në një fushë apo fusha të caktuara, zakonisht do të klasifikohen brenda fushës së gjerë 00, “Programet dhe kualifikimet e përgjithshme”.

11. Ndërsa klasifikimi është hartuar kryesisht me qëllim të përpilimit të statistikave mbi arsimin të krahasueshme ndërkombëtarisht, ai mund të përdoret, gjithashtu, në kontekste kombëtare, veçanërisht në vendet që nuk kanë zhvilluar ende klasifikimet e tyre standarde kombëtare të fushave të arsimit. Ka të ngjarë që vendet që dëshirojnë ta

miratojnë këtë klasifikim për përdorim kombëtar duhet të përshtatin grupime të caktuara të fushave për të pasqyruar më mirë incidencën dhe/ose gamën e fushave në dispozicion për t'u studiuar në vend dhe për të përmbushur nevojat kombëtare për raportimin e të dhënave arsimore të këtij lloji. Përshtatjet kombëtare nuk duhet ta bëjnë të vështirë ose të pamundur raportimin ndërkombëtar, sipas *Fushave të Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së*. Qëllimi kryesor i klasifikimit të KSNA-së është që ai të lehtësojë raportimin ndërkombëtar, të paktën në nivelin e fushave të gjera.

5. Arsytimi i klasifikimit

12. Klasifikimi i fushave të arsimit dhe trajnimit ndjek qasjen sipas lëndëve. E njëjta qasje është përdorur dhe në versionet e mëparshme të KSNA-së (1976, 1997 dhe 2011). Kur përmbajtjet e tyre janë të lidhura ngushtë, lëndët grupohen së bashku për të formuar fusha të gjera, të ngushta dhe të detajuara të klasifikimit, bazuar në ngjashmërinë e lëndës. Qëllimi është që të klasifikohen programet arsimore dhe kualifikimet e tyre, sipas fushave të arsimit dhe trajnimit, duke u bazuar në përmbajtjen e programit dhe jo në karakteristikat e pjesëmarrësve të synuar.

13. **Lënda kryesore** është elementi që përcakton fushën e arsimit dhe trajnimit ku duhet të klasifikohet një program apo kualifikim. Lënda është njohuria faktike, praktike dhe teorike e dhënë gjatë programit, e cila njihet nga kualifikimi përkatës. Kjo njohuri zbatohet për lloje të veçanta të problemeve ose për qëllime specifike të cilat mund të jenë abstrakte (p.sh. filozofia), praktike (p.sh. inxhinieria), ose të dyja (p.sh. arkitektura). Për qëllime praktike, lënda kryesore e një programi ose kualifikimi përcaktohet nga fusha e detajuar, në të cilën është përdorur pjesa më e madhe (d.m.th. më shumë se 50%) ose dominuese e krediteve të të mësuarit ose e kohës së të mësuarit nga studenti. Kreditet e mësimnxënies, ku disponohen, duhet të përdoren. Përndryshe, duhet të bëhet një vlerësim i përafërt i kohës së synuar të të nxënit. Koha e të nxënit përfshin atë që kalohet në leksione dhe seminare, si dhe në laboratorë ose në projekte të veçanta. Këtu përjashtohet koha e studimit privat (pasi ajo është e vështirë të matet dhe varion nga njëri student tek tjetri). Programet dhe kualifikimet klasifikohen në fushën e detajuar që përmban lëndën e tyre kryesore.

14. Kur nuk ka informacion të mjaftueshëm për të përcaktuar përqindjet relative të krediteve të të nxënit ose kohën e synuar të të nxënit, programi ose kualifikimi duhet të klasifikohet në fushën e parë të renditur në titullin e saj. Kur një lëndë kryesore nuk mund të identifikohet për shkak se programi ose kualifikimi mbulon disa fusha të detajuara (dhe madje edhe fusha të ngushta ose të gjera), ku asnjë nuk dominon, programi apo kualifikimi duhet të klasifikohet në një kategori ndërdisiplinare. (*Shih seksionin 7 për detaje të mëtejshme.*)

15. Dy programe ose kualifikime i përkasin së njëjtës fushë, nëse lëndët kryesore të studiuara janë të njëjta ose mjaftueshmërisht të ngjashme. Në zhvillimin e strukturës së klasifikimit, kur përcaktohet shkalla e ngjashmërisë së lëndës me qëllim klasifikimin e fushave të arsimit dhe trajnimit në fusha të gjera, të ngushta dhe të detajuara, përdoren kriteret e mëposhtme në **rend prioriteti**:

a) përmbajtja e njohurive teorike (d.m.th. idetë dhe konceptet e përfshira, si dhe përdorimi i tyre në shpjegimin e fakteve dhe parashikimin e rezultateve);

b) qëllimi i mësimnxënies (d.m.th. përdorimi i synuar i njohurive, aftësive dhe kompetencave të fituara);

c) objektet e interesit (p.sh. fenomenet, problemet ose entitetet që studiohen);

d) metodat dhe teknikat (d.m.th. procedurat për të mësuar dhe aplikuar aftësitë dhe njohuritë e fituara);

e) mjetet dhe pajisjet (p.sh. instrumentet dhe mjetet që një individ mëson të përdorë).

16. Teorikisht, klasifikimi do të ishte gjerësisht i “balancuar” në shkallë ndërkombëtare në nivelin e fushave të gjera, që do të thotë se në të gjithë botën në tërësi nuk duhet të dominojë asnjë fushë e vetme e gjerë. Për shembull, kur llogaritet numri i regjistrimeve ose i të diplomuarve nga programet e arsimit, nuk duhet të priten numra joproporcionalë të regjistrimeve/të diplomuarve në një fushë të gjerë krahasimisht me një tjetër. Megjithatë, duke pasur parasysh variacionet e gjera në sistemet arsimore midis vendeve dhe, gjithashtu, midis niveleve të arsimit, nuk është e mundur të zhvillohet një klasifikim i vetëm, i cili të jetë i balancuar për të gjitha vendet ose të gjitha nivelet e arsimit.

6. Aplikimi i kriterëve të klasifikimit: disa shembuj

17. Kategoritë e gjera dhe të ngushta në këtë klasifikim janë të ngjashme me ato të KSNA-së së vitit 1997. Ato përcaktohen kryesisht nga ngjashmëritë në njohuritë teorike dhe qëllimin e të mësuarit dhe në një masë më të vogël nga objektet e interesit të grupit të fushave që mbulojnë. Pjesa tjetër e këtij seksioni përshkruan disa shembuj të zbatimit të këtyre kriterëve, rasteve në kufirin ndarës dhe dy përjashtime specifike: programet dhe kualifikimet profesionale dhe trajnimi i mësuesve.

- Ngjashmëria e lëndëve përmes niveleve të arsimit

18. Të gjitha programet dhe kualifikimet e arsimit lidhen me një përzierje kuptimi teorik, njohuri faktike dhe aftësi praktike. Dy programe ose kualifikime në nivele të ndryshme të arsimit do t'i përkasin së njëjtës fushë arsimit dhe trajnimi nëse mbulojnë tipa të ngjashëm të njohurive ose aftësive teorike, faktike dhe praktike, edhe nëse theksi relativ që i jepet secilit mund të jetë i ndryshëm. Për shembull, një program për bërjen e instrumenteve të punës përfshin disa njohuri nga matematika, njohuri faktike dhe teori inxhinierie që përdoren në inxhinierinë mekanike. Kështu, bërja e instrumenteve dhe inxhinieria mekanike duhet t'i përkasin së njëjtës fushë arsimit dhe trajnimi (0715, Mekanikë dhe profesione punim metal), pavarësisht se janë të lidhura me nivele të ndryshme të arsimit ose arritjeve arsimore.

- Ngjashmëria e lëndëve brenda niveleve të arsimit

19. Nga ana tjetër, “Infermieri dhe mami” klasifikohen në fushën 0913 dhe “Mjekësi” në 0912. Ndonëse janë të lidhura ngushtë, ekzistojnë dallime në lëndë, veçanërisht në qëllimin e të mësuarit (mjekët dhe infermierët priten të marrin dhe të aplikojnë njohuri, aftësi dhe kompetenca të ndryshme), në metodat dhe teknikat, madje edhe në mjetet dhe pajisjet. Ka gjithashtu një interes të fortë ndërmjet përdoruesve të të dhënave për të qenë në gjendje të bëjnë dallimin mes infermierëve dhe mjekëve. Në disa vende, mjekët dhe infermierët studiojnë dhe kualifikohen në të njëjtat nivele të arsimit. Në këto raste, dallimi ndërmjet tyre bëhet më lehtë përmes fushave më shumë se sa përmes niveleve të arsimit.

- Raste në kufirin ndarës

20. Rastet në kufirin ndarës ndodhin kur një program ose kualifikim lidhet ngushtë me dy fusha të ndryshme klasifikimi. Për shembull, studimet veterinarë kanë ngjashmëri si me mjekësinë (sidomos njohuritë teorike por edhe qëllimi i të mësuarit) edhe me blegtorinë (objektet e interesit, metodat dhe teknikat, mjetet dhe pajisjet). Kjo e fundit është zgjedhur për klasifikimin e studimeve veterinarë për të ruajtur korrespondencën midis versioneve të mëparshme të KSNA-së, me klasifikimet kyçe të lidhura të lidhura me të (p.sh. Fushat e Shkencës dhe Klasifikimi Industrial Standard Ndërkombëtar i të gjitha Aktiviteteve Ekonomike (ISIC)) dhe për të ruajtur një fushë të gjerë dedikuar Shëndetit dhe Mirëqenies (së Njeriut), e cila është e rëndësishme për analizën e politikave kombëtare.

21. Një shembull tjetër është kujdesi. Kujdesi mjekësor klasifikohet në fushën e ngushtë 091 “Shëndet” dhe kujdesi jomjekësor në fushën e ngushtë 092. “Mirëqenia”, me arsyetimin se njohuritë teorike të kërkuara për të dyja fushat janë shumë të ndryshme.

- Programe të përgjithshme

22. Programet e përgjithshme që përfshijnë një sërë lëndësh, të tilla si gjuhët dhe letërsia, shkencat sociale dhe natyrore, matematika, artet dhe/ose edukimin fizik, duhet të klasifikohen në fushën 0011, “Programe dhe kualifikimet bazë”. Kështu duhet të ndodhë edhe nëse ka njëfarë përqendrimi në një kategori të caktuar lëndësh, siç janë shkencat humane, shkencat shoqërore, shkencat natyrore etj., gjë që mund të ndodhë. Këto programe janë një lloj specifik i programit ndërdisiplinor ose të gjerë për të cilin është krijuar një fushë e gjerë. Prandaj, ato nuk duhet të klasifikohen në fusha të tjera të gjera, si programe ndërdisiplinore ose të gjera.

- Programet dhe kualifikimet për inxhinierët

23. Programet dhe kualifikimet e arsimit për inxhinierët duhet të përfshihen në fushat e detajuara nën 071, “Inxhinieri³ dhe profesione inxhinierike” ose për inxhinierët civilë, ose të

³ Kini parasysh, se “Inxhinieria” përfaqëson një koncept shumë më të gjerë që përfshin kategori të tjera, përveç inxhinierit, i cili punon si profesionist i inxhinierisë. Në fakt nuk ka ndonjë ndryshim midis fushave të detajuara 071 dhe 072 në aspektin e nivelit të arsimit.

ndërtimit, nën fushën 0732, “Ndërtimi dhe inxhinieria e ndërtimit”. Edhe nëse studimet janë të orientuara drejt informatikës, teknikave të medies, tekstilit, ushqimit etj., ato duhet të klasifikohen nën fushën 071 ose 0732, nëse **theksi** vihet te projektimi dhe ndërtimi i makinerive, motorëve, pajisjeve elektrike, elektronikës, kompjuterave, telekomunikimeve etj. (071), apo te ndërtesat, rrugët dhe urat (0732).

- Programet e prodhimit

24. Programet e prodhimit duhet të klasifikohen në fushat e detajuara nën 071, “Inxhinieri dhe profesione inxhinierike”, nëse theksi është në drejtim të inxhinierisë, p.sh. në metale, mekanikë, makineri, motorë, pajisje elektrike etj.

25. Programet dhe kualifikimet e tjera të prodhimit duhet të klasifikohen nën 072, “Prodhim dhe përpunim”. Ky është rasti ku theksi është në prodhimin e produkteve specifike, siç janë ushqimi, tekstilet, këpucët, letra, mobiliet, qelqi, plastika etj. Megjithatë, prodhimi i produkteve metalike përjashtohet nga fusha e ngushtë 072 dhe përfshihet në fushën e detajuar 0715, “Mekanikë dhe profesione punim metal”.

- Gjuhët

26. Gjuhët duhet të klasifikohen ose në fushën e detajuar 0231, “Përvetësimi i gjuhës” ose në fushën e detajuar 0232, “Letërsia dhe gjuhësia” bazuar në karakteristikat e pjesëmarrësve të synuar⁴ (meqenëse në këtë rast të veçantë, ka afërsi në lëndët e studimeve). Ekziston një dallim i qartë midis përmbajtjes teorike, qëllimit të mësimin dhe stilit të mësimdhënies të programeve dhe kualifikimeve të hartuara për folësit vendës ose rrjedhshëm të një gjuhe, dhe ato të hartuara për folësit e gjuhëve të tjera që përpiqen të mësojnë një gjuhë të caktuar. Në rastin e parë, theksi do të jetë më shumë në letërsinë dhe linguistikën e gjuhës se sa në gramatikën dhe fjalorin (të paktën në nivelet e arsimit të mesëm dhe të lartë). Në rastin e dytë, fokusi do të jetë në gramatikë dhe fjalor dhe ndoshta në kulturë dhe më pak në letërsi dhe gjuhësi.

- Programet dhe kualifikimet profesionale duke përfshirë lëndët ndihmëse

27. Në programet profesionale, për shembull në disa programe të gjata në arsimin e mesëm, mund

t’u kushtohet më shumë kohë në tërësi lëndëve ndihmëse se sa lëndës kryesore të profesionit të synuar ose klasës së profesioneve. Sidoqoftë, programe të tilla dhe kualifikimet e tyre duhet të klasifikohen në fushën profesionale, të lidhur me profesionin e synuar ose klasën e profesioneve. Ky është një përjashtim nga rregulla për klasifikimin, sipas shumicës ose lëndës mbizotëruese, pasi është e rëndësishme të identifikohen në mënyrë të veçantë profesionet e programeve dhe kualifikimeve profesionale. Në praktikë, ka të ngjarë që fusha e profesionit të synuar është ajo së cilës i është përkushtuar koha më e madhe e të mësuarit.

Shembulli 1. Programi i kujdesit shëndetësor për infermierinë duhet të klasifikohet në fushën e detajuar 0913, “Infermieri dhe mami”, edhe nëse koha e të mësuarit në tërësi është e dedikuar edhe për lëndë të tjera, përveç atyre për infermierinë.

Programet e trajnimit të mësuesve dhe kualifikimet me specializim lënde

28. Programet dhe kualifikimet e trajnimit të mësuesve të përqendruara kryesisht në mësimdhënien për specializimin në një lëndë, duhet të klasifikohen si trajnime të mësuesve, edhe nëse përmbajtja kryesore është një specializim lënde. I njëjti parim duhet të zbatohet për programet dhe kualifikimet që kombinojnë arsimin ose trajnimin e mësuesve dhe një lëndë të specializuar. Ky është një përjashtim nga rregulla e shumicës ose rregulla dominuese mbi klasifikimin e programeve dhe të kualifikimeve, pasi është i rëndësishëm identifikimi i veçantë i trajnimit të mësuesve nga fusha të tjera të detajuara, veçanërisht në analizat e sistemeve arsimore.

7. Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare ose të gjera

29. Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare ose të gjera janë ato programe dhe kualifikime, të cilat kombinojnë disa fusha të detajuara të arsimit dhe aftësimin, **në të cilat nuk mbizotëron asnjë fushë e detajuar**. Shumë programe dhe kualifikime ndërdisiplinare përfshijnë disa fusha të ngushta ose madje dhe të gjera. Në këtë klasifikim, “rregulla kryesore e lëndës” përdoret për të përcaktuar fushën e gjerë, në të cilën duhet të klasifikohet studimi ndërdisiplinar. Pra lënda ose lëndët kryesore përcaktojnë fushën (e gjerë). Kriteri për të përcaktuar lëndën ose lëndët kryesore është si më parë, pjesa e krediteve të të nxënësve ose koha e

⁴ P.sh., nëse nxënësit janë tashmë të aftë në gjuhën që duhet studiuar apo jo.

menduar për nxënien e nxënësve. Programet ndërdisiplinare duhet të klasifikohen duke përdorur “8” në nivelet e ngushta dhe të detajuara të fushës (d.m.th. xx88) brenda fushës kryesore të gjerë, si “Programet ose kualifikimet ndërdisiplinare”, që përfshijnë [fushën e gjerë]. Kështu që të gjitha studimet ndërdisiplinare pa lëndë mbizotëruese do të identifikohen veçmas, dhe të paktën fusha kryesore e programit ose kualifikimit do të njihet.

Shembulli 2. Një program i përbërë nga pjesë të barabarta (një e treta secila) të teologjisë (0221), historisë (0222) dhe filozofisë (0223) duhet të klasifikohet si 0288 (Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arte dhe shkencë humane). Nëse një program përbëhet nga 60% teologji, 20% histori dhe 20% filozofi, programi duhet të klasifikohet si 0221m sepse teologjia është lënda kryesore.

30. Në rastet kur identifikohet më shumë se një fushë kryesore e gjerë, studimi ndërdisiplinar duhet të klasifikohet në fushën e gjerë të parë të renditur në titull (ose në kurrikulën ose programin mësimor, nëse nuk renditet në titull) të programit ose të kualifikimit. Kur nuk ka informacion të mjaftueshëm për të përcaktuar subjektin kryesor, duhet të zbatohet “rregulla e listimit të parë” e përmendur në fjalinë më sipër.

31. Programet ose kualifikimet që përfshijnë dy ose më shumë fusha të detajuara, ku një fushë e detajuar përfaqëson pjesën kryesore të krediteve të të nxënies ose të kohës së menduar të mësimnxënies, duhet të klasifikohen në atë fushë të detajuar. Kështu, nëse pjesa më e madhe e krediteve të të mësuarit ose koha e menduar e të nxënies i përkushtohet një fushe të vetme të detajuar, programi/kualifikimi duhet të klasifikohet në atë fushë të detajuar dhe jo si program/kualifikim ndërdisiplinar.

Shembulli 3. Një program me shumicën e lëndëve në matematikë dhe disa në frëngjisht duhet të klasifikohet si 0541, “Matematikë”, pasi ajo është lënda kryesore.

Shembulli 4. Një program i përbërë nga 40% inxhinieri (071), 30% biznes (041) dhe 30% gjuhë (023) duhet të klasifikohet si 0788 (“Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë inxhinieri, prodhim dhe ndërtim”, sepse nuk mbizotëron asnjë fushë, por 07 është fusha e gjerë që kryeson. Nëse inxhinieria dhe biznesi janë të rëndësishme në mënyrë të barabartë dhe më shumë se gjuhët (p.sh. 40%, 40% dhe 20%), programi do të klasifikohet ose si 0788 ose si 0488, në varësi se cili nga programet, inxhinieria (071) apo biznesi (041), është i

listuar i pari në titullin e programit (ose, nëse jo në titull, në kurrikulë ose program).

Shembulli 5. Një program i përbërë nga 40% histori (0222), 30% ekonomi (0311) dhe 30% politikë (0312) do të klasifikohet si 0388 (Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shkencë sociale, gazetari dhe informim), pasi ekonomia dhe politika janë në të njëjtën fushë të gjerë.

32. Programet dhe kualifikimet, që synojnë një fushë të veçantë profesionale, të përbëra dhe nga lëndë ndihmëse nga fusha të tjera, nuk konsiderohen si programe ose kualifikime ndërdisiplinare dhe duhet të klasifikohen sipas fushës specifike profesionale.

Shembulli 6. Në një program të instalimit elektrik, mund t'i kushtohet më shumë kohë lëndëve ndihmëse (gjuhës, matematikës, shkencave natyrore etj.) se sa lëndës së synuar profesionale. Megjithatë, ky program duhet të klasifikohet si 0713, “Elektriciteti dhe energjia”, dhe jo si program ndërdisiplinar.

33. “Rregulla e lëndës kryesore” është e vetmja zgjidhje e mundshme/e realizueshme për klasifikimin e programeve dhe të kualifikimeve ndërdisiplinare, për aq kohë sa, siç rekomandohet në këtë manual, mund të caktohet vetëm një kod. Megjithatë, përdoruesit të cilët janë në gjendje të caktojnë dy ose më shumë kode⁵ mund të jenë në gjendje të klasifikojnë programe ose kualifikime ndërdisiplinare në fusha të kombinuara.

8. Kodimi i rasteve të tjera të vështira

Raste të papërcaktuara më tej dhe jo të klasifikuara diku tjetër

34. Duhet trajtuar dy situata të zakonshme brenda klasifikimit të fushave të arsimit dhe trajnimit gjatë kodimit të programeve ose të kualifikimeve, gjatë procesit të mbledhjes së të dhënave specifike:

a) Rastet kur nuk ka informacione të mëtjshme lidhur me një program apo kualifikim të caktuar, se sa ai i njohur në një nivel më të lartë të klasifikimit. Këto janë të njohura si raste “të papërcaktuara më tej” dhe janë përcaktuar me përdorimin e një ose

⁵ Për shembull, kur të dhënat ruhen në regjistra dhe nuk është e nevojshme që të mbledhen me anë të anketave në familje ose anketa të tjera. Përdorimi i kodeve të shumta nuk është pjesë e KSNA-F-së. Megjithatë, disa vende mund të vendosin të përdorin kode të shumta për qëllime kombëtare.

më shumë “0” në fund të kodeve në nivelet hierarkike të fushave të ngushta dhe të detajuara të klasifikimit (sipas rastit).

Shembulli 7. Një program inxhinierie për të cilin nuk ka më shumë informacion të disponueshëm duhet të klasifikohet si 0710, “Inxhinieri dhe profesione inxhinierike e papërcaktuara më tej”. Raste të tilla nuk duhet të konsiderohen si programe ndërdisiplinare apo të gjera.

Shembulli 8. Një program që ka të bëjë me shërbimet për të cilin nuk ka më shumë informacion të disponueshëm duhet të klasifikohet si 1000, “Shërbimet që nuk janë të përcaktuara më tej”.

b) Rastet ku fusha e detajuar e veçantë është e njohur dhe e përshkruar në mënyrë të përshtatshme, por nuk janë të parashtruara në mënyrë të qartë në klasifikim. Këto njihen si raste “të paklasifikuara diku tjetër” dhe janë përcaktuar

me përdorimin e shifrës “9” në nivelin e detajuar të klasifikimit (d.m.th. si shifra e fundit).

Shembulli 9. Një program në një fushë të re në TIK që nuk i përket ndonjë prej fushave të tjera të detajuara duhet të klasifikohet si 0619, “Teknologji Informacioni dhe Komunikimi (TIK)”, të paklasifikuara diku tjetër.

Këto kode “të papërcaktuara më tej” dhe “jo të klasifikuara diku tjetër” nuk përfshihen në strukturën e klasifikimit, por janë kode plotësuese, që mund të përdoren kur përpunohen të dhëna të cilat nuk janë përshkruar në mënyrë të përshtatshme ose të mjaftueshme (“të papërcaktuara më tej” ose të cilat nuk janë të përfshira qartë në strukturën e klasifikimit (“nuk janë të klasifikuara diku tjetër”).

Mund të jetë e vështirë të dallosh përdorimin e “0”, “8” dhe “9”. **Tabela 1** mund t’ju vijë në ndihmë.

Tabela 1. Kodet plotësuese

Kodi	Emërtimi	Përdorimi	Shembulli
0	I papërcaktuar më tej	Asnjë informacion i mëtejshëm, nga sa dihet në një nivel më të lartë klasifikimi.	7 dhe 8
8	Programe ose kualifikime ndërdisiplinare	Programe ose kualifikime pa fusha domuese të detajuara	2 (pjesa e parë), 4 dhe 5
9	I paklasifikuar diku tjetër	Fusha e detajuar është e njohur por jo e parashtruar në klasifikim	9

Shënim. Programet dhe kualifikimet me një fushë të detajuar dominuese (që përbën më shumë se 50% të krediteve të mësimit ose kohës) klasifikohen në atë fushë dominuese (shih shembujt 1, 2 (pjesa e dytë), 3 dhe 6).

35. Gjatë mbledhjes së të dhënave, ku fusha e studimit është krejtësisht e panjohur, mund të vendoset një kod “9999” ose, në sondazhet që kufizohen vetëm në nivelet e fushës së ngushtë ose të gjerë, “999” ose “99” respektivisht.

9. Agregimet për analizë dhe për publikim

36. Ky klasifikim mund të përdoret në cilindo nivel hierarkik për mbledhjen dhe shpërndarjen e të dhënave në varësi të nevojave për informacion. Duhet të jetë mjaft elastik për t’i shërbyer shumicës së qëllimeve të analizës dhe prezantimit.

37. Shpesh nevojitet një agregim i gjerë për qëllime publikimi. Për shembull, Instituti i Statistikave i UNESCO-s (ISU) publikon të dhëna në nivel të gjerë të fushave.

38. Qëllimit të analizës duhet t’i kushtohet vëmendje e duhur. Mund të bëhen grupime të tjera, përveç atyre të përdorura aktualisht nga ISU-ja, në veçanti për qëllime të shpërndarjes.

10. Lidhja me KSNA 2011 dhe kualifikime të tjera

Lidhja me KSNA 2011

Orientimi dhe fushat

39. **Orientimi** (arsimi i përgjithshëm ose profesional) dhe **fushat** e arsimit dhe të trajnimit janë dy dimensione të ndryshme në KSNA dhe nuk duhet të ngatërrohen me njëra-tjetrën.

40. Arsimi profesional në KSNA 2011 përkufizohet si:

Programe që janë të hartuara për nxënësit për të fituar njohuri, aftësi dhe kompetenca specifike për një profesion ose zanat të veçantë ose në një klasë profesionale ose zanatesh. Arsimi profesional mund të ketë komponentë të bazuar në punë. Përfundimi i suksesshëm i këtyre programeve çon në kualifikime profesionale të tregut të punës njohura si të

orientuara drejt punës nga autoritetet përkatëse kombëtare dhe/ose tregu i punës.

41. Arsimi i përgjithshëm në KSNA 2011 përkufizohet, si:

“Programe të cilat janë të dizajnuara për të zhvilluar njohuritë, aftësitë dhe kompetencat e përgjithshme të nxënësve, si dhe aftësitë e shkrim-këndimit dhe të numërimit, shpesh për të përgatitur nxënës për programe arsimimi të avancuara në të njëjtat nivele ose nivele më të larta të KSNA-së, dhe për të hedhur themelet për të mësuarit gjatë gjithë jetës”.

42. Programet dhe kualifikimet të cilat sipas orientimit të KSNA-së 2011 klasifikohen si arsim i përgjithshëm dhe mbulojnë një gamë të gjerë të lëndëve pa specializim në një fushë të veçantë studimi, duhet të klasifikohen në fushën e gjerë, “Programe dhe kualifikime të përgjithshme”, si 0011, “Programe dhe kualifikime bazë”. Programet dhe kualifikimet e tjera të arsimit të përgjithshëm duhet të klasifikohen, sipas fushës së arsimit dhe trajnimit, sipas lëndës së tyre kryesore. Në veçanti, arsimi akademik në nivel të lartë/universitar, duhet vetëm në rast përjashtimesh të klasifikohet në fushën e gjerë “Programe dhe kualifikime të përgjithshme”.

Shembulli 10. Një program ose kualifikim arsimor në matematikë në nivelin 5 të KSNA-së 2011 mund të jetë arsim i përgjithshëm për orientim, por fusha e detajuar duhet të jetë 0541 “Matematikë”.

Korrespondenca midis fushave të arsimit të KSNA-F-së dhe KSNA-së së vitit 1997 (dhe vitit 2011).

43. Ka pasur disa rishpërndarje të fushave të ngushta ose të detajuara mes fushave të gjera në Fushat e Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së 2013 (KSNA-F), në përputhje me parimet e klasifikimit të përshkruara në seksionin 5 dhe në veçanti në

paragrafin 15. Këto janë paraqitur në tabelën e mëposhtme të korrespondencës (*shtb tabelën 2*).

44. Ndryshimet kryesore janë:

a) Ndarja e fushës 22, “Shkencat humane” të KSNA-së së vitit 1997 në dy fusha të ngushta: 022, “Shkenca humane (përveç gjuhëve)” dhe 023, “Gjuhë”.

b) Ndarja e grupit të gjerë 3, “Shkenca shoqërore, biznesi dhe drejtësia” të KSNA-së së vitit 1997 në dy fusha të gjera: 03 “Shkenca shoqërore, gazetari dhe informacion” dhe 04, “Biznes”, administrim dhe drejtësi.

c) Krijimi i një fushe të re të ngushtë 052, “Mjedis”, brenda fushës së gjerë 05, “Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë”, duke ndarë fushën 42, “Shkencat e jetës”, të KSNA-së së vitit 1997 dhe duke u kombinuar ato me disa nga fusha 62, “Bujqësi, pyje dhe peshkim”.

d) Ndarja e grupit të gjerë 4, “Shkenca” të KSNA-së së vitit 1997 në dy fusha të gjera: 05, “Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë” dhe 06, “Teknologji Informacioni dhe Komunikimi (TIK)”.

e) Krijimi i një fushe të re të ngushtë 0712, “Teknologji mbrojtje mjedisore”, duke transferuar pjesën më të madhe të fushës 85, “Mbrojtje e mjedisit” nga grupi i gjerë 8, “Shërbime”, në fushën e re të gjerë 07, “Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim”.

f) Riemërimi i grupit të gjerë 6, “Bujqësi” i KSNA-së së vitit 1997, për të krijuar një fushë të re të gjerë 08, “Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar” dhe transferimi i disa fushave 62, “Bujqësi, pyje dhe peshkim”, në fushën e ngushtë 052, “Mjedis”.

g) Krijimi i një fushe të re të ngushtë 102, “Shërbime sigurie” nga ato çfarë mbetën nga fusha 85, “Mbrojtja e mjedisit”, në KSNA-në e vitit 1997.

Tabela 2. Korrespondenca/lidhja ndërmjet Fushave të Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së së vitit 2013 (KSNA-F) dhe Fushave të Arsimit të KSNA-së së vitit 1997

Fushat e Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së 2013	Fushat e Arsimit të KSNA-së 1997 (dhe 2011)
00 Programe dhe kualifikime të përgjithshme	0 Programe të përgjithshme
001 Programe dhe kualifikime bazë	01 Programe bazë
002 Shkrim-këndim dhe numërim	08 Shkrim e këndim dhe numërim
003 Aftësi dhe zhvillim individual	09 Zhvillim individual
01 Arsimit	1 Arsimit
011 Arsimit	14 Trajnim i mësuesve dhe shkenca arsimi
02 Arte dhe shkenca humane	2 Shkenca humane dhe art
021 Arte	21 Arte
022 Shkenca humane (përveç gjuhëve)	22 Shkenca humane
023 Gjuhë	
03 Shkenca sociale, gazetari dhe informacion	3 Shkenca sociale, biznes dhe drejtësi (pa biznes dhe ligj)

031 Shkenca sociale dhe të sjelljes	31 Shkencat sociale dhe të sjelljes
032 Gazetari dhe informim	32 Gazetari dhe informim
04 Biznes, administrim dhe drejtësi	3 Shkenca sociale, biznes dhe drejtësi (pa shkenca sociale)
041 Biznes dhe administrim	34 Biznes dhe administrim
042 Drejtësi	38 Drejtësi
05 Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë	4 Shkenca (pa informatikë) plus parqe natyrore dhe fauna e egër nga 62, "Bujqësia", pyjet dhe peshkimi
051 Shkenca biologjike dhe të lidhura me të	42 Shkencat e jetës pa shkencat e tjera të lidhura me të
052 Mjedis	Pjesë e fushës 42, "Shkencat e jetës (shkenca të tjera të lidhura)", pjesë e 62, "Bujqësi", pyje dhe peshkim (parqet natyrore, fauna e egër)
053 Shkenca fizike	44 Shkenca fizike
054 Matematikë dhe statistikë	46 Matematikë dhe statistikë
06 Teknologji informacioni dhe komunikimi	4 Shkenca (vetëm informatikë)
061 Teknologji informacioni dhe komunikimi	48 Informatikë
07 Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim	5 Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim (plus shumicën e fushës 85 Mbrojtja e mjedisit)
071 Inxhinieri dhe profesione inxhinierike	52 Inxhinieri dhe profesione inxhinierike (plus shumica e fushës 85, "Mbrojtja e mjedisit")
072 Prodhim dhe përpunim	54 Prodhim dhe përpunim
073 Arkitekturë dhe ndërtim	58 Arkitekturë dhe ndërtim
08 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar	6 Bujqësi (pa parqe natyrore dhe faunën e egër)
081 Bujqësi	62 Bujqësi, pyje dhe peshkim (pa parqe natyrore dhe kafshë të egra)
082 Pyje	
083 Peshkim	
084 Veterinar	64 Veterinar
09 Shëndet dhe mirëqenie	7 Shëndet dhe mirëqenie
091 Shëndet	72 Shëndet
092 Mirëqenie	76 Shërbime sociale
10 Shërbime	8 Shërbime (pa shumicën e fushës 85 Mbrojtja e mjedisit)
101 Shërbime personale	81 Shërbime personale
102 Higjiena dhe shëndeti në punë	Një pjesë e fushës 85, "Mbrojtja e mjedisit (kanalizimet e komunitetit dhe siguria dhe mbrojtja në punë)"
103 Shërbime sigurie	86 Shërbime e sigurimi
104 Shërbimet transporti	84 Shërbime transporti

Marrëdhënia me Fushat e Trajnimit të Bashkimit Evropian (FeT 1997) dhe Fushat e Arsimit dhe Trajnimit (FeAT 1999)

45. Klasifikimet e Fushave të Trajnimit të Bashkimit Evropian 1997 (FeT 1997) dhe Fushave të Arsimit dhe Trajnimit 1999 (FeAT 1999) janë zhvilluar nga klasifikimet e KSNA-së së vitit 1997 për fushat e arsimit dhe janë në përputhje me të, përveç ndryshimeve të vogla në formulim në nivelet e para dhe të dyta (dhe shifrave) të hierarkisë. FeAT-i i vitit 1999 u zhvillua nga FeT-i i vitit 1997 dhe e tejkaloi atë. FeAT-i i vitit 1999 është një klasifikim hierarkik i tri niveleve (dhe me 3 shifra) dhe ishte pika fillestare e fillimit të rishikimit aktual të KSNA-F-së.

46. FeAT-i i vitit 1999 është përdorur ndërkombëtarisht në mbledhje të ndryshme të të dhënave, për shembull:

- në të dhënat administrative mbi të regjistruarit dhe të diplomuarit;

- anketime të caktuara në familje; dhe

- anketime të vlerësimit të studentëve.

47. Zyra e Klasifikimit të Kualifikimeve të Statistikave të Australisë (1993) (ZKKSA 1993) është përdorur gjerësisht në zhvillimin e FeAT-it të vitit 1997 dhe të FeAT-it të vitit 1999. Edhe pse ZKKSA-ja vitin 2001 u zëvendësua nga Standardi Australian i Klasifikimit dhe Arsimit (SAKA), disa koncepte dhe ca pjesë të tekstit të ZKKSA-së së vitit 1993 janë përdorur në klasifikimin e KSNA-F-së, pasi FeAT-i i vitit 1999 përbënte një pikënisje për rishikimin e fushave të KSNA-së.

Lidhja me Klasifikimin Standard Ndërkombëtar të Profesioneve (ISCO-08)

48. Klasifikimi Standard Ndërkombëtar i Profesioneve (ISCO-08) është një sistem për

klasifikimin dhe agregimin e informacionit mbi profesionet marrë nga regjistrimet e popullsisë (Censuset) dhe anketime të tjera statistikore, si dhe nga të dhënat administrative. Qëllimi i tij kryesor është të sigurojë një bazë për raportimin ndërkombëtar dhe të bëjë të mundur krahasimin e informacionit mbi punët dhe profesionet:

a) Një punë përkufizohet, si: “një grup detyrash dhe detyrimesh të kryera ose që duhen kryer nga një person, si për një punëdhënës ose i vetëpunësuar”.

b) Një profesion është: “një grup punësh, detyrat dhe detyrimet kryesore e të cilëve karakterizohen nga një shkallë e lartë ngjashmërie”. Një person mund të lidhet me një profesion nëpërmjet marrëdhënies së tij/saj me një punë të shkuar, të tashme ose të ardhshme.

49. ISCO-08 përdor dy kritere bazë për të klasifikuar profesionet në grupe: niveli i aftësive dhe specializimi i aftësive:

a) Aftësia përcaktohet, si: “zotësia për të kryer detyrat dhe detyrimet e një pune të caktuar”;

b) Niveli i aftësive është: “një funksion i kompleksitetit dhe gamës së detyrave dhe detyrimeve që duhet të kryhen”;

c) Specializimi i aftësive konsiderohet në kuadrin e “fushës së njohurive të kërkuara, mjeteve dhe makinerive të përdorura ose materialeve të punuara dhe llojit të mallrave dhe shërbimeve të prodhuara”.

50. Koncepti i specializimit të aftësive brenda ISCO-08 ka disa ngjashmëri me fushat e arsimit dhe trajnimit brenda KSNA-së. Megjithatë, ISCO-08-a dhe KSNA-ja klasifikojnë njësi të ndryshme statistikore, duke përdorur kritere të ndryshme. *Fushat e Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së* klasifikojnë programet dhe kualifikimet e arsimit bazuar në lëndën e tyre, ndërsa ISCO-08-a klasifikon vendet e

punës bazuar në nivelin e aftësive dhe specializimit të kërkuar për kryerjen e tyre. Prandaj, nuk ka gjithmonë një lidhje të drejtpërdrejtë mes grupeve profesionale dhe grupeve të fushave të dy klasifikimeve, edhe pse lidhjet ekzistojnë qartë.

Klasifikimi i lidhjes me Fushat e Shkencës dhe Teknologjisë (FSH 2007)

51. Fusha e Shkencës dhe Teknologjisë 2007 (FSH 2007) klasifikon kërkimin dhe zhvillimin eksperimental (R&DH) dhe është pjesë e Manualit Frascati të OECD-së. FeSH-i u rishikua për herë të fundit në vitin 2007 dhe mund të gjendet si një aneks elektronik në linkun [<http://www.oecd.org/dataoecd/36/44/38235147.pdf>]. FSH-ja është një klasifikim hierarkik në dy nivele me gjashtë fusha kryesore:

1. Shkenca natyrore;
2. Inxhinieri dhe teknologji;
3. Shkencat e mjekësisë dhe të shëndetit;
4. Shkencat bujqësore;
5. Shkencat sociale;
6. Shkencat humane.

Këto gjashtë fusha kryesore ndahen në rreth 40 fusha të nivelit të dytë.

52. Rishikimi i FSH-së në vitin 2007 ishte i nevojshëm kryesisht për shkak të fushave të reja të shfaqura, si teknologjia e informacionit dhe komunikimit, bioteknologjia dhe nanoteknologjia, si dhe shfaqja e shkencave ndërdisiplinare.

53. ISCO-08-a dhe FSH-ja e vitit 2007 janë përdorur për të identifikuar fushat e reja në zhvillim për përfshirje në KSNA-F.

54. Pjesët përkatëse të KSNA-F janë krahasuar po ashtu dhe me FSH-në për të shmangur dallimet e panevojshme. Sidoqoftë, njihet që FSH-ja dhe KSNA-F-ja kanë qëllime të ndryshme dhe nuk është e mundur të sigurohet një lidhje e drejtpërdrejtë midis dy klasifikimeve.

SHTOJCA I
FUSHAT E ARSIMIT DHE E TRAJNIMIT TË KSNA-së

Fusha e gjerë	Fusha e ngushtë	Fusha e detajuar
00 Programe dhe kualifikime të përgjithshme	000 Programe dhe kualifikime të përgjithshme të papërcaktuar më tej 001 Programe dhe kualifikime bazë 002 Shkrim-këndim dhe numërim 003 Aftësi dhe zhvillim individual 009 Programe dhe kualifikime të përgjithshme të paklasifikuara diku tjetër	0000 Programe dhe kualifikime të përgjithshme të papërcaktuar më tej 0011 Programe dhe kualifikime bazë 0021 Shkrim-këndim dhe numërim 0031 Aftësi dhe zhvillim individual 0099 Programe dhe kualifikime të përgjithshme të paklasifikuara diku tjetër
01 Arsim	011 Arsim	0110 Arsim i papërcaktuar më tej 0111 Shkenca arsimit 0112 Trajnim për mësuesit e ciklit parashkollor 0113 Trajnim për mësuesit pa specializim lënde 0114 Trajnim për mësuesit me specializim lënde 0119 Arsim i paklasifikuar diku tjetër
02 Arte dhe shkenca humane	018 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arsimin	0188 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arsimin
	020 Arte dhe shkenca humane të paspecifikuara më tej	0200 Arte dhe shkenca humane të paspecifikuara më tej
	021 Arte	0210 Arte të paklasifikuara diku tjetër 0211 Teknika audiovizuale dhe produksion mediatik 0212 Modë, dizajn interior dhe industrial 0213 Arte të bukura 0214 Artizanat/zejtari 0215 Arte muzikore dhe performimi 0219 Arte të paklasifikuara diku tjetër
	022 Shkenca humane (përveç gjuhëve)	0220 Shkenca humane (përveç gjuhëve) të paspecifikuara më tej 0221 Fe dhe teologji 0222 Histori dhe arkeologji 0223 Filozofi dhe etikë 0229 Shkenca humane (përveç gjuhëve) të paklasifikuara diku tjetër
	023 Gjuhë	0230 Gjuhë të huaja të paspecifikuara më tej 0231 Përvetësimi i gjuhës 0232 Literaturë dhe linguistikë 0239 Gjuhë të huaja të paklasifikuara diku tjetër
	028 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arte dhe shkenca humane	0288 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arte dhe shkenca humane
	029 Arte dhe shkenca humane të paklasifikuara diku tjetër	0299 Arte dhe shkenca humane të paklasifikuara diku tjetër
03 Shkenca sociale, gazetari dhe informacion	030 Shkenca sociale, gazetari dhe informim të papërcaktuara më tej	0300 Shkenca sociale, gazetari dhe informim të papërcaktuara më tej
	031 Shkenca sociale dhe të sjelljes	0310 Shkenca sociale dhe të sjelljes të papërcaktuara më tej 0311 Ekonomi 0312 Shkenca politike dhe civile 0313 Psikologji 0314 Sociologji dhe shkenca kulture 0319 Shkenca sociale dhe të sjelljes të paklasifikuara diku tjetër
	032 Gazetari dhe informim	0320 Gazetari dhe informim të papërcaktuara më tej 0321 Gazetari dhe raportim 0322 Bibliotekë, informim dhe studime arkivistike 0329 Gazetari dhe informim të paklasifikuara

		diku tjetër
	038 Programe dhe kualifikime ndërdisciplinare që përfshijnë shkenca sociale, gazetari dhe informim	0388 Programe dhe kualifikime ndërdisciplinare që përfshijnë shkenca sociale, gazetari dhe informim
	039 Shkenca sociale, gazetari dhe informim të paklasifikuara diku tjetër	0399 Shkenca sociale, gazetari dhe informim të paklasifikuara diku tjetër
04 Biznes, administrim dhe drejtësi	040 Biznes, administrim dhe drejtësi të papërcaktuara më tej	0400 Biznes, administrim dhe drejtësi të papërcaktuara më tej
	041 Biznes dhe administrim	0410 Biznes dhe administrim të papërcaktuara më tej 0411 Kontabilitet dhe tati me 0412 Financë, bankë dhe sigurime 0413 Menaxhim dhe administrim 0414 Marketing dhe reklamim 0415 Punë sekretarie dhe zyre 0416 Shitjet me shumicë dhe pakicë 0417 Aftësi pune 0419 Biznes dhe administrim të paklasifikuara diku tjetër
	042 Drejtësi	0421 Drejtësi
	048 Programe dhe kualifikime ndërdisciplinare që përfshijnë biznes, administrim dhe drejtësi	0488 Programe dhe kualifikime ndërdisciplinare, që përfshijnë biznes, administrim dhe drejtësi
	049 Biznes, administrim dhe drejtësi të paklasifikuara diku tjetër	0499 Biznes, administrim dhe drejtësi të paklasifikuara diku tjetër
05 Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë	050 Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë të papërcaktuara më tej	0500 Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë të papërcaktuara më tej
	051 Shkenca biologjike dhe të lidhura me të	0510 Shkenca biologjike dhe të lidhura me të, të papërcaktuar më tej 0511 Biologji 0512 Biokimi 0519 Shkenca biologjike dhe të lidhura me të, të paklasifikuara diku tjetër
	052 Mjedis	0520 Mjedis i papërcaktuar më tej 0521 Shkenca mjedisore 0522 Mjedise natyrore dhe faunë e egër 0529 Mjedis i paklasifikuar diku tjetër
	053 Shkenca fizike	0530 Shkenca fizike të papërcaktuara më tej 0531 Kimi 0532 Shkenca të tokës 0533 Fizikë 0539 Shkenca fizike të paklasifikuara diku tjetër
	054 Matematikë dhe statistikë	0540 Matematikë dhe statistikë të papërcaktuara më tej 0541 Matematikë 0542 Statistikë
	058 Programe dhe kualifikime ndërdisciplinare që përfshijnë shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë	0588 Programe dhe kualifikime ndërdisciplinare që përfshijnë shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë
	059 Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë të paklasifikuara diku tjetër	0599 Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë të paklasifikuara diku tjetër
06 Teknologji Informatik dhe Komunikimi (TIK)	061 Teknologji Informatik dhe Komunikimi (TIK)	0610 Teknologji Informatik dhe Komunikimi (TIK) të papërcaktuara më tej 0611 Përdorim kompjuteri 0612 Projektim dhe administrim baze të dhënash dhe rrjeti 0613 Zhvillim dhe analizë <i>software</i> -sh dhe aplikacionesh 0619 Teknologji Informatik dhe Komunikimi (TIK) të paklasifikuara diku tjetër
	068 Programe dhe kualifikime ndërdisciplinare, që përfshijnë Teknologjitë e Informatikës dhe Komunikimit (TIK)	0688 Programe dhe kualifikime ndërdisciplinare, që përfshijnë Teknologjitë e Informatikës dhe Komunikimit (TIK)

07 Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim	070 Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim të papërcaktuara më tej	0700 Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim të papërcaktuara më tej
	071 Inxhinieri dhe profesione inxhinierike	0710 Inxhinieri dhe profesione inxhinierike të papërcaktuara më tej 0711 Inxhinieri kimike dhe proceset 0712 Teknologji, mbrojtje mjedisore 0713 Elektricitet dhe energji 0714 Elektronikë dhe automatizim 0715 Mekanikë dhe profesione punim metali 0716 Mjete motorike, anije dhe avionë 0719 Inxhinieri dhe profesione inxhinierike të paklasifikuara diku tjetër
	072 Prodhim dhe përpunim	0720 Prodhim dhe përpunim të papërcaktuara më tej 0721 Teknologji ushqimore 0722 Materiale (qelq, letër, plastikë dhe dru) 0723 Tekstile (veshje, këpucë dhe lëkurë) 0724 Minierë dhe industri nxjerrëse 0729 Prodhim dhe përpunim të paklasifikuara diku tjetër
	073 Arkitekturë dhe ndërtim	0730 Arkitekturë dhe ndërtim të papërcaktuara më tej 0731 Arkitekturë dhe planifikim qyteti 0732 Ndërtimi dhe inxhinieria e ndërtimit
	078 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare, që përfshijnë inxhinieri, prodhim dhe ndërtim	0788 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare, që përfshijnë inxhinieri, prodhim dhe ndërtim
	079 Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim të paklasifikuara diku tjetër	0799 Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim të paklasifikuara diku tjetër
08 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar	080 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar të papërcaktuara më tej	0800 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar të papërcaktuara më tej
	081 Bujqësi	0810 Bujqësi e papërcaktuar më tej 0811 Prodhim bimor dhe shtazor 0812 Hortikulturë 0819 Bujqësi e paklasifikuar diku tjetër
	082 Pyje	0821 Pyje
	083 Peshkim	0831 Peshkim
	084 Veterinari	0841 Veterinari
	088 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar	0888 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare, që përfshijnë bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar
	089 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar të paklasifikuara diku tjetër	0899 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar të paklasifikuara diku tjetër
09 Shëndet dhe mirëqenie	090 Shëndet dhe mirëqenie të papërcaktuara më tej	0900 Shëndet dhe mirëqenie të papërcaktuara më tej
	091 Shëndet	0910 Shëndet i papërcaktuar më tej 0911 Studime dentare 0912 Mjekësi 0913 Infermieri dhe mami 0914 Teknologji diagnostikimi dhe trajtimi mjekësor 0915 Terapi dhe rehabilitim 0916 Farmaci 0917 Mjekësi dhe terapi tradicionale dhe plotësuese 0919 Shëndetësi e paklasifikuar diku tjetër
	092 Mirëqenie	0920 Mirëqenie e papërcaktuar më tej 0921 Kujdestari për të moshuar dhe të rritur me aftësi të kufizuara 0922 Kujdes për fëmijë dhe shërbime për të rinjtë 0923 Punë sociale dhe këshillim 0929 Mirëqenie e paklasifikuar diku tjetër
	098 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shëndetin dhe mirëqenie	0988 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare, që përfshijnë shëndetin dhe mirëqenie

	099 Shëndet dhe mirëqenie të paklasifikuara diku tjetër	0999 Shëndet dhe mirëqenie të paklasifikuara diku tjetër
10 Shërbime	100 Shërbime të papërcaktuar më tej	1000 Shërbime të papërcaktuar më tej
	101 Shërbime personale	1010 Shërbime personale të papërcaktuar më tej 1011 Shërbime shtëpiake 1012 Shërbime bukurie dhe floku 1013 Hotel, restorante dhe katering 1014 Sporte 1015 Udhëtim, turizëm dhe kohë e lirë 1019 Shërbime personale të paklasifikuara diku tjetër
	102 Shërbime higjienë dhe shëndeti në punë	1020 Shërbime higjienë dhe shëndeti në punë të papërcaktuara më tej 1021 Higjienë komuniteti 1022 Shëndet dhe siguri në punë 1029 Shërbime higjienë dhe shëndeti në punë të paklasifikuara diku tjetër
	103 Shërbime sigurie	1030 Shërbime sigurie të papërcaktuar më tej 1031 Forca të armatosura dhe mbrojtje 1032 Mbrojtje e individëve dhe pronës 1039 Shërbime sigurie të paklasifikuara diku tjetër
	104 Shërbime transporti	1041 Shërbime transporti
	108 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shërbime	1088 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shërbime
	109 Shërbime të paklasifikuara diku tjetër	1099 Shërbime të paklasifikuara diku tjetër
99 Fushë e panjohur	999 Fushë e panjohur	9999 Fushë e panjohur

Mund të përdoren “0”, “8” dhe “9” (shih, gjithashtu, udhëzimet në seksionet 7 dhe 8):

“8” përdoret në fushën e ngushtë dhe të detajuar në klasifikimin e programeve dhe kualifikimeve të gjera ose ndërdisiplinare në fushat e gjera, të cilat cilave u dedikohet pjesa më e madhe e të nxënës (p.sh. 0288 “Programet ndërdisiplinare dhe kualifikimet që përfshijnë artet dhe shkencat humane”). “0” përdoret kur nuk ka asnjë informacion të mëtejshëm për fushën më shumë se sa përsëritimi në nivelin tjetër më të lartë të hierarkisë së klasifikimit (d.m.th. në nivelin e fushës së gjerë ose të ngushtë).

“9” përdoret në nivelin e detajuar të fushës, kur klasifikohen programet dhe kualifikimet, të cilat nuk përshtaten me asnjë prej fushave të detajuara të listuara.

“9999”, “999” ose “99” mund të përdoren për grumbullimin e të dhënave, sidomos në sondazhe nëse fusha nuk dihet.

Klasifikimi Standard Ndërkombëtar i Arsimit (KSNA) është anëtar i Familjes Ndërkombëtare të Klasifikimit Ekonomik dhe Social të Kombeve të Bashkuara dhe është klasifikimi kryesor për organizimin e programeve të arsimit dhe kualifikimeve të ngjashme, sipas niveleve dhe fushave të arsimit. KSNA-ja u zhvillua fillimisht në vitet 1970 si kornizë e miratuar në nivelin ndërkombëtar për grumbullimin, përpilimin dhe analizimin e statistikave të krahasueshme ndërkombëtarisht mbi arsimin.

Disponueshmëria e një klasifikimi të përbashkët ndërkombëtar është vetëm hapi i parë drejt mbledhjes së të dhënave të krahasueshme. Hapi i dytë është sigurimi i një aplikimi të qëndrueshëm klasifikimi në vende të ndryshme. Rishikimi i KSNA-së së vitit 2011 përqendrohet kryesisht në ndryshimet në nivelet e arsimit të programeve (KSNA-P) dhe për herë të parë, paraqet, një klasifikim të niveleve të arritjeve arsimore në bazë të kualifikimeve (KSNA-A). Miratuar në vitin 2013,

KSNA-F-ja përshkruan dhe kategorizon fushat e rishikuara të arsimit dhe trajnimet në nivelet e arsimit të mesëm, pas të mesëm dhe të lartë, siç përcaktohet në KSNA-në e vitit 2011.

Instituti i Statistikave i UNESCO-s (ISU) është ruajtësi i klasifikimit KSNA (KSNA-P, KSNA-A dhe KSNA-F). ISU-ja është përgjegjës për zhvillimin, mirëmbajtjen, përditësimin dhe rishikimin e tyre. Instituti ofron udhëzime për përdorimin efektiv dhe të qëndrueshëm të KSNA-së për mbledhjen dhe analizimin ndërkombëtar të të dhënave.

Instituti i Statistikave i UNESCO-s (ISU) është Zyra e Statistikave e Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Arsim, Shkencë dhe Kulturë (UNESCO) dhe organi përgjegjës në OKB-në për ruajtjen e statistikave të krahasueshme në shkallë ndërkombëtare në fushën e arsimit, shkencës dhe teknologjisë, kulturës.

Lidhja nr. 3

KLASIFIKIMI STANDARD NDËRKOMBËTAR I ARSIMIT

FUSHAT E ARSIMIT DHE TRAJNIMIT 2013
(KSNA-F 2013) – PËRSHKRIME TË
FUSHAVE TË DETAJUARA

UNESCO

Kushtetuta e Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Arsim, Shkencë dhe Kulturë (UNESCO) u miratua nga 20 vende në Konferencën e Londrës, në nëntor të vitit 1945, dhe hyri në fuqi më 4 nëntor 1946. Organizata aktualisht ka 195 shtete anëtare dhe 9 anëtarë të asociuar.

Objekti kryesor i UNESCO-s është të kontribuojë për paqen dhe sigurinë në botë duke promovuar bashkëpunimin midis kombeve nëpërmjet arsimit, shkencës, kulturës dhe komunikimit, me qëllim rritjen e respektit të përgjithshëm për drejtësinë, sundimin e ligjit dhe për të drejtat dhe liritë themelore të njeriut që janë pohuar nga Karta e Kombeve të Bashkuara për të gjithë popujt e botës pa dallim race, gjinie, gjuhe ose feje.

Për të përmbushur mandatin e saj, UNESCO-ja ushtron pesë funksione kryesore: 1. Studime mbi arsimin, shkencën, kulturën dhe komunikimin për botën e së nesërme; 2. Avancim, transferim dhe shkëmbim njohurish përmes aktiviteteve kërkimore, trajnuese dhe mësimore; 3. Veprime për përcaktimin e standardeve për përgatitjen dhe miratimin e instrumenteve të brendshme dhe rekomandimeve statutores; 4. Ekspertizë përmes bashkëpunimit teknik me shtetet anëtare për politikë dhe projektet e tyre të zhvillimit; dhe 5. Shkëmbim informacioni të specializuar.

UNESCO-ja e ka selinë në Paris, Francë.

Instituti i Statistikave i UNESCO-s

Instituti i Statistikave i UNESCO-s (ISU) është zyra statistikore e UNESCO-s dhe është depozituesi i OKB-së për statistikat globale në fushën e arsimit, shkencës dhe teknologjisë, kulturës dhe komunikimit.

ISU-ja u themelua në vitin 1999. Ai u krijua për të përmirësuar programin statistikor të UNESCO-s, si dhe për të zhvilluar dhe ofruar statistika të sakta, në kohën e duhur dhe në lidhje me politikën, statistika të cilat janë të nevojshme në mjediset e

sotme gjithnjë e më komplekse, si dhe në ndryshim të shpejtë shoqëror, politik dhe ekonomik.

ISU-ja e ka selinë në Montreal, Kanada.

Botuar në vitin 2015 nga:

Instituti i Statistikave i UNESCO-s
ZP, kutia 6128, Succursale Centre-Ville
Montreal, Kebek H3C 3J7

Kanada

Tel: +1-514-343-6880

Email: uis.publications@unesco.org

<http://www.uis.unesco.org>

©UNESCO-UIS 2015

ISBN 978-92-9189-179-5

Ref: UIS/2015/INS/6

DOI <http://dx.doi.org/10.15220/978-92-9189-179-5-en>

Ky botim është i disponueshëm në akses të hapur nën këto specifitime - ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) licencë (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). Duke përdorur përmbajtjen e këtij botimi, përdoruesit pranojnë kushtet e përdorimit të Programit të Qasjes së Hapur të UNESCO-s (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>).

Emërtimet e përdorura dhe paraqitja e materialit në këtë botim nuk nënkuptojnë shprehjen e opinionit të UNESCO-s, në lidhje me statusin ligjor të ndonjë vendi, territori, qyteti ose zone, ose të autoriteteve të tyre, ose në lidhje me kufizimin e kufijve të tyre.

Përmbajtja

Hyrie

00 Programme dhe kualifikime të përgjithshme

01 Arsimit

02 Artet dhe shkencat humane

03 Shkencat sociale, gazetaria dhe informacioni

04 Biznesi, administrimi dhe drejtësia

05 Shkencat natyrore, matematika dhe statistika

06 Teknologjitë e Informacionit dhe

Komunikimit

07 Inxhinieri, industri përpunuese dhe ndërtim

08 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar

09 Shëndet dhe Mirëqenie

10 Shërbimet

Shtojca I

KSNA-F 2013: Lista e kodeve të mundshme

SHTOJCA II

Lista e Kodit Numerik

Shtojca III

Lista alfabetike

Hyrje

Klasifikimi Standard Ndërkombëtar i Arsimit (KSNA) është një kornizë për grumbullimin, përpilimin dhe analizimin e statistikave të krahasueshme ndërkombëtarisht mbi arsimin. KSNA-ja është anëtare e Familjes Ndërkombëtare të Kombeve të Bashkuara për Klasifikimet Ekonomike dhe Sociale, si dhe përbën klasifikimin referues për organizimin e programeve të arsimit dhe kualifikimeve përkatëse, sipas niveleve dhe fushave të arsimit. Zhvilluar fillimisht në mesin e viteve 1970 nga Organizata e Kombeve të Bashkuara për Arsim, Shkencë dhe Kulturë (UNESCO), KSNA-ja është rishikuar disa herë, duke përfshirë rishikimin në vitet 2011 dhe 2013.

Rishikimi i vitit 2011 u përqendrua kryesisht në ndryshimet të nivelet e programeve të arsimit (KSNA-P) dhe për herë të parë paraqiti një klasifikim të niveleve të arsimimit në bazë të kualifikimeve (KSNA-A). Rishikimi i vitit 2013 u përqendrua te fushat e arsimit dhe të trajnimit (KSNA-F). Rishikimet e KSNA-së janë produkt i marrëveshjeve ndërkombëtare dhe janë miratuar zyrtarisht nga Konferenca e Përgjithshme e Shteteve Anëtare të UNESCO-s.

Ky dokument përshkruan përmbajtjen e lëndëve të secilës prej fushave të detajuara të rishikimit të vitit 2013, të cilat u përkasin Fushave të Klasifikimit të Arsimit dhe Trajnimit të KSNA-së (KSNA-F 2013). Aty ku është e mundur secili përshkrim jep shembuj si të lëndëve që i përkasin secilës fushë dhe të disa rasteve të skajshme, të cilat janë përfshirë në fusha të tjera. Këto përjashtime ndihmojnë për të bërë më mirë dallimin nga njëra fushë tek fusha tjetër, veçanërisht kur përmbajtja e të dyja fushave rezulton të jetë e ngjashme.

Në fund të dokumentit gjendet lista alfabetike dhe numerike e lëndëve dhe fushave. Këto lista përfshijnë më shumë shembuj të lëndëve se sa përmenden në vetë përshkrimet e fushave.

Është përfshirë po ashtu dhe një përmbledhje e të gjitha kodeve të mundshme të fushave dhe e vendeve të tyre në hierarkinë e klasifikimit.

00 Programe dhe kualifikime të përgjithshme

Programet dhe kualifikimet e përgjithshme janë ato që sigurojnë nxënien e aftësive themelore dhe personale, të cilat mbulojnë një gamë të gjerë lëndësh dhe nuk theksojnë ose çojnë në specializim në një fushë të specifike të gjerë ose të ngushtë.

Kjo fushë e gjerë nuk duhet të përdoret si kategori e mbetur. Programet dhe kualifikimet të cilat **përqendrohen te një lëndë specifike** duhet të klasifikohen në fusha të gjera 01 deri 10. Në veçanti, arsimi universitar duhet klasifikuar këtu vetëm në raste përjashtimore.

001 Programe dhe kualifikime bazë

0011 Programe dhe kualifikime bazë

Programet dhe kualifikimet bazë janë projektuar për t'iu siguruar pjesëmarrësve aftësi themelore në lexim, shkrim dhe aritmetikë, së bashku me një kuptim elementar të lëndëve të tjera, të tilla si: historia, gjeografia, shkencat natyrore, shkencat sociale, arti dhe muzika dhe, në disa raste, dhe njohuri fetare. Këto programe dhe kualifikime normalisht ofrohen në shkollat fillore dhe në ciklin e lartë të 9-vjeçares (arsimin e mesëm të ulët). Programet e gjera jo të specializuara në nivelin e arsimit të mesëm të lartë klasifikohen, gjithashtu, këtu edhe pse ka **pak** më shumë përqendrim, për shembull, në shkencat humane, shkencat sociale, shkencat natyrore etj. Programet dhe kualifikimet e arsimit profesional përfshihen këtu vetëm në raste përjashtimore.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet me përmbajtje të lëndës kryesore, si më poshtë:

Programe dhe kualifikime bazë

Programe dhe kualifikime të gjera, të përgjithshme (jo të specializuara)

Programe dhe kualifikime të përgjithshme pa theksim lënde specifike

Programe dhe kualifikime në nivelin fillor

Përfshirje:

Programet dhe kualifikimet bazë në arsimin e mesëm të lartë (në disa vende në arsimin e mesëm të ulët), të cilat u kushtojnë ca theks shkencave humane, sociale ose natyrore, por që mbulojnë fusha të tjera të dijes, përfshihen në këtë fushë të detajuar. Në disa vende programe ose kualifikime të tilla ofrohen në bazë moduli dhe duhet të klasifikohen këtu gjithashtu.

Përjashtime:

Programet që konsiderohen si të përgjithshme në kuptimin e orientimit të programit (joprofesionale), por që kanë një theks **të qartë** në një fushë të detajuar, të ngushtë ose të gjerë, përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në një prej fushave të gjera 01–10, në varësi të lëndës së mbuluar.

002 Shkrim-këndim dhe numërim

0021 Shkrim-këndim dhe numërim

Shkrim-këndimi dhe numërim janë programe ose kualifikime të organizuara kryesisht për **të rriturit**, të projektuara për t'u mësuar pjesëmarrësve aftësitë themelore në lexim, shkrim dhe aritmetikë. Moshë tipike e pjesëmarrësve mund të përdoret për të bërë dallimin mes fushës së detajuar 0011, “Programe dhe kualifikime bazë”, dhe kësaj fushe të detajuar.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Programe bazë përmirësuese për të rinjtë ose të rriturit

Shkrim-këndim

Numërim

003 Aftësi personale

0031 Aftësi personale

Aftësitë personale përcaktohen duke iu referuar efekteve mbi kapacitetin e individëve (mendor, shoqëror etj.). Kjo fushë e detajuar mbulon programe të aftësive personale jo të përfshira në fushën 0011, “Programe dhe kualifikime bazë”, ose në fushën 0021, “Shkrim-këndim dhe numërim”, duke dhënë kompetenca kyçe dhe aftësi të transmetueshme.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Argumentimi dhe prezantimi

Trajnim për të qenët bindës

Aftësi komunikimi

Bashkëpunim

Zhvillimi i kapaciteteve të sjelljes

Zhvillimi i aftësive mendore

Programe kërkimi pune

Kurse prindërimi

Të folurit publik

Aftësitë e vetëvlerësimit

Kompetenca sociale

Menaxhimi i kohës

Përfshirje:

Këtu përfshihet arsimi dhe trajnimi për *leadership* në kontekstin e *zhvillimit personal*.

Arsimi dhe trajnimi në lidhje me *vendin e punës* ose me *detyrat e punës* përfshihet në këtë fushë të detajuar nëse ai ka të bëjë më shumë me zhvillimin personal se sa me zhvillimin e punës. Kurset e aftësive personale mund të zhvillohen në vendin e punës, por klasifikohen këtu bazuar në përmbajtjen e tyre.

Këtu përfshihen dhe programet për njerëzit me nevojë të veçanta se si ata të përballojnë *jetën e tyre të përditshme*.

Përjashtime

Studimi i lidhshëm në kontekstin e menaxhimit përjashtohet nga ky grup dhe përfshihet në fushën e detajuar 0413, “Menaxhimi dhe administrimi”.

01 Arsimi

011 Arsimi

0111 Shkenca e arsimit

Shkenca e arsimit është studimi i procesit dhe i teorive të të nxënës, i metodave dhe teknikave të transmetimit të njohurive tek të tjerët.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Studimet e kurrikulës

Didaktikë

Vlerësimi, testimet dhe matja e njohurive arsimore

Vlerësimi arsimor dhe kërkimet

Shkencat pedagogjike

Përjashtime

Programet e trajnimit të mësuesve, të cilat kombinojnë shkencën e arsimit me praktikën e mësimitdhënies përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në një prej fushave të detajuara të trajnimit të mësuesve (0112-0114).

0112 Trajnim për mësuesit parashkollor

Trajnimi për mësuesit parashkollor është studimi i teorive, metodave dhe praktikave të mësimitdhënies për fëmijët shumë të vegjël, deri në moshën 7-vjeçare, brenda mjediseve shkollore në nivelet e arsimit parashkollor ose në nivelet e zhvillimit arsimor të fëmijërisë së hershme.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Mësimdhënia në fëmijërinë e hershme (brenda mjediseve shkollore)

Trajnime të mësuesve të parashkollorit

Përjashtime

Trajnimet për përkujdesjen e fëmijëve jashtë mjediseve shkollore përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0922,

“Përkujdesja ndaj fëmijëve dhe shërbimet ndaj të rinjve”.

0113 Trajnim për mësuesit pa specializim lënde

Trajnimi për mësuesit pa specializim lënde është studimi i teorive, metodave dhe praktikave, të cilat sigurojnë që fëmijët midis moshës 5–15 vjeç të aftësohen në njohuritë themelore, të tilla si leximi, shkrimi dhe aftësitë matematikore, si dhe të fillojnë të kuptojnë lëndë të tjera si historia, gjeografia, shkencat sociale etj. dhe të hedhin themelet e të nxënësve gjatë gjithë jetës. Specializimi mbi lëndën theksohet më pak se në fushën e detajuar 0114, “Trajtimi i mësuesve me specializim lënde”. Studimi i mësimdhënies për fëmijët me nevojë të veçanta përfshihet në këtë fushë të detajuar, ashtu si edhe studimi i mësimdhënies së aftësive themelore, si leximi dhe shkrimi për të rriturit, dhe mësimi i këtyre aftësive në gjuhën e parë ose gjuhën rezidente për imigrantët.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Trajnimi i mësuesve të klasës

Trajnimi i mësuesve indigjen

Mësimdhënie për fllorë

Trajnime për mësuesit për fëmijët me nevojë të veçanta

Përfshirje:

Studimi i mësimdhënies së aftësive themelore shkrim-këndim dhe numërim për të rriturit përfshihet këtu. Edhe asistentët e mësuesve përfshihen, gjithashtu, këtu.

Përfshirje:

Trajnimi për mësuesit me specializim lënde edhe nëse synohet për mësimdhënie të fëmijëve në fllorë ose ciklin e lartë të 9-vjeçares (arsimin e mesëm të ulët), përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0114, “Trajtimi për mësuesit me specializim lënde”.

0114 Trajtimi për mësuesit me specializim lënde

Trajnimi për mësuesit me specializim lënde është studimi i teorive, metodave dhe praktikave të mësimdhënies së një lënde specifike, kryesisht për nivelin e mesëm ose të lartë të arsimit. Programet dhe kualifikimet e përfshira në këtë fushë të detajuar shpesh përfshijnë si studimet edhe lëndën/lëndët që do të jepen mësim.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Trajnimi për mësuesit – arte dhe zanate

Trajnimi për mësuesit – lëndë ekonomike

Trajnimi për mësuesit – muzikë

Trajnimi për mësuesit – përkujdesje/infermieri

Trajnimi për mësuesit – edukim fizik

Trajnimi për mësuesit – gjuhë të dyta

Trajnimi për mësuesit – lëndë teorike specifike, si p.sh.: gjuhë amtare, matematikë, histori

Trajnimi për mësuesit – lëndë teknike

Trajnimi për mësuesit – lëndë profesionale

Trajnimi i instruktorëve të autoshkollave

Trajnimi i trajnerëve

Përfshirje:

Kurset e trajnimit për pedagogët e institucioneve të arsimit të lartë, instruktorët në vendet e punës, aftësi që merren gjatë punës dhe në lëndët artistike dhe praktike, përfshihen këtu.

Përfshirje:

Trajnimi i trajnerëve sportivë përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 1014, “Sportet”.

018 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare që përfshijnë arsimin

0188 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare që përfshijnë arsimin

Këtu përfshihen programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare, në të cilat koha më e madhe e synuar e të nxënësve i kushtohet arsimit.

02 Artet dhe shkencat humane

021 Artet

0211 Teknikat audiovizive dhe produksionet mediatike

Teknikat audiovizive dhe produksionet mediatike janë studimi i teknikave dhe i aftësive për prodhimin e librave dhe gazetave, produksioneve radiofonike ose televizive, filmave ose videove, muzikës së regjistruar dhe riprodhimit grafik. Ato përfshijnë programe dhe kualifikime të lidhura me metodat e riprodhimit të ngjyrës, fotografisë dhe grafikave kompjuterike. Studimi i kombinimit të figurave, fjalëve dhe dekorimeve në prodhimin e librave, revistave, posterave, reklamave etj. përbëjnë po ashtu pjesë të kësaj kategorie.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Animimi

Libërlidhja

Përdorimi i kamerës

Kompozimi (printimi)

Prodhimi i lojërave kompjuterike
 Përcaktimi i llojit të kompjuterave
 Prodhimi i filmave dhe i videove
 Dizajni grafik
 Riprodhimi grafik
 Ilustrimi
 Dizajni i medieve interaktive
 Teknikat e medias
 Prodhimi multimedial
 Fotografia
 Veprimet para shtypit
 Përfundimi dhe lidhja e printimeve
 Printimi
 Disenjimi i botimit, skicimi
 Prodhimi radiofonik dhe televiziv
 Teknikat e zërit
 Radhitja
 Përfshirje:
 Këtu përfshihet botimi në desktop dhe *lay-out*-i.
 Përfshirje

Programet dhe kualifikimet për përdorimin e aplikimeve specifike *software*-ike për botimet *desktop* dhe zhvillimi i faqeve të internetit përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0611, “Përdorimi i kompjuterave”.

Studimi i gazetarisë (formulimi dhe përmbajtja e mesazheve) përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0321, “Gazetaria dhe raportimi”.

0212 Moda, interiori dhe dizajni industrial

Moda, interiori dhe dizajni industrial është studimi i kombinimit kreativ të linjës, formës dhe copës në dizajnimin dhe krijimi, për shembull, i veshjeve të modës, produkteve industriale dhe interiorit.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Dizajni i veshjeve
 Dizajni i produkteve industriale
 Dizajni i modës
 Arkitekturë interiori
 Dizajn interiori
 Dizajn skene
 Veshje për vitrinat
 Përfshirje

Studimi i projektimit të ndërtimit përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0731, “Arkitektura dhe planifikimi i qytetit”.

Studimi i dizajnit industrial përjashtohet nga kjo fushë e detajuar nëse u kushtohet vëmendje pjesëve teknike dhe jo dizajnit artistik dhe përfshihet në fushën e detajuar përkatëse nën 071, “Inxhinieria dhe profesionet inxhinierike”.

Dizajni i botimit dhe dizajni grafik përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0211, “Teknikat audiovizive dhe produksioni mediatik”.

0213 Artet e bukura

Artet e bukura janë studimi i formave pamore të shprehjes krijuese, që kanë të bëjnë me teorinë, historinë, teknikën, performancën dhe prodhimin e arteve të bukura.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Teori arti
 Bukurshkrim/kaligrafi
 Gdhendje
 Gdhendje e artit të bukur
 Histori arti
 Pikturë
 Filozofi arti
 Skulpturë
 Përfshirje

Trajnimi për qeramikë, poçari etj. përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0214, “Artizanatet/zejtaria”.

Studimi i arkitekturës përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0731, “Arkitektura dhe planifikimi i qytetit”.

Trajnimi i mësuesve në arte përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0114, “Trajnimi i mësuesve me specializim lënde”.

0214 Artizanati/zejtaria

Artizanati/zejtaria është studimi i teknikave dhe i aftësive në një zana të caktuar, si të stolive të çmuara, poçarisë, endjes, punës me dru etj.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Qeramikë
 Artizanat, arte popullore dhe artizanale
 Artizanat i metaleve dekorative
 Artizanati indigjen/vendës
 Qëndisje
 Floristikë (rregullimi i luleve)
 Artet dhe artizanatit e qelqit
 Arpunues
 Stoli të çmuara
 Krijimi i veglave muzikore (joindustriale)

Instrumentet muzikore (rregullimi dhe akordimi i tyre)

Argjendar
Punim guri (gdhendje)
Gërshetim (artizanat)
Punim druri
Përrjashtime

Studimi i prodhimit industrial (të mekanizuar në shkallë të gjerë) të poçarisë, materialeve të endjes, qëndisjes etj. përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në një ndër fushat e detajuara, nën fushën e gjerë 07, “Inxhinieri, industri përpunuese dhe ndërtim”.

0215 Muzika dhe artet interpretuese

Muzika dhe artet interpretuese janë studimi i parimeve dhe i teknikave të lidhura me performancën, ku përfshihet muzika, e folura, lëvizjet, mimika, karakterizimi, improvizimi dhe aftësitë në skenë.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Aktrimi dhe regjatura
Baleti
Koreografia
Cirku
Kompozimi (muzikor)
Dirigjimi (në muzikë)
Kreativiteti dhe arti performues
Kërcimi
Drama
Historia e filmit dhe teatrit
Historia e muzikës
Muzika
Dirigjimi i muzikës
Muzikologjia
Teatri/shkencat e teatrit
Përfshirje:

Këtu përfshihet studimi i historisë dhe i teorisë së muzikës dhe i arteve të interpretimit.

Përrjashtime

Trajnimi i mësuesve në muzikë dhe arte të tjera të interpretimit përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0114, “Trajnimi i mësuesve me specializim lënde”.

022 Shkencat humane (përveç gjuhëve)

0221 Feja dhe teologjia

Feja dhe teologjia është studimi i besimeve fetare, koncepteve, simboleve, shprehjeve dhe teksteve shpirtërore.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Histori feje
Studimi i librave të shenjtë
Studimi i feve të ndryshme
Teologji
Përfshirje:

Në këtë fushë të detajuar përfshihen programet për fëmijët dhe të rinjtë që zakonisht ofrohen në shkolla apo seminare fetare, në manastire etj., me qëllim ngritjen e interesit mbi parimet e fesë dhe familjarizim të mjaftueshëm me filozofinë e fesë për të ndihmuar në propagandimin e besimit.

Përrjashtime

Programet themelore që ofrohen në shkolla fetare, seminare etj. që përmbajnë mësimet fetare, por nuk kanë theks të veçantë mbi fenë, ose që çojnë në thirrje fetare, përjashtohen nga kjo degë e detajuar dhe përfshihen në 0011, “Programet dhe kualifikimet bazë”. Programet dhe kualifikimet mbi shëriatin islamik përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0421, “Drejtesia”.

0222 Historia dhe arkeologjia

Historia është studimi i ngjarjeve të së shkuarës, veçanërisht studimi i zhvillimit politik, social dhe ekonomik të një vendi, një kontinenti apo i të gjithë botës. Këtu klasifikohet historia e mjekësisë, si edhe studimi i historisë së shkencës dhe ideve. **Arkeologjia** është studimi i qytetërimeve të lashta nëpërmjet analizimit shkencor të asaj që gjendet në tokë.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Arkeologjia
Historia e kulturës
Studime folklorike
Historia
Historia e letërsisë
Historia e mjekësisë
Historia e shkencës dhe ideve
Historia e teknologjisë
Përfshirje:

Këtu përfshihen restaurimi dhe ruajtja e trashëgimisë artistike.

Përrjashtime

Studimi i literaturës i kombinuar me studimin e një gjuhe të veçantë përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0232, “Letërsia dhe gjuhësia”.

Studimi i gjuhëve klasike (latinisht etj.) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0231, “Përvetësimi i gjuhës”.

Studimi i Historisë së Artit përjashtohet nga kjo fushë e detajuar studimi dhe përfshihet në fushën e detajuar të studimit 0213, “Artet e bukura”.

Studimi i muzikës dhe historisë së arteve të interpretimit përjashtohet nga ky program i detajuar studimi dhe përfshihet në fushën e detajuar 0215, “Muzikë dhe artet interpretuese”.

Studimi i historisë së ekonomisë përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0311, “Ekonomia”.

0223 Filozofia dhe etika

Filozofia dhe etika kanë të bëjnë me studimin e filozofisë, etikës dhe lëndëve të lidhura me konceptimin e jetës.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Etika
Logjika
Morali
Filozofia
Përjashtime

Studimi i fesë përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0221, “Feja”.

Studimi i filozofisë së arteve përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0213, “Artet e bukura”.

023 Gjuhët

0231 Përvetësimi i gjuhës

Përvetësimi i gjuhës ka të bëjë me studimin e strukturës dhe përbërjes së gjuhëve të mësuara si gjuhë të dyta ose të huaja (d.m.th. që janë të destinuara për folësit joverendës ose jorredhshëm të gjuhës). Kjo fushë përfshin studimin e kulturave që lidhen me to, letërsisë, gjuhësisë dhe fonetikës, nëse kanë lidhje me gjuhën specifike, që është objekt përvetësimi dhe janë pjesë e të njëjtit program apo kualifikim. Këtu përfshihen gjuhët klasike ose të vdekura, pasi supozohet se nuk ka folës amtarë të këtyre gjuhëve dhe rrjedhimisht, mënyra e mësimdhënies dhe përmbajtja e kurrikulës janë më shumë të ngjashme me mësimdhënien e gjuhëve të huaja.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Gjuhët klasike

Gjuhët ekzogjene

Gjuhët e huaja

Interpretimi

Fonetika

Gjuhët e dyta, për shembull anglishtja si gjuhë e dytë

Gjuha e shenjave

Interpretimi i gjuhës së shenjave

Përkthimi

Përfshirje:

Këtu përfshihen gjuhët dhe studimet gjuhësore, nëse gjuhësia lidhet me një gjuhë ose me disa gjuhë specifike që po mësohen dhe që janë pjesë e të njëjtit program ose kualifikim. Këtu përfshihet dhe përkthimi dhe interpretimi.

Përjashtime

Studimi i gjuhës amtare ose i gjuhës së parë (d.m.th. i gjuhëve që janë të destinuara për folësit vendës, që flasin rrjedhshëm ose për folës kompetentë të gjuhës), edhe nëse kjo gjuhë nuk është gjuhë kombëtare e vendit ku studiohet (p.sh. programet për imigrantët që mësojnë gjuhën e tyre amtare), përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0232, “Letërsia dhe gjuhësia”.

0232 Letërsia dhe gjuhësia

Letërsia dhe gjuhësia këtu përkufizohen si studimi i gjuhës (gjuhëve) së destinuar për folësit vendës, rrjedhshëm ose kompetentë të gjuhës. Këtu përfshihet studimi i letërsisë dhe i gjuhës së lidhur me të dhe mund ose mund të mos përfshijë strukturën dhe përbërjen e gjuhës.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Shkrim kreativ

Gjuha e parë

Gjuhët indigjene

Gjuhësi

Letërsi

Gjuhët amtare

Gjuha e parë vendëse

Përfshirje:

Gjuhët që **mësohen si gjuhë e parë (gjuha amtare)**, edhe nëse gjuha në fjalë nuk është gjuha kombëtare e vendit të studimit (p.sh. programet për imigrantët në shtëpinë e tyre ose për gjuhët e para) përfshihen në këtë fushë. Këtu përfshihen dhe gjuhët lokale dhe rajonale, nëse ato janë gjuhë të para të cilat fliten nga një pakicë e konsiderueshme

në vend dhe kanë për qëllim t'i drejtohen të paktën folësve kompetentë të gjuhës.

Këtu përfshihet studimi i letërsisë krahasuese. Përfshihet po ashtu dhe studimi i gjuhës së përgjithshme (jo e lidhur me studimin e një gjuhe të veçantë). Në këtë fushë përfshihet dhe studimi i letërsisë në përgjithësi (jo i kombinuar me studimin e një gjuhe të veçantë).

Përfshijmë

Programet e gjuhëve përjashtohen nga kjo fushë e detajuar, në rast se gjuha mësohet si gjuhë e huaj ose gjuhë e dytë dhe më pas përfshihen në fushën 0231, “Përvetësimi i gjuhëve”.

Programet në shkrim-këndim dhe numërim përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0021, “Shkrim-këndim dhe numërim”.

Programet e gjuhës së shenjave përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0231, “Përvetësimi i gjuhëve”.

028 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare që përfshijnë artet dhe shkencat humane

0288 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare që përfshijnë artet dhe shkencat humane

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare, ku koha më e madhe e synuar e të nxënësve u kushtohet arteve dhe shkencave humane.

03 Shkencat sociale, gazetaria dhe informacioni

031 Shkencat sociale dhe të sjelljes

0311 Ekonomia

Ekonomia është studimi i politikave ekonomike, teorisë së ekonomisë dhe vendim-marrjes ekonomike.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Ekonometria

Historia ekonomike

Ekonomia

Ekonomia politike

Përfshijmë

Studimi i ekonomisë, ku vihet theksi mbi studimet e biznesit përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe klasifikohet nën fushën 041, “Biznes dhe administrim”. Studimi i ekonomisë së brendshme/shtëpiake përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 1011, “Shërbime shtëpiake”.

0312 Shkencat politike dhe qytetare

Shkencat politike dhe qytetare kanë të bëjnë me studimin e parimeve ose të praktikave qeveritare dhe politike. Këtu përfshihet studimi i të drejtave dhe i detyrave të qytetarëve.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Qytetari

Të drejtat e njeriut

Marrëdhënie ndërkombëtare

Paqja dhe studimet e konflikteve

Historia politike

Shkenca politike

Studime për politikat publike

Përfshijmë

Studimi i ekonomisë politike përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0311, “Ekonomi”.

0313 Psikologjia

Psikologjia është studimi i mendjes dhe i sjelljes njerëzore si një rezultat i ndryshimeve, eksperiencave dhe mjedisit individual.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Shkenca kognitive

Psikoanalizë

Psikologji

Psikoterapi

0314 Sociologjia dhe studimet kulturore

Sociologjia dhe studimet kulturore kanë të bëjnë me studimin e qenieve njerëzore dhe mënyrën se si ato sillen në grupe dhe në marrëdhënie me shoqërinë. Këtu përfshihet studimi i etnologjisë dhe i antropologjisë sociale, si edhe studimi i gjeografisë njerëzore dhe sociale.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Kriminologji

Gjeografi kulturore

Studime kulturore

Studime demografike/të popullsisë

Etnologji

Studime gjinore

Antropologji sociale

Sociologji

Përfshijmë

Mirëqenia sociale, ku i jepet rëndësi punës sociale praktike, përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0923, “Punë sociale dhe këshillim”.

Gjeografia fizike përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0532, “Shkencat e tokës”.

032 Gazetaria dhe informacioni

0321 Gazetaria dhe raportimi

Gazetaria dhe raportimi kanë të bëjnë me teorinë dhe praktikën e gazetarisë/raportimit si pjesë e fushës së komunikimit masiv. Gazetaria dhe raportimi kanë të bëjnë me formulimin dhe përmbajtjen e mesazheve. Në të përfshihet raportimi i lajmeve, shkrimi i komenteve dhe i artikujve për tema me interes publik etj.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Gazetaria e transmetimit

Redaktim

Informim (formulim dhe përmbajtje)

Gazetari

Komunikim masiv (formulim dhe përmbajtje)

Raportim lajmesh

Përjashtime

Studimi i teknikave të komunikimit masiv (p.sh. produksionet e medias së shkruar, radiofonike/televizive) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0211, “Teknikat audiovizive dhe produksionet mediatike”.

Edhe studimi i skicimit dhe dizajnit të botimit përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0211, “Teknikat audiovizive dhe produksionet mediatike”.

Studimi i marrëdhënieve me publikun përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0414, “Marketing dhe reklama”.

0322 Studimet mbi bibliotekat, informacionin dhe arkivat

Studimet mbi bibliotekat, informacionin dhe arkivat kanë të bëjnë me studimin e metodave të përzgjedhjes, përvetësimit, organizimit dhe ruajtjes së koleksioneve të informacionit dhe lehtësimit të përdorimit të informacionit. Këtu përfshihen dhe studimet mbi muzetë dhe bibliotekat.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Shkenca arkivistike

Studime kuratorie

Dokumentacion

Shkencë informacioni

Studim bibliotekash

Dokumentacioni i muzeve

Studime mbi muzetë

Muzeologji

Përjashtime

Restaurimi dhe ruajtja e trashëgimisë kulturore përjashtohen nga kjo fushë dhe përfshihen në fushën 0222, “Histori dhe arkeologji”.

038 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinore, që përfshijnë shkencat sociale, gazetarinë dhe informacionin

0388 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinore që përfshijnë shkencat sociale, gazetarinë dhe informacionin

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet ndërdisiplinore, në të cilat pjesa më e madhe e kohës së synuar për mësim u dedikohet shkencave sociale, gazetarisë dhe informacionit.

04 Biznesi, administrimi dhe drejtësia

041 Biznesi dhe administrimi

0411 Kontabiliteti dhe tatimet

Kontabiliteti dhe tatimet merren me studimin e mbajtjes, auditimit dhe regjistrimit të transaksioneve financiare.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Kontabilitet

Auditim

Mbajtje llogarish

Kontabilitet tatimor

Menaxhimi i taksave/tatimeve

Përjashtime

Studimi i së drejtës tatimore përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0421, “Drejtësi”.

0412 Financa, bankat dhe sigurimet

Financa, bankat dhe sigurimet janë shkenca e planifikimit, drejtimit, organizimit dhe kontrollimit të aktiviteteve dhe shërbimeve financiare. Këtu përfshihen kontrolli dhe monitorimi i burimeve financiare të organizatave, institucioneve dhe individëve dhe ofrimi i shërbimeve financiare në nivelin e korporatave dhe në nivelin individual.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Studime për sportelist banke

Bankë dhe financë

Teori finance

Sigurime

Analizë investimesh

Investimet dhe letrat me vlerë

Sigurimi i pensioneve

Sigurimet sociale

Agjent burse

Përfshirje

Studimet e shkencës aktuariale përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0542, “Statistika”.

0413 Menaxhim dhe administrim

Menaxhimi dhe administrimi është studimi i planifikimit, drejtimit dhe realizimit të funksioneve dhe aktiviteteve të organizatave dhe institucioneve. Programet e menaxhimit që përfshijnë po ashtu dhe administrimin, ekonominë, financat etj. përfshihen në këtë fushë, nëse i kushtohet rëndësi menaxhimit dhe administrimit.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Administrim

Menaxhim i arsimit

Menaxhim i punësimit

Sipërmarrje

Administrim shëndetësor

Menaxhim logjistik

Shkencë menaxhimi

Menaxhim zyre

Teori dhe sjellje organizative

Administrim personeli

Menaxhim personeli

Kurset “Hap biznesin tënd”

Menaxhim i ndryshimit të ofertës/furnizimit

Menaxhim trajnimi

Përfshirje:

Këtu përfshihet studimi i lidërshpimit në kontekstin e menaxhimit.

Përfshirje

Trajnimi për lidërshpim në kontekstin e zhvillimit personal (individual) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0031, “Aftësi personale”.

Studimi i administrimit, në kontekstin e punës së zyrës, përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0415, “Punë sekretarie dhe zyre”.

0414 Marketing dhe reklama

Marketingu dhe reklamat përfshijnë studimin e nxitjes së proceseve të shkëmbimit të të mirave dhe të shërbimeve midis organizatave dhe/ose individëve, dhe studimin e sjelljes dhe kërkesave të

konsumatorëve. Këtu përfshihet studimi i rolit të përmirësimit të produktit, vënia e çmimit, shpërndarja, promovimi dhe shitja, me qëllim rritjen në maksimum të performancës së biznesit.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Reklamimi

Sjellja e konsumatorit

Kërkimi i tregut

Promovimi

Tregtimi

Marrëdhëniet publike

0415 Punë sekretarie dhe zyre

Puna e sekretarisë dhe zyrës përfshin studimin e procedurave dhe praktikave administrative, teknologjisë së zyrës, aftësitë stenografike dhe të përdorimit të tastierës. Këtu përfshihen dhe programet e specializuara të sekretarisë (programe me dy gjuhë, mbi mjekësinë, të drejtën, kontabilitetin etj.), në qoftë se programi ka si objektiv të vetin punën e sekretarisë, më shumë se punën si asistent i specializuar.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Shërbime sekretarie dhe administrative

Programe zyre

Hedhje të dhënash

Programe sekretarie në gjuhë të huaja

Aftësi të shkathtësisë në tastierë

Programe të sekretarisë ligjore

Programe të sekretarisë mjekësore

Përdorim pajisjesh zyre

Trajnim për recepsionist

Programe sekretarie

Stenografi

Përdorimi i *switchboard*-it/centralit telefonik

Daktilografi

Përfshirje:

Këtu përfshihen një spektër i gjerë i programeve të sekretarisë dhe, ndër të tjera, edhe kurse kompjuteri.

Përfshirje

Programet ose kualifikimet e posaçme, lidhur me përdorimin e një programi të veçantë kompjuterik, përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0611, “Përdorim kompjuteri”.

Menaxhimi i zyrës përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0413, “Menaxhim dhe administrim”.

Programet e recepsionistëve të hoteleve përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 1013, “Hotele, restorante dhe catering”.

0416 Shitje me shumicë dhe pakicë

Shitja me shumicë dhe pakicë është studimi i blerjes dhe i shitjes së të mirave dhe shërbimeve, duke përfshirë menaxhimin e mallit rezervë, praktikat e caktimit së çmimit, parandalimin e humbjes, sistemet dhe procedurat e shitjes. Këtu përfshihet studimi i tendencave të punës dhe i tendencave aktuale të industrive të shitjes me shumicë dhe pakicë. Përfshihet po ashtu dhe shitja e ndërtesave dhe pronave.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Shitjet në ankand
Shërbimi ndaj klientëve
Teknikat e demonstrimit
Blerjet
Biznesi i pasurive të patundshme
Shitjet me pakicë
Mbajtja e stokut
Magazinimi
Shitjet me shumicë
Përfshirje:

Në këtë program studimi përfshihen studimet mbi blerjet dhe shitjet e ndërtesave dhe pasurive.

0417 Aftësitë në punë

Aftësitë në punë kanë të bëjnë me studimin e strukturës dhe funksionimit të jetës në aspektin e punës. Këtu përfshihen kryesisht programe të lidhura me vendin e punës dhe përmbushjen e përgjegjësisë në punë, të cilat kryesisht ofrohen si trajnim për stafin.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Nevojat e klientëve
Njohuritë mbi kompaninë
Trajnim për shërbimin ndaj klientit
Kurset “Prezantimi me punën”
Organizimi në punë
Sigurimi i cilësisë
Kurse për sindikatat (të përgjithshme)
Zhvillimi i punës
Përfshirje:

Trajnimi i stafit në lidhje me vendin e punës ose detyrat e punës përfshihet këtu.

Përfshirje:

Trajnimi që ka të bëjë me vendin e punës ose me detyrat e punës nuk përfshihet në këtë fushë të detajuar, nëse ai ka të bëjë më shumë me zhvillimin personal se sa me zhvillimin e punës; në këtë rast ky lloj trajnimi përfshihet në fushën e detajuar 0031, “Aftësitë personale”.

Trajnimi i stafit, i cili mund të klasifikohet në ndonjë fushë tjetër, nuk përfshihet në këtë fushë të detajuar, por përfshihet në fushën përkatëse (p.sh. kurset mbi cilësinë, nëse janë teknike, duhet të përfshihen në fushat e detajuara 071, “Inxhinieri dhe profesione inxhinierike”).

Programet mbi mjedisin e punës duhet të përfshihen në fushën e detajuar 1022, “Shëndeti dhe siguria në punë”.

Programet, kryesisht në nivelin universitar, të cilat kanë të bëjnë në përgjithësi me jetën në aspektin e punës, tregun e punës, partnerët socialë, psikologjinë e biznesit etj. nuk përfshihen në këtë fushë të detajuar, por përfshihen në fushat e detajuara nën 031, “Shkencat sociale dhe të sjelljes”.

042 Drejtësi

0421 Drejtësi

Drejtësia është studimi i parimeve dhe i procedurave për ruajtjen formalisht të rendit shoqëror dhe përfshin trajnimet për profesionet e fushës juridike, si: avokatë ose trajnimin për trupën gjyqësore.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

E drejta tregtare
Studimet mbi drejtësinë penale
Historia e së drejtës
E drejta indigjene/vendëse/kombëtare
Jurisprudenca
E drejta/ligjet/Kodi i Punës
Praktika ligjore
Noteria/praktika noteriale
Studimet paraligjore
Përjashtime:

Programet e raportimeve gjyqësore dhe programet e sekretarisë ligjore nuk përfshihen në këtë fushë të detajuar, por përfshihen në fushën e detajuar 0415, “Punë sekretarie dhe zyre”.

Studimet policore nuk përfshihen në këtë fushë të detajuar, por përfshihen në fushën e detajuar 1032, “Mbrotjtja e personave dhe pasurisë”.

048 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare, të cilat përfshijnë administrimin, biznesin dhe drejtësinë

0488 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare, të cilat përfshijnë administrimin, biznesin dhe drejtësinë

Këtu përfshihen programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare, koha më e madhe e mësimnxënies së të cilave u kushtohet administrimit, biznesit dhe drejtësisë.

Përfshirje:

Studimet e administrimit dhe biznesit, ku theksi nuk i vihet ndonjë fushe të detajuar nën 041, përfshihen në këtë fushë.

Përfshirje:

Programet e biznesit, ku i jepet rëndësi ndonjë prej fushave të veçanta, nën 041, “Biznes dhe administrim” (menaxhim, administrim, marketing etj.) duhet të klasifikohen sipas specializimit përkatës.

05 Shkencat natyrore, matematika dhe statistika

051 Shkencat biologjike dhe ato të lidhura me të

0511 Biologjia

Biologjia është studimi i strukturës, funksionit, riprodhimit, rritjes, zhvillimit dhe sjelljes së të gjithë organizmave të gjallë.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Biologjia

Botanika

Biologjia qelizore

Entomologjia

Gjenetika

Mikologjia

Zoologjia

Përfshirje:

Studimi i shkencave mjedisore, i cili ka të bëjë me studimin e marrëdhënies ndërmjet organizmave të gjallë dhe mjedisit, përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0521, “Shkenca mjedisore”. Studimi i proceseve kimike në organizmat e gjallë (biokimi, toksikologji, farmakologji etj.) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0512, “Biokimi”.

0512 Biokimia

Biokimia, e cila ndonjëherë njihet me emrin “Kimi biologjike”, është studimi i kimisë së

organizmave të gjallë, duke përfshirë materien e gjallë, por pa u kufizuar vetëm në të.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Kimi biologjike

Teknologji qelizore

Shkencat mjekoligjore

Studime mbi kodet gjenetike (ADN, ARN)

Inxhinieri gjenetike

Farmakologji

Teknologji e kulturës së indeve

Toksikologji

Virologji

Përfshirje:

Këtu përfshihet bioteknologjia.

052 Mjedis

0521 Shkencat e mjedisit

Shkencat e mjedisit janë studimi i organizmave në raport me njëri-tjetrin dhe me mjedisin.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Ekologji

Shkenca e mjedisit

Përfshirje:

Studimi i biologjisë dhe toksikologjisë përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen nënfushën e ngushtë 051, “Shkencat biologjike dhe të lidhura me të”.

0522 Mjediset natyrore dhe kafshët e egra

Mjediset natyrore dhe kafshët e egra kanë të bëjnë me studimin e marrëdhënies ndërmjet organizmave të gjallë në mjedise natyrore, për të mbrojtur natyrën dhe kafshët e egra. Kjo fushë përfshin studimin e vendosjes dhe të mirëmbajtjes së parqeve kombëtare, për të ruajtur gjendjen e tyre origjinale natyrore.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Parqet kombëtare dhe menaxhimi i kafshëve të egra

Ruajtja e natyrës

Kafshët e egra

Përfshirje:

Studimi i bujqësisë, hortikulturës dhe pyjeve përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në disa nga fushat e detajuara nën 08, “Bujqësia, pyjet, peshkimi dhe veterinaria”.

Studimi i gjuetisë dhe i kurtheve përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0821, “Pyjet”.

053 Shkencat fizike

0531 Kimia

Kimia është studimi i substancave dhe i elementeve të tyre dhe i mënyrës se si ato reagojnë kur kombinohen.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Kimi inorganike

Kimi organike

Kimi fizike

Përjashtime:

Biokimia përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0512, “Biokimi”.

0532 Shkencat e tokës

Shkencat e tokës kanë të bëjnë me studimin e përbërjes dhe strukturës së tokës, duke përfshirë dhe hidrosferën dhe atmosferën.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Kërkimet rreth klimës

Shkenca e tokës

Gjeodezi

Gjeografia (fizike)

Gjeologji

Gjeomatikë

Teknologji gjeohapësinore

Meteorologji

Oqeanografi

Sizmologji

Përjashtime:

Gjeografia sociale përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0314, “Sociologji dhe studime kulturore”. Shkenca e dheut përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0811, “Prodhimi i bimëve dhe i blegtorisë”.

0533 Fizika

Fizika është fusha që ka të bëjë me studimin e vetive dhe ndërveprimeve të materies dhe energjisë. Ajo përfshin studimin e astronomisë dhe të shkencës së hapësirës.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Astronomi

Astrofizikë

Fizikë kimike

Fizikë mjekësore

Optikë

Fizikë

Shkenca e hapësirës

Përjashtime:

Praktika e okulistëve përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0914, “Diagnostifikimi mjekësor dhe teknologjia trajtuese”.

054 Matematika dhe statistika

0541 Matematika

Matematika është studimi i sistemeve deduktive abstrakte. Ajo përfshin algjebrën, aritmetikën, gjeometrinë, analizat reale dhe komplekse dhe matematikën e pastër dhe të aplikuar.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Algjebra

Gjeometria

Matematika

Analiza numerike

Kërkimi operacional

0542 Statistika

Statistika merret me studimin e mbledhjes, përshkrimit, rregullimit dhe analizimit të të dhënave numerike. Studimi i teorisë së probabilitetit dhe shkencës aktuariale përfshihet këtu.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Shkenca aktuariale

Teoria e probabilitetit

Statistikat, aplikimi

Projektimi/disnjimi i anketave

Kampionimi i anketave

Përfshirje:

Këtu përfshihet studimi i statistikave matematikore (teorike).

Përjashtime:

Demografia/studimet e popullsisë përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0314, “Sociologjia dhe studimet kulturore”.

058 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare, që përfshijnë shkencat natyrore, matematikën dhe statistikën

0588 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare, që përfshijnë shkencat natyrore, matematikën dhe statistikën

Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare ose të gjera, në të cilat koha më e madhe e të mësuarit i dedikohet shkencave natyrore, matematikës dhe statistikës klasifikohen nën këtë zë.

06 Teknologjitë e Informacionit dhe Komunikimit

061 Teknologjitë e Informacionit dhe Komunikimit

0611 Përdorimi i kompjuterit

Përdorimi i kompjuterit është studimi i përdorimit të kompjuterëve dhe të programeve, dhe aplikimeve kompjuterike, për qëllime të ndryshme. Këto programe kanë përgjithësisht një kohëzgjatje të shkurtër.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Përdorimi i kompjuterit;

Përdorimi i *software*-ve për llogaritjet (*spread sheets*);

Përdorimi i *software*-ve për përpunimin e të dhënave;

Përdorimi i *software*-ve për botimin në tavolinë;

Përdorimi i *software*-ve për përpunimin e fjalës;

Përdorimi i internetit.

0612 Disenjimi dhe administrimi i bazave të të dhënave dhe rrjetit

Disenjimi dhe administrimi i bazave të të dhënave dhe rrjetit ka të bëjë me studimin e projektimit, mirëmbajtjes dhe integritetit të aplikacioneve *software*-ike. Këtu përfshihen dhe aplikacionet e medieve kompjuterike.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Administrim dhe menaxhim kompjuterësh

Aplikacionet e medieve kompjuterike

Instalim dhe mirëmbajtje e rrjetit kompjuterik

Studime për administratorin e bazës së të dhënave

Administrimi i teknologjisë informatike

Siguria e teknologjisë informatike

Administrim rrjeti

Projektim rrjeti

Projektim uebi

0613 Zhvillimi dhe analiza e *software*-ve dhe aplikacioneve

Zhvillimi dhe analiza e *software*-ve dhe aplikacioneve është studimi i dizajnit dhe zhvillimit të sistemeve kompjuterike dhe i mjediseve informatike.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Programim kompjuterik

Shkenca kompjuterike

Analiza e sistemeve kompjuterike

Disenjimi i sistemeve kompjuterike

Informatikë

Sistemet operative

Zhvillimi i gjuhëve të programimit

Zhvillim *software*-sh

Programim *software*-sh

Përfshirje:

Inxhinieria kompjuterike (*hardware*-ike) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0714, “Elektronikë dhe automatizim”.

Programet dhe kualifikimet për përdorimin e aplikacioneve kompjuterike përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0611, “Përdorimi i kompjuterit”. Disenjimi dhe administrimi i bazave të të dhënave dhe i rrjetit përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0612, “Disenjimi dhe administrimi i bazave të të dhënave dhe rrjetit”.

0619 Teknologjitë e informacionit dhe komunikimit, që nuk janë të klasifikuara diku tjetër

Studimet e teknologjisë së informacionit, që nuk përfshihen/përshtaten në fushat e detajuara, klasifikohen këtu:

Inteligjenca artificiale

068 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinore, që përfshijnë teknologjitë e informacionit dhe komunikimit

0688 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinore, që përfshijnë teknologjitë e informacionit dhe komunikimit

Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinore, në të cilat koha më e madhe e të mësuarit i dedikohet teknologjisë së informacionit dhe komunikimit (TIK), klasifikohen nën këtë fushë.

07 Inxhinieri, industri përpunuese dhe ndërtim

071 Inxhinieria dhe profesionet inxhinierike

0711 Inxhinieria kimike dhe proceset

Inxhinieria kimike dhe proceset kanë të bëjnë me studimin e planifikimit, të disenjimit dhe të zhvillimit të produkteve dhe të proceseve ku ndodhin ndryshime kimike dhe fizike. Këtu

përfshihen projektimet e impianteve kimike dhe të sistemeve të kontrollit.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Inxhinieri kimike

Inxhinieri e proceseve kimike

Teknologji laboratorike

Përpunim naftë/gazi/petrokimikatesh

Operimi i impianteve dhe makinerive (përpunimi)

Teknologji procesi

Përfshirje:

Këtu përfshihet teknologjia e laboratorit, nëse nuk i jepet rëndësi një aplikacioni specifik.

Përfshirje:

Teknologjia laboratorike përjashtohet nga kjo fushë e detajuar, nëse i jepet rëndësi një aplikacioni specifik (biologjik, mjekësor etj.) dhe përfshihet në fushën përkatëse të detajuar (0914 etj.). Bioteknologjia përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0512, “Biokimi”.

Programet dhe kualifikimet me vëmendje të veçantë në prodhimin e një materiali specifik përjashtohen nga kjo fushë e detajuar (p.sh. studimet me vëmendje të veçantë në përpunimin e letrës duhet të përfshihen në fushën e detajuar 0722, “Materialët (xham, letër, plastikë, dru)”.

0712 Teknologjia e mbrojtjes së mjedisit

Teknologjia e mbrojtjes së mjedisit ka të bëjë me studimin e proceseve në mënyrë që të minimizohet shkarkimi dhe mbetjet dhe të shmanget ndotja. Ajo përfshin programe që kanë të bëjnë me kontrollin e ujit, ajrit, tokës etj.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Kontroll i ndotjes së ajrit

Teknologji ekologjike

Eficienca e energjisë

Inxhinieri ambientit

Kontroll i shkarkimeve industriale

Kontroll i ndotjes nga zhurma

Riciklim

Kontroll i ndotjes së ujit

Përfshirje:

Përjashtohen programet dhe kualifikimet që kanë të bëjnë me standardet higjienike në ushqim, ujë etj. nga kjo fushë e detajuar; ato përfshihen në fushën e detajuar 1021, “Higjiena në komunitet”.

Ndërtimi i lidhur me mbetjet dhe menaxhimin e ujit përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0732, “Ndërtimi dhe inxhinieria e ndërtimit”.

0713 Elektriciteti dhe energjia

Elektriciteti dhe energjia ka të bëjë me studimin e instalimit, mirëmbajtjes, riparimit dhe diagnostikimit të defekteve në instalimet elektrike dhe në pajisjet përkatëse të ndërtesave të banimit, komerciale dhe industriale. Këtu përfshihet instalimi dhe mirëmbajtja e rrjeteve nëntokësore dhe mbitokësore të shpërndarjes së energjisë elektrike. Energjia është studimi i gjenerimit/prodhimit të energjisë.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Profesionet që kanë të bëjnë me ajrin e kondicionuar

Inxhinieri klimatike

Riparimi i pajisjeve elektrike

Inxhinieri elektrike

Pajisje elektrike

Prodhimi i energjisë elektrike

Profesione elektrike

Studime energjetike

Shpërndarja e gazit

Profesione që kanë të bëjnë me ngrohjen

Energjia bërthamore, hidraulike dhe termike

Instalimi dhe mirëmbajtja e linjës së energjisë

Prodhimi i energjisë

Ftohje

Energji diellore

Turbina me erë

Përfshirje:

Këtu përfshihet studimi për instalimin, diagnostikimin e defekteve dhe riparimin e pajisjeve të ngrohjes, ajrit të kondicionuar dhe ftohjes.

Përfshirje:

Studimi i sistemeve elektrike të automjeteve përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0716, “Automjetet motorike, anijet dhe avionët”.

0714 Elektronika dhe automatizimi

Elektronika dhe automatizimi është fusha që ka të bëjë me studimin e planifikimit, disenjimit, zhvillimit, mirëmbajtjes dhe monitorimit të pajisjeve elektronike, makinerive dhe sistemeve elektronike. Këtu përfshihet dhe disenjimi i kompjuterëve dhe i pajisjeve për komunikim.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Elektronikë transmetimi
Sistemet e komunikimit
Instalim i pajisjeve të komunikimit
Mirëmbajtje e pajisjeve të komunikimit
Inxhinieri kompjuterike
Riparim kompjuterash
Inxhinieri kontrolli
Teknologji e përpunimit të të dhënave
Teknologji digjitale
Inxhinieri elektronike
Servis i pajisjeve elektronike
Teknologji rrjeti
Robotikë
Teknologji telekomunikacioni
Riparim televizorësh dhe radios
Përfshirje:

Shkencat kompjuterike (Zhvillimi i *software*-ve dhe i aplikacioneve) përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0613, “Zhvillimi dhe analiza e programeve dhe e aplikacioneve”.

0715 Mekanikë dhe profesione metalesh

Mekanika dhe profesionet e metaleve është fusha që studion planifikimin, disenjimin, zhvillimin, prodhimin, mirëmbajtjen dhe monitorimin e makinave, impianteve dhe sistemeve mekanike dhe produkteve metalike. Ajo përfshin projektimin dhe mirëmbajtjen e makinave që prodhojnë mallra dhe shërbime. Fokusi i studimit në këtë fushë të detajuar janë makinat, sistemet mekanike dhe produktet metalike.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Riparim armësh
Hidraulikë
Bravëndreqës dhe riparim çelësash
Inxhinieri mekanike
Profesione mekanike
Veshje dhe modelim metal
Montim, kthim dhe përpunim metal
Inxhinieri metalurgjike
Mekanikë precize
Punime me fletë metalike
Prodhim çeliku
Prodhues veglash
Saldim
Përfshirje:

Studimi i mekanikës dhe i inxhinierisë së automjeteve përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0716, “Automjetet motorike, anijet dhe avionët”.

0716 Automjetet motorike, anijet dhe avionët

Automjetet motorike, anijet dhe avionët kanë të bëjnë me studimin e projektimit, zhvillimit, prodhimit, mirëmbajtjes, diagnostikimit të defekteve, riparimit dhe servisit të mjeteve motorike, duke përfshirë pajisjet e zhvendosjes së dheut dhe makinat bujqësore, anijet, trenat dhe avionët. Tipike është kombinimi i studimeve të strukturave metalike dhe motorëve.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Inxhinieri e hapësirës ajrore
Inxhinieri avionësh
Mirëmbajtje avionësh
Sistemet elektrike automotive
Inxhinieri automotive
Avionika
Karrocieri
Inxhinieria e marinës
Inxhinieria e motoçikletave
Instalimi i paneleve
Ndërtimi i anijeve
Riparim dhe mirëmbajtje trenash
Ndërtim dhe riparim automjeteve
Lustrim/lyerje automjeteve
Përfshirje:

Këtu përfshihet studimi i sistemeve elektrike të automjeteve.

Përfshirje:

Studimi i prodhimit dhe riparimit të automjeteve jo të motorizuara përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0715, “Mekanika dhe puna me metal” (p.sh. biçikletat), ose në fushën e detajuar 0722, “Materialet (qelqi, letra, plastika, druri)” (p.sh. anijet pa motor).

0719 Inxhinieria dhe profesionet inxhinierike, që nuk klasifikohen diku tjetër

Studimet inxhinierike, që nuk mbulohen nga fusha të tjera të detajuara, klasifikohen këtu:

Nanoteknologjia

072 Prodhimi dhe përpunimi

0721 Përpunimi ushqimor

Përpunimi ushqimor është studimi i përpunimit dhe paketimit të ushqimit dhe pijeve, si

dhe i pajisjeve dhe i procedurave të përdorura për prodhimin dhe shpërndarjen e ushqimeve.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Pjekje
Prodhim birre
Thertoret
Ëmbëltoret
Ushqime bulmeti
Përpunim ushqimor dhe i pijeve
Ruajtje ushqimi
Shkencë dhe teknologji ushqimore
Përpunim mishi
Gatim pasticerie
Përpunim duhani
Prodhim vere
Përfshirje:

Këtu përfshihet studimi i trajtimit të ushqimit dhe i higjienës së ushqimit.

Përfshirje:

Restorantet dhe katering u përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 1013, “Hotele, restorante dhe katering”.

Shkenca e të ushqyerit përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e ngushtë 051, “Shkencat biologjike dhe të lidhura me të”.

0722 Materialet (qelqi, letra, plastika dhe druri)

Materialet kanë të bëjnë me studimin e prodhimit të produkteve në qelq, letër, plastikë, dru apo materiale të tjera, si: gur, argjilë, materiale artificiale etj. Programet dhe kualifikimet e përfshira në këtë fushë të detajuar kanë të bëjnë me shumë me një material specifik se sa me njohuri të përgjithshme teknike.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Ndërtim varkash (jomotorike)
Bërje kabinetesh
Zdrukhëtar (mobilitet)
Qeramikë (industriale)
Prodhim mobilie
Punim xhami (industrial)
Prodhim industrial i diamanteve
Prodhim dhe përpunim letre
Prodhim plastike
Përpunim gome
Teknologji druri
Punimi i drurit me makineri
Profesione punimesh druri

Përfshirje:

Studimi i punimeve metalike përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0715, “Mekanikë dhe profesione metallesh”.

Studimi i zdrukhëtarisë dhe karpentierisë ndërtimore përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0732, “Ndërtimi dhe inxhinieria e ndërtimit”.

Studimi i përpunimit kimik në përgjithësi përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0711, “Inxhinieri kimike dhe procese kimike”.

Studimi i shtypjes dhe i lidhjes së librave përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0211, “Teknikat audiovizive dhe prodhimi mediati”.

Programet e artizanatit/zejtarisë (arti dhe zejtaria e qelqit, gdhendja e drurit etj.) përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0214, “Artizanati/zejtaria”.

0723 Tekstilet (veshje, këpucë dhe lëkurë)

Tekstilet (veshjet, këpucët dhe lëkura) kanë të bëjnë me studimin e prodhimit të tekstileve, copave dhe produkteve të lëkurës, veshjeve dhe sendeve të ngjashme, këpucëve dhe formave të tjera të veshjeve për këmbë.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Profesione që kanë të bëjnë me veshjet
Qepje rrobash
Prodhim këpucësh/sandalesh
Prodhim gëzofësh
Prodhim veshjesh
Përpunim lëkure
Takëme/shalë kuajsh
Prodhim këpucësh
Prodhim lëkure
Tjerje
Rrobaqepësi
Profesione tekstiles
Tapiceri
Endje (industriale)
Shkenca e leshit
Përfshirje:

Studimet mbi punët e dorës (endje, qëndisje etj.) përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0214, “Artizanati/zejtaria”.

0724 Minierat dhe nxjerrja e mineraleve

Minierat dhe nxjerrja e mineraleve është studimi i vlerësimit, planifikimit, zhvillimit dhe drejtimit të nxjerrjes së mineraleve, naftës dhe gazit nga toka.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Nxjerrja e qymyrit

Teknologjia minerale

Nxjerrja e mineraleve

Shpimi për naftë dhe gaz

Nxjerrja e naftës dhe e gazit

Nxjerrja e lëndëve të para

Përjashtime:

Studimi i inxhinierisë metalurgjike përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën 0715, “Mekanika dhe profesionet e metaleve”.

Studimi i gjeologjisë përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0532, “Shkencat e tokës”.

073 Arkitektura dhe ndërtimi

0731 Arkitektura dhe planifikimi i qytetit

Arkitektura ka të bëjë me studimin e artit, shkencës dhe teknikave të projektimit të ndërtimit. Ajo përfshin dy qëllimet utilitare, qëndrueshmërinë e strukturës dhe efikasitetin funksional dhe ekonomik të ndërtesës, si edhe aspektet estetike.

Planifikimi i qytetit ka të bëjë me studimin e rritjes së rregulluar dhe përmirësimit të qyteteve nga pikëpamja funksionale dhe estetike.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Projektimi dhe disenjimi arkitekturor urban

Arkitektura

Projektimi i ndërtesës

Hartografia/studimi i tokës

Planifikimi i qytetit

Zhvillimi i komunitetit

Arkitektura e peizazhit

Arkitektura strukturore

Studimi

Planifikimi i qytetit dhe i vendit

Planifikimi urban

Përjashtime:

Studimi i dizajnit të interiorit përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0212, “Moda, interiori dhe dizajni industrial”. Edhe gjeomatika përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0532, “Shkenca e tokës”.

Projektimi dhe ndërtimi i parqeve dhe i kopshëve përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0812, “Hortikultura”.

0732 Ndërtimi dhe inxhinieria e ndërtimit

Ndërtimi është studimi i shkencës, teknologjisë dhe teknikave të montimit, ndërtimit dhe mirëmbajtjes së strukturave rezidenciale, industriale, komerciale dhe publike dhe pajisjeve të tyre. **Inxhinieria e ndërtimit** është studimi i planifikimit, projektimit, testimit dhe mbikëqyrjes së ndërtimit të objekteve në shkallë të madhe, përfshirë sistemet e transporteve, ujësjellësit, sistemet e kanalizimeve të ujërave të zeza etj.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Muratura

Ndërtim urash

Ndërtim objektësh

Inxhinieri ndërtimi

Teknologji ndërtimi

Karpentieri dhe zdrukthëtari (ndërtese)

Inxhinieri civile

Pajisje konstruksioni

Konstruksion metalik (ndërtesa)

Inxhinieri portuale dhe doku

Veshje muri/mbulim tjegullash

Shtrim dysHEMEJE

Ndërtim banese

Kavo (ngjitje) industriale (komerciale)

Murator dhe vendosje tjegullash

Lyerje dhe veshje muri

Suvatim

Hidraulik dhe montim tubash

Ndërtim rrugësh

Inxhinieri dhe teknologji uji

Inxhinieri furnizimi me ujë dhe sisteme të kanalizimeve

Ventilim

Përjashtime:

Instalimi i rrjetit elektrik përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0713, “Elektricitet dhe energji”. Në të njëjtën mënyrë, instalimi dhe riparimi i pajisjeve të sistemit ngrohës, ajrimit të kondicionuar dhe frigoriferike përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0713, “Elektricitet dhe energji”.

078 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare, që përfshijnë inxhinieri, prodhim dhe konstruksion

0788 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinare, që përfshijnë inxhinieri, prodhim dhe konstruksion

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet e zgjeruara ose ndërdisiplinare, në të cilët koha më e madhe e destinuar për mësimnxënie u dedikohet inxhinierisë, prodhimit dhe konstruksionit.

08 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar

081 Bujqësi

0811 Prodhim bimor dhe shtazor

Prodhimi bimor dhe shtazor është studimi i kultivimit, trajtimit dhe korjes së drithërave dhe kullotave dhe mbarështimit dhe menaxhimit të blegtorisë. Ai përfshin studimin e menaxhimit dhe mirëmbajtjes së fermave dhe prodhimin e produkteve bujqësore të papërpunuar dhe të produkteve me origjinë shtazore.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Shkenca bujqësore

Shkenca agronomike dhe e prodhimeve bujqësore

Zooteknikë

Kultivim i kulturave bujqësore

Mbarështim i qenve

Menaxhim ferme dhe kullotash

Fermë

Kultivim pemë frutore

Kultivim drithi

Mbarështim i kuajve

Fermë derrash

Pulari

Kultivim orizi

Kultivim thekre dhe gruri

Mbarështim delesh

Shkenca të tokës

Kultivim kallamsheqeri

Mbjellje perimesh

Vitkulturë

Përfshirje:

Këtu përfshihen studimi i fertilitetit të tokës dhe teknikat e ujitjes.

Përfshihen po ashtu dhe studimi i kulturave të kultivuara në mënyrë intensive si fruta dhe perime.

Përfshirje

Studimi i prodhimit të verës përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0721, “Teknologji ushqimi”.

Hipizmi/ngjarja e kuajve në gara përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 1014 “Sporte”.

0812 Hortikulturë

Hortikulturë është studimi i teknologjisë dhe i menaxhimit hortikultural, florikulturës, metodave të kultivimit në serra, menaxhimit të fidanishteve, kopshtarisë së peizazhit etj.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Florikulturë

Kopshtari

Ruajtje e gjelbërimit

Teknika hortikulturale

Menaxhim fidanishteve

Kultivim terreni me bar

Përfshirje

Këtu përfshihet projektimi dhe ndërtimi i parqeve dhe kopshteve urbane dhe kombëtare.

Përfshihen po ashtu dhe programet e kopshtarisë, që kombinojnë florikulturën dhe rritjen e perimeve.

Përfshirje

Studimi i kultivimit të bimëve bujqësore të ngrënshme (si grurë, oriz, frutë, perime etj.) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0811, “Prodhim bimor dhe shtazor”.

Studimi i shkencës së tokës/dheut, fertilitetit të tokës dhe teknikave të ujitjes përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0811, “Prodhim bimor dhe shtazor”.

Studimi i menaxhimit të parqeve kombëtare përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0522, “Mjedise natyrore dhe faunë e egër”.

Studimi i arkitekturës së peizazhit përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0731, “Arkitekturë dhe planifikim qyteti”.

082 Pyje

0821 Pyje

Pyje është studimi i krijimit, kultivimit, prerjes dhe menaxhimit të pyjeve. Ajo përfshin studimin e gjetisë dhe praktikës së kurtheve.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Djegje qymyri druri

Mirëmbajtje pyjore
Teknika të prodhimit pyjor
Pylltari/inxhinieri pyjore
Gjueti dhe kurthe
Prerje-transportim trupash
Trajtim pemësh
Përfshirje

Studimi i menaxhimit të parqeve kombëtare përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0522, “Mjedise natyrore dhe faunë e egër”.

Teknologji druri (stabiliment sharrash etj.) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0722, “Materiale (qelq, letër, plastikë dhe dru)”.

083 Peshkimi

0831 Peshkim

Peshkimi është studimi i mbarështimit, rritjes dhe kapjes së peshkut dhe produkteve të tjera të detit.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Akuakulturë
Mbarështim peshku
Ferma peshku
Shkencë dhe teknologji peshkimi
Kultivim i perlave
Kultivim i produkteve të detit
Mbarështim i molusqeve
Përfshirje:

Këtu përfshihen programet për funksionimin e peshkarexhave.

Përfshirje:

Studimi i përpunimit industrial të peshkut përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0721, “Përpunim ushqimi/teknologji ushqimore”.

084 Veterinari

0841 Veterinari

Veterinaria është studimi i parandalimit, diagnostikimit dhe trajtimit të sëmundjeve dhe plagëve të kafshët, dhe i kujdesit të tyre të përgjithshëm. Këtu përfshihet studimi i kurimit të kafshëve të sëmura, me plagë që i nënshtrohen trajtimit në klinika veterinare. Përfshihet po ashtu dhe studimi i ofrimit të asistencës për shkencëtarët veterinerë.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Përkujdesje shëndetësore për kafshët

Riprodhim shtazor (shkencë)
Inseminim artificial (i kafshëve)
Asistencë veterinare
Mjekësi veterinare
Infermieri veterinare
Shkenca e veterinarisë
Përfshirje:

Këtu përfshihet shkenca e riprodhimit shtazor.

Përfshirje:

Studimi i mbarështimit shtazor përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0811, “Prodhim bimor dhe shtazor”.

088 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinore, që përfshijnë bujqësinë, pyjet, peshkimin dhe veterinarinë

0888 Programet dhe kualifikimet ndërdisiplinore, që përfshijnë bujqësinë, pyjet, peshkimin dhe veterinarinë

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet ndërdisiplinore, në të cilët koha kryesore për mësimnxënie u dedikohet bujqësisë, pyjeve, peshkimit dhe veterinarisë.

09 Shëndet dhe Mirëqenie

091 Shëndet

0911 Studime dentare

Studime dentare përfshijnë studimin e diagnostifikimit, trajtimit dhe parandalimit të sëmundjeve dhe anormaliteteve të dhëmbëve dhe gingivave. Këtu përfshihet studimi i modelimit, përgatitjes dhe riparimit të protezave dentare dhe pajisjeve ortodontike. Ai, gjithashtu, përfshin studimin e sigurimit të asistencës për dentistët.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Asistencë dentare
Higjienë dentare
Teknologji laborator dentar
Infermieri dentare
Shkenca dentare
Kirurgji dentare
Teknologji dentare
Odontologji
Kirurgji orale
Ortodontikë
Përfshirje:

Këtu përfshihet studimi i shëndetit publik dentar:

0912 Mjekësia

Mjekësia është studimi i parimeve dhe i procedurave të përdorura për parandalimin,

diagnostifikimin, përkujdesjen dhe trajtimin e sëmundjeve, dhe plagosjeve të njerëzve dhe kontrollin e shëndetit të përgjithshëm. Kryesisht, kjo fushë e detajuar konsiston në trajnimin e mjekëve/doktorëve.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Anestezi

Mjekësi ligjore

Patologji ligjore

Mjekësi e përgjithshme

Gerontologji

Gjinekologji

Shkenca mjekësore

Trajnim mjekësor

Mjekësi

Pediatri

Psikiatri

Kirurgji

Trajnime të mjekëve/doktorëve

0913 Infermieri dhe mami

Infermiera është studimi i ofrimit të kujdesit shëndetësor për sëmundje, paaftësi dhe asistencës ndaj mjekëve dhe profesionistëve të tjerë të shëndetit për diagnostikimin dhe trajtimin e pacientëve. Fokusi i kualifikimeve në infermieri është mirëmbajtja dhe kujdesi për shëndetin e pacientëve gjatë sëmundjes dhe gjatë rehabilitimit. Ai përfshin kujdesin shëndetësor për njerëzit e moshuar dhe kujdesin shëndetësor për personat me paaftësi. **Mamia** është studimi i ofrimit të kujdesit për nënat në moshën e riprodhimit, gjatë shtatzënisë, lindjes dhe gjatë periudhës së paslindjes. Ajo përfshin, gjithashtu, kujdesin për të sapolindurin dhe asistencë për nënën gjatë ushqimit me gjë.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Asistent infermier

Infermieri bazike

Infermieri e përgjithshme

Kujdestari shëndetësor për të moshuar

Kujdestari shëndetësor për të paaftë

Programe kujdesi shëndetësor

Higjienë fëmije (infermieri)

Mamia

Ndihmësinfermier/sanitarë

Infermieri psikiatrike

Infermieri e specializuar

Përfshirje:

Programet e kujdesit që përfshijnë **njëkohësisht kujdesin shëndetësor dhe kujdesin social** p.sh. për njerëzit e moshuar janë pjesë e kësaj fushe.

Përjashtime:

Infermiera veterinare përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0841, “Veterinari”.

Infermiera dentare përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0911, “Studime dentare”.

Kujdesi jomjekësor i fëmijëve (kujdesi joshëndetësor) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0922, “Kujdesi për fëmijët dhe shërbime për të rinjtë”.

Kujdesi jomjekësor për të moshuarit (kujdesi joshëndetësor) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0921, “Kujdesi ndaj të moshuarve dhe të rriturve me paaftësi”.

0914 Teknologjia e trajtimit dhe e diagnostikimit mjekësor

Teknologjia e trajtimit dhe diagnostikimit mjekësor është studimi i një game të gjerë të teknologjive të përdorura për diagnostikimin dhe trajtimin e sëmundjeve dhe të metave fizike.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Teknologji ambulance

Teknologji e aparatit ndihmës të dëgjimit

Teknologji laboratorij mjekësor

Teknologji optike

Teknologji proteze

Teknologji radiologjie

Radioterapi

Teknologji e rrezatimit-X (mjekësor)

Përjashtime:

Studimi i teknologjisë laboratorike përjashtohet nga kjo fushë e detajuar, nëse theksi nuk është vënë mbi teknologjinë e laboratorit mjekësor. Teknologjia e përgjithshme laboratorike përfshihet në fushën e detajuar 0711, “Procese dhe inxhinieri kimike”. Teknologjia laboratorike, ku theksi vendoset mbi aplikime specifike (biologji, kimi, fizikë etj.) përfshihet në fushën përkatëse të detajuar (0511, 0531, 0533 etj.).

Studimi i teknologjisë dentare përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0911, “Studime dentare”.

0915 Terapi dhe rehabilitim

Terapi dhe rehabilitim është studimi i rikuperimit të aftësive fizike normale për individët me paaftësi të përkohshme ose të përhershme.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Programe dietike
Masazhim mjekësor
Nutricion/dietetikë
Terapi profesionale
Fizioterapi
Rehabilitim
Terapi të foluri
Përrjashtime:

Studimi i psikoterapisë përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0313, “Psikologji”.

Studimi i shkencës së nutricionit/ushqyerjes përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e ngushtë 051, “Shkenca biologjike dhe të lidhura me të”.

0916 Farmaci

Farmacia është studimi i medikamenteve dhe i efekteve të tyre mbi njerëzit. Ajo përfshin përgatitjen, shpërndarjen dhe administrimin e medikamenteve.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Farmacia e shpërndarjes
Farmaci
Përrjashtime:

Studimi i farmakologjisë përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0511, “Biologji”.

0917 Mjekësi dhe terapi tradicionale dhe komplementare

Mjekësia tradicionale dhe komplementare është studimi i mjekësisë alternative.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Akupunkturë dhe mjekësi orientale
Aromaterapi
Mjekësi ayurvedike
Herbalizëm
Herbologji
Mjekësi holistike
Mjekësi homeopatie
Mjekësi tradicionale, për shembull kineze

092 Mirëqenie

0921 Kujdesi i të moshuarve dhe i të rriturve me aftësi të kufizuara

Kujdesi ndaj të moshuarve dhe të rriturve me aftësi të kufizuara është studimi i kujdesit jomjekësor për të moshuarit dhe të rriturit me aftësi të kufizuara.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Kujdesi i të moshuarve

Kujdesi jomjekësor i të rriturve me aftësi të kufizuara

Kujdesi personal i të rriturve

Përrjashtime:

Studimi i kujdesit shëndetësor ndaj të moshuarve dhe të rriturve me aftësi të kufizuara përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0913, “Infermieri dhe mami”.

0922 Kujdesi për fëmijë dhe shërbime për të rinj

Kujdesi për fëmijë dhe shërbimet për të rinj janë studimi i zhvillimit dhe kujdesit jomjekësor ndaj fëmijëve dhe të rinjve. Ai përfshin studimin e aktiviteteve rekreative dhe çlodhëse si një shërbim social për fëmijë në shkollë dhe të rritur të rinj.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Kujdesi për fëmijë

Programe rekreacioni për fëmijë

Kujdes ditor

Kujdes jomjekësor për fëmijë me aftësi të kufizuara

Shërbime për të rinj

Programe për punonjës të grup-moshës së re

Përrjashtime:

Studimi i arsimimit në fëmijërinë e hershme në nivel parashkollor përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0112, “Trajnim i mësuesve të ciklit parashkollor”.

Studimi i kujdesit shëndetësor për fëmijët përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0913, “Infermieri dhe mami”.

0923 Punë sociale dhe këshillim

Punë sociale dhe këshillim është studimi i nevojave për mirëqenie të komuniteteve, grupeve specifike dhe individëve dhe mënyrave të duhura për të plotësuar këto nevoja. Vëmendja përqendrohet te mirëqenia sociale me theks te politikëkat sociale dhe praktika.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Këshillim për abuzimin me alkoolin dhe drogën
Alkooli, duhani, droga (njohuri mbi to)

Mbështetje në rast krize

Këshillim familjar dhe për çifte të martuara

Bullizëm dhe keqtrajtim (njohuri mbi to)

Trajnim i oficerit të shërbimit të faljes

Trajnim i oficerit të shërbimit të provës

Politikë sociale

Praktikë sociale

Teori sociale (e aplikuar)

Punë sociale (mirëqenien)

Këshillim profesional

Udhëzime profesionale

Përfshirje:

Studimi i sociologjisë dhe i shkencave sociale përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0314, “Sociologji dhe studime kulturore”.

Studimet që kombinojnë kujdesin shëndetësor dhe kujdesin social (p.sh. për njerëzit e moshuar) përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0913, “Infermieri dhe mami”.

098 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shëndetin dhe mirëqenien

0988 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shëndetin dhe mirëqenien

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet e zgjeruara dhe ndërdisiplinare, në të cilët koha kryesore e planifikuar për mësim i dedikohet shëndetit dhe mirëqenies.

10 Shërbimet

101 Shërbime personale

1011 Shërbime shtëpiake

Shërbime shtëpiake janë studimi i shërbimeve të ndryshme shtëpiake, të tilla si kujdestari shtëpie, pastrim, larje, qepje etj.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Kujdestari, mirëmbajtje shtëpie dhe punonjës shërbimi në shtëpi

Pastrim oxhaku

Pastrim

Kuzhinier (shtëpie)

Shkencë domestike

Pastrim kimik

Shërbim funeral dhe shkenca mortore

Ekonomi shtëpiake

Lavanderi

Punë me gjilpërë (shtëpi)

Qepje (shtëpi)

Pastrim i dritareve

Përfshirje:

Pastrimi përfshihet në këtë fushë edhe nëse është i orientuar drejt pastrimit të ambienteve të shkollave, spitaleve, fabrikave etj.

Përfshirje:

Studimi i mirëmbajtjes së ndërtesës përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0732, “Ndërtimi dhe inxhinieria e ndërtimit”.

1012 Shërbime bukurie dhe floku

Shërbime bukurie dhe floku janë studimi i kujdesit për flokun dhe trupin, me qëllim paraqitjen sa më estetike.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Berber

Terapi bukurie

Kozmetikë (*make up*)

Fitnes dhe kontroll i peshës

Rregullim i flokëve

Manikyr

Pedikyr

1013 Hotele, restorante dhe katering

Hotele, restorante dhe katering është studimi i shërbimit të ushqimeve, pijeve, akomodimit dhe shërbimeve të tjera të lidhur me hotelet dhe restorantet etj.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Katering

Gatim (restorant dhe hotele)

Përgatitje ushqimi të shpejtë (*fast food*)

Shërbim ushqimi

Shërbim mikpritjeje

Studime hotelerie dhe restoranti

Trajnim për recepsionist hoteli

Shërbime hotelerie

Shërbime bari dhe pritjeje

Përfshirje:

Studimi i përpunimit të ushqimit (industrial) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0721, “Përpunim ushqimi”.

Trajnimit për recepsionist (i përgjithshëm) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe

përfshihet në fushën e detajuar 0415, “Punë sekretarie dhe zyre”.

1014 Sporte

Sportet përfshijnë studimin e teknikave dhe aftësive në një sport të caktuar.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Studime për trajner sportiv

Teknika dhe aftësim në një sport të caktuar

Trajnimi i arbitrave/gjyqtarëve dhe zyrtarëve të sporteve të tjera

Përfshirje:

Këtu përfshihet garimi me kuaj. Në këtë fushë përfshihet dhe loja e shahut.

Përfshirje:

Trajnimi i mësuesve të shkollave për edukim fizik (mësues sporti) përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0114, “Trajnim për mësues me specializim lënde”.

Shërbimet e fitnesit përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 1012, “Shërbime bukurie dhe rregullim floku”.

1015 Udhëtim, turizëm dhe kohë e lirë

Udhëtimi dhe turizmi është studimi i marketingut dhe reklamimit të destinacioneve dhe eventeve turistike. Ai përfshin studimin e praktikave të rezervimit dhe blerjes së biletave.

Koha e lirë është studimi i aktiviteteve rekreative dhe të kohës së lirë për individë dhe grupe individësh.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Ngjitje me litar

Aktivitetet për aventurë

Trajnimi i ekuipazhit tokësor (aeroport)

Guidë, drejtim grupi turistik

Rekreacion dhe kohë e lirë

Programe për profesione turistike

Shërbime agjencie udhëtimi

Udhëtim dhe turizëm

Shërbime udhëtimi

Përfshirje:

Këtu përfshihet trajnimi bazë për mënyrën se si të trajtohen turistët.

Përfshirje:

Studimi i aktiviteteve rekreative dhe në kohën e lirë për fëmijët e shkollave përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0922, “Përkujdesje për fëmijët dhe shërbime për të rinj”.

102 Higjienë dhe shërbime shëndeti në punë

1021 Higjienë komunitare

Higjiena komunitare është studimi i shërbimeve komunitare, që kanë lidhje me çështje që prekin shëndetin publik, të tilla si standardet higjienike në ushqim, furnizim me ujë, largimin e ujërave të zeza dhe mbetjet komunale si edhe pastrimin e rrugëve.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Higjienë në komunitet

Standarde higjienike

Mbledhje e mbeturinave

Zhvendosje e mbeturinave/shkarkimeve urbane

Pastrim rrugësh

Furnizim me ujë (shërbime)

Menaxhim mbetjesh

1022 Shëndeti dhe siguria në punë

Shëndeti dhe siguria në punë është studimi i njohjes, vlerësimit dhe kontrollit të faktorëve mjedisorë të lidhur me vendin e punës.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Ergonomia (shëndeti dhe siguria në punë)

Shëndeti dhe siguria në vendin e punës

Mirëqenia industriale

Mbrojtja në punë

Siguria në punë

Mirëqenia në punë (siguria)

Shëndeti në punë dhe higjiena industriale

Siguria profesionale

Menaxhim stresi

Mjedise pune

Përfshirje:

Studimi i rehabilitimit profesional dhe terapia profesionale përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0915, “Terapi dhe rehabilitim”.

Studimi i ligjit të punës përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në 0421, “Drejtesi”.

Studimi i ergonomisë përjashtohet nga kjo fushë e detajuar, nëse vëmendja kushtohet mbi aspekte teknike dhe përfshihet në fushën e përshtatshme të detajuar nën pikën 071, “Inxhinieri dhe profesione inxhinierike”.

103 Shërbime sigurie

1031 Forca të armatosura dhe mbrojtje

Forca të armatosura dhe mbrojtje është studimi i shërbimeve në komunitet të lidhura me

luftën dhe mbrojtjen, të projektuara për të ofruar trajnim në parimet dhe praktikën e shkencave ushtarake.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Trajnim i forcave ajrore
Trajnim i forcave të armatosura
Studime mbi mbrojtjen
Shkenca ushtarake
Trajnim naval
Teori lufte
Përgjashtime:

Personeli ushtarak që merr pjesë në programet joushtarake duhet të klasifikohet në përputhje me përmbajtjen e subjektit të programit të trajnimit.

1032 Mbrotje e individëve dhe e pronës

Mbrojtja e individëve dhe e pronës është studimi i shërbimeve ndaj komunitetit të përqendruara në mbrojtjen e pronës dhe të individëve. Ajo përfshin trajnime në punë policimi, siguri publike, masa mbrojtëse nga zjarri dhe fike të zjarrit.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Siguri civile
Programe doganore
Mbrojtje nga zjarri
Teknologji zjarri
Sigurim/ruajtje jete
Punë policore
Studime policimi
Gardian (në institucione parandalimi/burg)
Siguri publike
Shërbime sigurie dhe parandalimi të humbjes
Roje sigurie
Përgjashtime:

Studimi i legjislacionit përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në 0421, “Drejtësi”.

Studimi i kriminologjisë përjashtohet nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihet në fushën e detajuar 0314, “Sociologji dhe studime kulturele”.

104 Shërbime transporti

1041 Shërbime transporti

Transporti është studimi i funksionimit, navigimit dhe drejtimit të anijeve, trenave, avionëve dhe formave të tjera të transportit.

Këtu klasifikohen programet dhe kualifikimet, me përmbajtje kryesore, si më poshtë:

Funksionim avioni
Kontroll trafiku ajror
Siguri trafiku ajror
Trajnim i ekuipazhit të avionit
Programe komunikimi (ajror, hekurudhor, rrugor etj.)

Drejtim automjeti dhe vinçi
Programe drejtimi automjeti
Fluturim dhe navigacion
Teknologji navigacioni
Shërbim postal
Operacione hekurudhore
Operacione mjetesh motorike rrugore
Funksionim anije
Navigim
Studime transporti
Përgjashtime:

Programet në shërbime rrjeti telefonik përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0714, “Elektronikë dhe automatizim”. Programet për operimin e *switchboard*-eve/centraleve telefonike përjashtohen nga kjo fushë e detajuar dhe përfshihen në fushën e detajuar 0415, “Punë sekretarie dhe zyre”.

108 Programe ndërdisiplinare dhe kualifikime që përfshijnë shërbime

1088 Programe ndërdisiplinare dhe kualifikime që përfshijnë shërbime

Këtu klasifikohen programe dhe kualifikime ndërdisiplinare, në të cilat pjesa kryesore e kohës për të mësuarit u dedikohet shërbimeve.

SHTOJCA I
KSNA-F 2013: LISTA E KODEVE TË MUNDSHME

Fusha e gjerë	Fusha e ngushtë	Fusha e detajuar
00 Programe dhe kualifikime të përgjithshme	000 Programe dhe kualifikime të përgjithshme të papërcaktuar më tej	0000 Programe dhe kualifikime të përgjithshme të papërcaktuar më tej
	001 Programe dhe kualifikime bazë	0011 Programe dhe kualifikime bazë
	002 Shkrim-këndim dhe numërim	0021 Shkrim-këndim dhe numërim
	003 Aftësi dhe zhvillim individual	0031 Aftësi dhe zhvillim individual
	009 Programe dhe kualifikime të përgjithshme të paklasifikuara diku tjetër	0099 Programe dhe kualifikime të përgjithshme të paklasifikuara diku tjetër
01 Arsim	011 Arsim	0110 Arsim i papërcaktuar më tej 0111 Shkenca arsimi 0112 Trajnim për mësuesit e ciklit parashkollor 0113 Trajnim për mësuesit pa specializim lënde 0114 Trajnim për mësuesit me specializim lënde 0119 Arsim i paklasifikuar diku tjetër
	018 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arsimin	0188 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arsimin
02 Arte dhe shkenca humane	020 Arte dhe shkenca humane të paspecifikuara më tej	0200 Arte dhe shkenca humane të paspecifikuara më tej
	021 Arte	0210 Arte të paklasifikuara diku tjetër 0211 Teknika audiovizuale dhe produksion mediatik 0212 Modë, dizajn interior dhe industrial 0213 Arte të bukura 0214 Artizanati/zejtaria 0215 Arte muzikore dhe përfomimi 0219 Arte të paklasifikuara diku tjetër
	022 Shkenca humane (përveç gjuhëve)	0220 Shkenca humane (përveç gjuhëve) të paspecifikuara më tej 0221 Fe dhe teologji 0222 Histori dhe arkeologji 0223 Filozofi dhe etikë 0229 Shkenca humane (përveç gjuhëve) të paklasifikuara diku tjetër
	023 Gjuhë të huaja	0230 Gjuhë të huaja të paspecifikuara më tej 0231 Mësimi i gjuhës 0232 Literaturë dhe linguistikë 0239 Gjuhë të huaja të paklasifikuara diku tjetër
	028 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arte dhe shkenca humane	0288 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arte dhe shkenca humane
	029 Arte dhe shkenca humane të paklasifikuara diku tjetër	0299 Arte dhe shkenca humane të paklasifikuara diku tjetër
03 Shkenca sociale, gazetari dhe informim	030 Shkenca sociale, gazetari dhe informim të papërcaktuara më tej	0300 Shkenca sociale, gazetari dhe informim të papërcaktuara më tej
	031 Shkenca sociale dhe të sjelljes	0310 Shkenca sociale dhe të sjelljes të papërcaktuara më tej 0311 Ekonomi 0312 Shkenca politike dhe civile 0313 Psikologji 0314 Sociologji dhe shkenca kulture 0319 Shkenca sociale dhe të sjelljes të

		paklasifikuara diku tjetër
	032 Gazetari dhe informim	0320 Gazetari dhe informim të papërcaktuara më tej 0321 Gazetari dhe raportim 0322 Bibliotekë, informim dhe studime arkivistike 0329 Gazetari dhe informim të paklasifikuara diku tjetër
	038 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shkencë sociale, gazetari dhe informim	0388 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shkencë sociale, gazetari dhe informim
	039 Shkencë sociale, gazetari dhe informim të paklasifikuara diku tjetër	0399 Shkencë sociale, gazetari dhe informim të paklasifikuara diku tjetër
04 Biznes, administrim dhe drejtësi	040 Biznes, administrim dhe drejtësi të papërcaktuara më tej	0400 Biznes, administrim dhe drejtësi të papërcaktuara më tej
	041 Biznes dhe administrim	0410 Biznes dhe administrim të papërcaktuara më tej 0411 Kontabilitet dhe tatime 0412 Financë, bankë dhe sigurime 0413 Menaxhim dhe administrim 0414 Marketing dhe reklamim 0415 Punë sekretarie dhe zyre 0416 Shitjet me shumicë dhe pakicë 0417 Aftësi pune 0419 Biznes dhe administrim të paklasifikuara diku tjetër
	042 Drejtësi	0421 Drejtësi
	048 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë biznes, administrim dhe drejtësi	0488 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë biznes, administrim dhe drejtësi
	049 Biznes, administrim dhe drejtësi të paklasifikuara diku tjetër	0499 Biznes, administrim dhe drejtësi të paklasifikuara diku tjetër
05 Shkencë natyrore, matematikë dhe statistikë	050 Shkencë natyrore, matematikë dhe statistikë të papërcaktuara më tej	0500 Shkencë natyrore, matematikë dhe statistikë të papërcaktuara më tej
	051 Shkencë biologjike dhe të lidhura me të	0510 Shkencë biologjike dhe të lidhura me të, të papërcaktuar më tej 0511 Biologji 0512 Biokimi 0519 Shkencë biologjike dhe të lidhura me të, të paklasifikuara diku tjetër
	052 Mjedis	0520 Mjedis i papërcaktuar më tej 0521 Shkencë mjedisore 0522 Mjedis natyrore dhe faunë e egër 0529 Mjedis i paklasifikuar diku tjetër
	053 Shkencë fizike	0530 Shkencë fizike të papërcaktuara më tej 0531 Kimi 0532 Shkencë të tokës 0533 Fizikë 0539 Shkencë fizike të paklasifikuara diku tjetër
	054 Matematikë dhe statistikë	0540 Matematikë dhe statistikë të papërcaktuara më tej 0541 Matematikë 0542 Statistikë
	058 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shkencë natyrore, matematikë dhe statistikë	0588 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shkencë natyrore, matematikë dhe statistikë
	059 Shkencë natyrore, matematikë dhe statistikë të paklasifikuara diku tjetër	0599 Shkencë natyrore, matematikë dhe statistikë të paklasifikuara diku tjetër

06 Teknologji Informati dhe Komunikimi (TIK)	061 Teknologji Informati dhe Komunikimi (TIK)	0610 Teknologji Informati dhe Komunikimi (TIK) të papërcaktuara më tej 0611 Përdorim kompjuteri 0612 Projektim dhe administrim baze të dhënash dhe rrjeti 0613 Zhvillim dhe analizë <i>software</i> -ke dhe aplikacionesh 0619 Teknologji Informati dhe Komunikimi (TIK) të paklasifikuara diku tjetër
	068 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë Teknologjitë e Informatit dhe Komunikimit (TIK)	0688 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë Teknologjitë e Informatit dhe Komunikimit (TIK)
07 Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim	070 Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim të papërcaktuara më tej	0700 Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim të papërcaktuara më tej
	071 Inxhinieri dhe profesione inxhinierike	0710 Inxhinieri dhe profesione inxhinierike të papërcaktuara më tej 0711 Inxhinieri kimike dhe proceset 0712 Teknologji mbrojtje mjedisore 0713 Elektricitet dhe energji 0714 Elektronikë dhe automatizim 0715 Mekanikë dhe profesione punim metali 0716 Mjete motorike, anije dhe avionë 0719 Inxhinieri dhe profesione inxhinierike të paklasifikuara diku tjetër
	072 Prodhim dhe përpunim	0720 Prodhim dhe përpunim të papërcaktuara më tej 0721 Teknologji ushqimore 0722 Materiale (qelq, letër, plastikë dhe dru) 0723 Tekstile (veshje, këpucë dhe lëkurë) 0724 Minierë dhe industri nxjerrëse 0729 Prodhim dhe përpunim të paklasifikuara diku tjetër
	073 Arkitekturë dhe Ndërtim	0730 Arkitekturë dhe ndërtim të papërcaktuara më tej 0731 Arkitekturë dhe planifikim qyteti 0732 'Ndërtimi dhe inxhinieria e ndërtimit'
	078 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë inxhinieri, prodhim dhe ndërtim	0788 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë inxhinieri, prodhim dhe ndërtim
	079 Inxhinieri, Prodhim dhe ndërtim të paklasifikuara diku tjetër	0799 Inxhinieri, Prodhim dhe ndërtim të paklasifikuara diku tjetër
	080 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar	0800 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar të papërcaktuara më tej
	081 Bujqësi	0810 Bujqësi e papërcaktuar më tej 0811 Prodhim bimor dhe shtazor 0812 Hortikulturë 0819 Bujqësi e paklasifikuar diku tjetër
	082 Pyje	0821 Pyje
	083 Peshkim	0831 Peshkim
	084 Veterinar	0841 Veterinar
	088 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar	0888 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar
	089 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar të paklasifikuara diku tjetër	0899 Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar të paklasifikuara diku tjetër
09 Shëndet dhe mirëqenie	09 Shëndet dhe mirëqenie të papërcaktuara më tej	0900 Shëndet dhe mirëqenie të papërcaktuara më tej

	091 Shëndet	0910 Shëndet i papërcaktuar më tej 0911 Studime dentare 0912 Mjekësi 0913 Infermieri dhe mami 0914 Teknologji diagnostikimi dhe trajtimi mjekësor 0915 Terapi dhe rehabilitim 0916 Farmaci 0917 Mjekësi dhe terapi tradicionale dhe plotësuese 0919 Shëndetësi e paklasifikuar diku tjetër
	092 Mirëqenie	0920 Mirëqenie e papërcaktuar më tej 0921 Kujdestari për të moshuar dhe të rritur me aftësi të kufizuara 0922 Kujdes për fëmijë dhe shërbime për të rinjtë 0923 Punë sociale dhe këshillim 0929 Mirëqenie e paklasifikuar diku tjetër
	098 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shëndetin dhe mirëqenie	0988 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shëndetin dhe mirëqenie
	099 Shëndet dhe mirëqenie të paklasifikuara diku tjetër	0999 Shëndet dhe mirëqenie të paklasifikuara diku tjetër
10 Shërbime	100 Shërbime të papërcaktuar më tej	1000 Shërbime të papërcaktuar më tej
	101 Shërbime personale	1010 Shërbime personale të papërcaktuar më tej 1011 Shërbime shtëpiake 1012 Shërbime bukurie dhe floku 1013 Hotele, restorante dhe catering 1014 Sporte 1015 Udhëtim, turizëm dhe kohë e lirë 1019 Shërbime personale të paklasifikuara diku tjetër
	102 Shërbime higjienë dhe shëndeti në punë	1020 Shërbime higjienë dhe shëndeti në punë të papërcaktuara më tej 1021 Higjienë komuniteti 1022 Shëndet dhe siguri në punë 1029 Shërbime higjienë dhe shëndeti në punë të paklasifikuar diku tjetër
	103 Shërbime sigurie	1030 Shërbime sigurie të papërcaktuar më tej 1031 Forca të armatosura dhe mbrojtje 1032 Mbrojtje e individëve dhe pronës 1039 Shërbime sigurie të paklasifikuar diku tjetër
	104 Shërbime transporti	1041 Shërbime transporti
	108 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shërbime	1088 Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shërbime
	109 Shërbime të paklasifikuar diku tjetër	1099 Shërbime të paklasifikuar diku tjetër
99 Fushë e panjohur	999 Fushë e panjohur	9999 Fushë e panjohur

SHTOJCA II
LISTA E KODIT NUMERIK

00	Programe dhe kualifikime të përgjithshme
000	Programe dhe kualifikime të përgjithshme të papërcaktuara më tej
0000	Programe dhe kualifikime të përgjithshme të papërcaktuara më tej
001	Programe dhe kualifikime bazë
0011	Programe dhe kualifikime bazë
	Programe dhe kualifikime bazë
	Programe dhe kualifikime me spektër të gjerë (të paspecializuar)
	Programe dhe kualifikime jo me fokus në lëndë specifike
	Programe dhe kualifikime në nivel fillor
002	Shkrim-këndim dhe numërim
0021	Shkrim-këndim dhe numërim
	Programe bazë përmirësimi për të rinjtë ose të rriturit
	Shkrim-këndim funksional
	Shkrim-këndim
	Numërim
	Shkrim-këndim i thjeshtë
003	Aftësi individuale dhe zhvillim
0031	Aftësi individuale dhe zhvillim
	Argumentim dhe prezantim
	Trajnim për të qenët bindës
	Aftësi komunikimi
	Bashkëpunim
	Zhvillim i kapaciteteve të sjelljes
	Zhvillim i aftësive mendore
	Zhvillim i kapaciteteve individuale organizative
	Përmirësimi i aftësive personale
	Trajnim i zhvillimit të jetës në familje
	Programe për kërkim pune
	Programe me orientim ndaj jetës
	Kurse prindërimi
	Planifikim karriere personale
	Zhvillim individual
	Të menduar pozitiv
	Teknika prezantimi
	Të folurit publik
	Vetëbesimi
	Aftësitë e vetëvlerësimit
	Kompetencë sociale
	Punë në grup
	Menaxhim kohe
009	Programe të përgjithshme dhe kualifikime të paklasifikuara diku tjetër
0099	Programe të përgjithshme dhe kualifikime të paklasifikuara diku tjetër
01	Edukim
011	Edukim
0110	Edukim i papërcaktuar më tej
0111	Shkenca edukimi
	Zhvillim kurrikulash (teori)
	Studime kurrikulash
	Didaktikë
	Metodologji e arsimimit në distancë
	Shkenca arsimit
	Vlerësim arsimor, testim dhe matje

	Shkenca pedagogjike (arsim)
0112	Trajnim për mësuesit e ciklit parashkollor
	Mësimdhënie në fëmijërinë e hershme (brenda mjediseve shkollore)
	Trajnim për mësues parashkollorë
0113	Trajnim mësuesish pa specializim lënde
	Trajnim për mësuesit lidhur me mësimdhënien e shkrim-këndimit dhe numërimit për të rriturit
	Trajnim për mësues klase
	Edukim për mësues të ciklit shkolle elementar
	Trajnim mësuesi indigjen
	Mësimdhënie në ciklin e lartë të 9 vjeçares (arsimit të mesëm të ulët)
	Mësimdhënie në ciklin fillor
	Mësimdhënie në arsimim special
0114	Trajnim për mësuesit me specializim lënde
	Trajnim mësuesi – arte dhe artizanat
	Trajnim mësuesi – lëndë komerciale
	Trajnim mësuesi – muzikë
	Trajnim mësuesi – infermieri
	Trajnim mësuesi – fiskulturë
	Trajnim mësuesi – gjuhë e dytë
	Trajnim mësuesi – lëndë teorike specifike (p.sh. matematikë, histori)
	Trajnim mësuesi – lëndë teknike
	Trajnim mësuesi – lëndë profesionale
	Kurse trajnimi mësuesish për mësuesit universitarë
	Trajnim për instruktorët e drejtimit të automjeteve
0119	Arsim i paklasifikuar diku tjetër
018	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arsimin
0188	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arsimin
02	Arte dhe shkenca humane
020	Arte dhe shkenca humane të papërcaktuara më tej
0200	Arte dhe shkenca humane të papërcaktuara më tej
021	Arte
0210	Arte të papërcaktuara më tej
0211	Teknika audio-vizuale dhe prodhim mediatik
	Animacion
	Libërlidhja dhe përfundimi (printimi)
	Lidhja e librave
	Funksionim kamere
	Kinematografi
	Faqosje (printim)
	Funksionim i pajisjes faqësore

	Prodhim i lojrave kompjuterike
	Grafikë kompjuterike
	Shkrim në kompjuter
	Publikim në desktop
	Trajnim për DJ
	Editim filmi dhe TV
	Produksion filmi dhe video
	Dizajn grafik
	Riprodhim grafik
	Ilustrim
	Projektim media interaktive
	<i>Layout</i>
	Teknika mas media
	Produksion multimedial
	Zhvillim fotografie
	Fotografi
	Operacione paraprintimi
	Përfundimi i printimit dhe lidhja
	Printim
	Makineri printimi
	Dizajn botimi
	Produksion radiofonik dhe televizioni
	Produksion muzike të regjistruar
	Audio dhe figurë
	Teknika audio
	Faqosje
0212	Modë, modelim interiori dhe idustrial
	Kostumografi
	Dizajn
	Modelim i produkteve idustrialë (artistik)
	Modelim mode
	Modelim idustrial (artistik)
	Aktitekturë interiori
	Dekorim interiori
	Modelim interiori
	Skenograf

	Modelim tredimensional
	Veshje manikinësh
0213	Arte të bukura
	Estetikë
	Histori arti
	Studime arti
	Teori arti
	Kaligrafi
	Vizatim (artistik)
	Gdhendje (artistik)
	Printim i arteve të bukura
	Histori arti
	Litografi
	Pikturë (art)
	Filozofi arti
	Skulpturë
	Skicimi (art)
0214	Artizanatet/Zejtaria
	Qeramikë (punë me dorë)
	Konservim i materialeve kulturore
	Programe artizanati
	Vepra artizanale, arte popullore dhe artizanat
	Punë metali dekorativ
	Qëndistari (artizanale)
	Arte me fibra, tekstile të endur
	Flonistikë (dekorim lulesh)
	Arte dhe punime dore qelqi
	Punim ari
	Punime dore
	Zanate indigjene
	Dizenjim stolish
	Prodhim stolish (artisanal)
	Gdhendje gurësh dhe stolish
	Prodhimi i instrumentëve muzikore (jo industrial)
	Instrumente muzikore (riparim dhe akordim)
	Punë dore me qëndisje

	Korniza pikturash
	Punim argjendi
	Gdhendje guri (artizanal)
	Endje (artizanal)
	Gdhendje në dru
0215	Muzikë dhe arte interpretimi/performimi
	Aktim dhe regjisorë
	Balet
	Koreografi
	Cirk
	Kompozim (muzikë)
	Dirigjim (muzikë)
	Arte kreative dhe performance
	Kërcim
	Regjisorë (teatri)
	Dramë
	Art oratorie
	Modelim mode
	Histori e filmit dhe teatrit
	Histori e muzikës
	Muzikë
	Muzikë dhe skenë
	Kompozim muzikor
	Dirigjim muzikor
	Muzikologji
	Arte performimi
	Teatër/shkenca teatri
0219	Arte të paklasifikuara diku tjetër
022	Shkenca humane (përfshijë gjuhët e huaja)
0220	Shkenca humane (përfshijë gjuhët e huaja) të papërcaktuara më tej
0221	Fe dhe teologji
	Fe
	Histori feje
	Studime feje
	Studimi i feve të ndryshme
	Studimi i librave të shenjtë

	Teologji
0222	Histori dhe arkeologji
	Arkeologji
	Histori kulture
	Studime folklori
	Histori
	Histori dhe filozofi e shkencës dhe teknologjisë
	Histori e literaturës
	Histori i mjekësisë
	Histori e shkencës dhe ideve
	Histori e teknologjisë
	Histori letërsisë
	Studime mesjetare dhe të periudhës së Rilindjes
	Ruajtje e trashëgimisë artistike
0223	Filozofi dhe etikë
	Etikë
	Llogjikë
	Moral
	Filozofi
0229	Shkenca Humane (përveç gjuhëve të huaja) të paklasifikuara diku tjetër
023	Gjuhë
0230	Gjuhë të papërcaktuara më tej
0231	Përvetësimi i gjuhës
	Gjuhë klasike
	Gjuhë ekzogjene
	Gjuhë të huaja
	Programe përkthimi
	Fonetikë
	Gjuhë të dyta
	Semantikë, gjuhë të huaja
	Interpretim i gjuhës me shenja
	Gjuha e shenjave
	Programe përkthimi
0232	Letërsi dhe linguitikë
	Letërsi krahasuese
	Shkrim kreativ

	Programe për gjuhën e parë
	Gjuhë indigjene
	Gjuhësi, e përgjithshme
	Letërsi
	Programe të gjuhës amëtare
	Gjuhë të para vendase
	Filologji (gjuhë e parë)
	Semantikë (gjuhë e parë)
	Studim oratorie dhe retonike
0239	Gjuhë të paklasifikuara diku tjetër
028	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arte dhe shkencë humane
0288	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë arte dhe shkencë humane
029	Arte dhe shkencë humane të paklasifikuara diku tjetër
0299	Arte dhe shkencë humane të paklasifikuara diku tjetër
03	Shkencë sociale, gazetari dhe informim
030	Shkencë sociale, gazetari dhe informim të papërcaktuara më tej
0300	Shkencë sociale, gazetari dhe informim të përcaktuara më tej
031	Shkencë sociale dhe të sjelljes
0310	Shkencë sociale dhe të sjelljes të papërcaktuara më tej
0311	Ekonomiks
	Ekonometri
	Histori ekonomie
	Ekonomiks
	Ekonomi ndërkombëtare
	Makroekonomi
	Llogari kombëtare
	Ekonomi politike
0312	Shkencë politike dhe qytetari
	Qytetari
	Të drejtat e njeriut
	Marrëdhënie ndërkombëtare
	Studime paqe dhe konflikti
	Histori politike
	Shkencë politike
	Politikë
	Studime politikë publike

0313	Psikologji
	Shkenca njohëse
	Terapi me anë të bisedave
	Psikologji zhvillimi dhe e fëmijëve
	Psikoanalizë
	Psikologji
	Psikoterapi
0314	Sociologji dhe studime kulturore
	Kriminologji
	Gjeografi kulturore
	Studime kulturore
	Demografi/studime popullate
	Etnologji
	Futurologji
	Studime gjinore
	Gjeografi (sociale)
	Gjeografi humane
	Kulturë rajonale
	Antropologji sociale
	Teori konflikti social
	Gjeografi sociale
	Sociologji
	Studime mbi gruan
0319	Shkenca sociale dhe sjellje jo të klasifikuara diku tjetër
032	Gazetari dhe informim
0320	Gazetari dhe informim të papërcaktuara më tej
0321	Gazetari dhe raportim
	Gazetari televizive
	Editim
	Informim (formulim dhe përmbajtje)
	Gazetari
	Komunikim masiv (formulim dhe përmbajtje)
	Raportim lajmi
	Publikim (shpërndarje e mesazheve)
0322	Bibliotekë, informim dhe arkivistikë
	Shkenca arkivistike

	Studime kuratoriale
	Dokumentacion
	Shkenca informimi
	Kërkim informacioni
	Trajnim punonjës biblioteke
	Studime bibliotekare
	Dokumentacion muzeal
	Studime muzeale
	Muzeologji
0329	Gazetari dhe informim i paklasifikuar diku tjetër
038	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shkenca sociale, gazetari dhe informim
0388	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shkenca sociale, gazetari dhe informim
039	Shkenca sociale, gazetari dhe informim të paklasifikuara diku tjetër
0399	Shkenca sociale, gazetari dhe informim të paklasifikuara diku tjetër
04	Biznes, administrim dhe drejtësi
040	Biznes, administrim dhe drejtësie pa përcaktuar më tej
0400	Biznes, administrim dhe drejtësi e papërcaktuar më tej
041	Biznes dhe administrim
0410	Biznes dhe administrim i pa përcaktuar më tej
0411	Kontabilitet dhe taksim
	Kontabilitet
	Auditim
	Mbajtje llogarish
	Kontabiliteti tatimor
	Menaxhimi i taksave
0412	Financë, bankë dhe siguracione
	Studime për arkëtar banke
	Bankë dhe financë
	Financë biznesi
	Financë, bankë, siguracione
	Teori finance
	Menaxhim finance
	Siguracion
	Analizë investimi
	Investime dhe sigurime

	Sigurim pensioni
	Sigurim social
	Ndërmjetësim aksionesh
0413	Menaxhim dhe administrim
	Administrim
	Administrim biznesi
	Menaxhim arsimit
	Menaxhim punësimi
	Sipërmarrje
	Trajnim sipërmarrje
	Administrim shëndeti
	Menaxhim burimesh njerëzore
	Administrim publik në nivel lokal
	Menaxhim logjistike
	Menaxhim i arsimit
	Shkenca e menaxhimit
	Aftësi menaxhimi
	Menaxhim zyre
	Teori dhe sjellje organizative
	Vlerësim performance
	Administrim personeli
	Menaxhim personeli
	Administrim publik
	Menaxhim publik dhe institucional
	Menaxhim cilësie
	Rekrutim
	Kurse 'Fillo biznesin tënd'
	Menaxhim ndryshimi furnizimi
	Menaxhim trajnimit
0414	Marketing dhe reklama
	Reklama
	Sjellje konsumatori
	Kërkim tregu
	Marketing (tregtim)
	Komercializim
	Marrëdhënie publike

	Shitje dhe marketing
0415	Punë sekretarie dhe zyre
	Shërbime administrative dhe sekretarie
	Korrespondenca e biznesit
	Programe zyre
	Raportim në gjykata
	Hedhje të dhënash
	Programe sekretarie në gjuhë të huaj
	Përpunim informacioni/ hedhje të dhënash
	Aftësim në përdorimin e tastierës
	Programe sekretarie ligjore
	Shërbime suport menaxhimi
	Programe sekretarie mjekësore
	Automatizim zyre
	Operim i pajisjeve të zyrës
	Trajnim recepsionisti
	Programe sekretarie
	Shënime me dorë
	Stenografi
	Përdorimi i centralit (telefonik)
	Shtypje në tastierë
0416	Shitjet me shumicë dhe pakicë
	Ankandet
	Blerje dhe shitje
	Shërbime konsumatori
	Shitje me pakicë e qumështit dhe produkteve të tij
	Teknika demonstrimi
	Shitje prone të paluajtshme
	Blerje
	Blerje, prokurim dhe kontrata
	Bizneset e pronave të patundshme
	Shitje me pakicë
	Përfaqësues shitjeje
	Mbajtje e stokeve
	Shitje me telefon
	Magazinimi

	Shitje me shumicë
0417	Aftësi profesionale
	Nevojat e klientit
	Njohuri për kompanitë
	Trajnim për shërbim klientele
	Marrëdhënie industriale
	Hyrje në kurse pune
	Organizim në punë
	Sigurim cilësie
	Kurse sindikatah (i përgjithshëm)
	Zhvillim pune
	Aftësi në vendin e punës
	Jeta e punës
0419	Biznes dhe administrim i paklasifikuar diku tjetër
042	Drejtësi
0421	Drejtësi
	E drejtë tregtare
	Studime të drejtësisë penale
	Histori e së drejtës
	E drejtë zakonore
	Legjislacioni islamik (sharia)
	Jurisprudencë
	E drejta e punës
	Legjislacion
	Praktikë legale
	Studime legale
	Noteri/Praktikë noterie
	Studime paraligjore
048	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë biznesin, administrimin, dhe të drejtën
0488	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë biznesin, administrimin, dhe drejtësinë
049	Biznes, administrim, dhe drejtësi të paklasifikuara diku tjetër
0499	Biznes, administrim, dhe drejtësi të paklasifikuara diku tjetër
05	Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë
050	Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë të papërcaktuara më tej
0500	Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë të papërcaktuara më tej

051	Shkenca biologjike dhe të lidhura me të
0510	Shkenca biologjike dhe të lidhura me të të papërcaktuara më tej
0511	Biologji
	Biologji
	Biometrikë
	Botanikë
	Biologji qelizore
	Entomologji
	Gjenetikë
	Shkenca të jetës
	Limnologji
	Mikrobiologji
	Biologji molekulare
	Mykologji
	Omitologji
	Parazitologji
	Zoologji
0512	Biokimi
	Kimi biologjike
	Bioteknologji
	Teknologji qelizore
	Shkenca kriminalistike
	Studim i Kodit gjenetik (ADN, ARN)
	Inxhinieri gjenetike
	Farmakologji
	Teknologji kulture indore
	Toksikologji
	Virologji
0519	Shkenca biologjike dhe të lidhura me të të paklasifikuara diku tjetër
052	Mjedis
0520	Mjedis i paspecifikuar më tej
0521	Shkenca mjedisore
	Ekologji
	Shkenca mjedisore
0522	Mjedise natyrore dhe faunë e egër
	Ruajtja dhe menaxhimi i tokës

	Parqe kombëtare dhe menaxhim faune të egër
	Ruajtje e natyrës
	Menaxhim i faunës të egër
	Studime mbi ruajtjen e faunës së egër
0529	Mjedis i paklasifikuar diku tjetër
053	Shkenca fizike
0530	Shkenca fizike të papërcaktuara më tej
0531	Kimi
	Kimi analitike
	Kimi
	Kimi inorganike
	Kimi organike
	Petrologji
	Kimi fizike
	Kimi e polimerëve
0532	Shkenca të tokës
	Shkenca atmosferike
	Kërkim mbi klimën
	Shkenca e tokës
	Gjeodezi
	Sisteme informimi gjeografik (GIS)
	Gjeografi (natyrë)
	Gjeografi (fizike)
	Gjeoinformatikë
	Gjeologji
	Gjeomatikë
	Gjeofizikë
	Gjeoshkencë
	Teknologji gjeohapsinore
	Hidrogeologji
	Hidrologji
	Shkenca detare
	Meteorologji
	Mineralogji
	Shkena të jetës oqeanike
	Oqeanografi

	Paleontologji
	Sizmiologji
	Vulkanologji
0533	Fizikë
	Akustikë
	Astronomi
	Astrofizikë
	Biofizikë
	Fizikë kimike
	Fizikë mjekësore
	Fizikë nukleare
	Optikë
	Fizikë
	Shkenca planetare
	Shkencë hapsinore
0539	Shkenca fizike të paklasifikuara diku tjetër
054	Matematikë dhe statistikë
0540	Matematikë dhe statistikë e papërcaktuar më tej
0541	Matematikë
	Algjebër
	Matematikë e aplikuar
	Analizë të dhënash (matematikë)
	Gjeometri
	Matematikë
	Analizë numerike
	Kërkim operacional
	Matematikë e pastër
0542	Statistikë
	Shkencat aktuale
	Statistikë e aplikuar
	Statistikë matematike (teorike)
	Teori probabiliteti
	Projektim anketimi
	Kampionim anketimi
058	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shkencat natyrore, matematikën dhe statistikën

0588	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shkencat natyrore, matematikën dhe statistikën
059	Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë të paklasifikuara diku tjetër
0599	Shkenca natyrore, matematikë dhe statistikë të paklasifikuara diku tjetër
06	Teknologji informacioni dhe komunikimi (TIK)
061	Teknologji informacioni dhe komunikimi (TIK)
0610	Teknologji informacioni dhe komunikimi (TIK) i paspecifikuar më tej
0611	Përdorim kompjuteri
	Përdorim <i>software</i> kompjuteri
	Përdorim kompjuteri
	Përdorim interneti
	Përdorim i <i>software</i> -ve për llogaritje (Excel)
	Përdorim i <i>software</i> -ve për përpunim të dhënash
	Përdorim i <i>software</i> -ve për publikim në desktop
	Përdorim i <i>software</i> -ve për përpunim teksti
0612	Dizënjim dhe administrim baze të dhënash dhe rrjeti
	Administrim dhe menaxhim kompjuteri
	Aplikimi i mediave kompjuterike
	Instalim dhe mirëmbajtje rrjeti kompjuterik
	Mbështetje kompjuterike
	Studime për administrim baze të dhënash
	Administrim teknologji informacioni
	Siguri e teknologjisë së informacionit
	Administrim rrjeti
	Projektim rrjeti
	Dizënjim faqe internet (<i>web design</i>)
0613	Zhvillim aplikacioni dhe analizë <i>software</i>
	Programim kompjuterik
	Shkencë kompjuterike
	Analizë e sistemeve kompjuterike
	Dizënjim i sistemeve kompjuterike
	Informatikë (shkenca kompjuterike)
	Sisteme operimi
	Programim (kompjuterik)
	Zhvillim gjuhësh programimi
	Zhvillim <i>software</i> -ik

	Lokalizim <i>software</i> -ik
	Programim <i>software</i> -ik
	Testim <i>software</i> -ik
0619	Teknologji informacioni dhe komunikimi (TIK) të paklasifikuar diku tjetër
	Inteligjencë artificiale
068	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë teknologji informacioni dhe komunikimi (TIK)
0688	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë teknologji informacioni dhe komunikimi (TIK)
07	Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim
070	Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim i papërcaktuar më tej
0700	Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim i papërcaktuar më tej
071	Inxhinieri dhe profesione inxhinierike
0710	Inxhinieri dhe profesione inxhinierike të papërcaktuar më tej
0711	Inxhinieri kimike dhe procese
	Inxhinieri kimike
	Inxhinieri e proceseve kimike
	Programe për asistent laborator
	Programe për teknik laborator
	Teknologji laborator
	Përpunim naftë/gaz/lëndë petrokimike
	Rafineri naftë
	Operim uzine dhe makinerie (përpunim)
	Teknologji procesi
0712	Teknologji për mbrojtje mjedisore
	Kontroll i ndotjes së ajrit
	Teknologji ekologjike
	Eficientë energjie
	Kontroll mjedisor
	Inxhinieri mjedisore
	Teknologji për mbrojtje mjedisore
	Kontroll i shkarkimeve industriale
	Kontrolli i ndotjes nga zhurmat
	Rikiklim
	Kontroll i ndotjes së ujërave
0713	Elektricitet dhe energji
	Profesione lidhur me ajrin e kondicionuar (instalim dhe mirëmbajtje)

	Inxhinieri klime
	Riparim pajisjesh elektrike
	Inxhinieri elektrike
	Montim pajisje elektrike
	Gjenerim rryme elektrike
	Profesione elektricisti
	Studime energjie
	Shpërndaje gazi
	Profesione kaldayisti (instalim dhe mirëmbajtje)
	Energji bërthamore, hidrike dhe termike
	Instalim dhe mirëmbajtje e linjave të rrymës elektrike
	Prodhim rryme elektrike
	Ftohje
	Energji diellore
	Rrymë elektrike diellore
	Turbine ere
0714	Elektronike dhe automatizim
	Automatizim
	Elektronikë televizive
	Sisteme komunikimi
	Instalim i pajisjeve të komunikimit
	Mirëmbajtje e pajisjeve të komunikimit
	Inxhinieri kompjuterike
	Riparim kompjuteri
	Inxhinieri kontrolli
	Teknologji përpunimi të dhënash
	Teknologji dixhitale
	Inxhinieri elektronike
	Shërbim pajisje elektronike
	Teknologji rrjeti
	Robotikë
	Teknologji telekomunikimi
	Riparim televizioni dhe radio
0715	Mekanikë dhe profesione punimi metali
	Prodhim biçikletash
	Riparim biçikletash

	Prodhim bojlerash dhe saldim
	Armë zjarri
	Hidraulikë
	Bravëndreqës dhe riparim çelësash
	Inxhinieri mekanike
	Profesione mekanike
	Modelim dhe derdhje metali
	Montimi i metaleve, kthimi dhe përpunimi
	Programe për profesione metali
	Inxhinieri metalurgjike
	Teknologji metalurgjike
	Mikromekanikë
	Mekanikë precisioni
	Petëzim metali
	Prodhim çeliku
	Tomitor dhe formator
	Bërës orash
	Saldim
0716	Mjete motorike, anije dhe avionë
	Inxhinieri aeronautike
	Inxhinieri aerospaciale
	Mekanike makinerish bujqësore
	Inxhinieri aviacioni
	Mirëmbajtje mjeteve fluturuese
	Sisteme elektrike automotive
	Avionikë
	Trajnim
	Konstruksion helikopteri
	Konstruksion detar
	Inxhinieri detare
	Inxhinieri motoçikletash
	Mekanikë motoçikletash
	Inxhinieri navale
	Ndreqës panelesh
	Konstruksion anije
	Riparim dhe mirëmbajtje treni

	Inxhinieri automjesh dhe motorash
	Ndërtim automjeti
	Diagnostikim automjeti
	Sisteme elektrike automjeti
	Mekanikë automjeti
	Lyerje automjeti
	Riparim automjeti
	Tapicerist makine
	Lyerje automjeti
0719	Inxhinieri dhe profesione inxhinierike të paklasifikuara diku tjetër
	Nanoteknologji
072	Prodhim dhe përpunim
0720	Prodhim dhe përpunim i papërcaktuar më tej
0721	Përpunim ushqimi
	Prodhim buke
	Prodhim birre
	Prerje mishi
	Prodhim djathi
	Prodhim ëmbëlsirash
	Prodhime bulmeti (industrial)
	Shkencë e nënprodukteve të qumështit
	Distileri
	Prodhim ushqimi dhe pije
	Manipulim/higjienë ushqimi
	Përgatitje ushqimi
	Konservim ushqimi
	Industri ushqimore
	Shkenca ushqimi
	Shkenca dhe teknologji ushqimore
	Teknika ushqimore
	Prodhime brumi industrial/prodhim mielli
	Përpunim mishi
	Gatime pastiçerie
	Përpunim duhani
	Prodhim vere
	Shkenca e verës

	Ruajtje/maturim i verës
0722	Materiale (qelq, letër, plastikë dhe dru)
	Ndërtim varke (jo-motorike)
	Bërje kabineti
	Punë thurje me kallam, shëlg dhe bambu
	Karpenteri (mobilje)
	Qeramikë (industriale)
	Mobilje (punë artizanale)
	Prodhim mobiljesh
	Prodhim qelqi
	Prodhim qelqi (industrial)
	Prodhim diamanti industrial
	Prodhim dhe përpunim letre
	Prodhim plastike
	Përpunim gome
	Prerje guri
	Prodhim fibre sintetike
	Teknologjia e drurit
	Përpunim druri
	Teknologji druri
	Profesione punimi të drurit
	Zdrukhtari dhe karpenteri
0723	Tekstile (veshje, këpucë dhe lekurë)
	Punim veshje dhe tekstile
	Industri e veshjeve
	Profesione lidhur me veshje
	Qepje me porosi
	Prerje dhe qepje
	Rrobaqepësi
	Qëndistari dhe punime me qepje (industriale)
	Prodhime këpucësh
	Përpunim i leshit
	Gëzoftari
	Prodhim vjeshjesh
	Thurje (industriale)
	Prodhim i produkteve prej lëkure

	Përpunim lëkure
	Profesione lidhur me lëkurë
	Ngjyrosës lëkure/tekstile
	Pajisje kuajsh
	Qepje (industriale)
	Riparim këpucësh, çizmesh dhe lëkure
	Prodhim këpucësh
	Prodhime lëkure
	Orendi të buta
	Tjerrje
	Rrobaqepsi
	Tekstile, veshje dhe këpucë
	Teknika tekstili
	Profesione lidhur me tekstile
	Tapiceri
	Endje (industriale)
	Shkencë e prodhimit të leshit
0724	Miniera dhe nxjerrje
	Minierë qymyri
	Shpim
	Teknologji minerare
	Inxhinieri minierash
	Nxjerrje mineralesh
	Teknologji miniere
	Shpim nafte dhe gazi
	Nxjerrje nafte dhe gazi
	Mbikqyrje në gurorë
	Nxjerrje e lëndës së parë
0729	Prodhim dhe përpunim i paklasifikuar diku tjetër
073	Arkitekturë dhe konstruksion
0730	Arkitekturë dhe konstruksion i paspecifikuar më tej
0731	Arkitekturë dhe planifikim qyteti
	Projektim dhe planifikim arkitektural urban
	Arkitekturë
	Projektim ndërtesash
	Hartografi/topografi

	Planifikim qyteti
	Zhvillim komuniteti
	Planifikim komuniteti
	Arkitekturë peisazhi
	Zhvillim rural
	Arkitekturë strukturale
	Anketim
	Topografi
	Planifikim qyteti dhe fshati
	Planifikim qyteti dhe rajonal
	Planifikim qyteti
	Planifikim urban
	Studime urbane
0732	Inxhinieri ndërtimi dhe civile
	Muraturë
	Punime me tulla dhe muratura
	Konstruksion urash
	Konstruksion ndërtesash
	Inxhinieri ndërtimi
	Mirëmbajtje ndërtesë
	Rinovim ndërtesë
	Teknologji ndërtimi
	Zdrukthtari dhe karpentieri (ndërtimi)
	Punime çimentoje
	Inxhinieri civile
	Pajisje konstruksioni
	Operim uzine konstruksioni
	Teknologji konstruksioni
	Inxhinieri konstruksioni
	Konstruksion metalike (ndërtesa)
	Shembje
	Inxhinieri portuale
	Vizatim, teknik
	Inxhinieri ekskavimi
	Shttrim pllakash në mur dhe dysHEME
	Veshje dysHEME

	Lustrim
	Ndërtim shtëpie
	Kavo (ngjitje) industriale (komerciale)
	Izolim
	Ujitje dhe drenazhim (ndërtim)
	Murator dhe vendosje tjegullash
	Lyerje dhe veshje muri
	Shtrim tubacionesh
	Suvatim (ndërtim)
	Hidraulik
	Mbikqyrës sasi
	Ndërtim i rrugëve
	Rregullim çatie
	Kanalizime (ndërtesë)
	Punime skelerie
	Murator guri
	Inxhinieri strukturash
	Vizatim teknik
	Inxhinieri e sistemit të furnizimit me ujë dhe rrjetit të shkarkimeve ujore
	Teknologji dhe inxhinieri uji
	Ventilim (ndërtim)
078	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë inxhinieri, prodhim dhe konstruksion
0788	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë inxhinieri, prodhim dhe konstruksion
079	Inxhinieri, prodhim dhe konstruksion i paklasifikuar diku tjetër
0799	Inxhinieri, prodhim dhe konstruksion i paklasifikuar diku tjetër
08	Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar
080	Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar e paspecifikuar më tej
0800	Bujqësi, pyje, peshkim dhe veterinar të paspecifikuar më tej
081	Bujqësi
0810	Bujqësi e paspecifikuar më tej
0811	Prodhim bimor dhe shtazor
	Biznes bujqësor/operacione agrobiznesi
	Ekonomi bujqësore
	Shkenca bujqësore
	Bujqësi

	Agronomi dhe shkenca e drithërave
	Mbarështrim kafshësh
	Blegtori
	Trajnimi i kafshëve
	Aftësim bazë në bujqësi
	Rritje kulturash
	Rritje qensh
	Menaxhim fermash
	Mirëmbajtje ferme
	Bujqësi/blegtori
	Rritje pemësh frutore
	Prodhim frutor
	Mbajtja e patate
	Rritja e drithërave
	Mbarështrimi i kuajve
	Rritja e kuajve
	Teknika ujërë
	Kultivim ullin
	Ndërtim pemishtesh
	Fermë derri
	Pulari
	Përkujdesje për kuaj garash
	Kultivim thekre dhe gruri
	Mbarështrim delesh
	Programe teknike toke dhe uji
	Fertilitet toke
	Shkenca të tokës/dheut
	Kultivim kallamsheqeri
	Kultivim perimesh
	Vinikulturë
	Ndërtim vreshtash
	Vitikulturë
0812	Hortikulturë
	Florikulturë
	Kopshtari
	Konservim gjelbërimi

	Operacion në serrë
	Teknika hortikulture
	Hortikulturë
	Kopshtari peisazhi
	Menaxhim fidanishte (hortikulturë)
	Prodhim i bimëve zbukuruese
	Mirëmbajtje e terreneve sportive
	Kultivimi dhe menaxhimi i terreneve me bar
0819	Bujqësi e paklasifikuar diku tjetër
082	Pyje
0821	Pyje
	Djegje qymyrdru
	Mbajtja e pyjeve
	Teknika të prodhimit pyjor
	Ndarja e pyjeve
	Pyje
	Gjueti dhe kurthe
	Prezjet
	Rënia e pemëve
083	Peshkimi
0831	Peshkimi
	Akuakulturë
	Peshkim në det të thellë
	Mbarështrim peshku
	Ferma peshku
	Mbarështrim peshku
	Peshkimi
	Shkencë dhe teknologji peshkimi
	Marikulturë
	Kultivim perlash
	Mbarështrim fruta deti
	Mbarështrim molusqesh
084	Veterinari
0841	Veterinari
	Kujdes shëndetësor për kafshët
	Riprodhim i kafshëve (shkencë)

	Inseminim artificial (i kafshëve)
	Asistencë veterinare
	Mjekësi veterinare
	Infermieri veterinare
	Shkencë veterinare
088	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që pëfshijnë bujqësi, pyje, peshkim, veterinar
0888	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që pëfshijnë bujqësi, pyje, peshkim, veterinar
089	Bujqësi, pyje, peshkim, veterinar të paklasifikuara diku tjetër
0899	Bujqësi, pyje, peshkim, veterinar të paklasifikuara diku tjetër
09	Shëndet dhe mirëqenie
090	Shëndet dhe mirëqenie të paspecifikuar më tej
0900	Shëndet dhe mirëqenie të paspecifikuar më tej
091	Shëndet
0910	Shëndet i paspecifikuar më tej
0911	Studime dentare
	Stomatologji klinike
	Asistencë dentare
	Higjienë dentare
	Teknologji laborator dentar
	Infermieri dentare
	Shkencë dentare
	Kirurgji dentare
	Teknologji dentare
	Stomatologji
	Odontologji
	Kirurgji orale
	Ortodontikë
0912	Mjekësi
	Anestezi
	Anatomi
	Audiologji/shkenca dëgjimi
	Bakteriologji
	Kardiologji
	Citologji
	Dermatologji
	Epidemiologji

	Mjekësi ligjore
	Patologji ligjore
	Mjekësi e përgjithshme
	Gerontologji
	Gjinekologji
	Hematologji
	Histologji
	Imunologji
	Mjekësi interne/e brendshme
	Shkencë mjekësore
	Trajnim mjekësor
	Mjekësi
	Mjekësi natyropatike
	Neurologji
	Obstetrikë dhe gjinekologji
	Onkologji
	Okulistikë
	Oftalmologji
	Pediatri
	Patologji
	Fiziologji
	Kirurgji plastike
	Mjekësi parandaluese dhe sociale
	Psikiatri
	Stomatologji
	Kirurgji
	Trajnim i doktorëve
	Trajnim i mjekëve
0913	Infermieri dhe mamí
	Asistencë infermierie
	Infermieri bazike
	Infermieri komunitare
	Infermieri e përgjithshme
	Shërbime gerontologjike
	Kujdes shëndetësor për persona të moshuar
	Kujdes shëndetësor për persona me paaftësi

	Programe kujdesi shëndetësor
	Higjienë, mjekësore
	Higjienë për foshnjat (infirmieri)
	Mamí
	Infirmieri për të aftësuar nënat
	Infirmieri
	Ndihmë infirmieri/ordinancë
	Infirmieri psikiatrike
	Infirmieri e specializuar
0914	Teknologji diagnostikimi dhe trajtimi mjekësor
	Shërbim i ambulancës
	Teknologji ambulance
	Prostetikë auditive
	Teknologji emergjence para-mjekësore
	Teknologji mjekësie ligjore
	Teknologji ndihme dëgjimi
	Teknologji laborator mjekësor
	Teknologji mjekësore
	Teknologji mjekësie nukleare
	Prodhim i lenteve optike
	Prostetikë optike
	Teknologji optike
	Prostetikë ortopedike
	Teknologji prostetike
	Radiografi
	Teknologji radiologjie
	Radioterapi
	Teknologji rrezatim-X (mjekësor)
0915	Terapi dhe rehabilitim
	Kiropraktikë
	Programe dietike
	Masazhim (mjekësor)
	Shërbime shëndeti mendor
	Nutricion dhe dietetikë
	Terapi profesionale
	Optometri

	Osteopati
	Fizioterapi
	Refleksologji
	Rehabilitim
	Patologji dhe terapi të foluri
	Rehabilitim profesional
0916	Farmaci
	Farmaci shpërndarëse
	Farmaci
0917	Mjekësi dhe terapi tradicionale dhe komplementare
	Akupunkturë dhe mjekësi orientale
	Aromaterapi
	Mjekësi ayurvedike
	Herbalizëm
	Herbologji
	Mjekësi holistike
	Mjekësi homeopatike
	Mjekësi tradicionale, për shembull kineze
0919	Shëndet i paklasifikuar diku tjetër
092	Mirëqenie
0920	Mirëqenie e paspecifikuar më tej
0921	Kujdes për të moshuarit dhe të rriturit me paaftësi
	Kujdes (jo-mjekësor) për të moshuarit
	Kujdes jo-mjekësor për të rriturit e paaftë
	Kujdes personal për të rriturit
0922	Kujdes për fëmijët dhe shërbime për të rinjtë
	Kujdes për fëmijët (jo-mjekësor)
	Programe rekreacionale për fëmijë
	Kujdes ditor
	Kujdes jo-mjekësor për fëmijët me aftësi të kufizuar
	Programe rekreacionale për të rinjtë
	Shërbime për të rinjtë
	Programe punësimi për të rinjtë
0923	Punë dhe këshillim social
	Këshillim për abuzimin me alkoolin dhe drogën
	Alkooli, duhani, drogat (njohuri rreth tyre)

	Këshillim karriere
	Këshillim
	Mbështetje në rast krize
	Këshillim familjar dhe martesë
	Keqtrajtim (njohuri rreth tij)
	Bulizëm (njohuri rreth tij)
	Trajnim i oficerëve të lirimt me kusht
	Kujdes social
	Politikë sociale
	Praktikë sociale
	Teori sociale (e aplikuar)
	Punë sociale (mirëqenie)
	Këshillim profesional
	Udhëzim profesional
0929	Mirëqenie e paklasifikuar diku tjetër
098	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shëndet dhe mirëqenie
0988	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shëndet dhe mirëqenie
099	Shëndet dhe mirëqenie e paklasifikuar diku tjetër
0999	Shëndet dhe mirëqenie e paklasifikuar diku tjetër
10	Shërbime
100	Shërbime të paspecifikuara më tej
1000	Shërbime të paspecifikuara më tej
101	Shërbime personale
1010	Shërbime personale të papërcaktuar më tej
1011	Shërbime domestike/shtëpiake
	Kujdestari, mirëmbajtja e shtëpisë, shërbim shtëpie
	Pastrim oxhaku
	Pastrim
	Gatim (shtëpi)
	Kujdestari
	Shkencë shtëpiake
	Pastrim kimik (i thatë)
	Shërbime funerale dhe shkencë mortore
	Ekonomi shtëpiake
	Lavanderi
	Punë me gjalpërë (shtëpi)

	Rrobaqepsi (shtëpi)
	Pastrim ditaresh
1012	Shërbime bukurie dhe floku
	Berber
	Terapi bukurie
	Shërbime kozmetike
	Kozmetologji
	Fitnes dhe kontroll peshë trupore
	Shërbime fintesi
	Prerje floku
	Make-up/grim
	Manikyr
	Masazh (bukurie)
	Pedikyr
	Shërbime salloni (terapi bukurie)
	Prodhim parukesh
1013	Hotele, restorante dhe shërbim katering
	Shërbime bari
	Banakier/barist/miksolog
	Katering
	Gatim (restorant dhe kategori hoteli)
	Trajnim krupieri
	Arte kulinarie
	Përgatitje ushqimi <i>fast food</i>
	Shërbime ushqimi dhe mikpritje
	Servirje ushqimi
	Shërbime mikpritje
	Studime hoteli dhe restoranti
	Trajnim recepsionisti hotelerie
	Shërbim hotelerie
	Shërbim pritjeje dhe bari
1014	Sporte
	Bërje rregjistrimesh / rezervimesh (kuaj etj.)
	Zhytje (sport)
	Lojë futbollit
	Gjymnastikë

	Gara me kuaj
	Trajnim fizik (sporte)
	Lidership sporti
	Studime trajner sporti
	Sporte
	Trajner sporti
	Trajnim instruktor sporti
	Arbitra dhe zyrtarë të tjerë sporti
1015	Udhëtim, turizëm dhe kohë e lirë
	Ngjitje me litar (për kohë të lirë)
	Aktivitete me bazë aventurën
	Trajnime i ekuipazhit në tokë (aeropot)
	Guidë, drejtues tui
	Kohë e lirë dhe turizëm
	Zbavitje (rekreacion) dhe kohë e lirë
	Menaxhim rekreacioni
	Turizëm
	Profesione turistike
	Shërbime agjenci udhëtimi
	Udhëtim dhe turizëm
	Shërbime udhëtimi
1019	Shërbime personale të paklasifikuara diku tjetër
102	Shërbime higjienë dhe shëndeti profesional
1020	Shërbime higjienë dhe shëndeti profesional të paspecifikuara më tej
1021	Higjienë komuniteti
	Hedhje e mbeturinave
	Higjienë, komunitet
	Standarde higjenike
	Mbledhja e plehrave
	Largimi i mbetjeve/ shkarkimeve
	Higjienë, Komunitet
	Pastrim rrugësh
	Furnizim me ujë (shërbime)
	Menaxhim mbetjesh
1022	Shëndet dhe siguri profesionale
	Ergonomi (shëndet dhe siguri profesionale)

	Shëndet dhe siguri në vendin e punës
	Mirëqenie industriale
	Siguri në punë
	Mbrojtje e punonjësit
	Sigurimi i punonjësit
	Miëqenie e punonjësit (siguri)
	Shëndet profesional dhe higjiene industriale
	Shëndet dhe siguri profesionale
	Menaxhim stresi
	Mjedis pune
1029	Shërbime higjiene dhe shëndeti profesional të paklasifikuara diku tjetër
103	Shërbime sigurie
1030	Shërbime sigurie të paspecifikuara më tej
1031	Forca të armatosura dhe mbrojtje
	Trajnim ushtarak
	Studime mbi mbrojtjen
	Shkencë ushtarake
	Siguri kombëtare
	Trajnim naval
	Teori lufte
1032	Mbrojtje e personave dhe pronës
	Siguri civile
	Programe doganore
	Zhytje (profesionale)
	Mbrojtje nga zjarri (fikje e zjarrit)
	Teknologji e zjarrit
	Zbatim ligji
	Mbrojtje e jetës
	Punë policore
	Studime policimi
	Punë në institucione me heqje linie
	Siguri publike
	Siguri dhe shërbime për parandalimin e humbjeve
	Mbrojtje/roje e sigurisë
1039	Shërbime sigurie të paklasifikuara diku tjetër
104	Shërbime transporti

1041	Shërbime transporti
	Ekuipazh ajror (fluturim dhe navigim)
	Kontroll trafiku ajror
	Siguri trafiku ajror
	Funksionim mjeti fluturues
	Aviacion
	Drejtim autobusi dhe omnibusi
	Trajnim i ekuipazhit të aeroplanit
	Komunikime (ajror, hekurudhor, rrugor, etj.)
	Drejtim vinçi dhe kamioni
	Trajnim drejtimi mjeti
	Fluturim dhe navigim
	Drejtim automjeti ngritës-pirun
	Operacione postare
	Shkencë nautike
	Teknologji navigacioni
	Shërbime postare
	Operacione hekurudhore
	Operacione të automjeteve rrugore
	Lundrimi
	Programe/kualifikime për detarë
	Drejtim anijeje
	Lundrimi
	Trajnim stjuardese/stjuardi (ajror)
	Studime transporti
	Drejtim kamioni
108	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shërbime
1088	Programe dhe kualifikime ndërdisiplinare që përfshijnë shërbime
109	Shërbime të paklasifikuara diku tjetër
1099	Shërbime të paklasifikuara diku tjetër
99	Fushë e panjohur
999	Fushë e panjohur
9999	Fushë e panjohur

SHTOJCA III
LISTA ALFABETIKE

	A
0413	Administrim
0413	Administrim biznesi
0612	Administrim dhe menaxhim kompjuteri
0413	Administrim personeli
0413	Administrim publik
0413	Administrim publik në nivel lokal
0612	Administrim rrjeti
0413	Administrim shëndeti
0612	Administrim teknologji informacioni
0031	Aftësi komunikimi
0413	Aftësi menaxhimi
0417	Aftësi në vendin e punës
0811	Aftësim bazë në bujqësi
0415	Aftësim në përdorimin e tastierës
0031	Aftësitë e vetëvlerësimit
0811	Agronomi dhe shkenca e drithërave
0212	Aktitekturë interio
1015	Aktivitet me bazë aventurën
0215	Akrim dhe regjistrë
0831	Akuakulturë
0917	Akupunkturë dhe mjekësi orientale
0533	Akustikë
0541	Algjebër
0923	Alkooli, duhani, drogat (njohuri rreth tyre)
0613	Analizë e sistemeve kompjuterike
0412	Analizë investimi
0541	Analizë numerike
0541	Analizë të dhënash (matematikë)
0912	Anatomi
0912	Anestezi
0211	Animacion
0416	Ankandet
0731	Anketim
0314	Antropologji sociale
0612	Aplikimi i medieve kompjuterike
1014	Arbitra dhe zyrtarë të tjerë sporti
0031	Argumentim dhe prezantim
0222	Arkeologji
0731	Arkitekturë
0731	Arkitekturë peizazhi
0731	Arkitekturë strukturale
0715	Armë zjarri
0917	Aromaterapi
0215	Art oratorie
0214	Arte dhe punime dore qelqi
0215	Arte kreative dhe performance
1013	Arte kulinare
0214	Arte me fibra, tekstile të endur
0215	Arte performimi
0911	Asistencë dentare
0913	Asistencë infermierie
0841	Asistencë veterinare
0533	Astrofizikë
0533	Astronomi

0211	Audio dhe figurë
0912	Audiologji/shkenca dëgjimi
0411	Auditim
0714	Automatizim
0415	Automatizim zyre
1041	Aviacion
0716	Avionikë
	B
0912	Bakteriologji
0215	Balet
1013	Banaker/barist/miksolog
0412	Bankë dhe financë
0031	Bashkëpunim
1012	Berber
0715	Bërës orash
0722	Bërje kabineti
1014	Bërje regjistrimesh/rezervimesh (kuaj etj.)
0533	Biofizikë
0511	Biologji
0511	Biologji molekulare
0511	Biologji qelizore
0511	Biometrikë
0512	Bioteknologji
0811	Biznes bujqësor/operacione agrobiznesi
0416	Bizneset e pronave të patundshme
0811	Blegtori
0416	Blerje
0416	Blerje dhe shitje
0416	Blerje, prokurim dhe kontrata
0511	Botanikë
0715	Bravëndreqës dhe riparim çelësash
0811	Bujqësi
0811	Bujqësi/blegtori
0923	Bulizëm (njohuri rreth tij)
	C
0215	Cirk
0912	Citologji
	D
0212	Dekorim interiori
0314	Demografi/studime popullate
0912	Dermatologji
0716	Diagnostikim automjeti
0111	Didaktikë
0215	Dirigjim (muzikë)
0215	Dirigjim muzikor
0721	Distileri
0212	Dizajn
0211	Dizajn botimi
0211	Dizajn grafik
0612	Disenjim faqeje internet (<i>web design</i>)
0613	Disenjim i sistemeve kompjuterike
0214	Disenjim stolish
0821	Djegje qymyrdhuri
0322	Dokumentacion
0322	Dokumentacion muzeal
0215	Dramë
1041	Drejtimit anijeje

1041	Drejtëm autobusi dhe omnibusi
1041	Drejtëm automjeti ngritës-pirun
1041	Drejtëm kamioni
1041	Drejtëm vinçi dhe kamioni
	E
0421	E drejta e punës
0421	E drejtë tregtare
0421	E drejtë zakonore
0321	Editim
0211	Editim filmi dhe TV
0113	Edukim për mësues të ciklit shkollor elementar
0712	Eficiencë energjie
0521	Ekologji
0311	Ekonometri
0811	Ekonomi bujqësore
0311	Ekonomi ndërkombëtare
0311	Ekonomi politike
1011	Ekonomi shtëpiake
0311	Ekonomiks
1041	Ekupazh ajror (fluturim dhe navigim)
0714	Elektronikë televizive
0214	Endje (artizanal)
0723	Endje (industriale)
0713	Energji bërthamore, hidrike dhe termike
0713	Energji diellore
0511	Entomologji
0912	Epidemiologji
1022	Ergonomi (shëndet dhe siguri profesionale)
0213	Estetikë
0223	Etikë
0314	Etnologji
	F
0211	Faqosje
0211	Faqosje (printim)
0916	Farmaci
0916	Farmaci shpërndarëse
0512	Farmakologji
0221	Fe
0831	Ferma peshku
0811	Fermë derri
0811	Fertilitet toke
0232	Filologji (gjuhë e parë)
0223	Filozofi
0213	Filozofi arti
0412	Financë biznesi
0412	Financë, bankë, siguracione
1012	Fitness dhe kontroll peshë trupore
0533	Fizikë
0533	Fizikë kimike
0533	Fizikë mjekësore
0533	Fizikë nukleare
0912	Fiziologji
0915	Fizioterapi
0812	Florikulturë
0214	Floristikë (dekorim lulesh)
1041	Fluturim dhe navigim
0231	Fonetikë

0211	Fotografi
0713	Ftohje
0211	Funksionim i pajisjes faqesëse
0211	Funksionim kamere
1041	Funksionim mjeti fluturues
1021	Furnizim me ujë (shërbime)
0314	Futurologji
	G
1014	Gara me kuaj
1013	Gatim (restorant dhe kategori hoteli)
1011	Gatim (shtëpi)
0721	Gatime pasticerie
0321	Gazetari
0321	Gazetari televizive
0213	Gdhendje (artistik)
0214	Gdhendje gurësh dhe stolish
0214	Gdhendje guri (artizanal)
0214	Gdhendje në dru
0912	Gerontologji
0723	Gëzoftari
0713	Gjenerim rryme elektrike
0511	Gjenetikë
0532	Gjeodezi
0532	Gjeofizikë
0532	Gjeografi (fizike)
0532	Gjeografi (natyrë)
0314	Gjeografi (sociale)
0314	Gjeografi humane
0314	Gjeografi kulturore
0314	Gjeografi sociale
0532	Gjeoinformatikë
0532	Gjeologji
0532	Gjeomatikë
0541	Gjeometri
0532	Gjeoshkencë
1014	Gjimnastikë
0912	Gjinekologji
0821	Gjueti dhe kurthe
0231	Gjuha e shenjave
0231	Gjuhë ekzogjene
0232	Gjuhë indigjene
0231	Gjuhë klasike
0231	Gjuhë të dyta
0231	Gjuhë të huaja
0232	Gjuhë të para vendëse
0232	Gjuhësi e përgjithshme
0211	Grafikë kompjuterike
1015	Guidë, drejtues turi
	H
0731	Hartografi/topografi
1021	Hedhje e mbeturinave
0415	Hedhje të dhënash
0912	Hematologji
0917	Herbalizëm
0917	Herbologji
0732	Hidraulik
0715	Hidraulikë

0532	Hidrogeologji
0532	Hidrologji
0911	Higjienë dentare
0913	Higjienë për foshnjat (infermieri)
1021	Higjienë, komunitet
1021	Higjienë, Komunitet
0913	Higjienë, mjekësore
0912	Histologji
0222	Histori
0213	Histori arti
0213	Histori arti
0222	Histori dhe filozofi e shkencës dhe e teknologjisë
0215	Histori e filmit dhe teatrit
0222	Histori e literaturës
0215	Histori e muzikës
0421	Histori e së drejtës
0222	Histori e shkencës dhe ideve
0222	Histori e teknologjisë
0311	Histori ekonomie
0221	Histori feje
0222	Histori e mjekësisë
0222	Histori kulture
0222	Histori letërsisë
0312	Histori politike
0812	Hortikulturë
0417	Hyrje në kurse pune
	I
0211	Ilustrim
0912	Imunologji
0723	Industri e veshjeve
0721	Industri ushqimore
0913	Infermieri
0913	Infermieri bazike
0913	Infermieri e përgjithshme
0913	Infermieri e specializuar
0913	Infermieri komunitare
0913	Infermieri për të aftësuar nënat
0913	Infermieri psikiatrike
0841	Infermieri veterinare
0911	Infermieri dentare
0613	Informatikë (shkenca kompjuterike)
0321	Informim (formulim dhe përmbajtje)
0841	Inseminim artificial (i kafshëve)
0612	Instalim dhe mirëmbajtje rrjeti kompjuterik
0713	Instalim dhe mirëmbajtje e linjave të rrymës elektrike
0714	Instalim i pajisjeve të komunikimit
0214	Instrumente muzikore (riparim dhe akordim)
0619	Inteligjencë artificiale
0231	Interpretim i gjuhës me shenja
0412	Investime dhe sigurime
0714	Inxhinieri kompjuterike
0716	Inxhinieri aeronautike
0716	Inxhinieri aerospaciale
0716	Inxhinieri automjetesh dhe motorash
0716	Inxhinieri aviacioni
0732	Inxhinieri civile
0716	Inxhinieri detare

0711	Inxhinieri e proceseve kimike
0732	Inxhinieri e sistemit të furnizimit me ujë dhe rrjetit të shkarkimeve ujore
0732	Inxhinieri ekskavimi
0713	Inxhinieri elektrike
0714	Inxhinieri elektronike
0512	Inxhinieri gjenetike
0711	Inxhinieri kimike
0713	Inxhinieri klime
0732	Inxhinieri konstruksioni
0714	Inxhinieri kontrolli
0715	Inxhinieri mekanike
0715	Inxhinieri metalurgjike
0724	Inxhinieri minierash
0712	Inxhinieri mjedisore
0716	Inxhinieri motoçikletash
0716	Inxhinieri navale
0732	Inxhinieri ndërtimi
0732	Inxhinieri portuale
0732	Inxhinieri strukturash
0732	Izolim
	J
0417	Jeta e punës
0421	Jurisprudencë
	K
0213	Kaligrafi
0542	Kampionim anketimi
0732	Kanalizime (ndërtesë)
0912	Kardiologji
0722	Karpenteri (mobilje)
1013	Katering
0732	Kavo (ngjitje) industriale (komerciale)
0923	Keqtrajtım (njohuri rreth tıj)
0215	Kërcim
0322	Kërkim informacioni
0532	Kërkim mbi klimën
0541	Kërkim operacional
0414	Kërkim tregu
0923	Këshillim
0923	Këshillim familjar dhe martesë
0923	Këshillim karriere
0923	Këshillim për abuzimin me alkoolin dhe drogën
0923	Këshillim profesional
0531	Kimi
0531	Kimi analitike
0512	Kimi biologjike
0531	Kimi e polimerëve
0531	Kimi fizike
0531	Kimi inorganike
0531	Kimi organike
0211	Kinematografi
0915	Kiropraktikë
0912	Kirurgji
0911	Kirurgji dentare
0911	Kirurgji orale
0912	Kirurgji plastike
1015	Kohë e lirë dhe turizëm
0414	Komercializim

0031	Kompetencë sociale
0215	Kompozim (muzikë)
0215	Kompozim muzikor
0321	Komunikim masiv (formulim dhe përmbajtje)
1041	Komunikime (ajror, hekurudhor, rrugor etj.)
0812	Konservim gjelbërimi
0214	Konservim i materialeve kulturore
0721	Konservim ushqimi
0716	Konstruksion anije
0716	Konstruksion detar
0732	Konstruksion metalike (ndërtesa)
0732	Konstruksion ndërtesash
0732	Konstruksion urash
0411	Kontabilitet
0411	Kontabiliteti tatimor
0712	Kontroll i ndotjes së ajrit
0712	Kontroll i ndotjes së ujërave
0712	Kontroll i shkarkimeve industriale
0712	Kontroll mjedisor
1041	Kontroll trafiku ajror
0712	Kontrolli i ndotjes nga zhurmat
0716	Konstruksion helikopteri
0812	Kopshtari
0812	Kopshtari peizazhi
0215	Koreografi
0214	Korniza pikturash
0415	Korrespondenca e biznesit
0212	Kostumografi
1012	Kozmetologji
0314	Kriminologji
0921	Kujdes (jomjekësor) për të moshuarit
0922	Kujdes ditor
0922	Kujdes jomjekësor për fëmijët me aftësi të kufizuara
0921	Kujdes jomjekësor për të rriturit e paaftë
0922	Kujdes për fëmijët (jomjekësor)
0921	Kujdes personal për të rriturit
0841	Kujdes shëndetësor për kafshët
0913	Kujdes shëndetësor për persona me paaftësi
0913	Kujdes shëndetësor për persona të moshuar
0923	Kujdes social
1011	Kujdestari
1011	Kujdestari, mirëmbajtja e shtëpisë, shërbim shtëpie
0811	Kultivim kallamsheqeri
0811	Kultivim perimesh
0831	Kultivim perlash
0811	Kultivim thekre dhe gruri
0811	Kultivim ulliri
0812	Kultivimi dhe menaxhimi i terreneve me bar
0314	Kulturë rajonale
0413	Kurse “Fillo biznesin tënd”
0031	Kurse prindërimi
0417	Kurse sindikatash (i përgjithshëm)
0114	Kurse trajnimi mësuesish për mësuesit universitarë
	L
1021	Largimi i mbetjeve/ shkarkimeve
1011	Lavanderi
0211	Lay-out

0421	Legislacion
0421	Legislacioni islamik (sharia)
0232	Letërsi
0232	Letërsi krahasuese
0211	Libërlidhja dhe përfundimi (printimi)
1014	Lidership sporti
0211	Lidhja e librave
0511	Limnologji
0213	Litografi
0311	Llogari kombëtare
0223	Logjikë
1014	Lojë futboll
0613	Lokalizim <i>software</i> -ik
1041	Lundrimi
1041	Lundrimi
0732	Lustrim
0716	Lyerje automjeti
0716	Lyerje automjeti
0732	Lyerje dhe veshje muri
	M
0416	Magazinimi
1012	<i>Make-up</i> /grim
0211	Makineri printimi
0311	Makroekonomi
0913	Mami
1012	Manikyr
0721	Manipulim/higjienë ushqimi
0831	Marikulturë
0414	Marketing (tregtim)
0417	Marrëdhënie industriale
0312	Marrëdhënie ndërkombëtare
0414	Marrëdhënie publike
1012	Masazh (bukurie)
0915	Masazhim (mjekësor)
0541	Matematikë
0541	Matematikë e aplikuar
0541	Matematikë e pastër
0811	Mbajtja e patave
0821	Mbajtja e pyjeve
0416	Mbajtje e stogëve
0411	Mbajtje llogarish
0811	Mbarështim delesh
0831	Mbarështim fruta deti
0831	Mbarështim molusqesh
0831	Mbarështim peshku
0831	Mbarështim peshku
0811	Mbarështim kafshësh
0811	Mbarështimi i kuajve
0612	Mbështetje kompjuterike
0923	Mbështetje në rast krize
0732	Mbikëqyrës sasie
0724	Mbikëqyrje në gurore
1021	Mbledhja e plehrave
1032	Mbrojtje e jetës
1022	Mbrojtje e punonjësit
1032	Mbrojtje nga zjarri (fikje e zjarrit)
1032	Mbrojtje/roje e sigurisë

0716	Mekanikë automjeti
0716	Mekanike makinerish bujqësore
0716	Mekanikë motoçikletash
0715	Mekanikë precisioni
0413	Menaxhim arsimit
0413	Menaxhim burimesh njerëzore
0413	Menaxhim cilësie
0811	Menaxhim fermash
0812	Menaxhim fidanishte (hortikulturë)
0412	Menaxhim finance
0413	Menaxhim i arsimit
0522	Menaxhim i faunës të egër
0031	Menaxhim kohe
0413	Menaxhim logjistike
1021	Menaxhim mbetjesh
0413	Menaxhim ndryshimi furnizimi
0413	Menaxhim personeli
0413	Menaxhim publik dhe institucional
0413	Menaxhim punësimi
1015	Menaxhim rekreacioni
1022	Menaxhim stresi
0413	Menaxhim trajnimi
0413	Menaxhim zyre
0411	Menaxhimi i taksave
0113	Mësimdhënie në arsimim special
0113	Mësimdhënie në ciklin e lartë të 9-vjeçares (arsimit të mesëm të ulët)
0113	Mësimdhënie në ciklin fillor
0112	Mësimdhënie në fëmijërinë e hershme (brenda mjediseve shkollore)
0532	Meteorologji
0111	Metodologji e arsimimit në distancë
1022	Mirëqenie e punonjësit (siguri)
0511	Mikrobiologji
0715	Mikromekanikë
0532	Mineralogji
0724	Minierë qymyri
0714	Mirëmbajtje e pajisjeve të komunikimit
0812	Mirëmbajtje e terreneve sportive
0811	Mirëmbajtje ferme
0716	Mirëmbajtje mjetesh fluturuese
0732	Mirëmbajtje ndërtese
1022	Mirëqenie industriale
1022	Mjedis pune
0912	Mjekësi
0917	Mjekësi ayurvedike
0912	Mjekësi e përgjithshme
0917	Mjekësi holistike
0917	Mjekësi homeopatike
0912	Mjekësi interne/e brendshme
0912	Mjekësi ligjore
0912	Mjekësi natyropatike
0912	Mjekësi parandaluese dhe sociale
0917	Mjekësi tradicionale, për shembull kineze
0841	Mjekësi veterinare
0722	Mobilie (punë artizanale)
0715	Modelim dhe derdhje metali
0212	Modelim i produkteve industriale (artistik)
0212	Modelim industrial (artistik)

0212	Modelim interiori
0212	Modelim mode
0215	Modelim mode
0212	Modelim tredimensional
0713	Montim pajisje elektrike
0715	Montimi i metaleve, kthimi dhe përpunimi
0223	Moral
0732	Murator dhe vendosje tjegullash
0732	Murator guri
0732	Muraturë
0322	Muzeologji
0215	Muzikë
0215	Muzikë dhe skenë
0215	Muzikologji
0511	Mykologji
	N
0719	Nanoteknologji
0821	Ndarja e pyjeve
0412	Ndërmjetësim aksionesh
0716	Ndërtim automjeti
0732	Ndërtim i rrugëve
0811	Ndërtim pemishtesh
0732	Ndërtim shtëpie
0722	Ndërtim varke (jo-motorike)
0811	Ndërtim vreshtash
0913	Ndihmë infermieri/ordinancë
0716	Ndreqës panelesh
0912	Neurologji
0417	Nevojat e klientit
1015	Ngjitje me litar (për kohë të lirë)
0723	Ngjyrosës lëkure/tekstile
0417	Njohuri për kompanitë
0421	Noteri/praktikë noterie
0021	Numërim
0915	Nutricion dhe dietetikë
0724	Nxjerrje e lëndës së parë
0724	Nxjerrje minerale
0724	Nxjerrje nafte dhe gazi
	O
0912	Obstetrikë dhe gjinekologji
0911	Odontologji
0912	Oftalmologji
0912	Okulistikë
0912	Onkologji
0812	Operacion në serrë
1041	Operacione hekurudhore
0211	Operacione paraprintimi
1041	Operacione postare
1041	Operacione të automjeteve rrugore
0415	Operim i pajisjeve të zyrës
0711	Operim uzine dhe makinerie (përpunim)
0732	Operim uzine konstruksioni
0533	Optikë
0915	Optometri
0532	Oqeanografi
0723	Orendi të buta
0417	Organizim në punë

0511	Ornitologji
0911	Ortodontikë
0915	Osteopati
	P
0732	Pajisje konstruksioni
0723	Pajisje kuajsh
0532	Paleontologji
0511	Parazitologji
0522	Parqe kombëtare dhe menaxhim faune të egër
1011	Pastrim
1011	Pastrim dritarësh
1011	Pastrim kimik (i thatë)
1011	Pastrim oxhaku
1021	Pastrim rrugësh
0912	Patologji
0915	Patologji dhe terapi të foluri
0912	Patologji ligjore
0912	Pediatri
1012	Pedikyr
0611	Përdorim kompjuteri
0611	Përdorim i <i>software</i> -ve për llogaritje (<i>Excel</i>)
0611	Përdorim i <i>software</i> -ve për përpunim të dhënash
0611	Përdorim i <i>software</i> -ve për përpunim teksti
0611	Përdorim i <i>software</i> -ve për publikim në desktop
0611	Përdorim interneti
0611	Përdorim <i>software</i> kompjuteri
0415	Përdorimi i centralit (telefonik)
0416	Përfaqësues shitjeje
0211	Përfundimi i printimit dhe lidhja
0721	Përgatitje ushqimi
1013	Përgatitje ushqimi <i>fast food</i>
0811	Përkujdesje për kuaj garash
0031	Përmirësimi i aftësive personale
0722	Përpunim druri
0721	Përpunim duhani
0722	Përpunim gome
0723	Përpunim i leshit
0415	Përpunim informacioni/ hedhje të dhënash
0723	Përpunim lëkure
0721	Përpunim mishi
0711	Përpunim naftë/gaz/lëndë petrokimike
0231	Përvetësimi i gjuhës
0831	Peshkim në det të thellë
0831	Peshkimi
0715	Petëzim metali
0531	Petrologji
0213	Pikturë (art)
0031	Planifikim karriere personale
0731	Planifikim komuniteti
0731	Planifikim qyteti
0731	Planifikim qyteti
0731	Planifikim qyteti dhe fshati
0731	Planifikim qyteti dhe rajonal
0731	Planifikim urban
0415	Programe sekretarie mjekësore
0312	Politikë
0923	Politikë sociale

0421	Praktikë legale
0923	Praktikë sociale
0723	Prerje dhe qepje
1012	Prerje floku
0722	Prerje guri
0721	Prerje mishi
0821	Prerjet
0211	Printim
0213	Printim i arteve të bukura
0715	Prodhim biçikletash
0721	Prodhim birre
0715	Prodhim bojlerësh dhe saldim
0721	Prodhim buke
0715	Prodhim çeliku
0722	Prodhim dhe përpunim letre
0722	Prodhim diamanti industrial
0721	Prodhim djathi
0721	Prodhim ëmbëlsirash
0722	Prodhim fibre sintetike
0811	Prodhim frutor
0812	Prodhim i bimëve zbukuruese
0914	Prodhim i lenteve optike
0211	Prodhim i lojërave kompjuterike
0723	Prodhim i produkteve prej lëkure
0723	Prodhim këpucësh
0722	Prodhim mobiliesh
1012	Prodhim parukash
0722	Prodhim plastike
0722	Prodhim qelqi
0722	Prodhim qelqi (industrial)
0713	Prodhim rryme elektrike
0214	Prodhim stolish (artizanal)
0721	Prodhim ushqimi dhe pije
0721	Prodhim vere
0723	Prodhim veshjesh
0721	Prodhime brumi industrial/prodhim mielli
0721	Prodhime bulmeti (industrial)
0723	Prodhime këpucësh
0723	Prodhime lëkure
0214	Prodhimi i instrumenteve muzikore (joindustriale)
0211	Produksion filmi dhe video
0211	Produksion multimedial
0211	Produksion muzike të regjistruar
0211	Produksion radiofonik dhe televizioni
0713	Profesione elektrikisti
0713	Profesione kaldajisti (instalim dhe mirëmbajtje)
0713	Profesione lidhur me ajrin e kondicionuar (instalim dhe mirëmbajtje)
0723	Profesione lidhur me tekstile
0723	Profesione lidhur me lëkurë
0723	Profesione lidhur me veshje
0715	Profesione mekanike
0722	Profesione punimi të drurit
1015	Profesione turistike
0214	Programe artizanati
0021	Programe bazë përmirësimi për të rinjtë ose të rriturit
0011	Programe dhe kualifikime bazë
0011	Programe dhe kualifikime jo me fokus në lëndë specifike

0011	Programe dhe kualifikime me spektër të gjerë (të paspecializuar)
0011	Programe dhe kualifikime në nivel fillor
0915	Programe dietike
1032	Programe doganore
0913	Programe kujdesi shëndetësor
0031	Programe me orientim ndaj jetës
0711	Programe për asistent laborator
0232	Programe për gjuhën e parë
0031	Programe për kërkim pune
0715	Programe për profesione metali
0711	Programe për teknik laborator
0231	Programe përkthimi
0231	Programe përkthimi
0922	Programe punësimi për të rinjtë
0922	Programe rekreacionale për fëmijë
0922	Programe rekreacionale për të rinjtë
0415	Programe sekretarie
0415	Programe sekretarie ligjore
0415	Programe sekretarie në gjuhë të huaj
0232	Programe të gjuhës amtare
0811	Programe teknike toke dhe uji
0415	Programe zyre
1041	Programe/kualifikime për detarë
0613	Programim (kompjuterik)
0613	Programim kompjuterik
0613	Programim <i>software</i> -ik
0542	Projektim anketimi
0731	Projektim dhe planifikim arkitektural urban
0211	Projektim media interaktive
0731	Projektim ndërtesash
0612	Projektim rrjeti
0914	Prostetikë auditive
0914	Prostetikë optike
0914	Prostetikë ortopedike
0912	Psikiatri
0313	Psikoanalizë
0313	Psikologji
0313	Psikologji zhvillimi dhe e fëmijëve
0313	Psikoterapi
0321	Publikim (shpërndarje e mesazheve)
0211	Publikim në desktop
0811	Pulari
0214	Punë dore me qëndisje
1011	Punë me gjalpërë (shtëpi)
0214	Punë metali dekorativ
0031	Punë në grup
1032	Punë në institucione me heqje lirie
1032	Punë policore
0923	Punë sociale (mirëqenie)
0722	Punë thurje me kallam, shëlg dhe bambu
0214	Punim argjendi
0214	Punim ari
0723	Punim veshje dhe tekstile
0732	Punime çimentoje
0214	Punime dore
0732	Punime me tulla dhe muratura
0732	Punime skelerie

0821	Pyje
	Q
0214	Qëndistari (artizanale)
0723	Qëndistari dhe punime me qepje (industriale)
0723	Qepje (industriale)
0723	Qepje me porosi
0722	Qeramikë (industriale)
0214	Qeramikë (punë me dorë)
0312	Qytetari
	R
0914	Radiografi
0914	Radioterapi
0711	Rafineri nafte
0321	Raportim lajmi
0415	Raportim në gjykata
0915	Refleksologji
0215	Regjistrë (teatri)
0915	Rehabilitim
0915	Rehabilitim profesional
0414	Reklama
0413	Rekrutim
0821	Rënia e pemëve
0712	Riciklim
0732	Rinovim ndërtese
0716	Riparim automjeti
0715	Riparim biçikletash
0716	Riparim dhe mirëmbajtje treni
0723	Riparim këpucësh, çizmesh dhe lëkure
0714	Riparim kompjuteri
0713	Riparim pajisjesh elektrike
0714	Riparim televizioni dhe radio
0211	Riprodhim grafik
0841	Riprodhim i kafshëve (shkencë)
0714	Robotikë
0732	Rregullim çatie
0811	Rritja e drithërave
0811	Rritja e kuajve
0811	Rritje kulturash
0811	Rritje pemësh frutore
0811	Rritje qensh
0723	Rrobagespësi
0723	Rrobagespësi
1011	Rrobagespësi (shtëpi)
0713	Rrymë elektrike diellore
0522	Ruajtja dhe menaxhimi i tokës
0522	Ruajtje e natyrës
0222	Ruajtje e trashëgimisë artistike
0721	Ruajtje/maturim i verës
	S
0715	Saldim
0232	Semantikë (gjuhë e parë)
0231	Semantikë, gjuhë të huaja
1013	Servirje ushqimi
0732	Shembje
1022	Shëndet dhe siguri në vendin e punës
1022	Shëndet dhe siguri profesionale
1022	Shëndet profesional dhe higjienë industriale

0415	Shënime me dorë
1013	Shërbim hotelerie
0914	Shërbim i ambulancës
0714	Shërbim pajisje elektronike
1013	Shërbim pritjeje dhe bari
0415	Shërbime administrative dhe sekretarie
1015	Shërbime agjenci udhëtimi
1013	Shërbime bari
1012	Shërbime fintesi
1011	Shërbime funerale dhe shkencë mortore
0913	Shërbime gerontologjike
0416	Shërbime konsumatori
1012	Shërbime kozmetike
1013	Shërbime mikpritje
0922	Shërbime për të rinjtë
1041	Shërbime postare
1012	Shërbime salloni (terapi bukurie)
0915	Shërbime shëndeti mendor
0415	Shërbime suporti menaxhimi
1015	Shërbime udhëtimi
1013	Shërbime ushqimi dhe mikpritje
0414	Shitje dhe marketing
0416	Shitje me pakicë
0416	Shitje me pakicë e qumështit dhe produkteve të tij
0416	Shitje me shumicë
0416	Shitje me telefon
0416	Shitje prone të paluajtshme
0532	Shkenca të jetës oqeanike
0322	Shkenca arkivistike
0111	Shkenca arsimit
0532	Shkenca atmosferike
0811	Shkenca bujqësore
0532	Shkenca detare
0721	Shkenca dhe teknologji ushqimore
0413	Shkenca e menaxhimit
0532	Shkenca e tokës
0721	Shkenca e verës
0322	Shkenca informimi
0512	Shkenca kriminalistike
0521	Shkenca mjedisore
0313	Shkenca njohëse
0111	Shkenca pedagogjike (arsim)
0533	Shkenca planetare
0312	Shkenca politike
0310	Shkenca sociale
0511	Shkenca të jetës
0310	Shkenca të sjelljes
0811	Shkenca të tokës/dheut
0721	Shkenca ushqimi
0542	Shkencat aktuariale
0911	Shkencë detare
0831	Shkencë dhe teknologji peshkimi
0721	Shkencë e nënprodukteve të qumështit
0723	Shkencë e prodhimit të leshit
0533	Shkencë hapësinore
0613	Shkencë kompjuterike
0912	Shkencë mjekësore

1041	Shkencë nautike
1011	Shkencë shtëpiake
1031	Shkencë ushtarake
0841	Shkencë veterinare
0232	Shkrim kreativ
0211	Shkrim në kompjuter
0021	Shkrim-këndim
0021	Shkrim-këndim funksional
0021	Shkrim-këndim i thjeshtë
0713	Shpërndaje gazi
0724	Shpim
0724	Shpim nafte dhe gazi
0732	Shtrim pllakash në mur dhe dysHEME
0732	Shtrim tubacionesh
0415	Shtypje në tastierë
0412	Siguracion
1032	Siguri civile
1032	Siguri dhe shërbime për parandalimin e humbjeve
0612	Siguri e teknologjisë së informacionit
1031	Siguri kombëtare
1022	Siguri në punë
1032	Siguri publike
1041	Siguri trafiku ajror
0417	Sigurim cilësie
0412	Sigurim pensioni
0412	Sigurim social
1022	Sigurimi i punonjësit
0413	Sipërmarrje
0716	Sisteme elektrike automjeti
0716	Sisteme elektrike automotive
0532	Sisteme informimi gjeografik (GIS)
0714	Sisteme komunikimi
0613	Sisteme operimi
0532	Sizmiologji
0414	Sjellje konsumatori
0212	Skenograf
0213	Skicimi (art)
0213	Skulpturë
0314	Sociologji
1014	Sporte
1021	Standarde higjienike
0542	Statistikë e aplikuar
0542	Statistikë matematike (teorike)
0415	Stenografi
0911	Stomatologji
0912	Stomatologji
0911	Stomatologji klinike
0512	Studim i Kodit gjenetik (ADN, ARN)
0232	Studim oratorie dhe retorike
0213	Studime arti
0322	Studime bibliotekare
0713	Studime energjie
0221	Studime feje
0222	Studime folklori
0314	Studime gjinore
1013	Studime hoteli dhe restoranti
0314	Studime kulturore

0322	Studime kuratoriale
0111	Studime kurrikulash
0421	Studime legale
0314	Studime mbi gruan
1031	Studime mbi mbrojtjen
0522	Studime mbi ruajtjen e faunës së egër
0222	Studime mesjetare dhe të periudhës së Rilindjes
0322	Studime muzeale
0312	Studime paqe dhe konflikti
0421	Studime paraligjore
0612	Studime për administrim baze të dhënash
0412	Studime për arkëtar banke
1032	Studime policimi
0312	Studime politikë publike
0421	Studime të drejtësisë penale
1014	Studime trajner sporti
1041	Studime transporti
0731	Studime urbane
0221	Studimi i feve të ndryshme
0221	Studimi i librave të shenjtë
0732	Suvatim (ndërtim)
	T
0723	Tapiceri
0716	Tapicerist makine
0312	Të drejtat e njeriut
0031	Të folurit publik
0031	Të menduar pozitiv
0215	Teatër/shkenca teatri
0211	Teknika audio
0416	Teknika demonstrimi
0812	Teknika hortikulture
0211	Teknika masmedia
0031	Teknika prezantimi
0821	Teknika të prodhimit pyjor
0723	Teknika tekstili
0811	Teknika ujitje
0721	Teknika ushqimore
0732	Teknologji konstruksioni
0710	Teknologji
0914	Teknologji ambulance
0911	Teknologji dentare
0732	Teknologji dhe inxhinieri uji
0714	Teknologji digjitale
0722	Teknologji druri
1032	Teknologji e zjarrit
0712	Teknologji ekologjike
0914	Teknologji emergjence para-mjekësore
0532	Teknologji gjeohapësinore
0512	Teknologji kulture indore
0711	Teknologji laborator
0911	Teknologji laborator dentar
0914	Teknologji laborator mjekësor
0715	Teknologji metalurgjike
0724	Teknologji minerare
0724	Teknologji miniere
0914	Teknologji mjekësie ligjore
0914	Teknologji mjekësie nukleare

0914	Teknologji mjekësore
1041	Teknologji navigacioni
0732	Teknologji ndërtimi
0914	Teknologji ndihme dëgjimi
0914	Teknologji optike
0712	Teknologji për mbrojtje mjedisore
0714	Teknologji përpunimi të dhënash
0711	Teknologji procesi
0914	Teknologji prostetike
0512	Teknologji qelizore
0914	Teknologji radiologjie
0914	Teknologji rrezatim – X (mjekësor)
0714	Teknologji rrjeti
0714	Teknologji telekomunikimi
0722	Teknologjia e drurit
0723	Tekstile, veshje dhe këpucë
0221	Teologji
0213	Teori arti
0413	Teori dhe sjellje organizative
0412	Teori finance
0314	Teori konflikti social
1031	Teori lufte
0542	Teori probabiliteti
0923	Teori sociale (e aplikuar)
1012	Terapi bukurie
0313	Terapi me anë të bisedave
0915	Terapi profesionale
0613	Testim <i>software</i> -ik
0723	Thurje (industriale)
0723	Tjerrje
0512	Toksikologji
0731	Topografi
0715	Tornitor dhe formator
0114	Trajnim për instruktorët e drejtimit të automjeteve
1013	Trajnim recepsionisti hotelerie
1014	Trajner sporti
0716	Trajnim
1041	Trajnim drejtimi mjete
1014	Trajnim fizik (sporte)
0912	Trajnim i doktorëve
1041	Trajnim i ekuipazhit të aeroplanit
0912	Trajnim i mjekëve
0923	Trajnim i oficerëve të lirimt me kusht
0031	Trajnim i zhvillimit të jetës në familje
1014	Trajnim instruktor sporti
1013	Trajnim krupieri
0114	Trajnim mësuesi – arte dhe artizanat
0114	Trajnim mësuesi – fizikulturë
0114	Trajnim mësuesi – gjuhë e dytë
0114	Trajnim mësuesi – infermieri
0114	Trajnim mësuesi – lëndë komerciale
0114	Trajnim mësuesi – lëndë profesionale
0114	Trajnim mësuesi – lëndë teknike
0114	Trajnim mësuesi – lëndë teorike specifike (p.sh. matematikë, histori)
0114	Trajnim mësuesi – muzikë
0113	Trajnim mësuesi indigjen
0912	Trajnim mjekësor

1031	Trajnim naval
0211	Trajnim për DJ
0113	Trajnim për mësues klase
0112	Trajnim për mësues kopshti
0112	Trajnim për mësues parashkollorë
0113	Trajnim për mësuesit lidhur me mësimdhënien e shkrim-këndimit dhe numërimit për të rriturit
0417	Trajnim për shërbim klientele
0031	Trajnim për të qenët bindës
0322	Trajnim punonjës biblioteke
0415	Trajnim recepsionisti
0413	Trajnim sipërmarrje
1041	Trajnim stjuardese/stjuardi (ajror)
1031	Trajnim ushtarak
1015	Trajnimit i ekuipazhit në tokë (aeropot)
0811	Trajnimit i kafshëve
0713	Turbinë ere
1015	Turizëm
	U
1015	Udhëtim dhe turizëm
0923	Udhëzim profesional
0732	Ujitje dhe drenazhim (ndërtim)
	V
0732	Ventilim (ndërtim)
0214	Vepra artizanale, arte popullore dhe artizanat
0732	Veshje dyshemeje
0212	Veshje manekinjesh
0031	Vetëbesimi
0811	Vinikulturë
0512	Virologji
0811	Vitikulturë
0213	Vizatim (artistik)
0732	Vizatim teknik
0732	Vizatim, teknik
0111	Vlerësim arsimor, testim dhe matje
0111	Vlerësim dhe kërkim arsimor
0413	Vlerësim performance
0532	Vulkanologji
	Z
0214	Zanate indigjene
1032	Zbatim ligji
1015	Zbavitje (rekreacion) dhe kohë e lirë
0722	Zdrukthëtari dhe karpentieri
0732	Zdrukthëtari dhe karpentieri (ndërtimi)
0211	Zhvillim fotografie
0613	Zhvillim gjuhësh programimi
0031	Zhvillim i aftësive mendore
0031	Zhvillim i kapaciteteve individuale organizative
0031	Zhvillim i kapaciteteve të sjelljes
0031	Zhvillim individual
0731	Zhvillim komuniteti
0111	Zhvillim kurrikulash (teori)
0417	Zhvillim pune
0731	Zhvillim rural
0613	Zhvillim <i>software</i> -ik
1032	Zhytje (profesionale)
1014	Zhytje (sport)
0511	Zoologji

URDHËR

Nr. 89, datë 5.5.2022

**PËR MIRATIMIN E RREGULLORES
PËR RAPORTIMIN DHE NDJEKJEN E
NGJARJEVE NË AVIACIONIN CIVIL NË
REPUBLIKËN E SHQIPËRISË⁶**

Në zbatim të nenit 102, pika 4, të Kushtetutës, të nenit 112, të ligjit nr. 96/2020, “Kodi Ajror i Republikës së Shqipërisë”,

URDHËROJ:

1. Miratimin e rregullore “Për raportimin dhe ndjekjen e ngjarjeve në aviacionin civil në Republikën e Shqipërisë”, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij urdhri dhe është pjesë përbërëse e tij.

2. Ngarkohet Autoriteti i Aviacionit Civil dhe Autoriteti Kombëtar i Investigimit për Sigurinë e operimit në aviacionin civil, për ndjekjen dhe zbatimin e këtij urdhri.

3. Urdhri i ministrit nr. 173, datë 12.4.2019, “Për miratimin e rregullore për raportimin dhe ndjekjen e ngjarjeve në aviacionin civil në Republikën e Shqipërisë”, shfuqizohet.

Ky urdhër hyn në fuqi menjëherë dhe botohet në Fletoren Zyrtare.

**MINISTËR I INFRASTRUKTURËS
DHE ENERGJISË
Belinda Balluku**

RREGULLORE**PËR RAPORTIMIN DHE NDJEKJEN E
NGJARJEVE NË AVIACIONIN CIVIL NË
REPUBLIKËN E SHQIPËRISË**

Neni 1

Objektivat

1. Kjo rregullore ka për qëllim përmirësimin e sigurisë ajrore (*aviation safety*), duke siguruar që informacioni përkatës në lidhje me aviacionin civil, raportohet, mblidhet, ruhet, mbrohet, shkëmbehet, shpërndahet dhe analizohet.

2. Kjo rregullore ka për qëllim të garantojë:

a) aty ku është e përshtatshme, ndërmarrjen në kohë të veprimeve për sigurinë në operim, bazuar në analizën e informacionit të mbledhur;

b) disponueshmërinë e vazhdueshme të informacionit të sigurisë në operim (*safety*), duke bërë të njohur rregullat e konfidencialitetit dhe të përdorimit të duhur të informacionit, përmes mbrojtjes së shtuar e të harmonizuar të raportuesve dhe personave të përmendur në raportet e ngjarjeve; dhe

c) që rreziqet e lidhura me sigurinë ajrore të operimeve konsiderohen dhe trajtohen në nivel kombëtar.

3. Objektivi i vetëm i raportimit të ngjarjeve është parandalimi i aksidenteve dhe incidenteve dhe jo ngarkimi me faj apo përgjegjësi.

Neni 2

Përkufizime

Termat e përcaktuar në ligjin 96/2020, “Kodi Ajror i Republikës së Shqipërisë” kanë të njëjtin kuptim edhe në këtë rregullore, ndërsa për qëllime të kësaj rregulloreje, termit e mëposhtëm nënkuptojnë:

1. “**Anonimati**”, heqja nga raportimi i ngjarjeve i çdo të dhëne personale lidhur me raportuesin dhe personat e përmendur në raportim dhe i çdo hollësie, duke përfshirë emrin e organizatës ose organizatave të përfshira në ngjarje, të cilat mund të zbulojnë identitetin e raportuesit ose të palëve të treta ose që çojnë në informacionin që nxirret nga raportimi i ngjarjes;

2. “**Autoriteti i investigimit**”, Autoriteti Kombëtar për Investigimin për Sigurinë e Operimit në Aviacionin Civil, që kryen ose mbikëqyr

⁶ Ky urdhër është përafshuar pjesërisht me:

- Rregulloren (BE) nr. 376/2014 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të datës 3 prill 2014, mbi raportimin, analizën dhe ndjekjen e ngjarjeve në aviacionin civil, e ndryshuar nga Rregullorja (BE) 2018/1139 e PE dhe e Këshillit të datës 4 korrik 2018. Fletore zyrtare e BE L 122, datë 24.4.2014 dhe L212/1, datë 22.8.2018;

- Rregulloren e Zbatimit të Komisionit (BE) nr. 2015/1018 e datës 29 qershor 2015, që përcakton një listë që klasifikon ngjarjet në aviacionin civil që duhet të raportohen detyrimisht sipas Rregullore (BE) nr. 376/2014 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit. Fletore Zyrtare e BE-së L163/1, datë 30.6.2015.

investigimet për sigurinë, siç përcaktohet në ligjin nr. 96/2020, “Kodi Ajror i Republikës së Shqipërisë” dhe VKM nr. 739, datë 3.12.2021, “Për organizimin dhe funksionimin e autoritetit kombëtar të investigimit për sigurinë e operimit në aviacionin civil dhe rregullat për procesin e investigimit”;

3. **“ECCAIRS”** (*European Co-ordination centre for Accident and Incident Reporting Systems*), Qendra Evropiane e Koordinimit për Sistemet e Raportimit të ngjarjeve;

4. **“Informacion i paidentifikuar”**, informacioni i dalë nga raportimi i ngjarjeve, nga i cili çdo e dhënë personale e tillë si emër ose adresë e personit fizik është hequr;

5. **“Kulturë e drejtë”** (*Just culture*), një kulturë ku operatorët e vijës së parë ose persona të tjerë nuk dënohen për veprimet, mosveprimet apo vendimet e marra në përputhje me trajnimet dhe përvojën e tyre, por në të cilën nuk tolerohen neglizhenca e madhe, shkeljet me paramendim dhe aktet shkatërruese;

6. **“Ngjarje”**, çdo ngjarje të lidhur me sigurinë e operimit, e cila rrezikon ose, nëse nuk korrigjohet ose trajtohet, mund të rrezikojë një avion, pasagjerët e tij ose ndonjë person tjetër dhe përfshin në veçanti një aksident ose incident të rëndë;

7. **“Organizatë”**, çdo organizatë e cila ofron shërbime ose produkte të aviacionit dhe/ose punëson, kontraktin ose përdor shërbimet e personave të nevojshëm për të raportuar ngjarjet në përputhje me nenin 4, pika 5, të kësaj rregulloreje;

8. **“Palë e interesuar”**, çdo person fizik ose juridik apo çdo organ zyrtar, që ka ose jo personalitetin juridik, që është në gjendje të marrë pjesë në përmirësimin e sigurisë ajrore duke pasur akses në informacionin e shkëmbyer mbi ngjarjet e përcaktuara në aneksin II, pjesë përbërëse e kësaj rregulloreje;

9. **“Pikë kontakti”**, do të thotë:

a) për Republikën e Shqipërisë, Autoriteti i Aviacionit Civil ose Autoritetit i Investigimit për Sigurinë e Operimit në Aviacionin Civil i përcaktuar në përputhje me nenin 6, pika 3, të kësaj rregulloreje, kur një kërkesë për informacion është bërë nga një palë e interesuar e vendosur në Republikën e Shqipërisë, për një informacion të ndodhur në bazën kombëtare të të dhënave;

b) Komisioni, kur një kërkesë për informacion nga Baza Evropiane e të Dhënave është bërë nga një palë e vendosur jashtë Bashkimit Evropian.

10. **“Plani Evropian i Sigurisë Ajrore”**, vlerësimi i çështjeve të sigurisë dhe planin përkatës të veprimit në nivel Evropian;

11. **“Programi Shtetëror i Sigurisë”**, një grup të integruar aktesh ligjore dhe aktiviteteve që kanë për qëllim menaxhimin e sigurisë në aviacionin civil, i miratuar me VKM nr. 95, datë 9.2.2022, “Për miratimin e programit shtetëror të sigurisë në operim në aviacionin civil”;

12. **“Programi Evropian i Sigurisë Ajrore”**, tërësia e integruar e rregulloreve në nivel Bashkimi Evropian së bashku me aktivitetet dhe proceset e përdorura për të menaxhuar bashkërisht sigurinë e aviacionit civil në nivelin Evropian;

13. **“Rrezik”**, një situatë ose një objekt me potencialin për të shkaktuar vdekje ose lëndim të një personi, dëmtim të pajisjeve ose një strukturë, humbje të materialit, ose reduktim të aftësive për të performuar një funksion të caktuar;

14. **“Raportues”**, një person i cili raporton një ngjarje ose informacion tjetër lidhur me sigurinë në operim në përputhje me këtë rregullore;

15. **“Sistem i menaxhimit të sigurisë”**, një qasje sistematike për menaxhimin e sigurisë ajrore duke përfshirë strukturat e nevojshme organizative, përgjegjëshmërinë, politikat dhe procedurat, dhe përfshin çdo sistem të menaxhimit që në mënyrë të pavarur ose të integruar me sisteme të tjera të menaxhimit të organizatës adreson menaxhimin e sigurisë.

Neni 3

Objekti dhe qëllimi

1. Kjo rregullore përcakton rregullat, për:

a) raportimin e ngjarjeve të cilat rrezikojnë, ose në rast se nuk adresohen apo korrigjohen do të rrezikojnë një avion, pasagjerët e tij, ose çdo person tjetër, pajisjet ose instalimet, të cilat ndikojnë në operimet e avionit; dhe raportimin e informacioneve të tjera të lidhura me sigurinë në operim;

b) analizat dhe veprimet në vijim në lidhje me ngjarjet e raportuara dhe informacionet e tjera, të lidhura me sigurinë;

c) mbrojtjen e profesionistëve të aviacionit;

d) përdorimin e duhur të informacionit të mbledhur;

e) integrimin e informacionit në programin ECCAIRS;

f) shpërndarjen e informacionit anonim, palëve të interesuara, me qëllim sigurimin e këtyre palëve, të informacionit që u nevojitet, për përmirësimin e sigurisë në operim të aviacionit.

2. Kjo rregullore zbatohet për ngjarjet dhe informacionet e tjera të lidhura me sigurinë që përfshijnë avionët civilë për të cilat zbatohet VKM nr. 1095, datë 24.12.2020 “Për miratimin e kërkesave thelbësore në fushën e aviacionit civil”, me përjashtim të avionëve pa pilot, për të cilin nuk kërkohet certifikatë ose deklaratë, sipas nenit 56 të kësaj VKM, përveç rastit kur ngjarja apo ndonjë informacion i lidhur me sigurinë në operim të këtij avioni pa pilot ka rezultuar në një dëmtim fatal të një personi ose ka përfshirë një avion tjetër me pilot. Gjithsesi, AAC-ja bazuar në një vlerësim në risk mund të vendosë që të zbatohen kërkesat e kësaj rregulloreje, edhe për avionët për të cilët nuk zbatohet VKM nr. 1095, datë 24.12.2020, “Për miratimin e kërkesave thelbësore në fushën e aviacionit civil”.

Neni 4

Raportimi i detyrueshëm

1. Raportimi i detyrueshëm i ngjarjeve bëhet sipas përcaktimeve në nenin 109, të ligjit nr. 96/2020 “Kodi Ajror i Republikës së Shqipërisë”.

Ngjarjet të cilat përfaqësojnë një rrezik të konsiderueshëm për sigurinë në operim të aviacionit dhe të cilat bien në kategoritë e mëposhtme, raportohen nga personat e listuar në pikën 5 të këtij neni nëpërmjet sistemeve të raportimit të detyrueshëm:

a) ngjarje që lidhen me operimin e avionit, të tilla si:

- i. ngjarje të lidhura me përplasjet;
- ii. ngjarje të lidhura me ulje-ngritjet;
- iii. ngjarje të lidhura me karburantin;
- iv. ngjarje gjatë fluturimit;
- v. ngjarje të lidhura me komunikimin;
- vi. ngjarje të lidhura me dëmtime, emergjenca dhe situata të tjera kritike;

vii. ngjarje të lidhura me mungesën e aftësisë të ekuipazhit dhe të tjera të lidhura me ekuipazhin;

viii. ngjarje të lidhura me kushtet meteorologjike dhe sigurinë;

b) ngjarje që lidhen me kushtet teknike, mirëmbajtjen dhe riparimin e avionit, të tilla si:

- i. defekte strukturore;
- ii. mosfunksionime të sistemit;
- iii. probleme të mirëmbajtjes dhe riparimit;
- iv) probleme të lëvizjes (përfshirë motorit, helikat dhe sistemet e rotorit) dhe probleme të njësisë ndihmëse të energjisë;

c) ngjarje që lidhen me shërbimet e lundrimit ajror dhe facilitetet, të tilla si:

- i. përplasjet, thuajse përplasje ose përplasjet e mundshme;
- ii. ngjarje specifike të menaxhimit të trafikut ajror dhe shërbimeve të lundrimit ajror;
- iii. ngjarje operacionale ATM/ANS;
- ç. ngjarje që lidhen me aerodromet dhe shërbimet e përpunimit në tokë të tilla si:

i. ngjarje të lidhura me aktivitetet dhe objektet në aerodrom;

ii. ngjarje të lidhura me trajtimin e udhëtarëve, bagazheve, postës dhe mallrave;

iii. ngjarje të lidhura me trajtimin e avionëve në tokë dhe shërbimeve të lidhura me to;

2. Klasifikimi i detajuar i ngjarjeve, që përdoret si referencë kur nëpërmjet sistemeve të raportimit të detyrueshëm, raportohen ngjarjet e përmendura në pikën 1 të këtij neni, është i përcaktuar në anekset IV deri në VIII të kësaj rregulloreje.

3. Çdo organizatë që operon në fushën e aviacionit civil duhet të krijojë një sistem të detyrueshëm raportimi për të lehtësuar mbledhjen e të dhënave mbi ngjarjet përmendur në pikën 1 të këtij neni.

4. Autoriteti i Aviacioni Civil duhet të krijojë një sistem të detyrueshëm raportimi për të lehtësuar mbledhjen e të dhënave mbi ngjarjet duke përfshirë edhe të dhënat e mbledhura nga organizatat në përputhje me pikën 3 të këtij neni.

5. Personat fizikë të mëposhtëm do të raportojnë ngjarjet e përmendura në paragrafin 1 përmes sistemit të krijuar në përputhje me pikën 2 nga organizata që i ka punësuar, kontraktuar ose përdor shërbimet e raportuesit ose, në rast të dështimit, përmes sistemit të krijuar në përputhje me pikën 3, të këtij neni, nga shteti i themelimit të organizatës së tyre, ose nga shteti që ka lëshuar, vërtetuar ose konvertuar licencën e pilotit, ose nëpërmjet sistemit të vendosur nga Agjencia:

a) piloti në komandë, ose në rastet kur piloti në komandë nuk është në gjendje për të raportuar ngjarjen, çdo anëtar tjetër i ekuipazhit në radhë në zinxhirin komandues të një avionit të regjistruar në Shqipëri, ose të regjistruar jashtë Shqipërisë, por të përdorur nga një operator, operimet e të cilit mbikëqyren nga AAC-ja;

b) personi, i angazhuar në projektim, prodhim, monitorimin e vazhdueshmërisë së vlefshmërisë ajrore, mirëmbajtjen ose modifikimin e një avionit, ose të çdo pajisjeje ose pjese të lidhur me të, nën mbikëqyrjen e AAC, ose të Agjencisë kur është e zbatueshme;

c) personi, i cili nënshkruan një certifikatë të rishikimit të vlefshmërisë ajrore, ose të lejimit për shërbim për një avion, ose çdo pajisje apo pjesë e lidhur me të, nën mbikëqyrjen e AAC-së, ose të Agjencisë kur është e zbatueshme;

ç) personi, i cili ushtron një funksion, që i kërkon atij të jetë i autorizuar nga AAC-ja si anëtar i personelit të ofruesit të shërbimit të trafikut ajror, i ngarkuar me përgjegjësi të ligjuar me shërbimet e lundrimit ajror, ose si zyrtar i shërbimit të informacionit për fluturimet;

d) personi, i cili kryen një funksion të lidhur me menaxhimin e sigurisë së operimit të një aeroporti të Republikës së Shqipërisë;

dh) personi, i cili kryen një funksion të lidhur me instalimin, modifikimin, mirëmbajtjen, riparimin, rinovimin, kontrollin e fluturimit (*flight-checking*), ose inspektimin e pajisjeve të lundrimit ajror, për të cilat AAC-ja siguron mbikëqyrje;

e) personi, i cili kryen një funksion të lidhur me përpunimin e avionit në tokë, përfshirë furnizimin me karburant, përgatitjen e listë ngarkesës, ngarkimin, heqjen e akullit dhe tërheqjen e avionit në një aeroport në Republikën e Shqipërisë.

6. Personat e listuar më sipër duhet t'i raportojnë ngjarjet brenda 72 orësh pasi janë vënë në dijeni për ngjarjen, përveç rasteve kur ka rrethana të veçanta që e pengojnë këtë.

7. Në vijim të njoftimit të një ngjarjeje, çdo organizatë e themeluar në Republikën e Shqipërisë, e cila nuk mbulohet në pikën 8, duhet t'i raportojë AAC-së, siç përcaktohet në nenin 6, pika 3, të dhënat mbi ngjarjet e mbledhura në përputhje me pikën 2 të këtij neni sa më shpejt të jetë e mundur, dhe në çdo rast jo më vonë se 72 orë pasi janë vënë në dijeni për ngjarjen.

8. Kur të jetë e zbatueshme, në vijim të njoftimit të një ngjarjeje, çdo organizatë e themeluar në Republikën e Shqipërisë, e cila është e certifikuar apo e miratuar nga EASA-ja sipas përcaktimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe dhe Marrëveshjes së Punës me EASA-n, duhet t'i raportojë asaj të dhënat e mbledhura mbi ngjarjet, sa më shpejt të jetë e mundur, dhe në çdo rast jo më vonë se 72 orë pasi janë vënë në dijeni për ngjarjen.

Neni 5 Raportimi vullnetar

1. Raportimi vullnetar i ngjarjeve bëhet sipas përcaktimeve në nenin 110, të ligjit nr. 96/2020, "Kodi Ajror i RSH-së".

Çdo organizatë e themeluar në Shqipëri duhet të vendosë një sistem të raportimit vullnetar për të facilituar mbledhjen e:

a) detajeve të ngjarjeve që mund të mos kapen nga sistemi i raportimit të detyrueshëm;

b) informacione të tjera të lidhura me sigurinë në operim, të cilat perceptohen nga raportuesi si një rrezik potencial për sigurinë në operim.

2. AAC-ja krijon sistemin e raportimit vullnetar të ngjarjeve, i cili shërben për të facilituar mbledhjen e:

a) detajeve të ngjarjeve që mund të mos kapen nga sistemi i raportimit të detyrueshëm;

b) informacione të tjera të lidhura me sigurinë në operim, të cilat perceptohen nga raportuesi si një rrezik potencial për sigurinë në operim.

Ky sistem gjithashtu do të përfshijë, por pa u kufizuar, mbledhjen e informacionit të transferuar nga organizatat në përputhje me pikën 4.

3. Sistemi i raportimit vullnetar do të përdoret për të lehtësuar mbledhjen e detajeve të ngjarjeve dhe informacionit të lidhur me sigurinë në operim:

a) që nuk është subjekt i sistemit të detyrueshëm të raportimit sipas nenit 4, pika 1;

b) të raportuar nga persona të cilët nuk janë të listuar në nenin 4, pika 6.

4. Organizatat e themeluara dhe certifikuara ose miratuara nga Autoriteti i Aviacionit Civil, në kohën e duhur, duhet t'i raportojnë AAC-së, siç përcaktohet në përputhje me nenin 6, pika 3, të dhëna mbi ngjarjet dhe informacione të tjera lidhur me sigurinë të cilat janë mbledhur në përputhje me pikën 1 dhe të cilat mund të sjellin një rrezik aktual ose potencial për sigurinë në operim. AAC-ja

mund t'i kërkojë çdo organizatë të vendosur në territorin e Republikës së Shqipërisë që të raportojë të dhënat e të gjitha ngjarjeve të mbledhura në përputhje me pikën 1 të këtij neni.

5. Kur të jetë e zbatueshme, sipas përcaktimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe, organizatat e certifikuara nga Agjencia, duhet t'i raportojnë Agjencisë, të dhëna mbi ngjarjet dhe informacione të tjera lidhur me sigurinë të cilat janë mbledhur në përputhje me pikën 1 dhe të cilat mund të përbëjnë një rrezik potencial të mundshëm për sigurinë në operim.

AAC-ja mund t'i kërkojë çdo organizatë të vendosur në territorin e Republikës së Shqipërisë që të raportojë të dhënat e të gjitha ngjarjeve të mbledhura në përputhje me pikën 1 të këtij neni.

6. AAC-ja dhe organizatat mund të vendosin sisteme të tjera të mbledhjes dhe përpunimit të informacionit për të mbledhur të dhëna nga ngjarje të cilat nuk mund të jenë kapur nga sistemet e raportimit të referuara në nenin 4 dhe në pikat 1 dhe 2, të këtij neni. Këto sisteme mund të përfshijnë raportimin ndaj subjekteve të ndryshëm nga ato të përcaktuara në nenin 6, pika 3, dhe mund të përfshijnë pjesëmarrjen aktive, të:

- a) industrisë së aviacionit;
- b) organizatave profesionale të stafit të aviacionit.

7. Informacioni i marrë nga raportimi vullnetar dhe i detyrueshëm mund të integrohet në një sistem të vetëm.

Neni 6

Mbledhja dhe ruajtja e informacionit

1. Çdo organizatë e themeluar në Republikën e Shqipërisë duhet të caktojë një ose më shumë persona që do të trajtojnë në mënyrë të pavarur mbledhjen, vlerësimin, përpunimin, analizimin dhe ruajtjen e të dhënave të ngjarjeve të raportuara në përputhje me nenet 4 dhe 5.

Trajtimi i raportimeve duhet të bëhet me synimin për të parandaluar përdorimin e informacionit për qëllime të tjera veç atij të sigurisë, dhe duhet mbrojtur në mënyrën e duhur konfidencialiteti i identitetit të raportuesit dhe personave të përmendur në raportimet e ngjarjeve, duke promovuar një “Kulturë të drejtë” (*just culture*).

2. Organizatat e vogla, në marrëveshje me Autoritetin e Aviacionit Civil, mund të krijojnë një mekanizëm të thjeshtuar për mbledhjen, vlerësimin, përpunimin, analizimin dhe ruajtjen e të dhënave të ngjarjeve. Ata mund të ndajnë punën me organizatat e së njëjtës natyrë, duke qene në përputhje me rregullat e konfidencialitetit dhe mbrojtjen, në zbatim të kësaj rregulloreje.

3. AAC-ja është autoriteti kompetent, i cili vendos një mekanizëm për të mbledhur, vlerësuar, procesuar, analizuar dhe ruajtur në mënyrë të pavarur të dhëna të ngjarjeve të raportuara në përputhje me nenet 4 dhe 5.

Trajtimi i raportimeve duhet të bëhet me qëllim parandalimin e përdorimit të informacionit për qëllime të tjera veç sigurisë, dhe duhet të mbrojë në mënyrë të duhur privatesinë e të dhënave të raportuesit ose personave të përmendur në raportim, duke promovuar në këtë mënyrë “Kulturën e drejtë” (*just culture*).

4. Organizatat do të ruajnë raportimet e ngjarjeve të hartuar në bazë të të dhënave të mbledhura mbi ngjarjet në përputhje me nenet 4 dhe 5, në një apo më shumë baza të dhënash.

5. AAC-ja do të ruajë raportimet e ngjarjeve të hartuar në bazë të të dhënave të mbledhura mbi ngjarjet në përputhje me nenet 4 dhe 5, në bazën kombëtare të të dhënave.

6. Informacioni lidhur me aksidentet dhe incidentet e rënda i mbledhur ose i nxjerrë nga autoritetet e investigimit do të ruhet gjithashtu në bazën kombëtare të të dhënave.

7. Autoriteti Kombëtar i Investigimit të Incidenteve dhe Aksidenteve Ajrore në Aviacionin Civil, do të ketë akses të plotë në bazën qendrore kombëtare siç është përmendur në paragrafin 6, me qëllim që të përmbushin përgjegjësitë e tyre në përputhje me nenin 5(4) të shtojcës së VKM-së nr. 739, datë 3.12.2021 “Për organizimin dhe funksionimin e autoritetit kombëtar të investigimit për sigurinë e operimit në aviacionin civil dhe rregullat për procesin e investigimit”.

8. Autoriteti i Aviacionit Civil ka akses të plotë në bazën qendrore përkatëse të përmendura në paragrafin 6, edhe për qëllimet e përgjegjësive që ata kane lidhur me sigurinë në operim.

Neni 7

Cilësia dhe përmbajtja e raportimit të ngjarjeve

1. Raportimet e ngjarjeve të përmendura në nenin 6 do të përmbajnë të paktën informacionin e listuar në aneksin I.

2. Raportimet e ngjarjeve të përmendura në pikat 4 dhe 5, të nenit 6, do të përfshijnë një klasifikim të rrezikut për ngjarjet përkatëse. Ky klasifikim do të rishikohet ose ndryshohet në rast se do të jetë e nevojshme dhe do të miratohet nga Autoriteti i Aviacionit Civil, në përputhje me një skemë të harmonizuar për klasifikimin e riskut.

3. Organizatat dhe AAC-ja do të krijojnë proceset e kontrollit të cilësisë së të dhënave për të përmirësuar qëndrueshmërinë e të dhënave, sidomos midis informacionit të mbledhur fillimisht dhe atij të ruajtur në bazën e të dhënave.

4. Bazat e të dhënave të përmendura në pikat 4 dhe 5, të nenit 6, do të përdorin formate të cilat, janë:

a) të standardizuar për të lehtësuar këmbimin e informacionit;

b) të përputhshëm me *software*-in e ECCAIRS dhe taksonominë e ADREP-së.

5. Skema e klasifikimit të riskut, në mënyrë që t'i lejojë organizatat të klasifikojnë ngjarjet sipas riskut në sigurinë në operim, duhet të jetë në harmoni me skemën e përbashkët evropiane të klasifikimit të riskut.

Neni 8

Baza Qendrore Evropiane të të dhënave

(Ky nen do të zbatohet kur Republika e Shqipërisë të jetë asociuar në EASA, sipas parashikimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe)

Kur të jetë e zbatueshme, në kushtet e një marrëveshjeje mes Shqipërisë dhe Komisionit, informacioni i lidhur me sigurinë në operim, i ruajtur në bazën kombëtare të të dhënave do të përditësojë Bazën Qendrore Evropiane të të dhënave, nëpërmjet transferimit të tij.

Neni 9

Shkëmbimi i informacionit

(Ky nen do të zbatohet kur Republika e Shqipërisë të jetë asociuar në EASA, sipas parashikimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe)

1. Autoriteti i Aviacionit Civil do të marrë pjesë në një shkëmbim informacioni duke vënë në dispozicion të autoriteteve kompetente të shteteve anëtare të Bashkimit Evropian, Agjencisë dhe Komisionit Evropian të gjithë informacionin e ruajtur në bazën e tij të të dhënave, nëpërmjet bazës së të dhënave evropiane, duke konsideruar detyrimet e Marrëveshjes Shumëpalëshe dhe Marrëveshjen e Punës në fuqi me Agjencinë.

Raportet e ngjarjeve do të transferohen në Bazën Qendrore Evropiane jo më vonë se 30 ditë pasi janë futur në bazën kombëtare të të dhënave.

Ngjarjet e raportuara duhet të përditësohen sa herë që është e nevojshme, me informacione shtesë lidhur me sigurinë.

2. Gjithashtu, nëse kërkohet në bazë të një Marrëveshjeje Pune me Agjencinë, apo një detyrimi bazuar në Marrëveshjen Shumëpalëshe, AAC-ja do të transferojë informacionin lidhur me aksidentet dhe incidentet e rënda në bazën e të dhënave evropiane, si më poshtë:

a) gjatë kryerjes së investigimit: informacionin paraprak mbi aksidentet dhe incidentet e rënda;

b) kur investigimi ka përfunduar:

i. raportin përfundimtar të investigimit;

ii. kur është e mundur, një përmbledhje në anglisht të raportit përfundimtar të investigimit;

3. Në çdo rast, Autoriteti i Aviacionit Civil do të komunikojë sa më shpejt, të gjithë informacionin përkatës të lidhur me sigurinë në operim, te shteti përkatës i ZPEA-së ose Agjencia, sipas përcaktimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe, ose Marrëveshjes së Punës me Agjencinë, nëse ndërsa mbledh të dhëna të ngjarjeve, ose ndërsa ruan raporte të ngjarjeve, ose ndërsa kryen një analizë në përputhje me nenin 13, pika 6, ai identifikon çështje të sigurisë në operim, të cilat i konsideron si:

a) çështje që janë në interes të shtetit tjetër të ZPEA-së ose Agjencisë; ose

b) çështje që mund të kërkojnë ndërmarjen e veprimeve në drejtim të sigurisë në operim, nga ana e shtetit tjetër të ZPEA-së ose Agjencisë.

Neni 10

Përhapja e informacionit të ruajtur në bazën e të dhënave

(Ky nen do të zbatohet kur Republika e Shqipërisë të jetë asociuar në EASA, sipas parashikimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe)

1. Autoriteti i Aviacionit Civil ose Autoriteti i Investigimit, do për aq sa mundëson Marrëveshja Shumëpalëshe të kenë akses ose të drejtë për t'u njohur me të gjithë informacionin mbi ngjarjet, që përmban baza qendrore evropiane.

Informacioni duhet të përdoret në përputhje me nenet 15 dhe 16, të kësaj rregulloreje.

2. Palët e interesuara, të listuar në aneksin II të kësaj rregulloreje mund të kërkojnë akses për një informacion të caktuar që përmban baza qendrore evropiane.

Palët e interesuara, të themeluara brenda Shqipërisë duhet t'ua adresojnë kërkesat për informacion AAC-së.

Palët e interesuara, të themeluara jashtë ZPEA-së, duhet t'ia adresojnë kërkesën e tyre Komisionit Evropian.

3. Në bazë të nenit 15(2) të rregullores VKM nr. 739, datë 3.12.2021, që përaftron rregulloren (EU) nr. 996/2010, informacioni që përmban baza e të dhënave evropiane, në lidhje me investigimin e vazhdueshëm të sigurisë ajrore të kryer në përputhje me atë rregullore, nuk do t'ju bëhet i ditur palëve të interesuar, në përputhje me këtë nen.

4. Për arsye sigurie, palëve të interesuara nuk mund t'u ofrohet akses direkt në bazën qendrore evropiane.

Neni 11

Përpunimi i kërkesave dhe vendimet

(Ky nen do të zbatohet kur Republika e Shqipërisë të jetë asociuar në EASA, sipas parashikimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe)

1. Kur është e zbatueshme, duke konsideruar parashikimet e Marrëveshjes Shumëpalëshe, si dhe Marrëveshjen e Punës me Agjencinë, kërkesat për ndonjë informacion që e përmban Baza Qendrore Evropiane, do të dorëzohen duke përdorur formularët e miratuar nga pika e kontaktit. Këta formularë duhet të përmbajnë të paktën pikat e përcaktuara në aneksin III.

Kërkesat për ndonjë informacion të ndodhur në bazën kombëtare të të dhënave do të dorëzohen duke përdorur formën e miratuar nga AAC-ja, si pikë kontakti. Forma do të përmbajë pikat e përcaktuara në aneksin III.

2. Pika e kontaktit që merr një kërkesë, duhet të kontrollojë, nëse:

a) kërkesa është bërë nga pala e interesuar;

b) është kompetencë e tij të merret me këtë kërkesë.

Kur pika e kontaktit përcakton se kërkesa e adresuar atij, është kompetencë e Komisionit ose një shteti anëtar të BE-së, ai mund të vendosë ta kalojë kërkesën te Komisioni ose shteti përkatës anëtar, sipas rastit.

3. Pika e kontaktit që merr një kërkesë duhet ta vlerësojë atë rast pas rasti, për të parë nëse kërkesa është e justifikuar dhe e argumentuar.

Pika e kontaktit mund t'ju japë informacion palëve të interesuara, në formë të shkruar ose duke përdorur mjetet elektronike të komunikimit.

4. Nëse kërkesa pranohet, pika e kontaktit duhet të përcaktojë sasinë dhe nivelin e informacionit që duhet të japë. Informacioni do të kufizohet vetëm në atë që pikërisht kërkohet për qëllimet e kërkuesit, pa rënë ndesh me nenet 15 dhe 16, të kësaj rregulloreje.

Informacioni që nuk lidhet me pajisjet, operimet dhe fushën e aktivitetit të kërkuesit, jepet vetëm në formë të papërpunuar, përveç rastit kur kërkuesi paraqet një justifikim të detajuar. Ky informacion duhet të përdoret në përputhje me nenet 15 dhe 16, të kësaj rregulloreje.

5. Palët e interesuara të listuar në aneksin II (b) të kësaj rregulloreje, mund të pajisen nga pika e kontaktit vetëm me informacionin që lidhet me pajisjet, operimet apo fushën e aktivitetit të palës së interesuar.

6. Pika e kontaktit që merr një kërkesë sipas listës në aneksin II (a) të kësaj rregulloreje, mund të marrë një vendim të përgjithshëm për t'i dhënë informacion rregullisht asaj pale të interesuar, me kusht që:

a) informacioni i kërkuar të ketë të bëjë me pajisjet, operimet dhe fushën e aktivitetit të vetë palës së interesuar;

b) vendimi i përgjithshëm nuk ofron akses në të gjithë përmbajtjen e bazës së të dhënave;

c) vendimi i përgjithshëm lidhet vetëm me informacionin anonim.

7. Palët e interesuara duhet ta përdorin informacionin e marrë në bazë të këtij neni, duke u bazuar në kushtet e mëposhtme:

a) Palët e interesuara duhet ta përdorin informacionin e marrë vetëm për qëllimin e specifikuar në formën e kërkesës, që duhet të jetë në përputhje me objektivat e parashtruara nënin 1 të kësaj rregulloreje; dhe

b) Palët e interesuara nuk duhet ta zbulojnë informacionin e marrë pa lejen me shkrim nga dhënësi i këtij informacioni dhe gjithashtu duhet të marrin masat e nevojshme për të siguruar konfidencialitetin e duhur për informacionin e marrë.

8. Vendimi për të shpërndarë informacionin sipas këtij neni, kufizohet rigorozisht në atë që kërkohet nga përdoruesi.

Neni 12

Regjistrimi i kërkesave dhe shkëmbimi i informacionit

(Ky nen do të zbatohet kur Republika e Shqipërisë të jetë asociuar në EASA, sipas parashikimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe)

1. Pika e kontaktit duhet të regjistrojë çdo kërkesë që i vjen dhe veprimet që ka kryer për të.

Informacioni do të përcillet Komisionit në kohën e duhur, sapo merret një kërkesë ose/dhe ndërmerret një veprim.

2. Lista e përditësuar e kërkesave që vijnë dhe veprimet përkatëse të kryera do t'u vihen në dispozicion pikave të kontaktit të vendeve të tjera, të interesuara.

Neni 13

Analiza e ngjarjeve dhe ndjekja në nivel kombëtar

1. Çdo organizatë e themeluar në Republikën e Shqipërisë do të zhvillojë një proces për të analizuar ngjarjet e mbledhura në përputhje me nenin 4(2) dhe nenin 5(1), të kësaj rregulloreje, me qëllim që të identifikojë rreziqet e sigurisë në operim, të lidhura me ngjarje apo grup ngjarjesh të identifikuar.

Bazuar në këtë analizë, organizatat do të përcaktojnë veprime korrigjuese ose parandaluese, të nevojshme për përmirësimin e sigurisë në operimet në aviacion.

2. Kur, në vijim të një analize, siç tregohet në pikën 1, të këtij neni, një organizatë e themeluar në Republikën e Shqipërisë identifikon çdo veprim korrigjues ose parandalues, të nevojshëm për trajtimin e mangësive aktuale apo potenciale të sigurisë në operim të aviacionit, çdo, ajo duhet që:

a) të zbatojë veprimin në kohën e duhur; dhe

b) të krijojë një proces për të monitoruar zbatimin dhe efektivitetin e veprimeve të ndërmarra.

3. Çdo organizatë e themeluar në Republikën e Shqipërisë duhet t'i ofrojë rregullisht, punonjësve të saj dhe personelit të kontraktuar, informacion në lidhje me analizën dhe ndjekjen e ngjarjeve, për të cilat janë ndërmarrë veprimet parandaluese ose korrigjuese.

4. Kur një organizatë e themeluar në Republikën e Shqipërisë, që nuk është subjekt i pikës 5 të këtij neni, identifikon një risk aktual apo potencial të sigurisë në aviacion, si rezultat i analizës së saj të ngjarjeve ose një grupi ngjarjesh të raportuara sipas nenit 4, pika 7 dhe nenit 5, pika 4, duhet që brenda 30 ditëve nga data e raportimit të ngjarjes nga raportuesi, organizata t'i transmetojë Autoritetit të Aviacionit Civil:

a) rezultatet paraprake të analizës së kryer në përputhje me pikën 1, nëse ka; dhe

b) çdo masë që duhet të merret në përputhje me pikën 2.

Organizatat e certifikuar ose të miratuar nga Autoriteti i Aviacionit Civil, duhet t'i transmetojnë këtij autoriteti rezultatet përfundimtarë të analizës, kur kërkohet, sa më shpejt të jetë e mundur dhe në parim jo më vonë se 3 muaj nga data e raportimit të ngjarjes.

Autoriteti i Aviacionit Civil mund t'i kërkojë organizatave që të transmetojnë pranë tij, rezultatet paraprake ose përfundimtare të çdo ngjarjeje, e cila është raportuar, por që në lidhje me të cilën Autoriteti i Aviacionit Civil nuk është informuar për ndjekjen e saj ose ka marrë vetëm rezultatet paraprake.

5. Kur të jetë e zbatueshme, një organizatë e themeluar në RSH, është certifikuar dhe miratuar nga Agjencia, sipas përcaktimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe dhe zbatimit të Marrëveshjes së Punës me Agjencinë, identifikon një risk aktual ose potencial, si rezultat i analizave të tij të ngjarjeve ose të grup ngjarjeve të raportuara siç parashikohet në nenet 4 dhe 5, duhet t'i raportojë Agjencisë,

brenda 30 ditëve nga data e njoftimit të ngjarjes nga raportuesi:

a) rezultatet paraprake të analizës së kryer në përputhje me pikën 1, nëse ka; dhe

b) çdo masë që duhet të merret në përputhje me pikën 2.

Organizata e certifikuar ose miratuar nga Agjencia do të transmetojë tek Agjencia rezultatet përfundimtare të analizave, aty ku kërkohet, sapo ato janë në dispozicion dhe, në parim, jo më vonë se 3 muaj nga data e njoftimit të ngjarjes.

Agjencia mund t'i kërkojë organizatave që të transmetojnë pranë tij, rezultatet paraprake ose përfundimtare të çdo ngjarjeje, e cila është raportuar, por që në lidhje me të Agjencia nuk është informuar për ndjekjen e saj ose ka marrë vetëm rezultatet paraprake.

6. Autoriteti i Aviacionit Civil duhet të zhvillojë një proces për të analizuar informacionin në lidhje me ngjarjet të cilat i raportohen drejtpërdrejtë atij në përputhje me nenet 4, pika 5, neni 5, pika 2, për të identifikuar risqet ndaj sigurisë në operim në aviacion të lidhura me ato ngjarje. Bazuar në atë analizë, ai do të përcaktojë ndonjë masë të duhur parandaluese ose korrigjuese të nevojshme për të përmirësuar sigurinë në operim.

7. Kur, pas analizës së kryer në përputhje me pikën 6 të këtij neni, Autoriteti i Aviacionit Civil identifikon veprime korrigjuese ose parandaluese, të nevojshme për trajtimin e mangësive aktuale apo potenciale të sigurisë ajrore të aviacionit, ai duhet që:

a) t'i zbatojë këto veprime në kohën e duhur; dhe

b) të krijojë një proces për të monitoruar zbatimin dhe efektivitetin e veprimeve të ndërmarra.

8. Për çdo ngjarje apo grup ngjarjesh të monitoruar në përputhje me pikat 4 dhe 5, Autoriteti i Aviacionit Civil duhet të ketë të drejtë hyrjeje në analizat e bëra dhe duhet të vëzhgojë në mënyrë të përshtatshme masat e ndërmarra nga organizatat, për të cilat është përgjegjës.

Nëse Autoriteti i Aviacionit Civil arrin në përfundimin se implementimi dhe efektiviteti i veprimeve të raportuara është i papërshtatshëm, për të trajtuar mangësitë aktuale ose potenciale të sigurisë, atëherë ai do të sigurojë ndërmarrjen dhe zbatimin e veprimeve plotësuese nga organizata përkatëse.

9. Kur të jetë e zbatueshme, sipas parashikimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe dhe Marrëveshjes së Punës me Agjencinë, kur disponohet informacioni në lidhje me analizën dhe ndjekjen e ngjarjeve individuale ose grupeve të ngjarjeve të marra në përputhje me këtë nen, do të ruhet në Bazën Qendrore Evropiane, në përputhje me nenin 8, pikat 2 dhe 3, në kohën e duhur dhe jo më vonë se dy muaj pas ruajtjes së tyre në bazën kombëtare të të dhënave.

10. Autoriteti i Aviacionit Civil duhet ta përdorë informacionin e siguruar nga analizimi i ngjarjeve të raportuara, për të identifikuar veprimet korrigjuese që duhet të ndërmerren, nëse ka, në kuadër të Programit Shtetëror të Sigurisë.

11. Për të informuar publikun mbi nivelin e sigurisë në aviacionin civil, Autoriteti i Aviacionit Civil duhet të botojë të paktën çdo vit një raport mbi rishikimin e situatës së sigurisë së operimeve në aviacionin civil.

Raporti mbi rishikimin e sigurisë duhet të:

a) përmbajë informacion të përmbledhur dhe të paidentifikuar mbi llojet e ngjarjeve të raportuara nëpërmjet sistemit të tij të detyrueshëm dhe vullnetar të raportimit të ngjarjeve;

b) identifikojë trendet;

c) identifikojë masat që ka marrë.

12. Autoriteti i Aviacionit Civil mund të botojë raporte të paidentifikuara të ngjarjeve dhe rezultatet e analizës së riskut.

Neni 14

Analiza e ngjarjeve dhe përcjellja në nivel të Bashkimit Evropian

(Ky nen do të zbatohet kur Republika e Shqipërisë të jetë asociuar në EASA, sipas parashikimeve të Marrëveshjes Shumëpalëshe)

1. Autoriteti i Aviacionit Civil do të bashkëpunojë me Komisionin, EASA dhe autoritetet kompetente të Shteteve Anëtare, të cilat marrin pjesë rregullisht në shkëmbimin dhe analizën e informacionit që gjendet në Bazën Qendrore Evropiane. Pa paragjykuar kërkesat e konfidencialitetit të përcaktuara në këtë Rregullore, vëzhguesit mund të ftohen rast pas rasti, kur është e përshtatshme.

2. Autoriteti i Aviacionit Civil Shqiptar, Komisioni, EASA dhe autoritetet kompetente të Shteteve Anëtare bashkëpunojnë nëpërmjet një

rrjeti të analistëve të sigurisë së aviacionit, i cili kontribuon në përmirësimin e sigurisë së aviacionit, veçanërisht duke kryer analiza të sigurisë në mbështetje të Programit të Sigurisë së Aviacionit Evropian dhe Planit të Sigurisë së Aviacionit Evropian.

3. Autoriteti i Aviacionit Civil Shqiptar nëpërmjet EASA-s merr informacion në lidhje me rezultatet e analizës së informacionit të përmendur në paragrafin 1 në shqyrtimin vjetor të sigurisë në përputhje me legjislacionin përkatës të Bashkimit Evropian.

Neni 15

Konfidencialiteti dhe përdorimi i duhur i informacionit

1. Konfidencialiteti dhe përdorimi i duhur i informacionit të ngjarjeve nga ana e AAC-së dhe organizatave, bëhet sipas përcaktimeve në nenin 111, të ligjit nr. 96/2020 “Kodi Ajror i RSH-së”. AAC-ja merr masa për të garantuar konfidencialitetin e informacionit dhe të detajeve për ngjarjen të marra prej tyre në përputhje me nenet 4, 5 dhe 10.

Të dhënat personale përdoren, për aq sa është e nevojshme, në përmbushje të qëllimit të kësaj rregulloreje dhe pa paragjykuar legjislacionin kombëtar për mbrojtjen e të dhënave personale.

2. Pa cenuar parashikimet në lidhje me mbrojtjen e informacioni të sigurisë në operim, sipas neneve 12, 14 dhe 15 të rregullores për investigimin dhe parandalimin e aksidenteve dhe incidenteve në aviacionin civil, shtojca e VKM-së nr. 739, datë 3.12.2021, informacioni i marrë nga ngjarja e raportuar duhet të përdoret vetëm për qëllimin për të cilën ai është mbledhur. Nuk vihet në dispozicion ose përdoret informacioni për ngjarjet:

a) me qëllim përcaktimin e fajit ose përgjegjësisë; ose

b) për çdo qëllim tjetër, përveç atij të ruajtjes ose përmirësimit të sigurisë së operimit.

3. AAC-ja, kur përmbush detyrimet e saj sipas nenit 14, në lidhje me informacionin që përmban Baza Qendrore Evropiane, duhet:

a) të sigurojë konfidencialitetin e informacionit; dhe

b) të kufizojnë përdorimin e informacionit në aq sa është rreptësisht e nevojshme për të

përmbushur detyrimet lidhur me sigurinë pa ngarkuar faj ose përgjegjësi; në këtë drejtëm, informacioni do të përdoret veçanërisht për menaxhimin e rrezikut dhe për analizën e tendencave të sigurisë që mund të çojnë në rekomandime ose veprime sigurie, duke adresuar mangësitë aktuale ose të mundshme të sigurisë.

Çdo subjekt që raporton një ngjarje në AAC, përpara se të raportojë, do të fshijë çdo të dhënë personale të raportuesit, që është vënë i pari në dijeni për ngjarjen.

4. Çdo person përgjegjës i AAC-së, i cili ka autorizim për të pasur akses në bazën e të dhënave të ngjarjeve të raportuara, nënshkruan një deklaratë, ku angazhohet se nuk do të shpërndajë asnjë të dhënë për të cilën janë vënë në dijeni nga baza e të dhënave të raportimit;

5. Autoriteti i Aviacionit Civil do të bashkëpunojë me autoritetet përgjegjëse të drejtësisë, me anë të marrëveshjeve zyrtare mes tyre. Këto marrëveshje duhet të garantojnë ekuilibër mes nevojës për administrimin e duhur të drejtësisë nga njëra anë dhe nevojës për vijueshmërinë e pasjes së informacionit për sigurinë në operim, nga ana tjetër.

Neni 16

Mbrojtja e burimit të informacionit

1. Për qëllim të këtij neni, tek ‘të dhënat personale’ përfshihen në veçanti emrat ose adresat e personave.

2. Organizatat e themeluara në RSH duhet të sigurojnë që, të gjitha të dhënat personale të cilat, krahas personave të përcaktuara në përputhje me nenin 6(1), u janë vënë në dispozicion edhe stafit, u janë dhënë vetëm kur ka qene absolutisht e nevojshme për të investiguar ngjarjet me qëllim rritjen e sigurisë ajrore.

Informacioni i paidentifikuar me të dhëna personale duhet të shpërndahet brenda organizatës, sipas rastit.

3. Autoriteti i Aviacionit Civil duhet të sigurojë që asnjë e dhënë personale nuk duhet të regjistrohet në bazën e të dhënave kombëtare, të përmendur në nenin 6. Një informacion i tillë i paidentifikuar, duhet t’u vihet në dispozicion të gjitha palëve të interesuara, për shembull, për t’iu lejuar atyre të kryejnë detyrat e tyre në lidhje me përmirësimin e sigurisë në aviacion.

4. Autoriteti i Aviacionit Civil nuk duhet të ndalohej nga marrja e masave të nevojshme për ruajtjen ose përmirësimin e sigurisë në aviacion.

5. Pa cenuar rregullat e aplikueshme të ligjit penal kombëtar, Autoriteti i Aviacionit Civil do të distancohet nga fillimi i procedimeve për sa u përket shkeljeve jo me paramendim ose të paqëllimshme të ligjit, për të cilat bëhen me dijeni për shkak të raportimit, sipas neneve 4 dhe 5.

Nënparagrafi i parë i kësaj pike nuk do të zbatohet për rastet e përmendura në pikën 8. Autoritetet kompetente mund të ruajnë ose të miratojnë masa për të forcuar mbrojtjen e raportuesve ose personave të përmendur në raportimin e ngjarjes.

6. Nëse ka në proces, procedurë disiplinore ose administrative, sipas legjislacionit në fuqi, informacioni që përmbajnë raportet e ngjarjeve nuk duhet të përdoret kundër:

- a) raportuesit; ose
- b) personave të përmendur në raportin e ngjarjeve.

Nën paragrafi i parë i kësaj pike nuk duhet të aplikohet për rastet e përmendura në pikën 8.

7. Me përjashtim të rasteve kur pika 8 zbatohet, punonjësit ose personeli i kontraktuar që raportojnë ose që janë përmendur në raportet e ngjarjeve, të mbledhur në përputhje me nenet 4 dhe 5, nuk do t'i nënshtrohen ndonjë paragjyqimi nga ana e punëdhënësit të tyre ose nga organizatat për të cilën ofrohen shërbimet, në bazë të informacionit të ofruar nga raportuesi.

8. Mbrojtja sipas pikave 5, 6 dhe 7 të këtij neni, nuk do të zbatohet për asnjë nga situatat e mëposhtme:

- a) në rastet e shkeljeve me dashje;
- b) në rastin e një neglizhence të dukshme, neglizhence serioze dhe të rëndë të një rreziku të dukshëm, neglizhence të përgjegjësive profesionale, duke shkaktuar dëmtime të parashikueshme për një person ose pronë apo rrezikuar nivelin e sigurisë në aviacion.

9. Organizatat, pas konsultimeve me përfaqësuesit e stafit të saj, duhet të miratojnë rregullat e brendshme, të cilat përshkruajnë se si parimi “Kulturë e drejtë” (*just culture*), në veçanti parimi i përmendur në pikën 7, janë garantuar (promovuar) dhe zbatuar brenda kësaj organizate.

AAC-ja mund të kërkojë të rishikojë këto rregulla të brendshme përpara implementimit të tyre.

10. AAC-ja do të ndjekë zbatimin e parashikimeve të paragrafëve 5, 7 dhe 9. Punonjësit dhe personeli i nënkontraktuar mund të raportojë shkeljen e rregullave të këtij neni dhe nuk do të penalizohen për raportimin e tyre.

Neni 17

Penalitetet

Në rast të shkeljes së dispozitave të këtij urdhri do të zbatohen sanksionet dhe masat e përcaktuara në Kodin Ajror të Republikës së Shqipërisë dhe në legjislacionin përkatës në fuqi për kundërvajtjet administrative.

ANEKSI I

LISTA E KËRKESAVE TË APLIKUESHME PËR SKEMAT E RAPORTIMIT TË DETYRUESHËM DHE VULLNETARË TË NGJARJEVE

Shënim. Fushat e të dhënave duhet të plotësohen me informacionin e kërkuar. Nëse për autoritetet kompetente nuk është e mundur për ta përfshirë këtë informacion, sepse informacioni nuk është ofruar (siguruar) nga organizata ose raportuesi, atëherë fusha e të dhënave mund të plotësohet duke vendosur “nuk e di”. Megjithatë, për t’u siguruar se informacioni i duhur është transmetuar, përdorimi i “nuk e di” duhet të shmanget, deri në një masë të mundshme dhe raporti kur është e mundur, duhet të plotësohet me informacion më vonë.

1. FUSHAT E PËRBASHKËTA TË TË DHËNAVE TË DETYRUESHME

Organizatat dhe autoritetet kompetente, kur regjistrojnë në bazën e tyre përkatëse të të dhënave, informacione mbi çdo raportim të detyrueshëm dhe vullnetar të ngjarjeve, duhet të sigurojnë që raportet e ngjarjeve të regjistruara në bazën e të dhënave të përmbajnë të paktën informacionin e mëposhtëm:

- 1. Titulli
 - Titulli
- 2. Informacioni i dokumentit (Dosjes)
 - Entiteti përgjegjës
 - Numri i dokumentit

- Statusi i ngjarjes

3. Kur

- Data (në UTC)

4. Ku

- Shteti/zona e ngjarjes
- Vendndodhja e ngjarjes

5. Klasifikimi

- Klasa e ngjarjeve
- Kategoria e ngjarjeve

6. Përshkrimi

- Gjuha e përshkrimit
- Përshkrimi

7. Ngjarjet

- Tipi i ngjarjeve

8. Klasifikimi i riskut

2. FUSHAT SPECIFIKE TË TË DHËNAVE TË DETYRUESHME

2.1 Fushat e të dhënave lidhur me Avionin

Organizatat dhe autoritetet kompetente, kur regjistrojnë në bazën e tyre përkatëse të të dhënave, informacione mbi çdo raportim të detyrueshëm dhe vullnetar të ngjarjeve, duhet të sigurojnë që raportet e ngjarjeve të regjistruara në bazën e të dhënave të përmbajnë të paktën informacionin e mëposhtëm:

1. Identifikimi i avionit

- Shteti i regjistrimit
- Marka/modeli/seria
- Numri serial i avionit
- Regjistrimi i avionit
- Shenja thirrje

2. Operimi i avionit

- Operatori
- Lloji i operimit

3. Përshkrimi i avionit

- Kategoria e avionit
- Tipi i mekanizmit shtytës
- Klasifikimi i peshës (grupimi sipas peshës)

4. Historia e fluturimit

- Vendnjsja e fundit
- Destinacioni i planifikuar
- Faza e fluturimit

5. Moti

- Moti i përshtatshëm

2.2 Fushat e të dhënave lidhur me shërbimet e lundrimit ajror

Organizatat dhe autoritetet kompetente, kur regjistrojnë në bazën e tyre përkatëse të të dhënave, informacione mbi çdo raportim të detyrueshëm dhe vullnetar të ngjarjeve, duhet të sigurojnë që

raportet e ngjarjeve të regjistruara në bazën e të dhënave të përmbajnë të paktën informacionin e mëposhtëm:

1. Lidhja me MTA-në

- Kontributi i MTA-as
- Klasifikimi i ngjarjes bazuar në efektin që ka pasur në shërbimin e menaxhimit të trafikut ajror.

2. Emri i njësisë së Shërbimit të Trafikut Ajror

2.2.1 Thyerja ndarjes minimale (*separation minima*) / humbje e ndarjes dhe shkelje e hapësirës ajrore – fushat e të dhënave

Organizatat dhe autoritetet kompetente, kur regjistrojnë në bazën e tyre përkatëse të të dhënave, informacione mbi çdo raportim të detyrueshëm dhe vullnetar të ngjarjeve, duhet të sigurojnë që raportet e ngjarjeve të regjistruara në bazën e të dhënave të përmbajnë të paktën informacionin e mëposhtëm:

1. Hapësira ajrore

- Tipi i hapësirës ajrore
- Klasa e hapësirës ajrore
- Emri i FIR/UIR

2.3 Fusha e të dhënave lidhur me aeroportin

Organizatat dhe autoritetet kompetente, kur regjistrojnë në bazën e tyre përkatëse të të dhënave, informacione mbi çdo raportim të detyrueshëm dhe vullnetar të ngjarjeve, duhet të sigurojnë që raportet e ngjarjeve të regjistruara në bazën e të dhënave të përmbajnë të paktën informacionin e mëposhtëm:

1. Treguesi i vendndodhjes (sipas treguesve të ICAOs)

2. Vendndodhja në aeroport

2.4 Fusha e të dhënave të lidhura me dëmtime të avionit ose lëndime personale

Organizatat dhe autoritetet kompetente, kur regjistrojnë në bazën e tyre përkatëse të të dhënave, informacione mbi çdo raportim të detyrueshëm dhe vullnetar të ngjarjeve, duhet të sigurojnë që raportet e ngjarjeve të regjistruara në bazën e të dhënave të përmbajnë të paktën informacionin e mëposhtëm:

1. Shkalla e rëndësisë

- Dëmtimi të mëdha
- Niveli i lëndimit

2. Lëndime të personave

- Numri i lëndimeve në tokë (fatale, serioze, të lehta)
- Numri i lëndimeve në avionë (fatale, serioze, të lehta)

ANEKSI II PALËT E INTERESUARA

a) Lista e palëve të interesuara që mund të marrin informacionin bazuar në vendimet rast pas rasti ose sipas një vendimi të përgjithshëm sipas nenit 11 të po kësaj rregulloreje:

1. Prodhuesit: projektuesit dhe prodhuesit e avionit, motorëve, helikave dhe pjesëve e pajisjeve të avionëve dhe shoqatat e tyre përkatëse; projektuesve dhe prodhuesve të sistemeve dhe përbërësve të Menaxhimit të Trafikut Ajror (MTA); projektuesve dhe prodhuesve të sistemeve dhe përbërësve të Shërbimeve të Lundrimit Ajror (SHLA), projektruesve dhe prodhuesve të sistemeve dhe pajisjeve të përdorura në pjesën ajrore të aerodromeve.

2. Mirëmbajtja: organizatat e përfshira në mirëmbajtje ose kontroll të jashtëm fizik të avionëve, motorëve, helikave dhe pjesëve e pajisjeve të avionëve; në instalimin, modifikimin, mirëmbajtjen, riparimin, revizionim, kontrollin e fluturimit ose inspektimin e shërbimeve ndihmëse standarde të lundrimit ajror ose mirëmbajtjen, revizionin e sistemeve të pjesës ajrore të aerodromeve, përbërësve dhe pajisjeve.

3. Operatorët: linjat ajrore, operatorët e avionëve, shoqatat e linjave ajrore dhe operatorëve, operatorët e aerodromeve dhe shoqatat e operatorëve të aerodromeve.

4. Ofruesit e shërbimeve të lundrimit ajror dhe siguruesit e funksioneve specifike të Menaxhimit të Trafikut Ajror.

ANEKSI III KËRKESA PËR MARRJEN E INFORMACIONIT NGA BAZA E TË DHËNAVE EVROPIANE

1. Emri:

Funksioni/pozicioni:

Shoqëria:

Adresa:

Tel:

E-mail:

Data:

Natyra e biznesit:

Kategoria e palës së interesuar (*shiko aneksin II të kësaj rregulloreje*):

5. Ofruesit e shërbimeve të aerodromeve: organizatat e ngarkuara me shërbimet në tokë të aeroporteve, përfshirë furnizimin me lëndë djegëse, përgatitjen e dokumentacionit, ngarkimin, pastrimin e akullit (*de-icing*) dhe rimorkimin e avionëve në një aerodrom, si dhe operimet e shpëtimit dhe zjarrfikëset ose shërbimet e tjera të emergjencave.

6. Organizatat e trajnimit në aviacion.

7. Organizatat e shteteve të huaja, joanëtare të ZPEA-së: Autoritetet shtetërore të aviacionit dhe organizatat e investigimit të aksidenteve nga shtetet e huaja, joanëtare të ZPAE-së.

8. Organizatat ndërkombëtare të aviacionit.

9. Kërkim: laboratorë kërkimi publik ose privatë, qendra ose entitete ose universitete të angazhuara në kërkime ose studime për sigurinë ajrore në aviacion.

b) lista e palëve të interesuara që mund të marrin informacion, bazuar në vendimet rast pas rasti, në përputhje me nenin 11 të kësaj rregulloreje:

1. Pilotët (mbi baza personale)

2. Kontrollorët e trafikut ajror (mbi baza personale) dhe stafi tjetër i MTA/SHLA-së që kryen detyra që lidhen me sigurinë ajrore.

3. Inxhinierë/teknikë/personel elektronik për sigurinë në trafikun ajror/menaxherë aviacioni (ose aerodromi) (mbi baza personale).

4. Organizata përfaqësuese profesionale të stafit që kryen detyra lidhur me sigurinë ajrore.

2. Informacioni i kërkuar (*lutemi të jeni sa më specifik të jetë e mundur; duke përfshirë periudhën/datën përkatëse për të cilën jeni të interesuar*):

3. Arsyeja për kërkesën:

4. Qëllimi për të cilin do ta përdorni informacionin:

5. Data sipas të cilës kërkohen të dhënat:

6. Forma e plotësuar duhet të dërgohet me e-mail, te: *(pika e kontaktit)*

7. Akses të informacionit:

Pika e kontaktit nuk është e detyruar të ofrojë çdo informacion të kërkuar. Këtë mund ta bëjë vetëm nëse është i sigurt që kërkesa është bërë në përputhje me këtë urdhër (ose referencën evropiane sipas rastit). Kërkuesi merr përsipër që ai dhe organizata e tij do ta përdori informacioni e marrë vetëm për qëllime që kanë përshkruar në pikën 4 të këtij aneksi. Duhet marrë në konsideratë që informacioni i siguruar në bazë të kësaj kërkesë, është vënë në dispozicion vetëm për qëllimet e sigurisë dhe jo për qëllime të tjera, përfshirë përcaktimin e fajit ose të përgjegjësisë ose qëllime tregtare.

Kërkuesit nuk i lejohet t'i zbulojë askujt të dhënat e marra pa miratimin me shkrim të pikës së kontaktit.

Mosplotësimi i kërkesave të mësipërme mund të çojë në mohim të aksesit për informacion të mëtejshëm nga baza e të dhënave kombëtare, si dhe në ndonjë sanksion sipas rastit.

8. Data, vendi dhe firma:

LISTA E KLASIFIKIMIT TË NGJARJEVE NË AVIACIONIN CIVIL QË DO TË RAPORTOHEN NË MËNYRË TË DETYRUESHME (Neni 4)

Anekset IV–VIII, përfshijnë klasifikimin në mënyrë të detajuar të ngjarjeve, të cilat janë të detyrueshme të raportohen.

ANEKSI IV NGJARJET QË LIDHEN ME OPERIMET E AVIONIT

Shënim. Me qëllim lehtësimin e raportimit të këtyre ngjarjeve, ky aneks është strukturuar në mënyrë të tillë që, ngjarjet përkatëse janë të lidhura me kategoritë e veprimtarive gjatë të cilave ato janë vëzhguar normalisht, sipas eksperiencës. Çdo ngjarje tjetër, të cila gjykohet nga personat e përfshirë si brenda kriterëve, duhet gjithashtu të raportohet.

1. OPERIMET AJRORE

1.1 Përgatitja e fluturimit

1. Përdorimi i të dhënave të gabuara ose futja e të dhënave të gabuara në një pajisje që përdoret për lundrimin ajror ose përlogaritjen e performancës, të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

2. Ngarkesa ose tentativë për të ngarkuar mallra të rrezikshme në kundërshtim me legjislacionin e aplikueshëm përfshirë etiketimin, paketimin ose trajtimin e gabuar të tyre.

1.2 Përgatitja e avionit

1. Lloji i gabuar i karburantit ose karburant i kontaminuar.

2. Mostrajtimi, trajtimi i gabuar ose i papërshtatshëm i heqjes së borës, akullit ose ngricës nga sipërfaqja e avionit (*de-icing*) i përdorimit të lëndëve kimike jo vetëm për të hequr borën, akullin apo ngricën nga sipërfaqja e avionit, por edhe për të ndaluar formimin e akullit për një periudhë të caktuar apo për të parandaluar ngrirjen e akullit (*anti-icing*).

1.3 Ngritjet dhe uljet

1. Largimi nga/ose tejkalimi i kufirit të pistës ose rrugës që lidh pistën me vend qëndrimin e avionëve, terminalin apo facilitete të tjera.

2. Çdo ngjarje në aerodrome që përfshin praninë e parregullt të një avioni, mjeti ose personi në zonën e mbrojtur dhe sipërfaqen e caktuar për uljen dhe ngritjen e avionit, ose çdo ngjarje në rrugën që lidh pistën me vendqëndrimin e avionëve, terminalin apo facilitete të tjera.

3. Zona finale e afrimit dhe inkursion në zonën e ngritjes (*FATO*).

4. Ngritje të refuzuara.

5. Pamundësia për të arritur performancën e kërkuar ose të pritshme gjatë ngritjes, procedurës *go-around* (kalim në rreth rrotullim) ose uljes.

6. Tentative për ngritje ose ngritje aktuale, afrim ose ulje me konfigurim të gabuar.

7. Goditje e bishut, krahut ose mbështjellës së motorit gjatë fazës së ngritjes ose uljes.

8. Vazhdimin e uljes në tokë jo sipas specifikimeve të kriterëve minimale të pranueshme të operatorit ajror.

9. Vazhdimi i procedurës së uljes në tokë me instrument, poshtë minimumit të publikuar me referenca të pamjaftueshme vizuale.

10. Ulje e detyruar ose parandaluese.

11. Procedura e gjatë ose e shkurtër e uljes.

12. Ulje e rëndë e një avioni e cila rezulton me dëmtim ose shkatërrim të tij (*hard landing*).

1.4 Fazat e fluturimit

1. Humbje e kontrollit.

2. Një situatë e rrezikshme lidhur me operimin e avionit e cila mund të rezultojë në tejkalimin e parametrave, të tillë si: këndin normal midis aksit gjatësorë të avionit dhe planit horizontal të tij (*normal pitch attitude*), këndin me të cilin avioni rrotullohet rreth boshtit të tij gjatësor në lidhje me horizontin (*bank angle*); ose shpejtësia e avionit e papërshtatshme për kushtet.

3. Çdo devijim vertikal i paautorizuar më shumë se 300 feet nga leja e fluturimit e lëshuar nga Kontrolli i Trafikut Ajror (*level bust*).

4. Aktivizimi i ndonjë prej sistemeve të kontrollit të avionit të cilat pengojnë pilotin e avionit të kryej komanda, të cilat e detyrojnë avionin të tejkalojë kufijtë e tij operacionale, strukturorë dhe aerodinamikë, përfshirë sistemin i cili paralajmëron pilotin se avioni është drejt ngadalësimit (*avioni ose motorët e tij ndalojnë së punuari, zakonisht për shkak të një mbingarkese në motor*), komandën parandaluese për tejkalimin e limiteve operacionale (*stick-shaker*); sistemin kontrollues për tejkalimin e limiteve operacionale (*stick-pusher*); dhe mbrojtjen automatike (*automatic protections*).

5. Devijim i paqëllimshëm prej trajektores së përcaktuar ose planifikuar, dy herë më e ulët se performanca e kërkuar e lundrimit ose 10 milje detare.

6. Tejkallimi i limiteve të manualit të fluturimit të avionit.

7. Operimi me caktimin e gabuar të lartësimatës.

8. Ngjarjet në lidhje me: fenomenin e forcës së ajrit të prodhuar nga motorët e avionit, veçanërisht në ose përpara nisjes së avionit (*jet blast*); rotorin; forcën ose erën e krijuar pas një helike, veçanërisht në ose përpara ngritjes së avionit, por edhe kur avioni ndodhet në *taxiing* (rrugë lidhëse) (*prop Wash*); të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

9. Keqinterpretimi i operimit të sistemit automatik (*automatic mode*) ose informacionit ofruar ekuipazhit të fluturimit që gjendet në kabinën e fluturimit, i cili ka rrezikuar ose mund të rrezikojë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

1.5 Lloje të tjera të ngjarjeve

1. Lëshimi jashtë i paqëllimshëm i kargos ose pajisjeve të tjera të janë brenda në avion.

2. Humbje e zotërimit të situatës (përfshirë mjedisin; mënyrën dhe sistemin paralajmërues; vizualitetin e keq dhe/ose të manovrave të pazakonta të cilat rezultojnë në faktin se piloti nuk orientohet se në çfarë pozicioni ndodhet avioni në lidhje me horizontin (*spatial disorientation*); dhe diapazonin kohor (*time horizon*)).

3. Çdo ngjarje ku performanca njerëzore ka/ose mund të ketë kontribuar direkt në një incident serioz ose aksident.

2. NGJARJET TEKNIKE

2.1 Strukturat dhe sistemet

1. Humbja e një pjesë të strukturës së avionit gjatë fluturimit.

2. Humbja e një sistemi.

3. Humbja e operimit të sistemit.

4. Rrjedhje e karburantit që ka çuar në rrezik zjarri ose ndotje të rrezikshme të mundshme të strukturës së avionit, sistemeve/ pajisjeve **që kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë** avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

5. Defekte ose keqfunksionim i sistemit të karburantit, i cili ka ndikuar mbi furnizimin me karburant dhe/ose shpërndarjen.

6. Keqfunksionim ose defekt i çdo sistemi tregues kur kjo çon në mundësinë e çorientimit për ekuipazhin.

7. Funksionimi jonormal i komandave të fluturimit të tilla si kontrollet e fluturimit të bllokuar ose të ngecur (për shembull: pjesa e krahëve, flap, pjesët që ndihmojnë për ngritjen / uljen, rezistenca ballore (*drag*), pajisjet e kontrollit të qëndrimit (eleron, stabilizatori horizontal/vertikal i avionit).

2.2 Forca shtytëse (përfshirë motorin, helikat dhe sistemet rotor) dhe njësitë ndihmëse të fuqisë (NJNF)

1. Dështim ose keqfunksionim e ndonjë pjesë ose kontrollit të helikës, rotorit, motorit.

2. Dëmtim apo dështim i rotorit kryesor/bishtit të rotorit, transmisionit dhe/ose sistemeve ekuivalente.

3. Nxehje, fikje gjatë fluturimit të ndonjë motori ose NJNF kur kërkohet (për shembull: ETOPS (*Extended range Twin engine aircraft Operations*), Lista e pajisjeve minimale (*Minimum Equipment List (MEL)*)).

4. Tejkalimi i limiteve të operimit të motorit, në të cilën përfshihen tejkalimin e shpejtësisë ose paaftësia për të kontrolluar çdo komponent alternativ të shpejtësisë së lartë (për shembull: NJNF, mekanizmi i ciklit të ajrit, turbina me ajër, helika ose rotor).

5. Dështim ose keqfunksionim i ndonjë pjese të motorit, NJNF ose transmisioni që rezulton në një ose më shumë nga pasojat e mëposhtme:

a) sistemi i ndryshimit të ecjes/shtyrjes nuk funksionon siç është komanduar;

b) paaftësia për të kontrolluar fuqinë, ecjen/shtyrjen ose rpm;

c) mosmbajtje të komponentëve/copërave.

3. NDËRVEPRIM ME SHËRBIMET E LUNDRIMIT AJROR DHE MENAXHIMIN E TRAFIKUT AJROR

1. Leje fluturimi e lëshuar nga Kontrolli i Trafikut Ajror e pasigurt–e rrezikshme.

2. Humbja për një kohë të gjatë e komunikimit me njësinë e Shërbimit të Trafikut Ajror (SHTA) ose Menaxhimit të Trafikut Ajror.

3. Instruksione kontradiktore nga njësi të ndryshme të SHTA, të cilat potencialisht mund të çojnë në një humbje të ndarjes.

4. Keqinterpretim i komunikimit në radio, i cili ka rrezikuar ose mund të rrezikojë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

5. Devijim i qëllimshëm nga instruksionet e Kontrollorit të Trafikut Ajror, i cili ka rrezikuar ose mund të rrezikojë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

4. EMERGJENCA DHE SITUATA TË TJERA KRITIKE

1. Një ngjarje e cila çon në shpalljen e emergjencës (“Mayday” ose “PAN call”).

2. Djegie, shkrije, tym, avull, masë elektrike, shpërthime, zjarre.

3. Ajër i ndotur në kabinën e pilotit apo të pasagjerëve i cili ka rrezikuar ose mund të rrezikojë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

4. Dështimi për të zbatuar procedurën e saktë të një situatë jonormale ose emergjence nga ekuipazhi i fluturimit ose i kabinës.

5. Përdorimi i ndonjë prej pajisjeve të emergjencës ose procedurave jonormale, të cilat ndikojnë në performancën gjatë fluturimit ose të uljes së avionit.

6. Dështim i sistemit/paisjeve të emergjencës ose të shpëtimit, të cilat kanë rrezikuar ose mund të

rrezikojnë avionin, personat në bord ose persona të tjerë.

7. Presioni i pakontrollueshëm i kabinës.

8. Sasia e karburantit në nivel kritik ose nën nivelin e rezervës përfundimtare të karburantit që është kërkuar.

9. Përdorimi i sistemit të oksigjenit të ekuipazhit nga ana e ekuipazhit.

10. Paaftësia e një anëtarit të ekuipazhit të fluturimit ose të kabinës e cila rezulton në reduktimin e minimumit të lejuar të përbërjes së ekuipazhit.

11. Lodhja e ekuipazhit (*crew fatigue*), e cila ndikon ose potencialisht pengon në aftësitë e tyre për të kryer detyrat e fluturimit në mënyrë të sigurt.

5. MJEDISI I JASHTËM DHE METEOROLOGJIA

1. Përplasje ose gati përplasje, në tokë ose gjatë fluturimit, midis një avioni me një avion tjetër, me tokën ose pengesa të tjera (pengesa përfshin edhe mjete të ndryshme).

2. ACAS RA (*Airborne Collision Avoidance System, Resolution Advisory*)

3. Aktivizimi i sistemit kur avioni i afrohet më shumë tokës sesa është planifikuar ose parashikuar, të tilla si “Paralajmërimi” GPWS (*Ground Proximity Warning System*)/TAWS (*Terrain Awareness and warning System*).

4. Përplasje me kafshë të ndryshme përfshirë edhe sulmin nga zogjtë.

5. Objekte të huaja, substanca, copëra të një mjeti ose sistemi të cilat potencialisht shkaktojnë dëmtime (FOD).

6. Qasja me kushtet e dobëta të sipërfaqes së pistës.

7. Hasja e turbulencave, të cilat formohen mbrapa një avioni, gjatë fluturimit (*wake-turbulence*).

8. Interferencë në avion nga armët e zjarrit, fishekzjarrët, balona fluturuese, ndriçimi me laser, ndriçim i lartë me laser, sistemet e avionëve pa pilot, avion model apo mjete të ngjashme.

9. Goditje rrufeje, e cila rezultoi në dëmtim të avionit ose humbje, apo keqfunksionim të ndonjë sistemi të avionit.

10. Goditje breshëri, e cila rezultoi në dëmtim të avionit ose humbje, apo keqfunksionim të ndonjë sistemi të avionit.

11. Hasja në një turbulencë të madhe, e cila shkakton dëmtime të pasagjerët ose mendohet se kërkon një “kontroll turbulencë” të avionit.

12. Fluturimi në kohë të keqe, stuhi/erë, i cili ka rrezikuar ose mund të rrezikojë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

13. Impakt me akull, i cili shkakton vështirësi në manovrim, dëmtim të avionit, humbje ose mosfunksionim të ndonjë sistemi të avionit.

14. Ndeshje me hirin vullkanik.

6. SIGURIA

1. Rreziku i një bombe ose rrëmbimi i avionit.

2. Vështirësi në kontrollin e pasagjerëve të intoksikuar, të dhunshëm ose të padisiplinuar.

3. Zbulimi i një udhëtari pa biletë.

ANEKSI V

NGJARJET QË LIDHEN ME KUSHTET 'TEKNIKE, MIRËMBAJTJEN DHE RIPARIMIN E AVIONIT'

1. PRODHIMI I AVIONIT

Produktet, pjesë këmbimi, pajisje të lëshuara nga organizatat e prodhimit me devijime nga të dhënat e aplikueshme të projektimit, të cilat mund të çojnë në një gjendje të mundshme të pasigurt, siç identifikohet nga mbajtësit e certifikatës tip ose të miratimit të projektimit (dizajnit).

2. PROJEKTIMI (DIZAJNI)

Dështim, keqfunksionim, defekt ose çdo ngjarje tjetër e lidhur me një produkt, pjesë këmbimi ose pajisje, e cila ka rezultuar ose mund të rezultojë në një situatë të pasigurt.

Shënim. Kjo listë është e aplikueshme për ngjarjet që ndodhin në një produkt, pjesë apo pajisje, të cilat mbulohen nga certifikata tip, certifikata tip të kufizuara, certifikata tip shtesë (plotësuese), autorizimi ETSO, miratimi i një riparimi madhor nga projektuesi (dizajni) apo çdo miratim tjetër përkatës, i cili konsiderohet se është lëshuar sipas legjislacionit shqiptar që përaftron Rregulloren (KE) nr. 748/2012, që parashtron implementimin e rregullave për vlefshmërinë ajrore dhe certifikimin mjedisor të avionëve, për produktet e përafërta, pjesët dhe pajisjet, si dhe certifikimin e organizatave të projektimit dhe prodhimit.

3. MIRËMBAJTJA DHE MENAXHIMI I VAZHDUESHËM I VLEFSHMËRISË AJRORE

1. Dëmtim strukturor serioz (për shembull: plasaritje, deformim i përhershëm, plasaritje e xhamit, shkëputje e tokëzimit, djegie, veshje e

jashtme e tepruar ose më shumë sesa kufiri normal ose korrozion) të gjetura gjatë mirëmbajtjes së avionit ose komponentëve.

2. Rrjedhje e serioze ose ndotje nga lëngje të ndryshëm (për shembull: hidraulike, karburantit, vajit, gazit ose lëngjeve të tjera).

3. Dështim ose keqfunksionim i ndonjë pjese të motorit dhe/ose transmisioni që rezulton në një ose më shumë nga pasojat e mëposhtme:

a) mosmbajtje e komponentëve/copërave;

b) dështim i strukturës mbrojtëse të motorit.

4. Dëmtim, dështim ose defekt i helikës, e cila mund të çojë në ndarjen e helikës/të një pjese të madhe të helikës gjatë fluturimit dhe/ose në keqfunksionim të kontrollit të helikës.

5. Dëmtim, dështim ose defekt i kutisë së marsheve kryesore të rotorit të cilat mund të çojnë në shkëputje të rotorit gjatë fluturimit dhe/ose keqfunksionim të kontrollit të tij.

6. Keqfunksionim i konsiderueshëm i sistemit *safety-critical system* apo pajisje, përfshirë dhe sistemin e emergjencës apo pajisjeve gjatë testit të mirëmbajtjes apo dështim për të aktivizuar këto sisteme pas mirëmbajtjes.

7. Montim i gabuar i pjesëve dhe komponentëve të avionit të zbuluara gjatë inspektimit ose një procedurë testimi, që nuk kanë këtë qëllim specifik.

8. Vlerësimi i gabuar i një defekti serioz ose mospërputhje serioze me MEL dhe procedurave teknike të regjistrimit teknik.

9. Dëmtim serioz në Sistemin e Interkoneksionit të Instalimeve Elektrike (*Electrical wiring Interconnection System* (EWIS)).

10. Çdo defekt i një pjese që ka kaluar kontrollin për jetëgjatësinë, e cila pushon së operuari para plotësimit të misionit të saj.

11. Përdorimi i produkteve, komponentëve apo materialeve, me origjinë të panjohur, të dyshimtë apo përdorimi i komponentëve jashtë shërbimit.

12. Keqinterpretim, të dhëna jokorrekte ose të pamjaftueshme të mirëmbajtjes, të cilat mund të çojnë në veprime të gabuara në mirëmbajtje, përfshirë edhe problemet e gjuhës.

13. Kontrolli i gabuar ose aplikimi jokorrekt i limiteve të mirëmbajtjes së avionit ose mirëmbajtjes së planifikuar.

14. Nxjerrje e avionit në shërbim nga mirëmbajtja, në rastet kur ka mospërputhje, të cilat rrezikojnë sigurinë e fluturimit.

15. Dëmtim serioz shkaktuar ndaj një avioni gjatë aktiviteteve të mirëmbajtjes, për arsye të mirëmbajtjes së gabuar ose përdorimit të pajisjeve të papërshtatshme ndihmëse në tokë ose jashtë shërbimit të cilat kërkojnë veprime të tjera mirëmbajtëse.

16. Identifikimi i ngjarjeve të cilat lidhen me djegien, shkrirjen, tymin, masat elektrike, mbinxhjen ose zjarrin.

17. Çdo ngjarje ku performanca njerëzore përfshirë dhe lodhjen e personelit ka kontribuar drejtpërdrejtë ose mund të ketë kontribuar në një incident serioz ose aksident.

18. Keqfunksionim i konsiderueshëm, çështje besueshmërie apo çështje të përsëritura të cilësisë së regjistrimit që ndikojnë në sistemin regjistruar të fluturimit (të tilla si sistemi i regjistrimit të dhënave të fluturimit, sistemi i regjistrimit të dhënave të lidhjeve ose sistemi i regjistrimit të zërit në kabinën e komandimit) ose mungesë e informacionit të nevojshëm për të siguruar funksionimin e sistemit të regjistrimit të fluturimit.

ANEKSI VI

NGJARJET E LIDHURA ME SHËRBIMET E LUNDRIMIT AJROR DHE INFRASTRUKTURËN

Shënim. Me qëllim lehtësimin e raportimit të këtyre ngjarjeve, ky aneks është strukturuar në mënyrë të tillë që ngjarjet përkatëse janë të lidhura me kategoritë e veprimtarive gjatë të cilave ato janë vëzhguar normalisht, sipas eksperiencës. Çdo ngjarje tjetër, e cila gjykohet nga personat e përfshirë si brenda kriterëve, duhet gjithashtu të raportohet.

1. NGJARJET NË LIDHJE ME AVIONIN

1. Përplasje ose gati përplasje, në tokë ose gjatë fluturimit, midis një avioni me një avion tjetër, me token ose pengesa të tjera⁷ përfshirë fluturimin gati të kontrolluar drejt tokës (afër CFTI).

2. Thyerje e ndarjes minimale⁸.

3. Ndarje e papërshtatshme⁹.

⁷ Tek pengesa përfshihen edhe mjete të ndryshme

⁸ Kjo i referohet një situatë, në të cilën ndarjet minimale të rekomanduara, nuk janë ndjekur midis avionëve ose midis avionit dhe hapësirës ajrore.

⁹ Në mungesë të ndarjes minimale të rekomanduar, një situatë në të cilën avionët janë perceptuar se kalonin shumë afër me njëri-tjetrin, për të siguruar për pilotët ndarje të sigurt.

4. ACAS RAs.

5. Përplasje me kafshë të ndryshme përfshirë edhe sulmin nga zogjtë.

6. Largimi nga/ose tejkalimi i kufirit të pistës ose rrugës që lidh pistën me vend qëndrimin e avionëve, terminalin apo facilite të tjera.

7. Çdo ngjarje në aerodrome që përfshinë praninë e parregullt të një avioni, makine ose personi në zonën e mbrojtur dhe sipërfaqen e caktuar për uljen dhe ngritjen e avionit ose çdo ngjarje në rrugën që lidh pistën me vendqëndrimin e avionëve, terminalin apo facilitet të tjera.

8. Zona finale e afrimit dhe inkursion në zonën e ngritjes (*Final Approach and Take-off Area (FATO)*).

9. Devijim i avionit nga leja e fluturimit të dhënë nga Kontrollori i Trafikut Ajror.

10. Devijim i avionit nga rregullat e aplikueshme të Menaxhimit të Trafikut Ajror (MTA):

a) devijim i avionit nga procedurat e botuara të aplikueshme të MTAs;

b) shkelja e hapësirës ajrore e cila përfshin futjen e paautorizuar në hapësirën ajrore;

c) devijim nga pajisjet e transportit dhe operacionale të avionit për sa i përket MTAs ashtu siç është përcaktuar nga rregullat e aplikueshme.

11. Ngatërrim/konfuzion në komunikim me shenjat e thirrjes (*call sign confusion*).

2. PËRKEQËSIMI APO HUMBJA TOTALE E SHËRBIMEVE OSE FUNKSIONEVE

1. Paaftësia për të siguruar shërbimet e Menaxhimit të Trafikut Ajror (MTA) ose realizuar funksionet e shërbimeve të Menaxhimit të Trafikut Ajror:

a) paaftësia për të siguruar shërbimet e trafikut ajror ose realizuar funksionet e shërbimeve të trafikut ajror;

b) paaftësia për të siguruar Shërbime të Menaxhimit të Hapësirës Ajrore ose realizuar funksionet e Menaxhimit të Hapësirës Ajrore;

c) paaftësia për të siguruar Shërbime të Menaxhimit të Lëvizjes dhe Kapacitetit të Trafikut Ajror ose realizuar funksionet e Menaxhimit të Lëvizjes dhe Kapacitetit të Trafikut Ajror.

2. Informacioni i gabuar, i pamjaftueshëm, i korruptuar, që mungon, ose në mënyrë të konsiderueshme i pasaktë nga ndonjë prej

shërbimeve mbështetëse¹⁰, përfshirë edhe kushtet e këqija të sipërfaqes së pistës.

3. Dështim i shërbimit të komunikimit.

4. Dështim i shërbimit të mbikëqyrjes.

5. Dështim i shërbimit ose funksionit të përpunimit dhe shpërndarjes së të dhënave.

6. Dështim i shërbimit të lundrimit.

7. Dështim i sistemit të sigurisë së MTA-së, i cili ka pasur ose mund të ketë një impakt të drejtpërdrejt negativ në ofrimin e sigurt të shërbimit.

8. Mbingarkese madhe e punës në sektorin/ pozicionin e SHTA-së, e cila mund të rezultojë në një përqendrim të mundshëm të ofrimit të shërbimeve.

9. Marrja ose interpretimi i gabuar i komunikimeve të rëndësishme, të cilat mund të kenë ose kishin ndikim të drejtpërdrejt negativ në ofrimin e sigurt të shërbimit, përfshirë këtu edhe moskuptimin e gjuhës së përdorur.

10. Humbje për një kohë të gjatë e komunikimit me një avion ose me njësi të tjera të Shërbimit të Trafikut Ajror (SHTA).

3. NGJARJE TË TJERA

1. Një ngjarje e cila çon në shpalljen e emergjencës (*Mayday* ose *PAN call*).

2. Interferencë e konsiderueshme e jashtme me shërbimet e lundrimit ajror (për shembull: me stacionin radio transmetues në FM, ndërhyjnë me ILS, VOR dhe komunikimet).

3. Interferencë me avionin, njësinë e Shërbimit të Trafikut Ajror ose transmetimin e radio komunikimit, përfshirë armët e zjarrit, fishekzjarrët, balona fluturuese, ndriçimi me laser, ndriçimi i lartë me laser, sistemet e avionëve pa pilot, avion model apo mjete të ngjashme.

4. Sistemi i nxjerrjes/zbrazjes së karburantit.

5. Rreziku i një bombe ose rrëmbimi i avionit.

6. Lodhja e cila ndikon ose potencialisht mund të ndikojë në aftësinë për të kryer në mënyrë të sigurt lundrimin ajror ose punët e trafikut ajror.

7. Çdo ngjarje, ku performanca njerëzore ka kontribuar direkt ose mund të ketë kontribuar në një incident serioz ose aksident.

ANEKSI VII

NGJARJET TË LIDHURA ME AERODROMET DHE SHËRBIMET NË TOKË

1. MENAXHIMI I SIGURISË SË NJË AERODROMI

Shënim. Me qëllim lehtësimin e raportimit të këtyre ngjarjeve, ky aneks është strukturuar në mënyrë të tillë që ngjarjet përkatëse janë të lidhura me kategoritë e veprimtarive gjatë të cilave ato janë vëzhguar normalisht, sipas eksperiencës. Çdo ngjarje tjetër, e cila gjykohet nga personat e përfshirë si brenda kritereve, duhet gjithashtu të raportohet.

1.1 Ngjarjet e lidhura me pengesat dhe avionin.

1. Përplasje ose gati përplasje, në tokë ose gjatë fluturimit, midis një avioni me një avion tjetër, me tokën ose pengesa të tjera (tek pengesa përfshihen edhe mjete të ndryshme)

2. Përplasje me kafshë të ndryshme përfshirë edhe sulmin nga zogjtë.

3. Largimi nga/ose tejkalimi i kufirit të pistës ose rrugës që lidh pistën me vend qëndrimin e avionëve, terminalin apo facilitete të tjera.

4. Çdo ngjarje në aerodrome që përfshinë praninë e parregullt të një avioni, makine ose personi në zonën e mbrojtur dhe sipërfaqen e caktuar për uljen dhe ngritjen e avionit ose çdo ngjarje në rrugën që lidh pistën me vend qëndrimin e avionëve, terminalin apo facilitete të tjera.

5. Zona finale e afrimit dhe inkursion (*FATO*) ose ekskursion në zonën e ngritjes.

6. Dështim i avionit ose mjeteve për të zbatuar lejen e marrë, instruksionet apo kufizimet kur operojnë në zonën e lëvizjes së një aerodromi (për shembull, *runway*, *taxiway* i gabuar ose në një pjesë të kufizuar të aeroportit).

7. Objekte të huaja në zonën e lëvizjes së aerodromit të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

8. Prezenca e pengesave në aeroport ose në afërsi të aeroportit të cilat nuk janë të publikuara në AIP (*Aeronautical Information Publication*) ose në NOTAM (*Notice to Airmen*) dhe/ose që nuk janë shënuar ose ndriçuar siç duhet.

9. Ndërhyrja me automjete, pajisje ose persona për të lëvizur avionin në tokë duke përdorur:

¹⁰ Për shembull: shërbimi i trafikut ajror (SHTA), shërbimi automatik i informacionit terminal, shërbimet meteorologjike, baza e të dhënave të lundrimit, harta, skica, shërbimi i informacionit aeronautik (SHTA), manualët.

fuqinë e vet motorike (*taxi*); automjetet shtytëse (*push-back*); ecja mbrapsht e avionit duke përdorur fuqinë e vet motorike (*power-back*).

10. Pasagjerë ose persona të paautorizuar të cilët janë lënë pa mbikëqyrje në vendqëndrimin e avionëve (*apron-in*).

11. Efekti i shpërthimit të forcës së ajrit të prodhuar nga motorët e avionit, veçanërisht në ose përpara ngritjes së avionit (*jet blast*), jastëkut të ajrit të krijuar nga helikat në momentin e ulje ose shpërthimit të helikës.

12. Një ngjarje e cila çon në shpalljen e emergjencës (*Mayday* ose *PAN call*).

1.2 Humbje totale ose degradimi i shërbimeve ose funksioneve

1. Humbje ose dështim/mosfunksionimi i komunikimit midis:

a) personelit në tokë, aerodromit ose mjeteve të ndryshme dhe njësisë së shërbimit të trafikut ajror ose njësisë së shërbimit të menaxhimit të vendqëndrimit të avionëve (*apron-it*);

b) njësisë së shërbimit të menaxhimit të vendqëndrimit të avionëve (*apron-it*) dhe avionit, mjeteve të ndryshme ose njësisë së shërbimit të trafikut ajror.

2. Dështim, keqfunksionim ose dëmtimi i pajisjeve të aerodromit ose sistemit të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë avionin ose personat në bord.

3. Mangësi të konsiderueshme të ndriçimit, shenjave ose simboleve në aerodrome.

4. Mosfunksionimi i sistemit të alarmit të emergjencës në aerodrome.

5. Shërbimet e shpëtimit dhe zjarrfikëset nuk janë në përputhje me kërkesat e kërkuara.

1.3 Ngjarje të tjera

1. Zjarr, shpërthim, tym në fasilitetet e aerodromit, në afërsi të tij dhe në pajisje, të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

2. Ngjarjet e lidhura me sigurinë në aerodrom (për shembull: hyrja e paligjshme, zbulimi i një udhëtari pa bileta ose rreziku i një bombe).

3. Mosraportimi i një ndryshimi të rëndësishëm të kushteve të operimit në aerodrom të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

4. Mostrajtimi, trajtimi i gabuar ose i pamjaftueshëm i heqjes së borës, akullit ose ngricës nga sipërfaqja e avionit (*de-icing*) / i përdorimit të

lëndëve kimike jo vetëm për të hequr borën, akullin apo ngricën nga sipërfaqja e avionit, por edhe për të ndaluar formimin e akullit për një periudhë të caktuar apo për të parandaluar ngrirjen e akullit (*anti-icing*).

5. Rrjedhje e konsiderueshme gjatë operacioneve të furnizimit me karburant.

6. Vendosja e tipit të gabuar ose të ndotur të karburantit ose lëngjeve/fluideve të tjera kryesore (përfshirë oksigjenin, azot, vaj dhe uji të pijshëm).

7. Dështim për të trajtuar kushtet e dobëta të sipërfaqes së pistës.

8. Çdo ngjarje ku performance njerëzore ka kontribuar ose mund të ketë kontribuar direkt në një incident serioz ose aksident.

2. SHËRBIMI NË TOKË (GROUND HANDLING) I NJË AVIONI

Shënim. Me qëllim lehtësimin e raportimit të këtyre ngjarjeve, ky Seksion është strukturuar në mënyrë të tillë që ngjarjet përkatëse janë të lidhura me kategoritë e veprimtarive gjatë të cilave ato janë vëzhguar normalisht, sipas eksperiencës. Çdo ngjarje tjetër, e cila gjykohet nga personat e përfshirë si brenda kriterëve, duhet gjithashtu të raportohet.

2.1 Ngjarje të lidhura me aerodromin dhe avionin

1. Përplasje ose gati përplasje, në tokë ose gjatë fluturimit, midis një avioni me një avion tjetër, me tokën ose pengesa (pengesa përfshin edhe mjete të ndryshme).

2. Çdo ngjarje në aerodrome që përfshinë praninë e parregullt të një avioni, makine ose personi në zonën e mbrojtur dhe sipërfaqen e caktuar për uljen dhe ngritjen e avionit ose çdo ngjarje në rrugën që lidh pistën me vendqëndrimin e avionëve, terminalin apo fasilitet të tjera.

3. Largimi nga/ose tejkalimi i kufirit të pistës ose rrugës që lidh pistën me vend qëndrimin e avionëve, terminalin apo fasilitete të tjera.

4. Kontaminim i konsiderueshëm i strukturës, sistemeve dhe pajisjeve të avionit që shkaktohen nga mbartja e bagazheve, postës ose ngarkesës kargo.

5. Ndërhyrja me automjete, pajisje ose persona për të lëvizur avionin në tokë duke përdorur fuqinë e vet motorike (*taxi*), automjetet shtytëse (*push-back*), ecja mbrapsht e avionit duke përdorur fuqinë e vet motorike (*power-back*).

6. Objekte të huaja në zonën e lëvizjes së aeroportit të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

7. Pasagjerë ose persona të paautorizuar të lënë pa mbikëqyrje në vend qëndrimin e avionëve (*apron*).

8. Zjarr, shpërthim, tym në fasilitetet e aerodromit, në afërsi të tij dhe në pajisjet të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë avionin, personat në bord ose persona të tjerë.

9. Ngjarjet e lidhura me sigurinë në aerodrom (për shembull: hyrja e paligjshme, zbulimi i një udhëtari pa biletë ose rreziku i një bombe).

2.2 Humbje totale apo degradimi i shërbimeve ose funksioneve

1. Humbje ose dështim i komunikimit me avionin, mjete të ndryshme, njësinë e shërbimit të trafikut ajror ose njësinë e shërbimit të menaxhimit të vend qëndrimin të avionëve (*apron*).

2. Dështim i konsiderueshëm, keqfunksionim ose defekt i pajisjeve të aeroportit ose sistemeve të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë avionin ose personat në bord.

3. Mungesa të konsiderueshme në ndriçimin, simbolet ose shenjat në aerodrom.

2.3 Ngjarje specifike të shërbimeve në tokë (*ground handling*)

1. Trajtim ose ngarkesë e gabuar e pasagjerëve, bagazheve, postës ose kargos të cilat mund të kenë ndikim të konsiderueshëm mbi masën e avionit dhe/ose balancën (përfshirë edhe gabime të konsiderueshme në dokumentacionin e ngarkesës (*loadsheet*)).

2. Lëvizje e mjeteve/pajisjeve të *boarding* të cilat mund të çojnë në rrezikimin e pasagjerëve të avionit.

3. Vendosja ose sigurimi i gabuar i bagazheve, postës dhe ngarkesës të cilat mund të rrezikojnë në një mënyrë avionin, pajisjet e tij ose personat në bord apo pengojnë evakuimin e emergjencës.

4. Trajtimi, transportimi ose tentative për të transportuar mallra të rrezikshëm, të cilat kanë rezultuar ose mund të kenë rezultuar në rrezikimin e sigurisë së operacioneve ose një gjendje të pasigurt (për shembull, siç është përcaktuar në

udhëzimet teknike të ICAOs¹¹, në aksident ose incident të mallrave të rrezikshëm).

5. Mospërputhje në lidhje me pasagjerët dhe bagazhet e tyre.

6. Mospërputhje në lidhje me procedurat e shërbimit dhe ato të shërbimit në terren (*ground handling*), veçanërisht në procedurat e *de-icing*, rimbushjes me karburant ose të ngarkimit, përfshirë pozicionimin e pasaktë ose lëvizjen e pajisjeve.

7. Rrjedhje e konsiderueshme gjatë operacioneve të furnizimit me karburant.

8. Ngarkesa e sasive të gabuara të karburantit të cilat mund të kenë ndikim të madh mbi rezistencën, performancën, ekuilibrin ose fortësinë strukturore të avionit.

9. Vendosja e tipit të gabuar ose të ndotur të karburantit ose lëngjeve/fluideve të tjera kryesore (përfshirë oksigjenin, azotin, vajin dhe ujin e pijshëm).

10. Dështim, keqfunksionim ose defekt i pajisjeve të cilat përdoren për shërbimet në terren (*ground handling*), që kanë rezultuar në dëmtim ose në një dëmtim të mundshëm të avionit (për shembull: shufër tërheqëse ose GPU).

11. Mostrajtimi, trajtimi i gabuar ose i pamjaftueshëm i heqjes së borës, akullit ose ngricës nga sipërfaqja e avionit (*de-icing*) / i përdorimit të lëndëve kimike jo vetëm për të hequr borën, akullin apo ngricën nga sipërfaqja e avionit, por edhe për të ndaluar formimin e akullit për një periudhë të caktuar apo për të parandaluar ngrirjen e akullit (*anti-icing*).

12. Dëmtim i avionit nga pajisjet që kryejnë shërbimet në terren (*ground handling*) ose mjete të tjera, përfshirë edhe dëmtime të mëparshme të raportuara.

13. Çdo ngjarje ku performance njerëzore ka ndikuar direkt ose mund të kenë ndikuar në një incident serioz ose aksident.

¹¹ Udhëzime teknike “Për transportimin e sigurt të mallrave të rrezikshme përmes ajrit” (ICAO-Doc 9284).

ANEKSI VIII
NGJARJET E LIDHURA ME AVIONËT E
TJERË TË NDRYSHËM NGA ATA
KOMPLEKSË, ME MOTOR, PËRFSHIRË
MJETET FLUTURUESE PA MOTOR
(GLIDERS) DHE MJETET MË TË LEHTA
SE AJRI

Për qëllime të këtij aneksi:

a) “avionë të ndryshëm nga avionët kompleks me motor” nënkuptojmë avionë të tjerë, përveç atyre të përcaktuar në VKM nr. 1095, datë 24.12.2020;

b) “mjete fluturuese pa motor (*gliders*)” është përcaktuar në nenin 2, të urdhrit të ministrit me nr. 327, datë 29.8.2019;

c) “mjete ajrore më të lehta sesa ajri” është përcaktuar në aktet e tjera nënligjore, sipas pikës ML10 të aneksit të direktivës 2009/43/EC.

1. AVIONË TË TJERË TË NDRYSHËM NGA ATA ME MOTOR KOMPLEKS, PËRJASHTUAR GLIDERS DHE MJETET MË TË LEHTA SE AJRI.

Shënim. Me qëllim lehtësimin e raportimit të këtyre ngjarjeve, ky aneks është strukturuar në mënyrë të tillë që ngjarjet përkatëse janë të lidhura me kategoritë e veprimtarive gjatë të cilave ato janë vëzhguar normalisht, sipas eksperiencës. Çdo ngjarje tjetër, e cilat gjykohet nga personat e përfshirë si brenda kriterëve, duhet gjithashtu të raportohet.

1.1 Operimet ajrore

1. Humbje e paqëllimshme e kontrollit.
2. Ulje jashtë zonës së planifikuar për ulje.
3. Pamundësia ose dështimi për të arritur performancën e kërkuar ose të pritshme gjatë ngritjes, ngritjes fillestare dhe uljes.

4. Çdo ngjarje në aerodrom që përfshinë praninë e parregullt të një avioni, makine ose personi në zonën e mbrojtur dhe sipërfaqen e caktuar për uljen dhe ngritjen e avionit.

5. Largimi nga/ose tejkalimi i kufirit të pistës.

6. Fluturim i cili është kryer me një avion pa vlefshmëri ajrore ose për të cilin përgatitja e fluturimit nuk ka qenë e kompletuar, i cili ka rrezikuar ose mund të rrezikojë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

7. Fluturimi i paqëllimshëm në kushtet IMC, kur avioni nuk është certifikuar në IFR ose piloti nuk është kualifikuar për IFR, i cili ka rrezikuar ose

mund të rrezikojë avionin, pasagjerët në bord ose çdo person tjetër.

8. Nxjerrje/lëshim i paqëllimshëm i kargos. (Kjo pikë aplikohet vetëm për operimet tregtare, sipas kuptimit në legjislacionin përkatës në fuqi.)

1.2 Ngjarje teknike

1. Lëkundje të rënda jonormale (për shembull, eleron ose stabilizator horizontal ose helika).

2. Kontrolli i fluturimit nuk funksionon siç duhet ose është ndërprerë.

3. Dështim ose dëmtim i konsiderueshëm i strukturës së avionit.

4. Humbje e ndonjë pjese të strukturës së avionit ose instalimit gjatë fluturimit.

5. Dështimi i motorit, rotorit, helikës, sistemit të karburantit ose sistemeve të tjera thelbësore.

6. Rrjedhja e lëngjeve që ka çuar në rrezik zjarri ose ndotje të rrezikshme të mundshme të strukturës së avionit, sistemeve ose pajisjeve ose rrezik për personat në bord.

1.3 Ndërveprim me shërbimet e lundrimit ajror dhe menaxhimin e trafikut ajror

1. Ndërveprim me shërbimet e lundrimit ajror (për shembull, ofrimi i shërbimeve të gabuara, komunikim kontradiktor ose devijimi nga leja e marrë), të cilat *kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë* avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

2. Shkelje e hapësirës ajrore.

1.4 Emergjenca dhe situata të tjera kritike

1. Ngjarje të cilat çojnë në një thirrje emergjence.

2. Zjarr, shpërthim, tym, gaz toksik ose avuj toksik në avionë.

3. Paaftësia e pilotit që rezulton në pamundësinë për të kryer çdo detyrë.

1.5 Mjedisi i jashtëm dhe meteorologjia

1. Përplasje në tokë ose gjatë fluturimit, me një avion tjetër, me tokën ose pengesa të tjera (pengesa të tjera përfshin edhe mjete të ndryshme).

2. Gati përplasje, në tokë ose gjatë fluturimit, midis një avioni me një avion tjetër, me tokën ose pengesa të tjera (pengesa përfshin edhe mjete të ndryshme), e cila për të shmangur përplasjen kërkon një manovër shmangie emergjente.

3. Përplasje me kafshë të ndryshme përfshirë edhe sulmin nga zogjtë i cili rezulton në dëmtim të avionit ose humbje apo keqfunksionim të ndonjë prej shërbimeve kryesore.

4. Interferencë me avionin nga armët e zjarrit, fishekzjarrë, balona fluturuese, ndriçimi me laser,

ndriçim i lartë me laser, sistemet e avionëve pa pilot, avion model apo nga mjete të ngjashme.

5. Goditje rrufeje, e cila rezulton në dëmtim ose humbjen e funksioneve të avionit.

6. Hasja në një turbulencë të madhe, e cila rezulton në lëndime të personave në bord ose mendohet se kërkon një kontroll të mëpasshëm të avionit, për dëmtim nga turbulencat.

7. Ngrirje përfshirë edhe ngrirjen e karburatorit, i cili ka rrezikuar ose mund të rrezikojë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

2. MJETET FLUTURUESE PA MOTOR (GLIDERS)

Shënim. Me qëllim lehtësimin e raportimit të këtyre ngjarjeve, ky aneks është strukturuar në mënyrë të tillë që ngjarjet përkatëse janë të lidhura me kategoritë e veprimtarive gjatë të cilave ato janë vëzhguar normalisht, sipas eksperiencës. Çdo ngjarje tjetër, e cila gjykohet nga personat e përfshirë si brenda kriterëve, duhet gjithashtu të raportohet.

2.1 Operimet ajrore

1. Humbja e paqëllimshme e kontrollit.

2. Ngjarje ku piloti i *gliders* nuk ishte në gjendje të nxjerr kapon ose litarin tërheqës dhe duhet ta realizonte këtë duke përdorur procedurat e emergjencës.

3. Çdo ngjarje në lidhje me nxjerrje e kavos ose litarit tërheqës, nëse nxjerrja ka rrezikuar ose mund të rrezikojë *gliders*, personat në bord ose çdo person tjetër.

4. Në rastin e një planer me fuqi, dështim i motorit gjatë ngritjes.

5. Fluturim i cili është kryer me një *gliders* pa vlefshmëri ajrore ose për të cilin përgatitja e fluturimit nuk ka qenë e kompletuar, i cili ka rrezikuar ose mund të rrezikojë avionin, personat në bord ose çdo person tjetër.

2.2 Ngjarjet teknike

1. Lëkundje të rënda jonormale (për shembull, eleron ose stabilizator ose helika).

2. Kontrolli i fluturimit nuk funksionon siç duhet ose është ndërprerë.

3. Dështim ose dëmtim i konsiderueshëm i strukturës së *gliders*.

4. Humbje e ndonjë pjese të strukturës së *gliders* ose instalimit gjatë fluturimit.

2.3 Ndërveprim me shërbimet e lundrimit ajror dhe menaxhimin e trafikut ajror

1. Ndërveprim me shërbimet e lundrimit ajror (për shembull, ofrimi i shërbimeve të gabuara, komunikim kontradiktor ose devijimi nga leja e marrë), të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë *gliders*, personat në bord ose çdo person tjetër.

2. Shkeljet e hapësirës ajrore.

2.4 Emergjencia dhe situata të tjera kritike

1. Ngjarje të cilat çojnë në një thirrje emergjence.

2. Çdo situatë ku nuk ka ngelur ndonjë zonë ulje e sigurt.

3. Zjarr, shpërthim, tym, gaz toksik ose avuj në *gliders*.

4. Paaftësia e pilotit që rezulton në pamundësinë për të kryer çdo detyrë.

2.5 Mjedisi i jashtëm dhe meteorologjia

1. Përplasje në tokë ose në ajër me një avion, me tokën ose pengesa të tjera¹².

2. Gati përplasje në tokë ose në ajër, me një avion, me tokën ose pengesa të tjera e cila për të shmangur përplasjen kërkon një manovër shmangie emergjence.

3. Interferencë me mjetet fluturuese pa motor nga armët e zjarrit, fishekzjarrët, balonat fluturuese, ndriçimi me laser, sistemet e avionëve pa pilotë, avionët model apo nga mjete të ngjashme.

4. Goditje rrufeje, e cila rezulton në dëmtim të *gliders*.

3. MJETET MË TË LEHTA SE AJRI (BAALONAT AIRSHIPS)

Shënim. Me qëllim lehtësimin e raportimit të këtyre ngjarjeve, ky aneks është strukturuar në mënyrë të tillë që ngjarjet përkatëse janë të lidhura me kategoritë e veprimtarive gjatë të cilave ato janë vëzhguar normalisht, sipas eksperiencës. Çdo ngjarje tjetër, e cila gjykohet nga personat e përfshirë si brenda kriterëve, duhet gjithashtu të raportohet.

3.1 Operimet ajrore

1. Fluturim i cili është kryer me një mjet më të lehtë sesa ajri pa vlefshmëri ajrore ose për të cilin përgatitja e fluturimit nuk ka qenë e kompletuar, i cili ka rrezikuar ose mund të rrezikojë mjetin më të lehtë sesa ajri, personat në bord ose çdo person tjetër.

¹² Te pengesa përfshihen edhe mjete të ndryshme.

2. Fikja e paqëllimshme permanente e ndriçimit në kabinën apo hapësirën e pilotit.

3.2 Ngjarjet teknike

1. Mosfunksionim i ndonjë prej pjesëve të mëposhtme:

Niveli në bombolën e karburantit, çikrikët e balonës, kavo e kontrollit, litari i ankorimit (lidhjes), rrjedhje e valvulit të dhoma e djegies (djegia), rrjedhje e valvulit të bombolës së karburantit, hallkat, dëmtim në linjën e karburantit, valvuli i gazit ngritës, balona, fryrësja, valvuli i mbipresionit (balona me gaz) vinçi.

2. Rrjedhje e konsiderueshme ose humbje e gazit ngritës (për shembull: porositeti, i cili shkakton rrjedhje gaz/ajri, rënie e valvulit të gazit ngritës).

3.3 Ndërveprimi me shërbimet e lundrimit ajror dhe menaxhimin e trafikut ajror

1. Ndërveprimi me shërbimet e lundrimit ajror (për shembull, ofrimi i shërbimeve të gabuara, komunikime kontradiktore ose devijimi nga leja e marrë), të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë mjetin më të lehtë sesa ajri, personat në bord ose çdo person tjetër.

2. Shkelje e hapësirës ajrore.

3.4 Emergjencia dhe situata të tjera kritike

1. Ngjarje të cilat çojnë në një thirrje emergjence.

2. Zjarr, shpërthim, tym ose tym toksik në mjetet më të lehta sesa ajri (përtej operimit normal të djegies në mjetet ku përdoret ky sistem).

3. Nxjerrja e pasagjerëve, të cilët ndodhen në bordin e mjetit më të lehtë se ajri nga koshi i balonës ose kabinës së *zëpelin-it*.

4. Paaftësia e pilotit që rezulton në pamundësinë për të kryer çdo detyrë.

5. Ngritja/tërheqja ose shtyrja nga mjeteve më të lehta sesa ajri të personelit në terren duke rezultuar në lëndime serioze ose fatale.

3.5 Mjedisi i jashtëm dhe meteorologjia

1. Përplasje ose gati përplasje në tokë ose në ajër, me një avion, me tokën ose pengesa të tjera (pengesa përfshin edhe automjetin), e cila ka rrezikuar ose mund të rrezikojnë mjetet më të lehta sesa ajri, personat në bord ose çdo person tjetër.

2. Interferencë me automjetet më të lehta sesa ajri nga armët e zjarrit, fishekzjarrë, balonat fluturuese, ndriçimi me laser, sistemet e avionëve pa pilotë, avionët model apo nga mjete të ngjashme.

3. Hasja e papritur me kushtet e pafavorshme meteorologjike, të cilat kanë rrezikuar ose mund të rrezikojnë mjetet më të lehta sesa ajri, personat në bord ose çdo person tjetër.

URDHËR

Nr. 300, datë 17.5.2022

PËR NJË NDRYSHIM NË URDHRIN NR. 247, DATË 28.7.2017, “PËR MIRATIMIN E TARIFAVE TË NJËSUARA TË SHËRBIMIT TË DOKUMENTACIONIT NË RRJETIN ARKIVOR KOMBËTAR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË”

Në mbështetje të nenit 77, të ligjit nr. 9154, datë 6.11.2003, “Për arkivat”,

URDHËROJ:

1. Ndryshimin e tarifave të njësuara të shërbimit të dokumentacionit në Rrjetin Arkivor Kombëtar të Republikës së Shqipërisë.

2. Në tabelën e tarifave, në kapitullin I, “Tarifa të dokumenteve arkivore”, në pikën 2, shkronja “d” dhe “e” dhe në pikën 3, shkronja “b”, shfuqizohen.

3. Në kapitullin I, “Tarifa të dokumenteve arkivore”, pika 3, shkronja “a” dhe “c” ndryshohen, si më poshtë:

“a) tarifa për të gjithë studiuesit vendës dhe të huaj: 20 lekë;

c) tarifa për skanimin dhe fotografimin e dokumenteve: 10 lekë.”.

4. Në kapitullin II, “Tarifat e dokumenteve audiovizuale”, pika 1, ndryshohet, si më poshtë:

“a) tarifa për foto me rezolucion deri në 600 dpi me *watermark* të institucionit: 500 lekë;

b) tarifa për foto me rezolucion deri në 1200 dpi pa *watermark*, me të drejtë publikimi: 5.000 lekë.”.

5. Në kapitullin II, “Tarifat e dokumenteve audiovizuale”, pika 2, ndryshohet, si më poshtë:

“1. Dhënie materiali arkival filmik, për vepër derivate:

- a) nga original në format SD: 1.500 lekë/minutë;
- b) nga original në format HD: 2.000 lekë/minutë;
- c) nga origjinali në format 2K: 5.000 lekë/minutë.

2. Dhënie materiali arkival filmik, për:

- a) përdorim familjar: 1.000 lekë/film;
- b) përdorim studimor: 1.000 lekë/film;

c) studentët: falas;

d) muze : 2.000 lekë/minutë.

3. Aktivitete kulturore:

a) nga origjinali në format SD/HD 5.000 lekë;

b) nga origjinali në format 2K 10.000 lekë.”.

6. Ngarkohet Rrjeti Arkivor i Republikës së Shqipërisë për zbatimin e këtij urdhri dhe afishimin e tarifave të reja në mjedise të dukshme të sallave të shërbimit të dokumentacionit.

Ky urdhër botohet në Fletoren Zyrtare dhe hyn në fuqi më 1.7.2022.

DREJTORI I PËRGJITHSHËM
Ardit Bido

VENDIM Nr. 10, datë 12.4.2022

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë,
e përbërë nga:

Vitore Tusha,	kryetare;
Marsida Xhaferllari,	anëtare;
Fiona Papajorgji,	anëtare;
Elsa Toska,	anëtare;
Altin Binaj,	anëtar;
Sonila Bejtja,	anëtare;
Sandër Beci,	anëtar;
Përparim Kalo,	anëtar,

me sekretare Belma Lleshi, në datën 12.4.2022, mori në shqyrtim në seancë plenare mbi bazë dokumentesh, çështjen nr. 17 (G) 2021 të Regjistrit Themeltar, që u përket:

KËRKUES: Gëzim Karruli

SUBJEKT I INTERESUAR: Prokuroria e Përgjithshme

OBJEKTI: Shfuqizimi i vendimeve nr. 103, datë 1.10.2015, të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda; nr. 114, datë 25.11.2015, të Gjykatës së Apelit për Krime të Rënda; nr. 00-2021-504, datë 6.7.2021, të Gjykatës së Lartë, si të papajtueshme me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.

BAZA LIGJORE: Nenet 29, 31 dhe 135 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë; nenet 68, 70 e vijuese, të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000, “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese”, të ndryshuar (ligji nr. 8577/2000);

neni 6 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ).

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoi relatorin e çështjes Përparim Kalo, shqyrtoi pretendimet me shkrim të kërkuarit, Gëzim Karruli, i cili ka kërkuar pranimin e kërkesës, prapësimet me shkrim të subjektit të interesuar, Prokurorisë për Krime të Rënda Tiranë, si dhe diskutoi çështjen në tërësi,

VËREN:

I Rrethanat e çështjes

1. Kërkuari, me vendimin nr. 103, datë 1.10.2015, të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda, është shpallur fajtor për kryerjen e veprës penale të “Vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare” të mbetur në tentativë, të parashikuar nga nenet 79 shkronja “c” dhe 22 të Kodit Penal (KP) dhe veprës penale të “Mbajtjes pa leje të armëve luftarake dhe municionit”, të parashikuar nga neni 278, pika 4, i KP-së. Në zbatim të nenit 55 të KP-së dhe nenit 406 të Kodit të Procedurës Penale (KPP), Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda e ka dënuar përfundimisht kërkuarin me 18 vjet burgim.

2. Gjykata e Apelit për Krime të Rënda, me vendimin nr. 114, datë 25.11.2015, ka vendosur lënien në fuqi të vendimit të mësipërm.

3. Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, me vendimin nr. 00-2021-504, datë 6.7.2021, ka vendosur mospranimin e rekursit të nënshkruar vetëm nga mbrojtësi. Sipas arsyetimit të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, rekursi është paraqitur nga një mbrojtës i palegjitimuar, në kushtet kur tagrat i janë dhënë mbrojtësit nga nëna e kërkuarit dhe jo nga kërkuari.

4. Në datën 19.11.2021 kërkuari i është drejtuar Gjykatës Kushtetuese (Gjykata), duke kërkuar shfuqizimin e vendimeve gjyqësore, sipas objektit të kërkesës.

5. Kolegji i Gjykatës në datën 14.1.2022 ka vendosur kalimin e çështjes për shqyrtim në seancë plenare, mbi bazë dokumentesh.

II

Pretendimet në Gjykatën Kushtetuese

6. **Kërkuesi** ka parashtruar se ndaj tij nuk është zhvilluar proces i rregullt ligjor, në kuptim të nenit 42 të Kushtetutës. Më konkretisht, në mënyrë të përmbledhur, ai ka pretenduar cenimin e të drejtave të renditura si më poshtë:

6.1 *Të drejtën e aksesit në gjykatë*, pasi Gjykata e Lartë, duke mos pranuar rekursin, ka vepruar në kundërshtim me vendimin e saj unifikues nr. 1/2014, ku është përcaktuar se mbrojtësi i zgjedhur nga familjarët në kushtet e kufizimit të lirisë personale të të pandehurit do të konsiderohet, për efekt të ligjit, si mbrojtës i zgjedhur. Kërkuesi vuan nga sëmundje mendore dhe për këtë shkak nuk ka mundur të zgjedhë vetë mbrojtës, prandaj Gjykata e Lartë duhet ta pranonte mbrojtësin e zgjedhur nga familjarët.

6.2 *Parimin e prezumimit të pafajësisë*, pasi gjatë gjyqimit të çështjes në themel gjykatat nuk kanë marrë në shqyrtim provën e ekspertizës mjekoligjore, sipas së cilës rezulton që kërkuesi në momentin e kryerjes së veprës penale vuan nga probleme të shëndetit mendor. Edhe pse në dosjen gjyqësore ndodhej kartela shëndetësore e kërkuesit, prokuroria nuk ka urdhëruar kryerjen e ekspertimit mjeko-ligjor dhe as gjykata nuk ia ka kthyer aktet prokurorit për këtë qëllim.

6.3 *Parimin e sigurisë juridike*, pasi gjykatat kanë shkëlur detyrimin që rrjedh nga neni 132 i Kushtetutës për fuqinë përfundimtare dhe detyruese të vendimeve të Gjykatës Kushtetuese. Ato nuk kanë zbatuar vendimin nr. 9, datë 26.2.2016, të Gjykatës, i cili ka shfuqizuar nenin 278 të KP-së dhe kanë dhënë dënim të bazuar mbi dispozitën ligjore të shfuqizuar.

6.4 *Të drejtën për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme*, pasi gjyqtari S.S., pjesëtar i trupës gjykuese në Gjykatën e Lartë ka qenë edhe në përbërjen e trupës gjykuese që ka gjykuar çështjen penale ndaj kërkuesit në Gjykatën e Shkallës së Parë për Krime të Rënda.

7. **Subjekti i interesuar**, në mënyrë të përmbledhur, ka prapësuar si vijon:

7.1 Për sa i përket aspektit formal të legjitimitetit, nga një vlerësim pamor i tekstit të kërkesës së paraqitur në Gjykatën Kushtetuese, krijohet dyshimi se ajo nuk është nënshkruar nga kërkuesi, pasi nënshkrimi nuk duket të jetë i njëjtë në të

gjitha faqet e kërkesës. Kërkuesi mund të ketë pasur probleme të shëndetit mendor, por fakti që kërkesa në Gjykatë është paraqitur nga mbrojtësi mbi bazën e prokurës së posaçme të nënshkruar nga nëna e kërkuesit, bie në kundërshtim me vendimin e Gjykatës nr. 30, datë 17.6.2010, për sa i përket së drejtës për të zgjedhur përfaqësuesin ligjor.

7.2 Në lidhje me pretendimin për mosvlerësimin si provë nga gjykata të gjendjes mendore të kërkuesit, vërehet se ndryshe nga sa pretendon kërkuesi, gjykata e shkallës së parë e ka administruar në gjykim kartelën klinike të shërbimit parësor në burgje në emrin e kërkuesit, si dhe e ka marrë në konsideratë gjendjen e tij mendore kur ka caktuar dënimin. Gjithashtu, gjatë gjyqimit nga ana e kërkuesit dhe mbrojtësit të tij nuk është ngritur ndonjë pretendim në lidhje me gjendjen mendore ose përgjegjshmërinë e kërkuesit në kryerjen e veprës penale. Përkundrazi, kërkuesi ka kërkuar gjykim të shkurtuar, duke pranuar kështu përgjegjshmërinë e tij në kryerjen e veprave për të cilat akuzohej. Edhe në ankimin e paraqitur në gjykatën e apelit nuk është vënë asnjëherë në diskutim përgjegjshmëria e kërkuesit në kuptim të nenit 17 të KP-së. Rrjedhimisht, ky pretendim i kërkuesit për vlerësimin e provës nga Gjykata bie jashtë fushëveprimit të shqyrtimit kushtetues.

7.3 Vendimet e gjykatës së shkallës së parë dhe gjykatës së apelit ndaj kërkuesit janë dhënë përpara vendimit nr. 9, datë 26.2.2016, të Gjykatës, sipas të cilit ligjvënësi ka ndryshuar masën e dënimit për njërën nga veprat penale për të cilat është dënuar kërkuesi. Gjykata e Lartë nuk i ka shqyrtuar pretendimet në themel, pasi ajo ka vendosur moslegjitimitetin e mbrojtësit, që do të thotë se mjetet ligjore të kërkuesit nuk janë shteruar. Duke qenë se pretendimi i kërkuesit për masën e dënimit lidhet me fakte të vërtetuara gjatë fazës së ekzekutimit të vendimit, ai duhet t'i nënshtrohet paraprakisht shqyrtimit nga sistemi gjyqësor i zakonshëm sipas kreut II, titullit IX, të KPP-së. Për rrjedhojë, ky pretendim i kërkuesit është i pabazuar.

7.4 Në prokurën e caktimit të mbrojtësit A.D., që ka paraqitur rekurs në Gjykatën e Lartë, është shprehur vullneti i familjarëve, por jo i kërkuesit. Ky vullnet nuk është konfirmuar nga kërkuesi as përpara ndonjë organi procedues dhe as në ndonjërin prej mënyrave që parashikon ligji për

këtë veprim ligjor. Rrjedhimisht, edhe ky pretendim i kërkuessit është i pabazuar.

7.5 Pretendimi i kërkuessit për cenimin e të drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme për arsye se gjyqtari S.S., pjesëtar i trupës gjykuese në Gjykatën e Lartë ka qenë edhe në përbërjen e trupës gjykuese që ka gjykuar çështjen penale ndaj kërkuessit në Gjykatën e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, është i bazuar. Pjesëmarrja e gjyqtarit S.S. në shqyrtimin e rekursit përbën një nga rastet e papajtuesshmërisë me funksionin e gjyqtarit në gjykim, për shkak të pjesëmarrjes së tij në të njëjtin procedim, sipas nenit 15, pika 1, të KKP-së.

III

Vlerësimi i Gjykatës Kushtetuese

A. Për legjitimitimin e kërkuessit

8. Kërkuessi ka pretenduar se legjitimohet për t'u drejtuar Gjykatës, sepse ka qenë palë në procesin gjyqësor në të cilin janë dhënë vendimet që kundërshtohen në Gjykatën Kushtetuese.

9. Subjekti i interesuar ka pretenduar se për sa i përket aspektit formal të legjitimitimit, nga një vlerësim i kërkesës së paraqitur në Gjykatë, krijohet dyshimi se ajo nuk është nënshkruar nga kërkuessi, pasi nënshkrimi nuk duket të jetë i njëjtë në të gjitha faqet e kërkesës. Pavarësisht se kërkuessi mund të ketë pasur probleme të shëndetit mendor dhe kërkesa në Gjykatë është paraqitur nga mbrojtësi mbi bazën e prokurës së posaçme të nënshkruar nga nëna e kërkuessit, kjo procedurë bie në kundërshtim me jurisprudencën e vetë Gjykatës, konkretisht me vendimin e saj nr. 30, datë 17.6.2010, që trajton të drejtën për të zgjedhur përfaqësuesin ligjor.

10. Çështja e legjitimitimit (*locus standi*) është vlerësuar nga Gjykata si një ndër aspektet kryesore që lidhet me vënien në lëvizje të një procesi kushtetues. Sipas neneve 131, pika 1, shkronja “P” dhe 134, pika 1, shkronja “I” dhe pika 2, të Kushtetutës, si dhe nenit 71 të ligjit nr. 8577/2000, çdo individ, person fizik ose juridik, subjekt i së drejtës private dhe publike, mund të vërë në lëvizje Gjykatën për gjykimin përfundimtar të ankesave kundër çdo akti të pushtetit publik ose vendimi gjyqësor, që cenon të drejtat dhe liritë themelore të garantuara në Kushtetutë.

11. Ankimi kushtetues individual, në çdo rast, duhet të plotësojë kriteret e nenit 71/a të ligjit nr.

8577/2000, që lidhen me shterimin e mjeteve juridike, afatin e paraqitjes së kërkesës, pasojat negative të pësura në mënyrë të drejtpërdrejtë e reale, mundësinë për rivendosjen e së drejtës së shkelur, si dhe rregullimet e veçanta ligjore të shqyrtimit paraprak të kërkesës.

12. Kriteret për pranueshmërinë e ankimit kushtetues individual janë të natyrës kumulative dhe mjafton të mos plotësohet njëri prej kriterëve që kërkuessi të mos legjitimohet për vënien në lëvizje të gjykimit kushtetues.

13. Në lidhje me legjitimitimin formal të kërkuessit, Gjykata konstaton se në rastin konkret, kërkesa e paraqitur plotëson kriterin formal të parashikuar në nenin 27, pika 2, shkronja “ë”, të ligjit nr. 8577/2000. Subjekti i interesuar nuk ka paraqitur asnjë provë, ndërkohë që mund të kishte konstatuar vetë vërtetësinë e nënshkrimit të kërkuessit në kërkesën e paraqitur në Gjykatë, nëse kishte dyshime. Po kështu, për sa i përket pretendimit të subjektit të interesuar se prokura e posaçme e mbrojtësit është nënshkruar nga e ëma e kërkuessit, rezulton se kërkesa e paraqitur në Gjykatë është nënshkruar nga vetë kërkuessi, i cili është njoftuar më pas nga Gjykata për shqyrtimin e kërkesës së tij. Për më tepër, mbrojtësi ligjor në rastin konkret (A.D.), e ka ndjekur çështjen e kërkuessit në të gjitha instancat gjyqësore, duke mos krijuar dyshime lidhur me marrëdhënien e përfaqësuesit ligjor me kërkuessin.

14. Për këto arsye, Gjykata çmon se kërkuessi, si individ, legjitimohet *ratione personae*, në kuptim të neneve 131, pika 1, shkronja “P”, 134, pika 1, shkronja “I” dhe 134, pika 2, të Kushtetutës, pasi ka qenë palë në proceset gjyqësore, për të cilat janë dhënë vendimet objekt kundërshtimi në Gjykatë.

15. Për sa i përket legjitimitimit *ratione temporis*, në kuptim të nenit 71/a të ligjit nr. 8577/2000, kërkesa në Gjykatën Kushtetuese mund të paraqitet brenda 4 muajve nga konstatimi i cenimit. Në rastin në shqyrtim konstatohet se vendimi që kërkohet të shfuqizohet është vendimi i Gjykatës së Lartë, i cili mban datën 6.7.2021, kurse kërkesa në Gjykatë është depozituar nga kërkuessi (me postë) në datën 4.11.2021, pra brenda afatit ligjor 4-mujor. Për rrjedhojë, Gjykata çmon se kërkuessi legjitimohet *ratione temporis*.

16. Në lidhje me legjitimitimin *ratione materiae*, Gjykata vëren se pretendimet e kërkuessit hyjnë

prima facie në juridiksionin kushtetues, prandaj ato do të shqyrtohen në vijim.

B. Për themelin e pretendimeve

B.1. Për pretendimin e cenimit të së drejtës së aksesit në gjykatë

17. Kërkuesi ka pretenduar se i është cenuar e drejta e aksesit në gjykatë për shkak se Gjykata e Lartë, duke mos pranuar rekursin, ka vepruar në kundërshtim me vendimin e saj unifikues nr. 1/2014, në të cilin është përcaktuar se mbrojtësi i zgjedhur nga familjarët në kushtet e kufizimit të lirisë personale të të pandehurit do të konsiderohet, për efekt të ligjit, si mbrojtës i zgjedhur. Kërkuesi vuan nga një sëmundje mendore dhe për këtë shkak nuk ka mundur të zgjedhë vetë mbrojtës, prandaj Gjykata e Lartë duhej ta pranonte mbrojtësin e zgjedhur nga familjarët.

18. Subjekti i interesuar ka prapësuar se vullneti i shprehur në prokurën e caktimit të mbrojtësit A.D., që ka paraqitur rekurs në Gjykatën e Lartë, është ai i familjarëve dhe jo i kërkuesit, çka bie në kundërshtim me vendimin nr. 30, datë 17.6.2010, të Gjykatës, për sa i përket së drejtës për të zgjedhur përfaqësuesin ligjor. Ky vullnet nuk është konfirmuar nga kërkuesi as përpara ndonjë organi procedues dhe as në ndonjë nga format që ligji njeh për këtë veprim ligjor. Për këtë arsye pretendimi i kërkuesit është i pabazuar.

19. Në nenin 42, pika 2, të Kushtetutës parashikohet se kushdo, për mbrojtjen e të drejtave, të lirive dhe interesave të tij kushtetues dhe ligjorë, ka të drejtën e gjykimit të drejtë dhe publik brenda afatit të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme e caktuar me ligj. Kjo dispozitë sanksionon të drejtën për gjykim, ku e drejta e aksesit, përfshirë të drejtën për të vënë në lëvizje gjykatën, përbën një aspekt të saj. E drejta e aksesit u garanton subjekteve të cenuara të drejtën t'i drejtohen një gjykate, e cila duhet të dëgjojë pretendimet e tyre dhe të shpallë një vendim pas një gjykimi të drejtë dhe publik.

20. Gjykata ka vlerësuar vazhdimisht se administrimi i mirë i drejtësisë fillon me garancinë që një individ të ketë akses në gjykatë për t'i siguruar atij të gjitha aspektet e një forme gjyqësore të shqyrtimit të çështjes. Kjo e drejtë e individit nuk përfshin vetëm të drejtën për të filluar një proces, por edhe të drejtën për të pasur, nga ana e gjykatës, një zgjidhje përfundimtare për mosmarrëveshjen objekt gjykimi, pasi aksesit në gjykatë duhet të jetë

substantiv dhe jo thjesht formal (*shih vendimet nr. 12, datë 9.3.2021; nr. 56, datë 25.7.2017; nr. 21, datë 20.3.2017; nr. 52, datë 14.11.2014, të Gjykatës Kushtetuese*).

21. Për sa më lart, Gjykata çmon se detyrimi për respektimin e së drejtës për një proces të rregullt ligjor nga organet e pushtetit publik duhet të zbatohet edhe në rastin e personave të cilëve u është kufizuar liria dhe kjo e drejtë është e pandashme, e patjetërsueshme dhe e pacenueshme. Në këtë kuptim, organeve të pushtetit publik u lindin detyrime shtesë për të respektuar të drejtat kushtetuese për këtë kategori të veçantë, nisur nga premisa se nenet 27 dhe 28 të Kushtetutës parashikojnë garanci specifike, ku ritheksohet në mënyrë të veçantë se çdo person, të cilit i është hequr liria, ka të drejtën e trajtimit njerëzor dhe të respektimit të dinjitetit të tij.

22. Gjykata, për sa u përket vendimeve unifikuese të Gjykatës së Lartë, është shprehur se Kushtetuta i ka dhënë kësaj të fundit autoritetin të njësojë ose ndryshojë praktikën gjyqësore, pra të mbajë qëndrime në çështje të veçanta, me qëllim unifikimin e vendimmarrjes së gjykatave të zakonshme. Qëllimi i Gjykatës nuk është të vërë në diskutim vlerën që kanë vendimet unifikuese të Gjykatës së Lartë në rendin juridik dhe as detyrimin ligjor që kanë gjykatat më të ulëta që të marrin parasysh dhe zbatojnë në çështje analoge zgjidhjet e dhëna në këto vendime (*shih vendimet nr. 26, datë 22.5.2015; nr. 6 datë 17.2.2012, të Gjykatës Kushtetuese*).

23. Në çështjen konkrete Gjykata vëren se Gjykata e Lartë ka vendosur mospranimin e rekursit me vendimin nr. 00-2021-504, datë 6.7.2021, duke e konsideruar atë si të paraqitur nga një mbrojtës i palegjitimuar, në kushtet kur tagrat i ishin dhënë mbrojtësit nga nëna e kërkuesit dhe jo nga kërkuesi. Më konkretisht, në këtë vendim, Gjykata e Lartë, bazuar kryesisht në vendimin e saj unifikues nr. 1/2014 (paragrafi 54) ka mbajtur qëndrimin, se: *"I pandehuri lejohet që personalisht të delegojë të drejtën për të bërë ankim të mbrojtësi. Akti i delegimit mund të jetë në të njëjtin akt me të cilin bëhet zgjedhja e mbrojtësit, ose në një akt të veçantë. I pandehuri lejohet gjithashtu të delegojë të drejtën për të bërë ankim të mbrojtësi, duke e ushtruar këtë vullnet nëpërmjet delegimit të një i afërmi. I afërmi nuk zgjedh mbrojtës dhe as nuk delegon të drejtën për ankim në mënyrë autonome. Ankimi i mbrojtësit të zgjedhur nga të afërmit lejohet vetëm nëse*

provohet, se: i. zgjedhja e mbrojtësit; dhe ii. delegimi i mbrojtësit për të ushtruar ankim, është rezultat i vullnetit të plotë dhe eksplicit të titullarit të kësaj të drejte, që është i pandehuri. Mënyra dhe forma e përcaktuar nga ligji për këtë delegim është ajo e përcaktuar në pikën 2 të nenit 48 të K. Pr. Penale.”.

24. Gjykata konstaton se në rastin në fjalë kërkuesi gjendet në kushtet e kufizimit të lirisë personale në burg dhe sipas nenit 48, pika 3, të KPP-së: *zgjedhja e mbrojtësit për personin e (...) dënuar me burgim, derisa ky person nuk e ka bërë vetë zgjedhjen, mund të bëhet nga një i afërm i tij, në format e parashikuara nga paragrafi 2”.* Megjithatë, Gjykata e Lartë në vendimin e saj nuk e ka trajtuar çështjen duke u bazuar në interpretimin e nenit 48, pika 3, të KPP-së dhe në paragrafin 25 të vendimit të saj unifikues nr. 1/2014, të cilat i përgjigjen situatës faktike konkrete, por i është referuar paragrafit 54 të vendimit unifikues nr. 1/2014. Në rastin konkret nuk jemi përpara situatës ku i pandehuri i fshihet drejtësisë ose është në mungesë, por jemi në kushtet e pamundësisë së kërkuesit për të zgjedhur mbrojtës për arsye të kufizimit të lirisë së tij personale. Gjykata vlerëson se kjo qasje ndaj nenit 48 pika 3 e KPP-së në çështjen konkrete i ka kufizuar kërkuesit aksesin substancial në gjykim, pasi nuk u ka dhënë përgjigje pretendimeve të tij të ngritura në rekurs. Kjo e fundit duket se ka mbajtur një qëndrim formalist për sa i përket mbrojtësit të zgjedhur nga nëna e kërkuesit, duke mos shkuar përtej një kontrolli formal të prokurës, në drejtim të verifikimit nëse zgjedhja e mbrojtësit nga nëna e të gjykuarit ishte rezultat edhe i vullnetit të plotë të këtij të fundit. Në rastin konkret, me qëndrimin e saj formalist në lidhje me verifikimin e legjitimitetit të mbrojtësit, Gjykata e Lartë i ka kufizuar kërkuesit aksesin substancial në gjykim, duke e bërë të pamundur shqyrtimin në themel të shkaqeve të rekursit.

25 Për sa më lart, Gjykata çmon se pretendimi i kërkuesit për cenimin e së drejtës së aksesit në gjykim është i bazuar.

B.2. Për pretendimin e cenimit të së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme

26. Kërkuesi ka pretenduar se i është cenuar e drejta për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme për arsye se gjyqtari S.S., pjesëtar i trupit gjykues në Gjykatën e Lartë që ka shqyrtuar rekursin ka qenë pjesë e trupit gjykues që ka gjykuar çështjen penale

ndaj kërkuesit në Gjykatën e Shkallës së Parë për Krime të Rënda.

27. Subjekti i interesuar ka parashtruar se pretendimi i kërkuesit për cenimin e së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme për arsye se gjyqtari S.S., pjesëtar i trupit gjykues në Gjykatën e Lartë ka qenë pjesë e trupit gjykues që ka gjykuar çështjen penale ndaj kërkuesit në Gjykatën e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, është i bazuar. Pjesëmarrja e gjyqtarit S.S. në shqyrtimin e rekursit përbën një nga rastet e papajtuësshmërisë me funksionin e gjyqtarit në gjykim, për shkak të pjesëmarrjes së tij në të njëjtin procedim, sipas nenit 15, pika 1, të KKP-së.

28. Gjykata ka theksuar se gjykimi nga një gjykatë e paanshme është një nga elementet e rëndësishme të procesit të rregullt ligjor, i garantuar nga neni 42 i Kushtetutës dhe neni 6 i KEDNJ-së. Parimi i paanshmërisë nënkupton mungesën e paragjytimeve nga gjyqtarët për çështjen e shtruar përpara tyre. Një gjykatë duhet të jetë e paanshme jo vetëm formalisht, por edhe në mënyrë të shprehur. E drejta për t'u gjykuar përpara një gjykate kompetente, të pavarur dhe të paanshme, të caktuar me ligj, kërkon që drejtësia jo vetëm duhet të bëhet, por ajo, gjithashtu, duhet të shikohet që bëhet (*shih vendimin nr. 49, datë 10.7.2015, të Gjykatës Kushtetuese*).

29. Në kuptim të nenit 42, pika 2 të Kushtetutës, respektimi i këtij parimi duhet të verifikohet duke zbatuar dy teste, testin subjektiv, i cili, në thelb, kërkon të provuarit e faktit se bindja personale e një gjyqtari ka ndikuar në vendimin e gjykatës dhe, gjithashtu, testin objektiv, i cili kërkon të provuarit nëse gjyqtari ka ofruar garanci të mjaftueshme për të përjashtuar çdo dyshim të arsyeshëm në këtë drejtim. Në kuptim të testit subjektiv, paanshmëria e gjyqtarëve duhet të prezumohet derisa të provohet e kundërta. Për sa i përket testit objektiv, ai nënkupton se veç sjelljes personale të çdo anëtarit të trupit gjykues, duhet të provohet nëse ka fakte bindëse, të cilat vënë në dyshim paanshmërinë. Në këtë kuadër edhe dukja e jashtme ka rëndësi. Për rrjedhojë, kur vlerësohet nëse në një çështje konkrete ka një arsye të përligjur që rrezikon paanshmërinë e një trupi gjykues, këndvështrimi i atyre që paraqesin këtë pretendim ka rëndësi, por vendimtar mbetet përcaktimi nëse ky dyshim është objektivisht i justifikueshëm (*shih vendimin nr. 49, datë 10.7.2015, të Gjykatës Kushtetuese*).

30. Gjykata ka çmuar se paragjykimi eventual për paanësinë e gjyqtarit mund të ngrihet në hipotezën kur gjyqtari është shprehur në një procedim tjetër me një vlerësim që ka të bëjë me përmbajtjen e të njëjtit fakt, në lidhje me të njëjtin subjekt. Në shtetin e së drejtës, kërkesa për një gjykim të paanshëm merr rëndësi të veçantë në funksion të besimit në dhënien e drejtësisë, që në shoqëritë demokratike duhet ta krijojnë në çdo rast jo vetëm palët në gjykim, por dhe çdo qytetar i thjeshtë (*shih vendimet nr. 6, datë 2.3.2018; nr. 46, datë 19.7.2016; nr. 49, datë 10.7.2015; nr. 21, datë 29.4.2010, të Gjykatës Kushtetuese*).

31. Në funksion të këtij parimi të rëndësishëm kushtetues neni 15, pika 1, i Kodit të Procedurës Penale parashikon shprehimisht, se: *“Gjyqtari që ka dhënë ose ka marrë pjesë në dhënien e vendimit në një shkallë të procedimit nuk mund të ushtrojë funksionet e gjyqtarit në shkallët e tjera, as të marrë pjesë në rigjykim pas prishjes së vendimit.”*

32. Nga sa më sipër, është më se e qartë që parimi i paanshmërisë në gjykim, edhe në këndvështrim të përbërjes së trupit gjykues, duhet të respektohet në çdo shkallë të gjykimit, pra edhe në shqyrtimin e çështjes në Gjykatën e Lartë. Kjo do të thotë se gjyqtari i Gjykatës së Lartë nuk mund të jetë anëtar i një kolegji nëse, për të njëjtën çështje, ka marrë pjesë në dhënien e një vendimi në një shkallë të mëparshme të procesit.

33. Në çështjen konkrete gjyqtari S.S. ka qenë pjesëtar i trupit gjykues në Gjykatën e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, e cila e ka shpallur fajtor kërkuesin për kryerjen e veprave penale të “Vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare” dhe të “Mbajtjes pa leje të armëve luftarake dhe municionit”, duke e dënuar përfundimisht me 18 vjet burgim. Nga verifikimet në dosjen gjyqësore, sipas procesverbalit të mbajtur në datën 5.7.2021 në Gjykatën e Lartë, rezulton se gjyqtari S.S., për shkak të pjesëmarrjes së tij në trupin gjykues që ka gjykuar kërkuesin në shkallë të parë, është zëvendësuar me gjyqtarin E.P. Gjykata e Lartë, në këtë procesverbal për plotësimin e trupit gjykues që do të shqyrtonte çështjen e kërkuesit ka pohuar, se: *“Nga verifikimet fizike të dosjes (...) rezulton se gjyqtarët S.S. dhe K.K., kanë qenë pjesë e trupës gjykuese në vendimin nr. 103, datë 1.10.2015, të Gjykatës së Shkallës së Parë kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar, fakt i cili i përjashton nga gjykimi i çështjes (...), si dhe gjyqtarja A.B. ka qenë pjesë e trupës gjyqësore në vendimin nr. 114, datë*

25.11.2015, në Gjykatën e Posaçme të Apelit kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar, fakt i cili e përjashton nga gjykimi i çështjes së lartpërmendur.”

34. Në kundërshtim me sa është konstatuar më lart, gjyqtari S.S. ka marrë pjesë në trupin gjykues të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, i cili ka gjykuar dhe vendosur mospranimin e rekursit. Gjykata vëren se megjithëse vlerësimi që gjyqtari S.S. i ka bërë rekursit në Gjykatën e Lartë ka qenë vetëm formal, dyshimi i kërkuesit për njëanshmëri në shqyrtimin e çështjes së tij në Kolegjin Penal të Gjykatës së Lartë të mbledhur në dhomën e këshillimit është i bazuar. Gjykata e Lartë duhet të kishte shmangur pjesëmarrjen e gjyqtarit S.S. në Kolegjin Penal, sidomos për faktin se ajo e ka pranuar heqjen dorë të këtij gjyqtari madje ka caktuar edhe gjyqtarin për zëvendësimin e tij. Në këto kushte, pjesëmarrja e gjyqtarit S.S. në gjykimin e çështjes në Gjykatë të Lartë, pavarësisht se ai nuk është shprehur për themelin e çështjes, krijon dyshim objektivisht të bazuar te kërkuesi për paanshmërinë e tij.

35. Për rrjedhojë, ky pretendim i kërkuesit për cenimin e së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme është i bazuar.

B.3. Për pretendimin e cenimit të parimit të prezumimit të pafajësisë

36. Kërkuesi ka pretenduar se është cenuar parimi i prezumimit të pafajësisë, pasi gjatë gjykimit të çështjes në themel gjykatat nuk kanë marrë në shqyrtim provën e ekspertizës mjekoligjore, sipas së cilës rezulton që kërkuesi në momentin e kryerjes së veprës penale vuante nga probleme të shëndetit mendor. Edhe pse në dosjen gjyqësore ndodhej kartela shëndetësore e kërkuesit, prokuroria nuk ka urdhëruar kryerjen e ekspertimit mjekoligjor dhe as gjykata nuk ia ka kthyer aktet prokurorit për këtë qëllim.

37. Subjekti i interesuar ka prapësuar se ndryshe nga sa pretendon kërkuesi, gjykata e shkallës së parë e ka administruar në gjykim kartelën klinike të shërbimit parësor në burgje në emrin e kërkuesit, madje e ka marrë në konsideratë gjendjen e tij mendore në caktimin e dënimit. Gjithashtu, nga ana e kërkuesit dhe mbrojtësit të tij nuk është ngritur në gjykim ndonjë pretendim në lidhje me përgjegjshmërinë e kërkuesit në kryerjen e veprës penale ose gjendjen e tij psikike. Përkundrazi, kërkuesi ka kërkuar gjykim të shkurtuar, duke pranuar faktin e përgjegjshmërisë së tij penale në

kryerjen e veprave për të cilat akuzohej. Edhe në ankimin e paraqitur në gjykatën e apelit nuk është vënë asnjëherë në diskutim përgjegjshmëria e kërkuesit, në kuptim të nenit 17 të KP-së. Rrjedhimisht, ky pretendim i kërkuesit për vlerësimin e provës nga Gjykata Kushtetuese bie jashtë fushëveprimit të shqyrtimit kushtetues.

38. Gjykata është shprehur se prezumimi i pafajësisë është një nga elementët përbërës të procesit të rregullt ligjor. Sipas nenit 30 të Kushtetutës, kushdo quhet i pafajshëm përderisa nuk i është provuar fajësia me vendim gjyqësor të formës së prerë. Gjykatat e zakonshme nuk duhet ta fillojnë procesin me bindjen se i pandehuri ka kryer krimin për të cilin akuzohet, se barra e provës i takon palës akuzuese, se çdo dyshim duhet të shkojë në favor të të pandehurit dhe se gjykata duhet ta mbështesë vendimin në prova të drejtpërdrejta dhe të tërthorta që duhet të provohen nga akuza (*shih vendimet nr. 12, datë 24.4.2018; nr. 68, datë 14.11.2016; nr. 19, datë 2.4.2012, të Gjykatës Kushtetuese*).

39. Në çështjen konkrete, Gjykata vlerëson se për shkak të cenimit të së drejtës së aksesit substancial, kërkuesi nuk ka marrë përgjigje nga Gjykata e Lartë për pretendimin e cenimit të parimit të prezumimit të pafajësisë. Gjykata e Lartë duhet t'i jepte përgjigje këtij pretendimi të ngritur nga kërkuesi, duke pranuar ekzaminimin e gjendjes mendore të tij, që është kërkuar nga pala gjatë gjykimit në gjykatat e faktit, për të përcaktuar shkallën e përgjegjshmërisë penale të tij. Për këtë arsye, Gjykata vlerëson të mos ndalet në analizimin e këtij pretendimi, për sa kohë çështja do të merret përsëri në shqyrtim nga Gjykata e Lartë, e cila, në funksion të rolit të saj si gjykatë e ligjit dhe si kontrolluese e respektimit të standardeve kushtetuese nga gjykatat më të ulëta, do t'i japë përgjigje të arsyetuar pretendimit të ngritur në rekurs nga kërkuesi.

B.4. Për parimin e sigurisë juridike

40. Kërkuesi ka pretenduar se gjykatat, duke shkelur detyrimin që rrjedh nga neni 132 i Kushtetutës për fuqinë përfundimtare dhe detyruese të vendimeve të Gjykatës Kushtetuese, kanë cenuar parimin e sigurisë juridike. Sipas tij, kjo shkelje lidhet me moszbatimin prej tyre të vendimit nr. 9, datë 26.2.2016, të Gjykatës, i cili ka shfuqizuar nenin 278 të KP-së, dhe, për rrjedhojë,

kanë dhënë dënim duke u bazuar në dispozitën ligjore të shfuqizuar.

41. Subjekti i interesuar ka prapësuar se vendimet e gjykatës së shkallës së parë dhe gjykatës së apelit janë marrë përpara hyrjes në fuqi të vendimit nr. 9, datë 26.2.2016 të Gjykatës Kushtetuese. Në kushtet kur Gjykata e Lartë nuk i ka shqyrtuar pretendimet në themel për shkak të moslegjitimitit të mbrojtësit, në rastin konkret nuk janë shteruar mjetet ligjore për shqyrtimin në themel të pretendimeve të kërkuesit. Nga ana tjetër, ky pretendim i kërkuesit për masën e dënimit lidhet me fakte të vërtetuara gjatë fazës së ekzekutimit të vendimit dhe për këtë arsye ai duhet t'i nënshtrohet paraprakisht shqyrtimit nga sistemi gjyqësor i zakonshëm, sipas kreut II, titullit IX, të KPP-së.

42. Nenet 124 dhe 132 të Kushtetutës shprehën qartësisht në lidhje me forcën detyruese që vendimet e Gjykatës Kushtetuese kanë mbi të gjitha organet kushtetuese, autoritetet publike, duke përfshirë edhe gjykatat. Zbatimi i vendimeve të Gjykatës Kushtetuese është detyrim kushtetues. Ato kanë fuqi detyruese të përgjithshme dhe janë përfundimtare. Si të tilla, përbëjnë jurisprudencë kushtetuese, dhe, për rrjedhojë, kanë efektet e forcës së ligjit. Ky efekt detyrues ka të bëjë si me pjesën urdhëruese, ashtu edhe me pjesën arsyetuese të vendimit. Efekti detyrues shtrihet tek argumentet thelbësore të vendimit, që përbëjnë edhe *ratio decidendi*, eliminimi i të cilave do ta bënte vendimin, në tërësinë e tij, të pakuptimtë (*shih vendimet nr. 10, datë 4.3.2021, nr. 49, datë 3.7.2017; nr. 15, datë 1.3.2017, të Gjykatës Kushtetuese*).

43. Në çështjen konkrete, Gjykata vëren se kërkuesi është dënuar, ndër të tjera, për kryerjen e veprës penale të "Mbajtjes pa leje të armëve luftarake dhe municionit", të parashikuar nga neni 278, pika 4, i KP-së në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale (2014).

44. Gjykata konstaton se vendimet gjyqësore të gjykatave të faktit janë dhënë përpara se Gjykata Kushtetuese të shfuqizonte paragrafin 5 të nenit 278 të KP-së, përkatësisht në datat 1.10.2015 (vendimi gjyqësor i shkallës së parë) dhe 25.11.2015 (vendimi gjyqësor i apelit). Po kështu, edhe rekursi në Gjykatën e Lartë është ushtruar në datën 23.12.2015, pra përpara datës së hyrjes në fuqi të vendimit të Gjykatës Kushtetuese. Në këto kushte, kur janë dhënë vendimet gjyqësore nga gjykatat e faktit për shpalljen fajtor dhe dënimin e kërkuesit,

ky vendim i Gjykatës Kushtetuese nuk kishte hyrë në fuqi.

45. Në kohën e shqyrtimit të rekursit (datë 6.7.2021) në Gjykatën e Lartë, si vendimi nr. 9, datë 26.2.2016 i Gjykatës, ashtu edhe ndryshimet ligjore që u bënë në zbatim të këtij vendimi (ligjet nr. 82/2016 dhe nr. 44/2019), të cilat ndryshuan paragrafin 5 të nenit 278 të KP-së, kishin hyrë në fuqi. Pra, në kohën e shqyrtimit të rekursit ishte në fuqi një dispozitë ligjore penale favorizuese për kërkuesin, për sa i përket masës së dënimit. Siç është përmendur edhe më lart, në kohën e dënimit të kërkuesit nga gjykatat e faktit, masa e dënimit për veprën penale të parashikuar nga paragrafi 5 i nenit 278 të KP-së ishte nga 7–15 vjet burgim, ndërsa pas ndryshimeve ligjore masa e dënimit ishte më favorizuese, nga 5–7 vjet burgim.

46. Bazuar në sa më sipër, duke qenë se në rastin konkret çështja ishte ende në shqyrtim në Gjykatën e Lartë dhe dënimi penal i dhënë ndaj kërkuesit lidhej drejtpërdrejt me zbatimin e ligjit të shfuqizuar (neni 278, paragrafi 5, i KP-së), Gjykata çmon se vendimi i saj nr. 9, datë 26.2.2016 duhej të ishte trajtuar nga Gjykata e Lartë, në kuadër të efektit prapaveprues të tij në këtë rast. Kjo do t'i shërbente edhe garantimit të parimit të sigurisë juridike në fushën penale, i cili sipas jurisprudencës kushtetuese është një nga elementet e shtetit të së drejtës dhe duhet të mbahet parasysh nga ligjvënësi në përcaktimin e dënimit, çka i mundëson gjyqtarët të bëjnë gjykim të drejtë dhe proporcional në raste konkrete (*shih vendimin nr. 9, datë 26.2.2016, të Gjykatës Kushtetuese*). Për rrjedhojë, edhe ky pretendim i kërkuesit është i bazuar.

47. Si përfundim, Gjykata vlerëson se në rastin konkret është zhvilluar proces i parregullt ligjor si rezultat i cenimit të së drejtës për akses substancial në gjykatë dhe të së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme.

PËR KËTO ARSYE,

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, në mbështetje të neneve 131, pika 1, shkronja “P” dhe 134, pika 1, shkronja “I”, të Kushtetutës, si dhe neneve 71 dhe 72, të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000, “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar, njëzëri,

VENDOSI:

1. Pranimin pjesërisht të kërkesës.
 2. Shfuqizimin e vendimit nr. 00-2021-504, datë 6.7.2021, të Gjykatës së Lartë si i papajtueshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.
 3. Dërgimin e çështjes për rishqyrtim në Kolegjin Penal të Gjykatës së Lartë.
 4. Rrëzimin e kërkesës për pretendimet e tjera.
- Ky vendim është përfundimtar, i formës së prerë dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.

Marrë më 12.4.2022.

Shpallur më 16.5.2022.

Kryetare: Vitore Tusha

Anëtarë: Fiona Papajorgji, Marsida Xhaferllari, Sonila Bejtja, Altin Binaj, Elsa Toska, Përparim Kalo, Sandër Beci

VENDIM

Nr. 61, datë 11.4.2022

MBI KËRKESËN E OSSH SHA, LIDHUR ME DISA SHTESA DHE NDRYSHIME NË VENDIMIN E ERE-s NR. 60, DATË 25.2.2021

Në mbështetje të neneve 20, germa “ë”, 81, pika 3, germa “ç”, 94, pika 2, germa “b” dhe “ë”, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të neneve 16, pika 16, dhe 20; 17, pika 1, germa “ë”; 96, pika 11; 98, pikat 1 dhe 2, të ligjit nr. 102/2015, “Për sektorin e gazit natyror”, të ndryshuar; të neneve 52/2 dhe 56, të ligjit nr. 9902, datë 17.4.2008, “Për mbrojtjen e konsumatorëve”, të ndryshuar; të nenit 28, të ligjit nr. 9887, datë 10.3.2008, “Për mbrojtjen e të dhënave personale”, të ndryshuar, dhe të akteve nënligjore të dala në zbatim të këtyre ligjeve, si dhe të neneve 15 dhe 26, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 3.9.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 11.4.2022, pasi shqyrtoi relacionin me nr. 434/4 prot., datë 4.4.2022, të përgatitur nga Drejtoritë Teknike “Mbi kërkesën e OSSH sh.a., lidhur me disa shtesa dhe ndryshime në vendimin e ERE-s nr. 60, datë 25.2.2021”,

konstatoi se:

- Me vendimin nr. 218, datë 15.12.2020, Bordi i Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nisi procedurën për miratimin e “Standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”.

- Në vijim, me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 280 prot., datë 3.2.2021, shoqëria Furnizuesi i Shërbimit Universal (FSHU sh.a.) depozitoi opinionin e saj mbi draftin e “Standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”, propozime këto të cilat u shqyrtuan me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 60, datë 25.2.2021, vendim ky i cili miratoi “Rregulloren mbi standardet e trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”.

- Bordi i ERE-s, me vendimin nr. 109, datë 22.4.2021, “Mbi kërkesën e OSSH sh.a., lidhur me vendimin e ERE-s nr. 60, datë 25.2.2021”, vendosi:

- Pranimin e kërkesës për rivendosjen në afat të shoqërisë OSSH sh.a. për përcjelljen e mendimeve apo objeksioneve në lidhje me “Rregulloren e standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”;

- Pezullimin e zbatimit të afateve të parashikuara në vendimin e ERE-s nr. 60/2021, “Mbi miratimin e standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”, për shoqërinë OSSH sh.a., për një periudhë 45-ditore nga marrja dijani e këtij vendimi;

- Shoqëria OSSH sh.a. të përcjellë në ERE qëndrimin apo propozimet e saj për ndryshimet në “Rregulloren e standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”, brenda 30 ditëve nga marrja dijani e këtij vendimi.

- Shoqëria Operatori i Sistemit të Shpërndarjes (OSSH sh.a.) me anë të shkresës me nr. 5380/1 prot., datë 30.6.2021, protokolluar në ERE me nr. 670/2 prot., datë 2.7.2021, ka përcjellë propozimet e saj, në lidhje me disa shtesa dhe ndryshime në “Rregulloren e standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”, në zbatim të pikës 3, të vendimit të Bordit të ERE-s nr. 109/2021.

- Me shkresën nr. 670/3 prot., datë 2.8.2021, me lëndë “Vijim komunikimi në lidhje me propozimet e OSSH sh.a., për disa shtesa dhe ndryshime në Rregulloren e standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”, ERE i ka përcjellë përkatësisht palëve: Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE), Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS), ministrin të Shtetit për Mbrojtjen e Sipërmarrjes, shoqërisë Furnizuesi i Shërbimit Universal (FSHU), Shoqatës Shqiptare të Furnizuesve të Energjisë Elektrike (AAES), Bashkimit të Prodhuesve Shqiptarë, Autoritetit të Konkurrencës (AK), Avokatit të Popullit (AP), Shoqatës së Konsumatorit (SHK) dhe Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë Elektrike (ECS), shtesat dhe ndryshimet e propozuara nga shoqëria OSSH sh.a. Në vijim të këtij komunikimi, nuk rezultoi të jetë parashtruar në ERE ndonjë dakordësi apo objeksion në lidhje me shtesat dhe ndryshimet e propozuara nga OSSH sh.a., në “Rregulloren e standardeve të trajtimit të ankesave të energjisë elektrike dhe gazit natyror, nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”.

- Propozimet e përcjella nga ana e shoqërisë OSSH sh.a., përmes shkresës nr. 5380/1 prot., datë 30.6.2021, janë si më poshtë vijon:

- Në nenin 3 (baza ligjore) shoqëria kërkon të shtohet gjithashtu: “Kodi i shpërndarjes dhe aktet nënligjore në zbatim të tij”.

Lidhur me këtë dispozitë të rregullores, gjykohet që një riformulim i përgjithshëm i saj, pa përmendur secilin akt nënligjor të dalë në zbatim të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të ligjit nr. 102/2015, “Për sektorin e gazit natyror”, të ndryshuar, apo dhe ligjeve të tjera të cituara, do të shmangte ndryshimet e mundshme në të ardhmen si pasojë e hartimit të akteve nënligjore të reja.

- Në nenin 6 (pranimi dhe regjistrimi i ankesave) OSSH sh.a. propozon të shtohet në pikën 2, germa “gj”, me këtë përmbajtje: “Kategorizimi i klientit sipas aktivitetit privat/familjar”.

Lidhur me këtë propozim të OSSH sh.a., sqarojmë se informacioni i kërkuar në nenin 6, pika 2, të rregullores është i mjaftueshëm për të orientuar furnizuesin, lidhur me sa parashtruar në kërkesat e regjistrimit të ankesës. Gjithashtu, pavarësisht terminologjisë së përdorur nga ana e

shoqërisë, lidhur me këtë propozim, ligji nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, i ndryshuar, përdor termat “klient familjar dhe jofamiljar” (neni 3, pikat 25 dhe 27).

- Në nenin 6 (pranimi dhe regjistrimi i ankesave) OSSH sh.a., propozon të shtohet në pikën 2, germa “h”, me këtë përmbajtje: “... edhe përgjigjen nga pala e ankimuar n.q.s. disponohet”.

Lidhur me këtë propozim të OSSH sh.a., sqarojmë se pika 1, e nenit 7, të “Rregullores së standardeve të trajtimit të ankesave të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit” shprehet se: “Pas regjistrimit të ankesës, klientit i bëhet me dije kodi unik i identifikimit me të cilin është regjistruar ankesa”, ky konstatim na bën të kuptojmë se pajisja me kodin unik bëhet nga i licencuari. Më tej, në po këtë nen, sqarohet përkatësisht në pikën 4, se: “Të gjitha komunikimet ndërmjet të licencuarit dhe ankuesit, lidhur me ankesën, do të regjistrohen duke respektuar kodin unik identifikues”. Nga shpjegimet e dhëna në këto dy pika kuptohet se i licencuari mban kopje të plotë të praktikës së shqyrtuar më herët, lidhur me çdo ankesë të paraqitur para tij. Për këtë arsye, gjykohej se duhet të mbetet detyrë e të licencuarit gjenerimi i të gjithë ankesave dhe përgjigjeve (nëse ka) për secilin klient, me qëllim trajtimin dhe zgjidhjen sa më të shpejtë të ankesave të paraqitura.

- Në nenin 6 (pranimi dhe regjistrimi i ankesave) OSSH sh.a. propozon të shtohet në pikën 2, germa “j”, me këtë përmbajtje: “Identifikimi i palës/palëve të ankimuar apo që paraqesin kërkesë (që pretendohet që kanë shkaktuar problematikën e trajtuar në ankesë, apo do të ofrojnë shërbimin e kërkuar)”.

Lidhur me këtë propozim të OSSH sh.a., sqarojmë se, sa i përket identifikimit të palëve të ankimuar, ky është një informacion i cili do të duhet të ndahet me furnizuesin nga ana e klientit në pikën “e”, të elementeve të regjistrimit të kërkesës (një përmbledhje e ankesës). Ndërsa, sa i përket pjesës së dytë të fjalisë së propozuar për t’u shtuar si një pikë më vete, përkatësisht “... ose që paraqesin kërkesë”, identifikimi i parashtruesit të ankesës është parashikuar në germën “d”, të pikës 2, të nenit 6.

- Në nenin 7 (trajtimi i ankesave) OSSH sh.a. propozon të shtohet pika 2, me këtë përmbajtje: “Të hiqet togfjalëshi në lidhje me veprimin e

propozuar që do të ndërmerret për të zgjidhur ankesën ose të zëvendësohet me ‘në lidhje me hapat dhe procedurat që do të ndiqet për të zgjidhur ankesën’”.

Ky propozim i shoqërisë OSSH sh.a. gjykohej se ndihmon në standardizimin e terminologjisë së përdorur në rregullores, duke qenë se togfjalëshi “hapa dhe procedura” është përdorur dhe në një sërë dispozitash të tjera vijuese të këtij dokumenti.

- Në nenin 7 (trajtimi i ankesave) OSSH sh.a. propozon të shtohet në pikën 3: “... pas togfjalëshit ‘I licencuari do të informojë me shkrim, në mënyrë elektronike apo me sms’, të shtohet: N.q.s. këto të dhëna janë bërë të disponueshme nga klienti/përdoruesi i rrjetit.”.

Lidhur me këtë propozim të shoqërisë OSSH sh.a., sqarojmë se në kuadër të detyrimeve të lëna për ankuesin në pikën 2, të nenit 6, të rregullores, ku përkatësisht në germën “d”, përcaktohet shprehimisht se, ndër të tjera, parashtruesi i ankesës duhet të vërë në dispozicion edhe “detajet e kontaktit”, sqarojmë se furnizuesi do të vihet në dijeni pas shqyrtimit të të dhënave të vëna në dispozicion, lidhur me rrugën e informimit të dëshiruar nga ankuesi. Formulimi i pikës 3, të nenit 7, të rregullores, ka pasur parasysh tri format të cilat do të duhet të shfrytëzohen nga i licencuari rast pas rasti. Gjithashtu, vlen të përmendet edhe se të dhënat e parashikuara në pikën 2, të nenit 6, të detyrueshme për regjistrimin e ankesës në format elektronik apo të shkruar paraqesin të dhëna të mjaftueshme për informimin në vijimësi të klientit, i cili është ankuar. Për këtë arsye gjykohej që shtesa e propozuar nga ana e OSSH sh.a., për shkak të mundësisë së cenimit të interesave të klientit, i cili ka parashtruar ankesën për trajtim, të mos mbahet parasysh.

- Në nenin 8 (zgjidhja e ankesës) OSSH sh.a. propozon të ndryshohet pika 2 si vijon: “I licencuari mund të kërkojë informacion shtesë nga ankuesi, brenda 15 (pesëmbëdhjetë) ditëve pune pas pranimi të ankesës.”.

Lidhur me këtë propozim të shoqërisë OSSH sh.a., gjykohej se afati 5-ditor i parashikuar në pikën 2, të nenit 8, të rregullores, është një afat më i volitshëm për përfundimin në një kohë sa më të shkurtër të procedurës për zgjidhjen e ankesës. Afati 15-ditor i propozuar nga ana e shoqërisë do të zinte gjysmën (në pikën 5, të nenit 8, parashikohet që afati maksimal i trajtimit dhe

zgjidhjes së ankesave është 30 (tridhjetë) ditë pune nga regjistrimi i ankesës) e afatit maksimal të procedurës për zgjidhjen dhe trajtimin e ankesës nga ana e ankuesit, duke mos kontribuar në procedura transparente, të thjeshta dhe efektive.

- Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, përmes shkresës nr. 4297/2 prot., datë 21.12.2021, protokolluar në ERE me nr. 1004/6 prot., datë 21.12.2021, ka bërë me dije se: “Në përgjigje të shkresës suaj nr. prot. 4297/1, datë 6.12.2021, nëpërmjet së cilës kërkonti mendim për ‘Rregulloren e standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit të propozuar’, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale shprehjet parimisht dakord.”.

- ERE, më datë 25.10.2021, organizoi një seancë dëgjimore me objekt diskutimin mes palëve të interesit, në lidhje me kërkesën e OSSH sh.a., për disa shtesa dhe ndryshime në vendimin e ERE-s nr. 60/2021. Në këtë seancë morën pjesë përfaqësues të Avokatit të Popullit, Bashkimit të Prodhuesve Shqiptarë, OSSH sh.a., si dhe përfaqësues të ERE-s. Kjo seancë dëgjimore u zhvillua me kërkesë të Shoqatës Shqiptare së Furnizuesve të Energjisë Elektrike (AAES), por në mungesë të saj. Gjatë kësaj seance, si dhe shpjegimeve të dhëna nga ana e ERE-s dhe OSSH sh.a., palët u sqaruan në lidhje me qëllimin për të cilin OSSH sh.a. ka përcjellë në ERE propozimet për shtesa dhe ndryshime në draftin e standardeve, dhe kjo e fundit, mes të tjerave, bëri me dije se i duhej të rishikonte propozimet e saj.

- Në vijim të seancës dëgjimore, ERE, përmes shkresës nr. 1004/1 prot., datë 28.10.2021, me lëndë “Vijim komunikimi”, i është drejtuar edhe njëherë palëve të interesit duke i bërë me dije se pas shpjegimeve të dhëna nga ana e ERE-s dhe OSSH sh.a., palët u sqaruan në lidhje me qëllimin për të cilin shoqëria ka përcjellë propozimet për shtesa dhe ndryshime. OSSH sh.a., mes të tjerave, sqaroi se e gjen të drejtë të rishohet/riformulojë propozimet e saj, në një kohë të shkurtër, me qëllim adresimin e tyre brenda objektit të rregullores objekt shqyrtimi.

- Në vijim të sa më sipër, OSSH sh.a., me anë të shkresës me nr. 9718/1 prot., datë 17.11.2021, protokolluar në ERE me nr. 1004/2 prot., datë 19.11.2021, ka përcjellë në ERE draftin e rishikuar të aneksit 2, “Klasifikimi i ankesave”, të rregullores.

Ky draft, për efekt të njohjes nga të gjithë palët e interesuara në këtë procedurë, është publikuar në faqen zyrtare të internetit të ERE-s, përkatësisht në zërin “Konsultime”.

- Sa i përket aneksit 2 (klasifikimi i ankesave) të rregullores, OSSH sh.a. propozon që këto ndryshime të bëhen për të evidentuar:

- objektet e ankesave/kërkesave sipas veprimtarive të licencuara dhe aktivitetit që kryejnë furnizuesit/operatorët e rrjetit;

- aneksat/kërkesat që do të raportohen në ERE nga secili i licencuar, si detyrim i nenit 17 të këtyre standardeve;

- përshtatjen e kategorive të ankesave, sipas kategorive që përdoren aktualisht nga të licencuarit;

- si edhe për të paraqitur në mënyrë më të përmblodhur tipologjinë e ankesë-kërkesave të paraqitura për t’i ardhur në ndihmë klientëve/përdoruesve.

- Lidhur me propozimet e shoqërisë OSSH sh.a., në tabelën mbi “Klasifikimin e ankesave”, gjykohet që në kategorinë “Lidhja me rrjetin”, specifikimet e propozuara (“Vonesë në çeljen e lidhjes së re/shtesë fuqie”, “Azhurnim rrjeti” dhe “Tjetër”) vlerësohet se kategoria ekzistuese, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 60, datë 25.2.2021, dhe specifikimet respektive i japin më shumë hapësirë klientit për të adresuar ankesa tek i licencuari.

- Në kategorinë “Matja”, specifikimet e miratuara me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 60, datë 25.2.2021, kanë mbetur të pandryshuara në draftin e rishikuar.

- Në kategorinë “Cilësia e furnizimit” shoqëria OSSH sh.a., për këtë kategori ka ndryshuar emërtimin në “Cilësia e furnizimit dhe shërbimit”, gjithashtu nga ana e shoqërisë janë shtuar specifikimet “Vjedhje e energjisë”, “Cilësia e energjisë/niveli i tensionit/vazhdimësia e furnizimit”, “Për sjelljen e punonjësit”, “Dëmshpërblim për cilësi/furnizim/dëmet e shkaktuara” dhe “Tjetër”.

- Lidhur me propozimin e shoqërisë OSSH sh.a., për këtë kategori gjykohet se përfshirja e specifikimeve të propozuara në këtë kategori është shumë teknike për t’u kuptuar nga çdo klient, i cili mund potencialisht t’i drejtohet furnizuesit për një ankesë lidhur me cilësinë e furnizimit. Specifikimet si “Vjedhje e energjisë”, “Cilësia e energjisë/nivel tensioni/vazhdimësi furnizimi” dhe

“Dëshmipërblim për cilësi/furnizim/dëmet e shkaktuara” janë të pamundura të konstatohen nga vetë klienti e më pas të referohen te furnizuesi. Gjithashtu, këto specifikime të propozuara nëse do të shtoheshin në këtë kategori të rëndësishme mund të krijonin konfuzion te klientët, si dhe referimi i gabuar i tyre tek ndonjë nga specifikimet e propozuara në mënyrë të gabuar mund të krijonte hapësirë për rrëzimin e ankesës së klientit. Për këtë arsye, vendosja e klientit para përgjegjësisë për të evidentuar saktë objektin e ankesës dhe referimi saktë pranë furnizuesit për fakte që provohen *ex ante* do të cenonte të drejtën e klientëve për të regjistruar ankesë, siç përcaktohet në germën “a”, pika 3, të nenit 5, të rregullores.

- Lidhur me propozimin e OSSH sh.a., për shtimin e specifikimit “Për sjelljen e punonjësit” në këtë kategori, gjykohet se është një ankesë e cila mund të evidentohet lehtësisht nga klienti e më pas të referohet te furnizuesi. Gjithashtu, ky specifikim ndihmon në adresimin e një shqetësimi i cili haset zakonisht nga klientët.

- Shoqëria ka propozuar shtimin e kategorisë “Faturimi”, me këto specifikime: “Keqfaturim”, “Dëm ekonomik” dhe “Tjetër”.

- Lidhur me propozimin e shoqërisë OSSH sh.a., për shtimin e kësaj kategorie dhe specifikimeve përkatëse, gjykohet se specifikimet e parashikuara në versionin në fuqi të aneksit 2, përkatësisht në kategorinë “Fatura dhe vlerë totale debie” përmbajnë specifikimin “Keqfaturim” të propozuar rishtazi nga ana e shoqërisë. Përkatësisht ky specifikim mund të përmbahet në një nga specifikimet “Faturë e gabuar/faturë e paqartë/faturë e pajustificuar”. Sa i përket specifikimit “Dëm ekonomik”, kjo faturë lëshohet nga OSSH sh.a. dhe FSHU sh.a., ndërkohë që klienti marrëdhënien e ka me vetëm me furnizuesin. Pavarësisht kësaj, ankesat e mundshme lidhur me dëmin ekonomik çdo klient mund t'i paraqesë dhe adresojë tek OSSH sh.a., që ka lëshuar faturën.

Për sa shpjeguar më sipër, ky zë i propozuar në draftin e rishikuar nga ana e OSSH sh.a., lidhet me emërtimin që kjo shoqëri do t'i bëjë ankesës me të njëjtën përmbajtje në rast adresimi tek ajo dhe jo te furnizuesi (subjekt i rregullores në proces rishikimi).

- Shoqëria ka propozuar shtimin e kategorisë “Kreditim” me specifikimin “Moskreditim i pagesave”.

- Lidhur me këtë propozimin, gjykohet se ai mund të adresohet në kategorinë ekzistuese të aneksit 2, të rregullores, përkatësisht në “Kontrata dhe shitje”, i cili ndër të tjera ka të parashikuar dhe specifikimet “Pagesat” dhe “Çështje të tjera lidhur me kontrata dhe shitje”. Kufizimi i ankesave që mund të rrjedhin nga kreditimi, në vetëm një specifikim, siç propozohet nga shoqëria, do të kufizonte ndjeshëm të drejtën e adresimit të problematikave që mund të lindin për klientët.

- Shoqëria ka propozuar shtimin e kategorisë “Çmime/tarifat”, me specifikimet: “Ndryshim tarife rritje/zbritje”, “Tarifë për nivel tensioni” dhe “Tjetër”. Nga aneksi 2, i miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 60, datë 25.2.2021, janë hequr specifikimet “Ndryshim i çmimeve/tarifave”, “Diskriminim në bazë çmimi”, “Transparencë e tarifës”, “Tarifë sociale”, “Çështje të tjera”.

- Lidhur me propozimin e shoqërisë OSSH sh.a., për shtimin e specifikimeve sipërcituar, gjykohet se ato mund të adresohen në kategorinë ekzistuese të ANEKSIT 2, të Rregullores, përkatësisht në “Çmimet/Tarifat”, e cila ka të parashikuar specifikimet: ndryshim i çmimeve/tarifave, diskriminim në bazë çmimi, transparencë e tarifës, tarifë sociale, çështje të tjera.

- Shoqëria ka propozuar shtimin e kategorisë “Asistencë teknike”, me specifikimin: “Pezullim/mbyllje kontrate”, “Rilidhje për riaktivizim/pas ndërprerjes për debi”.

- Lidhur me propozimin e shoqërisë OSSH sh.a., për shtimin e kësaj kategorie dhe specifikimeve përkatëse, gjykohet se specifikimet “Pezullim/mbyllje kontrate”, “Rilidhje për riaktivizim/pas ndërprerjes për debi” paraqesin rrethana konkrete të cilat lidhen me nevojat evidente të klientëve për t'u rilidhur me energji pas pezullimit vullnetar të kontratës apo pasi kanë shlyer debitë dhe kanë gjeneruar mandat pagesën/vërtetimin për këtë.

- Shoqëria ka propozuar shtimin e kategorisë “Kontrata furnizimit”, me këto specifikime: “Ndryshim emri/ndryshim përdoruesi”, “Saktësim i të dhënave personale”.

- Lidhur me propozimin e shoqërisë OSSH sh.a., për shtimin e kësaj kategorie dhe specifikimeve përkatëse, gjykohet se si specifikimi

“Ndryshim emri/ndryshim përdoruesi” ashtu dhe specifikimi “Saktësim i të dhënave personale” janë në formë kërkesë dhe nuk gjejnë vend për sa parashikuar në objektin e këtij aneksi, i cili parashikon kategorizimin dhe specifikimet e ankesave. Gjithashtu, gjykohet që sa përcjellë nga shoqëria mund të adresohet në kategorinë ekzistuese të aneksit 2, të rregullores, përkatësisht në “Çështje të tjera lidhur me kontrata dhe shitje, që mund të plotësohet me këto rrethana të ndryshimit të statusit të kontratës”.

- Shoqëria ka propozuar lënien vetëm të specifikimit “Vonesë”, në kategorinë “Ndryshim operatori”, duke hequr specifikimin “Ndryshim i padëshiruar”, siç miratohet me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 60, datë 25.2.2021.

- Lidhur me ndryshimin e kësaj kategorie, gjykohet që specifikimi “Ndryshim i padëshiruar” të mbetet i pandryshuar për sa miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 60, datë 25.2.2021, duke qenë se kjo është një kërkesë e cila mund të adresohet lehtësisht nga klientët.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE

VENDOSI:

1. Pranimin e pjesshëm të shtesave dhe ndryshimeve të propozuara nga ana e OSSH sh.a. në “Rregulloren e standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 60, datë 25.2.2021, si më poshtë:

- neni 3 (baza ligjore) bëhet: Këto standarde hartohen në mbështetje të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të ligjit nr. 102/2015, “Për sektorin e gazit natyror”, të ndryshuar; të ligjit nr. 9902, datë 17.4.2008, “Për mbrojtjen e konsumatorëve”, të ndryshuar; të ligjit nr. 9887, datë 10.3.2008, “Për mbrojtjen e të dhënave personale”, të ndryshuar, dhe akteve nënligjore të dala në zbatim të tyre;

- neni 7 (trajtimi i ankesave), pika 2 bëhet: Nëse ankesa është marrë personalisht ose me anë të telefonit, personi përgjegjës, do të regjistrojë në regjistrin e trajtimit të ankesave atë që i është komunikuar klientit, në lidhje me hapat dhe procedurat që do të ndiqen për të zgjidhur ankesën, datën e parashikuar për zgjidhjen e ankesës dhe

mënyrën e komunikimit që do të ndiqet në vazhdimësi siç është rënë dakord me ankuesin;

- aneksi 2 “Klasifikimi i ankesave”, i “Rregullores së standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”, shtohet në kategorinë “Cilësia e furnizimit” me specifikimin “Për sjelljen e punonjësit”, si dhe shtohet me kategorinë e re “Asistencë teknike”, me specifikimet: “Pezullim/mbyllje kontrate”, “Rilidhje për riaktivizim/pas ndërprerjes për debi”.

Mbeten të pandryshuara kategoritë dhe specifikimet e tjera respektive, të miratuara me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 60/2021.

2. Ndryshimet e miratuara në këtë vendim, në zbatim të nenit 17, të “Rregullores së standardeve të trajtimit të ankesave të klientëve të energjisë elektrike dhe gazit natyror nga të licencuarit në aktivitetin e furnizimit”, bëhen efektive duke filluar nga data 31.7.2022.

3. Drejtoria e Mbrojtjes së Konsumatorit, Performancës dhe Standardeve të njoftojë palët e interesit për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM
Nr. 62, datë 11.4.2022

MBI LICENCIMIN E SHOQËRISË
“KESH” SHA, NË VEPRIMTARINË E
PRODIMIT TË ENERGJISË
ELEKTRIKE NGA CENTRALI
FOTOVOLTAIK I DIGËS QYRSAQ, HEC
“VAU I DEJËS”, ME KAPACITET TË
INSTALUAR 5.143 mwp

Në mbështetje të nenit 16 dhe nenit 37, pika 2, germa “a”, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, si dhe të neneve 4, pika 1, germa “a”, 5, pika 1, germa “a” dhe nenit 13, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar; dhe të nenit 15, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat të ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 11.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin e përgatitur nga Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes me nr. 434/5 prot., datë 5.4.2022, “Mbi licencimin e shoqërisë ‘KESH’ sh.a., në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaik i digës Qyrmaq, HEC ‘Vau i Dejës’, me kapacitet të instaluar 5.143 mwp”,

konstatoi se:

- Bordi i ERE-s, me vendimin nr. 3, datë 13.1.2022, filloi procedurën për licencimin e shoqërisë “KESH” sh.a., në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga centrali fotovoltaik i digës Qyrmaq, HEC “Vau i Dejës”, me kapacitet të instaluar 5143 kwp, për një afat 25-vjeçar.

- Në vijim të kësaj vendimmarrjeje, ERE, me shkresën nr. 70 prot., datë 14.1.2022, bëri njoftimin në median e shkruar për fillimin e kësaj procedure dhe në përfundim të afatit të pritjes së komenteve apo objeksioneve nga palët e treta (data 24.2.2022), nuk rezultoi të kishte të tilla.

- ERE, me shkresat nr. 111 prot., datë 20.1.2022 dhe nr. 111/2 prot., datë 1.3.2022, i është drejtuar shoqërisë për plotësimin e dokumentacionit të munguar. Ndërsa shoqëria “KESH” sh.a., me shkresat e protokolluara në ERE me nr. 111/1,

datë 17.2.2022 dhe nr. 111/3, datë 25.3.2022, ka përcjellë sqarime dhe dokumente plotësuese për sa kërkuar nga ERE.

- Shoqëria ka kryer pagesën e aplikimit për t’u pajisur me licencë nga ERE, në zbatim të aneksit A, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar.

- Nga analiza e dokumentacionit të depozituar në ERE nga shoqëria “KESH” sh.a., rezulton se janë plotësuar kërkesat e “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, si më poshtë:

- Format i dhe dokumentacioni për aplikim, neni 9, pika 1, germat: “a”, “b”, “c”, plotësuar;

- Dokumentacioni juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2, germat: “a”, “b”, “c”, “e”, “f”, “g”, plotësuar;

- Dokumentacioni financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3, germat “c” dhe “d”, plotësuar;

- Dokumentacioni teknik për HEC-in, neni 9, pikat: 4.4.1; 4.4.2; 4.4.3, germat: “a”, “b”, “c”, “d” dhe pika 4.4.4, germat: “a”, “b”, “c”, “d”, plotësuar;

- Leje nga institucione të tjera, neni 9, pika 4.4.5, germat “a” dhe “b”, plotësuar.

- Në këtë aplikim mbetet ende pa plotësuar si vijon:

Dokumentacioni juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2:

- germa “d” (vërtetimi nga prokuroria dhe gjykata për përfshirje ose jo në një proces penal të drejtuesve të shoqërisë).

Duke qenë se konstatohet mungesë e vërtetimit të gjykatës dhe prokurorisë për administratorin e “KESH” sh.a., dhe kjo e fundit, në *email*-in e saj drejtuar ERE-s (datë 1.4.2022), ka bërë me dije se është në proces të marrjes së këtyre vërtetimeve, vlerësohet vendosja si kusht në dispozitiv të vendimit për dokumentimin në ERE, brenda 5 ditëve nga marrja dijoni e këtij vendimi;

Dokumentacioni financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3:

- germa “a” (vërtetimi për shlyerjen e tatim-taksave dhe detyrimeve ndaj institucionit të sigurimeve shoqërore).

Duke qenë se shoqëria “KESH” sh.a ka detyrime (gjoha) në tatimin mbi fitimin dhe dënime

pa tatim dhe në *email*-in e saj drejtuar ERE-s (datë 1.4.2022), ka bërë me dije se ka kundërshtuar në gjykatë gjobat e sipërcituara dhe është në proces gjyqësor, vlerësohet vendosja si kusht në dispozitiv të vendimit, që në përfundim të procesit gjyqësor shoqëria “KESH” sh.a., të bëjë me dije ERE-n për vendimin e gjykatës;

- germa “b” (bilancin financiar të tri viteve të fundit/ose të kohës së ekzistencës së shoqërisë (për shoqëritë me ortakë shoqëri të tjera paraqitja e bilancit të këtyre të fundit).

Duke qenë se shoqëria KESH sh.a., ka informuar se pasqyrat financiare për vitin 2020 janë duke u hartuar për shkak të vonesave të natyrës teknike dhe pritet të përfundojnë në fund të muajit maj 2022, vlerësohet vendosja si kusht në dispozitiv të vendimit, paraqitja e këtyre pasqyrave financiare jo më vonë se data 30.6.2022, në zbatim të nenit 46, të ligjit nr. 43/2015.

- Ndërtimi i projektit të centralit gjenerues të energjisë elektrike nga dielli (fotovoltaike) është miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 419, datë 8.7.2021, “Për miratimin e ndërtimit të centralit gjenerues të energjisë elektrike fotovoltaike dhe të veprave ndihmëse, i cili nuk përfiton nga masat mbështetëse, në digën e Qyrsaqit, HEC ‘Vau i Dejës’, qarku Shkodër, nga Korporata Elektroenergjetike Shqiptare (KESH sh.a.)”.

- Shoqëria ka përcjellë në ERE, VNM-në paraprake, lëshuar nga Agjencia Kombëtare e Mjedisit, më datë 24.3.2021. VNM-ja paraprake është lëshuar për ndërtimin e centralit fotovoltaik me kapacitetin e instaluar prej 5.143 mwp. Sa më sipër, nga dokumentacioni i depozituar nga shoqëria konstatohet se leja e ndërtimit është miratuar nga KKT-ja më datë 21.10.2021, me vendimin nr. 2. Pra, miratimi është dhënë brenda afatit dyvjeçar që parashikon VNM-ja paraprake dhe në kushtet kur ndërtimi i centralit ka përfunduar (sikurse deklaroi shoqëria punimet kanë filluar në datën 29.10.2021 dhe kanë përfunduar në datën 12.2.2022), kjo leje konsiderohet e vlefshme për këtë aplikim.

- ERE, në zbatim të nenit 38, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, dhe nenit 5, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, lëshon një licencë për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike

deri në 30 vjet, por duke qenë se nga studimi i fizibilitetit të centralit fotovoltaik të digës së Qyrsaqit rezultoi se jetëgjatësia e një paneli shkon deri në 25 vjet, atëherë ERE kushtëzohet nga kjo jetëgjatësi në dhënien e afatit maksimal për këtë licencë fotovoltaike, deri në 25 vjet.

Për gjithë sa më sipër cituar, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të licencojë shoqërinë “KESH” sh.a. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga centrali fotovoltaik i digës Qyrsaq, HEC “Vau i Dejës”, me kapacitet të instaluar 5143 kwp, për një afat 25-vjeçar.

2. Shoqëria “KESH” sh.a. duhet të depozitojë në ERE vërtetimin e gjykatës dhe prokurorisë për administratorin e saj, brenda 5 ditëve nga marrja dijani e këtij vendimi.

3. Shoqëria “KESH” sh.a. duhet të bëjë me dije në ERE mbi vendimin e gjykatës, në lidhje me ankimimin e detyrimeve (gjoba) në tatimin mbi fitimin dhe dënime pa tatim, për të cilat është në proces gjyqësor, brenda 5 ditëve nga shpallja e vendimit të gjykatës.

4. Shoqëria “KESH” sh.a. duhet të depozitojë në ERE pasqyrat financiare të vitit 2020 të audituara, jo më vonë se data 30.6.2022.

5. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

6. ERE ka të drejtë të rishikojë këtë vendim në çdo kohë, në përputhje me plotësimin/mosplotësimin e kushteve, sipas përcaktimeve dhe afateve si më sipër.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit, në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM**Nr. 63, datë 11.4.2022****MBI SHQYRTIMIN E KËRKESËS SË OST
SHA PËR MIRATIMIN E KODIT TË
TRANSMETIMIT**

Në mbështetje të nenit 16 dhe nenit 20, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, si dhe të nenit 15, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 11.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin nr. 382 dhe nr. 382/1 prot., datë 4.4.2022, të përgatitur nga Drejtoria e Monitorimit të Tregut dhe Inspektimeve, “Mbi shqyrtimin e kërkesës së OST sh.a. për miratimin e kodit të transmetimit”,

konstatoi se:

Bordi i ERE-s, me vendim nr. 160, datë 2.7.2021, vendosi fillimin e procedurës për shqyrtimin e kërkesës së OST sh.a. për miratimin e kodit të transmetimit.

- ERE, në zbatim të vendimit nr. 160, datë 2.7.2021, dhe në përmbushje të detyrimeve ligjore nëpërmjet shkresës nr. 828 prot., datë 15.7.2021, ka kërkuar nga palët e interesit dhënien e mendimit lidhur me draftin e kodit të transmetimit të përgatitur nga OST sh.a.

- Në vijim të komunikimit, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE), nëpërmjet shkresës nr. 5737/2 prot., datë 21.9.2021, ndër të tjera parashtroi se shprehet dakord për vijimin e procedurës në zbatim të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, dhe të akteve nënligjore të dala në zbatimin e tij.

- Drejtoria e Përgjithshme e Metrologjisë (DPM), me shkresën nr. 1086/1 prot., datë 26.7.2021, ka sugjeruar mbi përmbajtjen e nenit 314, pika 5, të draftit të kodit të transmetimit duke sugjeruar që inspektimi të kryhet në laboratorin e matjeve elektrike, në Drejtorinë e Përgjithshme të Metrologjisë, pasi laboratorit elektrik i DPM-së nuk ofron shërbime në terren.

- Lidhur me komentin e DPM-së, ERE vlerëson se qëllimi i realizimit të inspektimit është kryerja e tij në terren në kushtet dhe në gjendjen në të cilat matësi është duke kryer funksionin e vet. Në të njëjtën kohë procesi i inspektimit në terren është

një aktivitet që realizohet në mënyrë periodike dhe është i ndryshëm nga ai që kryhet në kushte laboratorike. Nëse gjatë inspektimit në terren gjykohet dhe vlerësohet për ekzaminime të mëtejshme, atëherë vendoset rast pas rasti sipas nevojës për këto vlerësime laboratorike.

- AREA, nëpërmjet shkresës nr. 1810/211 prot., datë 19.8.2021, ka paraqitur komentet përkatëse për draftin e kodit të transmetimit.

- Neni 42.2, “Procedurat për menaxhimin e sistemit”, i Kodit të ri të Transmetimit, parashikon lidhjen e marrëveshjes së operimit mes përdoruesit dhe OST-së, marrëveshje e cila duhet të përcaktojë disa elemente që evidentohen në këtë dispozitë. Një dispozite e ngjashme nuk gjendet në Kodin ekzistues të Transmetimit. Mendojmë që mund të qartësohet dhe të shtohet një fjalë që parashikon që kjo marrëveshje përgatitet nga OST-ja. Për t’u vlerësuar nëse mendohet që kjo marrëveshje duhet të miratohet edhe nga ERE, në kushtet kur Kodi i ri i Transmetimit parashikon në mënyrë të përgjithshme vetëm disa nga elementet kyç që do të përmbajë marrëveshja e operimit. Mund të vlerësohet në aspektin teknik shtimi i elementeve të tjera në marrëveshje për ta bërë sa më praktik, transparent dhe të vlefshëm.

- Lidhur me këtë koment, ERE, bazuar në aktet ligjore në fuqi respektivisht në “Rregulloren për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016, dhe në “Rregulloren mbi procedurat e njoftimit dhe konsultimit publik të akteve të miratuara nga ERE”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 162, datë 20.10.2020, realizon procesin e konsultimit publik të akteve nënligjore ku përfshihen dhe marrëveshjet të cilat miratohen nga ERE. Në këtë kontekst, nëse marrëveshja e operimit, e sugjeruar nga AREA, do të duhet të miratohet nga ERE ajo do të kalojë procesin e konsultimit publik sipas përcaktimeve të akteve ligjore në fuqi. Në të njëjtën kohë, OST sh.a. duhet të marrë masa që të rishikojë të gjitha aktet e tjera të cilat ndikohen nga ndryshimet në Kodin e Transmetimit dhe për rrjedhojë edhe marrëveshjen e operimit. Të gjitha aktet që janë subjekt i miratimit nga ERE duhet të përcillen në ERE konform përcaktimeve ligjore dhe rregullave në fuqi për këtë qëllim.

- Neni 282, “Rregullat për shlyerjet në rast të pezullimit të aktiviteteve të tregut”, i Kodit të ri të

Transmetimit, parashikon tagrin e OST sh.a. për të hartuar rregullat mbi disbalancat, kapacitetin balancues dhe energjinë balancuese të cilat zbatohen për periudhat e shlyerjes së disbalancës gjatë të cilave aktivitetet e tregut ishin pezulluar. Te neutraliteti financiar i OST sh.a., në përcaktimin e këtyre rregullave mund të shtohet dhe të përforcohet koncepti i vendosjes së çmimit të disbalancave me koston reale për OST sh.a. për balancimin e sistemit. Për referencë mund të shikohet parashikimi i nenit 191/1/f/vi, i Kodit ekzistues të Transmetimit.

- ERE vlerëson se Kodi i Transmetimit në vetvete nuk është një dokument specifik i cili trajton tregun e balancimit të energjisë elektrike në vendin tonë. Tregu i balancimit të energjisë elektrike në vendin tonë funksionon bazuar në rregullat e tregut shqiptar të balancimit të energjisë elektrike, të miratuar me vendimin e ERE-s nr. 106, datë 2.7.2020. Në pikën 4.1.1.4, të rregullave të tregut shqiptar të balancimit të energjisë elektrike, të miratuara me vendimin e ERE-s nr. 106, datë 2.7.2020, është përcaktuar se: “OST sh.a. është e detyruar të mbajë në balancë sistemin elektroenergetik duke mos shkaktuar diferenca në rezultatin neto, me qëllim garantimin e neutralitetit të saj financiar të rregulluar, lidhur me shërbimet e balancimit në përputhje me përcaktimet e Metodologjisë së Llogaritjes të Tarifave të Transmetimit të Energjisë Elektrike”.

- Neni 298, “Rolet e OT-së, DST-së, OSSH-së dhe përdoruesve të sistemit të transmetimit sipas Modelit të Tregut” ... i Kodit të ri të Transmetimit në pikën 3, parashikon se “Palë përgjegjëse balancuese (PPB) janë të gjitha subjektet juridike, që zotërojnë njësi të prodhimit dhe konsumit, të lidhura në rrjet dhe mbi një kapacitet të caktuar nga OST sh.a. dhe të miratuar nga ERE. Duke përfshirë:

a) çdo tregtar që tregton në Shqipëri apo që furnizon energjinë ndërkufitare;

b) çdo palë që ushtron aktivitetin e furnizuesit.

Mendojmë se kjo duhet të jetë në linjë me kushtet për t'u cilësuar si PPB.

- ERE vlerëson se: ligji është akti juridik me i lartë dhe prevalon mbi aktet e tjera nënligjore, për rrjedhojë përkufizimi i PPB-së duhet të jetë konform përcaktimeve të nenit 99 dhe nenit 3, pikës 60 dhe pikës 54, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar.

Vlerësojmë se formulimi i pikës 3, të nenit 298, të Kodit të Transmetimit të jetë i njëjtë me pikën 54, të nenit 3, të ligjit nr. 43/2015, të ndryshuar, si vijon: “Pala përgjegjëse për balancimin” është një pjesëmarrës i tregut të energjisë elektrike ose përfaqësuesi i zgjedhur prej tij, përgjegjës përballë Operatorit të Sistemit të Transmetimit për disbalancat e krijuara gjatë operimit të tij.

- Rregullimi i pikës 3, të nenit 298, të Kodit të Transmetimit, në përputhje me pikën 54, të nenit 3, të ligjit nr. 43/2015, të ndryshuar, bën të nevojshme dhe rishikimin e pikës 4, të nenit 298, të Kodit të Transmetimit, e cila ishte pikë plotësuese e pikës 3, të mëparshme. Duke ndjekur të njëjtin arsyetim si për rastin e pikës 3, të nenit 298, dhe pikës 4, të nenit 298, të Kodit të Transmetimit duhet të ketë përcaktimin e njëjtë me atë të shprehur në ligjin nr. 43/2015, të ndryshuar, kjo pikë propozohet të jetë e njëjtë me përkufizimin e pikës 60, të nenit 3, të ligjit nr. 43/2015, të ndryshuar, si më poshtë vijon: “Pjesëmarrës i tregut të energjisë elektrike është një person juridik, i regjistruar si pjesëtar i tregut të energjisë elektrike, që përfshin prodhuesit, tregtarët, furnizuesit, klientët, Operatori i Sistemit të Transmetimit, Operatori i Sistemit të Shpërndarjes, sistemet e mbyllura të shpërndarjes dhe operatori i tregut. Operatori i Sistemit të Transmetimit dhe Operatori i Sistemit të Shpërndarjes janë pjesëmarrës të tregut të energjisë elektrike vetëm për qëllim të sigurimit të energjisë elektrike, të nevojshme për mbulimin e humbjeve në rrjet, balancimin dhe shërbimet ndihmëse.”.

- OSSH sh.a., nëpërmjet shkresës nr. 6807/prot., datë 19.8.2021, ka paraqitur një sërë komentesh për draftin e kodit të transmetimit, paraqitur si në vijim:

- Statusi i OSSH-së, i cili trajtohet si një prej përdoruesve të rrjetit të transmetimit, duhet të ndryshojë dhe t'i referohet statusit tashmë të miratuar në ligjin 43/2015, të ndryshuar, si person juridik, përgjegjës për operimin e sigurt, të besueshëm dhe të efektshëm të rrjetit të shpërndarjes, duke siguruar mirëmbajtjen dhe zhvillimin e sistemit të shpërndarjes, të shtrirë në një zonë të caktuar dhe, kur është e aplikueshme, lidhjet e tij me sisteme të tjera për të siguruar aftësi afatgjatë të sistemit për të përmbushur kërkesat e arsyeshme për shpërndarjen e energjisë, në harmoni me mjedisin dhe eficiencën e energjisë.

- Duke qenë se OSSH sh.a. lidhet me sistemin e transmetimit të operuar nga OST sh.a. për të siguruar kryerjen e funksioneve të sistemit të shpërndarjes për të përmbushur kërkesat për shpërndarjen e energjisë të përdoruesve të lidhur në rrjetin e OSSH sh.a., në përputhje me përcaktimet e ligjit nr. 43/2015, të ndryshuar, dhe në kontekstin e çështjeve që trajton Kodi i Transmetimit, OSSH sh.a. përcaktohet si një përdorues i sistemit të transmetimit pa anashkaluar apo minimizuar statusin e përcaktuar nga ligji, të përmendur në komentin e OSSH sh.a.

- Neni 30, “Kostoja e të dhënave dhe informacionit”, OST sh.a. ka të drejtë të kërkojë pagesë për të dhënat apo informacionet për rrjetin e transmetimit dhe do të njoftojë përdoruesin për këto kosto”. OSSH sh.a. është e interesuar të bëhet me dije se:

a) Sa do të jenë këto kosto?

b) Në bazë të kujt reference përlogariten ato?

c) Besojmë se përdoruesit e rrjetit, si dhe OSSH sh.a. duhet t'i dijë paraprakisht, pasi ato do të futen, në procesin e vlerësimit të projekteve, dhe më pas në buxhetimin e secilit përdorues.

- ERE vlerëson se në çdo rast që OST sh.a. ka kosto për përgatitjen e informacionit të kërkuar nga palë të treta, kosto të cilat nuk janë parashikuar në akte të tjera, këto kosto duhet të llogariten në mënyrë transparente dhe të publikohen në faqen web të OST sh.a. Në këtë mënyrë, përdoruesit e rrjetit të transmetimit do të kenë dijeni për këto kosto dhe do të mund t'i marrin në konsideratë në buxhetimin e projekteve respektive. Për rrjedhojë, me miratimin e këtij Kodi Transmetimi, OST sh.a. të marrë masa për të krijuar një rubrikë të veçantë në faqen e vet web, ku të bëjë publike kostot dhe mënyrën e llogaritjes së tyre, për përgatitjen e informacionit për palët e treta.

- Të dhënat për t'u plotësuar sipas kërkesës së OST sh.a. - parashikimi i ngarkesës - në tabelën e përshkruar për këtë kërkesë ku kërkohen grafikët e ngarkesës deri 10-vjeçare për të gjithë kategoritë, kërkojmë nëse mund të specifikohen më saktë cilat janë kategoritë dhe çfarë përfshijnë ato. Siç kemi bërë me dije në mënyrë të vazhdueshme, OSSH sh.a., në gjendjen aktuale teknike me mungesë të të dhënave të sakta historike të rrjetit; mungesë të sistemit SCADA për të gjithë n/stacionet; moskompletim të të gjithë kategorive të

përdoruesve të rrjetit me matje smart nuk mund të përmbushë këtë detyrim në një të ardhme të afërt.

- Lidhur me pamundësitë e shprehura nga OSSH sh.a. për të përmbushur disa kërkesa të Kodit të Transmetimit, ERE vlerëson se Kodi i Sistemit të Transmetimit, sikurse evidentuar në ligjin nr. 43/2015, të ndryshuar, në nenin 3, pika 33, se: “Kodi i Transmetimit” është tërësia e rregullave teknike, të cilat rregullojnë operimin e sistemit të transmetimit, si dhe përcaktojnë kushtet e shërbimit që ofrohen nga Operatori i Sistemit të Transmetimit ndaj përdoruesve të sistemit të transmetimit, në përputhje me rregullat e ENTSO-E. Pra ligji përcakton qartë se Kodi i Transmetimit përcakton kushtet për të gjithë përdoruesit e sistemit të transmetimit dhe këto kushte duhet të jenë të barabarta dhe jodiskriminuese për asnjë nga përdoruesit e sistemit të transmetimit. Nëse në kodin e sistemit të transmetimit do të reflektoheshin përjashtimet për çdo përdorues, sipas kërkesave të tyre, do të prishej kuptimi i këtij kodi dhe do të binim ndesh me përcaktimin e dhënë në nenin 3, pika 33, të ligjit nr. 43/2015, të ndryshuar.

- Në pikën 1, të nenit 13, të Kodit është përcaktuar se: Nëse përdoruesi nuk mund t'i përmbushë plotësisht dhe/ose pjesërisht kërkesat e kodit është i detyruar të kërkojë dhe aplikojë menjëherë për derogim, në lidhje me kërkesën përkatëse sipas kuadrit ligjor në fuqi për procedurat e derogimit.

- Lidhur me kërkesën për ndryshimin në kod të trajtimit të OSSH sh.a. dhe jo nëpërmjet procesit të derogimit, vlerësojmë se: Në kodin e transmetimit përcaktohen rregulla të cilat nuk janë diskriminuese apo favorizuese për asnjë nga përdoruesit e rrjetit të transmetimit, neni 56, i ligjit nr. 43/2015, i ndryshuar, në germën “g”, përcakton detyrimin e OST sh.a. për hartimin e kodit të transmetimit, në të njëjtën kohë në germën “ç” përcakton se OST sh.a. siguron ofrimin e shërbimeve të sistemit në mënyrë transparente dhe jodiskriminuese, në bazë të parimit të kostos dhe ndikimit mjedisor më të ulët, gjithashtu edhe në germa të tjera të këtij neni, në gerrat “g” dhe “h” vihet theksi te realizimi i funksioneve të OST sh.a. në mënyrë jodiskriminuese.

- Kodi i Lidhjes me Sistemin e Transmetimit, neni 37, pika/vendi - vlen për t'u theksuar se OSSH-ja ka bërë komentet e veta në lidhje me

Kodin e Rrjetit dhe më specifiku me gjeneruesit e tipit A, B, C dhe ka sqaruar se në rrjetin aktual të OSSH-së nuk mund të lidhen gjenerues me fuqi më të madhe se 10 mw, pra gjenerues të tipit A, B. Ky koment shumë i rëndësishëm i OSSH sh.a., prezantuar edhe në ERE dhe shoqëruar me një analizë të plotë të pamundësisë së lidhjes së gjeneruesve të tjerë në rrjetin e OSSH sh.a., vërejmë se nuk është marrë parasysh në Kodin e Lidhjes. I njëjti koment vlen edhe për detyrimet që parashikohen nga drafti i Kodit të Transmetimit dhe që e ngarkon OSSH sh.a. në ruajtjen e diapazonit të tensionit, shkyçjeve, tarimeve dhe mbrojtjes rele për gjeneruesit A, B, C të lidhur në rrjetin e shpërndarjes.

- Në lidhje me këtë çështje, OST sh.a. parashtron se Kodi për Kërkesat për Lidhjen e Gjeneruesve, i miratuar me vendimin e ERE-s nr. 129, datë 4.6.2018, i cili praktikisht është transpozim i rregullores së Komisionit (BE) nr. 2016/631, datë 14.5.2016, specifikon në preambulën e tij, pika 10, se duke pasur parasysh nivelin e ndryshëm të tensionit në të cilin janë lidhur gjeneratorët dhe kapacitetin e tyre maksimal gjenerues, kjo rregullore bën dallimin (kategorizimin A, B, C, D) midis llojeve të ndryshme të gjeneratorëve, duke vendosur nivele të ndryshme kërkesash. Kjo rregullore nuk përcakton rregullat për përcaktimin e nivelit të tensionit të pikës së lidhjes në të cilën do të lidhet moduli gjenerues.

- ERE vlerëson se Kodi i Transmetimit në vetvete është një dokument i cili përcakton marrëdhëniet dhe kriteret teknike ndërmjet OST sh.a. dhe përdoruesve të rrjetit të transmetimit. Në rastin konkret përcakton marrëdhëniet dhe kriteret teknike ndërmjet OST-së dhe OSSH sh.a. Marrëdhëniet ndërmjet përdoruesve të sistemit të shpërndarjes dhe të OSSH sh.a. përcaktohen në dokumente të tjera, respektivisht në Kodin e Rrjetit të Shpërndarjes. Në këto rrethana, propozimi i bërë nga OSSH sh.a. se në rrjetin e shpërndarjes nuk mund të lidhen gjenerues me fuqi më të madhe se 10 mw duhet të adresohet në Kodin e Shpërndarjes dhe jo në Kodin e Transmetimit.

- Nëse OSSH sh.a. e gjykon të nevojshme rishikimin e akteve të tjera, respektivisht Kodit për Kërkesat për Lidhjen e Gjeneruesve, i miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 129, datë 4.6.2018, duhet të bëjë propozimet përkatëse të

argumentuara në ERE. Në këto rrethana, gjykojmë që kjo problematikë e referuar nga OSSH sh.a. është adresuar jo në dokumentin e duhur dhe për rrjedhojë nuk mund të merret në konsideratë. OSSH sh.a. ka gjithë mundësinë dhe hapësirat ligjore për të propozuar në mënyrë të argumentuar këtë shqetësim me procesin e shqyrtimit të Kodit të Shpërndarjes në ERE, si dhe të vlerësojë mundësinë për propozime në akte të tjera nëse e gjykon të nevojshme.

- Shkëmbimi i të dhënave, neni 125, “Nëse nuk përcaktohet ndryshe, OSSH sh.a. duhet t’i sigurojë në kohë reale OST sh.a. informacionin që lidhet me zonat e vëzhgimit të OST sh.a.”. Është e qartë që duhet të ridiskutohet ky nen me OST sh.a. dhe të merret parasysh që në gjendjen aktuale por edhe në një periudhë të afërt kjo mënyrë shkëmbimi informacioni nuk mund të jetë e disponueshme.

- Bordi i ERE-s, me vendimin nr. 85, datë 12.5.2020, miratoi “Kriteret për të vendosur derogime për modulet gjeneruese të energjisë elektrike”. Në këtë akt rregullator parashikohet se në kuptim të nenit 60, të “Kodit të Rrjetit mbi Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin e Gjeneruesve” si transpozim i rregullores KE 2016/631, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 129, datë 4.6.2018, autoriteti rregullator (ERE) mundet t’i japi gjeneruesve ekzistues ose gjeneruesve të ardhshëm, derogime sipas një ose më shumë dispozitave të kodit. Në të njëjtën kohë, e drejta për të kërkuar derogime/pezullim është përcaktuar edhe në Kodin e Transmetimit miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 186, datë 10.11.2017, ndryshuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 129, datë 4.6.2018, respektivisht neni 12. Pezullimet e përkohshme, pika 1: Në rastet kur një përdorues i Rrjetit të Transmetimit nuk mund t’i përmbushë plotësisht dhe/ose pjesërisht kërkesat e Kodit është i detyruar të kërkojë dhe aplikojë menjëherë për pezullim të përkohshëm pranë OST-së, duke informuar edhe ERE-n.

- Sa i takon nivelit të tensionit të paraqitur në aneksin II, vlerat janë paraqitur në p.u. dhe variojnë në 0.9 p.u. - 1.118 p.u. (në ndryshim nga Kodi aktual i Shpërndarjes) dhe koha është “pa kufizim”. Mbajtja e këtyre niveleve të tensionit – pa kufizim, e vendos OSSH sh.a. në gjendje të vështirë në shfrytëzimin e transformatorëve të fuqisë, pasi duhet të jenë të pajisur me tap changers dhe teknologji monitorimi në kohë reale dhe në

distancë (SCADA/SCADA lokale) në mënyrë që t'ju përgjigjen niveleve të tensionit në nivelet e tjera të transformimit më poshtë. Ndërkohë që sipas rregullores së treguesve të cilësisë së furnizimit, i miratuar nga ERE, OSSH sh.a. penalizohet sa i takon sigurisë së ruajtjes së nivelit të tensionit në konsumatorët fundorë.

- Vlerësojmë se vlen të përmendim që Kodi i Shpërndarjes është miratuar me vendimin nr. 100, datë 26.8.2008, të Bordit të ERE-s. Sikurse evidentohet, Kodi i shpërndarjes është miratuar rreth 14 vjet më parë dhe nuk reflekton gjendjen dhe statusin aktual të zhvillimit të rrjetit. OSSH sh.a., bazuar në nenin 73, të ligjit nr. 43/2015, të ndryshuar, respektivisht pikës 2, të këtij ligji, e cila përcakton se: “Kodi i Shpërndarjes miratohet nga ERE, me propozim të Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes, i cili bashkëpunon me të gjithë pjesëmarrësit e sektorit të energjisë elektrike, me qëllim hartimin, rishikimin apo përshtatjen e tij”.

- Kodi i Shpërndarjes, të cilit i referohet OSSH sh.a. për çështjet që lidhen me nivelin e tensionit, është miratuar me vendim të Bordit të ERE-s nr. 100, datë 26.8.2008, dhe reflekton një stad tjetër të zhvillimit të sektorit të energjisë elektrike në vendin tonë dhe nuk pasqyron gjendjen aktuale apo dhe detyrimet ligjore të përcaktuara në ligjin nr. 43/2015, të ndryshuar, i cili ka dalë më vonë dhe ka zëvendësuar ligjin nr. 9072, datë 22.5.2003, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, që ka shërbyer si bazë për hartimin e Kodit të Shpërndarjes së Energjisë Elektrike me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 100, datë 26.8.2008. OSSH sh.a. nuk ka përcjellë në kohë në ERE draftin e Kodit të Shpërndarjes, për shqyrtim dhe miratim, sipas përcaktimeve të ligjit 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Miratimin e Kodit të Transmetimit, sipas tekstit bashkëlidhur.

2. OST sh.a. duhet të rishikojë dhe të plotësojë të gjitha aktet që ndikohen nga ndryshimet në Kodin e Transmetimit përfshirë marrëveshjen e operimit dhe t'i përcjellë ato në ERE konform përcaktimeve ligjore në fuqi, deri më 30 prill 2023.

3. OST duhet të raportojë në ERE çdo 3 muaj mbi përmbushjen e pikës 2, të këtij vendimi.

4. Shfuqizimin e vendimit të Bordit të ERE-s nr. 186, datë 10.11.2017, me hyrjen në fuqi të këtij vendimi.

5. Drejtoria e Monitorimit të Tregut dhe Inspektimeve të njoftojë palët e interesit për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi më datë 1 korrik 2022.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendrike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendrike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

KODI I TRANSMETIMIT

Tirane 2022

Përkufizime

Në këtë kod janë përdorur termat që përkufizohen si më poshtë:

siguria operationale - do të thotë aftësia e sistemit të transmetimit për të mbajtur një gjendje normale ose për t'u kthyer në një gjendje normale sa më shpejt të jetë e mundur dhe që karakterizohet nga kufijtë e sigurisë operationale;

kufizim - nënkupton situatën në të cilën ekziston nevoja për përgatitjen dhe aktivizimin e një veprimi përmirësues në mënyrë që të respektohen kufijtë e sigurisë së operimit;

situata N - nënkupton situatën ku (pasi janë hequr elementet e planifikuara për remont) asnjë element (tjetër) i transmetimit nuk është i pa-disponueshem, kur konsiderohet ndodhja e një kontingjence (stakimi);

listë e kontingjencave - do të thotë lista e elementeve të rrjetit që duhet të simulohen në analizën e kontingjencave (ngjarjeve të paparashikuara) për të provuar pajtueshmërinë me kufijtë e sigurisë operationale;

gjendje normale - nënkupton një situatë në të cilën sistemi është brenda kufijve të sigurisë operationale në situatën N edhe pas ndodhjes së çdo kontingjence nga lista e kontingjencave, duke marrë parasysh edhe efektin e veprimeve përmirësuese në dispozicion;

rezervat e mbajtjes së frekuencës (FCR) - nënkupton rezervat e fuqisë aktive të disponueshme për të mbajtur frekuencën e sistemit pas shfaqjes së një disbalance;

rezervat e restaurimit të frekuencës (FRR) - nënkupton rezervat të fuqisë aktive në dispozicion për të rivendosur frekuencën e sistemit në frekuencën nominale dhe për rajonin tonë që përbëhet nga më shumë se një zonë LFC, për të rivendosur ekuilibrin e energjisë në vlerën e skeduar;

rezerva zëvendësuese (RR) - nënkupton rezervat aktive të energjisë që janë në dispozicion për të rivendosur ose mbështetur nivelin e kërkuar të FRR që të përgatitet për disbalanca shtesë të sistemit, duke përfshirë rezervat e gjenerimit;

siguruesi i rezervës - nënkupton një person juridik me një detyrim ligjor ose kontraktual për të furnizuar FCR, FRR ose RR nga të paktën një njësi siguruese rezerve ose grup i sigurimit të rezervës;

njësi siguruese e rezervës - do të thotë një njësi ose një bashkim i moduleve gjeneruese të energjisë dhe / ose njësive të ngarkesës të lidhura me një pikë lidhjeje të përbashkët që plotëson kërkesat për të siguruar FCR, FRR ose RR;

grup i sigurimit të rezervës - do të thotë një grumbullim i moduleve gjeneruese të energjisë, njësive të ngarkesës dhe / ose njësive të sigurimit të rezervës të lidhura me më shumë se një pikë lidhjeje që plotësojnë kërkesat për të siguruar FCR, FRR ose RR;

zona e kontrollit fuqi - frekuencës ose 'zona e LFC-së' - nënkupton një pjesë të një zone sinkrone ose një zone të tërë sinkrone, e përcaktuar fizikisht nga pikat e matjes në interkonektorët me zona të tjera të LFC-së, të operuara nga një ose më shumë OST që përmbushin detyrimet e kontrollit fuqi-frekuencë;

koha për rivendosjen e frekuencës - do të thotë koha maksimale e pritshme pas shfaqjes së një disbalance të menjëhershme të fuqisë, me madhësi më të vogël ose të barabartë me incidentin reference, në të cilin frekuenca e sistemit kthehet në intervalin e restaurimit të frekuencës për zonat sinkrone me vetëm një zonë LFC, dhe në rastin e zonave sinkrone me më shumë se një zonë LFC (rajoni jone), do të thotë koha maksimale e pritshme pas shfaqjes së një disbalance të menjëhershme të fuqisë të një zone LFC brenda së cilës disbalanca kompensohet;

kriteri (N-1) - do të thotë rregulli sipas të cilit elementet që mbeten në operim brenda zonës së kontrollit të OST-se pas ndodhjes së një kontingjence janë të afta për të akomoduar situatën e re operative pa shkelur kufijtë e sigurisë operationale;

situata (N-1) - nënkupton situatën në sistemin e transmetimit në të cilën ka ndodhur një kontingjence nga lista e kontingjencave;

rezerva e energjisë aktive - nënkupton rezervat balancuese të disponueshme për mbajtjen e frekuencës;

gjendje alarmi - nënkupton gjendjen e sistemit në të cilin sistemi është brenda kufijve të sigurisë operative, por është konstatuar një kontingjence nga lista e kontingjencave, që në rast të ndodhjes së saj, veprimet përmirësuese në dispozicion nuk janë të mjaftueshme për të mbajtur gjendjen normale;

bllok kontrolli i fuqi frekuencës ose "bllok LFC" - nënkupton një pjesë të një zone sinkrone ose të një zone të tërë sinkrone, e përcaktuar fizikisht nga pikat e matjes në interkonektorët me blloqe të tjera të LFC, të përbërë nga një ose më shumë zona LFC, të operuara nga një ose më shumë OST që përmbushin detyrimet e kontrollit të fuqi - frekuencës;

gabim i kontrollit të zonës' ose 'ACE' - nënkupton shumën e gabimit të kontrollit të fuqisë (ΔP), domethënë ndryshimi në kohë reale ndërmjet vlerës së matur të shkëmbimit të fuqisë aktive (P) dhe programit të kontrollit (P_0) të një zone të veçantë LFC ose blloku LFC, dhe gabimi i kontrollit të frekuencës ($K * \Delta f$), që është produkti i faktorit K dhe devijimit të frekuencës së asaj zone specifike LFC ose blloku LFC, pra, gabimi i kontrollit të zonës është i barabartë me $\Delta P + K * \Delta f$;

programi i kontrollit - nënkupton një sekuencë të vlerave të vendosura për shkëmbimin e fuqisë neto të një zone LFC ose blloku LFC, për interkonektorët e rrymës alternative. Rezulton si shumë e programit të shkëmbimit të nominuar me programin e kompensimit dhe shërben si input për LFC;

kontrolli i tensionit - nënkupton veprimet manuale ose automatike të kontrollit në nyjen e prodhimit, në nyjet fundore të linjave AC ose sistemeve HVDC, në transformatorë ose mjete të tjera, të dizenuara për të ruajtur nivelin e caktuar të tensionit ose vlerën e vendosur të fuqisë reaktive;

gjendje e rënies së sistemit - nënkupton gjendjen e sistemit në të cilin ndërpritet operimi i një pjese ose të gjithë sistemit të transmetimit;

kontingjencë e brendëshme - nënkupton një kontingjencë brenda zonës së kontrollit të OST-së, duke përfshirë interkonektorët;

kontingjencë e jashtme - nënkupton një kontingjencë jashtë zonës së kontrollit të OST-së dhe përjashton interkonektorët, me një faktor ndikimi më të lartë se pragu i ndikimit të kontingjencës;

faktori i ndikimit - nënkupton vlerën numerike të përdorur për të përcaktuar efektin më të madh të stakimit të një elementi të sistemit të transmetimit që ndodhet jashtë zonës së kontrollit të OST-së duke përjashtuar interkonektorët, në kuptimin e një ndryshimi në rrjedhat e fluksit të fuqisë ose tensionit të shkaktuar nga stakimi në fjalë, në çdo element të sistemit. Sa më e lartë është vlera aq më i madh është efekti;

pragu i ndikimit të kontingjencës - nënkupton një vlerë kufi numerike përkundrejt së cilës kontrollohen faktorët e influencës, dhe ndodhja e një kontingjence të vendosur jashtë zonës së kontrollit të OST-së me një faktor ndikimi më të lartë se pragu i ndikimit të kontingjencës konsiderohet të ketë një ndikim të rëndësishëm në zonën e kontrollit të OST duke përfshirë interkonektorët;

analiza e kontingjencave - nënkupton një simulim kompjuterik të rasteve të kontingjencave nga lista e kontingjencave;

koha kritike për pastrimin e defekteve - do të thotë kohëzgjatja maksimale e defektit për të cilën sistemi i transmetimit mbetet në operim të qëndrueshëm;

avari/defekt - nënkupton të gjitha llojet e lidhjeve të shkurtra (një, dy dhe tre fazore, me dhe pa kontakt me tokën), një përcjellës i këputur, qark i hapur, ose një lidhje e paqëndrueshme që rezulton në daljen nga puna të elementit të prekur të sistemit të transmetimit;

element i sistemit të transmetimit - nënkupton çdo element të sistemit të transmetimit;

shqetësim - nënkupton një ngjarje të paplanifikuar që mund të shkaktojë që sistemi i transmetimit të devijojë nga gjendja normale;

stabiliteti dinamik - është një term i përbashkët që përfshin stabilitetin e këndit të rotorit, stabilitetin e frekuencës dhe stabilitetin e tensionit;

vlerësimi i stabilitetit dinamik - nënkupton vlerësimin e sigurisë operationale në aspektin e stabilitetit dinamik;

stabiliteti i frekuencës - nënkupton aftësinë e sistemit të transmetimit për të ruajtur frekuencën e qëndrueshme në situatën N edhe pasi i është nënshtruar një shqetësimi;

stabiliteti i tensionit - nënkupton aftësinë e një sistemi transmetimi për të ruajtur tensione të pranueshme në të gjitha nyjet e sistemit në situatën N dhe pasi i është nënshtruar një shqetësimi;

gjendje e sistemit - nënkupton gjendjen operationale të sistemit të transmetimit në lidhje me kufijtë e sigurisë operationale, që mund të jenë gjendje normale, gjendje e alarmi, gjendje emergjente, gjendje e ndërprerjes (rënies) dhe gjendja e restaurimit;

gjendje emergjente - nënkupton gjendjen e sistemit në të cilin janë shkelur një ose më shumë kufij të sigurisë operationale;

gjendje restaurimi - nënkupton gjendjen e sistemit në të cilin objektivi i të gjitha veprimtarive në sistemin e transmetimit është rivendosja e funksionimit të sistemit dhe mirëmbajtja e sigurisë operationale pas gjendjes së ndërprerjes ose gjendjes emergjente;

kontingjencë e jashtëzakonshme - nënkupton shfaqjen e njëkohshme të shumë kontingjencave me një shkak të përbashkët;

devijimi i frekuencës - nënkupton diferencën midis frekuencës aktuale dhe asaj nominale të zonës sinkronike e cila mund të jetë negative ose pozitive;

frekuenca e sistemit - nënkupton frekuencën elektrike të sistemit që mund të matet në të gjitha pjesët e zonës sinkronike nën supozimin e një vlere koherente për sistemin në kornizën kohore të sekondave, me dallime të vogla ndërmjet vendndodhjeve të ndryshme të matjes;

procesi i restaurimit të frekuencës (FRP) - nënkupton një proces që synon rivendosjen e frekuencës në frekuencën nominale dhe për zonat sinkrone që përbëhen nga më shumë se një zonë LFC, një proces që synon rivendosjen e balancës së fuqisë në vlerën e planifikuar;

gabimi i kontrollit të restaurimit të frekuencës (FRCE) - do të thotë gabimi i kontrollit për FRP i cili është i barabartë me ACE të një zone LFC ose e barabartë me devijimin e frekuencës kur zona LFC gjeografikisht korrespondon me zonën sinkrone;

skedulim - nënkupton një grup referencë të vlerave që përfaqësojnë prodhimin, konsumin ose shkëmbimin e energjisë elektrike për një periudhë kohore të dhënë;

faktori K i një zone LFC ose blloku LFC - do të thotë një vlerë e shprehur në megavat për hertz (MW/Hz), e cila është aq e afërt sa është e mundur praktikisht ose më e madhe se shumica e kontrollit automatik të gjenerimit, vetë-rregullimit të ngarkesës dhe i kontributit të rezervës së mbajtjes së frekuencës në lidhje me devijimin maksimal të frekuencës në situatë të qëndrueshme;

gjendje lokale - nënkupton kualifikimin e një gjendje alarmi, emergjence ose ndërprerjeje kur nuk ka rrezik për zgjerimin e pasojave jashtë zonës së kontrollit përfshirë interkonektorët e lidhur me këtë zonë kontrolli;

devijimi maksimal i frekuencës në situatë të qëndrueshme - nënkupton devijimin maksimal të frekuencës së pritshme pas shfaqjes së një disbalance të barabartë ose më të vogël se incidenti referues në të cilin frekuenca e sistemit është projektuar të stabilizohet;

zonë e observimit - nënkupton sistemin e transmetimit të OST-së dhe pjesët relevante të sistemit të shpërndarjes dhe sistemeve transmetuese të OST-ve fqinje, në të cilat OST zbaton monitorim dhe modelim në kohë reale për të ruajtur sigurinë operationale në zonën e saj të kontrollit duke përfshirë interkonektorët;

OST-të fqinje - do të thotë OST-të të lidhura direkt përmes të paktën një interkonektori AC ose DC;

analiza e sigurisë operationale - do të thotë gjithë fushëveprimi i aktiviteteve kompjuterike, manuale dhe automatike të kryera për të vlerësuar sigurinë operationale të sistemit të transmetimit dhe për të vlerësuar veprimet përmirësuese të nevojshme për ruajtjen e sigurisë operationale;

tregues të sigurisë operationale - nënkupton treguesit e përdorur nga OST për të monitoruar sigurinë operationale në aspektin e gjendjeve të sistemit, si dhe avaritë dhe shqetësimet që ndikojnë në sigurinë operationale;

rendi operativ i sigurisë - do të thotë renditja e përdorur nga OST për të monitoruar sigurinë operationale në bazë të treguesve të sigurisë operationale;

testet operationale - nënkupton testet e kryera nga OST ose OSSH për mirëmbajtjen, zhvillimin e praktikave të operimit të sistemit dhe trajnimin dhe për të marrë informacion mbi sjelljen e

sistemit të transmetimit në kushte anormale të sistemit dhe testet e kryera nga përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit për qëllime të ngjashme në objektet e tyre;

kontingjencë e zakonshme - do të thotë ndodhja e një kontingjence në një dege (linje) ose injektim (gjenerim) të vetëm;

kontingjencë jashtë diapazonit - nënkupton shfaqjen e njëkohshme të kontingjencave të shumta pa një shkak të përbashkët ose humbjen e moduleve gjeneruese të energjisë me një humbje totale të kapacitetit prodhues që tejkalon incidentin referues;

shkalla e pjerrësisë - nënkupton shkallën e ndryshimit të fuqisë aktive nga një modul gjenerues i energjisë, një objekt i kërkesës ose i sistemit HVDC;

rezervë e fuqisë reaktive - është fuqia reaktive e cila është e disponueshme për mbajtjen e tensionit;

incidenti referencë - do të thotë devijimi maksimal i fuqisë, pozitive ose negative, që ndodh menjëherë midis gjenerimit dhe kërkesës në një zonë sinkrone, e konsideruar në dimensionimin e FCR;

stabiliteti i këndit të rotorit - do të thotë aftësia e makinave sinkrone që të mbeten në sinkronizëm në situatën N dhe pasi të jenë subjekt i një shqetësimi;

plan sigurie - nënkupton planin që përmban një vlerësim të riskut të aseteve kritike të OST-së ndaj skenarëve kryesorë të kërcënimit fizik dhe kibernetik me një vlerësim të ndikimeve të mundshme;

kufijtë e stabilitetit - nënkupton kufijtë e lejuar për funksionimin e sistemit të transmetimit në drejtim të respektimit të kufijve të stabilitetit të tensionit, stabilitetit të këndit të rotorit dhe stabilitetit të frekuencës;

gjendja me shtrirje në shkallë të gjerë - nënkupton kualifikimin e një gjendje alarmi, gjendjes së emergjencës ose gjendjes black-out kur ekziston rreziku i përhapjes në sistemet e transmetimit të ndërlidhura;

plani i mbrojtjes së sistemit - nënkupton masat teknike dhe organizative që duhet të ndërmerren për të parandaluar përhapjen ose përkeqësimin e një shqetësimi në sistemin e transmetimit, me qëllim që të shmangët shtrirja e gjerë e situatës së shqetësimi ose e black-out;

topologji - nënkupton të dhënat që kanë të bëjnë me lidhjen e elementeve të ndryshme të transmetimit ose të shpërndarjes në një nënstacion dhe përfshin konfigurimin elektrik dhe pozicionin e çelësave dhe të ndarësve;

mbingarkesat e lejuara kalimtare - nënkupton mbingarkesat e përkohshme të elementeve të sistemit të transmetimit të cilat lejohen për një periudhë të kufizuar dhe të cilat nuk shkaktojnë dëm fizik të elementëve të sistemit të transmetimit për aq kohë sa të respektohen kohëzgjatja dhe pragu i përcaktuar;

interkonektor virtual - nënkupton një input shtesë në kontrollorët e LFC-se (rregullimi sekondar) të zonave të përfshira në LFC, që kanë të njëjtin efekt si një vlerë matëse e një interkonektori fizik dhe lejon shkëmbimin e energjisë elektrike ndërmjet zonave përkatëse;

sisteme fleksibile të transmetimit të rrymës alternative (FACTS) - do të thotë pajisje për transmetimin e rrymës alternative të energjisë elektrike, me qëllim të rritjes së kontrollit dhe rritjes së kapacitetit transmetues të fuqisë aktive;

mjaftueshmëria - nënkupton aftësinë e furnizimit (gjenerimit) në një zonë për të plotësuar ngarkesën (kërkesën) në atë zonë;

skedulimi i jashtëm neto i grumbulluar - nënkupton një skedulim që përfaqëson grumbullimin e netuar të të gjitha skeduleve të jashtme të OST-se dhe skedulet e tregtisë së jashtme komerciale midis dy zonave të skedulimit ose midis një zone skedulimi dhe një grupi të zonave të tjera të skedulimit;

plani i disponueshmërisë - nënkupton kombinimin e të gjitha gjendjeve të disponueshmërisë të planifikuara për një aset të rëndësishëm për një periudhë të dhënë kohe;

gjendja e disponueshmërisë - nënkupton aftësinë e një moduli gjenerues të energjisë, elementi të rrjetit ose objekti të kërkesës për të siguruar një shërbim për një periudhë kohore të caktuar, pavarësisht nëse është në operim ose jo;

afër kohës reale - nënkupton kalimin e kohës prej jo më shumë se 15 minuta ndërmjet mbylljes së fundit të portës brenda ditës (intraday) dhe kohës reale;

skedulimi i konsumit - nënkupton një skedul që përfaqëson konsumin e një objekti ngarkese ose të një grupi të objekteve të ngarkesës;

platforma e të dhënave të planifikimit operacional të energjisë elektrike të ENTSO-E - do të thotë grupi i programeve të aplikimit dhe pajisjeve të zhvilluara për të lejuar ruajtjen, shkëmbimin dhe menaxhimin e të dhënave të përdorura për proceset e planifikimit operativ ndërmjet OST-ve;

skeduli komercial i tregtisë së jashtme - nënkupton një skedul që përfaqëson shkëmbimin tregtar të energjisë elektrike ndërmjet pjesëmarrësve të tregut në zona të ndryshme skedulimi;

skedulimi i jashtëm i OST-së - nënkupton skedulim që përfaqëson shkëmbimin e energjisë elektrike ndërmjet OST-ve në zona të ndryshme skedulimi, për ndarjen, shkëmbimin e rezervave për qëllime balancimi;

ndërprerje e detyruar - nënkupton daljen e paplanifikuar nga shërbimi të një aseti të rëndësishëm për ndonjë arsye urgjente që nuk është nën kontrollin operacional të operatorit përkatës (OST, OSSH ose SGU);

skedulimi i gjenerimit - nënkupton një skedulim që përfaqëson prodhimin e energjisë elektrike të një moduli gjenerues të energjisë ose të një grupi të moduleve gjeneruese të energjisë;

skedulimi i tregtisë së brendshme komerciale - nënkupton një skedul që përfaqëson shkëmbimin komercial të energjisë elektrike brenda një zone skedulimi ndërmjet pjesëmarrësve të ndryshëm të tregut;

aset i rëndësishëm i brendshëm - nënkupton një aset të rëndësishëm i cili është pjesë e zonës së kontrollit të OST ose një aset i rëndësishëm që ndodhet në një sistem shpërndarje, përfshirë një sistem të mbyllur shpërndarje, i cili është i lidhur direkt ose indirekt me zonën e kontrollit të OST-se;

pozicioni neto AC i zonës - nënkupton shumën neto të të gjitha skeduleve të jashtme të zonës së kontrollit të OST;

rajoni i koordinimit të ndërprerjeve - nënkupton një kombinim të zonave të kontrollit për të cilat OST-të përcaktojnë procedurat për të monitoruar dhe kur është e nevojshme të koordinojnë statusin e disponueshmërisë të aseteve të rëndësishme në të gjitha afatet kohore;

objekt konsumator i rëndësishëm - nënkupton një objekt ngarkese që merr pjesë në koordinimin e ndërprerjeve dhe statusin e disponueshmërisë, i cili ndikon në sigurinë operationale ndërkufitare;

aset i rëndësishëm - nënkupton çdo objekt konsumator të rëndësishëm, modul gjenerues të rëndësishëm, ose element të rëndësishëm të rrjetit që marrin pjesë në koordinimin e ndërprerjeve;

element i rëndësishëm i rrjetit - nënkupton çdo komponent të sistemit të transmetimit, duke përfshirë interkonektorët, ose një sistem shpërndarjeje, duke përfshirë një sistem të shpërndarjes së mbyllur, si një linjë e vetme, një qark i vetëm, një transformator i vetëm, ose një instalim kompensimi të tensionit, i cili merr pjesë në koordinimin e ndërprerjeve dhe statusi i disponueshmërisë së të cilave ndikon në sigurinë operationale ndërkufitare;

pa-pajtueshmëria e planifikimit të ndërprerjeve - nënkupton gjendjen në të cilën një kombinim i statusit të disponueshmërisë së një ose më shumë elementeve të rëndësishëm të rrjetit, module të rëndësishëm të gjenerimit të energjisë dhe/ose objekte të rëndësishëm të kërkesës, dhe vlerësimi më i mirë i gjendjes së parashikuar të rrjetit të energjisë elektrike çon në shkelje të limiteve të sigurisë duke marrë parasysh veprimet korrigjuese pa kosto që janë në dispozicion të OST-së;

agjent i planifikimit të ndërprerjeve - nënkupton një entitet me detyrën e planifikimit të statusit të disponueshmërisë së një moduli të rëndësishëm gjenerues të energjisë, një objekti të rëndësishëm të ngarkesës ose një elementi të rëndësishëm të rrjetit;

modul i rëndësishëm gjenerues i energjisë - nënkupton një modul gjenerues të energjisë që merr pjesë në koordinimin e ndërprerjeve dhe statusi i disponueshmërisë i të cilit ndikon në sigurinë operationale ndërkufitare;

koordinator rajonal i sigurisë (RSC) - nënkupton entitetin ose entitetet, të zotëruara ose të kontrolluara nga OST-të, në një ose më shumë rajone të llogaritjes së kapaciteteve që kryejnë detyra që lidhen me koordinimin rajonal të OST-ve;

agjent skedulimi - nënkupton entitetin ose entitetet me detyrën e sigurimit të skeduleve nga pjesëmarrësit e tregut tek OST, ose në palët e treta aty ku është e zbatueshme;

zonë skedulimi - nënkupton zonën brenda së cilës zbatohen detyrimet e OST në lidhje me skedulimin për shkak të nevojave të operimit ose organizative;

java në avancë - nënkupton një javë para javës kalendarike të operimit;

viti në avancë - nënkupton një vit para vitit kalendarik të operimit;

OST e ndikuar - nënkupton një OST, për të cilin nevojitet informacion mbi shkëmbimin e rezervave dhe/ose ndarjen e rezervave dhe/ose procesin e netimit të disbalancës dhe/ose procesin e aktivizimit ndërkufitar për analizimin dhe mirëmbajtjen e sigurisë së operimit;

kapaciteti rezervë - nënkupton sasinë e FCR, FRR ose RR që duhet të jetë e disponueshme për OST;

shkëmbimi i rezervave - nënkupton mundësinë e një OST-je për të hyrë në kapacitetin rezervë të lidhur me një zonë/bllok tjetër të LFC-së, ose zone tjetër sinkrone, për të plotësuar kërkesat e rezervës që rrjedhin nga procesi i saj i dimensionimit të FCR, FRR ose RR, dhe ku kjo rezervë kapaciteti është ekskluzivisht për atë OST dhe nuk merret parasysh nga ndonjë OST tjetër për të përmbushur kërkesat e saj për rezervë që rezultojnë nga proceset përkatëse të dimensionimit të rezervës;

ndarja e rezervave - nënkupton një mekanizëm në të cilin më shumë se një OST kanë të njëjtin kapacitet rezervë, që mund të jetë FCR, FRR ose RR, për të përmbushur kërkesat e tyre përkatëse për rezervë që rezultojnë nga proceset e tyre të dimensionimit të rezervës;

koha e lëshimit të gjendjes së alarmit - nënkupton kohën para se të bëhet aktivizimi i situatës së alarmit;

FRR automatike (aFRR) - do të thotë FRR që mund të aktivizohet nga një pajisje automatike e kontrollit;

vonesa e aktivizimit të FRR automatike - nënkupton periudhën kohore midis vendosjes së një vlere të re të caktuar nga rregullatori i restaurimit të frekuencës dhe fillimit të livrimit fizik automatik të FRR;

koha e plotë e aktivizimit të aFRR - nënkupton periudhën kohore ndërmjet vendosjes së një vlere të re të caktuar nga rregullatori i restaurimit të frekuencës dhe aktivizimit ose çaktivizimit përkatës të aFRR;

të dhënat mesatare të FRCE (ACE) - nënkupton grupin e të dhënave që përbëhet nga vlera mesatare e vlerave të çastit të ACE të regjistruara në një zonë/bllok LFC brenda një periudhe kohe të caktuar;

OST që ofron aftësinë e kontrollit - do të thotë OST-ja që bën aktivizimin e kapacitetit të saj rezervë për një OST (tjetër) që merr aftësinë e kontrollit, në kushtet e një marrëveshje për ndarjen e rezervave;

OST që merr aftësinë e kontrollit - nënkupton OST-ne që llogarit kapacitetin duke marrë parasysh kapacitetin rezervë i cili është i arritshëm nëpërmjet një aftësie kontrolli që ofrohet nga OST-ja siguruese (dhënëse), në kushtet e një marrëveshje për ndarjen e rezervave;

procesi i aplikimit të kriterëve - nënkupton procesin e llogaritjes së parametrave të synuar për zonën sinkrone, bllokun LFC dhe zonën LFC, bazuar në të dhënat e marra në procesin e grumbullimit dhe shpërndarjes së të dhënave;

procesi i mbledhjes dhe i shpërndarjes së të dhënave - nënkupton procesin e mbledhjes së grupit të të dhënave të nevojshme për të përmbushur kriteret e vlerësimit të cilësisë së frekuencës;

procesi i aktivizimit ndërkufitar të FRR - do të thotë një proces i dakorduar midis OST-ve pjesëmarrëse në procesin që lejon aktivizimin e FRR të lidhur në një zonë tjetër të LFC duke korigjuar inputin e FRP-ve të përfshira;

procesi i aktivizimit ndërkufitar të RR - do të thotë një proces i dakorduar midis OST-ve pjesëmarrëse në procesin që lejon aktivizimin e RR të lidhur në një zonë tjetër të LFC duke korrigjuar inputin e RRP të përfshira;

incidenti i dimensionuar - nënkupton disbalancën e fuqisë aktive më të lartë të pritshme që shfaqet menjëherë brenda një blloku LFC në të dy drejtimet pozitive dhe negative;

devijimi i kohës elektrike - nënkupton mospërputhjen kohore midis kohës sinkrone dhe kohës së koordinuar universale ('UTC');

devijimi i frekuencës për aktivizimin e plotë të FCR - nënkupton vlerën nominale të devijimit të frekuencës në të cilën FCR në një zonë sinkrone është aktivizuar plotësisht;

koha e plotë e aktivizimit të FCR - nënkupton periudhën kohore ndërmjet ndodhjes së incidentit referues dhe aktivizimit të plotë të FCR;

detyrimi i FCR - nënkupton atë pjesë të totalit të FCR (për zonën sinkrone) që bie nën përgjegjësinë e një OST-je;

procesi i mbajtjes së frekuencës (FCP) - nënkupton një proces që synon stabilizimin e frekuencës së sistemit duke kompensuar disbalancat me anë të rezervave të përshtatshme;

procesi i çiftimit të frekuencës - nënkupton një proces të dakorduar midis të gjitha OST-ve të dy zonave sinkrone që lejon lidhjen e aktivizimit të FCR me anë të përshtatjes së flukseve të HVDC ndërmjet zonave sinkrone;

parametri përcaktues i cilësisë së frekuencës - nënkupton variablet kryesore të frekuencës së sistemit që përcaktojnë parimet e cilësisë së frekuencës;

parametri i synuar i cilësisë së frekuencës - nënkupton objektivin kryesor të frekuencës së sistemit në të cilin vlerësimi i sjelljes së proceseve të aktivizimit të FCR, FRR dhe RR është në gjendje normale;

kriteri i vlerësimit të cilësisë së frekuencës - nënkupton një sërë llogaritjesh duke përdorur matjet e frekuencave të sistemit që lejojnë vlerësimin e cilësisë së frekuencës së sistemit kundrejt parametrave të synimit të cilësisë së frekuencës;

të dhënat e vlerësimit të cilësisë së frekuencës - do të thotë grupi i të dhënave që lejon llogaritjen e kriterëve të vlerësimit të cilësisë së frekuencës;

parametri i synuar i FRCE (ACE) - nënkupton variablet kryesore target të bllokut LFC, në bazë të të cilave përcaktohen dhe vlerësohen kriteret e dimensionimit për FRR dhe RR të bllokut LFC dhe përdoren për të reflektuar sjelljen e bllokut LFC në funksionimin normal;

shkëmbimi i fuqisë së restaurimit të frekuencës - nënkupton fuqinë e cila shkëmbehet ndërmjet zonave LFC brenda procesit të aktivizimit ndërkufitar të FRR;

pika e punës së frekuencës - nënkupton vlerën e synuar të frekuencës të përdorur në FRP, e përcaktuar si shuma e frekuencës nominale të sistemit dhe një vlere kompensimi e nevojshme për të reduktuar devijimin e kohës elektrike;

kërkesat e disponueshmërisë të FRR - nënkupton një sërë kërkesash të përcaktuara nga OST-të e një blloku LFC lidhur me disponueshmërinë e FRR;

rregullat e dimensionimit të FRR - nënkupton specifikimet e procesit të dimensionimit të FRR të një blloku LFC;

procesi i netimit të disbalancave - do të thotë një proces i rënë dakord midis OST-ve që lejon shmangien e aktivizimit të njëkohshëm të FRR në drejtime të kundërta, duke marrë parasysh ACE-t përkatëse, si dhe FRR-në e aktivizuar dhe duke korrigjuar sipas rastit inputet e FRP-ve të përfshira;

shkëmbimi i fuqisë së netimit të disbalancës - nënkupton fuqinë e cila shkëmbehet ndërmjet zonave LFC brenda procesit të netimit të disbalancës;

detyrimi fillestar për FCR - nënkupton sasinë e FCR të alokuar për një OST mbi bazën e një algoritmi të ndarjes së FCR për gjithë zonën sinkrone;

të dhëna të frekuencës së çastit - nënkupton një sërë matjesh të të dhënave të frekuencës së përgjithshme (mesatare) të sistemit për zonën sinkrone me një periudhë matjeje të barabartë ose më të shkurtër se një sekondë, e përdorur për qëllime të vlerësimit të cilësisë së frekuencës së sistemit;

devijimi i çastit i frekuencës - nënkupton një set matjesh të të dhënave të devijimeve të përgjithshme të frekuencës së sistemit për zonën sinkrone me një periudhë matjeje të barabartë ose më të shkurtër se një sekondë, e përdorur për qëllime të vlerësimit të cilësisë së frekuencës së sistemit;

të dhënat e çastit të ACE - nënkupton një grup të dhënash të ACE të një blloku LFC me një periudhë matjeje të barabartë ose më të shkurtër se 10 sekonda, të përdorur për qëllime të vlerësimit të cilësisë së frekuencës së sistemit;

diapazoni i ACE i nivelit 1 - nënkupton diapazonin e parë të përdorur për qëllimet e vlerësimit të cilësisë së frekuencës së sistemit në nivelin e bllokut LFC brenda të cilit ACE duhet të mbahet për një përqindje të caktuar të kohës;

diapazoni i ACE i nivelit 2 - nënkupton diapazonin e dytë të përdorur për qëllimet e vlerësimit të cilësisë së frekuencës së sistemit në nivelin e bllokut LFC brenda të cilit ACE duhet të mbahet për një përqindje të caktuar të kohës;

marrëveshje operationale e bllokut LFC - nënkupton një marrëveshje shumëpalëshe midis të gjithë OST-ve të një blloku LFC nëse blloku LFC operohet nga më shumë se një OST;

shkëmbimi i fuqisë zëvendësuese - nënkupton fuqinë e cila shkëmbehet ndërmjet zonave LFC brenda procesit të aktivizimit ndërkufitar të RR;

disbalanca e bllokut LFC - nënkupton shumen e ACE, aktivizimin e FRR dhe RR brenda bllokut LFC, shkëmbimin e fuqisë së netimit të disbalancës, shkëmbimin e fuqisë për rivendosjen e frekuencës dhe shkëmbimin e fuqisë zëvendësuese të këtij blloku LFC me blloqe të tjera LFC;

monitorimi i bllokut LFC - nënkupton një OST e ngarkuar për mbledhjen e të dhënave të kritereve të vlerësimit të cilësisë së frekuencës dhe zbatimin e kritereve të vlerësimit të frekuencës për bllokun e LFC;

struktura e kontrollit fuqi - frekuencë - nënkupton strukturën bazë duke marrë parasysh të gjitha aspektet relevante të kontrollit fuqi – frekuencë, në veçanti lidhur me përgjegjësitë dhe detyrimet përkatëse, si dhe llojet dhe qëllimet e rezervave të fuqisë aktive;

struktura e procesit të përgjegjësisë - nënkupton strukturën për të përcaktuar përgjegjësitë dhe detyrimet në lidhje me rezervat aktive të energjisë bazuar në strukturën e kontrollit të zonës sinkrone;

struktura e aktivizimit të procesit - nënkupton strukturën për kategorizimin e proceseve që lidhen me llojet e ndryshme të rezervave të fuqisë aktive në kuptim të qëllimit dhe aktivizimit;

koha e aktivizimit të plotë të mFRR - nënkupton periudhën kohore midis ndryshimit të pikës së tarimit (set-point) dhe aktivizimit ose çaktivizimit përkatës manual të FRR;

devijimi maksimal i frekuencës së çastit - nënkupton vlerën absolute maksimale të pritshme e një devijimi të frekuencës së çastit pas shfaqjes së një disbalance të barabartë ose më të vogël se incidenti i referencës, përtej së cilës aktivizohen masat emergjente;

zonë monitorimi - nënkupton një pjesë të zonës sinkronike ose të gjithë zonën sinkronike, të përcaktuar fizikisht nga pikat e matjes në interkonektorët me zona të tjera monitorimi, të operuara nga një ose më shumë OST që përmbushin detyrimet e një zone monitorimi;

parakualifikimi - nënkupton procesin për verifikimin e pajtueshmërisë së një njësie sigurorese të rezervës ose një grupi sigures të rezervës me kërkesat e përcaktuara nga OST;

periudha ramping (e ndryshimit) - nënkupton një periudhë kohore të përcaktuar nga një pikë fillestare fikse dhe një gjatësi kohe gjatë së cilës input dhe/ose output i fuqisë aktive do të rritet ose zvogëlohet;

OST udhëzuese e rezervës - nënkupton OST-në përgjegjëse për udhëzimin e njësisë ose grupit sigures të rezervës për aktivizimin e FRR dhe/ose RR;

OSSH lidhëse të rezervës - nënkupton OSSH-ne përgjegjëse për sistemin e shpërndarjes në të cilin është lidhur një njësi ose grup sigures i rezervës, që i bëhet disponibël OST-se;

OST lidhëse e rezervës - nënkupton OST-në përgjegjëse për zonën e monitorimit në të cilën është lidhur një njësi ose grup sigures i rezervës;

OST marrëse e rezervës - nënkupton OST-ne të përfshirë në një shkëmbim të rezervës me OST-ne lidhëse dhe/ose me një njësi ose grup të sigurimit të rezervës që lidhet me një zonë tjetër të monitorimit të LFC;

procesi i zëvendësimit të rezervës RRP - nënkupton një proces për të rivendosur vlerën e FRR të e aktivizuar tashmë;

kërkesat për disponueshmërinë e RR - nënkupton një grup kërkesash të përcaktuara nga OST-të e një blloku LFC lidhur me disponueshmërinë e RR;

rregullat e dimensionimit të RR - nënkupton specifikimet e procesit të dimensionimit të RR të një blloku LFC;

diapazoni i frekuencave standarde - nënkupton një interval simetrik të përcaktuar rreth frekuencës nominale brenda së cilës duhet të mbahet frekuenca e sistemit të një zone sinkrone;

devijimi standard i frekuencës - nënkupton vlerën absolute të devijimit të frekuencës që kufizon intervalin standard të frekuencës;

devijimi i frekuencës të gjendjes së qëndrueshme - nënkupton vlerën absolute të devijimit të frekuencës pas shfaqjes së një disbalance, pasi është stabilizuar frekuenca e sistemit;

monitorimi i zonës sinkrone - nënkupton një OST përgjegjëse për mbledhjen e të dhënave të kriterit të vlerësimit të cilësisë së frekuencës dhe zbatimin e kriterit të vlerësimit të cilësisë së frekuencës për zonën sinkrone;

procesi i kontrollit të kohës - nënkupton një proces për kontrollin e kohës, për të kthyer në zero devijimin e kohës elektrike, pra devijimin ndërmjet kohës sinkrone dhe kohës UTC.

ofruesi i shërbimit të mbrojtjes - është personi juridik me detyrimin ligjor ose kontraktual për të siguruar një shërbim që kontribuon në një ose disa masa të planit të mbrojtjes së sistemit;

ofruesi i shërbimit të rivendosjes - është personi juridik me detyrimin ligjor ose kontraktual për të ofruar një shërbim që kontribuon në një ose disa masa të planit të rivendosjes;

përdoruesi i rëndësishëm i rrjetit me prioritet të lartë - është përdoruesi i rëndësishëm i rrjetit për të cilin zbatohen kushte të veçanta për shkyçjen dhe ri-energizimin;

kërkesë e netuar - nënkupton vlerën neto të fuqisë aktive të parë nga një pikë e caktuar e sistemit, e llogaritur si (ngarkesë - gjenerim), e shprehur përgjithësisht në kilovat (kW) ose megavat (MW), në një çast të dhënë ose mesatarja mbi çdo interval të caktuar kohe;

plani i rivendosjes - nënkupton të gjitha masat teknike dhe organizative të nevojshme për rivendosjen e sistemit në gjendjen normale;

ri-energizim - nënkupton rilidhjen e gjenerimit dhe kërkesës për të energjizuar pjesët e sistemit që janë shkyçur;

strategjia e ri-energizimit nga lart-poshtë - nënkupton një strategji që kërkon ndihmën e OST-ve të tjera për të ri-energizuar pjesët e sistemit të një OST;

strategjia e ri-energizimit nga poshtë-lart - nënkupton një strategji ku pjesë të sistemit të një OST mund të ri-energizohen pa ndihmën e OST-ve të tjera;

ri-sinkronizimi - nënkupton sinkronizimin dhe lidhjen në pikën e risinkronizimit të dy rajoneve të sinkronizuara;

lider i frekuencës - do të thotë OST i caktuar dhe përgjegjës për menaxhimin e frekuencës së sistemit brenda një rajoni të sinkronizuar ose një zone sinkrone me qëllim që të rikthejë frekuencën e sistemit përsëri në frekuencën nominale;

rajon i sinkronizuar - nënkupton fraksionin e një zone sinkrone që mbulohet nga OST-të e ndërlidhura me një frekuencë të përbashkët të sistemit dhe që nuk është e sinkronizuar me pjesën tjetër të zonës sinkrone;

lideri i ri-sinkronizimit - nënkupton OST-në e caktuar dhe përgjegjëse për ri-sinkronizimin e dy rajoneve të sinkronizuara;

pika e ri-sinkronizimit - nënkupton pajisjen e përdorur për të lidhur dy rajone të sinkronizuara, zakonisht një çelës;

(N-2) - kriteri i planifikimit të sistemit sipas të cilit humbja e një elementi shtese mbi kriterin N-1 lejon që elementet që mbeten në operim të akomodojnë situatën e re operacionale pa shkelur kufijtë e sigurisë operacionale;

NTC - është kapaciteti maksimal për shkëmbimin e energjisë midis dy zonave, në përputhje me standardet e sigurisë të zbatueshme në të dy zonat dhe duke marrë parasysh pasiguritë teknike për kushtet e ardhshme të rrjetit;

(N-1) - kriteri i planifikimit të sistemit sipas të cilit elementët që mbeten në operim brenda zonës së kontrollit të Operatorit të Sistemit të Transmetimit (OST) pas ndodhjes së një defekti janë të aftë të akomodojnë situatën e re operacionale pa shkelur kufijtë e sigurisë operacionale;

modelet e rrjetit - një grup të dhënash që përshkruan karakteristikat e sistemit (gjenerimi, topologjia e ngarkesës dhe rrjetit) dhe rregullat përkatëse për të ndryshuar këto karakteristika gjatë llogaritjes së kapacitetit, të përgatitur nga Operatori i Sistemit të Transmetimit (OST), për t'u bashkuar me komponentët e tjerë individualë të modelit të rrjetit në mënyrë që të krijohen modeli i rrjetit të përbashkët;

modelet e tregut - një grup të dhënash që përshkruan karakteristikat e tregut individual të energjisë elektrike;

parashikimi i mjaftueshmërisë - vlerësimi mbi mundësitë e furnizimit dhe infrastrukturën e transmetimit nëse janë të mjaftueshme për të siguruar mbulimin e kërkesës për energji elektrike në mënyrë të përshtatshme brena afateve të shkurtra kohore dhe në rrethana kur mund të ekzistojë një rrezik për sigurinë e furnizimit;

planet rajonale të investimeve (RgIP) - planet që analizojnë zhvillimin e sistemit të energjisë nga një perspektivë rajonale, bazuar në udhëzimet e përbashkëta dhe identifikimin e nevojave për investime të lidhura me një sërë projektesh të propozuara;

Plani Dhjetë Vjeçar i Zhvillimit të Rrjetit Evropian ENTSO-E (TYNDP) - plani që ofron një përmbledhje të infrastrukturës evropiane të energjisë elektrike dhe zhvillimet e saj në të ardhmen, dhe harton rrjetin e integruar të energjisë elektrike sipas një sere skenarësh zhvillimi. TYNDP gjithashtu përfshin një perspektivë evropiane të mjaftueshmërisë së furnizimit dhe një vlerësim të qëndrueshmërisë së rrjetit;

plani i investimeve - një analizë të investimeve të planifikuara për periudhën rregullatore përkatëse i cili paraqitet çdo vit në ERE për miratim

plani i zhvillimit afatgjatë - planifikimi i nevojave për investime në kapacitetet prodhuese, transmetuese dhe shpërndarëse në baza afatgjata, me qëllim përmbushjen e kërkesës së sistemit për energji elektrike dhe sigurinë e furnizimit të klientëve;

akses në sistemin e transmetimit - e drejta e një subjekti për të përdorur sistemin e transmetimit për tu lidhur në të dhe/apo për të transmetuar energji elektrike nëpërmjet lidhjes në këtë sistem

dhe/apo për të ofruar apo marrë shërbime sipas kuadrit ligjor në fuqi në lidhje me tregun e energjisë elektrike;

aktet e aplikueshme nga ENTSO-E - kodet, rregulloret, udhëzuesit, marrëveshjet dhe /apo çdo akt tjetër i cili hartohet nga dhe/apo zbatohet nga ENTSO-E por pa rënë ndesh me detyrimet ligjore nacionale;

burimeve të rinovueshme të energjisë elektrike - burime të rinovueshme jofosile, konkretisht era, dielli, energjia aerotermike, energjia gjeotermike, energjia hidrotermike dhe energjia e oqeanëve, energjia hidrike, biomasa, gazi i grumbulluar në landfille, gazi, që grumbullohet nga trajtimi i ujërave të zeza dhe biogazet;

de-energizimin - heqja e tensionit në pikën e kyçjes së lidhjes me sistemin e transmetimit dhe nga rrjeti i tij brendshëm dhe pajisjet ndihmëse të përdoruesit të sistemit të transmetimit;

derogim - pezullimi i pjesshëm i një apo disa dispozitave të kodit dhe/apo shtyrja e zbatimit të tyre për një afat të caktuar kohor, apo lejimi i mos zbatimit të një dispozite specifike për shkak të rrethanave, me miratim të rregullatorit;

dispeçerim - veprimtaria e kryer nga OST, që konsiston në menaxhimin në kohë reale të flukseve të energjisë elektrike dhe zbatimin e masave të nevojshme për operimin e bashkërenduar të komponentëve të sistemit elektroenergetik, përfshirë centralet prodhuese, rrjetin e transmetimit dhe shërbimet ndihmëse të nevojshme për operimin e sistemit;

forcë madhore - një akt ose ngjarje natyrore apo shoqërore, si tërmetet, rrufetë, ciklonet, përmbajtjet, shpërthimet vullkanike, zjarret ose luftërat, konfliktet e armatosura, kryengritjet, veprime terroriste ose ushtarake, të cilat pengojnë të licencuarin të përmbushë detyrimet e tij sipas licencës, si dhe akte apo ngjarje të tjera që janë përtej kontrollit të arsyeshëm dhe që nuk kanë ardhur për faj të të licencuarit dhe i licencuari nuk ka pasur mundësi të shmangë një akt ose ngjarje të tillë nëpërmjet ushtrimit të vullnetit, përpjekjeve, aftësive dhe kujdesit të tij të arsyeshëm;

Kodi i Transmetimit - tërësia e rregullave teknike, të cilat rregullojnë operimin e sistemit të transmetimit, si dhe përcaktojnë kushtet e shërbimit që ofrohen nga OST ndaj përdoruesve të sistemit të transmetimit, në përputhje me rregullat e ENTSO-E;

ENTSO-E - (European Network of Transmission System Operators for Electricity) është Rrjeti Europian i Operatorëve të Sistemit të Transmetimit të Energjisë Elektrike;

Operatori i Sistemit të Transmetimit ose OST - është personi juridik, përgjegjës për operimin, mirëmbajtjen dhe zhvillimin e sistemit të transmetimit, duke përfshirë interkoneksionet me sistemet e tjera ndërkufitare, për të siguruar aftësinë afatgjatë të sistemit për plotësimin e kërkesave të arsyeshme për transmetimin e energjisë elektrike;

përdorues - janë personat fizikë ose juridikë, të cilët furnizojnë ose furnizohen me energji elektrike nëpërmjet sistemit të transmetimit ose të shpërndarjes;

rregullatori - autoriteti rregullator i sektorit të energjisë elektrike dhe gazit natyror, i cili funksionon në përputhje me ligjet përkatës;

shkëputjen e lidhjes - akti fizik i ndarjes-shkyçjes së sistemeve/objekteve të përdoruesit të rrjetit të transmetimit nga sistemi i transmetimit;

sistemi elektroenergjetik - një sistem i ndërlidhur, i përbërë nga centralet elektrike, linjat elektrike, nënstacionet dhe pajisjet e transmetimit e shpërndarjes, me qëllim transmetimin apo shpërndarjen e energjisë elektrike te klientët;

sistemi i transmetimit - sistemi i përdorur për transmetimin e energjisë elektrike në tension të lartë dhe shumë të lartë, i lidhur në paralel me sistemet e vendeve të tjera, që përfshin midis të tjerave linjat, strukturat mbështetëse, pajisjet transformuese dhe kyçëse/shkyçëse për lëvrimin e energjisë elektrike te klientët ose në rrjetin e shpërndarjes, pa përfshirë furnizimin;

Shkurtime dhe akronime

Shkurtimi, akronimi	
OST	Operatori i Sistemit të Transmetimit
ENTSO-E	Rrjeti Evropian i Operatorëve të Sistemit të Transmetimit për Energjinë Elektrike
EU; BE	Bashkimi Evropian
SOGL	Udhëzuesi i Operimit të Sistemit
OSSH	Operatori i Sistemit të Shpërndarjes
OSMSH	Operatori i Sistemit të Mbyllur të Shpërndarjes
SGU	Përdorues i Rëndësishëm i Rrjetit
RES, BRE	Burimet e Rinovueshme të Energjisë
LFC	Zona e Kontrollit Fuqi-Frekuencë
HVDC	Tension i Lartë i Rrymës së Vazhduar
FCR	Rezervat e Mbajtjes së Frekuencës
FRR	Rezerva e Restaurimit të frekuencës
aFRR	Rezerva Automatike e Restaurimit të Frekuencës
mFRR	Rezerva Manuale e Restaurimit të frekuencës
RR	Rezerva Zëvendësuese
ACE	Gabim i Zonës së Kontrollit
FRP	Procesi i Restaurimit të Frekuencës
FRCE	Gabimi i Kontrollit të Restaurimit të Frekuencës
RSC	Koordinator Rajonal i Sigurisë
FCP	Procesi i Mbajtjes së Frekuencës
RRP	Procesi i Zëvendësimit të Rezervës
FCA	Alokimi i kapaciteteve në Avance
CCRs	Rajonet e Llogaritjes së kapacitetit
KORP	Kërkesat Organizative, Rolet dhe Përgjegjësitë për Shkëmbimin e të Dhënave
RAOCM	Metodologjia për vlerësimin e rëndësisë së aseteve për koordinimin e ndërprerjeve
CACM	Alokimi i Kapaciteteve dhe Menaxhimi i Konxhëstioneve
FACTS	Sistemet Fleksibil të Transmetimit të Rrymës Alternative
VQD	Vlerësimi i Qëndrueshmërisë Dinamike
NRA	Autoritetin Rregullator Kombëtar (ERE)
MIRr	Modeli Individual i Rrjetit
MPRr	Modelin i Përbashkët i Rrjetit
MMPRr	Metodologjia e Modelit të Përbashkët të Rrjetit
NKGj	Ndryshimi Kryesor i Gjenerimit
AGC	Kontrolli Automatik i Gjenerimit
ERE	Enti Rregullator i Energjisë
Kodet e Lidhjes	Nënkuptojnë tre kodet e lidhjes: Kodi “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës” i miratuar me Vendimin ERE Nr. 128 Datë 04.06.2018

	• Kodi “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me Vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018 • Kodi “Kërkesat Për Lidhjen Me Rrjetin Të Sistemeve Me Tension Të Lartë Me Rrymë Të Vazhduar Dhe Parqet Me Module Të Energjisë Të Lidhur Me Rrymë Të Vazhduar” i miratuar me Vendim të ERE Nr.127, datë 04.06.2018
Black-out	Ndërprerje (rënie e pjesshme ose e plotë e sistemit)
LFSM-U	Frekuencë e limituar në modalitetin sensitiv-nënfrekuenca (Limited frequency sensitive mode – underfrequency)
LFSM-O	Frekuencë e limituar në modalitetin sensitiv- mbifrekuenca (Limited frequency sensitive mode – overfrequency)
NEMO	Operatori i Emëruar i Energjisë Elektrike
DA	Ditë në avancë (day ahead)
ID	Brenda ditës (intraday)

KODI I DISPOZITAVE TË PËRGJITHSHME

Neni 1. Qëllimi dhe objekti

1. Ndërsa çdo kod i veçantë, tërësia e të cilëve përbën Kodin e Transmetimit, përmban rregulla dhe dispozitat që lidhen posaçërisht me atë kod/çështje në veçanti, Kodi i Dispozitave të Përgjithshme përcakton rregullat të cilat aplikohen në mënyrë të përgjithshme për të gjithë Kodin e Transmetimit.
2. Kodi i Dispozitave të Përgjithshme siguron, për aq sa është e mundur, që kodet e veçanta, sipas kuptimit në paragrafin më sipër pjesë përbërëse të Kodit të Transmetimit, të funksionojnë së bashku dhe të jenë të zbatueshëm në praktikë, duke përcaktuar kuadrin rregullues i cili vendos kushtet për mirë - funksionimin e sistemit të transmetimit të energjisë dhe përdoruesve të tij në veçanti, si dhe të gjithë sistemit elektroenergetik në tërësi.
3. Kodi i Dispozitave të Përgjithshme përcakton një serë dispozitash që rregullojnë çështje që lidhen me interpretimin, zbatimin, situatat të paparashikuara në dokument, rishikimin dhe aprovimin e dokumentit, marrëdhënien ndërmjet palëve, etj.

Neni 2. Fushëveprimi

1. Kodi i Dispozitave të Përgjithshme zbatohet nga Operatori i Sistemit të Transmetimit (në vijim OST) dhe përdoruesit, në interpretimin e të gjithë Kodit të Transmetimit për të gjithë përdoruesit aktual të sistemit të transmetimit apo subjektet që synojnë të përdorin sistemin e transmetimit si përdorues apo në një status tjetër, si dhe në lidhje me ndërveprimin me institucione dhe subjekte të tjera në sektorin e energjisë elektrike.

Neni 3. Kodi i Transmetimit, qëllimi, objekti dhe struktura

1. Kodi i Transmetimit është tërësia e rregullave të cilat kanë për qëllim të përcaktojnë në mënyrë të hollësishme normat që shërbejnë për të siguruar mbarëvajtjen e operimit dhe zhvillimit të sistemit të transmetimit, përcaktojnë kushtet e shërbimit që ofrohen nga OST ndaj përdoruesve të sistemit të transmetimit, si dhe përcakton të drejtat dhe detyrimet reciproke për OST dhe përdoruesit në përputhje me kuadrin ligjor në fuqi dhe aktet e aplikueshme nga ENTSO-E.
2. Kodi i Transmetimit parashikon:
 - a. metodat dhe kriteret për planifikimin dhe zhvillimin e sistemit;
 - b. kushtet dhe dokumentacionin e nevojshëm për aplikimin për akses në sistemin e transmetimit;
 - c. specifikimet minimale teknike dhe funksionale për dhënien e aksesit dhe lidhjen me sistemin e transmetimit të centraleve prodhuese, shoqërive shpërndarëse, konsumatorëve fundorë, si dhe linjave të interkoneksionit;

- d. afatin në të cilin OST duhet t'i përgjigjet aplikimit të paraqitur, si dhe pasojat në rast se përgjigja nuk jepet brenda afatit të parashikuar;
 - e. shërbimet e balancimit dhe ato ndihmëse
 - f. planin operacional dhe rregullat e planifikimit;
 - g. administrimin dhe kontrollin e sistemit në kushtet normale dhe emergjente të operimit;
 - h. rregullat e matjes;
 - i. kriteret e aplikuara nga OST për dispeçerimin e instalimeve prodhuese në dispozicion, si dhe për përdorimin e linjave të interkoneksionit;
 - j. mënyrën, afatin, kushtet dhe detyrimet, sipas të cilave OST dispeçeron energjinë e prodhuar prej burimeve të rinovueshme të energjisë elektrike;
 - k. çdo veprimtari tjetër të nevojshme për administrimin e qëndrueshëm dhe të sigurt të sistemit të transmetimit;
 - l. mënyrën e funksionimit dhe të operimit të operatorit të tregut.
3. Kodi i Transmetimit është i organizuar si tërësi kodesh të veçantë të cilët adresojnë një ose disa çështje sipas pikës (2) më sipër duke përcaktuar dispozitat, parametra, procedurat, etj. të zbatueshme sipas rastit.

Neni 4. Hartimi, miratimi dhe amendimi i Kodit të Transmetimit

- 1. Kodi i Transmetimit hartohet dhe amendohet nga OST në përputhje me ndryshimet në kuadrin ligjor në fuqi që ndikojnë në Kodin e Transmetimit apo me qëllim arritjen e pajtueshmërisë me kuadrin e akteve të aplikueshme nga ENTSO-E si dhe në çdo rast kur kryerja e aktivitetit dhe funksioneve të ngarkuara me ligj apo kushtet konkrete e diktojnë.
- 2. Në çdo rast, kur parashikohet të kryhen amendime, OST informon dhe ju ofruar përdoruesve të sistemit të transmetimit dhe publikut, mundësinë për të paraqitur pikëpamjet e tyre mbi ndryshimet e parashikuara, nëpërmjet një procesi publik konsultimi prej të paktën 30 ditësh, para paraqitjes për miratim tek rregullatori të ndryshimeve në fjalë.
- 3. Përdoruesit kanë të drejtë të propozojnë amendime në Kodin e Transmetimit, të cilat do të paraqiten fillimisht pranë OST dhe me pas i paraqiten për miratim rregullatorit si propozim i përbashkët pasi i nënshtrohen konsultimit publik sipas përcaktimeve në pikën më sipër.

4. Nëse OST dhe përdoruesi nuk bien dakord mbi ndryshimet e propozuara secila palë mund të drejtohet pranë rregullatorit në mënyrë të njëanshme për adresimin e çështjes sipas kuadrit rregullator në fuqi.
5. Kodi i Transmetimit apo çdo amendim në lidhje me të, i propozuar nga OST sipas procedurës së përshkruar më lart apo të propozuara nga përdoruesit apo OST në mënyrë të njëanshme, i nënshtrohen procedurës së miratimit nga rregullatori.
6. OST publikon Kodin e Transmetimit në website dhe e përditëson publikimin pas çdo ndryshimi të miratuar nga rregullatori.

Neni 5. Interpretimi dhe hierarkia

1. Interpretimi i secilës dispozitë të kodit kryhet nga OST kur kërkohet nga përdoruesit, institucione apo një palë e tretë, si dhe në çdo rrethanë në komunikimet dhe ndërveprimet ndërmjet OST dhe përdoruesit.
2. OST ka të drejtë të hartojë dhe nxjerrë udhëzime me efekt të përkohshëm të detyrueshme për përdoruesit duke interpretuar dispozitat e Kodit të Transmetimit me qëllim adresimin e situatave apo rrethanave të paparashikuara në kod apo të rasteve të cilat nuk gjejnë pasqyrim në mënyrë të drejtpërdrejtë në dispozitat e kodit dhe që përndryshe pengojnë funksionimin normal të një pjese apo të të gjithë sistemit dhe përdoruesve të sistemit të transmetimit.
3. Në rast të ndonjë mospërputhje ndërmjet parashikimeve të ndonjë dispozite të Kodit të Transmetimit dhe ndonjë kontrate ose marrëveshje ndërmjet OST dhe përdoruesit, dispozitat e Kodit të Transmetimit janë mbizotëruese.
4. Në çdo rast OST do të ofrojë dhe nëse duhet do të publikojë kërkesën për interpretim dhe përgjigjen së bashku me një argumentim të plotë në lidhje me qëllimin e dispozitës përkatëse dhe zbatimin e saj.
5. Nëse interpretimi i OST konsiderohet jo i plotë apo joshtrues apo nuk ka dakordësi me interpretimin e OST, subjekti i cili ka kërkuar interpretimin mund të drejtohet rregullatorit për adresimin e çështjes sipas kuadrit rregullator në fuqi.
6. Pavarësisht sa më sipër, subjektet që kundërshtojnë interpretimin e OST për një çështje të caktuar dhe në veçanti përdoruesit, nuk do të pengojnë përmbushjen e funksioneve përkatëse në përputhje me përcaktimet e Kodit të Transmetimit dhe kuadrit përkatës ligjor si dhe nuk do të ndërmarrin veprime apo do të refuzojnë kryerjen e tyre duke cënuar sigurinë dhe funksionimin e sistemit të transmetimit.
7. Përdoruesit që kanë interpretime të ndryshëm në lidhje me dispozitat e kodit, do të zbatojnë kodin përfshirë dispozitën për të cilën nuk ka dakordësi si dhe interpretimin përkatës nga OST deri në një vendim përfundimtar të rregullatorit në lidhje me mosmarrëveshjen.

Neni 6. Monitorimi dhe zbatimi i Kodit të Transmetimit

1. Kodi i Transmetimit është i detyrueshëm për OST, të gjithë përdoruesit e sistemit të transmetimit si dhe çdo subjekt apo palë të tretë e cila ndërvepron me OST dhe sistemin e transmetimit në ndonjë rrethanë apo çështje të caktuar.
2. Të gjithë përdoruesit janë të detyruar të zbatojnë urdhrat dhe udhëzimet e lëshuara nga OST si dhe të kërkojnë miratimin nga OST për kryerjen e veprimeve operacionale, veçanërisht për veprime që lidhen me ndryshimin e regjimit të punës së sistemeve të tyre, në përputhje me dispozitat përkatëse të përcaktuara në kod.
3. OST monitoron zbatimin e Kodit të Transmetimit nëpërmjet kryerjes së inspektimeve, testimit të sistemeve dhe proceseve apo mbledhjes së informacionit të nevojshëm nga përdoruesit e sistemit të transmetimit për të mbikëqyrur zbatimin e Kodit të Transmetimit nga këta përdorues.
4. OST ka të drejtë të kërkojë nga përdoruesi dhe ky i fundit duhet ti sigurojë OST të gjitha informacionet e nevojshme, përfshirë dhe aksesin në pronën dhe dokumentacionin e përdoruesit për të hetuar pajtueshmëritë e sistemeve dhe praktikave të tij me Kodin e Transmetimit.
5. Përdoruesi i sistemit të transmetimit që dështon në zbatimin e ndonjë dispozite të Kodit të Transmetimit, informon menjëherë OST për rastin dhe arsyet e dështimit.
6. Bazuar në të dhënat e disponueshme, gjetjet nga monitorimet apo informacion i përcjell nga përdoruesi, OST verifikon dhe vlerëson pajtueshmërinë e përdoruesit me këtë kod.
7. Në çdo rast papajtueshmërie, OST paralajmëron përdoruesin dhe informon rregullatorin për:
 - a. përshkrimin e papajtueshmërisë së konstatuar;
 - b. informacionin/shpjegimin e përdoruesit në lidhje me papajtueshmërinë e konstatuar;
 - c. afatet kohore të nevojshme për zbatimin e detyrimeve nga përdoruesi, të domosdoshme për të zgjidhur situatën e papajtueshmërisë me dispozitat e kodit.
8. Rastet e përsëritura të papajtueshmërisë, të konstatuara nga OST gjatë kryerjes së funksioneve të saj apo të raportuara nga përdoruesi dhe për të cilat nuk janë marrë masa për eliminimin e tyre, apo për të cilat nuk ka një vendim për derogim nga rregullatori raportohen nga OST tek rregullatori me propozimin për penalizim sipas legjislacionit në fuqi, deri në de-energizimin apo shkëputjen e lidhjes së përdoruesit përkatës nga sistemi i transmetimit.
9. Një përdorues i cili në mënyrë të përsëritur nuk zbaton dispozitat e kodit, mban të gjitha përgjegjësitë dhe pasojat e de-energizimit apo shkëputjes së lidhjes, përfshirë koston

e dëmtimeve dhe kompensimin e pasojave për OST dhe të tretë si dhe çdo lloj detyrimi tjetër që rrjedh nga dispozitat e këtij kodi dhe/apo legjislacionit në fuqi.

10. OST përgatit një raport të detajuar vjetor në lidhje me zbatimin e Kodit të Transmetimit dhe pajtueshmërinë, bazuar në gjetjet e saj nga monitorimet si dhe informacionet nga përdoruesit, i cili i paraqitet rregullatorit brenda muajit janar të vitit në vijim.

Neni 7. Aktiviteti dhe pronësia e Operatorit të Sistemit të Transmetimit

1. OST ushtron veprimtarinë e tij i ndarë nga aktivitetet e tjera në sektorin e energjisë elektrike, si prodhimi, shpërndarja, tregtimi dhe furnizimi me energji elektrike, në përputhje me parimet dhe kërkesat e përcaktuara në ligj.
2. OST ka në pronësi sistemin e transmetimit të energjisë elektrike, që përfshin linjat 400 kV, 220 kV dhe 110 kV, nënstacionet e transformimit të energjisë elektrike me nivele të transformimit të tensionit të lartë 400 kV, 220 kV dhe zbarat 110 kV në të gjitha nënstacionet 110/TM kV, deri në pikën e matjes së energjisë në anën 110 kV të transformatorëve 110/TM kV, përfshirë pajisjet kyçëse/shkyçëse të linjave 110 kV.
3. OST operon infrastruktura të tjera të ngjashme të këtij niveli tensioni, të cilat nuk janë në pronësi të tij, që shërbejnë për lëvrimin e energjisë tek operatori i shpërndarjes dhe/ose klientët e lidhur direkt me sistemin e transmetimit.

Neni 8. Akses reciprok dhe siguria teknike

1. Përdoruesit i garantojnë OST të drejtën për hyrjen fizike në objektet e tyre dhe dokumentacionin teknik përkatës, si dhe lehtësira të tjera të nevojshme për kryerjen e shërbimeve të ndryshme në zbatim të përgjegjësisë të OST.
2. OST dhe përdoruesit kanë detyrim për lejimin reciprok të hyrjes së personelit në pronësitë përkatëse, sipas një liste personash të autorizuar, për të kryer punime në pronësitë përkatëse të palëve.
3. OST dhe përdoruesit përcaktojnë në marrëveshjen e lidhjes ose kur është e nevojshme me marrëveshje të veçanta një listë të pajisjeve në pronësi të njërës palë, të instaluar në pronësinë e palës tjetër (p.sh. pajisjet e matjes, të telekomunikacionit, SCADA, kabllot e fuqisë etj.) përfshirë informacionin teknik të nevojshëm të instalimit sipas rastit, si dhe planimetritë e pronësisë, vendndodhjes së pajisjeve dhe rrugëve të kalimit.
4. OST dhe përdoruesit janë respektivisht përgjegjës për sigurinë dhe zbatimin e rregullave të sigurimit teknik gjatë ushtrimit të funksioneve të tyre përfshirë rastet kur punojnë brenda pronësive të palës tjetër.
5. Pajisjet/grup pajisjesh vihen në punë dhe operim pasi palët konfirmojnë përfundimin e punimeve dhe shërbimeve dhe respektimin e masave të sigurimit teknik në përputhje me normave dhe rregullat në fuqi të sigurimit dhe shfrytëzimit teknik.

Neni 9. Komunikimi ndërmjet OST dhe përdoruesve

1. Të gjithë komunikimet ndërmjet OST dhe përdoruesve do të bëhen me shkrim ndërsa komunikimet verbale do të pasqyrohen me shkrim sa më shpejt. Aty ku kodi specifikon dhënien e informacioneve me shkrim ose konfirmim me shkrim, çdo lloj mjeti i transferimit elektronik që lejon marrësin ta ruajë këtë informacion, si posta elektronike, mesazhet kompjuterike të sistemit SCADA, telefaksi, e përmbushin këtë dispozitë të komunikimit me kusht që të garantohej siguria e informacionit dhe ruajtja e fshehtësisë, në përputhje me kuadrin ligjor në fuqi.

Neni 10. Konfidencialiteti

1. OST ka të drejtë të marrë, përpunojë dhe ruaj informacion dhe të dhëna nga përdoruesit, me qëllim kryerjen e funksioneve të ngarkuara me ligj, duke zbatuar parimet e konfidencialitetit.
2. OST nuk publikon dhe nuk u jep palëve të treta informacionet dhe të dhënat në zotërim, pa miratim me shkrim të zotëruesit të informacionit, përveç rasteve kur kjo kërkohej nga kuadri ligjor në fuqi.
3. Të dhënat dhe informacionet e shkëmbyera për një qëllim të caktuar duhet të përdoren vetëm për atë qëllim, përveç rasteve kur të dyja palët japin miratim për përdorimin e tyre për një qëllim tjetër. OST lirohet prej detyrimeve sipas këtij neni kur të dhënat duhet të publikohen ose nëpërmjet raportimit të rregullt ose me kërkesë nga institucione bazuar në kuadrin ligjor përkatës.
4. OST, duke respektuar në çdo rast përcaktimet e detyrimit të shërbimit publik, apo ndonjë detyrim tjetër ligjor për dhënien e informacionit, ruan konfidencialitetin e informacionit të ndjeshëm tregtar, të siguruar gjatë ushtrimit të veprimtarisë dhe parandalon përhapjen në mënyrë diskriminuese të informacionit për veprimtarinë e tij, me qëllim që të krijojë avantazh tregtar te një palë tjetër.
5. OST nuk përhap informacionin e ndjeshëm tregtar te çdo i licencuar tjetër, përveçse kur kjo është e nevojshme për kryerjen e një transaksioni tregtar. Për të siguruar respektimin e plotë të rregullave të përhapjes së informacionit dhe ndarjes së veprimtarive, OST zbaton masa që shmangin përdorimin e shërbimeve të përbashkëta, të tilla si shërbime të përbashkëta ligjore, përveç funksioneve të thjeshta administrative apo të teknologjisë së informacionit.
6. OST, gjatë kryerjes së veprimtarisë së tij, nuk keqpërdor informacionin e ndjeshëm tregtar të siguruar nga palët e treta, në kuadër të ofrimit apo negocimit të aksesit në sistem.
7. Informacioni i nevojshëm që garanton konkurrencën dhe funksionimin normal të tregut bëhet publik në përputhje me kuadrin rregullator për transparencën e tregut të energjisë.

8. Të dhënat përmbledhëse në lidhje me konsumin, gjenerimin dhe shkëmbimin e energjisë elektrike në nivelin e sistemit të energjisë elektrike, të dhënat mbi ngarkesën e sistemit si dhe informacioni për funksionimin e sistemit të transmetimit, përfshirë informacionin për shqetësimet dhe situatat e tjera emergjente nuk konsiderohen si konfidenciale.
9. OST shkëmben të dhëna përkatëse me operatorët fqinj, të cilat mund të përfshijnë të dhëna tregtare konfidenciale ose të ndjeshme. Për të parandaluar keqpërdorimin eventual të këtyre të dhënave, OST nënshkruan me operatorët fqinj marrëveshje për konfidencialitetin e të dhënave në dispozicion, ku të dhëna të tilla përcaktohen si konfidenciale dhe palët marrin përsipër detyrimin të respektojnë konfidencialitetin e tyre.

Neni 11. Ngjarjet e paparashikuara

1. OST ka të drejtë të marrë masa emergjente në rast të ndodhjes së ngjarjeve që nuk janë parashikuar në dispozitat e këtij kodi, ose ndodhja e të cilave ishte e pamundur të parandalohet dhe efekti i ngjarjeve të tilla mund të provokojë ndryshimin e kushteve teknike për shfrytëzimin e sistemit të transmetimit dhe të çojë në pasoja për OST dhe përdoruesit e sistemit të transmetimit.
2. OST informon rregullatorin dhe palët që preken nga situata ose ngjarja e paparashikuar, sa më shpejt që të jetë e mundur.
3. Në rast ngjarjesh të paparashikuara OST përcakton veprimet që ndërmerren në funksion të ruajtjes së sigurisë operationale të sistemit elektroenergjetik dhe të përmbushjes së funksioneve të caktuara me ligj, në përputhje me rrethanat e krijuara dhe përdoruesit kanë detyrimin të respektojnë udhëzimet e OST.
4. OST, në rrethana të veçanta të paparashikuara në këtë kod, të cilat mund të çojnë në cenimin e sistemit të transmetimit, sigurisë apo të përdoruesve, vepron vendosmërisht për të bërë të mundur operimin e sistemit të transmetimit, pavarësisht nga kundërshtitë nga përdoruesit apo të tretë.
5. OST harton një raport për ngjarjen e paparashikuar dhe zbatimin e masave për adresimin e ngjarjes së paparashikuara si dhe informon në kohën dhe mënyrën e përshtatshme palët dhe në veçanti rregullatorin në lidhje rrethanën që shkaktoi ngjarjet e paparashikuara, masat e marra, veprimet dhe/apo udhëzimet përkatëse të lëshuara, zbatimin e tyre, si dhe efektet dhe pasojat bazuar në rezultatet e analizës dhe vlerësimit të ngjarjes së paparashikuar.
6. Kur sipas analizës së përmendur më lart vlerësohet e nevojshme, OST harton dhe paraqet ndryshimet e nevojshme në kod apo akte të tjera apo kryhen ndërhyrjet e nevojshme si është e përshtatshme.

Neni 12. Dështimi i pajisjeve dhe impianteve

1. Në rast të defekteve ose dështimeve të pjesshëm të një impianti dhe/ose aparati që shoqërohet me mosrespektim të dispozitave të kodit, por që nuk pengon impiantet dhe / ose pajisjet e tjera për të operuar në mënyrë të sigurt, atëherë përdoruesi do të njoftojë menjëherë OST duke paraqitur edhe planin për eliminimin e defektit/dështimit dhe pajtueshmërinë.
2. Përdoruesi dhe OST duhet të sigurojnë se plani sipas pikës së mësipërme do të pengojë përkeqësimin e situatës apo kushteve të operimit të sistemit të transmetimit dhe nuk do të krijoj pasoja për të tretë, për sistemin apo për vetë përdoruesin.
3. Nëse plani i propozuar nuk përmbush kërkesën sa më sipër, OST i kërkon përdoruesit rishikimin e planit në mënyrë të përshtatshme.

Neni 13. Derogimet

1. Nëse përdoruesi nuk mund t'i përmbushë plotësisht dhe/ose pjesërisht kërkesat e kodit është i detyruar të kërkojë dhe aplikojë menjëherë për derogim në lidhje me kërkesën përkatëse sipas kuadrit ligjor në fuqi për procedurat e derogimit .
2. OST zbaton vendimin e rregullatorit në lidhje me derogimin dhe sipas rastit monitoron përmbushjen e tij nga ana e përdoruesit duke informuar rregullatorit në mënyrë të përshtatshme.

Neni 14. Harmonizimi me kërkesat e Kodit të Transmetimit

1. Me hyrjen në fuqi të këtij kodi, OST dhe përdoruesit kanë detyrimin të përmbushin pajtueshmërinë me dispozitat e këtij kodi duke marrë parasysh të gjitha karakteristikat dhe funksionimin e sistemit të transmetimit dhe impianteve të përdoruesve, brenda një afati prej 24 muajsh.
2. Brenda 2 muajsh nga hyrja në fuqi e këtij kodi, OST i kërkon përdoruesve të sistemit të transmetimit të deklarojnë pajtueshmërinë me dispozitat e këtij kodi sipas një formati të përcaktuar nga OST dhe duke ofruar të gjithë informacion mbështetës të nevojshëm për të provuar deklaratimet e tyre.
3. Përdoruesit kanë për detyrim t'i paraqesin OST informacione të plota lidhur me kërkesën sipas paragrafit (2), brenda 2 muajsh pas marrjes së kërkesës.
4. Pas dorëzimit të të dhënave nga përdoruesit, OST kryen monitorime verifikuese kur e vlerëson të nevojshme.
5. Në bazë të informacionit të mbledhur, kur është e nevojshme, brenda 2 muajsh nga verifikimi i pajtueshmërisë, përdoruesit dhe/apo OST përgatisin planet për arritjen e pajtueshmërisë të cilat adresojnë dhe përcaktojnë afatet dhe hapat që ndërmerren për arritjen e pajtueshmërisë së sistemit të transmetimit dhe përdoruesve me dispozitat e këtij kodi.

6. Kur e vlerëson të nevojshme OST udhëzon ndryshime të afateve apo hapave të planit të paraqitur nga përdoruesit.

Neni 15. Periudhat e Forcës Madhore

1. Në periudhat e forcës madhore, dispozitat e kodi të cilat bien ndesh me kushtet dhe aktet e lëshuara në kuadër të forcës madhore, do të trajtohen si përkohësisht të pezulluara për aq kohë sa zgjat forca madhore.

Neni 16. Dispozita kalimtare

1. Brenda 24 muajsh nga hyrja në fuqi e këtij kodi, kur është e nevojshme, OST dhe përdoruesit kanë detyrimin të harmonizojnë të gjitha marrëveshjet, kontratat, terma dhe kushtet e përgjithshme me dispozitat e kodit.
2. Deri në përfundim të afatit sipas paragrafit (1) të këtij neni, rregullat, marrëveshjet dhe kontratat ekzistuese mbeten në fuqi.

KODI I PLANIFIKIMIT

Neni 17. Objekti

1. Objektivi kryesor i planifikimit të sistemit të transmetimit është të sigurojë zhvillimin e duhur të sistemit të transmetimit në terma afatmesëm dhe afatgjatë i cili duhet të ketë në konsideratë kriteret kryesore të mëposhtme:
 - a. Të garantojë operimin e sigurtë të sistemit;
 - b. Të ofrojë një nivel të lartë të sigurisë së furnizimit me energji elektrike;
 - c. Të kontribuojë në një zhvillim të qëndrueshëm;
 - d. Lehtësojë lidhjen me sistemin e transmetimit për të gjithë pjesëmarrësit e tregut të energjisë elektrike;
 - e. Të sigurojë zhvillimin dhe funksionimin e duhur të tregut të brendshëm të energjisë elektrike;
 - f. Të rrisë efikasitetin e përdorimit të rrjetit.
2. Kodi i Planifikimit specifikon dhe përcakton normat (standartet, kushtet, kriteret, afatet kohore) për planifikimin e zhvillimit të sistemit të transmetimit nga OST.
3. Përdoruesit e rrjetit të transmetimit bëjnë planifikimin e zhvillimit ose modifikimit të rrjeteve të tyre në koherencë me përgatitjen e Planit të Zhvillimit Afatgjatë dhe Afatmesëm të sistemit të transmetimit të OST.

4. Planifikimi sipas dispozitave të kodit, shkëmbimi i informacionit të nevojshëm për planifikimin, përgjegjësitë për planifikimin dhe zhvillimin e sistemit të transmetimit dhe standardet e përcaktuara në këtë kod janë të detyrueshme për përdoruesit dhe pjesëmarrësit e tregut të energjisë elektrike.
5. Planifikimi i zhvillimit të sistemit të transmetimit (pikat e lidhjes në kufijtë e pronësisë, linjat dhe/ose pajisjet, nënstacionet) dhe atij elektroenergjetik në tërësi merr në konsideratë por pa u kufizuar, faktorët dhe kushtet e mëposhtme:
 - a. Rikonfigurimin, rikonstruksionin apo optimizimin e pjesëve ekzistuese të sistemit të transmetimit; zhvillimin/modifikimin e sistemit/objektit të përdoruesve; lidhjet e përdoruesve të rinj; zgjerimin, rritjen e kapacitetit dhe ruajtjen e standardeve të sigurisë në përputhje me rritjen e parashikuar të kërkesës për energji elektrike dhe/apo futjen në punë të një elementi të ri në sistem;
 - b. Legjislacionin dhe kuadrin rregullator kombëtar;
 - c. Politikat dhe objektivat e Komunitetit të Energjisë, BE dhe organizatave të tjera me fokus energjinë elektrike në të cilat Shqipëria aderon apo ka detyrime për respektimin e politikave dhe objektivave;
 - d. Sigurinë e njerëzve dhe të infrastrukturës energjetike;
 - e. Ligjet, rregulloret dhe kërkesat mjedisore të infrastrukturave të sektorit të energjisë elektrike;
 - f. Sigurimin e transparencës në procedurat e aplikuara;
 - g. Efikasiteti ekonomik;
 - h. Efektin e përbashkët të një sërë zhvillimesh si këto të përmendura më lart.
6. Planifikimi i zhvillimit të sistemit të transmetimit duhet të jetë në koordinim me Planin Dhjetë Vjeçar të Zhvillimit të Rrjetit Evropian ENTSO-E (TYNDP), dokumente të tjera të ENTSO-E si Planet Rajonale të Investimeve (RgIP), perspektivën e sistemit të transmetimit dhe Parashikimit të Mjaftueshmërisë (AF) si dhe përcaktimet e ratifikuara nga Rregullorja KE 714/2009.

Neni 18. Zbatimi i Kodit të Planifikimit

1. Kodi i Planifikimit do të zbatohet qartësisht nga OST dhe përdoruesit e sistemit të transmetimit aktual dhe të perspektivës si vijon:
 - a. Modulet gjeneruese të lidhura në sistemin e transmetimit, konform këtij kodi dhe vendimit të ERE nr.129, dt.04/06/2018;
 - b. Objektet e shpërndarjes të operatorit të sistemit të shpërndarjes konform këtij kodi dhe vendimit të ERE nr.128, dt.04/06/2018;

- c. Objektet e kërkesës të lidhur në sistemin e transmetimit, konform këtij kodi dhe vendimit të ERE nr.128, dt.04/06/2018;
- d. Sistemet HVDC të lidhur me sistemin e transmetimit konform këtij kodi dhe vendimit të ERE nr.127, dt.04/06/2018;
- e. Pronarët e linjave dhe interkonjeksioneve;
- f. Furnizuesit;

Neni 19. Kriteret e planifikimit

1. OST dhe përdoruesit e sistemit të transmetimit do të planifikojnë zhvillimin e sistemeve/objekteve të tyre në përputhje me kriterin (N-1) të sigurisë operationale, në baza deterministe pa kufizime, justifikime/argumentime financiare, duke marrë në konsideratë modelin më pak të favorshëm të profilit të gjenerimit brenda kufizimeve përkatëse, ndërsa për situata më pak të mundshme (N-2) do të përdoret një model mesatar.
2. Llogaritjet do të kryhen për jetëgjatësi tipike të projektit prej 35 vjetësh, përveç kur diktohet ndryshe nga jetëgjatësia e impiantit apo jetëgjatësia e projektit.
3. Qëndrueshmëria kalimtare nuk duhet të cënohet në kushtet e veprimit me sukses të mbrojtjes pas një defekti/lidhje të shkurtër njëfazore si dhe në kushtet e qarkut të shkurtër tre-fazor apo defekti në zbarë, i shkyçur brenda kohës normale të veprimit të mbrojtjes, pa dëmtime në sistemin elektroenergjetik.
4. Kriteret e kostos më të ulët ekonomike do të zbatohen në kushtet kur planifikohet lidhja e përdoruesve të rinj në sistem dhe kur planifikohen investime në drejtim të përmirësimit të besueshmërisë dhe/ose cilësisë së furnizimit për të siguruar arritjen e kufijve apo objektivave të përcaktuara, si dhe për të përcaktuar dhe/ose verifikuar nivelin e dëshiruar të rezervës së sistemit dhe/ose pajisjeve të tij.
5. Planifikimi do të marrë në konsideratë vlerën e ngarkesës dhe gjenerimit në vendet fqinje, reduktimin e kostove të shërbimeve me cilësi, udhëzimet e rregullatorit, të dhënat historike mbi ndërprerjet, reduktimin e ngarkesës, kufizimet e sistemit dhe cilësinë e furnizimit për treguesit e pa përmbushur.
6. Planifikimi afatgjatë i kryer nga OST do të zbatojë dhe kriteret që lidhen me sigurimin e qëndrueshmërisë afatgjatë në ofrimin e shërbimit, të cilat konsistojnë në:
 - a. Të drejtën e servitutit/shpronësimit;
 - b. Zëvendësimin e aseteve në funksion të planit të menaxhimit të ciklit të jetës së aseteve në përputhje me praktikën e mira të menaxhimit të aseteve;
 - c. Projektet e zgjerimit dhe fuqizimit të sistemit të transmetimit të cilat nuk mund të justifikohen me kriterin (N – 1).

Neni 20. Planifikimi i Zhvillimit Afatgjatë (10 vjeçar) i Sistemit të Transmetimit

1. OST harton një Plan Afatgjatë 10 vjeçar të zhvillimit të sistemit të transmetimit në konsultim me palët e interesuara dhe e paraqet për miratim në ERE. Ky plan afatgjatë 10 vjeçar i zhvillimit koordinohet dhe me Planin Afatgjatë 10 vjeçar të ENTSO-E (TYNDP), duke zbatuar kriteret dhe metodologjitë e tij për planifikimin afatgjatë të sistemit të transmetimit.
2. OST do të kryejë analizën kosto-përfitim të projekteve që kanë një ndikim të rëndësishëm në zhvillimin e sistemit të transmetimit sipas “Metodologjisë së Vlerësimit Kosto-Përfitim të Projekteve të Sistemit të Transmetimit” të hartuar nga OST dhe miratuar nga rregullatori.
3. Planin afatgjatë 10 vjeçar i zhvillimit të sistemit të transmetimit do të përditësohet çdo 2 vjet. Ky përditësim, përveç të tjerash, do të lejojë që përdoruesit të bëjnë planifikimet për zgjerimin dhe zhvillimin e sistemeve/objekteve të tyre.
4. Çdo përdorues i sistemit të transmetimit duhet ti japë OST informacionin dhe të dhënat strukturore që kanë të bëjnë me sistemin/objektin e tij si dhe çdo informacion apo të dhënë tjetër të kërkuar nga OST të nevojshme për procesin e planifikimit.
5. Të dhënat që do ti dërgohen OST nga përdoruesit e sistemit të transmetimit do të jenë në formatet e përcaktuara nga OST në aneksin 1 të këtij kodi.

Neni 21. Planifikimi dhe zhvillimi i sistemit të transmetimit

1. Planifikimi i gjenerimit, sistemit të shpërndarjes, ngarkesës konsumatore dhe furnizuesve të energjisë, do të bëhen bazuar në Planin Afatgjatë 10 vjeçar të Zhvillimit të Sistemit të Transmetimit.
2. Planin afatgjatë i zhvillimit do të përfshijë parashikimet për:
 - a. kërkesën për energji elektrike;
 - b. ngarkesën në MW;
 - c. ngarkesën maksimale dhe minimale në sistemin elektroenergjetik;
 - d. kapacitetet shtesë të gjenerimit;
 - e. linjat dhe kapacitetet transmetuese;
 - f. nënstacionet dhe kapacitetet transformuese të tyre, humbjet teknike të energjisë elektrike në sistemin e transmetimit;
 - g. kërkesat për lidhje të përdoruesve me sistemin e transmetimit në bazë të informacionit të zotëruar;

- h. parametrat e tjerë të rëndësishëm të sistemit të transmetimit.
- 3. Plani afatgjatë përmban dhe planifikimin e zhvillimit të interkonjeksioneve me rrjetin rajonal për:
 - a. nevoja të eksporteve dhe importeve;
 - b. rritjes së sigurisë operationale;
 - c. reduktimin e kufizimeve të energjisë elektrike të pa furnizuar;
 - d. rritjen e aksesit të përdoruesve të sistemit të transmetimit si dhe
 - e. eficientë të tregut të energjisë elektrike.
- 4. OST do të vlerësojë nevojat për energji elektrike bazuar në të dhënat e Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes dhe përdoruesve të tjerë të sistemit të transmetimit. Megjithatë, OST kryen edhe analiza studimore të caktuara të përcaktimit të nevojave për energji elektrike dhe ngarkesave, bazuar në të dhënat historike që OST disponon.
- 5. Operatori i Sistemit të Shpërndarjes mbi bazën e analizës së detajuar të ngarkesës për të gjithë kategoritë e përdoruesve të vet, do të paraqesë në OST kërkesat dhe nevojat e tij për zgjerim, zhvillim të sistemit dhe ngarkesës. Në mënyrë të ngjashme do të veprojë në të gjithë përdoruesit e tjerë të sistemit.
- 6. Përdoruesit e sistemit të transmetimit dhe Operatori i Sistemit të Shpërndarjes janë përgjegjës për dhënien e informacionit të detajuar teknik sipas formatit të të dhënave në aneksit 1, përfshirë çdo përdorues të lidhur në sistemin e shpërndarjes dhe që mund të ketë ndikim të veçantë në sigurinë operationale.
- 7. Të dhënat do të vihen në dispozicion OST nga përdoruesit sipas afateve të përcaktuara nga OST në mënyrë që lejon përdorimin e tyre për hartimin e planit afatgjatë. OST duhet të informohet në mënyrë të duhur për çdo ndryshim të konsiderueshëm të të dhënave në parashikimet e dorëzuara.
- 8. OST do të vlerësojë humbjet teknike të energjisë elektrike në përqindje dhe në vlerë për sistemin e transmetimit në tërësi dhe elemente të veçantë si më poshtë:
 - a. Duke u bazuar në vlerësimin e humbjeve të fuqisë në pikun (max) e ngarkesës në sistemin e transmetimit. Ky vlerësim do të kryhet nga analizat dhe studimet e shpërndarjes së flukseve të fuqisë me ndihmën e programeve kompjuterike të përshtatshme;
 - b. Duke kryer analiza dhe studime pilot në elemente të veçantë të sistemit të transmetimit dhe me anën e matjes së energjisë elektrike në të dy anët e elementit përkatës në përputhje me standardet dhe rregullat përkatëse të Kodit të Matjes.

- c. Në përputhje me shtrirjen e implementimit të sistemit SCADA dhe teknologjive të tjera të avancuara, OST do të kryej vlerësimin dhe parashikimin e humbjeve duke aplikuar teknologjinë e rrjetave neurale, bazuar në të dhëna mbi gjenerimin, ngarkesat, flukset dhe shkëmbimet e energjisë, faktorët konstruktive të elementeve të sistemit dhe topologjinë e tij.
9. OST merr në konsideratë edhe dinamikat e zhvillimit ekonomik të vendit (në bazë të parashikimit të rritjes së produktit kombëtar bruto, investimeve, punësimit dhe konsumit), ndryshimin e konsumit të energjisë elektrike në sektorë të ndryshëm të ekonomisë, shkallën aktuale dhe të pritshme të përdorimit të gazit natyror në vend, në mënyrë që të krijojë lidhjen mes zhvillimit të ekonomisë dhe kërkesës për energji elektrike.
10. OST merr në konsideratë edhe zhvillimin e projekteve ekzistuese dhe të reja të planifikuara nga operatorë e sistemeve fqinjë të transmetimit.

Neni 22. Planifikimi i gjenerimit dhe sistemit të shpërndarjes

1. Çdo prodhues i energjisë elektrike duhet të hartojë dhe të paraqesë një plan afatmesëm (çdo 2 vjet) dhe një plan afatgjatë (10 vjeçar) për zhvillimin e sistemit/objektit të tij duke integruar çështje të optimizimit të regjimit operativ të sistemit elektroenergjetik.
2. Operatori i Sistemit të Shpërndarjes në mënyrë të pavarur do të hartojë planin e tij afatgjatë dhe afatmesëm dhe do ta paraqesë në OST, në koherencë të plotë me horizontet kohore përkatëse duke patur parasysh dhe çështjet e optimizimit të sistemit elektroenergjetik.

Neni 23. Modelimet e sistemit të transmetimit për çështjet e planifikimit afatgjatë

1. OST përgatit një bazë të dhënash për krijimin e modeleve të tregut që përmban parametra teknike, ekonomike dhe financiare të gjenerimit, njësive të kërkesës, vlerat e pritshme të rezervës së sistemit, kapacitetet e lejuara kufitare të transmetimit etj., duke mbuluar horizonte të ndryshme kohore sipas specifikave dhe formatit të kërkuar nga ENTSO-E për studimet e mjaftueshmërisë afatmesme dhe afatgjatë të sistemit që ajo realizon.
2. OST përgatit modelet e rrjetit që pasqyrojnë konfigurimin e sistemit të transmetimit sipas formatit, afateve kohore dhe kriterëve të kërkuara nga ENTSO-E.
3. Në varësi të llojit të analizave, modelet e rrjetit ndërtohen me shkallë të caktuara të paraqitjes së detajeve të sistemit dhe mbështeten në një bazë të dhënash të sistemit të elektroenergjetik në një horizont të caktuar kohor, që përmbajnë elementet si vijon:
- a. Topologjia e ndërtimit dhe parametrat e sistemit;
 - b. Informacion mbi njësitë gjeneruese;
 - c. Informacion mbi njësitë e kërkesës;

- d. Mbulimi i horizonteve të ndryshme kohore dhe skenarëve të zhvillimit të sistemit.
4. OST përgatit modelin individual/kombëtar për sistemin e transmetimit që përmban të gjithë elementët me nivele tensioni 110 kV, 150 kV, 220 kV, 400 kV. Modelet ndërtohen në bazë të skenarëve operacional dhe horizonteve kohore të zhvillimit të ndryshëm, në përputhje me qëllimin e analizës dhe studimit për të cilat do të shfrytëzohen.
5. Modeli rajonal përbëhet nga modelet e rrjeteve kombëtare të transmetimit të vendeve të Evropës Jug-Lindore dhe merr parasysh të gjitha projektet rajonale (të përcaktuara në grupin rajonal për planifikimin e sistemeve në Evropën Kontinentale Juglindore të ENTSO-E) dhe ekuivalenti i pjesës tjetër ndërlidhëse të ENTSO-E. Modeli individual/kombëtar për rrjetin e sistemit të transmetimit integrohet në këtë model rajonal.

Neni 24. Përgatitja e skenarëve për planifikimin e sistemit të transmetimit

1. OST përgatit skenarë për planifikimin e zhvillimit në bazë të:
- a. Rritjes së kërkesës (pasiguritë në parashikimin e shpërndarjes dhe kërkesës së OSSH dhe përdoruesve të lidhur në sistemin e transmetimit);
 - b. Vendndodhjes dhe fuqisë së instaluar të gjeneruesve të rinj;
 - c. Ndryshimit të kushteve hidrologjike që shkaktjnë ndryshime në importin/eksportin e energjisë elektrike;
 - d. Kapaciteteve rajonale tranzit NTC në drejtime të ndryshme të linjave të interkoneksionit;
 - e. Integritetit të burimeve të rinovueshme të energjisë.

Neni 25. Studimet për planifikimin e sistemit të transmetimit

1. OST harton planin afatgjatë të zhvillimit të sistemit të transmetimit duke marrë në konsideratë edhe planifikim-zhvillimet të sistemeve/objektet e përdoruesve të sistemit të transmetimit bazuar në:
- a. Studimet për shpërndarjen e flukseve të fuqisë;
 - b. Studimet dhe analizat për lidhjet e shkurtra në nyjet dhe degët e sistemit;
 - c. Studimet për qëndrueshmërinë statike dhe dinamike të sistemit elektroenergjetik;
 - d. Studimet mbi energjinë e mosfurnizuar, për sasinë dhe koston e saj;
 - e. Studime për qëndrueshmërinë e tensioneve;

- f. Studimet për regjimet optimale të punës në sistemin elektroenergjetik të vendit;
- g. Studimet për regjimin optimal të flukseve tregtare të energjisë elektrike në rrjetin e transmetimit.
- h. Studimet për perspektivën afatmesme dhe afatgjatë të mjaftueshmërisë së sistemit.

Neni 26. Analiza e mjaftueshmërisë

1. Në kuadër të studimeve të hartuara nga ENTSO-E, OST realizon në përputhje me metodologjinë e përcaktuar nga ENTSO-E, analizën e mjaftueshmërisë së sistemit për perspektivën afatmesme dhe afatgjatë të zhvillimit të rrjetit.
2. Analiza e mjaftueshmërisë realizohet duke përdorur modelet e tregut të krijuara në përputhje me përcaktimet e kodit dhe duke shfrytëzuar programet llogaritëse kompjuterike të dedikuara.
3. OST realizon analizën e mjaftueshmërisë duke shfrytëzuar të dhënat më të fundit të disponueshme rreth:
 - a. Parametrave tekniko-ekonomike të njësive gjeneruese ekzistuese dhe perspektive;
 - b. Profilin e pritshëm të ngarkesës totale në sistem;
 - c. Profilin e mundshëm të faktorëve orarë të shfrytëzimit të burimeve të rinovueshme të energjisë;
1.
 - d. Nivelin aktual dhe të pritshëm të kërkesës së sistemit për rezerva të fuqisë aktive;
 - e. Kapacitetet transmetuese ndërkufitare të rrjetit të transmetimit;
 - f. Disponueshmërinë e pritshme të njësive të gjenerimit (remonte të parashikuara ose jo);
4. Analiza e mjaftueshmërisë afatgjatë kryhet në bazë deterministike ose probabilitare, duke simuluar regjimet e mundshme për çdo orë të secilit vit të analizuar, duke pasqyruar kështu karakterin probabilitar të kërkesës orare për energji elektrike dhe të profilit të gjenerimit të burimeve të rinovueshme të energjisë.
5. OST vlerëson për çdo rast mjaftueshmërinë e gjenerimit dhe sistemit të transmetimit për plotësimin e kërkesës totale të vendit në përputhje me kriteret e sigurisë së operimit të rrjetit dhe vlerëson probabilitetin, kohëzgjatjen dhe energjinë e mosfurnizuar për rastet e mundshme të mungesës së mjaftueshmërisë në sistem.

6. Mjaftueshmëria afatmesme dhe afatgjatë vlerësohet në përputhje me skenarët e përgatitur nga OST për planifikimin e zhvillimit të rrjetit të transmetimit sipas kërkesave të Nenit 20.
7. Në rastet e kryerjes së analizës kosto-përfitim të projekteve me impakt të konsiderueshëm në zhvillimin e rrjetit të transmetimit, OST shfrytëzon analizën e mjaftueshmërisë afatgjatë për të identifikuar dhe vlerësuar indikatorë shtesë të impaktit të projektit, në përputhje me udhëzimet e metodologjisë kosto-përfitim të përcaktuar nga ENTSO-E.

Neni 27. Koordinimi i planifikimit të zhvillimit të sistemit të transmetimit

1. OST do të koordinojë planifikimin e përdoruesve të sistemit të transmetimit bazuar në të dhënat e planifikimit sipas aneksit 1, në mënyrën dhe horizontet kohore të përshkruara në Kodin e Transmetimit.
2. OST do të verifikojë vlefshmërinë dhe do të modifikojë planet, nëse është e nevojshme, pas studimit dhe analizës së metodologjisë, krahasimit me të dhënat faktike dhe historike dhe në koherencë me metodologjitë e planifikimit afatgjatë të ENTSO-E me qëllim konsolidimin dhe paraqitjen e Planit Afatgjatë të integruar për të gjithë përdoruesit dhe pjesëmarrësit e tregut të energjisë elektrike.

Neni 28. Miratimi i planit afatgjatë të zhvillimit të rrjetit

1. Drafti i planit të zhvillimit afatgjatë të rrjetit i hartuar nga OST, i paraqitet rregullatorit për shqyrtim dhe miratim.
2. Plani afatgjatë i zhvillimit të rrjetit do të bëhet i detyrueshëm për zbatim për OST, të licencuarit, përdoruesit e sistemit të transmetimit dhe aplikuesit për lidhje në këtë sistem pas miratimit nga rregullatori.
3. Modelet, parashikimet dhe konkluzionet kryesore të studimit të OST paraqiten në institucionet përkatëse në mënyrë që të integrohen si pjesë e planit të investimit rajonal të EJR (RgIP-Plani i Investimeve Rajonale për Evropën Juglindore), Planin Dhjetëvjeçar për Zhvillimin e Rrjetit të Transmetimit ENTSO-E (TYNDP).
4. OST do të përgatisë planin e investimeve në sistemin e transmetimit, bazuar në planin afatgjatë të zhvillimit i cili duhet të rishikohet për çdo vit dhe në përputhje me kriteret e përcaktuara në vendimin e ERE Nr. 135, datë 06.09.2017 për “Procedurat e Paraqitjes dhe Miratimit të Planit të Investimeve nga Operatorët e Transmetimit dhe Shpërndarjes së Energjisë Elektrike”.
5. OST do të rishikojë prioritetin e implementimit të projekteve, mbështetur në planin afatgjatë të zhvillimit të sistemit të transmetimit, që lidhen me fuqizimin e këtij sistemi dhe në përputhje me nevojat dhe kërkesat potenciale të përdoruesve të sistemit të transmetimit.

6. OST publikon planin afatgjatë të zhvillimit të sistemit të transmetimit brenda 30 ditëve nga miratimi në ERE në faqen e saj web .

Neni 29. Të dhëna të përgjithshme të planifikimit të siguruara nga OST

1. Të dhënat e sistemit të transmetimit konsistojnë në paraqitjen e sistemit të transmetimit ekzistues dhe sistemit të transmetimit të planifikuar për zhvillim në të ardhmen, ashtu si përshkruhet në planin e afatgjatë dhe afatmesëm të zhvillimit. Të dhëna të tilla përfshijnë:
 - a. Skemën e planimetrisë të sistemit të transmetimit të paraqitur në hartën gjeografike të shtetit që tregon elementet ekzistues të sistemit të transmetimit dhe ato të planifikuara. Harta gjeografike dhe skema e rrjetit (përfshirë formatin e digjitalizuar) duhet të jetë me shkallën e duhur për të lejuar paraqitjen e qartë të detajeve të nevojshme;
 - b. Skemën elektrike një fazore të rrjetit të sistemit të transmetimit që tregon elementët ekzistues të rrjetit dhe ato të planifikuara si dhe pikat përkatëse ku janë lidhur apo do të lidhen gjeneruesit.
2. OST, me kërkesë të përdoruesit të sistemit të transmetimit apo çdo pale të tretë të interesuar, jep informacione dhe të dhëna në lidhje me një pjesë të sistemit të transmetimit, që t'iu krijojë atyre mundësi, akses për lidhjen dhe përdorimin e sistemit të transmetimit.
3. Nëse kërkohet, OST gjithashtu do të ofrojë studimet, raportet dhe analizat e veta mbi gjendjen e pjesës së sistemit të transmetimit të specifikuar në kërkesën përkatëse.

Neni 30. Kostoja e të dhënave dhe e informacionit

1. OST ka të drejtë t'u kërkojë përdoruesve të sistemit të transmetimit pagesë për të dhënat apo informacionin për sistemin e transmetimit dhe do të informojë përdoruesin për këtë kosto brenda 15 ditëve pas marrjes së kërkesës specifike nga përdoruesi i sistemit të transmetimit. Të dhënat e sistemit të transmetimit do të jepen brenda 2 muajve pas kërkesës së përdoruesit, në varësi të natyrës dhe kompleksitetit të të dhënave të kërkuara.
2. Kostot për dënimin e informacionit për përdoruesit duhet të llogariten nga OST sh.a. në mënyrë transparente dhe të publikohen në faqen web të OST sh.a. Për këtë qëllim OST sh.a. do të marrë masa për të krijuar një rubrikë të vecantë në faqen e vet web, ku të bëjë publike kostot dhe mënyrën e llogaritjes së tyre, për përfituesin e informacionit për palet e treta.

Neni 31. E drejta e OST për rezervim e të dhënave dhe informacionit

1. OST do të ketë të drejtë të mbajë konfidenciale çdo të dhënë të sistemit të transmetimit, nëse në opinionin e arsyetuar nga OST, nxjerrja apo publikimi i këtyre informacioneve do të ndikojë seriozisht në interesin e aktivitetit të biznesit të shoqërisë OST. Megjithatë

OST do të japë një minimum të dhënash kur është e qartë që përdoruesit nuk mund të kryejnë aktivitetin e biznesit të tyre pa këto të dhëna.

2. Të dhënat dhe informacioni i marrë do të trajtohen si konfidencial dhe nuk do të ekspozohet për palët e treta.

Neni 32. Planifikimi për përmirësimin dhe modifikimin e pajisjeve të sistemit

1. Planifikimin për përmirësimin e sjelljes së sistemit elektroenergjitik ekzistues dhe pajisjeve/instalimeve të tij përfshin modifikimin dhe/ose zëvendësimin total të pajisjeve/instalimeve duke kryer një seri punimesh, por pa ndërhyrë në pajisjen kryesore.
2. Objektivat e planeve të tilla që përfshijnë investime të vogla, janë: përmirësimi i sjelljes së pajisjeve, i cilësisë dhe shkallës së sigurisë së furnizimit me energji elektrike, i qëndrueshmërisë statike dhe dinamike të sistemit, i sigurisë operacionale të sistemit, i kriterit ekonomik, i reduktimit të humbjeve të energjisë elektrike dhe përmirësimit të treguesve të shërbimit të sistemit të transmetimit, i përmirësimit të standardeve të sigurisë së jetës njerëzore dhe pajisjeve, i përmirësimit mjedisor.
3. Të gjitha palët në bashkëpunim me OST, identifikojnë zonat ku do të kryhen ndërhyrjet modifikuese duke kryer investime të cilat do të përmirësojnë cilësinë dhe/ose sasinë e përfitimeve dhe do të zhvillojnë planet për përmirësimin cilësor dhe bashkëkohor të sjelljes së sistemeve/objekteve të tyre.
4. OST do të zhvillojë programe të përmirësimit të regjimit operacional të sistemit të transmetimit. Ndërhyrjet përkatëse në zonat ku përmirësime të tilla janë planifikuar përcaktohen nga OST kohë pas kohe.

Neni 33. Afatet kohore për planet dy vjeçare të rinovimit dhe modifikimit të përdoruesve

1. Planet dy vjeçare për rinovimin dhe modifikim të përdoruesve të sistemit do ti paraqiten OST deri me 30 Shtator të çdo viti, për dy vitet pasardhës dhe do të përmbajë të dhënat sipas formateve të aneksit 1.
2. Zbatimi i modifikimeve dhe rinovimeve mund të shtyhet me miratim reciprok të palëve. Një palë mund të kërkojë shtyrje afati për arsye teknike ose vështirësi të tjera të qenësishme. Nëse nuk arrihet asnjë marrëveshje ndërmjet palëve për programin e modifikimeve dhe rinovimeve, çështja zgjidhet nga sipas kuadrit ligjor në fuqi.

Aneksi 1

Të dhënat e planifikimit

1. Të dhënat e planifikimit nga përdoruesit e sistemit të transmetimit, do të kategorizohen si më poshtë:
 - a. Të dhëna standarte të planifikimit;
 - b. Të dhëna të detajuara të planifikimit;
 - c. Të dhëna për punimet në proces;
 - d. Të dhëna përfundimtare
2. Në të gjitha rastet të dhënat paraqiten në formatet e përshkruara në kod dhe përndryshe ato shoqërohen me shënimet dhe sqarimet e pershtatshme.
3. Të dhënat dhe informacioni paraqiten fillimisht në kohën/datën e aplikimit për lidhjen e re ose modifikimin e lidhjes ekzistuese apo dhe përdorim të sistemit të transmetimit nga përdoruesit dhe do të përmbajnë vetëm të dhënat standarte të planifikimit, derisa të kërkojnë në mënyrë specifike të dhëna të detajuara të planifikimit nga OST.
4. Pas lidhjes me sistemin e transmetimit, çdo përdorues i sistemit të transmetimit do të paraqesë këto të dhëna deri në 30 shtator të çdo viti, për vitin/vitet pasardhës të planifikimit.
5. Informacioni dhe gjithë të dhënat e paraqitura dhe të marra nga OST, duke u bazuar në Kodin e Planifikimit, janë të detyrueshme dhe do të formojnë bazën për planifikimin e sistemit elektroenergjitik të vendit.
6. Të dhënat e detyrueshme do të trajtohen me nivelin e duhur të konfidencialitetit, në mënyrë që OST të mund ti përfshijë këto të dhëna në sistemin e tij të të dhënave, në pajtueshmëri me dispozitat e këtij Kodi.

Të dhënat standarde të planifikimit

Gjeneruesit

Tipi	TEC; HEC; EOLIK
Emri i aplikuesit	
Personi kontaktues	
Adresa dhe detaje të aplikuesit	
Lidhja	
Pika e lidhjes	Skemë një fazore e lidhjes së propozuar me sistemin e transmetimit
Vendndodhja gjeografike	Zona gjeografike të vendndodhjes së objektit/objekteve në hartë të lexueshme dhe jo më e vogël se formati A3
Tensioni nominal	Niveli i tensionit në pikat e lidhjes me sistemin e transmetimit në kV
Koha e planifikuar për fillimin e operimit	
Kapaciteti gjenerues	
Fuqia aktive nominale e instaluar e gjeneruesit	Fuqia aktive totale për gjeneruesit egzistues. Fuqia për gjeneruesit e rinj sipas fazave të investimit, në MW.

Numri i njësive gjeneruese dhe fuqia aktive e tyre	n x MW
Njesia	
Njësi gjeneruese	Tipi, fuqia aktive nominale
Regjimet e punës	Maksimal, Minimal, Mesatar. Parametrat e punës në regjimet maksimal, minimal, mesatar.
Gjeneratori	Tipi Karakteristika nominale (Sn, Pn në MVA dhe MW) Fuqia minimale që mund të prodhojë gjeneratori (Pmin në MW) Kufijtë e prodhimit të fuqisë reaktive të gjeneratorit (Qmax, Qmin në MVar) Tensioni Nominal (Un në kV) Frekuenca Nominale (fn në Hz) Rryma Nominale e Fazës (In në A) Faktori Nominal i Fuqisë (cosφ) Fuqia e Qarkut të Shkurtër (MVA) Reaktanca sinkrone gjatësore, Xd (në p.u. të MVA) Reaktanca sinkrone tërthore Xq (në p.u. të MVA) Reaktanca Kalimtare Gjatësore, X'd (në p.u. të MVA) Reaktanca Kalimtare Tërthore (X'q në p.u. të MVA) Reaktanca Superkalimtare Gjatësore, X''d (në p.u. të MVA) Reaktanca Superkalimtare Tërthore, X''q (në p.u. të MVA) Reaktanca e Renditjes së kundërt, X2 (në p.u. të MVA) Reaktanca e Renditjes Nulare, X0 (në p.u. të MVA) Rezistenca e Statorit për faze në 75 grade C (Ra në om) Numri i Rrotullimeve nominale nn (rrotullime/min) Momenti i Volantit-GD2 (Tm2) apo Konstantja e Intercise-H (sek) Konstantja mekanike e kohës, T'm (në sek) Konstantja e kohës kalimtare gjatësore për pështjellë të hapur në stator, T'do (në sek) Konstantja e kohës superkalimtare gjatësore për pështjellë të statorit të hapur, T''do (në sek) Konstantja e kohës kalimtare tërthore për qark të hapur (T'qo në sek) Konstantja e kohës superkalimtare tërthore për pështjellë të statorit të hapur, T''qo (në sek) Konstantja e kohës kalimtare gjatësore për pështjellë të statorit të lidhur në të shkurter, T'd (në sek) Konstantja e kohës superkalimtare gjatësore për pështjellë të statorit të lidhur në të shkurtër, T''d (në sek) Konstantja e kohës superkalimtare tërthore për pështjellë të statorit të lidhur në të shkurtër, T''q (në sek)

	Konstantja e kohës e pështjellës së statorit të lidhur në të shkurtër, Ts (ne sek)
	Koeficienti i Lidhjes së Shkurtër (Kc)
	Kërkesa për Fuqi Ndhmëse (Nevojat Vetiake) në MW
	Kurba e Aftësisë së Gjeneratorit
	Kurba e Ngopjes së Qarkut të Hapur
	Kurba e Ngopjes së Lidhjes së Shkurtër
Transformatori i fuqisë i bllokut	Tipi
	Fuqia e plotë Nominale në MVA
	Niveli i Tensionit (HV/LV) në kV
	Rrymat nominale (HV/LV) në A
	Rregullimi i Tensionit (Numri i shkallëve dhe hapat $\pm\%$);
	Tipi i Rregullimit të Tensionit (off-load/on-load)
	Grupi i lidhjes së pështjellave
	Impedanca e lidhjes shkurtër në %
	Humbjet e punimit në ngarkesë në kW
	Humbjet e punimit pa ngarkesë në kW
	Rryma e punimit pa ngarkesë në %
	Lloji i ftohjes (ONAN/ONAF)
Të dhëna për rrjetin TM	Skema e lidhjes së njërive gjeneruese midis tyre në tension të mesëm
	Tensionin nominal të rrjetit TM
	Gjatësitë e linjave lidhëse
	Seksionet e përcjellësve elektrike (kabllorë/ajrore)
Fuqia për nevojat vetiake	Fuqia totale e kërkuar për paisjet vetiake të gjeneruesit në MW dhe MVA
	Fuqia e jashtme totale e kërkuar për Black-Start në MW (nuk aplikohet për gjeneruesit eolik dhe HEC run of river)

Tipi	FOTOVOLTAIK
Emri i aplikuesit	
Personi kontaktues	
Adresa dhe detaje të aplikuesit	
Lidhja	
Pika e lidhjes	Skemë një fazore e lidhjes së propozuar me sistemin e transmetimit në hardcopy dhe në soft
Vendndodhja gjeografike	Zona gjeografike të vendndodhjes së objektit/objekteve në hartë të lexueshme dhe jo më e vogël se formati A3
Tensioni nominal	Niveli i tensionit në pikat e lidhjes me sistemin e transmetimit në kV
Koha e planifikuar për fillimin e operimit	

Tipi i Gjeneruesit Solar	Përshkrimi teknik i gjeneruesit, tipi i tij. Informacion mbi rrezatimin në kWh/m ² në vit. Këndi i Azimuthit. Rendimenti në kWh/kWp (DC) në vit
Kapaciteti gjenerues	
Fuqia totale e Gjeneruesit në MW _p (DC)	Fuqia nominale aktive në MW në pik, sipas fazave të investimit, në MW _p .
Fuqia totale e Gjeneruesit në MW (AC)	Fuqia nominale aktive në MW pas konvertimit DC/AC sipas fazave të investimit
Nr. i njësive gjeneruese/moduleve dhe paneleveve FV sipas ndarjes	
Numri i orëve vjetore të punës	
Njesia	
Karakteristika e gjenerimit	Kurba e prodhimit të energjisë elektrike - ditore
Lloji i modulit dhe kapaciteti në kW (DC)	Maksimal, Minimal, Mesatar. Parametrat e punës në regjimet maksimal, minimal, mesatar.
Karakteristika nominale të modulit	Un në V dhe In në A
Konvertuesi (Inverteri)	Tipi, kapaciteti, tensioni, performanca
Transformatori	Tipi
	Fuqia e plotë Nominale në MVA
	Niveli i Tensionit (HV/LV) në kV
	Rrymat nominale (HV/LV) në A
	Rregullimi i Tensionit (Numri i shkallëve dhe hapat ±%);
	Tipi i Rregullimit të Tensionit (off-load/on-load)
	Grupi i lidhjes së pështjellave
	Impedanca e lidhjes shkurtër në %
	Humbjet e punimit në ngarkesë në kW
	Humbjet e punimit pa ngarkesë në kW
	Rryma e punimit pa ngarkesë në %
	Lloji i ftohjes (ONAN/ONAF)
Rryma e lidhjes së shkurtër trefazore në zbarën e TM në kA	Të jepet kontributi i parkut fotovoltaik në rrymën e lidhjes së shkurtër në nyjen e TM të Nënstacionit ngritës TL/TM
Të dhëna për rrjetin TM	Skema e lidhjes së njësive gjeneruese midis tyre në tension të mesëm
	Tensionin nominal të rrjetit TM
	Gjatësitë e linjave lidhëse
	Seksionet e përcjellësave elektrike (kabllorë/ajrore)
Fuqia për nevojat vetiake	Fuqia totale e kërkuar për paisjet vetiake të gjeneruesit në MW dhe MVA
	Fuqia e jashtme totale e kërkuar për Black-Start në MW

Shenim: Për tipet e Gjeneruesve që nuk përfshihen në tipet me sipër, të dhënat do të paraqiten sipas kërkesave të veçanta të specifikuara nga OST në zbatim të plotë të dispozitave të Rregullores së Komisionit (BE) 2016/631.

Operatori i Sistemit të Shpërndarjes

Zona e shtrirjes gjeografike për shoqërinë e Sistemit të Shpërndarjes dhe plan vendosja për klientët, në hartë	Paraqet zonën gjeografike në të cilën ushtron aktivitetin e biznesit shoqëria e Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes dhe Klientët sipas licensës përkatëse, të paraqitur në hartën shtetërore. Kjo hartë duhet të jetë e lexueshme dhe jo më e vogël se formati A3).
Të dhënat për ngarkesat e tyre	Te dhënat si konsumatorë të energjisë elektrike, në MW, MVA.
Pikat e lidhjes	Skemë një fazore që tregon pikat e lidhjes me sistemin e transmetimit
Tensioni nominal	Niveli i tensionit në pikat e lidhjes me sistemin e transmetimit në kV
Të dhënat e nënstacioneve elektrike	Jepet skema primare e nënstacionit lidhës me rrjetin e transmetimit
	Jepen detajet (fuqia transformuese, konfigurimi i të gjithë elementeve primare dhe sekondare, planimetria, harta, etj.) e nënstacioneve që lidhen direkt me sistemin e transmetimit dhe
Transformatorët e fuqisë	Tipi Fuqia e plotë Nominale në MVA Niveli i Tensionit (HV/LV) në kV Rrymat nominale (HV/LV) në A Rregullimi i Tensionit (Numri i shkallëve dhe hapat $\pm\%$); Tipi i Rregullimit të Tensionit (off-load/on-load) Grupi i lidhjes së pësjtjellave Impedanca e lidhjes shkurtër në % Humbjet e punimit në ngarkese në kW Humbjet e punimit pa ngarkese në kW Rryma e punimit pa ngarkese në % Lloji i ftohjes (ONAN/ONAF)
Detaje të instalimeve kompesuese të instaluar	(kapacitive ose induktive)
Lloji i pajisjes	(statik /dinamik)
Ngarkesën nominale capacitive dhe/ose induktive	brezin i operimit në MVar;
Detajet e çdo kontrolli automatik që mundëson përcaktimin e karakteristikave të operimit	

Ngarkesat

Detaje të ngarkesave që lidhen ne sistemin e transmetimit	Jep emrin e klientit,
	Proçesin teknologjik të punës
	Kërkesën për energji elektrike sipas kontratës
Harta gjeografike e zonës	Tregon zonën ku është vendosur klienti, ngarkesa, si dhe linjat elektrike. Jep hartën dhe planimetrinë e vendit ku parashikohet/është vendosur të realizohet lidhja e objektit. Harta dhe planimetria duhet të jenë të lexueshme dhe në formatin jo më të vogël se A3
Emërtimi i nënstacionit nga i cili furnizohet klienti	Emri i nënstacionit të sistemit të transmetimit
	Linja qe e furnizon
	Gjatësinë e linjës
	Skema e primare e nënstacionit dhe parametrat kryesore të pajisjeve primare, linjat elektrike hyrëse dhe dalje;
	Tensionin e furnizimit
	Faktorin e fuqisë, $\cos\phi$
Detaje të instalimeve kompesuese të instaluar	(kapacitive ose induktive)
Lloji i pajisjes	(statik /dinamik)
Ngarkesën nominale kapacitive dhe/ose induktive	brezin i operimit në MVar;
Detajet e çdo kontrolli automatik që mundëson përcaktimin e karakteristikave të operimit	
Ngarkesat në pikat e lidhjes	Ngarkesat dhe detajet e ngarkesave të vendosura në pikën e lidhjes, në MW
Të dhëna të parashikimit të ngarkesës	
Ndjeshmëria e ngarkesës nga tensioni dhe frekuenca	
Maksimumi i harmonikave të ngarkesës	
Mesatarja dhe maksimumi i disbalancës së fazave të ngarkesës	

Parashikimi i ngarkesës (plotësohen nga operatori i sistemit të shpërndarjes dhe ngarkesa)

Ngarkesa maksimale pik dhe minimum	Profili i ngarkesës sipas kategorive, parashikimi i ngarkesës për çdo kategori të ngarkesës për 10 vitet e ardhshme, planifikimi afatgjatë i kërkesës;
Detaje të metodologjisë dhe baza e të dhënave në të cilën janë bazuar parashikimet	

Parashikimet e ngarkesës	Për çdo kategori dhe në total të ngarkesës për 10 vitet e ardhshme, të shoqëruara me kurbat ditore të ngarkesës të përafëruara
---------------------------------	--

Linjat e transmetimit dhe te perdoruesve (*plotesohen nga te gjithë perdoruesit*)

Emri i linjës	(nënstacioni në fillim të linjës dhe nënstationi në mbarim të linjës)
Tensioni i linjës	(kV)
Gjatësia e linjës	(km)
Përcjellësit e linjës	(Tipi, Seksioni (mm ²))
Parametrat e linjës (në p.u. dhe vlerat Ohmike për km të linjës)	Rezistenca/Induktanca
	Përcjellshmëria/konduktanca (B/2 në p.u. dhe μS)
	Aftësia transmetuese në temperaturë ambiente 20°C (Rryma e lejuar termike në A)
	Përcaktimi i densitetit j-ekonomik në A/mm ²
Tipet e shtyllave që do të përdoren dhe parametrat përkatës	
Terreni ku kalon linja	(informacion mbi terrenin natyror ku kalon linja elektrike)
Harta e linjës	(informacion për topografinë planimetrike të linjës në hartën gjeografike që tregon linjën e propozuar dhe linjat egzistuese)
Koha e vënies në punë	dd/mm/vv

Të dhënat e detajuara të planifikimit

Gjeneruesit

Studimet teknike	Studime për shpërndarjen e flukseve Studime për lidhjet e shkurtra Studime të qëndrueshmërisë statike dhe dinamike Propozim për lidhje me sistemit e transmetimit Numri i linjave, tensioni, pika/pikat e lidhjes Vlerësimi i ndikimit në mjedis
Të dhënat teknike për turbinat dhe burimin primar të energjisë	Karakteristikat kryesore (Tipi i rezervuarit, grafikët e operimit, portat shkarkuese dhe aftësitë e tyre, konsumi i ujit për nivele të ndryshme të rezervuarit) Kaldaja (temperatura e avullit/ presioni i avullit) Lloji i lëndës djegëse, të dhënat kryesore të pompave të furnizimit me ujë dhe të burimit të furnizimit me ujë teknik
Skemë elektrike primare një fazore e Gjeneruesit	
Skemat principiale elektrike të kontroll-monitorimit, mbrojtjes	

rele dhe matjes, telekomunikacionit, SCADA, etj.	
Statusi i neutrit të statorit të gjeneratorëve (i tokëzuar apo jo), skema e tokëzimit dhe vlera e rezistencës së tokëzimit	
Statusi i neutrit të transformatorëve ngritës të fuqisë të gjeneruesit në anën e lidhjes me rrjetin e transmetimit dhe vlerat e rezistencës së tokëzimit	
Detaje të sistemit të kontroll-monitorimit, SCADA lokale e gjeneruesit, telekomunikacioni, RTU (njësia e kontrollit në distance), etj.	
Skemë elektrike primare një fazore e gjeneruesit	
Për pajisjet komutuese ku përfshihen çelsat, ndarësat-thikat e vendosura në pikat e lidhjes	Tensioni nominal (kV)
	Tipi i çelsit, ndarësit-thikës dhe parametrat kryesore të tyre
	Rryma e lidhjes së shkurtër 3 fazore dhe 1 fazore, (kA)
	Të dhënat të pajisjes të rikyçjes automatike dhe tarimet përkatëse
Niveli i izolacionit (kV)	Zbarat
	Pajisjet Komutuese (çelsat, ndarsat-thikat)
	Transformatorët e rrymës dhe tensionit
	Degëzimet e rregullimit të tensionit në transformator
	Përshtjellat e transformatorëve;
Të dhëna të tjera teknike të nevojshme me kërkesë të arsyetuar nga OST, për problemet e operimit, dispecimit, kontrollit të frekuencës, rezervat rregulluese, të rregullimit të tensionit, për Black- Startin, e tjera.	
Parametrat e sistemit të eksitimit dhe rregullatorit automatik të tensionit (RAT)	Tipi i Eksituesit
	Rryma nominale e punës së eksituesit (In në A)
	Tensioni nominal i punës së eksituesit (Un në V)
	Rryma maksimale e eksituesit gjatë kohës kalimtare (Imax. Në A)
	Tensioni maksimal i eksituesit (U max. Në V)
	Përgjigja kalimtare e sistemit të eksitimit (ne sek)

	Karakteristika e përgjigjes së sistemit të eksitimit me lak të hapur
	Karakteristika e përgjigjes së sistemit të eksitimit me lak të mbyllur
	Karakteristika dinamike të mbieksitimit dhe kufijtë
	Karakteristika dinamike të nëneksitimit dhe kufijtë
	Skema strukturore e detajuar e të gjithë sistemit të eksitimit, ku tregohen në detaje funksionet transmetuese të elementeve të tij dhe parametrat e elementeve transmetues bazuar në tipin e sistemit të eksituesit dhe skema strukturore, funksionet transmetues dhe parametrat e elementeve të tij
Parametrat e rregullimit dhe rregullatorit të shpejtësisë	Tipi i rregullatorit të shpejtësisë
	Koeficienti “k” i përcaktimit të shkallës së futjes në punë të rregullatorit të shpejtësisë (në MW/Hz) siç përcaktohet në standartet
	Marrja e shpejtësisë dhe konstantja e kohës e tij (TSR)
	Konstante kohës së servomotorit dhe aparatit drejtues (TSM)
	Valvola e hapjes së rregullatorit të shpejtësisë me numër limit (CV. OPEN)
	Valvola e mbylljes me numër limit e rregullatorit të shpejtësisë (CV. CLOSE)
	Kufiri i valvolës së rregullatorit të shpejtësisë (CVmax. dhe CVmin)
	Skema strukturore e sistemit të rregullimit dhe rregullatorit të shpejtësisë duke treguar funksionet transmetues të elementëve të veçantë dhe të rekomanduar në standartet përkatëse
	Shpejtësia e rregullimit të RASH
	Shpejtësia e lëshimit normal
	Shpejtësia e lëshimit në emergjence
	Konstante e kohës së inercisë (Tw)
Mbrojtja Rele	Përshkrim i plotë i mbrojtjes rele që përfshin tarimet për gjithë reletë dhe sistemet e mbrojtjes rele të instaluar në Gjeneratorët dhe Transformatorët e njësive gjeneruese, Transformatorët e Nevojave Vetjake dhe motorët elektrik të paisjeve ndihmëse.
	Përshkrim i plotë i mbrojtjes rele që përfshin tarimet për gjithë reletë e instaluar në të gjitha linjat dalëse nga nënstacionet ngritës të gjeneruesve
	Përshkrim të plotë të çelësave të fuqisë në pikën ose pikat e Lidhjes me rrjetin e Sistemit të Transmetimit dhe të dhënat e çelësave të fuqisë për veprimet komutuese (fuqia e çkycjes, koha e kyçjes, koha e çkyçjes).

	Kohëzgjatja më e mundshme e defekteve elektrike në sistemet/objektet e Gjeneruesve (njësi gjeneruese, linja, transformatorë e tjera).
	Detajimi i funksionimit të mbrojtjes rele, automatikës dhe matjes së energjisë elektrike që përfshin transformatorët matës dhe kabllo të anën sekondare.
Specifikimet teknike të pajisjeve të telekomunikacionit	Specifikimet për OPGW, që duhet të instalohet në linjën që do të lidhë objektin e ri me nënstacionin dhe konfigurimi i lidhjes së fibrave optike ku do të bëhet ndërfaqja, sipas çdo rasti specifik dhe impaktit në rrjetin ekzistues të OPGW te OST
	Specifikimet e detajuara për radrizatorët, kabinetet industriale, bateritë dhe paisjet e tjera ndihmëse
	Telefonia dixhitale dhe analoge
Parametrat për linjën elektrike	Emërtimi i linjës dhe kodi i identifikimit
	Gjatësia e linjës (km);
	Numri i qarqeve të linjës
	Aftësi transmetuese termike për çdo qark në A ose në MVA
	Tensioni kV;
	Reaktanca fazore e renditjes së drejtë (p.u. në 100 MVA), X1
	Rezistenca fazore e renditjes së drejtë (p.u. në 100 MVA), R1
	Përcjellshmëria fazore e renditjes së drejtë (p.u. në 100 MVA), B1
	Reaktanca fazore e renditjes nulare (p.u. në 100 MVA), X0
	Rezistenca fazore e renditjes nulare (p.u. në 100 MVA), R0
	Përcjellshmëria fazore e renditjes nulare (p.u. Në 100 MVA), B0

Operatori i Sistemit të Shpërndarjes dhe Ngarkesa

Të dhënat historike	nivelit të humbjeve teknike në bazë vjetore
	monitorimit ditor për ditët karakteristike të vitit të humbjeve teknike në rrjetin sistemet/objektet e tyre
Ngarkesa e lidhur	(Tipi/Kategoria, detajet e ngarkesës, e konsumatorit, regjimi i tyre i operimit dhe shfrytëzimit)
Grafikun ditor në 24 ore	(për ditë karakteristike/specifike të vitit (e mërkura e tretë dhe e djela e tretë, përpara të mërkurës, për çdo muaj) të ngarkesës për çdo nënstacion te Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes dhe/ose ngarkesës, ose sipas kërkesës së

	veçantë të OST për ditën dhe orët e nevojshme të horizontit kohor të studimit apo analizës së nevojshme
Grafikun me bazë ditore	(sezonal dhe vjetor) për ngarkesën në tërësi të Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes dhe/ose përdoruesin e sistemit të transmetimit
Detaje të ngarkesës si dhe parashikimin për 5 vitet e ardhshme	Instalimi dhe shpërndarja e ngarkesave në nënstacionet e projektuar
	Ngarkesave kryesore që do të kontraktohen
Paraqitje dhe analizë e vlerësimit të humbjeve teknike të fuqisë dhe energjisë	Linja të reja
	Përmirësim i linjave egzistuese
	Nënstacione të rinj dhe përmirësimi i atyre ekzistues
	Rishpërndarjen e ngarkesave dhe të regjimit të shfrytëzimit dhe operimit
	Instalimi i instalimeve kompesuese të fuqisë reaktive të nevojshme

Të dhëna për punimet në proces

1. Keto te dhena/informacione paraqiten nga te gjithë përdoruesit e sistemit të transmetimit te pakten ne baze vjetore deri në 30 shtator të çdo viti, për vitin/vitet pasardhës të planifikimit.
2. Informacioni do te permbaje:
 - a. Raport mbi punimet që kryhen nga përdoruesit që lidhen me sistemin e transmetimit;
 - b. Grafiku për punimet e kryera;
 - c. Grafiku për punimet deri ne perfundimin e projektit;

Të dhëna përfundimtare

1. Të dhënat Përfundimtare dorezohen nga të gjithë përdoruesit e sistemit të transmetimit dhe paraqesin datën e përfundimit të punimeve dhe datën e energjizimit për tu lidhur me rrjetin e Sistemit të Transmetimit të sistemeve/objekteve me faza, të Përdoruesit të këtij rrjeti, që ndikojnë në sjelljen operacionale të Sistemit të Transmetimit dhe në tërësi të sistemit Elektroenergjitik të vendit.

KODI I LIDHJES ME SISTEMIN E TRANSMETIMIT

Pjesa I – Procedura, dokumentacioni dhe energjizimi i lidhjes

Neni 34. Qëllimi dhe objekti

1. Kodi i Lidhjes me Sistemin e Transmetimit specifikon kushtet dhe parametrat teknike, procedurat, rregullat dhe afatet kohore në baza jodiskriminuese për aplikimin për një lidhje të re me sistemin e transmetimit ose për të modifikimin e lidhjeve ekzistuese në këtë rrjet.
2. Dispozitat e këtij kodi janë të detyrueshme për çdo përdorues dhe për të tretë të lidhur në sistemet e përdoruesve, me qëllim sigurimin e mbrojtjes së sistemit të përdoruesve si dhe të sistemit të transmetimit në tërësi duke garantuar projektimin, kontrollin dhe operimin e sigurtë dhe të qëndrueshëm reciprok.
3. Çdo subjekt që aplikon për lidhje me sistemin e transmetimit duhet të zbatojë dhe dokumentojë sipas dispozitave përkatëse përmbushjen e kërkesave të VKM nr.482 dhe 483 dt.17/06/2020 dhe vendimet e ERE nr.127, 128 ose 129, dt.04/06/2018 sipas tipologjisë së përdoruesit.
4. Lidhja me sistemin e transmetimit rregullohet nëpërmjet një marrëveshje lidhje mes OST dhe përdoruesit për secilën pikë lidhje në veçanti, pa përjashtuar dhe duke përfshirë lidhjen e një marrëveshje operimi.

Neni 35. Procedurat e aplikimit për lidhje të re dhe/ose modifikim të lidhjes

1. Çdo subjekt që kërkon të lidhet në sistemin e transmetimit ose çdo përdorues ekzistues që kërkon të modifikojë lidhjen dhe marrëveshjen ekzistuese, duhet të zbatojë kërkesat dhe procedurat e vendosura në këtë kod.
2. Subjektet sipas pikës (1) paraqesin një aplikim për lidhje, sipas formularëve përkatës të aplikimit për lidhje të re apo modifikim të lidhjes ekzistuese në sistemin e transmetimit të hartuar dhe publikuar nga OST, në zbatim të rregullores në përputhje me nenin 27 të ligjit Nr.43/2015 “Për Sektorin e Energjisë Elektrike”.
3. Çdo aplikim për lidhje të re ose modifikim të lidhjes ekzistuese do të nënshtrohet tarifave përkatëse, procedurave dhe afatet kohore të specifikuara në zbatim të kërkesave të nenit 27, 28 dhe 29 të ligjit Nr.43/2015 “Për Sektorin e Energjisë Elektrike”.

Neni 36. Dokumentacioni i përgjithshëm dhe teknik i aplikimit

1. Aplikuesi paraqet në OST informacionin dhe dokumentacionin si vijon:
 - a. Të dhëna identifikuese dhe të aktiviteti ekonomik/ligjor (emri i shoqërisë, përfaqësuesi ligjor, adresa, telefoni, faksi, e- mail, web e tjera);

- b. Të dhëna teknike të përdoruesit, sistemi/objekti që do të lidhet (njësi gjenerimi, sistem/objekt i Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes, sistem/objekt klientë/konsumatorë të ndryshëm) duke përfshirë edhe koordinatat në hartën e sistemit të transmetimit për pikën/vendin e lidhjes;
 - c. Studimin e lidhjes së njësive gjeneruese, operatorit të sistemit të shpërndarjes, konsumatorit (sipas përkatësisë) apo studimin për modifikimin e lidhjes ekzistuese dhe të dhënat sipas planifikimit standard të Kodit të Planifikimit;
 - d. Të dhënat për instalimet dhe pajisjet që gjenerojnë /absorbojnë fuqi reaktive;
 - e. Të dhënat për fazat përkatëse, sipas studimit tekniko-ekonomik të përdoruesit, për realizimin e treguesve të projektit investues (horizontet kohore: fazat e projektimit teknik, fazat e zbatimit, kolaudimi-testimi, komisionimi/marrja në dorëzim dhe energjizimi);
 - f. Projektin teknik i cili i nënshtrohen shqyrtimit dhe miratimit nga institucionet përkatës në lidhje me konformitetin me standardet e harmonizuara shqiptare;
 - g. Dokumentin bankar që vërteton pagesën e tarifave të lidhjes;
 - h. Listën e dokumentacionit të përgjithshëm dhe teknik që i bashkëlidhet formularit të aplikimit për lidhje të re ose për modifikim të lidhjes ekzistuese.
2. Studimi për lidhjen në rrjetin e transmetimit sipas pikes 1, germa c, përfshin:
- a. zgjidhjen teknike për lidhjen në sistemin e transmetimit;
 - b. analizën e ndikimit në sistemin e transmetimit për shkak të lidhjes së re apo modifikimit të asaj ekzistuese;
 - c. karakteristikat teknike të infrastrukturës së objektit të përdoruesit të sistemit të transmetimit;
 - d. plotësimi i kërkesave të kuadrit teknik në fuqi;
 - e. çështje operationale dhe menaxhimi i objektit të përdoruesit.

Neni 37. Pika/vendi optimal i lidhjes

1. Për çdo aplikim OST do të miratojë një pikë/vend lidhje që teknikisht është më optimali, ku aplikuesi mund të lidhë sistemet/objektet e tij me sistemin e transmetimit.
- a. Pikat e lidhjes për gjeneruesit do të jenë në sistemin e transmetimit me tension nominal 110 kV, 220 kV ose 400 kV;
 - b. Pikat e lidhjes për Operatorin e Sistemit të Shpërndarjes do të jenë në sistemin e transmetimit me tension nominal 110 kV;

- c. Pikat e lidhjes për ngarkesën do të jenë në sistemin e transmetimit me tension nominal 110 kV dhe 220 kV.
2. Në qoftë se pas studimit të “Pranueshmërisë së lidhjes së re apo modifikimit të lidhjes ekzistuese”, rezulton se lidhja e re duhet të bëhet në sistemin e Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes në tension < 110 kV, atëherë kërkesa për aplikim i kthehet zyrtarisht aplikuesit me informacionin dhe sqarimet e përkatëse.

Neni 38. Procesi dhe afatet e aplikimit

1. Për çdo aplikim për lidhje të re ose modifikim të lidhjes ekzistuese me sistemin e transmetimit subjekti paraqet pranë OST formatin e aplikimit të shoqëruar me dokumentacionin për aplikim.
2. Aplikuesi paraqet të dhënat standarde të planifikimit, sipas përcaktimeve të këtij kodi. Kur është e nevojshme nga pikëpamja teknike, OST mund të përcaktojë kritere/kërkesa teknike shtesë nga ato të përcaktuara në Kodin e Transmetimit, por në të gjitha rastet do të njoftojë palën tjetër brenda afateve të përcaktuara në këtë kod.
3. OST shqyrton nëse dokumentet e depozituara dhe informacioni i paraqitur nga aplikuesi janë të plotë dhe në përputhje me kërkesat e kuadrit në fuqi.
4. Në rastet kur në aplikim mungon ndonjë nga dokumentet ose informacionet e parashikuara në këtë kod apo nëse OST kërkon të dhëna apo informacion shtesë nga aplikuesi, sipas pikës (2) aplikuesi është i detyruar të paraqesë dokumentacionin e kërkuar brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e njoftimit për plotësimin e tij.
5. Nëse aplikuesi nuk paraqet dokumentacionin e kërkuar brenda periudhës së specifikuar në pikën (4) të këtij neni, OST refuzon aplikimin.
6. OST i komunikon aplikuesit përgjigjen e tij për pranimin ose refuzimin e aplikimit brenda 60 ditëve kalendarike nga data e plotësimit të gjithë kërkesave të aplikimit ose brenda 90 ditëve në rastet e parashikuara në pikën (4).

Neni 39. Oferta e lidhjes së re dhe/apo modifikimit të lidhjes ekzistuese

1. Pas paraqitjes nga aplikuesi i të gjithë informacionit të kërkuar, OST do të verifikojë, shqyrtojë dhe vlerësojë të gjithë aplikimin sipas kërkesave të Kodit të Transmetimit. OST kryen studimin e “Pranueshmërisë së lidhjes së re ose modifikimit të lidhjes ekzistuese” sipas pikave më poshtë por pa u kufizuar:
 - a. të dhënat e aplikimit dhe dokumentacionit të përgjithshëm dhe teknik të lidhjes të protokolluara;
 - b. mundësinë për shfrytëzimin e kapacitetit të sistemit të transmetimit dhe nëse nuk ekziston kjo mundësi, aplikuesi do të marrë masa teknike dhe do të investojë vetë deri në mbulimin e plotë të investimit, brenda kushteve teknike të specifikuara në Kodin e Transmetimit dhe të ligjit Nr.43/2015 “Për Sektorin e Energjisë Elektrike”,

VKM-te nr.482 dhe 483 dt.17/06/2020 dhe vendimit e ERE nr.127, 128 ose 129, dt.04/06/2018;

- c. përcaktimin dhe përzgjedhjen e vendit të lidhjes së re në vendin e duhur, sipas shkallës së sigurisë së furnizimit, qëndrueshmërisë statike dhe dinamike, madhësive të lidhjeve të shkurtra 3 dhe 1 fazore, ndikimit në humbjet teknike në sistemin e transmetimit me lidhjen e re dhe furnizimin me energji elektrike për nevojat vetjake sidomos për rastet e lidhjes së njësive gjeneruese, analizën e flukseve të energjisë, analiza e cilësisë së energjisë;
- d. parametrat e funksionimit të sistemit të transmetimit në kufijtë e përcaktuar operacional për të siguruar lidhjen dhe funksionimin e përdoruesit pa efekte negative në sistemin e transmetimit dhe cënimin e funksionimit normal të përdoruesit apo të tjetër;
- e. kostot e lidhjes së aplikuesit, konform me Nenin 27 dhe 28 të ligjit Nr.43/2015 “Për Sektorin e Energjisë Elektrike”, dhe rregullores përkatëse;
- f. përmbushjen e kërkesave të kodit dhe harmonizimin e studimit të lidhjes të propozuar/kërkuar të përdoruesit me planin e aprovuar për zhvillimin e sistemit të transmetimit;
- g. plotësimin e të gjitha kushteve dhe standardeve teknike për lidhjen e përdoruesit posaçërisht për sa vijon:
 - i. Punimet që duhet të kryhen për realizimin e lidhjes me sistemin e transmetimit;
 - ii. Punimet e nevojshme për zgjerimin dhe forcimin e sistemit të transmetimit, si parakusht për realizimin e lidhjes;
 - iii. Kapaciteti për tu lidhur në sistemin e transmetimit;
 - iv. Koordinimi i izolimit;
 - v. Sistemi i mbrojtjes rele (koordinimi i mbrojtjes së sistemit të transmetimit dhe mbrojtjes së përdoruesit);
 - vi. Fuqia maksimale dhe minimale e qarkut të shkurtër;
 - vii. Kushtet për sinkronizimin automatik;
 - viii. Lidhja e pikës neutrale;
 - ix. Tensioni operativ maksimal dhe minimal i vazhdueshëm, dhe kohëzgjatja dhe niveli i devijimeve afatshkurtra nga vlerat maksimale dhe minimale;

- x. Zbatimi i parimit të faktorit minimal të fuqisë, $\cos \varphi = 0.9$, në pikën e lidhjes së konsumatorëve në sistemin e transmetimit;
 - xi. Sigurimin e shërbimeve ndihmëse për sistemin energjetik;
 - xii. Sjellja në rastet me ndërprerje në shkallë të gjerë (plani për uljen e ngarkesës) dhe në rastet me shqetësime;
 - xiii. Matja e energjisë elektrike;
 - xiv. Sistemi për monitorimin dhe menaxhimin në distancë të lidhjes;
 - xv. Procedurat për menaxhimin operativ të lidhjes;
 - xvi. Koordinimi i mirëmbajtjes me OST;
 - xvii. Përbushjen e kërkesave për sigurinë në objekt;
 - xviii. Kryerjen e inspektimit teknik të objekteve;
 - xix. Komunikimet dhe procedurat në kushte normale dhe emergjente të funksionimit;
 - xx. Trajnimi i stafit (stafi i punësuar nga përdoruesi duhet të jetë i kualifikuar/trajnohet në mënyrë të përshtatshme).
2. Bazuar në sa më sipër, brenda afatit kohor të përcaktuar në pikën (6) të nenit 38, OST:
- a. i paraqet aplikuesit ofertën e lidhjes duke përcaktuar një pikë/vend lidhje ose zgjidhjen që teknikisht është më optimale dhe duke koordinuar teknikisht aplikimet për lidhje me Sistemin/modifikim të paraqitura nga aplikues të tjerë; ose
 - b. në qoftë se pas studimit të “Pranueshmërisë të lidhjes së re apo modifikimit të lidhjes ekzistuese”, rezulton se zgjidhja optimale nuk parashikon lidhje në sistemin e transmetimit, atëherë kërkesa për aplikim i kthehet zyrtarisht aplikuesit me këtë argumentim; ose
 - c. në rast të një përgjigje negative, njofton aplikuesin për refuzimin e aplikimit, duke dhënë argumentimin përkatës për arsyet e këtij vendimi.
3. Aplikuesi brenda 60 ditëve kalendarike nga marrja e ofertës së lidhjes, duhet të informoj zyrtarisht OST për pranimin ose jo të saj nëpërmjet deklaratës së pranimit.
4. Në rast se oferta e lidhjes sipas pikës (1), germa (a) me sipër nuk pranohet nga aplikuesi ose aplikuesi nuk informon OST brenda afatit kohor të caktuar, atëherë procesi i aplikimit rifillon nga e para.

5. Nëse aplikuesi e pranon ofertën e lidhjes, periudha kohore e vlefshmërisë të ofertës së lidhjes është 18 muaj nga pranimi i ofertës së lidhjes nga aplikuesi.
6. Aplikuesi, brenda 16 muajve nga pranimi i ofertës së lidhjes nga OST, paraqet kërkesën për lidhjen e marrëveshjes së lidhjes dhe marrëveshjes së operimit.
7. OST dhe aplikuesi do të nënshkruajnë marrëveshjen e lidhjes së bashku me anekset përkatëse brenda 18 muajve nga pranimi i ofertës së lidhjes, duke patur në konsideratë kushtet dhe kërkesat teknike.
8. Përveç marrëveshjes së lidhjes aplikuesi do të nënshkruajnë një marrëveshje operimi me OST pas lëshimit të njoftimit operacional përfundimtar (FON) sipas vendimit të ERE nr.127, 128 ose 129, dt.04/06/2018.

Neni 40. Kushtet dhe kërkesat teknike për pajisjet e lidhjes së re apo të modifikimit

1. Përdoruesit duhet të sigurojnë se të gjitha impiantet dhe aparaturat në pikën e lidhjes do të jenë në përputhje me standardet relevante sipas VKM-ve nr.482 dhe 483 dt.17/06/2020 dhe vendimeve të ERE nr.127, 128 ose 129, dt.04/06/2018 duke garantuar në vijueshmëri operimin dhe mirëmbajtjen me cilësi të lartë teknike të sistemit/objektit të tyre, sipas dispozitave të këtij kodi.
2. Lidhjet e reja dhe/apo modifikimet e atyre ekzistuese nuk duhet të shkaktojnë asnjë efekt negativ tek përdoruesit ekzistues të sistemit të transmetimit dhe anasjelltas.
3. Kërkesat teknike të pajisjeve për lidhjet në sistemin e transmetimit janë:
 - a. Pajisjet, aparaturat, instalimet dhe kushtet teknike në pikat e lidhjes duhet të jenë konform me normat dhe standardet në fuqi sipas kategorive përkatëse të përdoruesve;
 - b. Lidhjet ndërmjet instalimeve të përdoruesit dhe sistemit të transmetimit duhet të realizohen nëpërmjet çelësave të fuqisë të aftë për t'u shkyçur me veprim të shpejtë, sipas kërkesave dhe standardeve në aktet e sipërpërmendura;
 - c. Zgjedhja dhe përcaktimi i aftësive shkyçëse të pajisjeve komutuese dhe qëndrueshmërisë ndaj rrymave të lidhjeve të shkurtra, duhet të jetë brenda vlerave dhe standardeve në fuqi të përcaktuar për secilën pikë lidhje;
 - d. Mbrojtjet rele të instalimeve në pikat e lidhjes ndërmjet sistemit të transmetimit dhe përdoruesit të këtij rrjeti, duhet të plotësojnë qartësisht kërkesat dhe standardet teknike në fuqi, për të reduktuar në minimum teknik ndikimin negativ tek përdoruesit e tjerë të sistemit të transmetimit;
 - e. Pajisjet e telekomunikacionit duhet të plotësojnë qartësisht kërkesat dhe standardet teknike për të eliminuar ndikimin negativ reciprok, humbjen apo cenimin e sigurisë së informacionit;

- f. Pajisjet që mundësojnë monitorimin dhe kontrollin e përdoruesve të sistemit të transmetimit duhet të plotësojnë kërkesat teknike të sistemit të transmetimit në mënyrë për tu standardizuar dhe për t'ju përshtatur logjikës së sistemit SCADA/EMS.

Neni 41. Marrëveshja e lidhjes

1. Marrëveshja e lidhjes vendos detyrimin për palët për zbatimin e rregullave, procedurave, specifikimeve teknike dhe kërkesave për pajisjet dhe instalimet, siç parashtrohet në këtë kod, si dhe sipas përcaktimeve specifike në marrëveshjen e lidhjes relevante.
2. Marrëveshja e lidhjes ndër të tjera specifikon kushtet e përgjithshme të lidhjes dhe çdo kusht specifik teknik dhe financiar të aplikuar për çdo lidhje në veçanti.
3. Marrëveshjes së lidhjes i bashkëlidhet deklarata e pranimi, dokumentacioni (përfshirë një kopje elektronike) që aplikuesi paraqet në OST, si dhe sa vijon:
 - a. Plan-vendosjen në hartë të linjës elektrike, trasenë dhe planimetrinë e saj në shkallë të tillë që lejon paraqitjen e detajeve të saj;
 - b. Skemën principale të përdoruesit, n/stacionit ngritës dhe lidhjes me sistemin e transmetimit;
 - c. Skemën principale të mbrojtjes rele dhe matjes (pjesa TL përfshirë transformatorin TL/TM);
 - d. Diagramin e telekomunikacionit dhe lidhja me sistemin SCADA të OST;
 - e. Diagramin e mbrojtjes rele;
 - f. Diagramin e kontroll-monitorimit;
 - g. Specifikimet teknike të pajisjeve kryesore (pjesa TL dhe transformatorin TL/TM);
 - h. Formularin me të dhëna për përdoruesin sipas tipologjisë dhe kategorisë;
 - i. Formularin me të dhënat për linjën e transmetimit;
 - j. Formularin me të dhënat për n/stacionin TM/TL;
 - k. Planimetrinë e n/stacionit TM/TL;
 - l. Harta me plan vendosjen e n/stacionit dhe pika e lidhjes në sistemin e transmetimit;
 - m. Deklaratën mbi përgjegjësitë për kontrollin dhe mirëmbajtjen e pajisjeve, për operimin e pajisjeve dhe përgjegjësitë për sigurimin teknik të personelit;
 - n. Dokumentin bankar që vërteton pagesën e tarifave të lidhjes;

Neni 42. Procedurat për menaxhimin e sistemit

1. Procedurat dhe parimet e menaxhimit të sistemit në kushte operimi normal dhe në avari përcaktohen në marrëveshjen e operimit e cila nënshkruhet mes OST dhe përdoruesit.
2. Marrëveshjen e operimit përcakton:
 - a. përgjegjësitë e palëve për të kryer veprime operacionale në përputhje me kushtet e sistemit në funksionimin normal dhe në rast defektesh;
 - b. të drejtën e OST për të dhënë urdhra për regjimin e funksionimit të pajisjeve të përdoruesit (fuqia aktive dhe reaktive) dhe operimi i pajisjeve komutuese;
 - c. përshkrim i hollësishëm i përgjegjësisve për menaxhimin e sistemit dhe pajisjeve, ndërmjet përdoruesit dhe OST;
 - d. zbatimimi i masave legislative dhe masave të sigurisë.

Neni 43. Njoftimet operacionale dhe energjizimi i lidhjes nga OST

1. Aplikuesi është i detyruar të paraqesë një raport periodik dhe një certifikatë finale performance të sistemit të tij të lidhjes me sistemin e transmetimit, duke shpjeguar përmbushjen në terma sasior dhe cilësor të kërkesave teknike dhe kriterëve operacionale të specifikuar në Kodin e Transmetimit, VKM-ve nr.482 dhe 483 dt.17/06/2020 dhe vendimeve të ERE nr.127, 128 ose 129, dt.04/06/2018 si dhe të kërkesave shtesë të parashikuara me ligj, marrëveshje bilaterale dhe/ose siç kërkohet nga OST.
2. Procedura për lidhjen me sistemin e transmetimit për çdo përdorues deri në energjizimin final dhe fillimin e operimit si përdorues i sistemit të transmetimit, kryhet në përputhje me dispozitat përkatëse të VKM-ve nr.482 dhe 483 dt.17/06/2020 dhe vendimeve të ERE nr.127, 128 ose 129, dt.04/06/2018. dhe detajohet si vijon:
 - a. Njoftimi operacional i energjizimit;
 - b. Njoftimi operacional i përkohshëm;
 - c. Njoftimi operacional përfundimtar, dhe
 - d. Njoftimi operacional i kufizuar.
3. Aplikuesi/përdoruesi do të ofrojë asistencën dhe gjithë informacionin e nevojshëm për OST për të mbledhur të dhëna për të verifikuar përmbushjen e kërkesave teknike dhe të performancës.
4. Rekomandohet që aplikuesi/përdoruesi të këshillohet dhe kontrollojë me OST çështje relevante në një fazë të hershme të projektit në mënyrë që të mundësohen korrigjimet e nevojshme para se projekti i realizimit të lidhjes/modifikimit të nënshtrohet

verifikimit të pajtueshmërisë së plotë për efekt të komisionimit dhe energjizimit final të lidhjes.

PJESA II – Parametrat e kërkesave jo shteruese

Titulli 1 – Parametrat për modulet gjeneruese

Kapitulli 1 – Kërkesat në lidhje me tensionin

Neni 44. Aftësia e operimit në kushte avarie

1. *Profilat e tensionit kundrejt kohës në pikën e lidhjes, në kushte avarie (simetrike dhe asimetrike), të cilat përshkruajnë kushtet në të cilat një modul gjenerues i tipit D është në gjendje të qëndrojë i kyçur me rrjetin dhe të vazhdojë të operojë qëndrueshëm edhe pasi sistemi është ngacmuar nga avari në transmetim, jepen në Aneksin 1.*
2. *Modulet gjeneruese të parkut të energjisë të tipit C dhe D për të cilët kërkohet aftësia e operimit në avari do të sigurojnë që kontributi i fuqisë aktive ka prioritet gjatë avarisë dhe siguri i saj do të bëhet jo më vonë se 150 msek. nga fillimi i avarisë.*
3. *Operatorët e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre gjenerues të tipit B dhe/ose C do të sigurohen që këto gjenerues respektojnë profilet e tensionit kundrejt kohës në pikën e lidhjes për kushte avarie siç jepen në Aneksin 1.*
4. *Parametrat e konsideruar për llogaritjet e aftësisë së operimit në kushte avarie (p.sh. kapaciteti i qarkut të shkurtër para dhe pas avarisë, pika e operimit para avarisë të fuqisë aktive dhe reaktive të modulit gjenerues në pikën e lidhjes dhe tensionit në pikën e lidhjes; llogaritjet e kapacitetit minimal të lidhjes së shkurtër pas avarisë në pikën e lidhjes) i komunikohen nga OST aplikuesit/përdoruesit me kërkesë të këtij të fundit gjatë procesit të lidhjes.*

Neni 45. Kontrolli i fuqisë aktive dhe diapazoni i kontrollit

1. *Periudha minimale për të arritur pikën referuese të fuqisë aktive do të përcaktohet rast pas rasti në marrëveshjen e lidhjes/operimit sipas aftësive teknike të fleksibilitetit (ramping) në varësi të teknologjisë dhe do të jetë pjesë e kërkesave individuale të lidhjes me operatorin përkatës të sistemit.*
2. *Në rastet kur pajisjet automatike të kontrollit në distancë janë jashtë shërbimit, koha maksimale për arritjen e pikës së caktuar të punës është e barabartë me 15 minuta për një tolerancë prej $\pm 5\%$ kundrejt pikës referuese të fuqisë aktive. Kur kërkesa me strikte aplikohen në akte të tjera ato do të mbizotërojnë.*

Neni 46. Diapazonet e tensionit

1. *Një modul gjenerues i tipit D i lidhur në nivel tensioni ndërmjet 110 kV dhe 300 kV duhet të jetë në gjendje të qëndrojë i lidhur me rrjetin dhe të operojë në intervalet e tensionit për periudha kohore si vijon:*

Niveli i tensionit	Koha
0.85 pu – 0.90 pu	60 minuta
0.90 pu – 1.118 pu	Pa limit
1.118 pu – 1.15 pu	20 minuta

2. Një modul gjenerues i tipit D i lidhur në rrjet me tension mbi 300 kV duhet të jetë në gjendje të qëndrojnë i lidhur me rrjetin dhe të operojë në intervalet e tensionit për periudha kohore si vijon:

Niveli i tensionit	Koha
0.85 pu – 0.90 pu	60 minutes
0.90 pu – 1.05 pu	Pa limit
1.05 pu – 1.10 pu	20 minuta

3. Diapazonet e mësipërme janë të zbatueshme edhe për modulet e parkut të energjisë offshore të lidhur në me instalime me rrymë alternative.
4. Nëse vlerësohet si teknikisht e nevojshme diapazone më të gjëra tensioni për kohë më të gjatë minimale të periudhës së operimit duhet të dakordohen gjatë procesit të lidhjes me sistemin në koordinim me aplikuesin/përdoruesin përkatës rast pas rasti dhe të dokumentohen në marrëveshjen e lidhjes/operimit.
5. Çdo lidhje e re e instalimeve me rrymë të vazhduar, duhet të projektohet në mënyrë që të mos krijojë efekte negative (rezonancë nën-sinkrone, variacione të shpejta të tensionit, harmonika të tensionit dhe ndërhyrje me telekomunikacionin) në pajisjet ekzistuese të lidhura me rrjetin apo efekte negative (pamjaftueshmëri për mundësinë e uljes së tensionit apo input /output i tepërt i fuqisë reaktive) në funksionimin/operimin e sistemit të transmetimit.
6. Një lidhje bipolare e instalimeve me rrymë të vazhduar duhet gjithashtu të projektohet në mënyrë që rreziku i humbjes për të dy polet, për të njëjtën arsye, të jetë sa më i ulët që të jetë e mundur.

Neni 47. Shkyçja automatike për shkak të nivelit të tensionit

1. Modulet gjenerues të tipit D duhet të jenë në gjendje të shkyçen automatikisht kur tensioni në pikën e lidhjes arrin nivelin e specifikuar nga OST.
2. Aktivizimi, vlerat dhe parametrizimet e këtij funksionaliteti duhet të dakordohen gjatë procesit të lidhjes nga OST në koordinim me aplikuesin përkatës rast pas rasti dhe të dokumentohen në marrëveshjen e lidhjes/operimit. Përdoruesi i rrjetit do të duhet të vërtetojë parametrat e shkyçjes të releve nëpërmjet testimeve. Rilidhja automatike në rrjet pas një shkëputjeje nuk lejohet dhe duhet të koordinohet me OST.
3. Operatorët e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit do të sigurohen se kërkesat e mësipërme aplikohen edhe për gjeneruesit e tipit C të lidhur në sistemet e tyre.

Neni 48. Aftësia për fuqi reaktive

1. Një modul gjenerues sinkron do të jetë në gjendje të sigurojë fuqi reaktive në kapacitetin e tij maksimal në kushtet e tensionit të ndryshueshëm brenda kufijve sipas karakteristikës U-Q/Pmax siç jepen në Aneksin 2.
2. Operoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre gjenerues të tipit C do të sigurohen që këto gjenerues respektojnë karakteristikat U-Q/Pmax siç jepen në Aneksin 2.
3. Modulet gjenerues sinkronë do të jenë në gjendje të lëvizin në çdo pikë operimi brenda karakteristikës U-Q/Pmax në afate kohore të përshtatshme për të përmbushur vlerat e kërkuara nga operatori i sistemit, sipas aftësive teknologjike të gjeneruesit, pa vonesë kohe të pajustificuar dhe brenda 20 s.
4. Moduli i parkut të energjisë do të jetë në gjendje të sigurojë fuqi reaktive në kapacitetin e tij maksimal në kushtet e tensionit të ndryshueshëm brenda kufijve sipas karakteristikës U-Q/Pmax siç jepen në Aneksin 2.
5. Operoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module të parkut të energjisë të tipit C do të sigurohen që këto gjenerues respektojnë karakteristikat U-Q/Pmax siç jepen në Aneksin 2.
6. Moduli i parkut të energjisë do të jetë në gjendje të sigurojë fuqi reaktive nën kapacitetin e tij maksimal në kushtet e tensionit të ndryshueshëm brenda kufijve sipas karakteristikës U-Q/Pmax siç jepen në Aneksin 2.
7. Moduli i parkut të energjisë do të jenë në gjendje të lëvizin në çdo pikë operimi brenda karakteristikës U-Q/Pmax në afate kohore të përshtatshme për të përmbushur vlerat e kërkuara nga operatori i sistemit, sipas aftësive teknologjike të gjeneruesit, pa vonesë kohe të pajustificuar dhe brenda 20 s.
8. Operoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module të parkut të energjisë të tipit C do të sigurohen që këto gjenerues respektojnë karakteristikat U-Q/Pmax siç jepen në Aneksin 2.
9. Kërkesa për qëndrueshmërinë e tensionit të zbatueshme në modulet e parkut të energjisë offshore të lidhur me instalime me rrymë alternative në lidhje me aftësinë e fuqisë reaktive për kapacitet nën atë maksimal do të jenë të njëjta si për modulet e parkut të energjisë onshore sipas pikave 4 - 7 me sipër.

Neni 49. Sistemi i kontrollit të tensionit për modulet gjenerues sinkron

1. OST në bashkëpunim me aplikuesin/përdoruesin, përcakton për çdo modul gjenerues të tipit D parametrat, tarimet e komponentëve të sistemit të kontrollit të tensionit dhe

specifikimet e rregullatorit automatik të tensionit, rast pas rasti për secilin projekt dhe i dokumenton në marrëveshjen e lidhjes/operimit.

Neni 50. Stabiliteti i tensionit për modulet sinkrone

1. Modulet gjenerues të tipit D do të instalojnë sistem stabilizatorësh të fuqisë.
2. Kërkesa për sistemin e stabilizatorit të fuqisë specifikohen dhe dokumenton në marrëveshjen e lidhjes/operimit ndërmjet aplikuesit dhe OST.

Neni 51. Modalitetet e kontrollit të fuqisë reaktive për modulet e parkut të energjisë

1. Pas një ndryshimi me hap të tensionit, moduli i parkut të energjisë duhet të jetë në gjendje që brenda kohës së vonës fillestare $t_1 \leq 2$ sekonda, të arrijë 90% të ndryshimit të fuqisë reaktive.
2. Moduli i parkut të energjisë duhet të jetë në gjendje që brenda kohës për aktivizim të plotë $t_2 = 30$ sekonda, të arrijë 100% të ndryshimit të fuqisë reaktive.
3. Në mënyrën e kontrollit të faktorit të fuqisë, faktori i fuqisë së synuar do të jetë në kufijtë nga $\cos\phi = +0,85$ në dhënie (injektim) në $\cos\phi = -0,95$ në marrje (absorbim) të njësisë gjeneruese; periudha kohore për të arritur pikën e caktuar dhe toleranca do të dakordohen gjatë procesit të lidhjes nga operatori përkatës i sistemit në koordinim me aplikuesin rast pas rasti dhe do të dokumentohen në marrëveshjen e lidhjes/operimit me operatorin përkatës të sistemit.
4. Operoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module të parkut të energjisë të tipit C do të sigurohen që këto gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.
5. Moduli i parkut të energjisë do të jetë në gjendje të sigurojë fuqi reaktive automatikisht ose nga modaliteti me kontroll të tensionit, modaliteti me kontroll të fuqisë reaktive, ose nga modaliteti me kontroll të faktorit të fuqisë. Specifikimet se cili prej opsioneve të kontrollit të fuqisë reaktive dhe parametrave të përcaktuara të ndërlidhura duhet të aplikohen si dhe çfarë pajisjesh shtesë kërkohen për të bërë rregullimin e pikës së caktuar përkatëse në operim nga distanca, do të përcaktohet rast pas rasti dhe dokumentohen në marrëveshjen e lidhjes/operimit.

Kapitulli 2 – Kërkesat në lidhje me frekuencën

Neni 52. Diapazonet e frekuencës

1. Frekuenca nominale në sistemin elektroenergjetik në operim sinkron me rrjetin evropian të transmetimit është 50 Hz.
2. Periudhat minimale kohore për të cilat një modul gjenerues i energjisë duhet të jetë në gjendje të operojë pa u shkëputur nga rrjeti në frekuenca të ndryshme nga vlera nominale, janë si vijon:

Intervalet e frekuencës	Koha
47,5 Hz – 48,5 Hz	30 minuta
48,5 Hz – 49,0 Hz	30 minuta
49,0 Hz – 51,0 Hz	Pa limit
51,0 Hz – 51,5 Hz	30 minuta

- Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit A, B dhe C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 53. Aftësia e qëndrueshmërisë ndaj shkallës së ndryshimit të frekuencës

- Shkalla maksimale e ndryshimit të frekuencës për të cilën moduli gjenerues do të mbetet i lidhur në operim është e barabartë ose më e vogël se vlera $\pm 2\text{Hz} / \text{s}$ për mesataren e lëvizshme të dritares/hapësirës kohore 500 msekonda të matjes së frekuencës, në varësi të llojit të teknologjisë së gjeneruesit dhe fuqisë/rrymës së qarkut të shkurtër në pikën e lidhjes me sistemin.
- Modulet e gjenerimit të energjisë duhet të lejohen të shkëputen nëse ndonjë nga kriteret e përmendura më sipër janë shkelur ose frekuenca kalon diapazonet e përcaktuara në nenin 52 (p.sh. nën 47,5Hz ose mbi 51,5Hz).
- Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit A, B dhe C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 54. Modaliteti me ndjeshmëri ndaj frekuencës së kufizuar

- Pragu i frekuencës për modalitet me ndjeshmëri për frekuencë të kufizuar–nën frekuenca (LFSM-U) do të jetë 49.8 Hz dhe për modalitet me ndjeshmëri për frekuencë të kufizuar – mbi frekuenca (LFSM-O) 50.2 Hz.
- Parametrizimi i përkulshmërisë (droop), do të jetë i rregullueshëm në intervalin 2% - 12% dhe për LFSM-O/U vlera e parazgjedhur do të jetë 5%.
- Sistemet e kontrollit të moduleve gjenerues duhet të lejojnë rregullimin dhe rizgjedhjen e vlerës së përkulshmërisë (droop), gjatë jetëgjatësisë/operimit të modulit.
- Përkulshmëria për LFSM-U, do të vlerësohet bazuar në të dhënat për gjeneruesit të cilët do të dëshmojnë aftësi teknike për LFSM-U. Në çdo rast parametrizimi duhet të koordinohet dhe përputhet me masat e planeve të tjera të mbrojtjes së sistemit për të adresuar ngjarjet me frekuencë të ulët.

5. P_{ref} do të konsiderohet P_{aktive} disponibel në momentin e arritjes së pragut LFSM-O/U si parametër i parazgjedhur për modulet e parkut të energjisë, ndërkohë për regjime operimi afër kapacitetit maksimal P_{ref} do të konsiderohet $P_{max} = P_n$.
6. Koha e vonësës fillestare (T_{id}) e cila mbulon kohën nga ndryshimi i frekuencës deri në fillimin e përgjigjes në mënyrë të paracaktuar të jetë sa më e shpejtë që është e mundur teknikisht (pa vonësë të qëllimshme).
7. Për LFSM-O, pasi të arrihet niveli minimal rregullues, mënyra e funksionimit do të vazhdojë në të njëjtin nivel (nuk ka ulje të mëtejshme të fuqisë aktive për rritje të mëtejshme të frekuencës).
8. Koha e përgjigjes (T_{resp}) parametrizohet si vijon:

T_{resp}	Rritje e fuqisë aktive (për rënie të frekuencës)	Ulja e fuqisë aktive (për rritje të frekuencës)
Për modulet sinkrone gjeneruese të energjisë	≤ 5 min për një ndryshim të fuqisë aktive prej 20% të fuqisë maksimale (performanca e ngadaltë nuk aplikohet, nëse rritja është e shpejtë (brenda pak sekondash) pas rënies së frekuencës)	≤ 8 s për një ndryshim të fuqisë aktive prej 45% të fuqisë maksimale
Për modulet e parkut të energjisë (jo eolik)	≤ 10 s për një ndryshim të fuqisë aktive prej 50% të fuqisë maksimale	≤ 2 s për një ndryshim të fuqisë aktiv prej 50% të fuqisë maksimale
Modulet e parkut të energjisë (gjeneruesit eolike)	≤ 5 s për një ndryshim të fuqisë aktive prej 20% të fuqisë maksimale, nëse fuqia aktuale aktive është mbi 50% e fuqisë maksimale. Për pikat e punës nën 50% të fuqisë maksimale mund të zbatohen një reagim më i ngadalshëm. Pavarësisht nga kjo, koha e përgjigjes do të jetë aq e shpejtë sa është teknikisht e mundshme dhe të argumentohet teknikisht nëse është > 5 s	≤ 2 s për një ndryshim të fuqisë aktiv prej 50% të fuqisë maksimale

9. Koha e vendosjes (shuarjes) (T_{sett}) parametrizohet si vijon:

T_{sett}	Rritje e fuqisë aktive (për rënie të frekuencës)	Ulja e fuqisë aktive (për rritje të frekuencës)
Për modulet sinkrone gjeneruese	≤ 6 min (performanca e ngadaltë nuk aplikohet, nëse rritja është e shpejtë (brenda pak sekondash) pas rënies së frekuencës)	≤ 30 s

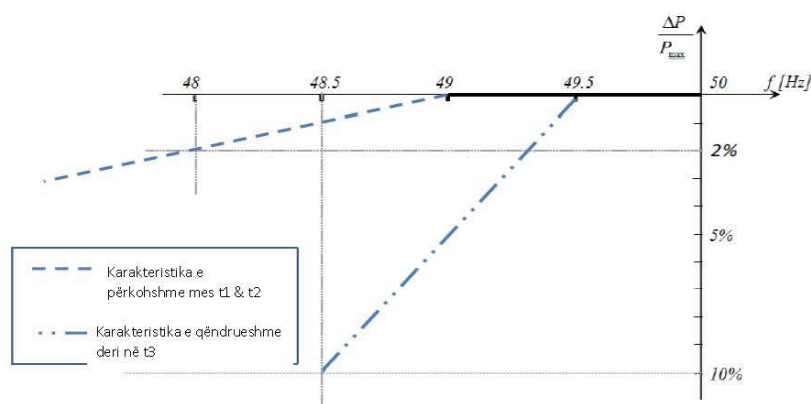

të energjisë		
Për modulet e parkut të energjisë (jo eolik)	≤ 30 s	≤ 20 s
Modulet e parkut të energjisë (gjeneruesit eolike)	≤ 30 s	≤ 20 s

10. Parametrizimi për LFSM-O aplikohet për të gjitha tipet e moduleve ndërsa parametrizimi LFSM-U aplikohet për modulet e tipit C dhe D.
11. Dispozita specifike të përcaktohen në marrëveshjen e lidhjes/operimit me operatorin përkatës dhe përdoruesin.
12. Operoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit A, B dhe C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 55. Reduktimi i pranueshëm i fuqisë aktive nga output maksimal për frekuencën në rënie

1. Modulet gjeneruese do të përmbushin kërkesat në lidhje me karakteristikën $F(\text{Hz}) - \Delta P/P_{\max}$ për maksimumin e pranueshëm të reduktimit të fuqisë aktive në frekuenca në rënie sipas grafikut me poshtë:
2. Për të gjitha modulet gjenerues, maksimumi i lejuar i reduktimit të fuqisë aktive në frekuenca në rënie të parametrizohet si më poshtë:

	Parametrat	Vlerat
Karakteristika të përkohshme (kalimtare)	Pragu i frekuencës	49 Hz
	Pjerrësia	2%/Hz
	t1	≤ 2s
	t2	30s
Karakteristika të qëndrueshme	Pragu i frekuencës	49.5Hz
	Pjerrësia	10%/Hz
	t3	30 min

3. Modulet gjeneruese gjatë fazës së aplikimit për pikë lidhje me sistemin duhet të sigurojnë informacion për karakteristikat e tyre të pritshme për temperatura [-10°C, 0°C, 15°C, 25°C, 30°C, 40°C].
4. Temperatura e ambientit 25°C, lartësia 400 deri 500 m dhe lagështia 15 deri në 20 g H₂O / 1 kg ajër, do të aplikohen si kushtet e ambientit referencë dhe standard për të gjitha teknologjitë.
5. Operoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit A, B dhe C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

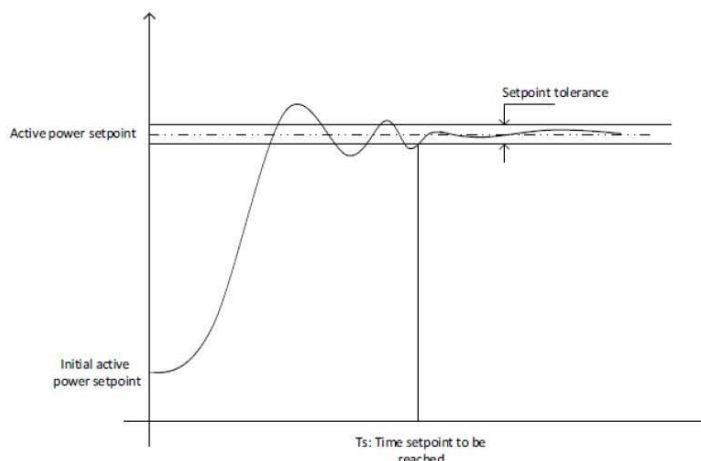
Neni 56. Kyçja automatikisht në rrjet

1. Kyçja automatike do të lejohet për të gjitha njësitë e tipit A dhe për njësitë e tipit B me kusht që të plotësohen kërkesat e mëposhtme:
 - a. Frekuenca të jetë brenda 49.9 Hz dhe 50.1 Hz; dhe
 - b. Tensioni duhet të jetë brenda $0.9 \text{ pu} \leq U \leq 1.1 \text{ pu}$; dhe
 - c. Koha minimale e vëzhgimit kur kushtet e mësipërme përmbushen të jetë mbi 60 sekonda
2. Pas kyçjes aplikohet tarimi sipas kushteve operacionale i kufizimit të rregullueshëm të gradientit të rritjes së fuqisë aktive $\leq 20\%$ e $P_{\max} / \min$.

3. Kur kyçja automatike aktivizohet pas një shqetësimi në rrjet, gradienti maksimal i pranueshëm në prodhimin aktiv është 10% e $P_{max} / \min$.
4. Për rastet e tjera, kyçja automatike do të rregullohet me autorizim individual që duhet të përcaktohet si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.
5. Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit A, B dhe C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 57. Stabiliteti i frekuencës

1. Modulet gjenerues do të arrijnë pikën referuese të fuqisë aktive brenda një periudha minimale të përcaktuar rast pas rasti në marrëveshjen e lidhjes/operimit sipas aftësive teknike të fleksibilitetit (ramping) në varësi të teknologjisë së modulit.
2. Në mënyrë skematike aftësia e kërkuar jepet në grafikun në vijim:

3. Në rastet kur pajisjet automatike të kontrollit në distancë janë jashtë shërbimit, koha maksimale për arritjen e pikës së caktuar të punës është e barabartë me 15 minuta për një tolerancë prej $\pm 5\%$ kundrejt pikës referuese të fuqisë aktive. Kur kërkesa me strikte aplikohen në akte të tjera ato do të mbizotërojnë.
4. Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të shpërndarjes dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

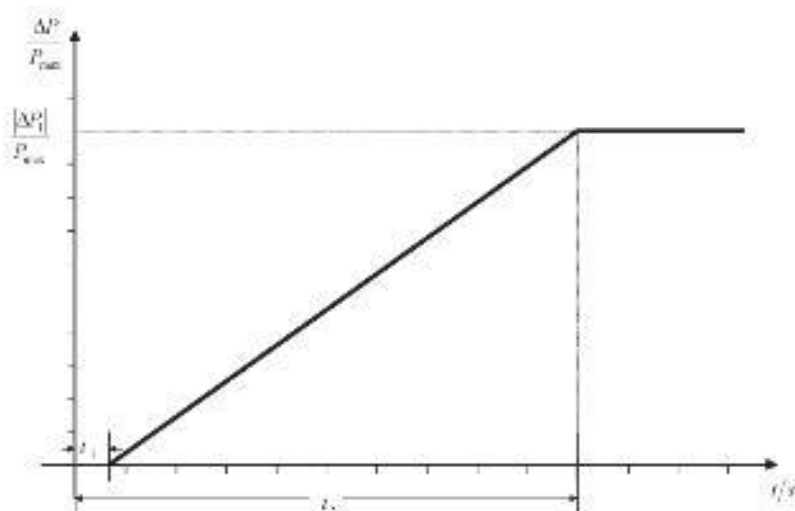
Neni 58. Modaliteti me ndjeshmëri ndaj frekuencës

1. Parametrizimi i modalitetit me ndjeshmëri ndaj frekuencës për modulet gjenerues do të kryhet sipas parametrave në vijim:

Diapazoni i fuqisë aktive $ \Delta P_1 /P_{max}$	Diapazon ndërmjet 1.5% - 10 %
Përkulshmëria (droop)	E rregullueshme 2 - 12%, e parazgjedhur 5%
Pandjeshmëria e përgjigjes ndaj frekuencës $ \Delta f $ $ \Delta f /f_n$	Max 10 mHz Max 0.02%
Deadband i përgjigjes ndaj frekuencës	ndërmjet 0 - 200 mHz, i parazgjedhur 10 mHz
Vonesa maksimale fillestare e aktivizimit modalitetit me ndjeshmëri ndaj frekuencës (t_1)	Modulet gjeneruese sinkron: sa më shpejt të jetë e mundur deri nën 2s (për t'u justifikuar teknikisht nga aplikuesi nëse është $> 2s$) Modulet e parkut të energjisë: 500 ms
Vonesa maksimale e aktivizimit të plotë të modalitetit me ndjeshmëri ndaj frekuencës (t_2)	Max 30 s
Kohëzgjatja e aktivizimit të plotë	Minimumi 15 minuta

2. Aftësia e reagimit të fuqisë aktive për çdo modul gjenerues përcaktohet sipas grafikut në vijim dhe sipas parametrizimit në tabelën më sipër:

3. Modulet gjenerues duhet të sigurojnë që aftësitë teknike dhe parametrat mbulojnë nevojat operationale, siç përcaktohen nga kërkesat minimale teknike të rezervës për mbajtjen e frekuencës që përcakton OST.
4. Operatorët e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 59. Kontrolli i rivendosjes së frekuencës

1. Parametrat e kontrollit të rivendosjes së frekuencës specifikohet në përputhje me dispozitat e Rregulloren e Komisionit të BE 2017/1485, 2 Gusht 2017, për përcaktimin e “Udhëzuesit për Operimin e Sistemit të Transmetimit të Energjisë Elektrike” dhe këtij kodi. Parametrat do të dakordohen gjatë procesit të lidhjes me operatorin përkatës të sistemit rast pas rasti dhe do të përfshihen si dispozita në marrëveshjen e lidhjes/operimit ose sipas kuadrit në fuqi për tregun balancues.
2. Operatorët e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 60. Monitorimi i modalitetit me ndjeshmëri ndaj frekuencës në kohë reale

1. Në marrëveshjen e lidhjes/operimit do të përcaktohen sinjale shitesë që duhet të sigurohen nga objekti i gjenerimit të energjisë në lidhje me monitorimin në kohë reale të modalitetit me ndjeshmëri ndaj frekuencës duke monitoruar dhe regjistruar pajisjet në mënyrë që të verifikojë performancën e ofrimit të reagimit ndaj frekuencës të moduleve gjeneruese të energjisë.
2. Standardi referencë që do të përdoret është IEC 60870.
3. Operatorët e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 61. Shkalla e ndryshimit të fuqisë aktive

1. Limitet minimale dhe maksimale të shkallës së ndryshimit të fuqisë aktive (kufijtë minimalë dhe maksimalë) në të dy drejtimet e ndryshimit, rritës dhe zbritës, duke marrë parasysh karakteristikat specifike të teknologjisë dhe ato të burimit primar, përcaktohen nga operatori përkatës i sistemit gjatë procedurës së lidhjes në rrjet për çdo pikë lidhje të veçantë duke pasqyruar parametrat në marrëveshjen e lidhjes/operimit me rrjetin.
2. Limitet përcaktohen ndërmjet nivelit minimal të rregullimit dhe kapacitetit maksimal. Shkalla e ndryshimit do të variojë nga 1.5% /min – 20% /min në të dyja drejtimet.

3. Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Kapitulli 3 – Kërkesat në lidhje me rivendosjen e sistemit

Neni 62. Aftësia për rikyçje pas një shkyçje te shkaktuar nga një shqetësim në sistem

1. Kyçja automatike nuk lejohet për modulet gjeneruese tip C dhe D. Lidhja automatike do të rregullohet me autorizim individual që duhet të përcaktohet si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.
2. Për njësitë e tipit A dhe B lidhja automatike lejohet me kusht që të plotësohen kërkesat e mëposhtme:
 - a. Frekuenca të jetë brenda 49.9 Hz dhe 50.1 Hz;
 - b. Tensioni duhet të jetë brenda $0.9 \text{ pu} \leq U \leq 1.1 \text{ pu}$;
 - c. Koha minimale e vëzhgimit kur kushtet e mësipërme përmbushen të jetë mbi 60 sekonda
3. Pas lidhjes aplikohet tarimi sipas kushteve operacionale i kufizimit të rregullueshëm të gradientit të rritjes së fuqisë aktive $\leq 20\%$ e $P_{\max} / \min$. Kur rilidhja automatike aktivizohet pas një shqetësimi në rrjet, gradienti maksimal i pranueshëm në prodhimin aktiv të energjisë është 10% e $P_{\max} / \min$.
4. Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit A, B dhe C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 63. Operimi pas kalimit në houseload

1. Koha minimale e operimit gjatë së cilës një modul gjenerues duhet të qëndrojë në operim pas kalimit në houseload do të përcaktohet si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit duke marrë parasysh karakteristikat specifike të teknologjisë së burimit primar. Vlerat indikative prej 2 - 4 orë operim në houseload duhet të merren në konsideratë.
2. Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 64. Rivendosja e fuqisë aktive për modulet gjenerues sinkrone

1. Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module sinkrone gjenerues të energjisë të tipit B dhe C duhet të sigurohen që modulet gjenerues të jenë të aftë të kryejnë rivendosjen dhe rikuperimin e 90% të pikës së caktuar të fuqisë aktive brenda 5 s pas eliminimit të defektit.
2. Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module të parkut të energjisë të tipit B dhe C duhet të sigurohen që modulet gjenerues të jenë të aftë që fuqia aktive e tyre të rikuperohet në 90% të fuqisë para defektit e matur me saktësi +/- 5% në më pak se 3 s dhe tensioni në pikën e kyçjes $U \geq 0.85$ p.u.
3. Për modulet e tipit D këta parametra do të rregullohet dhe të përcaktohet si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit për secilin objekt ne veçanti.

Kapitulli 4 – Kërkesat në lidhje me instrumentalizimin, modelet e simulimit dhe mbrojtjen

Neni 65. Skemat e kontrollit dhe tarimet e pajisjeve të kontrollit

1. Skemat dhe tarimet e pajisjeve të kontrollit do të koordinohen ndërmjet përdoruesit/aplikuesit, operatorit të sistemit ku lidhet moduli dhe OST dhe përcaktohen si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.
2. Skemat dhe tarimet e kontrollit dhe çdo ndryshim eventual i pajisjeve të ndryshme të modulit gjenerues që janë të nevojshme për qëndrueshmërinë e sistemit dhe për kryerjen e veprimeve të emergjencës do të koordinohen dhe dakordohen ndërmjet OST, operatorit të sistemit përkatës dhe pronarit të modulit gjenerues.
3. Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit B dhe C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 66. Skemat e mbrojtjes dhe tarimet

1. Skemat dhe tarimet e mbrojtjes do të koordinohen ndërmjet përdoruesit/aplikuesit, operatorit të sistemit ku lidhet moduli dhe OST dhe përcaktohen si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.
2. Operatoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit B dhe C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 67. Shkëmbimi i informacionit

1. Modulet gjenerues të lidhur në transmetim do të pajisen në përputhje me standardet IEC 60870 dhe do të sigurojnë informacion në kohë reale të kërkuar nga OST dhe operatori përkatës i rrjetit ku janë të lidhur në përputhje me dispozitat përkatëse të përcaktuara në këtë kod.
2. Përmbajtja informacionit që do të shkëmbehet, përfshirë një listë të të dhënave që do sigurohen nga gjeneruesi, do të detajohet, koordinohet dhe përcaktohet si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.
3. Operoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit B dhe C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 68. Masat manuale lokale kur pajisjet e komandimit në distance janë jashtë shërbimit

1. Në rastet kur pajisjet automatike të kontrollit në distancë janë jashtë shërbimit, koha maksimale për arritjen e pikës së caktuar të punës është e barabartë me 15 minuta për një tolerancë prej $-/+5\%$ kundrejt pikës referuese të fuqisë aktive. Kur kërkesa me strikte aplikohen në akte të tjera ato do të mbizotërojnë.
2. Parametrizime dhe specifikime të tjera nëse është e nevojshme do të detajohen, koordinohen dhe përcaktohen si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.
3. Operoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 69. Humbja e stabilitetit këndor ose humbja e kontrollit

1. Kriteret për zbulimin e humbjes së stabilitetit këndor ose humbjes së kontrollit do të detajohen, koordinohen dhe përcaktohen si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.
2. Operoret e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.
3. Pika e neutrit e transformatorëve rritës nga ana e rrjetit, parametrizimet e pajisjeve për regjistrimin e defekteve, përfshirë kriteret aktivizuese dhe diapazonet e kampionimit do të detajohen, koordinohen dhe përcaktohen si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.

4. Monitorimi i sjelljes dinamike të sistemit, oshilatori i ngacmimeve dhe parametrizimet e pajisjeve dhe specifikimet e luhatjes aktivizuese që zbulon lëkundjet e pashuara të fuqisë do të detajohen, koordinohen dhe përcaktohen si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.
5. Objektet e monitorimit të cilësisë së furnizimit dhe të sjelljes dinamike të sistemit si dhe protokollet e komunikimit për të dhënat e regjistruara do të detajohen, koordinohen dhe përcaktohet si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.
6. Kufijtë e luhatjeve, procedurat e kontrollit dhe matjes do të bazohen në standardet përkatëse IEC.
7. Operatorët e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 70. Pika e neutrit nga ana e rrjetit e transformatorëve rritës

1. Statusi i neutrit të transformatorëve ngritës të fuqisë të gjeneruesit në anën e lidhjes me rrjetin e transmetimit dhe vlerat e rezistencës së tokëzimit përcaktohet nga studimet dhe analizat për qëllime të mbritensioneve dhe dimensionimit të pajisjeve të rrjetit të transmetimit, që përcaktojnë faktorin e lidhjes me tokën. Specifikimet përkatëse do të detajohen, koordinohen dhe përcaktohen si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit.
2. Operatorët e sistemit të shpërndarjes ose të sistemit të mbyllur të shpërndarjes që janë përdorues të sistemit të transmetimit dhe kanë të lidhur në sistemet e tyre module gjenerues të energjisë të tipit C do të sigurohen që këta gjenerues respektojnë kërkesat e mësipërme.

Neni 71. Sinkronizimi

1. Sinkronizimi i moduleve gjenerues do të kryhet vetëm pas autorizimit nga operatorit i sistemit.
2. Specifikimet përkatëse në lidhje me tensionin, frekuencën, fazimin, sekuencën e fazës dhe devijimin e tensionit dhe frekuencës gjatë sinkronizimit do të detajohen, koordinohen dhe përcaktohen si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit në përputhje me diapazonet e frekuencës, tensionit si dhe kushtet specifike të çdo gjeneruesi në varësi të teknologjisë dhe pikës së lidhjes.

Neni 72. Stabiliteti këndor në kushte defekti

1. Aftësitë teknike në lidhje me stabilitetin këndor në kushte defekti që duhet të përmbushen nga moduli gjenerues do të detajohen, koordinohen dhe përcaktohet si dispozitë në marrëveshjen individuale të lidhjes/operimit

Titulli 2 – Parametrat për përdoruesit ngarkesë

Kapitulli 1 – Kërkesat në lidhje me tensionin

Neni 73. Diapazonet e tensionit

- Objektet e ngarkesës që lidhen në transmetim, objektet e shpërndarjes që lidhen në transmetim dhe sistemet e mbyllura të shpërndarjes të lidhura në transmetim duhet të jenë në gjendje të mbeten të lidhura me rrjetin dhe operojnë në diapazonet e tensionit dhe kohen e specifikuar si vijon:

Niveli i tensionit 110 - 300 kV	Koha
0.90 pu – 1.118 pu	Pa kufizim
1.118 pu – 1.15 pu	20 minuta

Niveli i tensionit > 300 kV	Koha
0.90 pu – 1.05 pu	Pa kufizim
1.05 pu – 1.10 pu	20 minuta

Neni 74. Shkyçja automatike për shkak të nivelit të tensionit

- Shkyçja automatike për shkak të nivelit të tensionit konsiderohet specifike për çdo pikë lidhje. Aktivizimi, vlerat dhe parametrizimet e këtij funksionaliteti duhet të dakordohen gjatë procesit të lidhjes nga operatori përkatës i sistemit në koordinim me operatorin/përdoruesin përkatës rast pas rasti dhe të dokumentohen në marrëveshjen e lidhjes/operimit me operatorin përkatës të sistemit.
- Përdoruesi i rrjetit do të duhet të vërtetojë parametrat e shkyçjes së releve nëpërmjet testimeve me operatorin përkatës.
- Rilidhja automatike në rrjet pas një shkëputjeje nuk lejohet dhe duhet të koordinohet me operatorin përkatës.

Neni 75. Aftësia e fuqisë reaktive për njësite e ngarkesës dhe sistemet e shpërndarjes të lidhura në transmetim

- Objektet e ngarkesës të lidhura në transmetim duhet të kenë faktor fuqie ($\cos\phi$) sa më afër njësisë 1 ($\cos\phi \geq 0.9$);
- Faktori minimal i lejuar i faktorit të fuqisë për sistemet e shpërndarjes të lidhura në transmetim është 0.9 ($\cos\phi = 0.9$)
- Matja e faktorit të fuqisë bëhet në mënyre të vazhdueshme së bashku me matjen e tensionit, në kohë reale, nëpërmjet sistemit SCADA/EMS dhe sistemit të telematjes.
- Objektet e ngarkesës të lidhura në transmetim dhe sistemet e shpërndarjes të lidhura në transmetim me faktor fuqie më të ulët së vlera e lejuar duhet menjëherë të instalojnë pajisje kompensuese të energjisë reaktive për përmirësimin e $\cos\phi$.

5. Aftësia e fuqisë reaktive për sistemet e shpërndarjes të lidhura në transmetim përcaktohet nga analiza e cila duhet të adresojë zgjidhje të mundshme dhe përcaktojë zgjidhje optimale për shkëmbime të fuqive reaktive të sistemeve të transmetimit dhe shpërndarjes duke marrë në konsideratë parimet sipas të cilave:
- Burimet e fuqisë reaktive të disponueshme duhet të jenë të mjaftueshme për të garantuar sigurinë operative dhe të jenë në gjendje për të ruajtur nivelet e duhura të tensionit si dhe të mundësojnë menaxhimin e fuqisë reaktive nëpërmjet aftësisë kontrolluese të fuqisë reaktive.
 - Studimi dhe përcaktimi i instalimeve për gjenerimin/absorbimin e fuqisë reaktive bazohet mbi analizën dhe nivelet e tensionit në të gjitha nyjet e sistemit, në të gjithë regjimet e operimit të rrjetit në konfiguracion (n) dhe praninë e kontigjencave sipas kriterit (n-1) duke respektuar nivelet e lejuara të tensionit.
 - Studimi dhe analizat për përcaktimin teknik të instalimeve për gjenerimin/absorbimin e fuqisë reaktive do të përcaktojnë masat për optimizimin dhe përmirësimin e performancës teknike dhe ekonomike të operimit të sistemit elektroenergjetik me tensione brenda niveleve të lejuara, duke reduktuar humbjet teknike si dhe duke rritur marxhinën e qëndrueshmërisë dinamike të operimit të sistemit elektroenergjetik.
 - Studimi dhe analizat për këtë qëllim do të kryhen për një horizont kohor 2 vjeçar, duke vlerësuar si regjimet me ngarkesa maksimale ashtu dhe ato me ngarkesa minimale të sistemit elektroenergjetik.

Neni 76. Cilësia e furnizimit

- Sistemi i përdoruesit të duhet të projektohet dhe instalohet në mënyrë të tillë që gjatë operimit të mos ndikojë në cilësinë e energjisë së palëve të treta dhe në deformimin e sinjaleve të të dhënave dhe informacionit.
- Përdoruesit duhet të marrin masat e nevojshme për kufizimin në maksimum të harmonikave shqetësuese.
- Instalimet e përdoruesve dhe operimi i tyre do të përmbushë kërkesat e cilësisë së energjisë sipas standardeve IEC / 61000-3-6 (Kufijtë e deformimit harmonik), IEC / 61000-3-7 (Limitet e luhatjes së tensionit) dhe CENELEC EN 50160.

Kapitulli 2 – Kërkesat në lidhje me frekuencën

Neni 77. Diapazonet e frekuencës

- Periudhat minimale kohore për të cilat objektet e kërkesës të lidhura në transmetim, objektet e shpërndarjes të lidhura në transmetim dhe sistemet e shpërndarjes duhet të jetë në gjendje të operojë pa u shkëputur nga rrjeti në frekuenca të ndryshme nga vlera nominale, janë si vijon:

Intervalet	Kohezgjatja
47,5 Hz – 48,5 Hz	30 minuta
48,5 Hz – 49,0 Hz	30 minuta
49,0 Hz – 51,0 Hz	Pa limit
51,0 Hz – 51,5 Hz	30 minuta

Kapitulli 3 – Kërkesat në lidhje me rivendosjen e sistemit

Neni 78. Kërkesat për lidhjen e shkurtër

1. Zgjedhja dhe përcaktimi i aftësive shkyçëse të pajisjeve komutuese dhe qëndrueshmërisë ndaj rrymave të lidhjeve të shkurtra, duhet të jetë brenda vlerave dhe standardeve në fuqi të përcaktuar për secilën pikë lidhje.
2. Përdoruesit sigurojnë të dhënat e kërkuara për përcaktimin e rrymave të lidhjeve të shkurtra në çdo pikë lidhje të përdoruesit të sistemit të transmetimit, si dhe aftësitë shkyçëse për lidhjet e shkurtra, të pajisjeve komutuese në kufijtë teknik dhe pronësor me sistemin e transmetimit.
3. Rryma maksimale e qarkut të shkurtër në pikën e kyçjes prametrizohet gjatë procesit të lidhjes nga operatori përkatës i sistemit në koordinim me operatorin/përdoruesin përkatës rast pas rasti dhe dokumentohet në marrëveshjen e lidhjes/operimit me operatorin përkatës të sistemit.
4. OST do të specifikojë në marrëveshje me përdoruesin listën e ngjarjeve të mundshme të paplanifikuara dhe prapun e rrymës së qarkut të shkurtër maksimale mbi të cilin OST është e detyruar të informojë përdoruesin në rast të një ndryshimi mbi këtë prag.
5. OST do të specifikojë në marrëveshje me përdoruesin listën e ngjarjeve të mundshme të planifikuara dhe prapun e rrymës së qarkut të shkurtër maksimale mbi të cilin OST është e detyruar të informojë përdoruesin në rast të një ndryshimi mbi këtë prag.
6. Ngjashmërisht, në marrëveshje me përdoruesin do të listohen ngjarjet e mundshme të planifikuara dhe të paplanifikuara si dhe prapun e rrymës së qarkut të shkurtër maksimale mbi të cilin përdoruesi, objektet e ngarkesës që lidhen në transmetim dhe/apo objektet e shpërndarjes që lidhen në transmetim janë të detyruar të informojnë OST në rast të një ndryshimi mbi këtë prag.

Neni 79. Shkyçja e ngarkesës për mbrojtjen e sistemit

1. OST, objektet e ngarkesës që lidhen në transmetim dhe/apo objektet e shpërndarjes që lidhen në transmetim do të bien dakord dhe përcaktojnë si dispozita në marrëveshjen e lidhjes/operimit kërkesat dhe parametrizimin e aftësive të skemës së shkyçjes së kërkesës për frekuencë të ulët.
2. OST, objektet e ngarkesës që lidhen në transmetim dhe/apo objektet e shpërndarjes që lidhen në transmetim do të bien dakord dhe përcaktojnë si dispozita në marrëveshjen e lidhjes/operimit kërkesat dhe parametrizimin e aftësive të skemës së shkyçjes

automatike të kërkesës nga nën tensioni për objektet e kërkesës dhe shpërndarjes që lidhen në transmetim.

3. Objektet e kërkesës të lidhura në transmetim dhe sistemet e shpërndarjes të lidhura në transmetim do të përmbushin kërkesat në lidhje me shkyçjen ose rilidhjen automatike të objekteve të kërkesës të lidhura në transmetim ose sistemeve të shpërndarjes të lidhura në transmetim. Aktivizimi, vlerat dhe parametrizimet e funksionaliteti duhet të dakordohen gjatë procesit të lidhjes nga operatori përkatës i sistemit në koordinim me operatorin/përdoruesin përkatës rast pas rasti dhe të dokumentohen në marrëveshjen e lidhjes/operimit me operatorin përkatës të sistemit.
4. OST, objektet e kërkesës të lidhura në transmetim dhe sistemet e shpërndarjes të lidhura në transmetim do të bien dakord dhe do të përfshijnë si dispozita në marrëveshjen e lidhjes/operimit kërkesat dhe parametrizimin e pajisjeve të sinkronizimit (përfshirë frekuencën, tensionin, këndin e fazës diapazoni dhe devijimi i tensionit dhe frekuencës).

Kapitulli 4 – Kërkesat në lidhje me instrumentalizimin, modelet e simulimit dhe mbrojtjen

Neni 80. Skemat e mbrojtjes rele dhe parametrat

1. OST, objektet e ngarkesës të lidhur në transmetim ose operatori i sistemit të shpërndarjes të lidhur në transmetim do të bien dakord dhe do të përfshijnë si dispozita në marrëveshjen e lidhjes/operimit skemat e mbrojtjes dhe tarimet përkatëse për objektet e kërkesës të lidhur në transmetim ose sistemet e shpërndarjes të lidhura në transmetim.

Neni 81. Skemat dhe parametrat për pajisjet e kontrollit

1. OST, objektet e ngarkesës të lidhur në transmetim ose operatori i sistemit të shpërndarjes të lidhur në transmetim do të bien dakord dhe do të përfshijnë si dispozita në marrëveshjen e lidhjes/operimit skemat e kontrollit dhe tarimet përkatëse për objektet e kërkesës të lidhur në transmetim ose sistemet e shpërndarjes të lidhura në transmetim.

Neni 82. Shkëmbimi i informacionit

1. Objektet e ngarkesës të lidhura në transmetim dhe sistemet e shpërndarjes të lidhur në transmetim do të pajisen në përputhje me standardet IEC 60870 me qëllim që të shkëmbejnë informacion ndërmjet OST dhe objektit të ngarkesës të lidhur në transmetim dhe sistemet e shpërndarjes të lidhur në transmetim sipas specifikimeve në dispozitat e këtij kodi.
2. Lista e të dhënave të kërkuara do të hartohet në përputhje me kërkesat dhe afateve kohore në lidhje me operimin të specifikuar në dispozitat e këtij kodi, do të dakordohet dhe përfshihen si dispozitë në marrëveshjen e lidhjes/operimit.

Titulli 3 - Sistemet me rrymë të vazhduar dhe parqet e moduleve të energjisë të lidhur me rrymë të vazhduar

Neni 83. Parametrat jo-shteruese për sistemet me rrymë të vazhduar dhe parqet e moduleve të lidhur me rrymë të vazhduar

1. Parametrat joshteruese në kuptim të vendimit të ERE nr. 127, dt.04/06/2018 do të aplikohen sipas dokumentit udhëzues për zbatimin e kodeve të ENTSO-E, “HVDC systems default parameters - ENTSO-E guidance document for national implementation for network codes on grid connection - 4. June 2018”

PJESA III – Kërkesave teknike të tjera për mbrojtjen rele dhe tokëzimin

Neni 84. Kërkesat e mbrojtjes rele dhe koordinimi me mbrojtjen rele të përdoruesit të sistemit të transmetimit

1. Përdoruesit e sistemit të transmetimit nuk do të lidhen dhe nuk do të vazhdojnë të mbeten të lidhura me sistemin e transmetimit, nëse ato nuk janë të pajisur me instalimet e mbrojtjes rele të nevojshme që përmbushin parimet përkatëse të sigurisë, selektivitetit, shpejtësisë, diferencimit dhe ndjeshmërisë.
2. Përdoruesit e lidhur me sistemin e transmetimit do të mbrohen nga një sistem mbrojtje rele konform standardeve përkatëse të përcaktuara në VKM nr.482 dhe 483 dt.17/06/2020 dhe vendimet e ERE nr. 127, 128 dhe 129, datë 04.06.2018 në mënyrë që Sistemi i Transmetimit të mos pësojë dëmtime nga ndonjë avari me origjinë nga përdoruesit.
3. Mbrojtja rele e instaluar në instalimet dhe pajisjet e përdoruesit të sistemit të transmetimit duhet të koordinohet, në bashkëveprim me mbrojtjen rele të instaluar në sistemin e transmetimit. Për këtë qëllim OST dhe përdoruesit e sistemit të transmetimit bashkëveprojnë në çdo kohë në tarimin e mbrojtjes rele dhe përmirësimin e teknologjisë së mbrojtjes rele. Mbrojtja rele e sistemeve/objekteve të përdoruesve të sistemit të transmetimit nuk duhet të tarohet dhe të vihet në punë pa miratimin e OST.
4. OST do të jetë përgjegjëse për tarimin e mbrojtjes rele në gjithë sistemin e transmetimit. OST miraton sistemin e mbrojtjes rele dhe vendos tarimet në elementet e sistemit të saj në koordinim me përdoruesit e sistemit të transmetimit.
5. Përdoruesit e sistemit të transmetimit janë përgjegjës për tarimin e mbrojtjes rele në sistemet/objektet e tyre dhe do të koordinojnë tarimet e mbrojtjes rele në këto instalimet dhe pajisje, në kufirin pronësor me sistemin e transmetimit.
6. Operatori i Sistemit të Shpërndarjes do të përgatisë studime dhe plane për modifikimin e sistemeve të mbrojtjes dhe të automatikës, për instalimin e releve të frekuencës në bashkëveprim me OST.
7. OST do të këshillojë modifikime dhe përmirësime të mbrojtjes rele në sistemin e shpërndarjes, me qëllim që të ulë ndikimet negative në sistemin e transmetimit.

8. OST do të kryej studime të qëndrueshmërisë statike dhe dinamike të sistemit elektroenergjetik (qëndrueshmërisë përkundrejt kolapsit të tensionit, qëndrueshmërisë këndore, qëndrueshmërisë përkundrejt frekuencës) si dhe analiza të performancës së mbrojtjes rele dhe të pajisjeve primare komutuese të instaluar në sistemin e transmetimit, për të përcaktuar kohët minimale kritike të shkyçjes së avarisë (koha kritike e pastrimit të avarisë në sistemin elektroenergjetik).

Neni 85. Kërkesat e mbrojtjes rele për sistemin e transmetimit

1. Linjat elektrike të tensionit të lartë 400 kV, 220 kV, 150 kV dhe 110 kV do të kenë mbrojtje distancionale dhe mbrojtje rezervë (back-up). Të gjithë linjat 400 kV, 220 kV do të kenë dy skema mbrojtje distancionale kryesore me operim të shpejtë dhe një mbrojtje rezervë.
2. Mbrojtjet kryesore dhe ato rezervë do të ushqehen nga burime të ndryshme tensioni dhe rryme.
3. Bazuar në analiza specifike të performancës së mbrojtjes rele, sistemi i transmetimit mund të sigurojë mbrojtje rezervë shtesë në linjat elektrike të veçanta.
4. Të gjitha pajisjet kompensuese të lidhura me sistemin e transmetimit duhet të jenë të pajisura me mbrojtje rele sipas standardit përkatës.
5. Specifikime të tjera teknike të detyrueshme për linjat elektrike 400 kV, 220 kV, 150 kV dhe 110 kV janë:
 - a. Mbrojtja distancionale në linjat elektrike 400 kV, 220 kV, 150 kV dhe 110 kV mund të jetë statike ose numerike me të paktën 4 zona me veprim të shpejtë;
 - b. Mbrojtjet kryesore 1 dhe 2 në linjat elektrike 400 kV, 220 kV, kanë të njëjtën shpejtësi veprimi dhe principe të ndryshme funksionimi;
 - c. Kohët e tarimit të zonave duhet të përfshijnë dhe kohët e veprimit të shkyçjes së çelësave;
 - d. Koha e veprimit të zonës së parë (bashkë me veprimin e shkyçjes së çelësit) është 80 mili sekonda për linjat 400 kV, 110 mili sekonda për linjat 220 kV dhe 120 mili sekonda për linjat 150 kV dhe 110 kV;
 - e. Kohët e zonave të tjera përcaktohen sipas zonës së mbulimit dhe konfiguracionit të sistemit të transmetimit të përlllogaritura për çdo regjim për çdo vit. Mbrojtjet e linjave elektrike 400 kV dhe 220 kV pajisen me automatikën e kyçjes së përsëritur një fazore dhe tre fazore për linjat 150 kV dhe 110 kV, me kontroll të mungesës së tensionit dhe kontroll të sinkronizimit në të dy skajet e linjës elektrike.
 - f. Në varësi të analizave të sigurisë operationale të sistemit elektroenergjetik të kryera nga OST, mbrojtjet rele kryesore 1 dhe kryesore 2 mund të kenë furnizim me rrymë të vazhduar operative nga instalime baterish akumulatore të ndryshme.

- g. Në kërkesat e mbrojtjes rele për auto-transformatorët dhe transformatorët e fuqisë në sistemin elektroenergjetik përfshihet mbrojtja diferenciale dhe mbrojtjet (teknologjike) të tjera nga dëmtimet e brendshme (mbrojtja gazore, mbrojtje nga temperatura e pështjellave, mbrojtje nga temperatura e vajit dhe mbrojtje nga zjarri).

Neni 86. Kërkesat e mbrojtjes rele të zbarave të nënstacioneve elektrike

1. Zbarat e nënstacioneve elektrike të nivelit të tensionit 400 kV, 220 kV, 150 kV, 110 kV, mbrohen me mbrojtje diferenciale gjatësore dhe tërthore. Zbarat pajisen gjithashtu me mbrojtje nga refuzimi i veprimit të çelësit i të gjithë trakteve përkatëse të zbarës.

Neni 87. Mbrojtja nga zjarri e instalimeve dhe pajisjeve elektrike

1. Sistemi i mbrojtjes nga zjarri për instalimet dhe pajisjet elektrike dhe rregullat e zbatimit të tij, duhet të jenë në përputhje me specifikimet, standardet, rregulloret dhe dispozitat ligjore në fuqi të mbrojtjes kundra zjarrit.

Neni 88. Të dhënat për mbrojtjen rele të përdoruesve të sistemit të transmetimit

1. Të dhënat për mbrojtjen rele të kërkuara nga OST, prej përdoruesve të sistemit të transmetimit, janë si më poshtë:
 - a. Tipet, specifikimet dhe tarimet e të gjitha releve dhe sistemeve të mbrojtjes rele të instaluar në njësitë gjeneruese, bllokun gjenerator-transformator, transformatorët e nënstacionit ngritës, transformatorët e nevojave vetjake si dhe pajisjet e nevojave vetjake kryesore.
 - b. Tipet, specifikimet dhe tarimet e të gjitha releve, të instaluara në gjithë transformatorët e fuqisë të nënstacioneve të operatorit të sistemit të shpërndarjes dhe të përdoruesve të ngarkesës të sistemit të transmetimit 220/TM kV dhe 110 kV/TM kV.
 - c. Tipet, specifikimet dhe tarimet e releve të mbrojtjeve të instaluara në të gjithë zbarat 110 kV, 150 kV, 220 kV, 400 kV dhe linjat 35-400 kV në pronësi të përdoruesve të sistemit të transmetimit.
 - d. Të dhënat e kërkuara për përcaktimin e rrymave të lidhjeve të shkurtra në çdo pikë lidhje të re apo ekzistuese të përdoruesit të sistemit të transmetimit në bazë të planifikim-zhvillimit, si dhe aftësitë shkyçëse për lidhjet e shkurtra të pajisjeve komutuese në kufijtë teknik dhe pronësor të tyre me sistemin e transmetimit.

Neni 89. Tokëzimi

1. Tokëzimi i pështjellave të anës primare të transformatorëve të fuqisë me tension 400 / TM kV, 220 /TM kV, 150/TM kV, 110/TM kV dhe sistemi i tokëzimit studiohet, analizohet dhe përcaktohet nga OST.

2. Statusi i tokëzimit dhe madhësia e rezistencës së tokëzimit i përcaktuar nga studimet përkatëse të shoqërisë OST është e detyrueshme të respektohet nga të gjithë përdoruesit e sistemit të transmetimit në sistemet/objektet e tyre.

PJESA IV – Kërkesa sipas rregullit teknik për linjat dhe instalimet mbi 1 kV

Neni 90. Mirëmbajtja, kontrollet periodike dhe inspektimet e instalimeve dhe linjave

1. OST dhe përdoruesi i sistemit të transmetimit janë individualisht përgjegjës për mirëmbajtjen e pajisjeve dhe komponenteve në objektet e tyre, sipas ndarjes së pronësisë.
2. OST, përdoruesit dhe subjektet përkatëse të kontraktuara kur mirëmbajtja kryhet nga të tretë, duhet të përmbushin kërkesat e VKM nr.482 dhe 483 dt.17/06/2020.
3. Komponentët e rëndësishëm për sigurinë e impiantit, siç janë çelësat, bateritë, burimet e ushqimit të sistemeve të emergjencës dhe pajisjet e mbrojtjes duhet të testohen rregullisht sipas një plani të përgatitur nga përdoruesi i sistemit të transmetimit dhe të aprovuar nga OST për çdo vit.
4. Plani duhet të dorëzohet në OST brenda muajit tetor të vitit paraardhës për vitin në vazhdim.
5. Inspektimet e instalimeve dhe linjave kryhen nga subjekte të miratuar, çdo tre vjet dhe dokumentacioni duhet të ruhet për një periudhë 10 vjeçare.
6. Nëse konstatohen rrezik për pronën dhe jetën, rezultatet e inspektimit i dërgohen inspektorati shtetëror

Neni 91. Pajisjet dhe materialet

1. Materialet dhe pajisjet e instalimeve dhe linjave të përdoruesit dhe të OST duhet të jenë konformë standardeve të harmonizuara shqiptare sipas përcaktimeve të VKM 482 dhe 483, dt.17/06/2020.
2. Materialet dhe pajisjet shoqërohen me dokumentacionin teknik të nevojshëm që evidenton konformitetin me standardet e harmonizuara shqiptare.
3. Konformiteti i pajisjeve dhe materialeve do të konsiderohet në pajtueshmëri me standardet nëse dëshmohet me dokumentacion të përshtatshëm të lëshuar nga një organizëm i miratuar i vlerësimit të konformitetit.
4. Pajisjet dhe materialet si dhe instalimi i tyre i nënshtrohen inspektimit nga organet e autorizuar, në lidhje me respektimin e standardeve të harmonizuara dhe konformitetit.

Neni 92. Specifikimet për instalimet dhe linjat e transmetimit

1. Përdoruesit e rrjetit të transmetimit do të përmbushin kërkesat sipas vendimeve të ERE nr. 127, 128, 129, dt.04/06/2018 dhe VKM 482 dhe 483, dt.17/06/2020 si dhe kërkesat specifike të përcaktuara në këtë kod.

2. Kërkesat teknike aplikohen edhe për linjat e transmetimit të përdoruesve, në pronësi të tyre dhe/apo kur synohet transferimi i tyre tek OST.
3. Seti i specifikimeve teknike të cilat duhet të përmbushen nga përdoruesit në zbatim të këtij kodi depozitohen nga OST pranë inspektoratit shtetëror përgjegjës.
4. OST do të verifikojë pajtueshmërinë e përdoruesit me kërkesat e këtij kodi sipas procedurave të përcaktuara në vendimet e ERE nr. 127, 128, 129, dt.04/06/2018 dhe VKM 482 dhe 483, dt.17/06/2020.
5. Verifikimi kryhet nga specialistë të certifikuar nga një trupë certifikuese e akredituar sipas standardit SSH EN ISO/IEC 17024 ose standardeve, dhe/ose specifikimeve teknike të barasvlershme me to.
6. Kopje të dokumentacionit teknik të përdoruesit, certifikata e pajisjes dhe deklarata e pajtueshmërisë i vihen në dispozicion nga OST, inspektoratit shtetëror përgjegjës kur kërkohen.

Neni 93. Dokumentimi dhe operimi i instalimeve dhe linjave të transmetimit

1. Përveç sa kërkohet në këtë kod, përdoruesit dhe OST pajisen me lejet e nevojshme administrative për ndërtimin, zgjerimin, modifikimin dhe operimin e instalimeve elektrike të transmetimit.
2. OST dhe përdoruesit mbajnë dokumentacion të plotë teknik (projekti, raporti i inspektimit të pajtueshmërisë, deklarata konformitetit etj.) për instalimet, pajisjet dhe linjat në pronësi të tyre apo të lidhur në rrjetin në pronësi të tyre në përputhje me kuadrin ligjor në fuqi.

Neni 94. Dokumentacioni, vënia në shfrytëzim dhe mirëmbajtja e linjave

1. Përdorimi i linjave elektrike të instaluar nga kompanitë e autorizuar në kuptim të VKM 483, dt.17/06/2020, kryhet duke zbatuar kërkesat si vijon:
 - a. paraqitet një projekt në të cilin jepen karakteristikat e linjës;
 - b. kryhen verifikimet e linjës së instaluar nëse është e pajisur me autorizimet e duhura dhe puna është kryer nën mbikëqyrjen e duhur;
 - c. kryhet inspektimi fillestar nga një organizëm i vlerësimit të konformitetit i miratuar;
 - d. lëshohet certifikata dhe procesverbali i instalimit;
 - e. lëshohet një certifikatë inspektimi, e cila duhet të deklarojë se linja është realizuar në përputhje me dispozitat e kësaj rregulle teknike duke identifikuar dhe justifikuar ndryshimet që mund të kenë ndodhur në zbatimin e projektit;

- f. kryhen verifikime të tjera që konsideron të përshtatshme nga OST, në lidhje me përputhshmërinë e linjës me kërkesat e teknike;
- g. hartohet procesverbal përkatës nëse konstatohen papajtueshmëri për rezultatet e kontroleve, të cilat duhet të jenë të nënshkruara nga pronari i linjës;
- h. një kopje e procesverbalit dorëzohet në inspektoratin shtetëror përgjegjës, i cili duhet të përcaktojë marrjen e masave të përshtatshme;
- i. një kompani të autorizuar e mirëmbajtjes së linjave kontraktohet dhe bëhet përgjegjëse për mbajtjen në vijimësi të gjendjes teknike dhe të funksionimit të linjës, përveç nëse pronari i linjës ka statusin e kompanisë së autorizuar për mirëmbajtjen e linjës;
- j. linja regjistrohet pranë inspektoratit shtetëror përgjegjës para vënies në shfrytëzim duke paraqitur dokumentacionin siç përcaktohet në VKM 483, dt.17/06/2020.

Neni 95. Inspektimet periodike të instalimeve dhe linjave

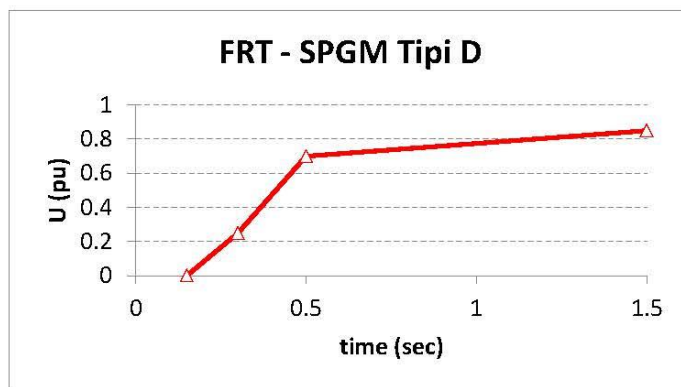
1. Pajisjet dhe instalimet, përfshirë dhe linjat u nënshtrohen inspektimeve periodike të paktën çdo tre vjet.
2. Pronari i pajisjeve, instalimeve apo linjës është përgjegjës që inspektimet të kryhen sipas afateve nga organizma të vlerësimit të konformitetit të miratuara në përputhje me legjislacionin në fuqi.
3. Në çdo rast hartohet raporti/certifikata e inspektimeve dhe verifikimeve të kryera dhe një kopje duhet t'i dorëzohet pronarit apo personit përgjegjës të pajisjes, instalimit apo linjës, si dhe një kopje depozitohet pranë inspektoratit shtetëror përgjegjës veçanërisht në rastet kur konstatohet rrezik për jetën dhe shëndetin e njerëzve dhe pronën.

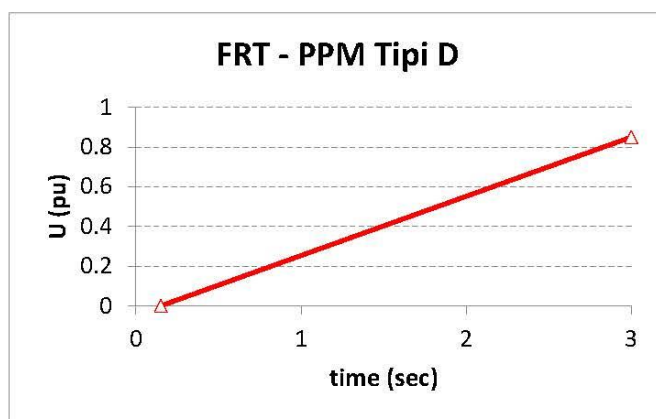
Aneksi 1 - Aftësitë e operimit në avari në raste të avarive simetrike dhe asimetrike

Uret është tensioni i mbetur në pikën e lidhjes gjatë një defekti, telear është casti kur një defekt është pastruar. Urec1, Urec2, trec1, trec2 dhe trec3 specifikojnë pikat e caktuara të kufijve me të ulet të rivendosjes së tensionit pas pastrimit të defektit.

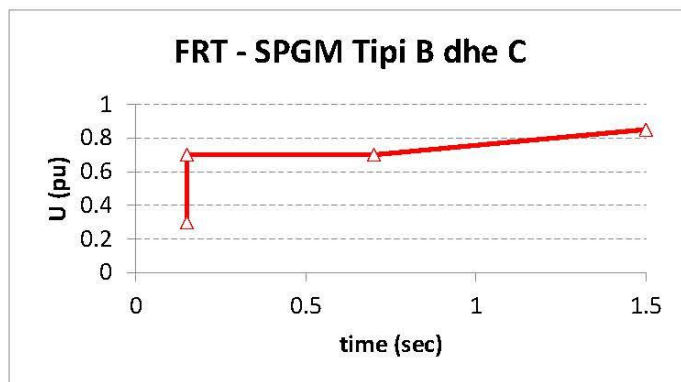
	FRT - SPGM Tipi D		
	t		U
telear:	0,15	Uret:	0
trec1:	0,3	Uclear:	0,25
trec2:	0,5	Urec1:	0,7
trec3:	1,5	Urec2:	0,85

	FRT - PPM Tipi D		
	t		U
telear:	0,15	Uret:	0
trec1:	0,15	Uclear:	0
trec2:	0,15	Urec1:	0
trec3:	3	Urec2:	0,85

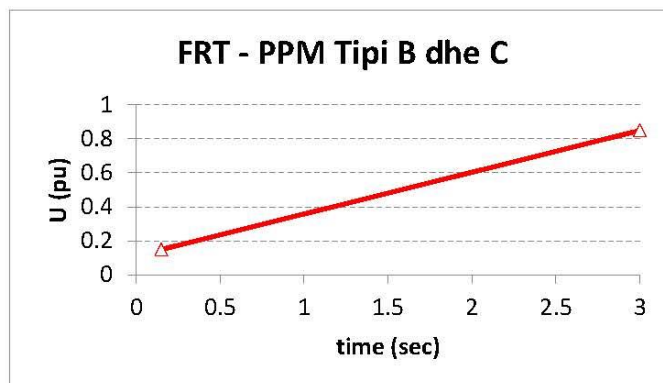

	FRT - SPGM Tipi B dhe C		
	t		U
telear:	0,15	Uret:	0,3
trec1:	0,15	Uclear:	0,7
trec2:	0,7	Urec1:	0,7
trec3:	1,5	Urec2:	0,85

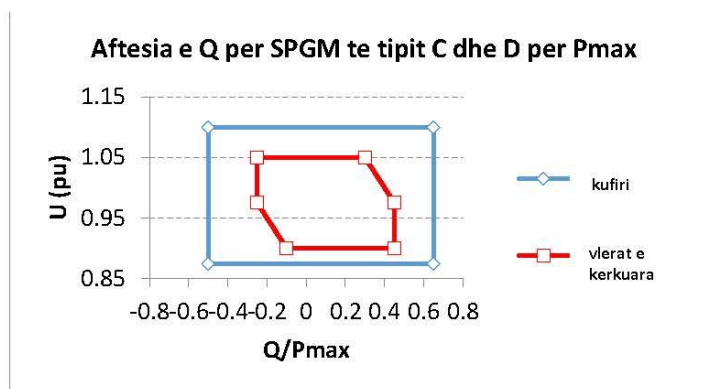

FRT - PPM Tipi B dhe C			
	t		U
tclear:	0,15	Uret:	0,15
trec1:	0,15	Uclear:	0,15
trec2:	0,15	Urec1:	0,15
trec3:	3	Urec2:	0,85

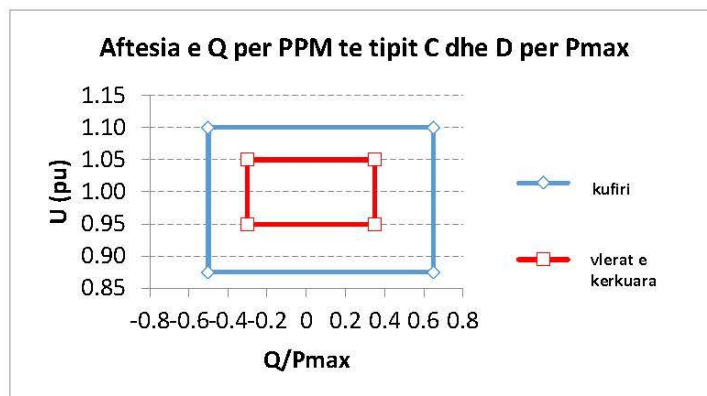

Aneksi 2 - Aftësia per fuqi reaktive

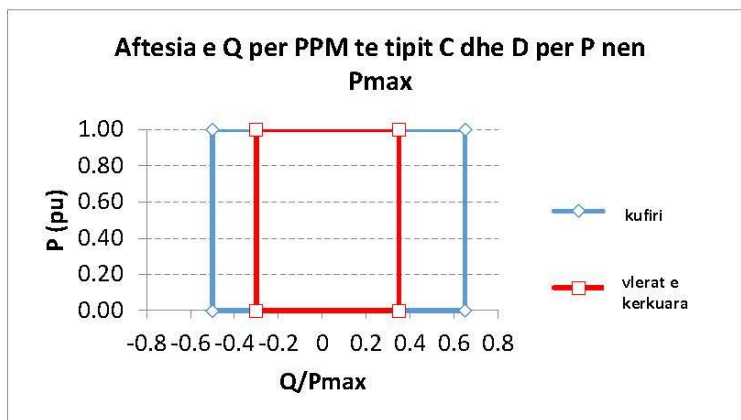
Aftësia e Q per SPGM te tipit C dhe D per Pmax			
limitet min& max			
Q/Pmax	U	Q/Pmax	U
-0,5	1,1	-0,2500	1,0500
0,65	1,1	0,3000	1,0500
0,65	0,875	0,4500	0,9750
-0,5	0,875	0,4500	0,9000
-0,5	1,1	-0,1000	0,9000
		-0,2500	0,9750
		-0,2500	1,0500

Aftësia e Q per PPM te tipit C dhe D per Pmax			
limitet min& max			
Q/Pmax	U	Q/Pmax	U
-0,5	1,1	-0,3	1,05
0,65	1,1	0,35	1,05
0,65	0,875	0,35	0,95
-0,5	0,875	-0,3	0,95
-0,5	1,1	-0,3	1,05

Aftesia e Q per PPM te tipit C dhe D per P nen Pmax			
limitet min&max			
Q/Pmax	P	Q/Pmax	P
-0,5	1	-0,3000	1,0000
0,65	1	0,3500	1,0000
0,65	0	0,3500	0,0000
-0,5	0	-0,3000	0,0000
-0,5	1	-0,3000	1,0000

KODI I OPERIMIT

Pjesa I – Dispozita të përgjithshme

Neni 96. Objekti i kodit

2. Me qëllim ruajtjen e sigurisë së operimit, cilësinë e frekuencës dhe shfrytëzimin efikas të sistemit të interkonektuar dhe burimeve, ky kod përcakton udhëzime të hollësishme mbi:
 - a. kërkesat dhe parimet lidhur me sigurinë e operimit;
 - b. rregullat dhe përgjegjësitë për koordinimin dhe shkëmbimin e të dhënave ndërmjet OST, ndërmjet OST dhe OSSH, dhe ndërmjet OST, ose OSSH dhe SGU, në planifikimin operacional dhe në operimin në kohë reale;
 - c. rregullat për trajnimin dhe certifikimin e punonjësve të operatorit të sistemit;
 - d. kërkesat për koordinimin e ndërprerjeve;
 - e. kërkesat për skedulimin ndërmjet zonave të kontrollit të OST; dhe
 - f. rregullat për krijimin e një kuadri rajonal për kontrollin fuqi-frekuencë dhe rezervat.

Neni 97. Fushëveprimi

1. Rregullat dhe kërkesat e përcaktuara në këtë kod do të zbatohen për SGU e mëposhtme:
 - a. modulet gjeneruese ekzistuese dhe të reja të klasifikuara si tipi B, C dhe D në përputhje me kriteret e përcaktuara në nenin 5 të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018.
 - b. objektet e ngarkesës (konsumit) ekzistuese dhe të reja të lidhura në sistemin e transmetimit;
 - c. sistemet e mbyllura të shpërndarjes, ekzistuese dhe të reja, të lidhura në sistemin e transmetimit;
 - d. objektet e ngarkesës, sistemet e mbyllura të shpërndarjes dhe palë të treta, ekzistuese dhe të reja, nëse ato sigurojnë përgjigje (ndryshim) të ngarkesës direkt në OST, në përputhje me kriteret e nenit 27 të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës” i miratuar me Vendimin ERE Nr. 128 Datë 04.06.2018;
 - e. ofruesit e redispecimit të moduleve gjeneruese të energjisë apo objekteve të ngarkesës me anë të bashkimit (agregimit) dhe ofruesve të rezervës aktive të energjisë në përputhje me Titullin 8 të Pjesës IV të këtij kodi; dhe
 - f. sistemet HVDC, në përputhje me kriteret në nenin 3(1) të Kodit të Lidhjes (kërkesat për HVDC).

Neni 98. Raporti vjetor mbi treguesit e sigurisë operationale

1. Brenda tremujorit të parë të çdo viti, OST dërgon në ERE një raport vjetor me të dhënat për vitin paraardhës lidhur me sigurinë operationale të sistemit të transmetimit.

2. Raporti vjetor duhet të përmbajë të paktën treguesit e mëposhtëm operative të sigurisë, relevante për sigurinë operative:
 - a. numri i shkyçjeve të elementeve të sistemit të transmetimit;
 - b. numri i shkyçjeve të objekteve të gjenerimit të energjisë;
 - c. energjia e pa-furnizuar në vit për shkak të shkyçjes së paplanifikuar të objekteve të ngarkesës;
 - d. kohëzgjatja dhe numri i rasteve në gjendje alarmi dhe emergjence;
 - e. kohëzgjatja dhe numri i ngjarjeve në të cilat ka pasur një mungesë të rezervave të identifikuara për OST;
 - f. kohëzgjatja dhe numrin e devijimeve të tensionit që tejkalojnë diapazonin (limitet) nga Tabela 1 dhe 2 të Aneksit II, për OST;
 - g. numri i ndarjeve të sistemit ose të gjendjeve të blackout lokale; dhe
 - h. numri i ndërprerjeve blackout që përfshin dy ose më shumë OST të rajonit.
3. Raportet vjetore duhet të përmbajnë shpjegime të arsyeve për incidentet në sigurinë operationale te rangut 2 dhe 3 sipas shkallës së klasifikimit të incidenteve të miratuar nga ENTSO-E.

Pjesa II – Siguria operative

Titulli 1 – Kërkesat e sigurisë operationale

Kapitulli 1 – Gjendjet e sistemit, veprimet përmirësuese dhe kufijtë e sigurisë operationale

Neni 99. Klasifikimi i gjendjeve të sistemit

1. Sistemi i transmetimit do të jetë në gjendje **normale**, kur të gjitha kushtet e mëposhtme janë përmbushur:
 - a. tensioni dhe flukset e energjisë janë brenda kufijve operative të sigurisë të përcaktuara në përputhje me nenin 106;
 - b. frekuenca plotëson kushtet e mëposhtme:
 - i. devijimi i frekuencës në gjendje të qëndrueshme është brenda intervalit të standardit të frekuencës; ose
 - ii. vlera absolute e devijimit të frekuencës në gjendje të qëndrueshme të sistemit nuk është më e madhe se devijimi maksimal në gjendje të qëndrueshme dhe limitet e frekuencës së sistemit të përcaktuara për gjendje alarmi nuk janë plotësuar;
 - c. rezerva aktive dhe reaktive janë të mjaftueshme për të përballuar të papriturat nga lista e kontingjencave të përcaktuar në përputhje me nenin 20 106 pa shkelur kufijtë operative të sigurisë;

- d. operimi i zonës së kontrollit të OST është dhe do të mbetet brenda kufijve operative të sigurisë edhe pas ndodhjes së një kontingjence nga lista e kontingjencave të përcaktuar në përputhje me nenin 106, si edhe pas aktivizimit të veprimeve korrigjuese;
2. Sistemi i transmetimit do të jetë në gjendje **alarmi** kur:
 - a. tensioni dhe flukset e energjisë janë brenda kufijve operative të sigurisë të përcaktuara në përputhje me nenin 106 dhe
 - b. kapaciteti rezervë i OST është reduktuar me më shumë se 20% për më shumë se 30 minuta dhe nuk ka mjete për të kompensuar këtë reduktim në operimin e sistemit në kohë reale; ose
 - c. frekuenca plotëson kriteret e mëposhtme:
 - i. vlera absolute e devijimit të frekuencës në gjendje të qëndrueshme nuk është më e madhe se devijimi maksimal i frekuencës në gjendje të qëndrueshme; dhe
 - ii. vlera absolute e devijimit të frekuencës në gjendje të qëndrueshme ka tejkaluar vazhdimisht 50% të devijimit maksimal të frekuencës në gjendje të qëndrueshme për një periudhë kohore më të gjatë se koha e lëshimit të gjendjes së alarmit, ose intervali i standardit të frekuencës për një periudhë kohore më të gjatë se sa koha për të rivendosur frekuencën;
 - d. të paktën një kontingjencë nga lista e kontingjencave të përcaktuar në përputhje me nenin 106 të çon në shkeljen e kufijve operative të sigurisë të OST, edhe pas aktivizimit të veprimeve përmirësuese;
3. Sistemi i transmetimit do të jetë në gjendje **emergjence** kur është përmbushur së paku një nga kushtet e mëposhtme:
 - a. ka të paktën një shkelje të kufijve operacionale të sigurisë të OST të përcaktuara në përputhje me nenin 106;
 - b. frekuenca nuk i plotëson kriteret për gjendjen normale dhe për gjendje alarmi të përcaktuar në përputhje me paragrafët 1 dhe 2;
 - c. të paktën një masë e planit të mbrojtjes të sistemit të OST është aktivizuar;
 - d. ka një dështim në funksionimin e mjeteve, mënyrave dhe objekteve të përcaktuara në përputhje me nenin 105 (1), duke rezultuar në mospasjen e këtyre mjeteve dhe objekteve për më shumë se 30 minuta.
4. Sistemi i transmetimit do të jetë në gjendje **ndërprerje** (blackout), kur të paktën përmbushet një nga kushtet e mëposhtme:
 - a. humbja e më shumë se 50% të ngarkesës në zonën e kontrollit të OST;
 - b. mungesa totale e tensionit për të paktën tre minuta në zonën e kontrollit, duke çuar në aktivizimin e masave të rivendosjes.

5. Sistemi i transmetimit do të jetë në gjendje **rivendosje** kur OST ka qenë në gjendje emergjence ose blackout dhe ka filluar të aktivizojë masat e planit të rivendosjes.

Neni 100. Monitorimi dhe përcaktimi i gjendjeve të sistemit nga OST

1. Në operimin në kohë reale, OST do të përcaktojë gjendjen e sistemit të transmetimit, duke monitoruar parametrat e mëposhtëm, në bazë të telematjeve ose mbi vlerat e llogaritura, duke marrë parasysh të dhënat strukturore dhe në kohë reale në përputhje me nenin 123:
 - a. fluksin e energjisë aktive dhe reaktive;
 - b. tensionet e zbarave;
 - c. frekuencën dhe gabimin e kontrollit të restaurimit të frekuencës (FRCE, ose ACE) për zonën e saj të kontrollit LFC;
 - d. rezervat e fuqisë aktive dhe reaktive; dhe
 - e. prodhimin (gjenerimin) dhe ngarkesën (konsumin).
2. Në mënyrë që të përcaktojë gjendjen e sistemit, OST do të kryejë analiza të kontingjencës të paktën një herë në çdo 15 minuta, monitorimin e parametrave të sistemit të transmetimit të përcaktuara në përputhje me paragrafin 1, përkundrejt limiteve operative të sigurisë të përcaktuara në përputhje me nenin 106 dhe kriteret për gjendjet e sistemit të përcaktuara në përputhje me nenin 99. OST do të monitorojë nivelin e rezervave në dispozicion, përkundrejt kapacitetit rezervë të kërkuar. Analiza e kontingjencave do të marrë parasysh efektin e veprimeve përmirësuese dhe masat e planit të mbrojtjes të sistemit.
3. Në qoftë se sistemi transmetimit nuk është në gjendje normale dhe nëse kjo gjendje është kualifikuar si një situatë në zonë të gjerë, atëherë OST duhet:
 - a. të informojë të gjitha OST-te e rajonit në lidhje me gjendjen e sistemit të tij të transmetimit nëpërmjet platformës EAS të ENTSO-E; dhe
 - b. të sigurojë informata shtesë për elementet e saj të transmetimit të cilat janë pjesë e zonës së observimit të OST-ve të tjera, për ato OST.

Neni 101. Veprimet përmirësuese në operimin e sistemit

1. OST do të përpiqet për të siguruar që sistemi i transmetimit të mbetet në gjendje normale, duke qenë përgjegjës për menaxhimin e cenimeve të sigurisë operative. Për të arritur këtë objektiv, OST do të dizajnojë, përgatisë dhe aktivizojë veprime përmirësuese duke marrë parasysh disponueshmërinë e tyre, kohën dhe burimet e nevojshme për aktivizimin e tyre dhe kushtet (ndikimet) e jashtme me sistemin e transmetimit të cilat janë relevante për secilin veprim përmirësues.
2. Veprimet përmirësuese të përdorura nga OST në operimin e sistemit në përputhje me paragrafin 1, dhe me nenet 102 deri 104 të këtij kodi do të jenë në përputhje me

veprimet përmirësuese të marra parasysh në llogaritjen e kapaciteteve në përputhje me nenin 25 të Rregullores (BE) Nr. 2015 / 1222¹.

Neni 102. Parimet dhe kriteret e aplikueshme të veprimeve përmirësuese

1. OST duhet të zbatojë parimet e mëposhtme, për aktivizimin dhe koordinimin e veprimeve përmirësuese, në përputhje me nenin 104:
 - a. për cënime të sigurisë operative që nuk kanë nevojë të menaxhohen në mënyrë të koordinuar, OST do të projektojë, përgatisë dhe aktivizojë veprime përmirësuese nga kategoritë e përcaktuara në nenin 103, për të rivendosur sistemin në gjendjen normale dhe për të parandaluar përhapjen e gjendjes së alarmit apo emergjencës jashtë zonës së vet të kontrollit;
 - b. për cënime të sigurisë operative që duhet të menaxhohen në mënyrë të koordinuar, OST do të projektojë, përgatisë dhe aktivizojë veprime përmirësuese në koordinim me TSO-të fqinje, duke ndjekur metodologjinë për përgatitjen e veprimeve përmirësuese në një mënyrë të koordinuar dhe duke marrë parasysh rekomandimin e koordinatorit rajonal të sigurisë në përputhje me nenin 157 (4).
2. Kur bën zgjedhjen e veprimeve të duhura përmirësuese, OST do të zbatojë kriteret e mëposhtme:
 - a. të aktivizojë veprimet përmirësuese më efektive dhe ekonomikisht efikase;
 - b. të aktivizojë veprimet përmirësuese sa më pranë të jetë e mundur për kohën reale duke marrë parasysh kohën e pritshme të aktivizimit dhe urgjencën e situatës së operimit të sistemit që duhet zgjidhur;
 - c. të marrë në konsideratë rrezikun e dështimit në zbatimin e veprimeve përmirësuese në dispozicion dhe ndikimin e tyre në sigurinë operationale të tilla si:
 - i. rreziku i dështimit ose i qarkut të shkurtër, lidhur me ndryshimet në topologji;
 - ii. rreziku i shkaktimit të ndërprerjeve të lidhura me ndryshimet e fuqisë aktive ose reaktive në modulet e gjenerimit të energjisë ose objekteve të ngarkesës; dhe
 - iii. rreziku i mosfunksionimit në lidhje me sjelljen e pajisjeve;
 - d. t'i japë përparësi veprimeve përmirësuese të cilat bëjnë disponibël kapacitete ndërzonale më të mëdha për alokimin e kapaciteteve, duke plotësuar të gjitha kufijtë operative të sigurisë.

¹ Commission Regulation (EU) 2015/1222 of 24 July 2015 establishing a guideline on capacity allocation and congestion management

Neni 103. Kategoritë e veprimeve përmirësuese

1. OST do të përdorë kategoritë e mëposhtme të veprimeve përmirësuese:
 - a. të ndryshojë kohëzgjatjen e një ndërprerje të planifikuar ose të kthejë në shërbim elementet e sistemit të transmetimit për të arritur disponueshmërinë operative të këtyre elementeve të sistemit të transmetimit;
 - b. në mënyrë aktive të ndikojë në flukset e fuqisë me anë të:
 - i. ndryshime të pozicioneve (ancafkave) të transformatorëve të fuqisë;
 - ii. ndryshime të pozicioneve (ancafkave) të transformatorëve fazorë;
 - iii. modifikimin e topologjisë së rrjetit;
 - c. kontrolli i tensionit dhe menaxhimi i fuqisë reaktive me anë të:
 - i. ndryshime të pozicioneve (ancafkave) të transformatorëve të fuqisë;
 - ii. ndryshimin, kyçjen/shkyçjen e kapacitorëve dhe reaktorëve;
 - iii. ndryshimin e tensionit në rregullatorët me module elektronike (me tiristore), dhe në pajisjet e menaxhimit të energjisë reaktive;
 - iv. udhëzon OSSH dhe përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit për të bllokuar rregullimin automatik të tensionit dhe kontrollin e fuqisë reaktive të transformatorëve ose për të aktivizuar në objektet e tyre veprimet përmirësuese të përcaktuara në pikat (i) deri në (iii) nëse përkeqësimi i tensionit rrezikon sigurinë operative ose kërcënon të çojë në një kolaps të tensionit në sistemin e transmetimit;
 - v. kërkon ndryshimin e prodhimit të energjisë reaktive ose tarimin e vlerës së tensionit të moduleve gjeneruese të lidhur sinkron me sistemin e transmetimit;
 - vi. kërkon ndryshimin e prodhimit të energjisë reaktive prej konvertuesve të moduleve gjeneruese jo-sinkrone të lidhur në sistemin e transmetimit;
 - d. ri-llogarit kapacitetet ndër-zonale për ditën në avancë dhe brenda ditës, në përputhje me Rregulloren (BE) Nr. 2015/1222;
 - e. ri-dispeçon përdoruesit e lidhur në transmetim ose shpërndarje, konform marrëveshjeve të aplikueshme;
 - f. kundër-tregon midis dy ose më shumë kufijve të zonave ofertuese, konform marrëveshjeve të aplikueshme;
 - g. axhuston fluksin e fuqisë aktive nëpërmjet sistemeve HVDC;

² Commission Regulation

(EU) 2015/1222 of 24 July 2015 establishing a guideline on capacity allocation and congestion management

- h. aktivizon procedurat e menaxhimit të devijimit të frekuencës;
 - i. kufizon, në pajtim me nenin 16 (2) të Rregullores Nr. 714/2009³, kapacitetin ndër-zonal të alokuar tashmë, në një situatë emergjence, ku duke përdorur këtë kapacitet rrezikon sigurinë operationale, në rakordim me OST-në fqinje, kur ri-dispecimi dhe kundër-tregtimi nuk është i mundur; dhe
 - j. kur është e aplikueshme, duke përfshirë gjendjen normale dhe të alarmit, kontrollohet në mënyrë manuale kufizimi i ngarkesës.
2. Kur është e nevojshme dhe e arsyeshme për të ruajtur sigurinë operationale, OST mund të përgatisë dhe të aktivizojë veprime shtesë përmirësuese, duke raportuar e justifikuar këto raste tek autoriteti rregullator.

Neni 104. Përgatitja, aktivizimi dhe koordinimi i veprimeve përmirësuese

1. OST do të përgatisë dhe aktivizojë masat përmirësuese në përputhje me kriteret e përcaktuara në nenin 102 (2) për të parandaluar përkeqësimin e gjendjes së sistemit, në bazë të elementeve të mëposhtme:
 - a. monitorimi dhe përcaktimi i gjendjeve të sistemit në përputhje me nenin 100;
 - b. analizat e kontingjencës në operimin në kohë reale në përputhje me nenin 115; dhe
 - c. analizat e kontingjencës në planifikimin operational në përputhje me nenin 153.
2. Gjatë përgatitjes dhe aktivizimit të një veprimi përmirësues, përfshirë ri-dispecimin ose kundër-tregtimin në bazë të nenit 25 dhe nenit 35 të Rregullores (BE) Nr 2015/1222⁴, ose një procedurë të planit të mbrojtjes së sistemit, e cila ka një efekt mbi OST-te e tjera, atëherë OST, në koordinim me OST-të në fjalë, do të vlerësojë ndikimin e një veprimi të tillë brenda dhe jashtë zonës së saj të kontrollit, në përputhje me nenin 156 (1), neni 157 (1), (2) dhe (4) dhe do t'i japë OST-ve të interesuara informacion në lidhje me këtë ndikim.
3. Gjatë përgatitjes dhe aktivizimit të veprimeve përmirësuese të cilat kanë ndikim në OSSH dhe SGU-te të lidhur në transmetim, OST, nëse është në gjendje normale apo alarmi, do të vlerësojë ndikimin e veprimeve të tilla përmirësuese në koordinim me OSSH dhe SGU-te e prekura dhe do të për zgjedhë veprime përmirësuese që kontribuojnë në ruajtjen e gjendjes normale dhe funksionimin e sigurtë të të gjitha palëve të përfshira. OSSH dhe SGU-te e prekura do t'i sigurojnë OST-se të gjitha informacionet e nevojshme për këtë koordinim.
4. Gjatë përgatitjes dhe aktivizimit të veprimeve përmirësuese, nëse sistemi i transmetimit nuk është në gjendje normale apo alarmi, OST do të koordinojë në masën e mundshme

³ Regulation (Ec) No 714/2009 Of The European Parliament And Of The Council Of 13 July 2009 On Conditions For Access To The Network For Cross-Border Exchanges In Electricity

⁴ Commission Regulation (EU) 2015/1222 of 24 July 2015 establishing a guideline on capacity allocation and congestion management

të tilla veprime përmirësuese, me OSSH dhe SGU-të e prekura, për të ruajtur sigurinë operacionale dhe integritetin e sistemit të transmetimit.

5. Kur OST aktivizon një veprim përmirësues, çdo përdorues i lidhur në sistemin e transmetimit do të ekzekutojë udhëzimet e dhëna nga OST.
6. Kur kongestionet kanë pasoja vetëm lokale brenda zonës së kontrollit të OST-së dhe cënimi i sigurisë operative nuk ka nevojë të menaxhohet në mënyrë të koordinuar, OST është përgjegjëse për menaxhimin e situatës dhe mund të vendosë të mos e aktivizojë veprime përmirësuese me shpenzime, për lehtësimin e kongjestionëve.

Neni 105. Disponueshmëria e mjeteve dhe pajisjeve të OST-së

1. OST do të sigurojë disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervën shtesë të elementeve të mëposhtme:
 - a. Mjete për monitorimin e gjendjes së sistemit të transmetimit, duke përfshirë edhe aplikacione të vlerësimit të gjendjes dhe mjetet për kontrollin fuqi-frekuencë;
 - b. Mjete për të kontrolluar komutimin e çelësave, çelësave zbara-lidhës, ancafkave të transformatorëve dhe pajisje të tjera të cilat shërbejnë për të kontrolluar elementet e sistemit të transmetimit;
 - c. Mjete për të komunikuar me qendrat e kontrollit të OST-ve të tjera dhe me RSC-në;
 - d. Mjetet për analiza operacionale të sigurisë; dhe
 - e. Mjete dhe pajisje të komunikimit të nevojshme për OST-në për të lehtësuar operacionet e tregut ndër-kufitar.
2. Kur mjetet e OST-së të referuara në paragrafin 1 ndikojnë OSSH-ne ose SGU-te të lidhura në transmetim, të përfshirë në furnizimin e shërbimeve balancuese, shërbimeve ndihmëse, mbrojtjen e sistemit, restaurimin ose dorëzimin e të dhënave operative në kohë reale në përputhje me nenet 125, 128, 131, 132 dhe 133, atëherë OST, OSSH dhe SGU-te do të bashkëpunojnë dhe koordinojnë për të specifikuar dhe për të siguruar disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervën shtesë të këtyre mjeteve dhe objekteve.

Neni 106. Kufijtë e sigurisë së operimit

1. OST do të specifikojë kufijtë e sigurisë së operimit për çdo element të sistemit të transmetimit, duke marrë në konsideratë të paktën karakteristikat fizike të mëposhtme:
 - a. kufijtë e tensionit në përputhje me nenin 108;
 - b. limitet e rrymës të qarkut të shkurtër sipas nenit 111; dhe
 - c. limitet e rrymës në terma të vlerësimit termik duke përfshirë mbingarkesat e lejuara kalimtare.

2. Gjatë përcaktimit të kufijve të sigurisë operacionale, OST do të marrë parasysh kapacitetet e SGU-ve për të parandaluar që intervalet e tensionit dhe kufijtë e frekuencës në situatë normale dhe alarmi, të çojnë në shkyçjen e tyre.
3. Në rast të ndryshimeve të një prej elementeve të sistemit të transmetimit, OST duhet të verifikojë dhe kur është e nevojshme të azhurnojë kufijtë e sigurisë operacionale.
4. Për çdo interkonektor, OST do të bjerë dakord me OST-ne fqinjë për kufijtë e përbashkët të sigurisë operacionale në përputhje me paragrafin 1.

Neni 107. Plani i sigurisë për mbrojtjen e infrastrukturës kritike

1. OST do të specifikojë, një plan konfidencial sigurie që përmban një vlerësim të riskut të aseteve në pronësi ose të operuara nga OST, që mbulon skenarë të kërcënimit fizik ose kibernetike të përcaktuara nga VKM përkatëse.
2. Plani i sigurisë do të konsiderojë ndikimet e mundshme në sistemet e ndërlidhura evropiane të transmetimit, dhe përfshin masat organizative dhe fizike që synojnë zbutjen e rreziqeve të identifikuar.
3. OST do të rishikojë rregullisht planin e sigurisë për të adresuar ndryshimet e skenarëve të kërcënimeve dhe të pasqyrojë ndryshimet në sistemin e transmetimit.

Kapitulli 2 – Kontrolli i tensionit dhe menaxhimi i fuqisë reaktive

Neni 108. Detyrimet e OST në lidhje me kufijtë e tensionit

1. Në pajtim me nenin 99, OST do të përpiqet të sigurojë që gjatë gjendjes normale tensioni në pikat e lidhjes me sistemin e transmetimit, mbetet në gjendje të qëndrueshme, brenda intervaleve të specifikuara në Tabelat 1 dhe 2 të Aneksit II.
2. OST do të përcaktojë tensionin bazë në njësi relative (p.u.), për çdo nivel tensioni.
3. OST do të përpiqet të sigurojë që gjatë gjendjes normale dhe pas ndodhjes së një kontingjence, tensioni mbetet brenda intervaleve më të gjera të tensionit për afate të kufizuara të operimit, në marrëveshje për ato intervale të gjera të tensionit me OSSH dhe SGU-të.
4. OST do të rakordojë me OSSH dhe SGU-të në lidhje me diapazonin e tensionit në pikat e kyçjes nën 110 kV nëse këto diapazone të tensionit janë relevante për ruajtjen e limiteve operacionale të sigurisë. OST do të përpiqet të sigurojë që tensioni të mbetet brenda intervalit të rënë dakord gjatë gjendjes normale dhe pas ndodhjes së një kontingjence.

Neni 109. Detyrimet e SGU-ve në lidhje me kontrollin e tensionit dhe menaxhimin e fuqisë reaktive në funksionimin e sistemit

1. Brenda tre muaj pas hyrjes në fuqi të këtij kodi, të gjithë përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit që janë module gjeneruese të lidhur në transmetim dhe nuk janë objekt i Nenit

16 të Vendimit të ERE Nr.129, datë 04.06.2018 “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” ose që janë sisteme HVDC dhe që nuk i nënshtrohet kërkesave të Nenit 18 të Vendimit të ERE Nr.127, datë 04.06.2018 “Kërkesat Për Lidhjen Me Rrjetin Të Sistemeve Me Tension Të Lartë Me Rrymë Të Vazhduar Dhe Parqet Me Module Të Energjisë Të Lidhur Me Rrymë Të Vazhduar”, do të informojnë OST lidhur me aftësitë e tyre krahasuar me kërkesat e tensionit në Nenin 16 të Vendimit të ERE Nr. 129 datë 04.06.2018 ose në Nenin 18 të Vendimit të ERE Nr.127, datë 04.06.2018, duke deklaruar aftësitë e tyre për kontrollin e tensionit dhe kohën që mund të përballojnë pa u shkyçur.

2. Përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit, të cilat janë objekte konsumatorë që i nënshtrohen kërkesave të nenit 3 të Vendimi të ERE Nr.128, datë 04.06.2018, nuk do të shkyçen për shkak të një shqetësimi brenda diapazonit të tensionit të përmendur në nenin 108.
5. Brenda 3 muajve pas hyrjes në fuqi të këtij kodi, SGU-të që janë objekte konsumatorë të lidhura në transmetim dhe që nuk janë objekt i nenit 3 të Vendimit të ERE Nr.128, datë 04.06.2018 “Kodi të Rrjetit për Lidhjen e Ngarkesës” duhet të informojnë OST lidhur me aftësitë e tyre në lidhje me kërkesat e tensionit të përcaktuara në Aneksin II të Vendimit të ERE Nr.128, datë 04.06.2018, duke deklaruar aftësitë e tyre për kontrollin e tensionit dhe kohën që mund të përballojnë pa u shkyçur.
3. Çdo përdorues i rëndësishëm i rrjetit i lidhur në transmetim do të ruajë tarimet e fuqisë reaktive, diapazonin e faktorit të fuqisë dhe tarimet të tensionit për kontrollin e tensionit në diapazonin e rënë dakord me OST në përputhje me nenin 108.

Neni 110. Detyrimet e OST në lidhje me kontrollin e tensionit dhe menaxhimin e fuqisë reaktive në funksionimin e sistemit

1. Nëse tensioni në një pikë lidhjeje në sistemin e transmetimit është jashtë diapazonit të përcaktuar në tabelën 1 dhe 2 të Aneksit II të këtij kodi, OST do të zbatojë veprimet përmirësuese për kontrollin e tensionit dhe menaxhimin e fuqisë reaktive në përputhje me nenin 103(1)(c) të këtij kodi në mënyrë që në pikën e lidhjes të rivendoset tensioni brenda diapazonit të përcaktuar në Aneksin II dhe brenda afatit kohor të përcaktuar në nenin 16 të Vendimit të ERE Nr.129, datë 04.06.2018 dhe Nenit 13 të Vendimit të ERE Nr.129, datë 04.06.2018 Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve”.
2. OST do të marrë në konsideratë në analizën e sigurisë së operimit vlerat e tensionit në të cilat mund të shpëputen nga rrjeti përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit që lidhen në transmetim dhe që nuk i nënshtrohen kërkesave të Vendimit të ERE Nr.129, datë 04.06.2018 ose Vendimit të ERE Nr.128, datë 04.06.2018 “Kodi të Rrjetit për Lidhjen e Ngarkesës”.
3. OST do të sigurojë rezervat e fuqisë reaktive, në sasinë dhe kohën e duhur, me qëllim që të mbahet tensioni brenda zonës së kontrollit dhe në interkonektorë brenda diapazonit të përcaktuar në Aneksin II.

4. OST në bashkëpunim me OST-të fqinje në interkoneksionin AC do të specifikojë regjimin e përshtatshëm të kontrollit të tensionit me qëllim që të zbatohen kufijtë e përbashkët të sigurisë së operimit të përcaktuar në përputhje me nenin 106 (4).
5. OST do të bjerë dakord me OSSH për tarimet e fuqisë reaktive, diapazonin e faktorit të fuqisë dhe tarimet për kontrollin e tensionit në pikën e lidhjes midis OST dhe OSSH në përputhje me nenin 15 të Vendimit të ERE Nr.128, datë 04.06.2018 “Kodi të Rrjetit për Lidhjen e Ngarkesës”.
6. Për të siguruar që këto parametra ruhen, OSSH duhet të përdorë burimet e saj të fuqisë reaktive dhe të ketë të drejtën të japë instruksione për kontrollin e tensionit tek përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit të lidhur në shpërndarje.
7. OST ka të drejtë të përdorë të gjitha kapacitetet e disponueshme të fuqisë reaktive të lidhur në transmetim brenda zonës së kontrollit për menaxhimin efektiv të fuqisë reaktive dhe mbajtjen e diapazonit të tensionit në vlerat e përcaktuara në Tabelat 1 dhe 2 të Aneksit II të këtij kodi.
8. OST duhet, në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, në koordinim me OSSH, kur është e aplikueshme, të operojë burime të energjisë reaktive brenda zonës së kontrollit, duke përfshirë bllokimin e kontrollit automatik të tensionit/fuqisë reaktive të transformatorëve, reduktimin e tensionit dhe shkyçjen e konsumatorit me tension të ulët, në mënyrë që të ruajë kufijtë e sigurisë së operimit dhe të parandalojnë kolapsin e tensionit në sistemin e transmetimit.
9. OST do të përcaktojë veprimet e kontrollit të tensionit në koordinim me OSSH, përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit dhe OST-të fqinje.
10. Kur është e rëndësishme për kontrollin e tensionit dhe menaxhimin e fuqisë reaktive të sistemit të transmetimit, OST mund t’i kërkojë, në koordinim me OSSH, një përdoruesi të rëndësishëm të rrjetit të lidhur me shpërndarjen, të ndjeke udhëzimet për kontrollin e tensionit.

Kapitulli 3 – Menaxhimi i rrymave të lidhjes së shkurtër

Neni 111. Rryma e lidhjes së shkurtër

1. OST do të përcaktojë:
 - a. rrymën maksimale të lidhjes së shkurtër në të cilën aftësia nominale e çelësave dhe pajisjeve të tjera komutuese tejkalohet; dhe
 - b. rryma minimale e lidhjes së shkurtër për funksionimin e duhur të pajisjeve mbrojtëse.

Neni 112. Llogaritja e rrymës së lidhjes së shkurtër dhe masat përkatëse

1. OST do të kryejë llogaritjet e rrymës së lidhjes së shkurtër për të vlerësuar ndikimin e OST-ve fqinje, të përdoruesve të rëndësishëm të rrjetit të lidhur në transmetim, OSSH

përfshirë sistemet e mbyllura të shpërndarjes, mbi nivelin e rrymës së lidhjes së shkurtër në sistemin e transmetimit. Kur OSSH, përfshirë sistemet e mbyllura të shpërndarjes, ka ndikim në nivelet e rrymës së lidhjes së shkurtër, ai duhet të përfshihet në llogaritjet e rrymës të lidhjes së shkurtër.

2. Kur kryen llogaritjet e rrymës së lidhjes së shkurtër, OST duhet:
 - a. të përdorë të dhëna me saktësinë dhe me cilësinë më të lartë të disponueshme;
 - b. të marrë parasysh standardet ndërkombëtare; dhe
 - c. të konsiderojë si bazën e llogaritjes së rrymës maksimale të lidhjes së shkurtër, kushtet e operimit që japin nivelin më të lartë të mundshëm të rrymave të lidhjes së shkurtër, duke përfshirë rrymën e lidhjes së shkurtër nga rrjeti i shpërndarjes përfshirë dhe sistemet e mbyllura të shpërndarjes.
3. OST do të zbatojë masa operative ose masa të tjera për të parandaluar devijimin nga kufijtë maksimal dhe minimal të rrymës së lidhjes së shkurtër referuar në nenin 111, në të gjitha fragmentet e kohës dhe për të gjitha pajisjet mbrojtëse. Nëse ndodh një devijim i tillë, OST do të aktivizojë veprimet përmirësuese ose do të zbatojë masa të tjera për të siguruar që kufijtë e përmendur në nenin 111 të ri-vendosen. Një devijim nga këto kufij lejohet vetëm gjatë sekuencave të kyçjeve (te komutimit).

Kapitulli 4 – Menaxhimi i fluksit të energjisë

Neni 113. Kufijtë e flukseve të fuqisë

1. OST duhet të mbajë lëvizjen e flukseve brenda kufijve të sigurisë së operimit të përcaktuara kur sistemi është në gjendjen normale dhe pas shfaqjes së një kontingjence nga lista e kontingjencave të referuara në nenin 114 (1).
2. Në situatën (N-1), në gjendje normale OST do të ruajë flukset e fuqisë brenda mbingarkesave kalimtare të lejuara referuar në nenin 106(1)(c), pasi ka përgatitur veprimet përmirësuese që do të zbatohen dhe ekzekutohen brenda afatit kohor të lejuar për mbingarkesat kalimtare të lejuara.

Kapitulli 5 – Analiza dhe trajtimi i kontingjencave

Neni 114. Listat e kontingjencave

1. OST do të krijojë një listë të kontingjencave, duke përfshirë kontingjencat e brendshme dhe të jashtme të zonës së saj të vëzhgimit, duke vlerësuar nëse ndonjë prej këtyre kontingjencave rrezikon sigurinë operationale të zonës së kontrollit të OST-së. Lista e kontingjencave përfshin si kontingjencat e zakonshme ashtu dhe kontingjencat e jashtëzakonshme të identifikuara nga zbatimi i metodologjisë së zhvilluar në pajtim me nenin 156.
2. Për të krijuar listën e kontingjencave, OST do të klasifikojë çdo kontingjence në bazë të faktit nëse ajo është e zakonshme, e jashtëzakonshme ose jashtë diapazonit, duke marrë në konsideratë probabilitetin e ndodhjes dhe parimet e mëposhtme:

- a. OST do të klasifikojë kontingjencat për zonën e saj të kontrollit;
 - b. Kur kushtet operacionale ose kushtet e motit rritin ndjeshëm probabilitetin e një kontingjence të jashtëzakonshme, OST duhet të përfshijë atë kontingjence të jashtëzakonshme në listën e saj të kontingjencave; dhe
 - c. Për të llogaritur kontingjencat e jashtëzakonshme me ndikim të lartë në sistemin e saj të transmetimit ose në atë të fqinjëve, OST do të përfshijë kontingjencat të tilla të jashtëzakonshme në listën e saj të kontingjencave.
3. OSSH dhe përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit të lidhur në rrjetin e transmetimit të cilët janë objekte gjeneruese, duhet të japin të gjitha informacionet e rëndësishme për analizën e kontingjencave siç kërkohet nga OST, duke përfshirë parashikimet dhe të dhënat në kohë reale, mundësisht me të dhëna të përmbledhura, në përputhje me nenin 131 (2).
 4. OST do të koordinojë analizën e kontingjencave në mënyrë koherente me listën e kontingjencave të paktën me OST-të e zonës së saj të vëzhgimit, në përputhje me nenin 156.
 5. OST do të informojë OST-të në zonën e vëzhgimit për kontingjencat e jashtme të përfshira në listën e kontingjencave.
 6. OST do të informojë, mjaftueshëm përpara, OST-të e përfshira në zonën e saj të vëzhgimit, për çdo ndryshim topologjik të synuar në elementet e sistemit të tij të transmetimit të cilat përfshihen si kontingjencat të jashtme në listat e OST-ve në fjalë.
 7. OST do të sigurojë që të dhënat në kohë reale janë mjaftueshëm të sakta për të lejuar konvergencën e llogaritjeve të fluksit të ngarkesës të cilat kryhen në analizën e kontingjencave.

Neni 115. Analiza e kontingjencave

1. OST do të kryejë analiza të kontingjencave në zonën e saj të vëzhgimit me qëllim të identifikimit të rasteve të kontingjencave që rrezikojnë ose mund të rrezikojnë sigurinë operacionale të zonës së saj të kontrollit dhe të identifikojë veprimet korrigjuese që mund të jenë të nevojshme për të adresuar rastet e kontingjencave, duke përfshirë zbutjen e ndikimit të kontingjencave të jashtëzakonshme.
2. OST do të sigurojë që devijimet e mundshme të kufijve operative të sigurisë në zonën e saj të kontrollit të identifikuar nga analiza e kontingjencave, nuk rrezikojnë sigurinë operacionale të sistemit të transmetimit ose të sistemeve të transmetimit të ndërlidhura.
3. OST do të kryejë analiza të kontingjencave bazuar në parashikimin e të dhënave operacionale dhe në të dhënat operative në kohë reale nga zona e saj e vëzhgimit. Pika fillestare për analizën e kontingjencave në situatën -N do të jetë topologjia përkatëse e sistemit të transmetimit, që do të përfshijë ndërprerjet e planifikuara në fazat e planifikimit operativ.

Neni 116. Trajtimi i kontingjencave

1. OST do të vlerësojë rreziqet që lidhen me kontingjencat pas simulimit të secilës kontingjencë nga lista, dhe pas vlerësimit nëse kjo mund të mbajë sistemin e transmetimit brenda kufijve të sigurisë operationale në situatën (N-1).
2. Kur OST vlerëson se rreziqet që lidhen me një kontingjencë janë kaq domethënëse sa që ajo të mos jetë në gjendje të përgatisë dhe të aktivizojë veprimet përmirësuese në kohën e duhur për të parandaluar mosrespektimin e kriterit (N-1), ose që ka një risk të përhapjes së avarisë në sistemin e transmetimit të ndërlidhur, OST do të përgatisë dhe aktivizojë veprime përmirësuese për të arritur pajtueshmërinë me kriterin (N-1) sa më shpejt që të jetë e mundur.
3. Në rastin e një situatë (N-1) të shkaktuar nga një incident, OST do të aktivizojë një veprim përmirësues për të siguruar që sistemi i transmetimit të rivendoset në një gjendje normale sa më shpejt që të jetë e mundur dhe që situata (N-1) të bëhet situata e re (N).
4. Nuk do të kërkohej që OST të jetë në pajtueshmëri me kriterin (N-1) në situatat e mëposhtme:
 - a. gjatë sekuençave të komutimeve (manovrimeve në rrjet);
 - b. gjatë periudhës kohore të nevojshme për të përgatitur dhe aktivizuar veprimet përmirësuese.
5. OST mund të mos jetë në pajtueshmëri me kriterin (N-1) përderisa ka vetëm pasoja lokale brenda zonës së kontrollit të saj.

Kapitulli 6 – Mbrojtja

Neni 117. Kërkesat e përgjithshme për mbrojtjen

1. OST do të operojë sistemin e vet të transmissiionit me pajisjet mbrojtëse si dhe pajisjet rezervë të mbrojtjes, me qëllim që të parandalojë përhapjen e incidenteve që mund të rrezikojnë sigurinë operationale të sistemit të vet të transmetimit dhe të sistemit të ndërlidhur.
2. Së paku një herë në 5 vjet, OST do të rishikojë strategjinë dhe konceptet e saj të mbrojtjes dhe do t'i përditësojë aty ku është e nevojshme për të siguruar funksionimin korrekt të pajisjeve mbrojtëse dhe mirëmbajtjen e sigurisë operationale.
3. Pas një veprimi të mbrojtjes që kishte një ndikim jashtë zonës së kontrollit të OST-së duke përfshirë interkonektorët, OST do të vlerësojë nëse pajisjet mbrojtëse në zonën e saj të kontrollit kanë punuar sipas planit, dhe do të ndërmerren veprime korrigjuese nëse është e nevojshme.
4. OST duhet të përcaktojë pikat e punës për pajisjet mbrojtëse të sistemit të saj të transmetimit që sigurojnë pastrim të besueshëm, të shpejtë dhe selektiv të defekteve,

duke përfshirë mbrojtjen rezervë për pastrimin e defekteve në rast mosfunksionimi të sistemit të mbrojtjes primare.

5. Para hyrjes në punë të pajisjeve të mbrojtjes primare dhe rezervë ose pas çdo modifikimi, OST do të koordinojë me OST-të fqinjë për përcaktimin e pikave të punës (tarimeve) për interkonektorët dhe duhet të koordinojë me ato përpara se të ndryshojë tarimet.

Neni 118. Skemat e veçanta të mbrojtjes

1. Në rastet kur përdoren skema speciale të mbrojtjes, OST do të:
 - a. sigurojë që çdo skemë speciale e mbrojtjes vepron në mënyrë selektive, të besueshme dhe efektive;
 - b. vlerësojë, kur dizajnon një skemë speciale të mbrojtjes, pasojat për sistemin e transmetimit në rast të funksionimit të saj të pasaktë, duke marrë parasysh ndikimin në OST-të e prekura;
 - c. verifikojë që skema speciale e mbrojtjes ka një besueshmëri të krahasueshme me sistemet e mbrojtjes të përdorura për mbrojtjen primare të elementeve të sistemit të transmetimit;
 - d. operojë sistemin e transmetimit me skemën speciale të mbrojtjes brenda kufijve të sigurisë operationale të përcaktuara në përputhje me nenin 106; dhe
 - e. koordinojë funksionet e skemës speciale të mbrojtjes, parimet e aktivizimit dhe tarimet me OST-të fqinje të ndikuara dhe OSSH përfshirë sistemet e mbyllura të shpërndarjes dhe SGU-të e lidhura me transmetimin.

Neni 119. Monitorimi dhe vlerësimi i stabilitetit dinamik

1. OST duhet të monitorojë stabilitetin dinamik të sistemit të transmetimit nga studimet e kryera offline dhe do të shkëmbejë të dhënat përkatëse për monitorimin e stabilitetit dinamik të sistemit të transmetimit me OST-të e tjera të zonës së saj sinkrone.
2. OST do të kryejë studime për vlerësimin e qëndrueshmërisë dinamike (VQD) të paktën një herë në vit, në mënyrë që të identifikohen kufijtë e qëndrueshmërisë dhe problemet e mundshme të qëndrueshmërisë në sistemin e transmetimit. Studimet e VQD do të koordinohen ndërmjet OST-ve në zonën sinkrone dhe do të përfshijnë të gjithë zonën sinkrone.

Neni 120. Menaxhimi i stabilitetit dinamik

1. Kur vlerësimi i stabilitetit dinamik tregon se ekziston një shkelje e kufijve të stabilitetit, OST duhet të hartojë, përgatisë dhe aktivizojë veprime përmirësuese për të mbajtur stabilitetin e sistemit të transmetimit. Veprimet përmirësuese mund të përfshijnë edhe SGU-të.

2. OST do të sigurojë që kohët e pastrimit të defekteve për defektet që mund të çojnë në paqëndrueshmëri të sistemit të transmetimit në interkoneksion, janë më të shkurtra se koha kritike për pastrimin e defekteve të llogaritur nga OST në vlerësimin e saj të stabilitetit dinamik të kryer në përputhje me nenin 119.

Titulli 2 – Shkëmbimi i të dhënave

Kapitulli 1 – Kërkesat e përgjithshme për shkëmbimin e të dhënave

Neni 121. Organizimi, rolet, përgjegjësitë dhe cilësia e shkëmbimit të të dhënave

1. Shkëmbimi dhe dhënia e të dhënave dhe informacionit në zbatim të këtij titulli do të pasqyrojnë, sa të jetë e mundur, situatën reale dhe të parashikuar të sistemit të transmetimit.
2. OST do të jetë përgjegjëse për sigurimin dhe përdorimin e të dhënave dhe informacionit të kualitetit të lartë.
3. OST do të mbledhë informacionin e mëposhtëm në lidhje me zonën e saj të vëzhgimit dhe do të shkëmbejë këto të dhëna me të gjitha OST-të e tjera në masën që është e nevojshme për kryerjen e analizës së sigurisë operacionale në përputhje me nenin 153:
 - a. gjenerimi;
 - b. konsumi;
 - c. skedulimet;
 - d. pozicionet e balancimit;
 - e. ndërprerjet e planifikuara dhe topologjitë e nënstacioneve; dhe
 - f. parashikimet.
4. OST do të paraqesë informacionin referuar paragrafit (3) si në injeksione dhe tërheqje në çdo nje të modelit të rrjetit individual të OST të përmendur në nenin 145.
5. Në koordinim me OSSH-në dhe SGU-të, OST do të përcaktojë zbatueshmërinë dhe fushëveprimin e shkëmbimit të të dhënave bazuar në kategoritë e mëposhtme:
 - a. të dhënat strukturore në përputhje me nenin 129;
 - b. skedulimin dhe parashikimin e të dhënave në përputhje me nenin 130;
 - c. të dhënat në kohë reale në përputhje me nenet 125, 128 dhe 131; dhe
 - d. dispozitat në përputhje me nenet 132, 133 dhe 134.
6. Shkëmbimin e të dhënave në përputhje me këtë pikë të kodit, OST e realizon sipas metodologjisë së përgatitur nga të gjitha OST-të anëtare të ENTSO-E, mbi Kërkesat Organizative, Rolet dhe Përgjegjësitë (KORP). Metodologjia “Kërkesat Organizative, Rolet dhe Përgjegjësitë (KORP) në lidhje me Shkëmbimin e të Dhënave është miratuar nga ERE me Vendimin Nr. 159 datë 09.07.2018, si dhe amendimet e bëra kësaj

metodologjie nga Komuniteti i Energjisë janë të miratuara , me Vendimin Nr. 251 datë 11.12.2018.

7. OST do të rakordojë me OSSH në marrëveshjen operacionale ndërmjet tyre, për procese efektive, efikase dhe proporcionale për sigurimin dhe menaxhimin e shkëmbimeve të të dhënave, duke përfshirë, aty ku kërkohet për funksionim efikas të sistemit, dhënien e të dhënave për SGU-të të lidhur me sistemin e shpërndarjes. OST dhe OSSH do të rakordohen për formatin e shkëmbimit të të dhënave.
8. SGU-të e lidhura me transmetimin do të kenë akses në të dhënat që kanë të bëjnë me instalimet e tyre në pikën e kyçjes.

Kapitulli 2 – Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST-ve

Neni 122. Shkëmbimi i të dhënave strukturore dhe të parashikuara

1. OST do të shkëmbejë me OST-të fqinje së paku informacionet strukturore në vijim lidhur me zonën e vëzhgimit:
 - a. topologjia e rregullt e nënstacioneve dhe të dhëna të tjera relevante, sipas nivelit të tensionit;
 - b. të dhënat teknike mbi linjat e transmetimit;
 - c. të dhënat teknike për transformatorët që lidhin OSSH, SGU-të, të cilat janë objekte ngarkese dhe bllok transformatorët të gjeneratorëve të SGU-ve që janë objekte gjeneruese të energjisë;
 - d. fuqia maksimale dhe minimale aktive dhe reaktive e SGU-ve të cilat janë module të gjenerimit të energjisë;
 - e. të dhëna teknike për transformatorët me zhvendosje të fazës;
 - f. të dhëna teknike për sistemet HVDC;
 - g. të dhëna teknike për reaktorët, kondensatorët dhe kompensuesit statike (VAR); dhe
 - h. limitet e sigurisë operacionale të përcaktuara nga OST sipas nenit 106.
2. Për të koordinuar mbrojtjen e sistemeve të tyre të transmetimit, OST-të fqinje do të shkëmbejnë pikat e mbrojtjes (tarimet) të linjave për të cilat kontingjencat janë përfshirë si kontingjenca të jashtme në listat e tyre të kontingjencave.
3. Për të bashkërenduar analizën operacionale të sigurisë dhe për të vendosur modelin e rrjetit të përbashkët në përputhje me nenet 148, deri 151, OST do të shkëmbejë me OST-të e tjera të rajonit, të paktën të dhënat e mëposhtme:
 - a. topologjia e sistemeve të transmetimit të tensionit 220 kV dhe më të lartë, brenda zonës së tij të kontrollit;
 - b. një model ose një ekuivalent i sistemit të transmetimit me tension nën 220 kV me ndikim të rëndësishëm në sistemin e vet të transmetimit;

- c. limitet termikë të elementëve të sistemit të transmetimit; dhe
 - d. një sasi realiste dhe të saktë të parashikuar të injektimit dhe tërheqjes, sipas burimit primar të energjisë, në çdo nyje të sistemit të transmetimit, për korniza kohore të ndryshme.
4. Për të bashkërenduar vlerësimet e stabilitetit dinamik sipas nenit 119, dhe për t'i kryer ato, OST do të shkëmbeje me OST-të e tjera të rajonit të dhënat e mëposhtme:
- a. të dhënat në lidhje me SGU-të të cilat janë module gjeneruese të energjisë që lidhen, por pa u kufizuar në:
 - b. parametrat elektrikë të alternatorit të përshtatshëm për vlerësimin e stabilitetit dinamik, duke përfshirë inercinë totale;
 - i. modelet e mbrojtjes;
 - ii. alternator dhe lëvizës primar;
 - iii. përshkrimi i transformatorit ngritës;
 - iv. fuqia minimale dhe maksimale reaktive;
 - v. modelet e tensionit dhe modelet e kontrolluesit të shpejtësisë; dhe
 - vi. modelet e lëvizësit primar dhe modelet e sistemit të eksitimit të përshtatshëm për incidente të mëdha;
 - c. të dhënat për llojin e rregullimit dhe diapazonit të rregullimit të tensionit, përfshirë rregullimin nën ngarkesë, si dhe të dhënat për llojin e rregullimit dhe diapazonin e rregullimit të tensionit në lidhje me transformatorët ngritës të sistemit; dhe
 - d. të dhënat në lidhje me sistemet e HVDC dhe pajisjet FACTS në modelet dinamike të sistemit ose pajisjes dhe rregullorja e tij përkatëse e përshtatshme për incidente të mëdha.

Neni 123. Shkëmbimi i të dhënave në kohë reale

1. Në përputhje me 99 dhe 100, OST do të shkëmbeje me OST-të e tjera të zonës sinkrone të dhënat e mëposhtme mbi gjendjen e sistemit të transmetimit duke përdorur mjetin IT për shkëmbimin e të dhënave në kohë reale në nivel pan-evropian i siguar nga ENTSO-E:
- a. frekuenca;
 - b. gabimi i kontrollit të restaurimit të frekuencës (ACE);
 - c. shkëmbimet e fuqisë aktive të matur ndërmjet zonave të LFC;
 - d. injektimin e gjenerimit të agreguar;
 - e. gjendjen e sistemit në përputhje me nenin 99;
 - f. pikën e përcaktuar (set-point) të kontrollit fuqi-frekuençë; dhe
 - g. fuqinë e shkëmbyer nëpërmjet linjave virtuale.

2. OST do të shkëmbejë me OST-të e tjera në zonën e saj të vëzhgimit, të dhënat e mëposhtme për sistemin e saj të transmetimit duke përdorur shkëmbimet e të dhënave në kohë reale ndërmjet sistemeve të kontrollit mbikëqyrës dhe marrjes së të dhënave (SCADA) të OST-ve dhe sistemeve të menaxhimit të energjisë:
 - a. topologjinë aktuale të n/st;
 - b. fuqia aktive dhe reaktive në çdo dalje të linjës, përfshirë transmetimin, shpërndarjen dhe linjat që lidhin SGU-të;
 - c. fuqia aktive dhe reaktive e transformatorit, duke përfshirë transmetimin, shpërndarjen dhe transformatorët që lidhin SGU-te;
 - d. fuqia aktive dhe reaktive e objektit gjenerues të energjisë;
 - e. rregullimi i pozicioneve të transformatorëve, duke përfshirë transformatorët me zhvendosjen e fazës;
 - f. tensionin e matur të zbarave;
 - g. fuqia reaktive e reaktorit dhe kondensatorit ose nga një kompensator statik VAR; dhe
 - h. kufizimet në aftësitë e furnizimit me energji aktive dhe reaktive në lidhje me zonën e vëzhgimit.
3. Çdo OST ka të drejtë të kërkojë nga të gjithë OST-të nga zona e saj e vëzhgimit që të sigurojnë snapshot-e në kohë reale të të dhënave të vlerësuara, nga ajo zonë e kontrollit të OST nëse kjo është e rëndësishme për sigurinë operationale të sistemit të transmetimit të OST-së kërkuese.

Kapitulli 3 – Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST dhe OSSH

Neni 124. Shkëmbimi i të dhënave strukturore

1. OST do të përcaktojë zonën e vëzhgimit të sistemit të shpërndarjes, e cila është e nevojshme për OST-në për të përcaktuar gjendjen e sistemit në mënyrë të saktë dhe efikase, bazuar në metodologjinë e zhvilluar në përputhje me nenin 156.
2. Nëse OST konsideron që një sistem i shpërndarjes jo i lidhur direkt me transmetim ka një ndikim të rëndësishëm në terma të tensionit, flukseve të fuqisë ose parametrave të tjerë, për përfaqësimin e sjelljes së sistemit të transmetimit, ky sistem i shpërndarjes do të përcaktohet nga OST si pjesë e zonës së vëzhgimit në përputhje me neni 156.
3. Informacioni strukturor që lidhet me zonën e vëzhgimit të përmendur në paragrafët 1 dhe 2 të siguruara nga OSSH për OST-në duhet të përfshijë së paku:
 - a. nënstacionet sipas tensionit;
 - b. linjat që lidhin nënstacionet e përmendura në pikën (a);
 - c. transformatorët nga nënstacionet e përmendura në pikën (a);
 - d. SGU-të; dhe

- e. reaktorët dhe kondensatorët e lidhur me nënstacionet e përmendura në pikën (a).
- 4. OSSH duhet t'i sigurojë OST-së një përditësim të informacionit strukturor në përputhje me paragrafin 3 të paktën çdo 6 muaj.
- 5. Së paku një herë në vit, OSSH duhet ti sigurojë OST-së, sipas burimeve primare të energjisë, kapacitetin total të gjenerimit të përgjithshëm të moduleve gjeneruese të tipit A që i nënshtrohen kërkesave të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018 dhe sa më mirë të jetë e mundur vlerësimet e kapacitetit gjenerues të moduleve gjeneruese të tipit A që nuk i nënshtrohen ose janë të përjashtuara nga kërkesat e kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018, të lidhura me sistemin e tij të shpërndarjes dhe informacionet përkatëse në lidhje me sjelljen e tyre të frekuencës.

Neni 125. Shkëmbimi i të dhënave në kohë reale

- 1. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, OSSH duhet t'i sigurojë në kohë reale OST-së informacionin që lidhet me zonën e vëzhgimit të OST-së siç referohet në nenin 124 (1) dhe (2) duke përfshirë:
 - a. topologjia aktuale e nënstacioneve;
 - b. fuqia aktive dhe reaktive në çdo dalje të linjës;
 - c. fuqia aktive dhe reaktive në daljen (lidhjen) e transformatorit;
 - d. injektimi i fuqisë aktive dhe reaktive në daljen (lidhjen) e objektit gjenerues të energjisë;
 - e. pozicionet e ancafkave të transformatorëve të lidhur me sistemin e transmetimit;
 - f. tensionet e zbarave;
 - g. fuqia reaktive në daljen e reaktorit dhe kondensatorit;
 - h. të dhënat më të mira në dispozicion për prodhimin e agreguar sipas burimit primar të energjisë në zonën e OSSH-së; dhe
 - i. të dhënat më të mira në dispozicion për ngarkesën e agreguar në zonën e OSSH-së.

Kapitulli 4 – Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST, pronarëve të interkonektorëve ose linjave të tjera dhe moduleve gjeneruese të energjisë që lidhen me sistemin e transmetimit

Neni 126. Shkëmbimi i të dhënave strukturore

- 1. Çdo SGU që zotëron një objekt gjenerues të energjisë të një moduli gjenerues të energjisë të tipit D i lidhur me sistemin e transmetimit duhet t'i sigurojë OST-së së paku të dhënat e mëposhtme:
 - a. të dhënat e përgjithshme të modulit gjenerues të energjisë, duke përfshirë kapacitetin e instaluar dhe burimin primar të energjisë;

- b. të dhënat e turbinës dhe gjeneratorit, duke përfshirë kohën për startimin e ftohtë dhe të ngrohtë;
 - c. të dhënat për llogaritjen rrymës të lidhjes së shkurtër;
 - d. të dhënat e transformatorit ngritës;
 - e. të dhënat e rregullimit primar (FCR) të moduleve gjeneruese të energjisë që sigurojnë ose ofrojnë atë shërbim, në përputhje me nenin 223;
 - f. të dhënat e rregullimit sekondar (FRR) të moduleve gjeneruese të energjisë që sigurojnë ose ofrojnë atë shërbim, në përputhje me nenin 227;
 - g. të dhënat e rezervës terciare RR të moduleve gjeneruese të energjisë që sigurojnë ose ofrojnë atë shërbim në përputhje me nenin 230;
 - h. të dhënat e nevojshme për ringritjen e sistemit të transmetimit;
 - i. të dhënat dhe modelet e nevojshme për kryerjen e simulimit dinamik;
 - j. të dhënat e mbrojtjes rele;
 - k. të dhënat e nevojshme për përcaktimin e kostove të veprimeve përmirësuese në përputhje me nenin 157 (1) (b);
 - l. aftësia e kontrollit të tensionit dhe fuqisë reaktive.
2. Çdo SGU që zotëron një objekt gjenerues të energjisë të tipit B ose C duhet t'i sigurojë OST-së të paktën të dhënat e mëposhtme:
- a. të dhënat e përgjithshme të modulit gjenerues të energjisë, duke përfshirë kapacitetin e instaluar dhe burimin primar të energjisë;
 - b. të dhënat për llogaritjen e rrymës të lidhjes së shkurtër;
 - c. të dhënat e FCR sipas përkufizimit dhe kërkesave për modulet gjeneruese të energjisë që sigurojnë ose ofrojnë atë shërbim;
 - d. të dhënat e FRR për modulet gjeneruese të energjisë që sigurojnë ose ofrojnë atë shërbim;
 - e. Të dhënat e RR për modulet gjeneruese të energjisë që sigurojnë ose ofrojnë atë shërbim;
 - f. të dhënat e mbrojtjes rele;
 - g. aftësia e kontrollit të fuqisë reaktive;
 - h. të dhënat e nevojshme për përcaktimin e kostove të veprimeve përmirësuese në përputhje me nenin 157 (1) (b);
 - i. të dhënat e nevojshme për kryerjen e vlerësimit të stabilitetit dinamik sipas nenit 119.
3. OST mund ti kërkojë pronarit të objektit gjenerues të energjisë të një moduli gjenerues të energjisë të lidhur me sistemin e transmetimit për të siguruar të dhëna të mëtejshme

aty ku është e përshtatshme për analizën operative të sigurisë në përputhje me Titullin 2 të Pjesës III.

4. Çdo pronar i sistemit HVDC ose pronari i interkonjeksionit duhet të sigurojë OST-në me të dhënat e mëposhtme lidhur me sistemin HVDC ose interkonektorin:
 - a. të dhënat e tipit (targetes) të instalimit;
 - b. të dhënat e transformatorëve;
 - c. të dhënat për filtrat dhe bankat filtruese;
 - d. të dhënat e kompensimit të fuqisë reaktive;
 - e. aftësinë e kontrollit të fuqisë aktive;
 - f. aftësinë e kontrollit të fuqisë reaktive dhe të tensionit;
 - g. aftësinë e reagimit nga frekuenca;
 - h. modelet dinamike për simulim dinamik;
 - i. të dhënat e mbrojtjes; dhe
 - j. aftësinë për operim gjatë incidentit (pa u shkëputur nga rrjeti).
5. Çdo pronar i interkonjeksionit AC do të sigurojë OST-në së paku të dhënat e mëposhtme:
 - a. të dhënat e tipit (targetes) të instalimit;
 - b. parametrat elektrikë;
 - c. mbrojtjet shoqëruese.

Neni 127. Shkëmbimi i të dhënave te skeduluara

1. Çdo SGU që është pronar i një njësie gjeneruese të energjisë të një moduli gjenerues të energjisë të tipit B, C ose D i lidhur me sistemin e transmetimit duhet t'i sigurojë OST-së të paktën të dhënat e mëposhtme:
 - a. fuqinë aktive të energjisë, rezervat e fuqisë aktive dhe disponueshmërisë, me bazë orare për ditën përpara dhe brenda ditës;
 - b. pa ndonjë vonesë, çdo padisponueshmëri të planifikuar ose kufizim të fuqisë aktive;
 - c. çdo kufizim të parashikuar në aftësinë e kontrollit të fuqisë reaktive;
2. Çdo operator i sistemit HVDC duhet t'i sigurojë OST-të së paku të dhënat e mëposhtme:
 - a. skedulimin e fuqisë aktive dhe disponueshmërinë me bazë orare për ditën në avancë dhe brenda ditës;
 - b. pa vonesë, padisponueshmërinë e planifikuar ose kufizimin i fuqisë aktive; dhe

- c. çdo parashikim kufizimi në aftësinë e kontrollit të fuqisë reaktive ose të tensionit.
3. Çdo operator i interkoneksionit ose linjës AC duhet të sigurojë të dhënat e tij të planifikimit ose të kufizimit të fuqisë aktive në OST.

Neni 128. Shkëmbimi i të dhënave në kohë reale

1. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, çdo SGU që është pronar i objektit gjenerues të energjisë të modulit gjenerues të tipit B, C ose D, duhet të sigurojë OST-në në kohë reale të paktën me të dhënat e mëposhtme:
- pozicioni i çelësave në pikën e kyçjes ose në një pikë tjetër të ndërveprimit të dakorduar me OST-në;
 - fuqia aktive dhe reaktive në pikën e kyçjes ose në një pikë tjetër të ndërveprimit të rënë dakord me OST-në; dhe
 - në rastin e stabilimentit gjenerues të energjisë, me konsum përveç nevojave vetjake, fuqinë neto aktive dhe reaktive.
2. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, çdo sistem HVDC ose pronar i interkoneksionit AC do të ofrojë në OST, në kohë reale të paktën të dhënat e mëposhtme në lidhje me pikën e kyçjes të sistemit HVDC ose interkonektorit AC:
- pozicioni i çelësave;
 - statusin operativ; dhe
 - fuqia aktive dhe reaktive.

Kapitulli 5 – Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST, OSSH dhe moduleve gjeneruese të energjisë të lidhura me shpërndarjen

Neni 129. Shkëmbimi i të dhënave strukturore

1. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar moduli gjenerues të energjisë që është SGU, në përputhje me nenin 97, të lidhur në sistemin e shpërndarjes duhet të sigurojë të paktën të dhënat e mëposhtme për OST dhe OSSH me të cilën ka një pikë lidhjeje:
- të dhëna të përgjithshme të modulit gjenerues të energjisë, duke përfshirë kapacitetin e instaluar dhe burimin primar të energjisë ose llojin e karburantit;
 - të dhënat e FCR sipas përkufizimit dhe kërkesave për pajisjet gjeneruese të energjisë që sigurojnë ose ofrojnë shërbimin FCR;
 - të dhënat e FRR për pajisjet gjeneruese të energjisë që sigurojnë ose ofrojnë shërbimin FRR;
 - të dhënat e RR për modulet gjeneruese të energjisë që sigurojnë ose ofrojnë shërbimin RR;
 - të dhënat e mbrojtjes;

- f. aftësinë e kontrollit të fuqisë reaktive;
 - g. aftësinë e komandimit në largësi të çelësit;
 - h. të dhënat e nevojshme për kryerjen e simulimit dinamik sipas dispozitave të “Kodit mbi Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018; dhe
 - i. nivelin e tensionit dhe vendndodhjen e secilit modul gjenerues të energjisë.
2. Çdo pronar gjenerues i energjisë i një moduli gjenerues të energjisë që është një SGU, në përputhje me nenin 97, duhet të informojë OST-në dhe OSSH-në me të cilën ai ka një pikë lidhjeje, brenda kohës së caktuar dhe jo më vonë se komisionimi i parë ose ndonjë ndryshim në instalimin ekzistues, për çdo ndryshim në fushëveprimin dhe përmbajtjen e të dhënave të renditura në paragrafin 1.

Neni 130. Shkëmbimi i të dhënave të skeduluara

1. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i gjenerimit të energjisë të një moduli gjenerues të energjisë që është një SGU, në përputhje me nenin 97, i lidhur me sistemin e shpërndarjes do të sigurojë OST-në dhe OSSH-në me të cilën ka pikën e lidhjes, së paku me të dhënat e mëposhtme:
- a. pamundësia e planifikuar e tij, kufizimi i planifikuar i fuqisë aktive dhe prodhimi i parashikuar i energjisë aktive në pikën e lidhjes;
 - b. çdo kufizim të parashikuar në aftësinë e kontrollit të fuqisë reaktive.

Neni 131. Shkëmbimi i të dhënave në kohë reale

1. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i gjenerimit të energjisë të një moduli gjenerues të energjisë që është SGU, në përputhje me nenin 97, i lidhur me sistemin e shpërndarjes do të sigurojë OST-në dhe OSSH-në me të cilin ai ka pikën e lidhjes, në kohë reale, së paku të dhënat e mëposhtme:
- a. statusi i pajisjeve komutuese dhe çelësave në pikën e lidhjes; dhe
 - b. flukset aktive dhe reaktive të fuqisë, rryma dhe tensioni në pikën e lidhjes.
2. OST do të përcaktojë në koordinim me OSSH-në, për SGU-të që mund të përjashtohen nga dhënia e të dhënave në kohë reale të listuara në paragrafin 1, direkt në OST. Në raste të tilla, OST dhe OSSH do të bien dakord mbi të dhënat e agreguara në kohë reale të SGU-ve në fjalë që do të dërgohen në OST.

Neni 132. Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST dhe OSSH në lidhje me modulet e rëndësishme të gjenerimit të energjisë

1. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, OSSH duhet t'i sigurojë OST-së informacionin e specifikuar në nenet 129, 130 dhe 131 me shpeshësinë dhe nivelin e detajeve të kërkuara nga OST

2. OST do të vendosë në dispozicion të OSSH-së, në sistemin e së cilës SGU-të janë të lidhura, informacionet e specifikuar në nenet 129, 130 dhe 131 siç kërkohet nga OSSH-ja.
3. OST mund të kërkojë të dhëna të mëtejshme nga një prodhues i energjisë pronar i një moduli gjenerues të energjisë që është SGU në përputhje me nenin 97, i lidhur me sistemin e shpërndarjes, nëse është e nevojshme për analizën e sigurisë operative dhe për vlerësimin e modeleve.

Kapitulli 6 – Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST dhe objekteve të kërkesës

Neni 133. Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST dhe objekteve të kërkesave të lidhura me transmetimin

1. Në rast se nuk parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i objektit të ngarkesës të lidhur me transmetimin duhet të sigurojë të dhënat strukturore në OST:
 - a. të dhënat elektrike të transformatorëve të lidhur me sistemin e transmetimit;
 - b. karakteristikat e ngarkesës së objektit të ngarkesës; dhe
 - c. karakteristikat e kontrollit të fuqisë reaktive.
2. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i objektit të ngarkesës të lidhur me transmetimin duhet të sigurojë të dhënat e mëposhtme për OST-në:
 - a. Konsumin e energjisë aktive dhe reaktive të planifikuar në baza ditore dhe brenda ditore, duke përfshirë çdo ndryshim të këtyre skedulimeve ose parashikimeve;
 - b. çdo kufizim të parashikuar në aftësinë e kontrollit të fuqisë reaktive;
 - c. në rast të pjesëmarrjes në përgjigjen e ngarkesës, një skedulim orar i gamës së fuqisë strukturore minimale dhe maksimale që duhet të kufizohet.
3. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i objektit të ngarkesës të lidhur me transmetimin duhet të sigurojë të dhënat në vijim në OST në kohë reale:
 - a. fuqinë aktive dhe reaktive në pikën e lidhjes; dhe
 - b. gamën e fuqisë minimale dhe maksimale që mund të kufizohet.
4. Çdo pronar i objektit të ngarkesës të lidhur me transmetimin duhet t'i përshkruajë OST-së sjelljen e tij në diapazonin e tensionit të referuar në nenin 108.

Neni 134. Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST-se dhe objekteve të ngarkesave të lidhura me shpërndarjen ose palët e treta që marrin pjesë në përgjigjen e ngarkesës

1. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, çdo SGU, e cila është një strukturë ngarkese e lidhur me shpërndarjen dhe e cila merr pjesë në përgjigjen e ngarkesës, përveçse nëpërmjet një pale të tretë, do të sigurojë të dhënat në vijim, të skeduluara dhe në kohë reale, në OST dhe OSSH:

- a. fuqia aktive minimale dhe maksimale e strukturës në dispozicion për përgjigjen e ngarkesës dhe kohëzgjatjen maksimale dhe minimale të çdo përdorimi potencial të kësaj fuqie për përgjigjen e ngarkesës;
 - b. një parashikim të fuqisë aktive të pakushtëzuar në dispozicion për përgjigjen e ngarkesës dhe çdo përgjigje të planifikuar të ngarkesës;
 - c. fuqia aktive dhe reaktive në kohë reale në pikën e lidhjes; dhe
 - d. një konfirmim që vlerësimet e vlerave aktuale të përgjigjes së ngarkesës, janë aplikuar.
2. Nëse nuk parashikohet ndryshe nga OST, çdo SGU, i cili është një palë e tretë që merr pjesë në rregullimin e ngarkesës siç përcaktohet në Nenin 27 të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës” i miratuar me Vendimin ERE Nr. 128 Datë 04.06.2018,, duhet t’i ofrojë OST-se dhe OSSH-se për ditën në avancë dhe afër kohës reale, të dhënat e mëposhtme:
- a. fuqia aktive minimale dhe maksimale strukturore e disponueshme për përgjigjen e ngarkesës dhe kohëzgjatjen maksimale dhe minimale të çdo aktivizimi potencial të përgjigjes së ngarkesës në një vendndodhje specifike gjeografike të zonës të përcaktuar nga OST dhe OSSH;
 - b. një parashikim të fuqisë aktive të pakufizuar në dispozicion për përgjigjen e ngarkesës dhe çdo nivel të planifikuar të përgjigjes së ngarkesës në një zonë gjeografike specifike të përcaktuar nga OST dhe OSSH;
 - c. fuqia aktive dhe reaktive në kohë reale; dhe
 - d. një konfirmim që vlerësimet e vlerave aktuale të përgjigjes së ngarkesës, janë aplikuar.

Titulli 3 – Përshtatja

Kapitulli 1 – Rolet dhe përgjegjësitë

Neni 135. Përgjegjësia e SGU-ve

1. Çdo SGU do të njoftojë OST-në ose OSSH-në ku ai ka një pikë lidhjeje për çdo modifikim të planifikuar të aftësive teknike të tij, të cilat mund të kenë ndikim në përshtatjen e tij me kërkesat e këtij kodi, përpara ekzekutimit të modifikimit.
2. Çdo SGU duhet të njoftojë OST-në ose OSSH-në ku ai ka një pikë lidhjeje për çdo incident operacional në objektin e tij, i cili mund të ketë ndikim në përshtatjen e kërkesave të këtij kodi, sa më shpejt që të jetë e mundur pas ndodhjes së incidentit.
3. Çdo SGU do të njoftojë OST-në ose OSSH-në ku ai ka një pikë lidhjeje, për testimet dhe procedurat e planifikuara që duhet të ndiqen për verifikimin e përputhshmërisë së objektit të tij me kërkesat e këtij kodi, në kohën e duhur dhe para fillimit të tyre. OST ose OSSH duhet të miratojnë paraprakisht dhe në kohën e duhur skedulimet dhe procedurat e planifikuara të testimit dhe miratimi nuk duhet të privohet në mënyrë të paarsyeshme. Kur SGU ka një pikë lidhjeje me OSSH-në dhe ndërvepron, në pajtim

me paragrafin 2, vetëm me OSSH-në, OST do të ketë të drejtë të kërkojë nga OSSH-ja rezultatet e testimit të përputhshmërisë, të cilat janë relevante për sigurinë operacionale të sistemit të transmetimit.

4. Sipas kërkesës nga OST ose OSSH, në përputhje me nenin 41 (2) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018 dhe nenit 35 (2) të kodit⁵, SGU do të kryejë teste të pajtueshmërisë dhe simulime në përputhje me këto rregullore në çdo kohë gjatë gjithë jetës së objektit të tij dhe në veçanti pas çdo defekti, modifikimi ose zëvendësimi të ndonjë pajisjeje, të cilat mund të kenë ndikim në përmbushjen e kërkesave të këtij kodi në lidhje me aftësinë e objektit për të arritur vlerat e deklaruara, kërkesat kohore të aplikueshme për ato vlera dhe disponueshmërinë ose ofrimin e shërbimeve të kontraktuara të shërbimeve ndihmëse. Palët e treta që sigurojnë përgjigje të ngarkesës direkt në OST, ofruesit e redispecimit të moduleve gjeneruese të energjisë ose objekteve të ngarkesës me anë të grumbullimit, dhe ofruesve të tjerë të rezervave aktive të energjisë duhet të sigurojnë që objektet në portofolin e tyre të jenë në përputhje me kërkesat e këtij kodi.

Neni 136. Detyrat e OST-së në lidhje me funksionimin e sistemit

1. OST është përgjegjëse për sigurinë operacionale të zonës së saj të kontrollit, dhe në veçanti do të:
 - a. zhvillon dhe zbaton mjetet e operimit të sistemit që janë relevante për zonën e saj të kontrollit dhe që lidhen me operimin në kohë reale dhe planifikimin operativ;
 - b. zhvillon dhe vendos mjete dhe zgjidhje për parandalimin dhe korrigjimin e incidenteve;
 - c. përdor shërbimet e ofruara nga palët e treta, nëpërmjet prokurimit kur është e aplikueshme, si redispecimi ose kundër-tregtimi, shërbimet e menaxhimit të kongestionëve, rezervat e gjenerimit dhe shërbime të tjera ndihmëse;
 - d. përputhet me shkallën e klasifikimit të incidenteve të miratuar nga ENTSO-E në përputhje me nenin 8 (3) (a) të rregullores (KE) Nr 714/2009⁵ dhe të dorëzojë në ENTSO-E informacionin e kërkuar për kryerjen e detyrave për emetimin e shkalles së klasifikimit të incidenteve; dhe
 - e. monitoron në baza vjetore përshtatshmërinë e mjeteve të operimit të sistemit të përcaktuara në përputhje me pikat (a) dhe (b) të kërkuara për të ruajtur sigurinë operacionale. OST do të identifikojë çdo përmirësim të përshtatshëm për ato mjete të operimit të sistemit, duke marrë parasysh raportet vjetore të përgatitura nga ENTSO-E bazuar në shkallën e klasifikimit të incidenteve.

⁵ Regulation (Ec) No 714/2009 Of The European Parliament And Of The Council Of 13 July 2009 On Conditions For Access To The Network For Cross-Border Exchanges In Electricity

Kapitulli 2 – Testimi operacional

Neni 137. Qëllimi dhe përgjegjësitë

1. OST, OSSH dhe çdo SGU i lidhur në transmetim mund të kryejnë testimin operacional përkatësisht të elementeve të sistemit të tij të transmetimit dhe të objekteve të tyre në kushte operacionale të simuluar dhe për një periudhë të kufizuar kohore. Kur veprojnë kështu, ata duhet të japin njoftimin në kohën e duhur dhe para fillimit të testimit dhe do të minimizojnë efektin në operimin e sistemit në kohë reale. Testimi operacional synon të sigurojë:
 - a. vërtetimin e përputhshmërisë me të gjitha dispozitat operacionale teknike dhe organizative të këtij kodi për një element të ri të sistemit të transmetimit në hyrjen e tij të parë në operim;
 - b. vërtetimin e përputhjes me të gjitha dispozitat operacionale teknike dhe organizative të këtij kodi për një strukturë të re të SGU-së ose OSSH-së në hyrjen e saj të parë në veprim;
 - c. vërtetimin e përputhshmërisë me të gjitha dispozitat operacionale teknike dhe organizative të këtij kodi pas çdo ndryshimi të një elementi të sistemit të transmetimit ose një strukture të SGU-së ose OSSH-së, e cila është e rëndësishme për funksionimin e sistemit;
 - d. vlerësimin e efekteve të mundshme negative të një dështimi, lidhje të shkurtër ose incidenteve të tjera të paplanifikuara dhe të papritura në funksionimin e sistemit, në elementin e sistemit të transmetimit ose në objektin e SGU-së ose OSSH-së.
2. Rezultatet e testimit operacional të përmendur në paragrafin 1 do të përdoren nga OST, OSSH ose një SGU, në mënyrë që:
 - a. OST të sigurojë funksionimin korrekt të elementeve të sistemit të transmetimit;
 - b. OSSH dhe SGU për të siguruar funksionimin korrekt të sistemeve të shpërndarjes dhe të objekteve të SGU-ve;
 - c. OST, OSSH ose SGU për të mbajtur praktikën ekzistuese dhe për të zhvilluar praktikën të reja operacionale;
 - d. OST për të siguruar përmbushjen e shërbimeve ndihmëse;
 - e. OST, OSSH ose SGU për të marrë informacion në lidhje me performancën e elementeve të sistemit të transmetimit dhe objekteve të SGU-ve dhe OSSH nën çdo kusht dhe në përputhje me të gjitha dispozitat përkatëse operative të këtij kodi, në lidhje me:
 - i. kontrollin e frekuencës ose variacionet e tensionit që synojnë grumbullimin e informacionit mbi sistemin e transmetimit dhe sjelljen e elementëve; dhe
 - ii. testet e praktikave operacionale në gjendje emergjence dhe gjendjen e restaurimit.

3. OST do të sigurojë që testimi operacional nuk rrezikon sigurinë operationale të sistemit të tij të transmetimit. Çdo testim operacional mund të shtyhet ose ndërpritet për shkak të kushteve të paplanifikuara të sistemit, ose për shkak të sigurisë së personelit, të publikut të gjerë, të impiantit ose aparatit që testohet, ose të elementeve të sistemit të transmetimit ose të objekteve të OSSH ose SGU.
4. Në rast të degradimit të gjendjes së sistemit të transmetimit në të cilin kryhet testimi operacional, OST ka të drejtë të ndërpresë testimin operacional. Nëse kryerja e një prove prek një tjetër OST dhe gjendja e sistemit të tij është gjithashtu e degraduar, OST ose SGU ose OSSH që kryen testin, pasi të jetë informuar nga OST në fjalë, ndërpresin menjëherë testin operativ.
5. OST do të sigurojë që rezultatet e testeve përkatëse operationale të kryera së bashku me të gjitha analizat përkatëse janë:
 - a. përfshirë në procesin e trajnimit dhe certifikimit të punonjësve përgjegjës për operimin në kohë reale;
 - b. përdorur si input për procesin e kërkimit dhe zhvillimit të ENTSO-E; dhe
 - c. përdorur për të përmirësuar praktikatat operationale duke përfshirë edhe ato në gjendjen e emergjencës dhe të restaurimit.

Neni 138. Kryerja e testeve dhe analizave operationale

1. OST ose OSSH, në të cilin SGU ka një pikë lidhjeje, kanë të drejtën për të testuar përputhjen e SGU-se me kërkesat e këtij kodi, inputin ose outputin e pritshëm të SGU-së, ofrimin e shërbimeve ndihmëse të kontraktuara të SGU-së, në çdo kohë gjatë gjithë jetës së objektit. Procedura për ato teste operationale duhet t'i njoftohet SGU-së nga OST ose OSSH në kohën e duhur përpara fillimit të testit operativ.
2. OST ose OSSH në të cilin SGU ka një pikë lidhjeje, do të publikojë listën e informacionit dhe dokumenteve që duhet të ofrohen, si dhe kërkesat që duhet të përmbushen nga SGU për testimin operacional të pajtueshmërisë. Lista e tillë duhet të mbulojë së paku informacionin e mëposhtëm:
 - a. të gjithë dokumentacionin dhe certifikatat e pajisjeve që do të sigurohen nga SGU;
 - b. detajet e të dhënave teknike të objektit të SGU-se me rëndësi për funksionimin e sistemit;
 - c. kërkesat për modelet për vlerësimin e stabilitetit dinamik; dhe
 - d. studimet nga SGU që tregojnë rezultatin e pritur të vlerësimit të stabilitetit dinamik, aty ku është e aplikueshme.
3. Kur është e zbatueshme, OST ose OSSH do të publikojë alokimin e përgjegjësive të SGU-së dhe OST-së ose OSSH-së për testimin operacional të pajtueshmërisë.

Titulli 4 – Trajnimi

Neni 139. Programi i trajnimit

1. OST do të zhvillojë dhe miratojë:
 - a. një program trajnimi fillestar për certifikimin dhe një program periodik për trajnimin e vazhdueshëm të punonjësve të saj përgjegjës për operimin në kohë reale të sistemit të transmetimit;
 - b. një program trajnimi për punonjësit e saj përgjegjës për planifikimin operativ. OST do të kontribuojë në zhvillimin dhe miratimin e programeve të trajnimit për punonjësit e koordinatorëve përkatës të sigurisë rajonale;
 - c. një program trajnimi për punonjësit e saj përgjegjës për balancimin.
2. Programet e trajnimit të OST-se përfshijnë njohjen e elementeve të sistemit të transmetimit, funksionimin e sistemit të transmetimit, përdorimin e sistemeve dhe proceseve në vendin e punës, operacionet ndër-sisteme, rregullimet (kontratat) e tregut, njohjen dhe reagimin ndaj situatave të jashtëzakonshme në funksionimin e sistemit, aktivitetet dhe mjetet e planifikimit operativ.
3. Punonjësit e OST-së, të ngarkuar me operimin në kohë reale të sistemit të transmetimit, si pjesë e trajnimit fillestar, i nënshtrohen trajnimit për çështjet e ndërveprimit midis sistemeve të transmetimit të bazuara në përvojat operationale dhe reagimet nga trajnimi i përbashkët i kryer me OST-të fqinjë në përputhje me neni 144. Trajnimi për çështjet e ndërveprimit përfshin përgatitjen dhe aktivizimin e veprimeve të koordinuara përmirësuese të kërkuara në të gjitha situatat e sistemit.
4. OST do të përfshijë në programin e saj të trajnimit për punonjësit përgjegjës për operimin në kohë reale të sistemit të transmetimit, frekuencën e trajnimeve dhe komponentët e mëposhtëm:
 - a. një përshkrim të elementeve të sistemit të transmetimit;
 - b. funksionimin e sistemit të transmetimit në të gjitha situatat e sistemit përfshirë restaurimin;
 - c. përdorimin e sistemeve dhe proceseve në vendin e punës;
 - d. koordinimin e operacioneve ndër sisteme dhe marrëveshjeve të tregut;
 - e. njohja dhe reagimi ndaj situatave të jashtëzakonshme operationale;
 - f. fushat përkatëse të inxhinierisë së energjisë elektrike;
 - g. aspektet relevante të tregut të brendshëm të energjisë elektrike të rajonit;

- h. aspektet relevante të kodeve të rrjetit ose udhëzimeve të miratuara në përputhje me nenet 6 dhe 18 të Rregullores (KE) Nr. 714/2009⁶;
 - i. ruajtja dhe siguria e personave dhe pajisjeve në operimin e sistemit të transmetimit;
 - j. bashkëpunimi dhe bashkërendimi ndërmjet OST-ve në operimin në kohë reale dhe në planifikimin operacional në nivel të qendrave kryesore të kontrollit, që duhet të jepen në gjuhën angleze, nëse nuk specifikohet ndryshe;
 - k. trajnim të përbashkët, sipas rastit, me OSSH-në dhe SGU-të e lidhura me transmetimin;
 - l. shkathtësia e sjelljes me fokus të veçantë në menaxhimin e stresit, veprimin njerëzor në situata kritike, përgjegjësinë dhe aftësitë e motivimit; dhe
 - m. praktikat dhe mjetet e planifikimit operativ, përfshirë ato që përdoren me koordinatorët përkatës të sigurisë rajonale në planifikimin operativ.
5. Programi i trajnimit për punonjësit përgjegjës për planifikimin operativ duhet të përfshijë të paktën aspektet në pikat (c), (f), (g), (h), (j) dhe (m) të paragrafit 4.
6. Programi i trajnimit për punonjësit përgjegjës për balancimin duhet të përfshijë të paktën aspektet në pikat (c), (g) dhe (h) të paragrafit 4.
7. OST do të mbajë shënime mbi programet e trajnimit të punonjësve për periudhën e tyre të punësimit. Me kërkesë të autoritetit rregullator përkatës, OST do të ofrojë fushëveprimin dhe detajet e programeve të saj të trajnimit.
8. OST do të rishikojë programet e saj të trajnimit të paktën një herë në vit ose pas ndryshimeve të rëndësishme të sistemit. OST duhet të azhurnojë programet e saj të trajnimit për të reflektuar ndryshimin e rrethanave operationale, rregullat e tregut, konfigurimin e rrjetit dhe karakteristikat e sistemit, me fokus të veçantë në teknologjitë e reja, ndryshimin e modeleve të gjenerimit dhe kërkesave dhe evoluimin e tregut.

Neni 140. Kushtet e trajnimit

1. Çdo program trajnimi i OST-së për punonjësit përgjegjës për punën në kohë reale duhet të përfshijë trajnimin në vendin e punës dhe atë offline. Trajnimi në vendin e punës do të kryhet nën mbikëqyrjen e një punonjësi me përvojë të ngarkuar me operimin në kohë reale. Trajnimi në simulator (offline) do të kryhet në një mjedis që simulon dhomën e kontrollit dhe me detajet e modelimit të rrjetit në një nivel të përshtatshëm për detyrat për të cilat kryhet trajnimi.
2. OST do të zbatojë trajnime për punonjësit përgjegjës për operimin në kohë reale bazuar në një model gjithëpërfshirës të bazës së të dhënave të rrjetit të saj me të dhënat përkatëse nga rrjetet e tjera, së paku ato të zonës së vëzhgimit, në një nivel të detajuar që është i mjaftueshëm për të përsëritur (imituar) çështje operationale ndër-sistimore.

⁶ Regulation (Ec) No 714/2009 Of The European Parliament And Of The Council Of 13 July 2009 On Conditions For Access To The Network For Cross-Border Exchanges In Electricity

Skenarët e trajnimit duhet të bazohen në kushte reale dhe të simuluar të sistemit. Aty ku është e rëndësishme, roli i OST-ve të tjera, OSSH-së dhe SGU-të gjithashtu duhet të simulohen nëse ato nuk mund të përfaqësohen drejtpërdrejtë në trajnime të përbashkëta.

3. OST do të koordinojë trajnimin offline të punonjësve përgjegjës për operimin në kohë reale me OSSH-në dhe SGU-të e lidhura me transmetimin në lidhje me ndikimin e objekteve të tyre në operimin në kohë reale të sistemit të transmetimit, në një mënyrë gjithëpërfshirëse dhe proporcionale, duke pasqyruar topologjinë e fundit të rrjetit dhe karakteristikat e pajisjeve sekondare. Kur është e rëndësishme, OST, OSSH dhe SGU-të do të bëjnë simulime të përbashkëta trajnimi offline ose workshop-e trajnimi.

Neni 141. Koordinatorët e trajnimit dhe trajnerët

1. Përgjegjësitë e koordinatorit të trajnimit përfshijnë hartimin, monitorimin dhe azhurnimin e programeve të trajnimit, si dhe përcaktimin e:
 - a. kualifikimeve dhe procesit të përzgjedhjes për punonjësit e OST-së që trajnohen;
 - b. trajnimet e nevojshme për certifikimin e punonjësve të sistemit operativ përgjegjës për operimin në kohë reale;
 - c. proceset, duke përfshirë dokumentacionin përkatës, për programet fillestare dhe programet e trajnimit ciklike;
 - d. procesi i certifikimit të punonjësve të sistemit operativ përgjegjës për operimin në kohë reale; dhe
 - e. procesi për zgjatjen e periudhës së trajnimit dhe periudhës së certifikimit për punonjësit e sistemit operativ që janë përgjegjës për operimin në kohë reale.
2. OST do të përcaktojë aftësitë dhe nivelin e kompetencës së trajnerëve në vendin e punës. Trajnerët në vendin e punës duhet të kenë një nivel të përshtatshëm të përvojës operationale pas certifikimit të tyre.
3. OST duhet të ketë një regjistër të punonjësve të sistemit operativ që janë përgjegjës për operimin në kohë reale që kryejnë funksionet e trajnerëve në vendin e punës dhe rishikojnë aftësinë e tyre për të ofruar trajnime praktike kur vendosin për zgjatjen e certifikimit të tyre.

Neni 142. Certifikimi i punonjësve të operimit të sistemit të ngarkuar me operimin në kohë reale

1. Një individ mund të bëhet punonjës i sistemit operativ i ngarkuar me operimin në kohë reale, me kusht që ai ose ajo të jetë i trajnuar dhe më pas të jetë i certifikuar nga një përfaqësues i emëruar nga OST-ja, për detyrat përkatëse brenda afatit kohor të përcaktuar në programin e trajnimit. Punonjësi i sistemit operativ i ngarkuar me operimin në kohë reale nuk duhet të punojë pa mbikëqyrje në dhomën e kontrollit përveç nëse ai ose ajo është i certifikuar.

2. OST do të përcaktojë dhe zbatojë një proces, duke përfshirë nivelin e kompetencës, për certifikimin e punonjësve të sistemit operativ përgjegjës për operimin në kohë reale.
3. Punonjësit e OST-së të ngarkuar me operimin në kohë reale do të certifikohen pas një vlerësimi formal të suksesshëm, i cili duhet të përfshijë një provim me gojë dhe/ose me shkrim dhe/ose një vlerësim praktik me kritere të paracaktuara të suksesit.
4. OST do të mbajë një kopje të certifikatës së lëshuar dhe rezultatet e vlerësimit formal. Në bazë të kërkesës nga autoriteti rregullator, OST do të sigurojë një kopje të shënimeve të provimit të certifikimit.
5. OST do të regjistrojë periudhën e vlefshmërisë së certifikimit të lëshuar për çdo punonjës përgjegjës për operimin në kohë reale.
6. OST do të përcaktojë afatin maksimal të certifikimit, i cili nuk duhet të kalojë 5 vjet, por që mund të zgjatet në bazë të kritereve të përcaktuara nga OST dhe mund të marrë në konsideratë pjesëmarrjen e punonjësve përgjegjës për operimin në kohë reale në një program trajnimi të vazhdueshëm me përvojë të mjaftueshme praktike.

Neni 143. Gjuha e përbashkët për komunikim ndërmjet punonjësve të sistemit operativ përgjegjës për operimin në kohë reale

1. Nëse nuk është rënë dakord ndryshe, gjuha e përbashkët e kontaktit midis punonjësve të OST-së dhe atyre të OST-ve fqinje, është Anglisht.
2. OST do të trajnojë punonjësit e saj të sistemit operativ për të arritur aftësi të mjaftueshme në gjuhët e përbashkëta të kontaktit të dakorduara me OST-të fqinje.

Neni 144. Bashkëpunimi ndërmjet OST-ve për trajnimin

1. OST do të organizojë sesione trajnimi të rregullta me OST-të fqinje për të përmirësuar njohjen e karakteristikave të sistemeve transmetuese fqinje, si dhe komunikimin dhe koordinimin ndërmjet punonjësve të OST-ve fqinje të ngarkuar me operimin në kohë reale. Trajnimi ndërmjet OST-ve do të përfshijë njohuri të detajuara të veprimeve të koordinuara që kërkohen në çdo situatë të sistemit.
2. OST do të përcaktojë, në bashkëpunim me së paku OST-në fqinje, nevojën dhe frekuencën për seancat e përbashkëta të trajnimit, duke përfshirë përmbajtjen dhe fushëveprimin minimal të këtyre sesioneve, duke marrë parasysh nivelin e ndikimit reciprok dhe bashkëpunimin operacional të nevojshëm. Ky trajnim ndër-OST mund të përfshijë, por nuk duhet të kufizohet në seminare të përbashkëta trajnuese dhe seanca simuluese të trajnimeve të përbashkëta.
3. OST do të marrë pjesë në OST-të e tjera, të paktën një herë në vit, në sesione trajnimi për menaxhimin e çështjeve ndër-OST në operimin në kohë reale. Frekuenca duhet të përcaktohet duke marrë parasysh nivelin e ndikimit të ndërsjellë të sistemeve të transmetimit dhe llojin e lidhjeve interkonektive - DC / AC.

4. OST do të shkëmbeje përvojat nga operimet në kohë reale, duke përfshirë vizitat dhe shkëmbimin e përvojave ndërmjet punonjësve të sistemit operativ që janë përgjegjës për operimin në kohë reale, me OST-të fqinjë, dhe me koordinatorët përkatës të sigurisë rajonale.

Pjesa III – Planifikimi operativ

Titulli 1 – Të dhëna mbi analizën e sigurisë së operimit në planifikimin operacional

Neni 145. Dispozita të përgjithshme në lidhje me modelet individuale dhe të përbashkëta të rrjetit

1. Për të kryer analiza operationale të sigurisë në përputhje me Titullin 2 të kësaj Pjese, OST do të përgatisë modele të rrjetit individual në përputhje me metodologjitë e përcaktuara në zbatim të Nenit 17 të Rregullores (EU) 2015/1222⁷ dhe Nenit 18 të Rregullores (BE) 2016/1719⁸ për secilën nga afatet e mëposhtme, duke aplikuar formatin e të dhënave të përcaktuara:
 - a. për vitin përpara, në përputhje me nenet 147, 148 dhe 149;
 - b. sipas rastit, për javën përpara, në përputhje me nenin 150;
 - c. për ditën përpara, në përputhje me nenin 151; dhe
 - d. brenda ditës, në përputhje me nenin 151.
2. Modelet e rrjetit individual përfshijnë informacion strukturor dhe të dhëna të përcaktuara në nenin 122.
3. OST do të ndërtojë modelet individuale të rrjetit dhe koordinatori rajonal i sigurisë do të kontribuojë në ndërtimin e modeleve të përbashkëta të rrjetit që aplikojnë formatin e të dhënave të dakordesuara.

Neni 146. Skenarët e vitit përpara

1. Të gjitha OST-të së bashku do të zhvillojnë një listë të përbashkët të skenarëve të vitit përpara përkundrejt së cilës ata vlerësojnë funksionimin e sistemit të transmetimit të ndërlidhur për vitin e ardhshëm. Këto skenarë do të lejojnë identifikimin dhe vlerësimin e ndikimit të sistemit të transmetimit të ndërlidhur në sigurinë operationale. Skenarët duhet të përfshijnë variablat e mëposhtëm:
 - a. kërkesën për energji elektrike;
 - b. kushtet lidhur me kontributin e burimeve të rinovueshme të energjisë;

⁷ Commission Regulation (Eu) 2015/1222 Of 24 July 2015 Establishing A Guideline On Capacity Allocation And Congestion Management

⁸ Commission Regulation (Eu) 2016/1719 Of 26 September 2016 Establishing A Guideline On Forward Capacity Allocation

- c. pozicionet e përcaktuara të import/eksportit, duke përfshirë vlerat e rakorduara të referencës që lejojnë detyrën e bashkimit (të modelit);
 - d. modelin e gjenerimit, me një park të prodhimit plotësisht të disponueshëm;
 - e. zhvillimin e rrjetit të vitit përpara.
2. Gjatë zhvillimit të listës së përbashkët të skenarëve, OST-të do të marrin parasysh elementët e mëposhtëm:
 - a. modelet tipike të shkëmbimit ndërkufitar për nivele të ndryshme të konsumit dhe të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe gjenerimit konvencional;
 - b. probabiliteti i shfaqjes së skenarëve;
 - c. devijimet e mundshme nga kufijtë e sigurisë operationale për secilin skenar;
 - d. sasinë e energjisë së gjeneruar dhe konsumuar nga objektet gjeneruese të energjisë dhe objektet e ngarkesës të lidhura me sistemet e shpërndarjes.
3. ENTSO-E do të publikojë çdo vit, deri më 15 korrik, listën e përbashkët të skenarëve të përcaktuar për vitin e ardhshëm, duke përfshirë përshkrimin e atyre skenarëve dhe periudhën gjatë së cilës do të përdoren këto skenarë.

Neni 147. Modelet e rrjetit individual të vitit përpara

1. OST do të përcaktojë një model të rrjetit individual për vitin përpara për secilin nga skenarët e zhvilluar në përputhje me nenin 146, duke përdorur vlerësimet më të mira të variablave të përcaktuar në nenin 146 (1). OST do të publikojë modelet e veta të rrjetit individual për vitin e ardhshëm në mjedisin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E.
2. Kur përcaktohet modeli i rrjetit individual të vitit të ardhshëm, OST duhet:
 - a. të pajtohet me OST-të fqinjë mbi rrjedhën e vlerësuar të energjisë në sistemet HVDC që lidhin zonat e tyre të kontrollit;
 - b. të balancojë për secilin skenar shumën e:
 - c. shkëmbimeve neto në linjat AC;
 - i. flukset e vlerësuara të fuqisë në sistemet HVDC;
 - ii. ngarkesën, duke përfshirë një vlerësim të humbjeve; dhe
 - iii. gjenerimin.
3. OST duhet të përfshijë në modelet e veta të rrjetit të vitit përpara, prodhimin e agreguar të energjisë për pajisjet gjeneruese të energjisë që lidhen me sistemin e shpërndarjes. Këto prodhime të agreguara të energjisë duhet:
 - a. të jenë në pajtim me të dhënat strukturore të dhëna në përputhje me kërkesat e neneve 122, 124, 126 dhe 129;

- b. të jetë në pajtim me skenarët e zhvilluar në përputhje me nenin 146; dhe
- c. të dallojë llojin e burimit të energjisë primare.

Neni 148. Modelet e rrjetit të përbashkët të vitit përpara

1. Të gjitha OST-të e ENTSO-E së bashku, kanë zhvilluar metodologjinë për ndërtimin e modeleve të rrjetit të vitit të ardhshëm nga modelet individuale të rrjetit të vendosura në përputhje me nenin 147 (1) dhe për ruajtjen e tyre. Kjo metodologji është aprovuar nga ERE, Vendimi ERE Nr.250 Datë 11.12.2018.
2. Çdo OST ka të drejtë të kërkojë nga një OST tjetër informacion mbi modifikimet në topologjinë e rrjetit ose në aranzhimet operationale, si pikat e përcaktuara (tarimet) të mbrojtjes ose skemat e mbrojtjes së sistemit, diagramet një-fazore dhe konfigurimi i nënstacioneve ose modelet shtesë të rrjetit që janë relevante për sigurimin e një përfaqësimi të saktë të sistemit të transmetimit për të ndërmarrë analiza operationale të sigurisë.

Neni 149. Përditësimi i modeleve të rrjetit individual dhe të përbashkët të vitit përpara

1. Kur një OST modifikon ose njofton një modifikim të vlerësimeve më të mira për variablet e përdorura për përcaktimin e modelit të rrjetit individual të vitit të ardhshëm, të përcaktuar në përputhje me nenin 147 (1), i cili është domethënës për sigurinë operationale, ajo do të azhurnojë modelin e vet të rrjetit për vitin e ardhshëm dhe do ta publikojë atë në mjedisin e të dhënave të planifikimit operational të ENTSO-E.
2. Kurdoherë që një model i rrjetit individual përditësohet, modeli i rrjetit të vitit të ardhshëm do të përditësohet në përputhje me metodologjinë e përcaktuar në përputhje me nenin 149 (1).

Neni 150. Modelet e rrjetit individual dhe të përbashkët të javës së ardhshme

1. Kur dy ose më shumë OST e konsiderojnë të nevojshme, ato do të përcaktojnë skenarët më përfaqësues për koordinimin e analizës operationale të sigurisë të sistemit të tyre të transmetimit për periudhën e javës së ardhshme dhe do të zhvillojnë metodologjinë për bashkimin e modeleve të rrjetit individual në përputhje me metodologjinë për ndërtimin e modelit të rrjetit të vitit të ardhshëm nga modelet e rrjetit individual të vitit në vijim, në përputhje me nenin 148 (1).
2. OST do të krijojë ose përditësojë modele individuale të rrjetit të tij për një javë në përputhje me skenarët e përcaktuar sipas paragrafit 1.
3. OST-të e përmendura në paragrafin 1 ose palët e treta, të cilave i është deleguar detyra e referuar në paragrafin 1, do të ndërtojnë modelet e përbashkëta të rrjetit të javës së ardhshme duke ndjekur metodologjinë e zhvilluar në përputhje me paragrafin 1 dhe duke përdorur modelet individuale të rrjetit të vendosura në përputhje me paragrafin 2.

Neni 151. Metodologjia për ndërtimin e modeleve të rrjetit të përbashkët të ditës përpara dhe brenda ditës

1. Të gjitha OST-të e ENTSO-E së bashku, kanë zhvilluar metodologjinë për ndërtimin e modeleve të rrjetit të ditës përpara dhe brenda ditës, prej modeleve individuale, dhe për ruajtjen e tyre. Kjo metodologji është aprovuar nga ERE, Vendimi ERE nr. 250 Datë 11.12.2018
2. OST do të krijojë modele të rrjetit individual të ditës përpara dhe brenda ditës në përputhje me paragrafin 1 dhe ja transmeton qendrës rajonale të sigurisë RSC.

Neni 152. Kontrolli i cilësisë për modelet e rrjetit

1. Kur bëhet kontrolli i cilësisë, OST në bashkëpunim me RSC do të kontrollojë të paktën:
 - a. koherencën e statusit të lidhjes së interkonektorëve;
 - b. vlerat e tensionit janë brenda vlerave operative të zakonshme për ato elementë të sistemit që kanë ndikim në zonat e tjera të kontrollit;
 - c. koherencën e mbingarkimeve tranzitore të pranueshme të interkonektorëve; dhe
 - d. fuqia aktive dhe reaktive e injektimeve ose tërheqjeve janë në përputhje me vlerat e zakonshme operacionale.

Titulli 2 – Analiza e sigurisë operacionale

Neni 153. Analiza e sigurisë operacionale në planifikimin operacional

1. OST do të kryejë analiza të koordinuara operative të sigurisë për të paktën afatet e mëposhtme:
 - a. një vit përpara;
 - b. javën përpara, kur zbatohet në përputhje me nenin 150;
 - c. ditën përpara; dhe
 - d. brenda ditës.
2. Gjatë kryerjes së një analize të koordinuar të sigurisë operacionale, OST do të zbatojë metodologjinë e miratuar në përputhje me nenin 156.
3. Për të kryer analiza operacionale të sigurisë, në situatën N, OST do të simulojë çdo kontingjence nga lista e saj e kontingjencave e përcaktuar në përputhje me nenin 114 dhe verifikon që në situatën (N-1) kufijtë e sigurisë operacionale të përcaktuara në përputhje me nenin 106 nuk janë tejkaluar në zonën e saj të kontrollit.
4. OST në bashkëpunim me RSC do të kryejë analizat operacionale të sigurisë duke përdorur modelet e rrjetit të përbashkët dhe do të marrë parasysh ndërprerjet e planifikuara gjatë kryerjes së këtyre analizave.

5. OST do të ndajë rezultatet e analizës operationale të sigurisë me të paktën OST-të, elementet e të cilëve janë përfshirë në zonën e vëzhgimit të OST-së dhe ndikohen në atë analizë të sigurisë operative, në mënyrë që këto OST të verifikojnë se kufijtë e sigurisë operationale janë respektuar brenda zonave të tyre të kontrollit.

Neni 154. Analizat operationale të sigurisë për vitin përpara, dhe duke përfshirë javën përpara

1. OST do të kryejë analiza operationale të sigurisë për një vit përpara dhe, kur është e zbatueshme për javën përpara, për të zbuluar të paktën kufizimet e mëposhtme:
 - a. Flukset e fuqisë dhe tensionet që tejkalojnë kufijtë e sigurisë operationale;
 - b. shkeljet e kufijve të stabilitetit të sistemit të transmetimit të identifikuar në përputhje me nenin 119; dhe
 - c. shkeljet e pragjeve të lidhjes së shkurtër të sistemit të transmetimit.
2. Kur OST zbulon një kufizim të mundshëm, ajo do të dizajnojë veprime përmirësuese në përputhje me nenet 101 deri 104. Nëse veprimet përmirësuese pa kosto nuk janë të disponueshme dhe kufizimi lidhet me mos disponueshmërinë e planifikuar të disa aseteve përkatëse, atëherë kufizimi përbën një pa-pajtueshmëri të planifikimit të ndërprerjeve, dhe OST do të iniciojë koordinimin e ndërprerjeve në përputhje me nenin 173 ose 178 në varësi të kohës së vitit kur ky veprim është iniciuar.

Neni 155. Analiza e sigurisë operationale për ditën përpara, brenda ditës dhe në afërsi të kohës reale

1. OST do të kryejë analiza të sigurisë operationale për ditën përpara, brenda ditës dhe në afërsi të kohës reale për të zbuluar kufizimet e mundshme dhe për të përgatitur dhe aktivizuar veprimet përmirësuese me çdo OST tjetër përkatëse dhe, nëse është rasti, me OSSH-në ose SGU-të e ndikuara.
2. OST do të monitorojë parashikimet e ngarkesës dhe gjenerimit. Kur këto parashikime tregojnë një devijim të rëndësishëm në ngarkesë ose gjenerim, OST duhet të përditësojë analizën operationale të sigurisë.
3. Gjatë kryerjes së analizës së sigurisë operationale në kohë reale në zonën e saj të vëzhgimit, OST do të përdorë funksionin e vlerësimit të situatës, pjesë e EMS/SCADA.

Neni 156. Metodologjia për koordinimin e analizës operationale të sigurisë

1. Të gjitha OST-të e ENTSO-E së bashku, kanë zhvilluar metodologjinë për koordinimin e analizës së sigurisë operationale.
2. Kjo metodologji është aprovuar nga ERE, Vendimi ERE Nr. 32 Datë 28.02.2019.

Neni 157. Koordinimi rajonal i sigurisë operationale

3. OST do t'i sigurojë koordinatorit rajonal të sigurisë të gjitha informacionet dhe të dhënat e nevojshme për të kryer vlerësimin e koordinuar rajonal të sigurisë operative, duke përfshirë së paku:
 - a. listën e përditësuar të kontingjencave, të krijuar sipas kritereve të përcaktuara në metodologjinë për koordinimin e analizave operationale të sigurisë të miratuara në përputhje me nenin 156;
 - b. listën e azhurnuar të veprimeve të mundshme përmirësuese, midis kategorive të renditura në nenin 103 dhe kostove të pritura të tyre të parashikuara në përputhje me nenin 35 të Rregullores (EU) 2015/1222⁹ nëse një veprim përmirësues përfshin redispecim ose kunder-tregim, që synon të kontribuojë në lehtësimin e çdo pengese të identifikuar në rajon; dhe
 - c. kufijtë e sigurisë operationale të përcaktuara në përputhje me nenin 106.
4. Kur OST pranon nga koordinatori përkatës i sigurisë rajonale rezultatet e vlerësimit të koordinuar rajonal të sigurisë operative me një propozim për një veprim përmirësues, OST do të vlerësojë veprimin e rekomanduar për elementet e përfshirë në atë veprim të vendosur në zonën e tij të kontrollit. OST do të vendosë nëse do të zbatojë veprimin e rekomanduar përmirësues. Kur vendos të mos zbatojë veprimin e rekomanduar përmirësues, OST duhet të japë një shpjegim për këtë vendim në RSC. Kur OST vendos të zbatojë veprimin e rekomanduar, do të zbatojë këtë veprim për elementet e vendosura në zonën e tij të kontrollit, duke siguruar që të jetë në përputhje me konditat në kohë reale.

Neni 158. Koordinimi rajonal i ndërprerjeve

1. OST do t'i sigurojë koordinatorit rajonal të sigurisë informacionin e nevojshëm për zbulimin dhe zgjidhjen e papajtueshmërive të planifikimit të ndërprerjeve rajonale, duke përfshirë së paku:
 - a. planet e disponueshmërisë të aseteve të saj të brendshme relevante, të ruajtura në mjedisin e të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E;
 - b. planet më të fundit të disponueshmërisë për të gjitha asetet jo relevante të zonës së saj të kontrollit të cilat janë:
 - i. të afta të ndikojnë në rezultatet e analizës së papajtueshmërisë së planifikimit të ndërprerjeve;
 - ii. modeluar në modelet e rrjetit individual të cilat përdoren për vlerësimin e papërshtatshmërisë së ndërprerjeve;

⁹ Commission Regulation (Eu) 2015/1222 Of 24 July 2015 Establishing A Guideline On Capacity Allocation And Congestion Management

- c. skenarët mbi të cilat papajtueshmëritë e planifikimit të ndërprerjeve duhet të hetohen dhe përdoren për të ndërtuar modelet përkatëse të rrjetit të përbashkët që rrjedhin nga modelet e rrjetit të përbashkët për korniza kohore të ndryshme të përcaktuara në përputhje me nenin 148.
2. RSC do të kryejë analiza rajonale të sigurisë operationale në bazë të informacionit të dhënë nga OST-të përkatëse me qëllim që të zbulojë ndonjë papajtueshmëri të planifikimit të ndërprerjeve. Ai do të sigurojë të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve me një listë të papajtueshmërive të planifikuara të ndërprerjeve të zbuluara dhe zgjidhjet që propozon për të zgjidhur ato mosplotësime të planifikimit të ndërprerjeve.

Neni 159. Vlerësimi i përshtatshmërisë rajonale

1. RSC do të kryejë vlerësime rajonale të mjaftueshmërisë për të paktën afatin kohor të javës përpara.
2. OST do t'i sigurojë koordinitorit rajonal të sigurisë informacionin e nevojshëm për të kryer vlerësimet rajonale të mjaftueshmërisë të referuara në paragrafin 1, duke përfshirë:
 - a. ngarkesën totale të pritshme dhe burimet në dispozicion të menaxhimit të ngarkesës;
 - b. disponueshmëria e moduleve të prodhimit të energjisë; dhe
 - c. kufijtë e sigurisë operationale.

Titulli 3 – Koordinimi i ndërprerjeve

Kapitulli 1 – Rajonet e koordinimit të ndërprerjeve, asetet relevante

Neni 160. Objektivi i koordinimit të ndërprerjeve

1. OST me mbështetjen e koordinitorit rajonal të sigurisë për rastet e specifikuar në këtë kod, kryen koordinimin e ndërprerjeve në përputhje me parimet e këtij Titulli me qëllim të monitorimit të statusit të disponueshmërisë së aseteve përkatëse dhe koordinimin e planeve të disponueshmërisë për të ruajtur sigurinë operationale të sistemit të transmetimit.

Neni 161. Koordinimi rajonal

1. OST është pjesë e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve të Evropës Juglindore, dhe zbaton procedurat operationale të koordinimit rajonal të aprovuara nga ENTSO-E;
2. Procedura e koordinimit rajonal synon vendosjen e aspekteve operationale për zbatimin e ndërprerjeve të koordinuara në çdo rajon, e cila përfshin:
 - a. periodicitetin, fushë-veprimin dhe tipin e koordinimit, i cili do të zhvillohet të paktën për periudhën kohore të vitit në avancë dhe javës në avancë;

- b. dispozitat në lidhje me përdorimin e vlerësimeve të kryera nga koordinatori i sigurisë rajonale në përputhje me nenin 158;
 - c. rregullime praktike për vlefshmërinë e planeve të disponueshmërisë së elementeve të rrjetit për vitin në avancë, siç kërkohet në nenin 176.
3. OST do t'u sigurojë OST-ve të tjera nga i njëjti rajon i koordinimit të ndërprerjeve, të gjitha informacionet e rëndësishme në dispozicion të tij për projektet e infrastrukturës, të lidhura me sistemin e transmetimit, sistemin e shpërndarjes, modulet e gjenerimit të energjisë, ose objektet e ngarkesës që mund të kenë ndikim në funksionimin e zonës së kontrollit të një OST tjetër brenda rajonit të koordinimit të ndërprerjeve.

Neni 162. Metodologjia për vlerësimin e rëndësisë së aseteve për koordinimin e ndërprerjeve

1. OST do të aplikojë metodologjinë e standardizuar të ENTSO-E për zonën sinkrone për vlerësimin e njësive gjeneruese kryesore, objektet e ngarkesës dhe elementet e rrjetit që gjenden në sistemin e transmetimit ose të shpërndarjes, për procesin e koordinuar të ndërprerjeve;
2. Metodologjia referuar në pikën e mësipërme përfshin procedurën e përcaktimit të masës së ndikimit në statusin e disponueshmërisë të njësisë gjeneruese, objekteve të ngarkesës dhe elementëve të rrjetit në zonën e përgjegjësisë të OST-ve pjesëmarrëse në procesin e koordinimit të ndërprerjeve. Kjo procedurë do të bazohet në:
 - a. Analizat e sigurisë operative që përdorin modele rrjeti të përbashkëta të përcaktuara;
 - b. Analiza e ndjeshmërisë së flukseve nëpërmjet rrjetit të interkonektuar; dhe
 - c. Një prag për analizën e ndjeshmërisë së flukseve, të standardizuara për zonën sinkrone evropiane.

Neni 163. Lista e moduleve gjeneruese dhe objekteve konsumatorë të rëndësishëm

1. Bazuar në metodologjinë referuar në nenin e mësipërm, të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve, vlerësojnë së bashku rëndësinë e moduleve gjeneruese dhe objekteve konsumatore për koordinimin e ndërprerjeve dhe përcaktojnë për rajonin e koordinimit të ndërprerjeve një listë të vetme të këtyre moduleve gjeneruese dhe objekteve konsumatore të rëndësishme.
2. Të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve, së bashku, do të vënë në dispozicion të platformës së të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E, listën e moduleve gjeneruese dhe objekteve konsumatore të rëndësishme të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve.
3. OST duhet të njoftojë ERE për listën e moduleve gjeneruese dhe objekteve konsumatore të rëndësishme për rajonin e koordinimit të ndërprerjeve ku merr pjesë.
4. Për çdo aset të brendshëm të rëndësishëm, i cili është modul gjenerues ose objekt konsumator, OST duhet të:

- a. informojë pronarin e modulit gjenerues ose objektit konsumator të rëndësishëm për përfshirjen e tyre në listë;
- b. informojë OSSH mbi modulet gjeneruese dhe objektet konsumatore të rëndësishme të lidhur në rrjetin e shpërndarjes;
- c. informojë OSMSH për modulet gjeneruese dhe objektet konsumatore të rëndësishme të lidhur në sistemin e mbyllur të shpërndarjes.

Neni 164. Përditësimi i listave të moduleve gjeneruese dhe objekteve konsumatorë të rëndësishme.

1. Para 1 korrikut të çdo viti kalendarik, të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve do të ri-vlerësojnë së bashku rëndësinë e moduleve gjeneruese dhe objekteve konsumatore për koordinimin e ndërprerjeve bazuar në metodologjinë e hartuar në përputhje me nenin 162 (1).
2. Kur është e nevojshme, përpara datës 1 gusht të çdo viti kalendarik, të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve, së bashku do të vendosin të përditësojnë listën e moduleve gjeneruese të rëndësishme dhe objekteve konsumatore të rëndësishme, të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve.
3. Të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve do të vënë në dispozicion të platformës së të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E, listën e përditësuar të moduleve gjeneruese dhe objekteve konsumatore të rëndësishme të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve.
4. OST duhet të informojë palët e përmendura në nenin 163 (4) për përmbajtjen e listës së përditësuar.

Neni 165. Lista e elementeve të rëndësishëm të rrjetit

1. Bazuar në metodologjinë referuar në nenin 162 (1), të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve, vlerësojnë së bashku rëndësinë e elementëve të rrjetit në sistemin e transmetimit ose në sistemin e shpërndarjes, përfshirë sistemin e mbyllur të shpërndarjes dhe hartojnë një listë të vetme të elementeve të rëndësishëm të rrjetit për rajonin e koordinimit të ndërprerjeve.
2. Lista e elementeve të rëndësishëm të rrjetit të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve duhet të përmbajë të gjithë elementët e rrjetit të sistemit të transmetimit ose sistemit të shpërndarjes, duke përfshirë sistemin e mbyllur të shpërndarjes në rajonin e koordinimit të ndërprerjeve, të cilët identifikohen si të rëndësishëm nga zbatimi i metodologjisë së hartuar në përputhje me nenin 162 (1).
3. Të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve do të vënë në dispozicion të platformës së të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E, listën e përditësuar të elementëve të rëndësishëm të rrjetit të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve.
4. OST duhet të informojë ERE për listën e elementeve të rëndësishëm të rrjetit.

5. Për çdo aset të rëndësishëm, i cili është element i rrjetit, OST duhet të:
 - a. informojë pronarin e elementit të rëndësishëm të rrjetit për përfshirjen e tij në liste;
 - b. informojë OSSH mbi elementet e rëndësishëm të rrjetit të lidhur në rrjetin e shpërndarjes;
 - c. informojë OSMSH për elementet e rëndësishëm të rrjetit të lidhur në sistemin e mbyllur të shpërndarjes.

Neni 166. Përditësimi i listës së elementëve të rëndësishëm të rrjetit

1. Para 1 korrikut të çdo viti kalendarik, të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve, do të rivlerësojnë së bashku, bazuar në metodologjinë e hartuar në përputhje me nenin 162 (1), rëndësinë për koordinimin e ndërprerjeve të elementëve të sistemit të transmetimit ose në sistemin e shpërndarjes, duke përfshirë edhe sistemin e mbyllur të shpërndarjes.
2. Kur është e nevojshme, përpara 1 gushtit të çdo viti kalendarik, të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve, do të vendosin së bashku të përditësojnë listën e elementëve të rëndësishëm të rrjetit të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve.
3. Të gjitha OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve do të vënë në dispozicion të platformës së të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E, listën e përditësuar.
4. OST duhet të informojë palët e përmendura në nenin 163 (4) për përmbajtjen e listës së përditësuar.

Neni 167. Caktimi i agjenteve të ndërprerjeve

1. OST vepron si agjent i planifikimit të ndërprerjeve për çdo element të rëndësishëm të sistemit që ai operon.
2. Për çdo aset tjetër të rëndësishëm, pronari do të caktojë, ose do të veprojë si agjent i planifikimit të ndërprerjeve për asetet e rëndësishme përkatëse si dhe do të informojë OST-në për këtë emërim.

Neni 168. Trajtimi i aseteve të rëndësishme të sistemit të shpërndarjes ose sistemit të mbyllur të shpërndarjes

1. OST do të koordinojë me OSSH planifikimin e ndërprerjeve të aseteve të brendshme të rëndësishme të lidhura në sistemin e shpërndarjes.
2. OST do të koordinojë me OSMSH planifikimin e ndërprerjeve të aseteve të brendshme të rëndësishme të lidhura në sistemin e mbyllur të shpërndarjes.

Kapitulli 2 – Hartimi dhe përditësimi i planeve të disponueshmërisë së aseteve të rëndësishme

Neni 169. Ndryshimet në afatet për koordinimin vjetor të ndërprerjeve

1. Të gjitha OST-të brenda një zone sinkrone mund të bien dakord bashkërisht për të miratuar dhe zbatuar një kornizë kohore për koordinimin e ndërprerjeve të vitit në avancë që ndryshon nga afati kohor i përcaktuar në nenet 172, 175 dhe 177, me kusht që të mos ndikohet në koordinimin e ndërprerjeve të zonave të tjera sinkrone.

Neni 170. Dispozita të përgjithshme mbi planet e disponueshmërisë

1. Statusi i disponueshmërisë së një elementi të rëndësishëm të rrjetit do të jetë një nga gjendjet e mëposhtme:
 - a. I disponueshëm: aset i relevant është i aftë dhe i gatshëm për ofrimin e shërbimit edhe nëse është ose jo në operim;
 - b. I pa-disponueshëm: aset i relevant nuk është i aftë dhe i gatshëm për ofrimin e shërbimit;
 - c. Në testim: aftësia e asetit relevant po testohet për ofrimin e shërbimit.
2. Statusi i disponueshmërisë “testim” do të përdoret vetëm nëse ka ndikim të rëndësishëm në sistemin e transmetimit dhe do të kufizohet në kohë:
 - a. ndërmjet lidhjes fillestare dhe komisionimit final të asetit relevant; dhe
 - b. menjëherë pas periudhës së mirëmbajtjes së asetit relevant.
3. Planet e disponueshmërisë do të përmbajnë së paku informacionin e mëposhtëm:
 - a. Shkakun për statusin “i padisponueshëm” të asetit të rëndësishëm;
 - b. aty ku identifikohen këto kushte, kushtet që duhet të plotësohen para se të zbatohet statusi ‘i padisponueshëm’ i një asetit të rëndësishëm në kohë reale;
 - c. Koha e nevojshme për rikthimin e asetit të rëndësishëm në operim kur është e nevojshme me qëllim ruajtjen e sigurisë operacionale.
4. Statusi i disponueshmërisë për çdo aset të rëndësishëm në horizontin kohor për vitin në avancë do të sigurohet me baze ditore.
5. Për periudhat e kohës kur skedulimi i gjenerimit dhe i konsumit i janë paraqitur OST-së në përputhje me nenin 189, planet e disponueshmërisë do të jenë të detajuara në kohë në përputhje me skedulet e gjenerimit dhe ato të konsumit.

Neni 171. Plani tregues i disponueshmërisë në terma afatgjatë

1. Dy vite para se të fillojë procesi i koordinimit të vitit në avancë, çdo OST do të vlerësojë planin tregues të disponueshmërisë për asetet relevante të brendshme, të siguruar nga agjentët e planifikimit të ndërprerjeve në përputhje me nenet 4, 7 dhe 15 të Rregullores

se BE Nr. 543/2013¹⁰. Nga OST-te do të jepen komentet paraprake duke përfshirë pa-pajtueshmëritë e ndërprerjeve të diktuar, për të gjithë agjentët e planifikimit të ndërprerjeve të ndikuar nga këto pa-pajtueshmëri.

2. OST do të kryejë vlerësimin e planit tregues të disponueshmërisë për asetet e brendshme të përmendura në paragrafin 1, çdo vit, deri në fillimin e procesit të koordinimit të ndërprerjeve të vitit në avancë.

Neni 172. Dhënia e propozimeve të planeve të disponueshmërisë për vitin në avancë.

1. Para 1 gushtit të çdo viti kalendarik, për çdo aset relevant, agjenti përkatës, do të propozojë në OST ose në OSSH një plan disponueshmërie për asetet e tij relevante, për vitin kalendarik pasues.
2. Ndërmjet 1 Gushtit dhe 1 Dhjetorit, të gjithë agjentët e planifikimit të ndërprerjeve, referuar pikës së mësipërme, do të kenë të drejtën të iniciojnë ndryshime në planet e disponueshmërisë të propozuar, duke dërguar kërkesën për ndryshime në OST.
3. OST do të trajtojë kërkesat për ndryshime, pasi të jetë finalizuar procesi i koordinimit të vitit në avancë, në këtë mënyrë:
 - a. duke respektuar radhën me të cilën është bërë kërkesa për ndryshim; dhe
 - b. duke ndjekur një procedurë në pajtim me nenin 178.

Neni 173. Koordinimi i statusit të disponueshmërisë të aseteve relevante për vitin në avancë për të cilin agjenti i koordinimit të ndërprerjeve nuk është OSSH ose OSMSH që merr pjesë në rajonin e koordinimit të ndërprerjeve

1. OST do të vlerësojë, nëse për vitin në avancë, shfaqen pa-pajtueshmëri nga planet e disponueshmërisë në përputhje me nenin 172.
2. Në rastet kur janë zbuluar pa-pajtueshmëri të ndërprerjeve, OST, do të zbatojë procesin e mëposhtëm:
 - a. Do të informojë çdo agjent të ndërprerjeve të planifikuara, për kushtet që duhet të përmbushen për të lehtësuar pa-pajtueshmëritë e ndërprerjeve të zbuluara;
 - b. OST mund të kërkojë që një ose më shumë agjentë të planifikimit të ndërprerjeve të paraqesin një alternativë të planit të disponueshmërisë, që përmbush kushtet e përmendura në pikën (a); dhe
 - c. OST do të përsërisë vlerësimin në pajtim me pikën (1) për të përcaktuar nëse mbeten ende pa-pajtueshmëri të ndërprerjeve.

¹⁰ Commission Regulation (Eu) No 543/2013 Of 14 June 2013 On Submission And Publication Of Data In Electricity Markets And Amending Annex I To Regulation (Ec) No 714/2009 Of The European Parliament And Of The Council

3. Në rastin kur, pas kërkesës së OST-së në përputhje me piken (b) të paragrafit 2, nuk paraqitet ndonjë plan alternativ disponueshmërie që çliron të gjitha pa-pajtueshmëritë e ndërprerjeve, atëherë OST do të përcaktojë një plan alternativ të disponueshmërisë i cili:
 - a. Do të marrë parasysh ndikimin e raportuar nga agjentët e ndërprerjeve të planifikuara, si dhe OSSH ose OSMSH kur është e rëndësishme;
 - b. Do të kufizojë ndryshimet në planet alternative të disponueshmërisë në atë çfarë është e domosdoshme për të lehtësuar pa-pajtueshmëritë e ndërprerjeve; dhe
 - c. Do të informojë ERE, OSSH dhe OSMSH-të dhe agjentët e prekur të ndërprerjeve, për planin alternativ të disponueshmërisë, përfshirë arsyet që motivuan hartimin e këtij plani, po aq sa dhe impaktin e raportuar nga agjentët e planifikimit të ndërprerjeve.

Neni 174. Koordinimi i statusit të disponueshmërisë të aseteve relevante për vitin në avancë, për të cilin agjenti i planifikimit të ndërprerjeve është OSSH ose OSMSH që merr pjesë në rajonin e koordinimit të ndërprerjeve

1. OST do të koordinojë statusin e disponueshmërisë së elementeve të rëndësishëm të rrjetit që lidhin zonat të ndryshme të kontrollit, për të cilat OST vepron si agjent i koordinimit të ndërprerjeve me OST-të e tjera të të njëjtit rajon të koordinimit të ndërprerjeve.
2. OST, OSSH dhe OSMSH duhet të planifikojnë statusin e disponueshmërisë së elementeve të rëndësishme të rrjetit për të cilët ata kryejnë detyrat e agjentëve të planifikimit të ndërprerjeve dhe që nuk ndërlidhin zona të ndryshme kontrolli, duke përdorur si bazë planet e disponueshmërisë të hartuara në përputhje me paragrafin 1.
3. Kur përcakton statusin e disponueshmërisë së elementeve të rëndësishëm të rrjetit në përputhje me paragrafin 1 dhe 2, OST, OSSH dhe OSMSH do të kryej:
 - a. minimizimin e ndikimit në treg, ndërkohë që ruan sigurinë operative; dhe
 - b. përdor si bazë planet e disponueshmërisë të propozuara për asetet relevante të përcaktuara në pajtim me nenin 172.
4. Kur OST zbulon një papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve, ka të drejtën të propozojë një ndryshim në planet e disponueshmërisë të aseteve të brendshme të rëndësishme për të cilat agjenti i planifikimit të ndërprerjeve nuk është OSSH ose OSMSH që merr pjesë në një rajon koordinimi të ndërprerjeve, si dhe do të gjejë një zgjidhje në koordinim me agjentët e planifikimit të ndërprerjeve, OSSH dhe OSMSH, duke përdorur mjetet në dispozicion të tij.
5. Kur pa-disponueshmëria e statusit të disponueshmërisë të elementit relevant të rrjetit, nuk është planifikuar pas marrjes së masave në paragrafin 4, dhe nëse mosplanifikimi i pa-disponueshmërisë së këtij statusi disponibiliteti do të cënonte sigurinë operative, atëherë OST do të:

- a. ndërmarrë veprime të tilla siç ajo e konsideron të nevojshme për të planifikuar këtë pa-disponueshmeri të statusit të disponueshmërisë, duke marrë parasysh ndikimin e raportuar nga agjentët e ndikuar të planifikimit të ndërprerjeve;
 - b. njoftojë për këto veprime të gjitha palët e ndikuara; dhe
 - c. informojë autoritetin rregullator, OSSH ose OSMSH dhe agjentët e planifikimit të ndërprerjeve të prekur nga veprimet e marra, situatën që diktoi ndërmarrjen e këtyre veprime dhe arsyetimin për përdorimin e veprimeve të përzgjedhura.
6. OST do të bej të disponueshem në portalin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E, të gjithë informacionin në dispozicion për kushte të rrjetit që duhet të përmbushen dhe veprimet përmirësuese që duhet të ndërmerren dhe aktivizohen, para ekzekutimit të statusit” i padisponueshem” ose “testim” i elementit të rëndësishëm të rrjetit.

Neni 175. Dispozita të planit paraprak të disponueshmërisë për vitin në avancë

1. Para 1 Nëntorit të çdo viti kalendarik, OST do të sigurojë planet paraprake të disponueshmërisë për të gjithë asetet relevante të rrjetit për vitin pasues kalendarik, për të gjitha OST-të koordinatorë të ndërprerjeve, nëpërmjet të dhënave të publikuara në portalin e ENTSO-E për të dhënat e planifikimit operativ.
2. Para 1 Nëntorit të çdo viti kalendarik, për çdo aset relevant të lokalizuar në rrjetin e shpërndarjes, OST do t'i sigurojë OSSH-së planin paraprak të disponueshmërisë për vitin në avancë, për çdo aset relevant të lidhur në këtë rrjet.
3. Para 1 Nëntorit të çdo viti kalendarik, për çdo aset relevant të brendshëm të lokalizuar në një rrjet të mbyllur shpërndarje, OST do t'i sigurojë OSSH-së së mbyllur planin paraprak të disponueshmërisë për vitin në avancë.

Neni 176. Vlefshmëria e planeve të disponueshmërisë për vitin në avancë brenda rajonit të koordinimit të ndërprerjeve

1. OST do të analizojë nëse shfaqen papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve duke marrë parasysh të gjitha planet paraprake të disponueshmërisë për vitin në avancë.
2. Në mungesë të papajtueshmërive në planifikimin e ndërprerjeve, të gjithë OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve së bashku do të miratojnë planet e disponueshmërisë për vitin në avancë për të gjithë asetet e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve.
3. Nëse OST zbulon një papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve, OST-të e përfshira në rajonin e koordinimit të ndërprerjeve së bashku do të gjejnë një zgjidhje në koordinim me agjentët përkatës të planifikimit të ndërprerjeve, OSSH-të dhe OSMSH-të duke përdorur mjetet në dispozicion të tyre, si dhe duke respektuar sa të jetë e mundur planet e disponueshmërisë të paraqitura nga agjentët e planifikimit të ndërprerjeve, të cilët nuk janë as OST, as OSSH ose OSMSH dhe janë hartuar në

përputhje me nenet 173 dhe 174. Kur gjendet një zgjidhje, të gjitha OST-të në rajonin e koordinimit të ndërprerjeve do të përditësojnë dhe miratojnë planet e disponueshmërisë për vitin në avancë për të gjithë asetet e rëndësishme.

4. Kur nuk gjendet zgjidhje për një papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve, nëse parashikohet miratimi nga ERE, OST duhet të:
 - a. imponojë statusin “i disponueshëm” për të gjitha statuset “i padisponueshëm” ose “në testim” për asetet e rëndësishme të përfshira në një papajtueshmëri në planifikimin ndërprerjeve gjatë periudhës në fjalë; dhe
 - b. njoftojë ERE, OSSH ose OSMSH nëse ka, si dhe agjentët e planifikimit të ndërprerjeve për veprimet e ndërmarra, duke përfshirë arsyetimin për veprimet e tilla dhe nëse është e rëndësishme, ndikimin e raportuar nga agjentët e planifikimit të ndërprerjeve, OSSH ose OSMSH.
5. Të gjithë OST-të e rajoni të koordinimit të ndërprerjeve do të përditësojnë dhe miratojnë planin e disponueshmërisë për vitin në avancë për të gjithë asetet e rëndësishme.

Neni 177. Planet finale të disponueshmërisë së vitit në avancë

1. Përpara 1 dhjetorit të çdo viti kalendarik, OST do të:
 - a. finalizojë planet e disponueshmërisë për vitin në avancë për asetet e brendshme relevante dhe do ta transmetojë atë në portalin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E;
 - b. përditësojë planin paraprak të disponueshmërisë për vitin në avancë, të aseteve relevante, në portalin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E.
2. Para 1 Dhjetorit të çdo viti kalendarik, OST do t'i konfirmojë agjentit të planifikimit të ndërprerjeve (RSC), planin e disponueshmërisë për vitin në avancë, për çdo aset të brendshëm relevant.
3. Para 1 Dhjetorit të çdo viti kalendarik, për çdo aset relevant që gjendet në rrjetin e shpërndarjes, OST do t'i sigurojë OSSH-së planin e përditësuar të disponueshmërisë për vitin në avancë.
4. Para 1 dhjetorit të çdo viti kalendarik, për çdo aset relevant që gjendet në rrjetin e mbyllur të shpërndarjes, OST do t'i sigurojë OSMSH-së, planin e përditësuar të disponueshmërisë për vitin në avancë.

Neni 178. Përditësimet e planeve finale të disponueshmërisë për vitin në avancë

1. Pas përfundimit të procesit të koordinimit dhe para ekzekutimit në kohë reale, agjentet e planifikimit të ndërprerjeve do të kenë të drejtë të iniciojnë një përshtatje të planit të disponueshmërisë të koordinuar për vitin në avancë.

2. Agjenti i planifikimit të ndërprerjeve, i cili nuk merr pjesë në një rajon të koordinimit të ndërprerjeve, mund t'i paraqesë OST-së një kërkesë për ndryshimin e planit të disponueshmërisë për vitin në avancë të aseteve relevante, nën përgjegjësinë e tij.
3. Në rast të një kërkesë për ndryshim në përputhje me paragrafin 2, do të zbatohet procedura e mëposhtme:
 - a. OST pranon kërkesën dhe vlerëson sa më shpejt që është e mundur nëse ndryshimi çon në papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve;
 - b. në rastin e zbulimit të pa-pajtueshmërive të ndërprerjeve, OST në bashkëpunim me RSC do të gjejnë një zgjidhje në koordinim me agjentët e planifikimit të ndërprerjeve në fjalë dhe nëse është e rëndësishme përfshijnë OSSH-në dhe OSMSH-te duke përdorur mjetet në dispozicion të tyre.
 - c. në rastin kur nuk është konstatuar ndonjë papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve, OST do të pranojë ndryshimin e kërkuar dhe do të përditësojë planin e disponueshmërisë së vitit në avancë në portalin e të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E; dhe
 - d. nëse nuk gjendet asnjë zgjidhje për papajtueshmërinë e planit të ndërprerjeve, OST refuzon kërkesën për ndryshim.
4. Kur ndryshimi kërkohet nga një agjent që merr pjesë në rajonin e koordinimit të ndërprerjeve, OST do të iniciojë procedurën e mëposhtme:
 - a. do të përgatisë një propozim për ndryshimin e planit të disponueshmërisë të vitit në avancë, duke përfshirë vlerësimin nëse ai mund të çojë në papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve dhe duhet të paraqesë propozimin e tij RSC dhe të gjitha OST-të e tjera të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve;
 - b. në rastin e zbulimit të pa-pajtueshmërive të ndërprerjeve, OST-te e përfshira të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve, së bashku me RSC do të gjejnë një zgjidhje në koordinim me agjentët e planifikimit të ndërprerjeve në fjalë duke përdorur mjetet në dispozicion të tyre;
 - c. në rastin kur nuk është konstatuar ndonjë papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve, OST-te respektive do të pranojnë ndryshimin e kërkuar dhe për rrjedhojë do të njoftojnë të gjitha palët e prekura dhe do të përditësojnë planin final të disponueshmërisë së vitit në avancë në portalin e të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E; dhe
 - d. në rastet kur nuk gjendet zgjidhje për papajtueshmërinë në planifikimin e ndërprerjeve, OST-ja kërkuuese do të tërheqë procedurën për ndryshim.

Kapitulli 3 – Ekzekutimi i planeve të disponueshmërisë

Neni 179. Menaxhimi i statusit “testim” të aseteve të rëndësishme

1. Agjenti i planifikimit të ndërprerjeve të asetit relevant për të cilin është deklaruar statusi i disponueshmërisë ‘testim’, do t'i sigurojë OST-së dhe OSSH-së përfshirë OSSH-të e

mbyllura, nëse asetë relevant është i lidhur me rrjetin e shpërndarjes, sa më shpejt të jetë e mundur, dhe jo më vonë së një muaj para fillimit të testit, informacionin me:

- a. një plan testimi të detajuar;
 - b. një skedulim të gjenerimit ose konsumit në varësi të asetit relevant; dhe
 - c. ndryshimet në topologjinë e sistemit të transmetimit ose të rrjetit të shpërndarjes nëse asetë relevant në fjalë është element relevant i rrjetit.
2. Agjentët e planifikimit të ndërprerjeve duhet të përditësojnë informacionin e përmendur në paragrafin 1 menjëherë pasi të jenë subjekt i ndonjë ndryshimi.
 3. OST e një asetë relevant për të cilin është deklaruar statusi i disponueshmërisë ‘testim’, do t’i sigurojë të gjitha OST-ve të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve, me kërkesën e tyre, të dhënat dhe informacionin e kërkuar në pikën (1).
 4. Në rast se asetë relevant referuar paragrafit (1) është element relevant i rrjetit që lidh dy zona përgjegjësie, OST-të përkatëse të dy zonave të përgjegjësisë do të koordinojnë me qëllim sigurimin e informacionit në përputhje me paragrafin (1).

Neni 180. Procedura për trajtimin e ndërprerjeve të detyruara

1. OST do të hartojë një procedurë për të adresuar rastet kur një ndërprerje e detyruar rrezikon sigurinë e saj operacionale. Procedura do të lejojë OST të sigurojë që statusi i disponueshmërisë ‘në dispozicion ose jo’ për asetet relevante ose asetet e tjera të saj në zonën e saj të përgjegjësisë, mund të ndryshohet respektivisht në “i padisponueshem” ose “i disponueshem”.
2. OST do të ndjekë procedurën e përmendur në paragrafin 1 vetëm kur nuk arrihet marrëveshje me agjentët e planifikimit të ndërprerjeve në lidhje me zgjidhjet për ndërprerjet e detyrueshme. OST do të njoftojë autoritetin rregullator në përputhje me rrethanat.
3. Kur ndërmerr një procedurë, OST duhet të respektojë, deri në masën e mundshme, kufijtë teknike të aseteve përkatëse.
4. Agjenti i planifikimit të ndërprerjeve duhet të njoftojë OST-në për ndërprerjen e detyrueshme të një ose më shumë aseteve relevante të saj dhe OSSH ose OSMSH nëse asetet janë të lidhur me sistemin e shpërndarjes ose me një sistem të mbyllur të shpërndarjes sa më shpejt që të jetë e mundur, menjëherë pas ndërprerjes së detyruar.
5. Kur njofton ndërprerjen e detyruar, agjenti i planifikimit të ndërprerjeve duhet të japë informacionin e mëposhtëm:
 - a. shkaktun e ndërprerjes së detyruar;
 - b. kohëzgjatjen e pritshme të ndërprerjes së detyruar; dhe

- c. nëse mundet, ndikimin e ndërprerjes së detyruar në statusin e disponueshmërisë të aseteve relevante nën përgjegjësinë e tij.
6. Kurdo që OST dikton që një ose disa ndërprerje të detyruara të përmendura në paragrafin 1, kanë potencial të çojnë sistemin e transmetimit jashtë gjendjes normale, OST do të informojë agjentin përkatës për kohën maksimale të mundshme, në të cilën siguria operative mund të mbahet pa asetin e shkyçur dhe rikthimit të tij në statusin ‘i disponueshëm’. Agjenti i asetit përkatës do të informojë OST-në për mundësinë e respektimit të kohës së dhënë, ose pa-mundësinë dhe justifikimin për devijimin nga kjo kohë.
7. Pas të gjitha përditësimeve në planin e disponueshmërisë për shkak të ndërprerjeve të detyruara, dhe në përputhje me kohën e përcaktuar në neni 7, 10 dhe 15 të Rregullores së BE Nr. 543/2013, OST do të përditësojë me informacionet më të fundit portalin e të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E.

Neni 181. Ekzekutimi i planeve të disponueshmërisë në kohë reale

1. Çdo pronar i njësive gjeneruese do të sigurojë që njësitet gjeneruese relevante nën përgjegjësinë e tij, të cilat janë deklaruar ‘të disponueshme’ janë gati të prodhojnë energji në përputhje me kapacitet teknike të tyre kur nevojiten për mbajtjen e sigurisë operative, përveç rasteve të ndërprerjeve të detyruara.
2. Çdo pronar i njësive gjeneruese do të sigurojë që njësitet gjeneruese relevante nën përgjegjësinë e tij, të cilat janë deklaruar ‘të pa-disponueshme’, nuk prodhojnë energji.
3. Çdo pronar objekti ngarkese do të sigurojë që të gjitha objektet e ngarkesës nën përgjegjësinë e tij, të cilat janë deklaruar ‘të pa-disponueshme’ nuk konsumojnë energji elektrike.
4. Çdo pronar i elementeve relevante të rrjetit, do të sigurojë që të gjithë elementet e rrjetit nën përgjegjësinë e tij, që janë të deklaruar ‘të disponueshme’, janë të gatshëm të transmetojnë energji në përputhje me kapacitetet teknike të deklaruar, kur nevojiten për të mbajtur sigurinë operative, përveç rasteve të ndërprerjeve të detyruara.
5. Çdo pronar i elementeve relevante të rrjetit, do të sigurojë që të gjithë elementet e rrjetit nën përgjegjësinë e tij, që janë të deklaruar ‘të pa-disponueshëm’, nuk transmetojnë energji.
6. Nëse aplikohen kushte të veçanta të rrjetit, për ekzekutim të një statusi ‘pa-disponueshmërie’ ose ‘testim’ të elementit relevant të rrjetit, në pajtim me nenin 174 (6), OST, OSSH ose OSMSH, në varësi të pikës së lidhjes, do të vlerësojnë nëse këto kushte janë përmbushur para ekzekutimit në kohë-reale të stakimit të elementit. Nëse jo, dalja nga puna e elementit nuk ekzekutohet.
7. Kur OST identifikon që ekzekutimi i statusit ‘i padisponueshëm’ ose ‘testimi’ i një asemi përkatës çon ose mund të çojë sistemin e transmetimit jashtë gjendjes normale, ai duhet

të udhëzojë pronarin e asetit përkatës kur ai është i lidhur me sistemin e transmetimit, OSSH ose OSMSH të shtyjë ekzekutimin e statusit "i pa-disponueshëm" ose "testim" të atij asetit përkatës sipas udhëzimeve të tij dhe në masën e mundshme, duke respektuar rregullat teknike dhe kufijtë e sigurisë.

Titulli 4 – Mjaftueshmëria

Neni 182. Parashikimi për analizat e mjaftueshmërisë të zonës së kontrollit

1. OST do të vendosë në dispozicion të të gjithë OST-ve të tjera përmes portalit të të dhënave të ENTSO-E mbi planifikimin operacional, çdo parashikim të përdorur për analizat e mjaftueshmërisë të zonës së saj të kontrollit, në përputhje me nenet 183 dhe 185.

Neni 183. Analizat e mjaftueshmërisë të zonës së kontrollit

1. OST do të kryejë analizën e mjaftueshmërisë së zonës së kontrollit duke vlerësuar mundësinë e shumës së gjenerimit brenda zonës së tij të kontrollit dhe aftësive të importit ndërkufitar për të përmbushur ngarkesën totale brenda zonës së saj të kontrollit nën skenarë të ndryshëm operacionalë, duke marrë parasysh nivelin e kërkuar të fuqisë aktive rezervë të përcaktuara në nenet 192 dhe 193.
2. Kur kryen analiza të mjaftueshmërisë së zonës së kontrollit në përputhje me paragrafin 1, OST do të:
 - a. përdorë planet më të fundit të disponueshmërisë dhe të dhënat më të fundit të disponueshme për:
 - i. aftësinë e njësive gjeneruese në përputhje me nenin 124 (5), nenin 126 dhe nenin 132;
 - ii. kapacitetet ndër-kufitare;
 - iii. objektet konsumatore që mund të marrin pjesë në rregullimin e ngarkesës sipas nenit 133 dhe 134;
 - b. marrë në konsideratë kontributin e gjenerimit nga burimet e rinovueshme të energjisë; dhe kërkesën për energji elektrike;
 - c. vlerësoje probabilitetin dhe kohëzgjatjen e mundshme të mungesës së mjaftueshmërisë dhe energjinë e pafurnizuar si rezultat i kësaj mjaftueshmërie.
3. Sa më shpejt të jetë praktikisht e mundur, pas vlerësimit të mungesës së mjaftueshmërisë brenda zonës së saj të kontrollit, OST do të njoftojë autoritetin rregullator, autoritet e varësisë dhe kur është e zbatueshme, çdo palë të prekur.
4. Sa më shpejt që të jetë e mundur, pas analizës së mungesës së mjaftueshmërisë brenda zonës së kontrollit, OST do të informojë të gjitha OST-të nëpërmjet platformës të të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E.

Neni 184. Mjaftueshmeria e zonës së kontrollit me bazë stinore dhe përfshirë javën në avancë

1. OST do të kontribuojë në vlerësimet vjetore të mjaftueshmërisë së gjenerimit vere dhe dimër në nivel pan-Evropian duke zbatuar metodologjinë e miratuar nga ENTSO-E të përmendur në nenin 8 (3) (f) të Rregullores (KE) Nr. 714/2009.
2. Dy herë në vit, OST do të kryejë një analizë të mjaftueshmërisë së zonës së përgjegjësisë respektivisht për verën dhe dimrin në vijim, duke marrë parasysh skenarët pan-Evropiane në përputhje me parashikimet e mjaftueshmërisë së gjenerimit për verën dhe dimrin e ardhshëm.
3. OST do të përditësojë analizat e mjaftueshmërisë së zonës së përgjegjësisë nëse zbulon ndonjë ndryshim të mundshëm në statusin e disponueshmërisë së moduleve gjeneruese të energjisë, vlerësimet e ngarkesës, vlerësimet e burimeve të energjisë së rinovueshme ose kapacitetet nderzonale që mund të ndikojnë ndjeshëm në mjaftueshmerinë e pritshme.

Neni 185. Mjaftueshmëria e zonës së përgjegjësisë në D-1 dhe brenda ditës

1. OST do të kryejë analiza të mjaftueshmërisë në zonën e saj për ditën në avancë dhe brenda ditës, bazuar në:
 - a. Skedulimet e sipas nenit 189;
 - b. Parashikimin e ngarkesës;
 - c. Parashikimin e gjenerimit nga burimet e energjisë së rinovueshme;
 - d. Rezervat e fuqisë aktive në pajtim me të dhënat e siguruara në përputhje me nenin 127(1)(a);
 - e. Kapacitetet e import-eksportit në përputhje me kapacitetet ndërkufitare;
 - f. Aftësitë e njësive gjeneruese në përputhje me të dhënat e siguruara në pajtim me nenet 124 (4), 126, 132 dhe statuseve të tyre të disponueshmërisë; dhe
 - g. Aftësitë e njësive të ngarkesës të menaxhueshme në përputhje me të dhënat e siguruara sipas nenit 133 dhe 134 dhe statuseve të disponueshmërisë të tyre.
2. OST do të vlerësojë:
 - a. nivelin minimal të kapacitetit importues dhe nivelin maksimal të kapacitetit eksportues në përputhje me mjaftueshmërinë e zonës së përgjegjësisë;
 - b. kohëzgjatjen e pritshme të mungesës potenciale të mjaftueshmërisë; dhe
 - c. energjinë e pritshme të pafurnizuar në mungesë të mjaftueshmërisë.
3. Nëse mjaftueshmëria nuk përmbushet në përputhje me analizat referuar pikës (1) të këtij neni, OST do të informojë ERE dhe autoritetet përkatëse duke paraqitur një analizë të shkaqeve të mungesës së mjaftueshmërisë si dhe masat zbutëse të propozuara.

Titulli 5 – Shërbimet ndihmëse

Neni 186. Shërbimet ndihmëse

1. OST do të monitorojë disponueshmërinë e shërbimeve ndihmëse.
2. Në lidhje me shërbimet e energjisë aktive dhe reaktive, dhe në koordinim me OST të tjera, kur është e përshtatshme, OST duhet të:
 - a. dizajnojë dhe menaxhojë prokurimin e shërbimeve ndihmëse;
 - b. monitorojë, në bazë të të dhënave në pajtim me Titullin 2 të Pjesës II, nëse niveli dhe vendndodhja e shërbimeve ndihmëse në dispozicion lejon përmbushjen e sigurisë operacionale; dhe
 - c. përdorë të gjitha mjetet e disponueshme ekonomikisht të efektshme dhe të mundshme për të siguruar nivelin e nevojshëm të shërbimeve ndihmëse.
3. OST do të publikojë nivelet e kapacitetit rezervë të nevojshme për të ruajtur sigurinë operacionale.
4. OST do t'i komunikojë nivelin e disponueshëm të rezervave të energjisë aktive, OST-ve të tjera sipas kërkesës.

Neni 187. Shërbimet ndihmëse të fuqisë reaktive

1. OST do të vlerësojë në të gjitha stadet e planifikimit operativ, përkundrejt parashikimeve të veta, nëse burimet e fuqisë reaktive të disponueshme janë të mjaftueshme për të garantuar sigurinë operative të sistemit të transmetimit.
2. Me qëllim rritjen e efikasitetit në operimin e elementëve të sistemit të transmetimit, OST do të monitorojë:
 - a. kapacitetet e disponueshme të fuqisë reaktive të objekteve gjeneruese;
 - b. kapacitet e disponueshme të fuqisë reaktive të objekteve të ngarkesës të lidhur në sistemin e transmetimit;
 - c. kapacitet e disponueshme të fuqisë reaktive të OSSH-së;
 - d. pajisjet e disponueshme të lidhura në transmetim të dedikuara për të ofruar fuqi reaktive; dhe
 - e. raportin fuqisë aktive dhe reaktive në ndërfaqen midis sistemit të transmetimit dhe të shpërndarjes.
3. Kur niveli i shërbimeve ndihmëse të fuqisë reaktive nuk është i mjaftueshëm për mbajtjen e sigurisë operative, OST do të:
 - a. informojë OST-të fqinje;
 - b. përgatit dhe aktivizon veprime përmirësuese në përputhje me nenin 104

Titulli 6 – Skedulimi

Neni 188. Krijimi i proceseve të skedulimit

1. Kur krijon një proces skedulimi, OST duhet të marrë parasysh dhe plotësojë aty ku është e nevojshme kushtet operative të metodologjisë së të dhënave të gjenerimit dhe të ngarkesës të hartuar në përputhje me nenin 16 të Rregullores BE 2015/1222.
2. Kur një zonë ofertuese mbulon vetëm një zonë kontrolli, fushëveprimi gjeografik i zonës së skedulimit është i njëjtë me zonën e ofertimit. Kur një zonë kontrolli mbulon disa zona ofertimi, fushëveprimi gjeografik i zonës së skedulimit është i njëjtë me çdo zonë të ofertimit. Kur një zonë ofertuese mbulon disa zona kontrolli, OST-të brenda asaj zone ofertuese mund të vendosin së bashku për të operuar një proces të përbashkët skedulimi, përndryshe, çdo zonë kontrolli brenda asaj zone ofertuese konsiderohet një zonë e veçantë skedulimi.
3. Për çdo objekt gjenerues dhe kërkesë për të cilët zbatohen kërkesat për skedulim në pajtim me kornizën e aplikueshme ligjore rregullatore, pronari/operatori përkatës do të caktojë ose veprojë si një agjent skedulimi.
4. Çdo pjesëmarrës tregu dhe agjent tregtar, për të cilët zbatohen kërkesat për skedulim në pajtim me kornizën e aplikueshme ligjore rregullatore, do të veprojë si (ose caktojë një) agjent skedulimi.
5. OST do të bëjë rregullimet e nevojshme për të përpunuar skedulet e ofruara nga agjentët e skedulimit.
6. Kur një zone skedulimi mbulon më shumë se një zone kontrolli, OST-te përgjegjëse për zonat e kontrollit do të bien dakord se cila OST do të operojë zonën e skedulimit.

Neni 189. Njoftimi i skeduleve brenda zonës së skedulimit

1. Çdo agjent skedulimi brenda zonës së skedulimit, përveç agjentëve të skedulimit të operatorit të bashkimit të tregut, do t'i paraqesin OST-së dhe nëse është e zbatueshme edhe palëve të treta, skedulet e mëposhtme:
 - a. Skedulet e gjenerimit;
 - b. Skedulet e konsumit;
 - c. Skedulet e transaksioneve të brendshme tregtare; dhe
 - d. Skedulet e transaksioneve të jashtme tregtare.
2. Çdo agjent skedulimi i operatorit të bashkimit të tregut ose aty ku zbatohet një palë respektive qendrore, do t'i paraqesë OST-se që operon zonën e skedulimit të mbuluar nga çiftimi tregut, dhe aty ku zbatohet edhe palëve të treta, skedulimet për:
 - a. Skedulet e transaksioneve të jashtme tregtare, si:

- i. shkëmbime shumëpalëshe ndërmjet zonës së skedulimit dhe një grupi tjetër të zonave të skedulimit; ose
 - ii. shkëmbime dypalëshe ndërmjet zonës së skedulimit dhe një zone tjetër skedulimi;
- b. Skedulet tregtare të brendshme ndërmjet agjentëve të bashkimit të tregut dhe palës qendrore respektive;
- c. Skedulet tregtare të brendshme ndërmjet agjentëve të bashkimit të tregut dhe agjenteve të tjerë të bashkimit të tregut.

Neni 190. Koherenca e skeduleve

1. OST duhet të kontrollojë nëse gjenerimi, konsumi, skedulet e tregtisë së jashtme dhe skedulet e jashtme të vetë OST-së në zonën e saj, janë shuma të balancuara.
2. Për skedulimet e jashtme të vetat, OST do të dakordojë mbi vlerat e skedulit me OST-të përkatëse (fqinje). Në mungesë të marrëveshjes (rakordimit), do të zbatohet vlera më e ulët.
3. Për shkëmbime bilaterale midis dy zonave të skedulimit, secila OST do të bjerë dakord mbi skedulet e tregtimit komercial të jashtëm me OST-në përkatëse. Në mungesë të një marrëveshjeje për vlerat e skedulit komercial të tregtimit, do të zbatohet vlera më e ulët.
4. Të gjitha OST-të që operojnë zonat e skedulimit do të verifikojnë nëse të gjitha skedulet e jashtme neto të agreguara ndërmjet të gjitha zonave të skedulimit brenda zonës sinkrone janë të balancuara. Nëse ndodh një mospërputhje dhe OST-të nuk pajtohen mbi vlerat e skedulit të jashtëm neto të agreguar, do të zbatohen vlerat më të ulëta.
5. Çdo agjent skedulimi i operatorit të bashkimit të tregut do të ndjekë procesin e përshkruar më lart, dhe do t'i sigurojë OST-ve të inkluduara vlerat e skedulimit të jashtëm komercial tregtar për çdo zonë skedulimi të përfshirë në bashkimin e tregut në formën e skeduleve të jashtme neto, të agreguara.
6. Secili llogaritës i programit të shkëmbimit do t'i ofrojë OST-ve, sipas kërkesës së tyre, vlerat e shkëmbimeve të skeduluara në lidhje me zonat e skedulimit të përfshira në bashkimin e tregut në formën e skedulit të jashtëm neto të agreguar, duke përfshirë shkëmbimet dypalëshe mes dy zonave të skedulimit.

Neni 191. Sigurimi i informacionit për OST-të e tjera

1. Me kërkesë të një OST-je tjetër, OST-së të cilës i kërkohet do të llogarisë dhe japë:
 - a. Skedulet e jashtme neto të agreguara; dhe
 - b. Pozicionin neto të zonës AC, kur zona e skedulimit është e ndërlidhur me zonat e tjera të skedulimit nëpërmjet linjave të transmetimit AC.

2. Kur kërkohen për krijimin e modeleve të përbashkëta, në përputhje me nenin 245 (1), çdo OST që operon në një zonë skedulimi do ti japë informacionin OST-së që e kërkon lidhur me:
 - a. skedulet e gjenerimit; dhe
 - b. skedulet e konsumit.

Pjesa IV – Kontrolli ngarkesë - frekuencë dhe rezervat

Titulli I – Marrëveshjet operacionale

Neni 192. Marrëveshjet operacionale të zonës sinkrone

1. OST është pjesë e propozimit të përbashkët të OST-ve të zonës sinkrone Evropiane për:
 - a. rregullat e dimensionimit për FCR në përputhje me nenin 222;
 - b. cilësi shtesë të FCR në përputhje me nenin 223 (2);
 - c. parametrat përcaktues të cilësisë së frekuencës dhe parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës në përputhje me nenin 199;
 - d. parametrat e synuara të gabimit të kontrollit të rivendosjes të frekuencës për secilin bllok LFC në përputhje me nenin 200;
 - e. metodologjinë për të vlerësuar rrezikun dhe evoluimin e rrezikut të shterimit të FCR të zonës sinkrone në përputhje me nenin 203 (2);
 - f. monitorimin e zonës sinkrone;
 - g. llogaritja e programit të kontrollit nga pozicioni neto i rrjetit AC me një periudhë të përbashkët rampimi për llogaritjen e ACE në përputhje me nenin 206;
 - h. nëse është e aplikueshme, kufizime për produktin e fuqisë aktive të interkonektorëve HVDC ndërmjet zonave sinkrone;
 - i. struktura e LFC-së në përputhje me nenin 208;
 - j. nëse është e aplikueshme, metodologjia për të zvogëluar devijimin e kohës elektrike në përputhje me nenin 241;
 - k. ndarja specifike e përgjegjësisë ndërmjet OST-ve në përputhje me nenin 210;
 - l. procedurat operacionale në rast të shterimit të FCR në pajtim me nenin 221 (7);
 - m. procedurat operacionale për të reduktuar devijimin e frekuencës së sistemit për të rikthyer gjendjen e sistemit në gjendje normale dhe për të kufizuar rrezikun e hyrjes në gjendje emergjente në përputhje me nenin 221 (10);
 - n. rolet dhe përgjegjësitë e OST-ve për implementimin e një procesi netimi të disbalancave, një proces aktivizimi FRR ndërkufitar ose procesi i aktivizimit të RR-ve ndërkufitare në përputhje me nenin 218 (2);
 - o. kërkesat lidhur me disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervën shtesë të infrastrukturës teknike në përputhje me nenin 220 (2);

- p. rregullat e përbashkëta për operimin në gjendjen normale dhe gjendjen jo normale në përputhje me nenin 221 (6) dhe veprimet e përmendura në nenin 221 (15);
 - q. periudha e aktivizimit minimal që sigurohet nga ofruesit e FCR në përputhje me nenin 225 (10);
 - r. supozimet dhe metodologjitë për një analizë kosto-përfitim në përputhje me nenin 225 (11);
 - s. rolet dhe përgjegjësitë e OST të lidhur me rezervën, OST që merr rezervën dhe OST të ndikuar, sa i përket shkëmbimit të FRR dhe RR të përcaktuar në përputhje me nenin 234 (1);
 - t. rolet dhe përgjegjësitë e OST që ofron aftësinë kontrolluese, OST që merr aftësinë kontrolluese dhe OST e ndikuar, për ndarjen e FRR dhe RR të përcaktuar në përputhje me nenin 235 (1);
 - u. rolet dhe përgjegjësitë e OST të lidhur me rezervën, OST që merr rezervën dhe OST e ndikuar, për shkëmbimin e rezervave ndërmjet zonave sinkrone, dhe OST që ofron aftësinë kontrolluese, OST që merr aftësinë kontrolluese dhe OST e ndikuar, për ndarjen e rezervave midis zonave sinkrone;
2. Për sa më sipër, OST është palë nënshkruese e marrëveshjes operacionale të zonës sinkrone SAFA.

Neni 193. Marrëveshjet operacionale të bllokut LFC

1. Të gjitha OST-të e bllokut LFC do të zhvillojnë propozime të përbashkëta për:
- a. kur blloku LFC përbëhet nga më shumë se një zonë LFC, parametrat e synuar të FRCE për secilën zonë LFC të përcaktuar në përputhje me nenin 200 (4);
 - b. Monitorimi i bllokut të LFC në përputhje me nenin 204 (1);
 - c. kufizimet në lidhje me rampimin në prodhimin e energjisë aktive;
 - d. alokimi specifik i përgjegjësive ndërmjet OST-ve brenda bllokut të LFC-së në përputhje me nenin 210 (9);
 - e. nëse është e aplikueshme, përcaktimi i OST-së përgjegjës për detyrat në nenin 214 (6);
 - f. kërkesat shtesë për disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervën shtesë të infrastrukturës teknike të përcaktuar në përputhje me nenin 220 (3);
 - g. procedurat operacionale në rast të shterimit të FRR ose RR në përputhje me nenin 221 (8);
 - h. rregullat e dimensionimit të FRR të përcaktuara në përputhje me nenin 226 (1);
 - i. rregullat e dimensionimit RR të përcaktuara në përputhje me nenin 229 (2);
 - j. ndarja specifike e përgjegjësive të përcaktuara në përputhje me nenin 226 (3) dhe, nëse është e zbatueshme, ndarja specifike e përgjegjësive të përcaktuara në përputhje me nenin 229 (6);

- k. procedurën e përshkallëzimit të përcaktuar në përputhje me nenin 226 (4) dhe, nëse është e zbatueshme, procedurën e përshkallëzimit të përcaktuar në përputhje me nenin 229 (7);
 - l. kërkesat e disponueshmërisë së FRR, kërkesat për cilësinë e kontrollit të përcaktuar në përputhje me nenin 227 (2) dhe nëse është e zbatueshme, kërkesat e disponueshmërisë së RR-së dhe kërkesat për cilësinë e kontrollit të përcaktuar në përputhje me nenin 230 (2);
 - m. nëse është e aplikueshme, çdo kufizim në shkëmbimin e FCR midis zonave LFC të blloqeve LFC të ndryshme brenda zonës sinkrone Evropiane dhe shkëmbimin e FRR ose RR midis zonave LFC të një blloku LFC të një zone sinkrone që përbëhet nga më shumë se një bllok LFC të përcaktuara në përputhje me nenin 232 (2), nenin 236 dhe nenin 238 (2);
 - n. rolet dhe përgjegjësitë e OST të lidhur me rezervën, OST që merr rezervën dhe OST e ndikuar, për shkëmbimin e FRR dhe/ose RR me OST të blloqeve të tjera të LFC të përcaktuara në përputhje me nenin 234 (6);
 - o. rolet dhe përgjegjësitë e OST që ofron aftësinë kontrolluese, OST që merr aftësinë kontrolluese dhe OST e ndikuar, për ndarjen e FRR dhe RR të përcaktuar në përputhje me nenin 235 (7);
 - p. veprimet e koordinuara që synojnë reduktimin e FRCE siç përcaktohet në nenin 221 (14); dhe
 - q. masat për të reduktuar FRCE duke kërkuar ndryshime në prodhimin ose konsumin e energjisë aktive të moduleve gjeneruese të energjisë dhe njësive konsumatore në përputhje me nenin 221 (16).
2. OST ka nënshkruar marrëveshjen operationale të bllokut LFC (AK) ndërmjet OST dhe KOSTT (Kosovë).

Neni 194. Marrëveshja e netimit të disbalancave

- 1. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të netimit të disbalancave do të krijojnë një marrëveshje për netimin e disbalancave që së paku do të përfshijë rolet dhe përgjegjësitë e OST-ve në përputhje me nenin 218 (3).

Neni 195. Marrëveshja për aktivizimin e FRR ndërkufitare

- 1. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të aktivizimit të FRR ndërkufitare do të krijojnë një marrëveshje ndërkufitare të aktivizimit të FRR që duhet të përfshijë të paktën rolet dhe përgjegjësitë e OST-ve në përputhje me nenin 218 (3).

Neni 196. Marrëveshja e aktivizimit të RR ndërkufitare

- 1. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të aktivizimit të RR-së ndërkufitare do të krijojnë një marrëveshje të aktivizimit të RR-së ndërkufitare që do të përfshijë të paktën rolet dhe përgjegjësitë e OST-ve në pajtim me nenin 218 (3).

Neni 197. Marrëveshja e ndarjes së rezervës

1. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të ndarjes së FCR, FRR ose RR do të krijojnë një marrëveshje ndarjeje që duhet të përfshijë të paktën, në rast të ndarjes së FRR ose RR brenda një zone sinkrone, rolet dhe përgjegjësitë e OST që merr aftësisë e kontrollit, OST që ofron aftësinë e kontrollit dhe OST-ve të prekura në përputhje me nenin 234 (3).

Neni 198. Marrëveshja e shkëmbimit të rezervës

1. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të shkëmbimit të FCR, FRR ose RR do të krijojnë një marrëveshje shkëmbimi që përfshin të paktën, në rast të shkëmbimit të FRR ose RR brenda një zone sinkrone, rolet dhe përgjegjësitë e OST ku lidhet rezerva dhe OST që merr rezervën në përputhje me nenin 234 (3).

Titulli 2 – Cilësia e frekuencës

Neni 199. Parametrat përcaktues dhe të synuar të cilësisë së frekuencës

1. Parametrat përcaktues të cilësisë së frekuencës për të gjitha zonat sinkrone do të jenë:
 - a. frekuenca nominale;
 - b. diapazoni i frekuencës standarde;
 - c. devijimi maksimal i menjëhershëm i frekuencës;
 - d. devijimi maksimal i frekuencës në gjendje të qëndrueshme;
 - e. koha për rivendosjen e frekuencës;
 - f. koha e aktivizimit të gjendjes së alarmit.
2. Frekuenca nominale është 50 Hz për të gjitha zonat sinkrone.
3. Vlerat e paracaktuara të parametrave të cilësisë së frekuencës të renditura në paragrafin 1 janë paraqitur në Tabelën 1 të Aneksit III.
4. Parametri i synuar i cilësisë së frekuencës do të jetë numri maksimal i minutave jashtë diapazonit të frekuencës standarde për çdo vit për çdo zonë sinkrone dhe vlerat e tij të paracaktuar për çdo zonë sinkrone janë paraqitur në Tabelën 2 të Aneksit III.
5. Të gjithë OST-të do të përpiqen të jenë pajtueshëm me vlerat për parametrat përcaktues të cilësisë së frekuencës ose për parametrin e synuar të cilësisë së frekuencës. Të gjithë OST-të duhet të verifikojnë përmbushjen e parametrin të synuar të cilësisë së frekuencës të paktën një herë në vit.

Neni 200. Parametrat e synuar të FRCE

1. Të gjitha OST-të e zonës sinkrone duhet të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone, diapazonin e vlerave të nivelit 1 të FRCE dhe të nivelit 2 të FRCE për çdo bllok LFC, të paktën një herë në vit.
2. Të gjitha OST-të e zonës sinkrone duhet të sigurojnë që diapazoni i vlerave të nivelit 1 dhe nivelit 2 të FRCE të blloqeve LFC të janë proporcionale me rrënjën katrore të shumës të detyrimeve fillestare të FCR të OST-ve që përbëjnë blloqet LFC në përputhje me nenin 222.
3. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të përpiqen të përmbushin parametrat e mëposhtëm të synuar të FRCE për secilin bllok LFC të zonës sinkrone:
 - a. numri i intervaleve kohore për çdo vit jashtë nivelit 1 të FRCE brenda intervalit kohor të barabartë me kohën për rivendosjen e frekuencës, duhet të jetë më pak së 30% e intervaleve kohore të vitit; dhe
 - b. numri i intervaleve kohore për çdo vit jashtë nivelit 2 të FRCE brenda intervalit kohor të barabartë me kohën për rivendosjen e frekuencës duhet të jetë më pak së 5% e intervaleve kohore të vitit.
4. Të gjithë OST-të e bllokut LFC duhet të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC vlerat e parametrave të synuar të FRCE për secilën zonë LFC.
5. Të gjithë OST-të duhet të verifikojnë, të paktën një herë në vit, se parametrat e synuar të FRCE janë përmbushur.

Neni 201. Procesi i aplikimit të kritereve

1. Procesi i aplikimit të kritereve do të përfshijë:
 - a. mbledhjen e të dhënave të vlerësimit të cilësisë së frekuencës; dhe
 - b. llogaritjen e kritereve të vlerësimit të cilësisë së frekuencës.

Neni 202. Të dhënat e vlerësimit të cilësisë së frekuencës

1. Të dhënat e vlerësimit të cilësisë së frekuencës do të jenë:
 - a. për zonën sinkrone:
 - i. të dhënat e frekuencës të çastit; dhe
 - ii. të dhënat e devijimit të frekuencës të çastit;
 - b. për çdo bllok LFC të zonës sinkrone, të dhënat e çastit të FRCE.
2. Saktësia e matjes së të dhënave të frekuencës së çastit dhe të dhënave të FRCE së çastit, kur matet në Hz, duhet të jetë 1 mHz ose më e saktë.

Neni 203. Kriteret e vlerësimit të cilësisë së frekuencës

1. Kriteret e vlerësimit të cilësisë së frekuencës do të përfshijnë:
 - a. për çdo bllok LFC të zonës sinkrone, gjatë operimit në gjendjen normale ose gjendjen e alarmit në përputhje me nenin 99 (1) dhe (2), në baza mujore:
 - i. për një grup të dhënash që përmban vlerat mesatare të FRCE të bllokut LFC përgjatë intervaleve kohore të barabarta me kohën e rivendosjes së frekuencës:
 - vlerën mesatare,
 - devijimin standard,
 - nivelin në përqindje 1, 5, 10, 90, 95 dhe 99,
 - numrin e intervaleve kohore në të cilat vlera mesatare e FRCE ishte jashtë diapazonit të nivelit 1 të FRCE, duke dalluar FRCE negative dhe pozitive; dhe
 - numrin e intervaleve kohore në të cilat vlera mesatare e FRCE ishte jashtë diapazonit të nivelit 2 të FRCE, duke dalluar FRCE negative dhe pozitive;
 - ii. për një grup të dhënash që përmban vlerat mesatare të FRCE të bllokut LFC përgjatë intervaleve kohore me një gjatësi prej 1 minute: numrin e ngjarjeve në baza mujore për të cilat FRCE ka tejkaluar 60% të kapacitetit rezervë në FRR dhe nuk është rikthyer në 15% të kapacitetit rezervë në FRR brenda kohës së rivendosjes së frekuencës, duke dalluar FRCE negative dhe pozitive;
2. OST është pjesë e metodologjisë të përbashkët për të vlerësuar riskun dhe evoluimin e riskut të shterimit të FCR në zonën sinkrone. Ky vlerësim duhet të kryhet të paktën një herë në vit dhe duhet të bazohet të paktën në të dhënat historike të frekuencës së çast të sistemit për jo më pak se 1 vit. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të sigurojnë të dhënat e kërkuara për këtë vlerësim.

Neni 204. Monitorimi i bllokut LFC

1. Të gjithë OST-të e një blloku LFC do të caktojnë një OST të atij blloku LFC në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC si monitorues i bllokut LFC.
2. Monitoruesi i bllokut LFC duhet të mbledhë të dhënat e vlerësimit të cilësisë së frekuencës për bllokun LFC në përputhje me procesin e aplikimit të kriterëve të përmendura në nenin 201.

3. Çdo OST do t'i ofrojë monitoruesit të bllokut LFC matjet e zonës LFC të nevojshme për mbledhjen e të dhënave të vlerësimit të cilësisë së frekuencës për bllokun LFC.
4. Monitoruesi i bllokut LFC duhet të dorëzojë tek monitoruesi i zonës sinkrone, të dhënat e vlerësimit të cilësisë së frekuencës të bllokut LFC dhe zonave e tij LFC çdo 3 muaj dhe brenda 2 muajve pas përfundimit të periudhës së analizuar.

Neni 205. Informacioni mbi sjelljen e ngarkesës dhe gjenerimit

1. Në përputhje me nenin 121, OST do të ketë të drejtën të kërkojë informacionin e nevojshëm nga përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit për të monitoruar sjelljen e ngarkesës (konsumit) dhe gjenerimit që lidhet me disbalancat. Ky informacion mund të përfshijë:
 - a. tarimin (piken e punës) me kohë të stampuar të fuqisë aktive për operim në kohë reale dhe atë të ardhshëm; dhe
 - b. prodhimin total të fuqisë aktive me kohë të stampuar.

Neni 206. Periudha e rampimit brenda zonës sinkrone

1. Të gjitha OST-të e zonës sinkrone kanë specifikuar në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone një periudhë të përbashkët rampimi të shumatores së skeduleve midis zonave LFC në zonën sinkrone. Llogaritja e programit të kontrollit nga pozicioni neto i zonës AC për llogaritjen e ACE duhet të kryhet me periudhën e përbashkët të rampimit, që është 5 min para dhe pas orës së ndryshimit të programit të shkëmbimit. Periudha e rampimit është 10 min dhe është funksion linear.
2. OST-të e bllokut LFC kanë të drejtë të përcaktojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC masat e mëposhtme për të mbështetur përmbushjen e parametrit të synuar të FRCE të bllokut LFC dhe për të lehtësuar devijimet përcaktuese të frekuencës, duke marrë parasysh kufizimet teknologjike të moduleve gjeneruese dhe njësive konsumatore:
 - a. detyrimet për periudhat e rampimit dhe/ose shkallët maksimale të rampimit për modulet gjeneruese dhe/ose njësitë konsumatore;
 - b. detyrimet mbi kohët e fillimit individual të rampimit për modulet gjeneruese dhe/ose njësitë konsumatore brenda bllokut të LFC; dhe
 - c. koordinimi i rampimit midis moduleve gjeneruese, njësive konsumatore dhe konsumit të energjisë aktive brenda bllokut LFC.

Neni 207. Masat lehtësuese

1. Kur vlerat e llogaritura për periudhën e një viti kalendarik në lidhje me parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës ose parametrat e synuar të FRCE janë jashtë objektivave të përcaktuar për bllokun LFC, OST-të e bllokut përkatës LFC duhet:

- a. të analizojnë nëse parametrat e synuar të FRCE do të mbeten jashtë objektivave të përcaktuara për bllokun e LFC dhe në rast të një rreziku të justifikuar, të analizojnë shkaqet dhe të zhvillojnë rekomandime; dhe
- b. të zhvillojnë masa lehtësuese për të siguruar që objektivat për bllokun LFC mund të plotësohen në të ardhmen.

Titulli 3 – Struktura e kontrollit ngarkesë – frekuencë

Neni 208. Struktura bazë

1. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone Evropiane kanë specifikuar strukturën e kontrollit ngarkesë-frekuencë në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone. OST është përgjegjëse për zbatimin e strukturës së kontrollit ngarkesë-frekuencë në zonën e saj dhe operon në përputhje me të.
2. Struktura e kontrollit ngarkesë-frekuencë në zonën sinkrone do të përfshijë:
 - a. një strukturë të aktivizimit të procesit në përputhje me nenin 209; dhe
 - b. një strukturë të përgjegjësisë së procesit në përputhje me nenin 210.

Neni 209. Struktura e aktivizimit të procesit

1. Struktura e aktivizimit të procesit do të përfshijë:
 - a. një FCP në përputhje me nenin 211;
 - b. një FRP në përputhje me nenin 212; dhe
 - c. një proces kontrolli kohor në përputhje me nenin 241.
2. Struktura e aktivizimit të procesit mund të përfshijë:
 - a. një RRP në përputhje me nenin 213;
 - b. një proces të netimit të disbalancave në përputhje me nenin 215;
 - c. një proces aktivizimit ndërkuftar të FRR në përputhje me nenin 216;
 - d. një proces të aktivizimit ndërkuftar të RR në përputhje me nenin 217.

Neni 210. Struktura e përgjegjësisë së procesit

1. Në specifikimin e strukturës së përgjegjësisë së procesit, OST-të e zonës sinkrone marrin parasysh të paktën kriteret e mëposhtme:
 - a. madhësinë dhe inercinë totale duke përfshirë inercinë sintetike të zonës sinkrone;
 - b. strukturën e rrjetit dhe/ose topologjinë e rrjetit; dhe
 - c. ngarkesën, gjenerimin dhe sjelljen e HVDC.

2. OST-të e zonës sinkrone kanë zhvilluar një propozim të përbashkët lidhur me përcaktimin e blloqeve LFC, të cilat duhet të jenë në përputhje me kërkesat e mëposhtme:
 - a. një zonë monitorimi i korrespondon ose është pjesë e vetëm një zone LFC;
 - b. një zonë LFC i korrespondon ose është pjesë e vetëm një blloku LFC;
 - c. një bllok LFC i korrespondon ose është pjesë e vetëm një zone sinkrone; dhe
 - d. secili element i rrjetit është pjesë e vetëm një zone monitorimi, vetëm një zone LFC dhe vetëm një bllok LFC.
3. OST-të e çdo zone monitorimi duhet të llogarisin dhe monitorojnë në kohë reale shkëmbimin e fuqisë aktive në zonën e monitorimit.
4. OST-të e secilës zonë LFC duhet:
 - a. të monitorojnë vazhdimisht FRCE e zonës LFC;
 - b. të implementojnë dhe të operojnë një FRP për zonën LFC;
 - c. të përpiqen të përmbushin parametrat e synuar të FRCE të zonës LFC siç përcaktohet në nenin 200; dhe
 - d. të kenë të drejtë të implementojnë një ose disa nga proceset e përmendura në nenin 209 (2).
5. OST-të e secilit bllok LFC duhet:
 - a. të përpiqen të përmbushin parametrat e synuar të FRCE të bllokut LFC siç përcaktohet në nenin 206; dhe
 - b. të jenë pajtueshëm me rregullat e dimensionimit të FRR në përputhje me nenin 226 dhe rregullat e dimensionimit RR në përputhje me nenin 229.
6. OST-të e secilit bllok LFC do të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC ndarjen e përgjegjësisë midis OST-ve në bllokun LFC për zbatimin e detyrimeve të përcaktuara në paragrafin 5.
7. Te gjitha OST-te e dy ose më shumë zonave LFC të lidhura nga interkoneksionet do të kenë të drejtë të formojnë një bllok LFC nëse plotësohen kërkesat për bllokun LFC të paraqitur në paragrafin 5.

Neni 211. Procesi i mbajtjes së frekuencës

1. Qëllimi i kontrollit të FCP është stabilizimi i frekuencës së sistemit me anë të aktivizimit të FCR.
2. Karakteristika e përgjithshme për aktivizimin e FCR në zonën sinkrone pasqyron një rënie monotone të aktivizimit FCR si funksion i devijimit të frekuencës.

Neni 212. Procesi i rivendosjes së frekuencës

1. Për zonën sinkrone Evropiane qëllimi i kontrollit të FRP është:
 - a. të rregullojë FRCE drejt zeros brenda kohës së rivendosjes së frekuencës;
 - b. zëvendësimi në mënyrë progresive i FCR së aktivizuar duke aktivizuar FRR në përputhje me nenin 214.
2. FRCE është:
 - a. ACE e një zone LFC, kur ka më shumë se një zonë LFC në zonën sinkrone; ose
 - b. devijimi i frekuencës, kur një zonë LFC korrespondon me bllokun LFC dhe zonën sinkrone.
3. ACE e një zone LFC llogaritet si shuma e produktit të faktorit K të zonës LFC me devijimin e frekuencës Δf , plus diferencën e:
 - a. fluksit total të fuqisë aktive të interkonektorit dhe linjës virtuale; dhe
 - b. programin e kontrollit në përputhje me nenin 206.
4. Kur një zonë LFC përbëhet nga më shumë se një zonë monitorimi, të gjitha OST-të e zonës LFC do të emërojnë një OST në marrëveshjen e operimit të LFC-së përgjegjëse për implementimin dhe operimin e procesit të rivendosjes së frekuencës.

Neni 213. Procesi i zëvendësimit të rezervës

1. Qëllimi i kontrollit të RRP do të jetë të përmbushë të paktën një nga qëllimet e mëposhtme duke aktivizuar RR:
 - a. në mënyrë progresive rivendos FRR e aktivizuar;
 - b. mbështet aktivizimin e FRR;
2. RRP do të operohet nëpërmjet udhëzimeve për aktivizimin manual të RR në mënyrë që të përmbushë objektivin e kontrollit në përputhje me paragrafin 1.

Neni 214. Procesi i rivendosjes automatike dhe manuale të frekuencës

1. Çdo OST e zonës LFC duhet të implementojë një proces të rivendosjes automatike të frekuencës (aFRP) dhe një proces të rivendosjes manuale të frekuencës (mFRP).
2. Nëse një zonë LFC përbëhet nga më shumë se një zonë monitorimi, të gjitha OST-të e zonës LFC do të përcaktojnë një proces për implementimin e një aFRP dhe një mFRP në marrëveshjen e operimit të zonës LFC. Kur një bllok LFC përbëhet nga më shumë se një zonë LFC, të gjitha OST-të e zonave LFC duhet të përcaktojnë një proces për implementimin e një mFRP në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC.

3. aFRP do të operohet në një qark të mbyllur ku FRCE është input dhe pika e punës për aktivizimin automatik të FRR është output. Pika e punës për aktivizimin automatik të FRR duhet të llogaritet nga një kontrollues i vetëm i rivendosjes së frekuencës i operuar nga një OST brenda zonës së saj LFC. Kontrolluesi i rivendosjes së frekuencës duhet:
 - a. të jetë një pajisje automatike e kontrollit e projektuar për të zvogëluar FRCE në zero;
 - b. të ketë sjellje proporcionale-integrale;
 - c. të ketë një algoritëm kontrolli, i cili parandalon termin integral të kontrolluesit proporcional-integral nga akumulimi i gabimit të kontrollit dhe mbivendosjen; dhe
 - d. të ketë funksionalitete për mënyra operimi të jashtëzakonshme për gjendjen e alarmit dhe të emergjencës.
4. mFRP do të operohet nëpërmjet udhëzimeve për aktivizimin manual të FRR me qëllim përmbushjen e objektivit të kontrollit në përputhje me nenin 212 (1).
5. Përveç implementimit të aFRP në zonat LFC, të gjithë OST-të e një blloku LFC që përbëhet nga më shumë se një zonë LFC do të kenë të drejtë të caktojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC një OST të bllokut LFC për:
 - a. llogaritjen dhe monitorimin e FRCE së gjithë bllokut LFC; dhe
 - b. të marrë parasysh FRCE e të gjithë bllokut LFC për llogaritjen e vlerës së përcaktuar për aktivizimin aFRR në përputhje me nenin 212 (3) përveç FRCE të zonës së tij LFC.

Neni 215. Procesi i netimit të disbalancave

1. Qëllimi i kontrollit të procesit të netimit të disbalancave do të synojë të zvogëlojë veprimet e njëkohshme kundërvepruese të aktivizimit të FRR të zonave të ndryshme pjesëmarrëse LFC me anë të shkëmbimit të fuqisë për netimin e disbalancave.
2. Çdo OST do të ketë të drejtën të implementojë procesin e netimit të disbalancave për zonat LFC në të njëjtin bllok LFC, midis blloqeve të ndryshme LFC ose midis zonave të ndryshme sinkrone, duke lidhur një marrëveshje të netimit të disbalancave.
3. OST-të do të zbatojnë procesin e netimit të disbalancave në mënyrë që mos ndikojë në:
 - a. qëndrueshmërinë e FCP të zonës sinkrone ose zonave sinkrone të përfshira në procesin e netimit të disbalancave;
 - b. qëndrueshmërinë e FRP dhe RRP të secilës zonë LFC të operuar nga OST-të pjesëmarrëse ose të prekura; dhe
 - c. sigurinë e operimit.
4. OST-të duhet të implementojnë shkëmbimin e fuqisë për netimin e disbalancave midis zonave LFC të një zone sinkrone në të paktën një nga mënyrat e mëposhtme:

- a. duke përcaktuar fluksin e fuqisë aktive në një linjë virtuale e cila do të jetë pjesë e llogaritjes së FRCE;
 - b. duke rregulluar flukset e fuqisë aktive në interkonektorët HVDC.
5. OST-të duhet të implementojnë shkëmbimin e fuqisë për netimin e disbalancave të një zone LFC në mënyrë të tillë që të mos tejkalojë sasinë aktuale të aktivizimit të FRR të nevojshme për rregullimin e FRCE së asaj zone LFC në zero pa shkëmbimin e fuqisë për netimin e disbalancave.
 6. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të netimit të disbalancave do të sigurojnë që shumatorja e të gjithë shkëmbimeve të fuqisë për netimin e disbalancave të jetë zero.
 7. Procesi i netimit të disbalancave do të përfshijë një mekanizëm rezervë, i cili do të sigurojë që shkëmbimi i fuqisë për netimin e disbalancave të secilës zonë LFC të jetë zero ose të kufizohet në një vlerë për të cilën mund të garantohet siguria e operimit.
 8. Kur një bllok LFC përbëhet nga më shumë se një zonë LFC dhe kapaciteti rezervë në FRR, si dhe kapaciteti rezervë në RR llogaritet në bazë të disbalancave të bllokut LFC, të gjithë OST-të e të njëjtit bllok LFC duhet të implementojnë dhe shkëmbejnë sasinë maksimale të fuqisë për netimin e disbalancave të përcaktuar në paragrafin 6 me zonat e tjera LFC të të njëjtit bllok LFC.
 9. Kur një proces i netimit të disbalancave zbatohet për zonat LFC të cilat nuk janë pjesë e të njëjtit bllok LFC, të gjitha OST-të e blloqeve LFC të përfshira duhet të përmbushin detyrimet në nenin 210 (5) pavarësisht shkëmbimit të fuqisë për netimin e disbalancave.

Neni 216. Procesi i aktivizimit ndërkufitar të FRR

1. Qëllimi i kontrollit të procesit të aktivizimit ndërkufitar të FRR është që t'u mundësojë OST-ve të kryejnë FRP me anë të shkëmbimit të fuqisë për procesin e rivendosjes së frekuencës ndërmjet zonave LFC.
2. Çdo OST ka të drejtë të zbatojë procesin e aktivizimit ndërkufitar të FRR për zonat LFC brenda të njëjtit bllok LFC, midis blloqeve të ndryshme të LFC ose midis zonave të ndryshme sinkrone, duke përmbyllur një marrëveshje të aktivizimit ndërkufitar FRR.
3. OST-të do të zbatojnë procesin e aktivizimit ndërkufitar të FRR në një mënyrë që nuk ndikon:
 - a. qëndrueshmërinë e FCP të zonës sinkrone ose zonave sinkrone të përfshira në procesin e aktivizimit ndërkufitar të FRR;
 - b. qëndrueshmërinë e FRP dhe të RRP së secilës zonë LFC të operuar nga OST-të pjesëmarrëse ose të prekura; dhe
 - c. sigurinë e operimit.

4. OST-të duhet të implementojnë shkëmbimin e energjisë për rivendosjen e frekuencës ndërmjet zonave LFC të të njëjtës zonë sinkrone përmes veprimeve të mëposhtme:
 - a. duke përcaktuar fluksin e fuqisë aktive në një linjë virtuale e cila do të jetë pjesë e llogaritjes së FRCE ku aktivizimi i FRR është i automatizuar;
 - b. rregullimin e programit të kontrollit ose përcaktimi i fluksit të fuqisë aktive në një linjë virtuale midis zonave LFC ku aktivizimi i FRR është manual; ose
 - c. rregullimin e flukseve të fuqisë aktive në interkonektorët HVDC.
5. OST-të duhet të implementojnë shkëmbimin e energjisë për rivendosjen e frekuencës midis zonave LFC të zonave të ndryshme sinkrone duke rregulluar flukset e fuqisë aktive në interkonektorët HVDC.
6. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të aktivizimit ndërkufitar të FRR do të sigurojnë që shumatorja e të gjitha shkëmbimeve të fuqisë për rivendosjen e frekuencës është e barabartë me zero.
7. Procesi i aktivizimit ndërkufitar të FRR do të përfshijë një mekanizëm rezervë i cili do të sigurojë që shkëmbimi i fuqisë për rivendosjen e frekuencës së secilës zonë LFC të jetë zero ose do të kufizohet në një vlerë për të cilën mund të garantohej siguria e operimit.

Neni 217. Procesi i aktivizimit ndërkufitar të RR

1. Qëllimi i kontrollit të procesit të aktivizimit ndërkufitar të RR do të synojë që një OST të mundësojë kryerjen e RRP përmes programit të kontrollit midis zonave LFC.
2. Çdo OST ka të drejtë të zbatojë procesin e aktivizimit ndërkufitar të RR për zonat LFC brenda të njëjtit bllok LFC, midis blloqeve të ndryshme LFC ose midis zonave të ndryshme sinkrone, duke përmbyllur një marrëveshje të aktivizimit ndërkufitar të RR.
3. OST-të do të zbatojnë procesin e aktivizimit ndërkufitar të RR në një mënyrë që nuk ndikon në:
 - a. qëndrueshmërinë e FCP të zonës sinkrone ose zonave sinkrone që përfshihen në procesin e aktivizimit ndërkufitar të RR;
 - b. në qëndrueshmërinë e FRP dhe RRP të secilës zonë LFC të operuar nga OST-të pjesëmarrëse ose të prekura; dhe
 - c. sigurinë e operimit.
4. OST-të duhet të zbatojnë programin e kontrollit midis zonave LFC të të njëjtës zonë sinkrone duke kryer të paktën një nga veprimet e mëposhtme:
 - a. përcaktimi i fluksit të fuqisë aktive në një linjë virtuale e cila do të jetë pjesë e llogaritjes së FRCE;

- b. rregullimi i një programi kontrolli; ose
 - c. rregullimi i flukseve të fuqisë aktive në interkonektorët HVDC.
5. OST-të duhet të implementojnë programin e kontrollit midis zonave LFC të zonave të ndryshme sinkrone duke rregulluar flukset e fuqisë aktive në interkonektorët HVDC.
 6. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të aktivizimit ndërkufitar të RR do të sigurojnë që shumatorja e të gjitha programeve të kontrollit është e barabartë me zero.
 7. Procesi i aktivizimit ndërkufitar të RR do të përfshijë një mekanizëm rezervë, i cili do të sigurojë që programi i kontrollit të secilës zonë LFC të jetë zero ose të kufizohet në një vlerë për të cilën mund të garantohet siguria e operimit.

Neni 218. Kërkesat e përgjithshme për proceset e kontrollit ndërkufitar

1. Të gjithë OST-të pjesëmarrëse në një shkëmbim ose ndarje të FRR ose RR do të implementojnë një proces të aktivizimit ndërkufitar të FRR ose RR, sipas rastit, në mënyrë të përshtatshme.
2. Të gjitha OST-të e një zone sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone rolin dhe përgjegjësitë e OST-ve duke implementuar një proces të netimit të disbalancave, një proces të aktivizimit ndërkufitar të FRR ose një proces të aktivizimit ndërkufitar të RR midis zonave LFC të blloqeve të ndryshme LFC ose të zonave të ndryshme sinkrone.
3. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të netimit të disbalancave, në të njëjtin proces të aktivizimit ndërkufitar të FRR ose në të njëjtin proces të aktivizimit ndërkufitar në RR, duhet të specifikojnë në marrëveshjet përkatëse, rolet dhe përgjegjësitë e të gjithë OST-ve duke përfshirë:
 - a. sigurimin e të gjitha të dhënave hyrëse të nevojshme për:
 - i. llogaritjen e shkëmbimit të energjisë duke respektuar kufijtë e sigurisë së operimit; dhe
 - ii. kryerjen e analizave të sigurisë së operimit në kohë reale nga OST-të pjesëmarrëse dhe ato të prekura;
 - b. përgjegjësinë e llogaritjes së shkëmbimit të energjisë; dhe
 - c. implementimin e procedurave operative për të siguruar sigurinë e operimit.
4. Pa paragjykuar nenin 215 dhe si pjesë e marrëveshjeve të përmendura në nenet 194, 195 dhe 196, të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të netimit të disbalancave, të aktivizimit ndërkufitar të FRR dhe të aktivizimit ndërkufitar të RR do të kenë të drejtën të specifikojnë një metodë për llogaritjen e shkëmbimit të energjisë. Llogaritja e shkëmbimit të energjisë duhet të lejojë çdo grup të OST-ve që operojnë në zonat LFC ose blloqet LFC të lidhura nga interkoneksionet për të shkëmbyer fuqinë

për netimin e disbalancave, rivendosjen e frekuencës ose rezervës zëvendësuese midis tyre, përpara llogaritjes së një shkëmbimi me OST-të e tjera.

Neni 219. Njoftimi i OST

1. OST-të që synojnë të ushtrojnë të drejtën për të implementuar një proces të netimit të disbalancave, të aktivizimit ndërkufitar të FRR, të aktivizimit ndërkufitar të RR, një shkëmbim rezervash ose një ndarje rezervash, 3 muaj përpara së të ushtrojnë këtë të drejtë, njoftojnë OST-të e tjera të së njëjtës zonës sinkrone për:
 - a. OST-të e përfshira;
 - b. sasinë e pritshme të shkëmbimit të energjisë për shkak të procesit të netimit të disbalancave, procesit të aktivizimit ndërkufitar të FRR ose procesit të aktivizimit ndërkufitar të RR;
 - c. llojin e rezervës dhe sasinë maksimale të shkëmbimit ose ndarjes së rezervave; dhe
 - d. afatin kohor të shkëmbimit ose ndarjes së rezervave.
2. Kur një proces i netimit të disbalancave, një proces i aktivizimit ndërkufitar të FRR ose një proces i aktivizimit ndërkufitar të RR implementohet për zonat LFC që nuk janë pjesë e të njëjtit bllok LFC, secili OST i zonave sinkrone përkatëse ka të drejtë të deklarojë veten si një OST i prekur për të gjithë OST-të e zonës sinkrone bazuar në një analizë të sigurtisë së operimit dhe brenda një muaji pas marrjes së njoftimit në përputhje me paragrafin 1.
3. OST e prekur ka të drejtën të:
 - a. kërkojnë sigurimin e vlerave në kohë reale të shkëmbimit të fuqisë për netimin e disbalancave, të shkëmbimit të fuqisë për rivendosjen e frekuencës dhe programit të kontrollit të nevojshëm për analizën e sigurtisë së operimit në kohë reale; dhe
 - b. kërkojnë implementimin e një procedure operative që i mundëson OST-së së prekur të caktojë kufizime për shkëmbimin e fuqisë për netimin e disbalancave, për shkëmbimin e fuqisë për rivendosjen e frekuencës si dhe për programin e kontrollit midis zonave LFC bazuar në një analizë të sigurtisë së operimit në kohë reale.

Neni 220. Infrastruktura

1. Të gjithë OST-të do të vlerësojnë së çfarë infrastrukture teknike është e nevojshme për implementimin dhe operimin e proceseve të përmendura në nenin 209 dhe konsiderohen kritike në përputhje me planin e sigurtisë të përmendur në nenin 107.
2. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone do të specifikojnë, në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone, kërkesat minimale për disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervën shtesë të infrastrukturës teknike të përmendur në paragrafin 1 duke përfshirë:
 - a. saktësinë, rezolucionin, disponueshmërinë dhe rezervën shtesë të matjeve të flukseve të fuqisë aktive dhe linjave virtuale;

- b. disponueshmërinë dhe rezervën shtesë të sistemeve dixhitale të kontrollit;
 - c. disponueshmërinë dhe tejkalimin e infrastrukturës së komunikimit; dhe
 - d. protokollet e komunikimit.
3. Të gjithë OST-të e një blloku LFC mund të përcaktojnë kërkesa shtesë për disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervën shtesë të infrastrukturës teknike në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC.
4. Çdo OST i një zone LFC duhet:
- a. të sigurojë një cilësi dhe disponueshmëri të mjaftueshme të llogaritjes së FRCE;
 - b. të kryejë monitorim cilësor në kohë reale të llogaritjes së FRCE;
 - c. të ndërmarrë veprime në rastin e keq llogaritjes së FRCE; dhe
 - d. të kryejë një monitorim cilësor ex-post të llogaritjes së FRCE duke e krahasuar FRCE me vlerat e referencës të paktën një herë në vit, kur FRCE përcaktohet nga ACE.

Titulli 4 – Operimi i kontrollit ngarkesë-frekuencë

Neni 221. Gjendja e sistemit lidhur me frekuencën e sistemit

1. OST do të operojë zonën e tij të kontrollit me rezerva të mjaftueshme të fuqisë aktive për rritje dhe ulje, që mund të përfshijnë rezervat e ndara ose të shkëmbyera, për të përballuar disbalancat midis kërkesës dhe furnizimit brenda zonës së tij të kontrollit. OST do të kontrollojë FRCE siç përcaktohet në nenin 118 në mënyrë që të arrihet cilësia e kërkuar e frekuencës brenda zonës sinkrone në bashkëpunim me të gjithë OST-të e zonës sinkrone.
2. OST do të monitorojë në kohë reale skedulimet e gjenerimit dhe shkëmbimit, flukset e fuqisë, injektimet dhe tërheqjet në nyje si dhe parametrat e tjerë brenda zonës së tij të kontrollit, të rëndësishme për parashikimin e riskut të devijimit të frekuencës dhe në koordinim me OST-të e tjera të zonës sinkrone duhet të marrë masa për të kufizuar efektet e tyre negative në balancën midis gjenerimit dhe konsumit.
3. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të specifikojnë një shkëmbim të të dhënave në kohë reale në përputhje me nenin 123 të cilat përfshijnë:
 - a. gjendjen e sistemit të transmetimit në përputhje me nenin 99; dhe
 - b. të dhënat e matjes në kohë reale të FRCE së blloqeve LFC dhe zonave LFC të zonës sinkrone.
4. Monitoruesi i zonës sinkrone do të sigurojë që të gjithë OST-të të informohen në rast se devijimi i frekuencës së sistemit përmbush një nga kriteret për gjendjen e alarmit të përmendur në nenin 99.

5. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të përcaktojnë në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone rregullat e përbashkëta për operimin e kontrollit ngarkesë-frekuencë në gjendjen normale dhe gjendjen e alarmit.
6. Të gjithë OST-të e një blloku LFC duhet të specifikojnë procedurat operative për rastet e shterimit të FRR ose RR në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC. Në këto procedura operative, OST-të e një blloku LFC do të kenë të drejtë të kërkojnë ndryshime në prodhimin ose konsumin e energjisë aktive të moduleve gjeneruese dhe njësisë konsumatore.
7. OST-të e një blloku LFC do të përpiqen të shmangin FRCE që zgjasin më shumë se koha për rivendosjen e frekuencës.
8. Nëse gjendja e sistemit është në gjendje alarmi për shkak të rezervave të pamjaftueshme të fuqisë aktive në përputhje me nenin 99, OST-të e blloqeve përkatëse LFC, në bashkëpunim të ngushtë me OST-të e tjerë të zonës sinkrone, veprojnë për të rivendosur dhe zëvendësuar nivelet e nevojshme të rezervave të fuqisë aktive. Për këtë qëllim, OST-të e një blloku LFC kanë të drejtë të kërkojnë ndryshime në prodhimin ose konsumin e fuqisë aktive të moduleve gjeneruese ose njësisë konsumatore brenda zonës së tij të kontrollit për të reduktuar ose për të hequr cënimet (mosplotësimin) e kërkesave lidhur me rezervën e fuqisë aktive.
9. Monitoruesi i bllokut LFC është përgjegjës për identifikimin e çdo cënimi të kufijve të FRCE, dhe:
 - a. do të informojë OST-të e tjera të bllokut LFC; dhe
 - b. do të implementojë, bashkë me OST-të e bllokut LFC, veprime të koordinuara për të reduktuar FRCE, të cilat do të specifikohen në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC.

Titulli 5 – Rezervat e ruajtjes së frekuencës

Neni 222. Dimensionimi i FCR

1. Të gjitha OST-të e zonës sinkrone do të përcaktojnë, të paktën një herë në vit, kapacitetin rezervë për FCR të kërkuar për zonën sinkrone dhe detyrimin fillestar të FCR të secilit OST në përputhje me paragrafin 2.
2. Të gjitha OST-të e zonës sinkrone do të specifikojnë rregullat e dimensionimit në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone në përputhje me kriteret e mëposhtme:
 - a. kapaciteti rezervë për FCR që kërkohet për zonën sinkrone duhet të mbulojë të paktën incidentin e referencës dhe për zonën sinkrone Evropiane, rezultatet e qasjes së dimensionimit probabilistik për FCR të kryera në përputhje me pikën (c);
 - b. për zonën sinkrone Evropiane, incidenti referues do të jetë 3 000 MW në drejtim pozitiv dhe 3 000 MW në drejtim negativ;

- c. të gjitha OST-të e zonës sinkrone do të kenë të drejtën të përcaktojnë një qasje probabilistike të dimensionimit për FCR duke marrë parasysh modelin e ngarkesës, gjenerimit dhe inercisë, duke përfshirë inercinë sintetike, si dhe mjetet e disponueshme për vendosjen e inercisë minimale në kohë reale në përputhje me metodologjinë e përmendur në nenin 120, me qëllim reduktimin e probabilitetit të pamjaftueshmërisë së FCR në një ose më pak se një herë në 20 vjet; dhe
- d. ndarjet e kapacitetit rezervë të FCR të kërkuara për secilin OST si detyrim fillestar i FCR do të bazohen në shumatoren e gjenerimit dhe konsumit neto të zonës së tij të kontrollit pjesëtuar me shumatoren e gjenerimit dhe konsumit neto të zonës sinkrone gjatë një periudhe 1 vjeçare.

Neni 223. Kërkesat teknike minimale të FCR

1. Çdo OST ku lidhet rezerva do të sigurojë që FCR përmbush veçoritë e listuara për zonën sinkrone në tabelën e Shtojcës V.
2. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone kanë të drejtën të specifikojnë, në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone, veçoritë e përbashkëta shtesë të FCR që kërkojnë për të garantuar sigurinë e operimit në zonën sinkrone, me anë të një sërë parametrash teknike dhe brenda diapazoneve në nenin 15(2)(d) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018 dhe nenet 27 dhe 28 të “Kodit të Rrjetit për Lidhjen e Ngarkesës” i miratuar me Vendimin ERE Nr.128, datë 04.06.2018.
3. OST ku lidhet rezerva ka të drejtë të përcaktojë kërkesa shtesë për grupet ofruese të FCR brenda diapazoneve në nenin 15(2)(d) të Rregullores BE 2016/631 dhe nenet 27 dhe 28 të “Kodit të Rrjetit për Lidhjen e Ngarkesës” i miratuar me Vendimin ERE Nr.128, datë 04.06.2018 në mënyrë që të sigurohet siguria e operimit. Këto kërkesa shtesë duhet të bazohen në arsye teknike si shpërndarja gjeografike e moduleve gjeneruese ose njësisive konsumatore që i përkasin një grupi ofrues të FCR. Ofruesi i FCR duhet të sigurojë që është i mundur monitorimi i aktivizimit të FCR të njësisive ofruese të FCR brenda një grupi ofrues të rezervës.
4. OST ku lidhet rezerva do të ketë të drejtën të përjashtojë grupet ofruese të FCR nga ofrimi i FCR në mënyrë që të sigurojë sigurinë e operimit. Ky përjashtim do të bazohet në arsye teknike të tilla si shpërndarja gjeografike e moduleve gjeneruese ose njësisive konsumatore që i përkasin një grupi ofrues të FCR.
5. Çdo njësi ofruese e FCR dhe çdo grup ofrues i FCR duhet të ketë vetëm OST-në ku lidhet rezerva.
6. Çdo njësi ofruese e FCR dhe çdo grup ofrues FCR duhet të jetë pajtueshëm me veçoritë e kërkuara për FCR në tabelën e aneksit V dhe me çdo veçori ose kërkesë shtesë të specifikuar në përputhje me paragrafët 2 dhe 3 si dhe duhet të aktivizojë FCR e rënë dakord me anë të një rregullatori proporcional që reagon në devijimet e frekuencave ose në mënyrë alternative bazuar në një karakteristikë lineare monotone të karakteristikës fuqi-frekuencë në rast të aktivizimit të FCR. Ato duhet të jenë në gjendje

të aktivizojnë FCR brenda diapazonit të frekuencës të përcaktuar në nenin 13 (1) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me Vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018.

7. Çdo OST e zonës sinkrone do të sigurojë që reagimi i kombinuar i FCR i një zone LFC të jetë në përputhje me kërkesat e mëposhtme:
 - a. aktivizimi i FCR nuk duhet të vonohet artificialisht dhe duhet të fillojë sa më shpejt të jetë e mundur pas një devijimi të frekuencës;
 - b. në rast të një devijimi të frekuencës të barabartë ose më të madh se 200 mHz, të paktën 50% të kapacitetit të plotë të FCR duhet të aktivizohet jo më vonë se 15 sekonda;
 - c. në rast të një devijimi të frekuencës të barabartë ose më të madh se 200 mHz, 100% e kapacitetit të plotë të FCR duhet të aktivizohet jo më vonë se 30 sekonda;
 - d. në rast të devijimit të frekuencës të barabartë ose më të madh se 200 mHz, aktivizimi i kapacitetit të plotë FCR do të rritet të paktën linearisht nga 15 në 30 sekonda; dhe
 - e. në rast të një devijimi të frekuencës më të vogël se 200 mHz, kapaciteti përkatë i FCR së aktivizuar duhet të jetë të paktën proporcional me të njëjtën sjellje kohore të përmendur në pikat (a) deri (d).
8. Çdo OST ku lidhet rezerva do të monitorojë kontributin e tij në FCP dhe aktivizimin e FCR duke respektuar detyrimin e tij për FCR, duke përfshirë njësitë ofruese të FCR dhe grupet ofruese të FCR. Çdo ofrues i FCR do të vendosë në dispozicion OST ku lidhet rezerva, për çdo njësi të tij ofruese të FCR dhe grupet ofruese të FCR, të paktën informacionin e mëposhtëm:
 - a. statusin me stampimin e kohës duke treguar nëse FCR është aktive ose jo;
 - b. të dhënat e fuqisë aktive të stampuar në kohë, të nevojshme për të verifikuar aktivizimin e FCR;
 - c. rënia (droop) e rregullatorit për modulet gjeneruese të tipit C dhe D siç përcaktohet në nenin 5 të kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018 që vepron si njësi ofruese e FCR, ose parametri i tij ekuivalent për grupet ofruese të FCR që përbëhen nga modulet gjeneruese të tipit A dhe /ose tipit B siç përcaktohen në nenin 5 të kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018 dhe/ose njësitë konsumatore me kontrollin e fuqisë aktive për përgjigjen ndaj ngarkesës siç përcaktohet në nenin 28 të “Kodit të Rrjetit për Lidhjen e Ngarkesës” i miratuar me vendimin ERE Nr.128, datë 04.06.2018.
9. Çdo ofrues i FRC do të ketë të drejtën të mbledhë të dhënat përkatëse për më shumë se një njësi ofruese të FCR nëse fuqia maksimale e njësive të agreguara është nën 1,5 MW dhe është e mundur një verifikim i qartë i aktivizimit të FCR.

10. Me kërkesë të OST ku lidhet rezerva, ofruesi i FCR do të vendosë në dispozicion informacionin e listuar në paragrafin 9 në kohë reale, me një zgjidhje kohore prej të paktën 10 sekondash.
11. Me kërkesë OST ku lidhet rezerva dhe aty ku është e nevojshme për verifikimin e aktivizimit të FCR, një ofrues i FCR duhet të vendosë në dispozicion të dhënat e listuara në paragrafin 9 lidhur me instalimet teknike që janë pjesë e të njëjtës njësi të FCR.

Neni 224. Procesi i parakualifikimit të FCR

1. OST do të zhvillojë një proces parakualifikues të FCR dhe do të bëjë publike detajet e procesit të parakualifikimit të FCR.
2. Një ofrues i mundshëm i FCR do t'i demonstrojë OST ku lidhet rezerva nëse është në përputhje me kërkesat teknike dhe shtesë të përcaktuara në nenin 223 duke plotësuar me sukses procesin e parakualifikimit të njësive ofruese të FCR ose grupeve ofruese të FCR, të përshkruara në paragrafët 3 deri 6 të këtij neni.
3. Një ofrues i mundshëm i FCR do të paraqesë një aplikim formal tek OST ku lidhet rezerva së bashku me informacionin e kërkuar të njësive të mundshme ofruese të FCR ose grupeve ofruese të FCR. Brenda 8 javëve nga marrja e aplikimit, OST do të konfirmojë nëse aplikimi është i plotë. Kur OST e konsideron që aplikimi është i paplotë, ofruesi i mundshëm i FCR duhet të dorëzojë informacionin shtesë të kërkuar brenda 4 javëve nga marrja e kërkesës për informacion shtesë. Kur ofruesi i mundshëm FCR nuk e dërgon informacionin e kërkuar brenda këtij afati, aplikimi do të konsiderohet i tërhequr.
4. Brenda 3 muajve nga konfirmimi se aplikimi është i plotë, OST do të vlerësojë informacionin e ofruar dhe do të vendosë nëse njësitë e mundshme ofruese të FCR ose grupet ofruese të FCR përmbushin kriteret për një parakualifikim të FCR. OST do të njoftojë vendimin e saj për ofruesin e mundshëm të FCR.
5. Kur pajtueshmëria me kërkesat e caktuara të këtij kodi është tashmë e verifikuar nga OST, parakualifikimi do të konsiderohet i njohur.
6. Kualifikimi i njësive ofruese të FCR ose grupet ofruese të FCR do të rivlerësohen:
 - a. të paktën një herë në 5 vjet;
 - b. në rast se kanë ndryshuar kushtet teknike, disponueshmëria ose pajisjet; dhe
 - c. në rast të modernizimit të pajisjeve që lidhen me aktivizimin e FCR.

Neni 225. Dispozita e FCR

1. OST duhet të sigurojë disponueshmërinë e të paktën detyrimeve të FCR të rënë dakord midis të gjithë OST-ve të zonës sinkrone në përputhje me nenet 222 dhe 232.

2. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të përcaktojnë, të paktën në baza vjetore, madhësinë e faktorit K të zonës sinkrone, duke marrë parasysh të paktën faktorët e mëposhtëm:
 - a. kapacitetin rezervë në FCR pjesëtuar me devijimin maksimal të frekuencës së gjendjes së qëndrueshme;
 - b. auto-kontrollin e gjenerimit;
 - c. vetë-rregullimin e ngarkesës, duke marrë parasysh kontributin në përputhje me nenet 27 dhe 28 të “Kodit të Rrjetit për Lidhjen e Ngarkesës” i miratuar me vendimin ERE Nr.128, datë 04.06.2018;
 - d. përgjigjen e frekuencës së interkonektorëve HVDC; dhe
 - e. aktivizimin i LFSM dhe FSM në përputhje me nenet 13 dhe 15 të kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018.
3. OST-të e zonës sinkrone, në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone, përcaktojnë ndarjet e faktorit K për secilën zonë LFC, që duhet të bazohet të paktën në:
 - a. detyrimet fillestare të FCR;
 - b. auto-kontrollin e gjenerimit;
 - c. vetë-rregullimin i ngarkesës;
 - d. lidhjen e frekuencave nëpërmjet HVDC midis zonave sinkrone;
 - e. shkëmbimin e FCR.
4. Një ofrues i FCR do të garantojë disponueshmërinë e vazhdueshme të FCR, me përjashtim të një ndërprerjeje të detyruar të një njësie ofruese të FCR, gjatë periudhës kohore në të cilën është i detyruar të ofrojë FCR.
5. Çdo ofrues i FCR duhet të informojë OST ku lidhet rezerva, sa më shpejt të jetë e mundur, lidhur me ndryshimet në disponueshmërinë aktuale në tërësi ose pjesërisht të njësisë së tij ofruese të FCR dhe/ose grupit të tij ofrues të FCR që janë të rëndësishme për rezultatet e parakualifikimit.
6. OST do të kërkojë nga ofruesit e tij të FCR që të sigurojnë që humbja e një njësie ofruese të FCR nuk rrezikon sigurinë e operimit duke:
 - a. kufizuar ndarjen e FCR së ofruar për çdo njësi ofruese të FCR në 5% të kapacitetit rezervë të FCR të kërkuar për gjithë zonën sinkrone;
 - b. zëvendësuar FCR që është i padisponueshëm për shkak të një ndërprerjeje të detyruar ose padisponueshmërinë e një njësie ofruese të FCR ose grupit ofrues të FCR sa më shpejt të jetë e mundur teknikisht dhe në përputhje me kushtet që do të përcaktohen nga OST ku lidhet rezerva.

7. Një njësi ofruese e FCR ose një grup ofrues FCR me një rezervuar të energjisë që nuk kufizon aftësinë e tij për të ofruar FCR duhet të aktivizojë FCR-në e saj për aq kohë sa devijimi i frekuencës vazhdon.
8. Një njësi ofruese e FCR ose një grup ofrues i FCR me një rezervuar të energjisë që kufizon aftësinë e tij për të ofruar FCR duhet të aktivizojë FCR-në e saj për aq kohë sa devijimi i frekuencës të vazhdojë, përveç nëse rezervari i saj i energjisë ka shteruar në drejtimin pozitiv ose negativ.
9. Ofruesi i FCR duhet të specifikojë kufizimet e rezervuarit të energjisë të njërive të veta ofruese të FCR ose grupet ofruese të FCR në procesin e parakualifikimit në përputhje me nenin 224.
10. Një ofrues i FCR që përdor njësi ofruese të FCR ose grup ofrues të FCR me një rezervuar të energjisë që kufizon aftësinë e tyre për të ofruar FCR duhet të sigurojë rikuperimin e rezervuarëve të energjisë në drejtime pozitive ose negative sa më shpejt që të jetë e mundur, brenda 2 orëve pas përfundimit të gjendjes së alarmit.

Titulli 6 – Rezervat e rivendosjes së frekuencës

Neni 226. Dimensionimi i FRR

1. Të gjithë OST-të e një blloku LFC do të përcaktojnë rregullat e dimensionimit të FRR në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC.
2. Rregullat e dimensionimit të FRR duhet të përfshijnë të paktën sa më poshtë:
 - a. OST-të e bllokut do të përcaktojnë kapacitetin rezervë të kërkuar të FRR të bllokut LFC bazuar në të dhënat historike të njëpasnjëshme që përfshijnë të paktën vlerat historike të disbalancës së bllokut LFC. Marrja e këtyre të dhënave historike duhet të mbulojë të paktën kohën për rivendosjen e frekuencës. Periudha kohore e shqyrtuar për këto të dhëna do të jetë përfaqësuese dhe do të përfshijë të paktën një periudhë të vitit të plotë që përfundon jo më herët se 6 muaj para datës së llogaritjes;
 - b. OST-të e bllokut do të përcaktojnë kapacitetin rezervë të kërkuar të FRR të bllokut LFC e mjaftueshme për të respektuar parametrat aktual të synuar të FRCE në nenin 200 për periudhën kohore të përmendur në pikën (a) bazuar të paktën në një metodologji probabilitare. Në përdorimin e kësaj metodologjie probabilitare, OST-të do të marrin në konsideratë kufizimet e përcaktuara në marrëveshjet për ndarjen ose shkëmbimin e rezervave për shkak të cenimeve të mundshme të sigurisë së operimit dhe kërkesave të disponueshmërisë së FRR. Të gjithë OST-të e bllokut LFC duhet të marrin parasysh çdo ndryshim të pritur të rëndësishëm në shpërndarjen e disbalancave të bllokut LFC ose do të marrin në konsideratë faktorët e tjerë ndikues të rëndësishëm lidhur me periudhën kohore të shqyrtuar;
 - c. OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë shkallën e FRR automatike, FRR manuale, kohën e aktivizimit të plotë të FRR automatike dhe kohën e aktivizimit të plotë të FRR manuale në mënyrë që të jenë pajtueshëm me kërkesat e paragrafit (b). Për këtë qëllim, koha e aktivizimit të plotë të FRR automatike të një blloku LFC dhe

koha e aktivizimit të plotë të FRR manuale të bllokut LFC nuk duhet të jetë më e madhe se koha për rivendosjen e frekuencës;

- d. OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë madhësinë e incidentit të referencës, i cili do të jetë disbalanca më e madhe që mund të rezultojë nga një ndryshim i menjëhershëm i fuqisë aktive të një moduli të vetëm gjenerues, një objekt i vetëm konsumator ose një interkonektori të vetëm HVDC ose nga stakimi i një linje AC brenda bllokut LFC;
- e. OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë kapacitetin rezervë pozitiv të FRR, i cili nuk duhet të jetë më i vogël se incidenti pozitiv i dimensionimit të bllokut LFC;
- f. OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë kapacitetin rezervë negativ të FRR, i cili nuk duhet të jetë më i vogël se incidenti negativ i dimensionimit të bllokut LFC;
- g. OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë kapacitetin rezervë të FRR të një blloku LFC, çdo kufizim të mundshëm gjeografik për shpërndarjen e tij brenda bllokut LFC dhe çdo kufizim të mundshëm gjeografik për çdo shkëmbim rezervash ose ndarjen e rezervave me blloqe të tjera LFC për të qenë pajtueshëm me kufijtë e sigurisë së operimit;
- h. OST-të e bllokut LFC duhet të sigurojnë që kapaciteti rezervë pozitiv i FRR ose një kombinim i kapacitetit rezervë të FRR dhe RR është i mjaftueshëm për të mbuluar disbalancat pozitive të bllokut LFC për të paktën 99% të kohës, bazuar në të dhënat historike të përmendura në pikën (a);
- i. OST-të e bllokut LFC do të sigurojnë që kapaciteti rezervë negativ i FRR ose një kombinim i kapacitetit rezervë të FRR dhe RR është i mjaftueshëm për të mbuluar disbalancat negative të bllokut LFC për të paktën 99% të kohës, bazuar në të dhënat historike të përmendura në pikën (a);
- j. OST-të e bllokut LFC mund të zvogëlojnë kapacitetin rezervë pozitiv të FRR të bllokut LFC që rezulton nga procesi i dimensionimit të FRR duke nënshkruar një marrëveshje ndarjeje të FRR me blloqet e tjera LFC në përputhje me dispozitat në Titullin 8. Në marrëveshjen e ndarjes, reduktimi i kapacitetit rezervë pozitiv të FRR të një blloku LFC do të kufizohet në diferencën, nëse është pozitiv, midis madhësisë së incidentit pozitiv të dimensionimit dhe kapacitetit rezervë të FRR që kërkohet për të mbuluar disbalancat pozitive të bllokut LFC gjatë 99% të kohës, bazuar në të dhënat historike të përmendura në pikën (a). Reduktimi i kapacitetit rezervë pozitiv nuk duhet të kalojë 30% të madhësisë së incidentit pozitiv të dimensionimit;
- k. OST-të e bllokut LFC mund të zvogëlojnë kapacitetin rezervë negativ të FRR të bllokut LFC, që rezulton nga procesi i dimensionimit të FRR duke përfunduar një marrëveshje ndarjeje të FRR me blloqe të tjera të LFC në përputhje me dispozitat e Titullit 8. Në marrëveshjen e ndarjes, reduktimi i kapacitetit rezervë negativ të FRR të një blloku LFC do të kufizohet në diferencën, nëse është pozitiv, midis madhësisë së incidentit negativ të dimensionimit dhe kapacitetit rezervë të FRR që kërkohet për të mbuluar disbalancat negative të bllokut LFC gjatë 99% të kohës, bazuar në të dhënat historike të përmendura në pikën (a).

3. OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC, ndarjen specifike të përgjegjësisë ndërmjet OST-ve të zonave LFC për zbatimin e detyrimeve të përcaktuara në paragrafin 2.
4. OST-të e bllokut LFC duhet të kenë kapacitet rezervë të FRR të mjaftueshëm në çdo kohë në përputhje me rregullat e dimensionimit të FRR dhe, do të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC një procedurë të përshkallëzuar për rastet e riskut të pamjaftueshmerisë së kapacitetit rezervë të FRR në bllokun LFC.

Neni 227. Kërkesat teknike minimale të FRR

1. Kërkesat minimale teknike të FRR-së janë:
 - a. secila njësi ofruese e FRR dhe çdo grup ofrues i FRR duhet të lidhet vetëm me një OST ku lidhet rezerva;
 - b. njësia ofruese e FRR ose grupi ofrues i FRR do të aktivizojë FRR në përputhje me pikën e dhënë të punës e parashikuar nga OST urdhëruese e rezervës;
 - c. OST urdhëruese e rezervës është OST ku lidhet rezerva ose një OST e caktuar nga OST ku lidhet rezerva në një marrëveshje të shkëmbimit të FRR në përputhje me nenin 234 (3);
 - d. një njësi ofruese e FRR ose një grup ofrues i FRR, për FRR automatike do të ketë vonesë të aktivizimit të FRR automatike që nuk i kalon 30 sekonda;
 - e. një ofrues i FRR do të sigurojë që mund të monitorohet aktivizimi i FRR i njësive ofruese të FRR brenda një grupi ofrues të rezervës. Për këtë qëllim, ofruesi i FRR duhet të jetë në gjendje të vendosë në dispozicion të OST ku lidhet rezerva dhe OST urdhëruese të rezervës matjet në kohë reale të pikës së lidhjes ose një pike tjetër ndërveprimi të rënë dakord me OST ku lidhet rezerva, lidhur me:
 - i. prodhimin e fuqisë aktive të skeduluar;
 - ii. fuqinë aktive e çastit për:
 - çdo njësi ofruese të FRR,
 - çdo grup ofrues të FRR, dhe
 - çdo modul gjenerues ose njësi konsumatore të një grupi ofrues të FRR me një fuqi maksimale të fuqisë aktive më të madhe ose të barabartë me 1,5 MW;
 - f. një njësi ofruese e FRR ose grupi ofrues i FRR për FRR automatike duhet të jetë në gjendje të aktivizojë kapacitetin e saj të plotë të rezervës të FRR automatike brenda kohës së aktivizimit të plotë të FRR automatike;
 - g. një njësi ofruese e FRR ose grupi ofrues i FRR për FRR manuale duhet të jetë në gjendje të aktivizojë kapacitetin e saj të plotë të rezervës të FRR manuale brenda kohës së aktivizimit të plotë të FRR manuale;
 - h. një ofrues i FRR duhet të përmbushë kërkesat e disponueshmërisë së FRR; dhe

- i. një njësi ofruese e FRR ose grupi ofrues i FRR do të përmbushë kërkesat e normës së rampimit të bllokut LFC.
2. OST-të e bllokut LFC duhet të specifikojnë kërkesat e disponueshmërisë së FRR dhe kërkesat për cilësinë e kontrollit të njërive ofruese të FRR dhe grupeve ofruese të FRR për bllokun e tyre LFC në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC në përputhje me nenin 213.
3. OST ku lidhet rezerva do të miratojë kërkesat teknike për lidhjen e njërive ofruese të FRR dhe grupeve ofrues të FRR për të siguruar shpërndarjen e sigurtë të FRR.
4. Çdo ofrues i FRR duhet të:
 - a. sigurojë që njësitë ofruese të FRR-së dhe grupet që ofrojnë FRR-në përmbushin kërkesat teknike minimale të FRR, kërkesat e disponueshmërisë së FRR dhe kërkesat e normës së rampimit në paragrafët 1 deri 3; dhe
 - b. informojë OST urdhëruese të rezervës për një zvogëlim të disponueshmërisë aktuale të njësisë së tij ofruese të FRR ose grupit të tij ofrues të FRR-së ose një pjesë të grupit të tij ofrues të FRR sa më shpejt të jetë e mundur.
5. Çdo OST urdhëruese e rezervës duhet të sigurojë monitorimin e pajtueshmërisë me kërkesat teknike minimale të FRR në paragrafin 1, kërkesat e disponueshmërisë së FRR në paragrafin 2, kërkesat e shkallës e rampimit në paragrafin 1 dhe kërkesat e lidhjes në paragrafin 3 nga njësitë e tij ofruese të FRR dhe grupet e tij ofruese të FRR.

Neni 228. Procesi i parakualifikimit të FRR

1. Pas hyrjes në fuqi të këtij kodi, OST do të zhvillojë një proces parakualifikimi të FRR si dhe do të sqarojë dhe do të bëjë publike detajet e tij.
2. Një ofrues i mundshëm i FRR duhet t'i demonstrojë OST ku lidhet rezerva ose OST të caktuar nga OST ku lidhet rezerva në marrëveshjen e shkëmbimit të FRR, që ai është në pajtueshmëri me kërkesat teknike minimale të FRR të përcaktuara në nenin 227 (1), kërkesat e disponueshmërisë së FRR të përcaktuara në nenin 227 (2), kërkesat e shkallës së rampimit të përcaktuara në nenin 227 (1) dhe kërkesat e lidhjes të përcaktuara në nenin 227 (3), duke plotësuar me sukses procesin e parakualifikimit të njërive ofruese të FRR ose grupeve ofruese të FRR, të përshkruara në paragrafët 3 deri 6 të këtij neni.
3. Një ofrues i mundshëm i FRR duhet të paraqesë një aplikim formal te OST ku lidhet rezerva ose së bashku me OST e caktuar (instruktuese), informacionin e kërkuar të njërive të mundshme ofruese të FRR ose grupeve ofruese të FRR. Brenda 8 javëve nga marrja e aplikimit, OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar do të konfirmojnë nëse aplikimi është i plotë. Kur OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar konsideron se aplikimi është jo i plotë, ata do të kërkojnë informacion shtesë dhe ofruesi i mundshëm i FRR do të dorëzojë informacionin shtesë të kërkuar brenda 4 javëve nga marrja e

kërkesës. Kur ofruesi i mundshëm i FRR nuk jep informacionin e kërkuar brenda këtij afati, aplikimi do të konsiderohet i tërhequr.

4. Brenda 3 muajve pasi OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar konfirmon se aplikimi është i plotë, OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar do të vlerësojë informacionin e ofruar dhe do të vendosë nëse njësitë ose grupet ofruese të FRR plotësojnë kriteret për një parakualifikim të FRR. OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar duhet ta njoftojë vendimin e tyre tek ofruesi i mundshëm i FRR.
5. Kualifikimi i njësive ofruese të FRR ose grupeve ofruese të FRR nga OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar do të jenë të vlefshme për të gjithë bllokun LFC.
6. Kualifikimi i njësive ofruese të FRR ose grupeve ofruese të FRR duhet të rivlerësohen:
 - a. të paktën një herë në 5 vjet; dhe
 - b. kur kërkesat teknike ose ato të disponueshmërisë ose pajisjet kanë ndryshuar.
7. Për të garantuar sigurinë e operimit, OST ku lidhet rezerva do të ketë të drejtën të përjashtojë grupet ofruese të FRR nga ofrimi i FRR bazuar në argumente teknike të tilla si shpërndarja gjeografike e moduleve gjeneruese ose njësitë konsumatore që i përkasin një grupi ofrues të FRR.

Titulli 7 – Rezervat zëvendësuese

Neni 229. Dimensionimi i RR

1. OST-të e bllokut LFC kanë të drejtë të implementojnë një proces zëvendësimi të rezervës.
2. Për të qenë në pajtueshmëri me parametrat e synuar të FRCE të përmendura në nenin 200, OST-të e bllokut LFC me një RRP, kryejnë një proces të kombinuar të dimensionimit të FRR dhe RR për të përmbushur kërkesat e nenit 226 (2), duke përcaktuar rregullat e dimensionimit të RR në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC.
3. Rregullat e dimensionimit të RR duhet të përmbajnë të paktën kërkesat e mëposhtme:
 - a. duhet të ketë kapacitet rezervë pozitiv të mjaftueshëm të RR për të rivendosur sasinë e kërkuar të FRR pozitive;
 - b. duhet të ketë kapacitet rezervë negativ të mjaftueshëm të RR për të rivendosur sasinë e kërkuar të FRR negative;
 - c. do të ketë kapacitet rezervë të mjaftueshëm të RR, kur kjo merret parasysh për dimensionimin e kapacitetit rezervë të FRR, në mënyrë që të respektojë objektivin e cilësisë së FRCE për periudhën kohore në fjalë; dhe
 - d. pajtueshmëria me sigurinë e operimit brenda bllokut LFC për të përcaktuar kapacitetin rezervë në RR.

4. OST-të e bllokut LFC mund të zvogëlojnë kapacitetin rezervë pozitiv të RR të bllokut LFC, që rezulton nga procesi i dimensionimit të RR, duke zhvilluar një marrëveshje për ndarjen e RR për atë kapacitet rezervë pozitiv të RR me blloqet e tjera LFC në përputhje me dispozitat e Titullit 8 të Pjesës IV. OST që merr aftësinë e kontrollit do të kufizojë zvogëlimin e kapacitetit rezervë pozitiv të tij të RR për të:
 - a. garantuar se ai ende mund të plotësojë parametrat e synuar të FRCE të përcaktuara në nenin 200;
 - b. garantuar që siguria e operimit nuk është e rrezikuar; dhe
 - c. siguruar që reduktimi i kapacitetit rezervë pozitiv të RR nuk e tejkalon kapacitetin rezervë pozitiv të mbetur të RR të bllokut LFC.
5. OST-të e bllokut LFC mund të reduktojnë kapacitetin rezervë negativ të RR të bllokut LFC, që rezulton nga procesi i dimensionimit të RR, duke zhvilluar një marrëveshje për ndarjen e RR për atë kapacitet rezervë negativ të RR me blloqe të tjera LFC në përputhje me dispozitat e Titullit 8 të Pjesës IV. OST që merr aftësinë e kontrollit do të kufizojë zvogëlimin e kapacitetit rezervë negativ të tij të RR për të:
 - a. garantuar se ai ende mund të plotësojë parametrat e synuar të FRCE të përcaktuara në nenin 200;
 - b. garantuar që siguria e operimit nuk është e rrezikuar; dhe
 - c. siguruar që reduktimi i kapacitetit rezervë negativ të RR nuk e tejkalon kapacitetin rezervë negativ të mbetur të RR të bllokut LFC.
6. OST-të e bllokut LFC duhet të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC alokimin e përgjegjësisë ndërmjet OST-ve të zonave të ndryshme LFC për zbatimin e rregullave të dimensionimit të përcaktuara në paragrafin 3.
7. Çdo OST do të ketë kapacitet të mjaftueshëm rezervë të RR në përputhje me rregullat e dimensionimit të RR në çdo kohë. OST-të e bllokut LFC do të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC një procedurë përshkallëzimi për rastet e riskut të pamjaftueshmerisë së kapacitetit rezervë të RR në bllokun LFC.

Neni 230. Kërkesat teknike minimale të RR

1. Njësitë ofruese RR dhe grupet ofruese të RR duhet të përmbushin kërkesat teknike minimale si në vijim:
 - a. lidhje me vetëm një OST ku lidhet rezerva;
 - b. aktivizimi i RR sipas pikës së caktuar të marrë nga OST urdhëruese e rezervës;
 - c. OST urdhëruese e rezervës duhet të jetë OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar nga OST ku lidhet rezerva në marrëveshjen e shkëmbimit të RR në përputhje me nenin 234 (3);

- d. aktivizimi i kapacitetit rezervë të plotë të RR brenda kohës së aktivizimit të përcaktuar nga OST urdhëruese e rezervës;
 - e. deaktivizimi i RR sipas pikave të parashikuara nga OST urdhëruese e rezervës;
 - f. një ofrues i RR duhet të sigurojë që mund të monitorohet aktivizimi i RR të njësive ofruese të RR brenda një grupi ofrues të rezervës. Për këtë qëllim ofruesi i RR duhet të jetë në gjendje të furnizojë OST ku lidhet rezerva dhe OST urdhëruese të rezervës matjet në kohë reale të pikës së lidhjes ose një pikë tjetër ndërveprimi të rënë dakord me OST ku lidhet rezerva lidhur me:
 - i. prodhimin e skeduar të fuqisë aktive, për çdo njësi dhe grup ofrues të RR dhe për çdo modul gjenerues ose njësi konsumatore të një grupi ofrues të RR me një prodhim maksimal të fuqisë aktive më të madh ose të barabartë me 1,5 MW;
 - ii. prodhimin e fuqisë aktive të çastit, për çdo njësi dhe grup ofrues të RR dhe për çdo modul gjenerues ose njësi konsumatore të një grupi ofrues të RR me një prodhim maksimal të fuqisë aktive më të madh ose të barabartë me 1,5 MW;
 - g. përmbushjen e kërkesave të disponueshmërisë të RR.
2. OST-të e bllokut LFC duhet të specifikojnë kërkesat e disponueshmërisë së RR për cilësinë e kontrollit të njësive ofruese të RR dhe grupeve ofruese të RR në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC.
3. OST ku lidhet rezerva do të miratojë kërkesat teknike për lidhjen e njësive ofruese të RR dhe grupeve ofruese të RR për të siguruar livrimin e sigurtë të RR në përshkrimin e procesit të parakualifikimit.
4. Çdo ofrues i RR do të:
- a. sigurojë që njësitë ofruese të RR dhe grupet ofruese të RR të përmbushin kërkesat teknike minimale të RR dhe kërkesat e disponueshmërisë së RR të përmendura në paragrafët 1 deri 3; dhe
 - b. informojnë OST urdhëruese të rezervës për një reduktim të disponueshmërisë aktuale ose një ndërprerje të detyruar të njësisë së tij ofruese të RR ose grupit të tij ofrues të RR ose një pjese të grupit të tij ofrues të RR sa më shpejt që të jetë e mundur.
5. Çdo OST urdhëruese e rezervës do të sigurojë pajtueshmërinë me kërkesat teknike të RR, kërkesat e disponueshmërisë së RR dhe kërkesat e lidhjes të përmendura në këtë nen lidhur me njësitë ofruese të RR dhe grupet ofruese të RR.

Neni 231. Procesi i parakualifikimit të RR

1. Secila OST e bllokut LFC që ka implementuar një RRP do të zhvillojë një proces parakualifikimi të RR pas hyrjes në fuqi të këtij kodi dhe duhet t'i sqarojë dhe t'i bëjë publike detajet e tij.
2. Një ofrues i mundshëm i RR do t'i demonstrojë OST ku lidhet rezerva ose OST të caktuar nga OST ku lidhet rezerva në marrëveshjen e shkëmbimit të RR, që ai është në pajtueshmëri me kërkesat teknike minimale të RR, kërkesat e disponueshmërisë së RR dhe kërkesat e lidhjes të përmendura në nenin 230 duke plotësuar me sukses procesin e parakualifikimit të njësive ofruese të RR ose grupeve ofruese të RR, të përshkruara në paragrafët 3 deri 6.
3. Një ofrues i mundshëm i RR duhet të paraqesë një aplikim formal te OST ku lidhet rezerva ose te OST i caktuar bashkë me informacionin e kërkuar të njësive të mundshme ofruese të RR ose grupeve ofruese të RR. Brenda 8 javëve nga marrja e aplikimit, OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar do të konfirmojë nëse aplikimi është i plotë. Kur OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar konsideron se aplikimi është jo i plotë, ata do të kërkojnë informacion shtesë dhe ofruesi i mundshëm i RR do të dorëzojë informacionin shtesë të kërkuar brenda 4 javëve nga marrja e kërkesës. Kur ofruesi i mundshëm i RR nuk jep informacionin e kërkuar brenda këtij afati, aplikimi do të konsiderohet i tërhequr.
4. Brenda 3 muajve pasi OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar konfirmon se aplikimi është i plotë, OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar do të vlerësojë informacionin e ofruar dhe do të vendosë nëse njësitë ose grupet ofruese të RR plotësojnë kriteret për një parakualifikim të RR. OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar duhet ta njoftojë vendimin e tyre të ofruesi i mundshëm i RR.
5. Kualifikimi i njësive ofruese të FRR ose grupeve ofruese të RR duhet të rivlerësohen:
 - a. të paktën një herë në 5 vjet; dhe
 - b. kur kërkesat teknike ose ato të disponueshmërisë ose pajisjet kanë ndryshuar.
6. Për të garantuar sigurinë e operimit, OST ku lidhet rezerva do të ketë të drejtën të përjashtojë grupet ofruese të RR nga ofrimi i RR bazuar në argumente teknike të tilla si shpërndarja gjeografike e moduleve gjeneruese ose njësitë konsumatore që i përkasin një grupi ofrues të RR.

Titulli 8 – Shkëmbimi dhe ndarja e rezervave

Kapitulli 1 – Shkëmbimi dhe ndarja e rezervave brenda një zone sinkrone

Neni 232. Shkëmbimi i FCR brenda një zone sinkrone

1. Të gjithë OST-të e përfshirë në shkëmbimin e FCR brenda një zone sinkrone do të jenë në pajtueshmëri me kërkesat e përcaktuara në paragrafët 2 deri 9. Shkëmbimi i FCR nënkupton transferimin e një detyrimi të FCR nga OST që merr rezervën te OST ku lidhet rezerva për kapacitetin rezervë korrespondues të FCR.

2. Të gjithë OST-të e përfshirë në shkëmbimin e FCR brenda një zone sinkrone do të respektojnë kufijtë dhe kërkesat për shkëmbimin e FCR brenda zonës sinkrone të specifikuar në Tabelën e Aneksit VI.
3. Në rast të shkëmbimit të FCR, OST ku lidhet rezerva dhe OST që merr rezervën do ta njoftojnë këtë shkëmbim në përputhje me nenin 219.
4. Çdo OST ku lidhet rezerva, OST që merr rezervën ose OST e prekur e përfshirë në shkëmbimin e FCR mund të refuzojë shkëmbimin e FCR nëse do të rezultonte që flukset e fuqisë çënojnë kufijtë e sigurisë së operimit kur aktivizojnë kapacitetin rezervë të FCR, subjekt i shkëmbimit të FCR.
5. Secili OST i prekur do të verifikojë që marxhina e tij e besueshmërisë, e vendosur në përputhje me nenin 22 të Rregullores BE 2015/1222, është e mjaftueshme për të pranuar flukset e fuqisë që rezultojnë nga aktivizimi i kapacitetit rezervë të FCR, subjekt i shkëmbimit të FCR.
6. Të gjithë OST-të e një zone LFC duhet të rregullojnë parametrat e llogaritjes së tyre të FRCE për shkëmbimin e FCR.
7. OST ku lidhet rezerva do të jetë përgjegjës për kërkesat e përmendura në nenet 223 dhe 225 për sa i përket kapacitetit rezervë të FCR, subjekt i shkëmbimit të FCR.
8. Njësia ose grupi ofrues i FCR do të jetë përgjegjës ndaj OST ku lidhet rezerva për aktivizimin e FCR.
9. OST-të përkatëse duhet të sigurojnë që shkëmbimi i FCR nuk pengon ndonjë OST të përmbushë kërkesat e rezervës në nenin 225.

Neni 233. Ndarja e FCR brenda një zone sinkrone

1. OST nuk duhet të ndajë FCR me OST-të e tjera të zonës sinkrone për të përmbushur detyrimet e tij të FCR dhe për të zvogëluar sasinë totale të FCR të zonës sinkrone në përputhje me nenin 222.

Neni 234. Kërkesat e përgjithshme për shkëmbimin e FRR dhe RR brenda një zone sinkrone

1. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të përcaktojnë në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone rolet dhe përgjegjësitë e OST ku lidhet rezerva, OST që merr rezervën dhe OST e prekur për shkëmbimin e FRR dhe/ose RR.
2. Kur ndodh një shkëmbim i FRR/RR, OST ku lidhet rezerva dhe OST që merr rezervën duhet të njoftojnë këtë shkëmbim në përputhje me kërkesat e nenit 219.
3. OST ku lidhet rezerva dhe OST që merr rezervën që marrin pjesë në shkëmbimin e FRR/RR duhet të specifikojnë në marrëveshjen e shkëmbimit të FRR ose RR rolet dhe përgjegjësitë e tyre, duke përfshirë:

- a. përgjegjësinë e OST urdhëruese të rezervës për kapacitetin rezervë të FRR dhe RR, subjekt i shkëmbimit të FRR/RR;
 - b. sasinë e kapacitetit rezervë të FRR dhe RR, subjekt i shkëmbimit të FRR/RR;
 - c. implementimin e procesit të aktivizimit ndërkufitar të FRR/RR në përputhje me nenet 216 dhe 217;
 - d. kërkesat teknike minimale të FRR/RR lidhur me procesin e aktivizimit ndërkufitar të FRR/RR kur OST ku lidhet rezerva nuk është OST urdhëruese e rezervës;
 - e. implementimin e parakualifikimit të FRR/RR për kapacitetin rezervë të FRR dhe RR subjekt i shkëmbimit në përputhje me nenet 228 dhe 231;
 - f. përgjegjësinë për të monitoruar përmbushjen e kërkesave teknike të FRR/RR dhe kërkesave të disponueshmërisë së FRR/RR për kapacitetin rezervë të FRR dhe RR, subjekt i shkëmbimit në përputhje me nenet 227 (5) dhe 230 (5); dhe
 - g. procedurat për të siguruar që shkëmbimi i FRR/RR nuk të çon në flukse fuqie që çënojnë kufijtë e sigurisë së operimit.
4. Çdo OST ku lidhet rezerva, OST që merr rezervën ose OST e prekur të përfshira në shkëmbimin e FRR ose RR mund të refuzojë shkëmbimin e përmendur në paragrafin 2, nëse rezulton në flukse fuqie që çënojnë kufijtë e sigurisë së operimit kur aktivizojnë kapacitetin rezervë të FRR dhe RR, subjekt i shkëmbimit të FRR ose RR.
 5. OST-të përkatëse do të sigurojnë që shkëmbimi i FRR/RR nuk pengon ndonjë OST që të përmbushë kërkesat e rezervës të përcaktuara në rregullat e dimensionimit të FRR ose RR në nenet 226 dhe 229.
 6. Të gjithë OST-të e një blloku LFC duhet të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC rolet dhe përgjegjësitë e OST ku lidhet rezerva, OST që merr rezervën ose OST e prekur për shkëmbimin e FRR dhe/ose RR me OST-të e blloqeve të tjera LFC.

Neni 235. Kërkesa të përgjithshme për ndarjen e FRR dhe RR brenda një zone sinkrone

1. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone, rolet dhe përgjegjësitë e OST që ofron aftësinë kontrolluese, OST që merr aftësinë kontrolluese dhe OST e prekur për ndarjen e FRR/RR.
2. Kur bëhet ndarja e FRR/RR, OST që ofron aftësinë kontrolluese dhe OST që merr aftësinë kontrolluese do të njoftojnë ndarjen sipas kërkesave të nenit 219.
3. OST që ofron aftësinë kontrolluese dhe OST që merr aftësinë kontrolluese të përfshira në ndarjen e FRR/RR duhet të specifikojnë në marrëveshjen për ndarjen e FRR ose RR rolet dhe përgjegjësitë e tyre, duke përfshirë:
 - a. sasinë e kapacitetit rezervë të FRR dhe RR, subjekt i ndarjes së FRR/RR;
 - b. implementimin e procesit të aktivizimit ndërkufitar të FRR/RR në përputhje me nenet 216 dhe 217;

- c. procedurat për të siguruar që aktivizimi i kapacitetit rezervë të FRR dhe RR, subjekt i ndarjes së FRR/RR, nuk do të çojë në flukse fuqie që shkelin kufijtë e sigurisë së operimit.
4. Çdo OST që ofron aftësinë kontrolluese dhe OST që merr aftësinë kontrolluese ose OST e prekur të përfshira në ndarjen e FRR/RR mund të refuzojë ndarjen e FRR/RR nëse do të rezultojnë flukse fuqie që çenojnë kufijtë e sigurisë së operimit kur aktivizojnë kapacitetin rezervë të FRR dhe RR, subjekt i ndarjes së FRR/RR.
5. Në rast të ndarjes së FRR/RR, OST që ofron aftësinë kontrolluese do të vendosë në dispozicion të OST që merr aftësinë kontrolluese një pjesë të kapacitetit të vet rezervë të FRR dhe RR të kërkuar për të përmbushur kërkesat e tij rezervë të FRR dhe/ose RR që rezultojnë nga rregullat e dimensionimit të FRR/RR në nenet 226 dhe 229. OST që ofron aftësinë kontrolluese mund të jetë:
 - a. OST urdhëruese e rezervës për kapacitetin rezervë të FRR dhe RR, subjekt i ndarjes së FRR/RR; ose
 - b. OST që ka qasje në kapacitetin e vet rezervë të FRR dhe RR, duke iu nënshtuar ndarjes së FRR/RR përmes një procesi të aktivizimit ndërkufitar të FRR/RR, si pjesë e një marrëveshjeje shkëmbimi të FRR/RR.
6. Çdo OST që merr aftësinë kontrolluese do të jetë përgjegjës për përballimin e incidenteve dhe disbalancave në rast të kapaciteti rezervë i FRR dhe RR subjekt i ndarjes së FRR/RR nuk është i disponueshëm për shkak të:
 - a. kufizimeve për rivendosjen e frekuencës ose rregullimin e programit të kontrollit lidhur me sigurinë e operimit; dhe
 - b. përdorimit të pjesshëm ose të plotë të kapacitetit rezervë të FRR dhe RR nga OST që ofron aftësinë kontrolluese.
7. OST-të e bllokut LFC do të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC rolet dhe përgjegjësitë e OST që ofron aftësinë kontrolluese, OST që merr aftësinë kontrolluese dhe OST e prekur për ndarjen e FRR dhe RR me OST-të e blloqeve të tjera LFC.

Neni 236. Shkëmbimi i FRR brenda një zone sinkrone

1. Të gjithë OST-të në një zonë sinkrone të përbërë nga më shumë se një bllok LFC të përfshirë në shkëmbimin e FRR brenda zonës sinkrone duhet të jenë në përputhje me kërkesat dhe kufijtë për shkëmbimin e FRR të paraqitur në Tabelën e Aneksit VII.

Neni 237. Ndarja e FRR brenda një zone sinkrone

1. Çdo OST i një blloku LFC do të ketë të drejtën të ndajë FRR me blloqet e tjera LFC të zonës sinkrone brenda kufijve të përcaktuar nga rregullat e dimensionimit të FRR në nenin 226 (1) dhe në përputhje me nenin 235.

Neni 238. Shkëmbimi i RR brenda një zone sinkrone

1. Të gjithë OST-të në një zonë sinkrone të përbërë nga më shumë se një bllok LFC të përfshirë në shkëmbimin e RR brenda zonës sinkrone do të jenë në përputhje me kërkesat dhe kufijtë për shkëmbimin e RR të paraqitur në Tabelën e Aneksit VIII.

Neni 239. Ndarja e RR brenda një zone sinkrone

1. Secili OST i një blloku LFC do të ketë të drejtën të ndajë RR me blloqet e tjera LFC të zonës sinkrone brenda kufijve të përcaktuar nga rregullat e dimensionimit të RR në nenin 229 (4) dhe (5) dhe në përputhje me nenin 235.

Kapitulli 2 – Procesi i aktivizimit ndërkufitar për FRR/RR

Neni 240. Procesi i aktivizimit ndërkufitar për FRR/RR

1. Të gjithë OST-të e përfshira në aktivizimin ndërkufitar të FRR dhe RR në zonat sinkrone të njëjta ose të ndryshme duhet të përmbushin kërkesat e përcaktuara në nenet 216 dhe 217.

Titulli 9 – Procesi i kontrollit të kohës

Neni 241. Procesi i kontrollit të kohës

1. Qëllimi i procesit të kontrollit të kohës elektrike është të kontrollojë vlerën mesatare të frekuencës së sistemit krahasuar me frekuencën nominale.
2. OST-të e zonës sinkrone do të përcaktojnë në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone metodologjinë për korrigjimin e devijimit të kohës elektrike, i cili duhet të përfshijë:
 - a. kohëzgjatjet brenda të cilave OST-të do të përpiqen të mbajnë devijimin e kohës elektrike;
 - b. rregullimet e frekuencës për të rikthyer devijimin e kohës elektrike në zero; dhe
 - c. veprimet për të rritur ose ulur frekuencën mesatare të sistemit me anë të rezervave të fuqisë aktive.
3. Monitoruesi i zonës sinkrone do të:
 - a. monitorojë devijimin e kohës elektrike;
 - b. llogarisë madhësinë e rregullimit të frekuencës; dhe
 - c. koordinojë veprimet e procesit të kontrollit të kohës.

Titulli 10 – Bashkëpunimi me OSSH

Neni 242. Grupet ose njësitë ofruese të rezervës të lidhura në rrjetin e OSSH

1. OST dhe OSSH duhet të bashkëpunojë në mënyrë që të lehtësojnë dhe mundësojnë shpërndarjen e rezervave të fuqisë aktive nga grupet ofruese të rezervës ose njësitë ofruese të rezervës në sistemin e shpërndarjes.
2. Për qëllimet e proceseve të parakualifikimit për FCR në nenin 224, FRR në nenin 228 dhe RR në nenin 231, OST do të zhvillojë dhe specifikojë, në një marrëveshje me OSSH kushtet e shkëmbimit të informacionit të kërkuar për këto procese të parakualifikimit për njësitë ose grupet ofruese të rezervës në sistemin e shpërndarjes dhe për shpërndarjen e rezervave të fuqisë aktive. Proceset e parakualifikimit duhet të specifikojnë informacionin që duhet të sigurohet nga njësitë ose grupet e mundshme ofruese të rezervës, të cilat përfshijnë:
 - a. nivelet e tensionit dhe pikat e lidhjes së njësive ose grupeve ofruese të rezervës;
 - b. lloji i rezervave të fuqisë aktive;
 - c. kapacitetin rezervë maksimal të ofruar nga njësitë ose grupet ofruese të rezervës në çdo pikë lidhje; dhe
 - d. shkallën maksimale të ndryshimit të fuqisë aktive për njësitë ose grupet ofruese të rezervës.
3. Procesi i parakualifikimit mbështetet në afatet kohore të rëna dakord dhe rregullat në lidhje me shkëmbimin e informacionit dhe shpërndarjen e rezervave të fuqisë aktive midis OST dhe OSSH. Procesi i parakualifikimit do të ketë një kohëzgjatje maksimale prej 3 muajsh nga dorëzimi i një aplikimi formal të plotë nga njësia ose grupi ofrues i rezervës.
4. Gjatë parakualifikimit të një njësie ose grupi ofrues të rezervës që lidhet me sistemin e shpërndarjes OSSH, në bashkëpunim me OST, ka të drejtë të caktojë kufizime ose të përjashtojë shpërndarjen e rezervave të fuqisë aktive në sistemin e shpërndarjes, bazuar në arsye teknike si vendndodhja gjeografike e njësive dhe grupeve ofruese të rezervës.
5. OSSH do të ketë të drejtë, në bashkëpunim me OST, të vendosë, para aktivizimit të rezervave, kufizime të përkohshme për shpërndarjen e rezervave të fuqisë aktive në sistemin e shpërndarjes. OST dhe OSSH do të bien dakord për procedurat që do të aplikohen.

Titulli 11 - Transparenca e informacionit

Neni 243. Kërkesat e përgjithshme të transparencës

1. OST duhet të sigurojë që informacioni i listuar në këtë Titull të publikohet në një kohë dhe në një format që nuk krijon një avantazh ose disavantazh konkurrimi aktual ose të mundshëm për cilëndo palë ose kategori dhe duke marrë parasysh ndjeshmërinë e informacionit tregtar.

2. OST do të përdorë njohuritë dhe mjetet në dispozicion për të tejkaluar kufizimet teknike dhe për të siguruar disponueshmërinë dhe saktësinë e informacionit të vënë në dispozicion të ENTSO-E në përputhje me nenin 245 (3).
3. OST do të sigurojë disponueshmërinë dhe saktësinë e informacionit të vënë në dispozicion të ENTSO-E në përputhje me nenet 244 deri 250.
4. Të gjithë materialet për publikim të përmendura në nenet 244 deri në 256 do të vihen në dispozicion të ENTSO-E e cila do ta publikojë këtë material në platformën e transparencës së informacionit të krijuar në përputhje me Nenin 3 të Rregullores BE Nr. 543/2013¹¹.

Neni 244. Informacion mbi marrëveshjet e operimit

1. OST do të dërgojë përmbajtjen e marrëveshjes së operimit të zonës sinkrone në ERE jo më vonë së 1 muaj para hyrjes së saj në fuqi.
2. Të gjitha OST-të e secilës zonë sinkrone do të dërgojnë përmbajtjen e marrëveshjes së operimit të zonës sinkrone në ENTSO-e për publikim jo më vonë së 1 javë pas hyrjes së saj në fuqi.
3. OST do të dërgojë përmbajtjen e marrëveshjes së operimit të bllokut LFC në ERE.

Neni 245. Informacioni mbi cilësinë e frekuencës

1. Kur OST-të e zonës sinkrone vendosin të modifikojnë vlerat për parametrat e përcaktues të cilësisë së frekuencës ose parametrin e synuar të cilësisë së frekuencës në përputhje me nenin 199, duhet të dërgojnë vlerat e modifikuara në ENTSO-E për publikim të paktën 1 muaj para hyrjes në fuqi të marrëveshjes së operimit të zonës sinkrone.
2. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë vlerat e parametrave të synuar të FRCE për çdo bllok LFC dhe secilën zonë LFC tek ENTSO-E për publikim të paktën 1 muaj para aplikimit të tyre.
3. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë periudhën e rampimit të specifikuar në përputhje me nenin 206 në ENTSO-E për publikim të paktën 3 muaj përpara hyrjes së tyre në fuqi.

¹¹ Commission Regulation (Eu) No 543/2013 Of 14 June 2013 On Submission And Publication Of Data In Electricity Markets And Amending Annex I To Regulation (Ec) No 714/2009 Of The European Parliament And Of The Council

Neni 246. Informacioni mbi strukturën e kontrollit ngarkesë-frekuencë

1. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë në ENTSO-e për publikim të paktën 3 muaj para aplikimit të marrëveshjes operationale të zonës sinkrone:
 - a. informacionin mbi strukturën e procesit të aktivizimit të zonës sinkrone, duke përfshirë të paktën informacionin mbi zonat e monitorimit, zonat LFC dhe blloqet LFC të përcaktuara dhe OST-të përkatëse; dhe
 - b. informacionin mbi strukturën e përgjegjësisë së procesit të zonës sinkrone, duke përfshirë të paktën informacionin mbi proceset e zhvilluara në përputhje me nenin 209 (1) dhe (2).
2. Të gjithë OST-të që zbatojnë një proces të netimit të disbalancave duhet të publikojnë informacione lidhur me atë proces, i cili duhet të përfshijë të paktën listën e OST-ve pjesëmarrëse dhe datën e fillimit të procesit të netimit të disbalancave.

Neni 247. Informacioni mbi FCR

1. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë metodën e dimensionimit për FCR në [përputhje me nenin 222 (2) tek ENTSO-E për publikim të paktën 1 muaj para aplikimit të saj.
2. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë sasinë totale të kapacitetit rezervë të FCR dhe ndarjen e kapacitetit rezervë të FCR të kërkuar për secilin OST të specifikuar në përputhje me nenin 222 (1) si detyrim fillestar i FCR te ENTSO-E për publikim të paktën 1 muaj para aplikimit të tyre.
3. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë vetitë e FCR të përcaktuara në përputhje me nenin 223 (2) dhe kërkesat shitesë për grupet ofruese të FCR në përputhje me nenin 223 (3) te ENTSO-E për publikim të paktën 3 muaj para aplikimit të tyre.

Neni 248. Informacioni mbi FRR

1. OST-të e bllokut LFC duhet të dërgojnë kërkesat e disponueshmërisë së FRR dhe kërkesat për cilësinë e kontrollit të specifikuar në përputhje me nenin 227 (2) si dhe kërkesat teknike për lidhjen të specifikuar në përputhje me nenin 227 (3) për bllokun e tyre LFC te ENTSO-E për publikim të paktën 3 muaj para aplikimit të tyre.
2. OST-të e bllokut LFC do të dërgojnë rregullat e dimensionimit të FRR të specifikuar për bllokun e tyre LFC në përputhje me nenin 226 (1) te ENTSO-E për publikim të paktën 3 muaj para hyrjes në fuqi të marrëveshjes së operimit të bllokut LFC.
3. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë, deri më 30 nëntor të çdo viti, një parashikim të kapaciteteve rezervë të FRR të secilit bllok LFC për vitin e ardhshëm te ENTSO-E për publikim.

4. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë, brenda 30 ditëve pas përfundimit të tremujorit, kapacitetet rezervë aktuale të FRR të çdo blloku LFC të tremujorit të fundit te ENTSO-E për publikim.

Neni 249. Informacioni mbi RR

1. OST-të e bllokut LFC që operojnë një proces të zëvendësimit të rezervës duhet të dërgojnë kërkesat e disponueshmërisë së RR të përcaktuara në përputhje me nenin 230 (2) dhe kërkesat teknike për lidhjen të specifikuar në përputhje me nenin 230 (3) për bllokun e tyre LFC te ENTSO-E për publikim brenda 3 muajve para zbatimit të tyre.
2. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë, deri më 30 nëntor të çdo viti, një parashikim të kapaciteteve rezervë të RR të secilit bllok LFC për vitin e ardhshëm te ENTSO-E për publikim.
3. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë, brenda 30 ditëve pas përfundimit të tremujorit, kapacitetet rezervë aktuale të RR të secilit bllok LFC të tremujorit të fundit te ENTSO-E për publikim.

Neni 250. Informacioni mbi ndarjen dhe shkëmbimin

1. OST-të e zonës sinkrone do të dërgojnë përmbledhjet vjetore të marrëveshjeve për ndarjen e FRR dhe për ndarjen e RR për çdo bllok LFC brenda zonës sinkrone tek ENTSO-E për publikim në përputhje me nenet 248 (3) dhe 249 (2). Këto përmbledhje duhet të përfshijnë informacionin e mëposhtëm:
 - a. identitetin e blloqeve LFC ku ka një marrëveshje për ndarjen e FRR ose RR; dhe
 - b. pjesën e FRR dhe RR që reduktohet për shkak të çdo marrëveshjeje për ndarjen e FRR ose RR.
2. Të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të dërgojnë informacionin për ndarjen e FCR midis zonave sinkrone te ENTSO-E për publikim në përputhje me nenin 247 (1). Ky informacion duhet të përfshijë:
 - a. sasinë e kapacitetit rezervë të FCR të ndarë midis OST-ve që kanë hyrë në marrëveshje për ndarjen e FCR; dhe
 - b. efektet e ndarjes së FCR në kapacitetin rezervë të FCR të OST-ve të përfshira.
3. Aty ku është e aplikueshme, të gjithë OST-të do të publikojnë informacionin për shkëmbimin e FCR, FRR dhe RR.

Aneksi I

Nivelet e tensionit të përmendura në nenin 108:

Tabela 1. Diapazonet e tensionit në pikën e lidhjes midis 110 kV dhe 300 kV

Zona sinkrone	Niveli i tensionit
Evropa kontinentale	0,90 pu-1,118 pu

Tabela 2. Diapazonet e tensionit në pikën e lidhjes midis 300 kV dhe 400 kV

Zona sinkron	Niveli i tensionit
Evropa kontinentale	0,90 pu-1,05 pu

Aneksi II

Parametrat përcaktues të cilësisë së frekuencës të përmendura në nenin 199:

Tabela 1. Parametrat e përcaktimit të cilësisë së frekuencës së zonës sinkrone

	Evropa kontinentale
Diapazoni i frekuencës standarde	± 50 mHz
Devijimi maksimal i frekuencës së çastit	800 mHz
Devijimi maksimal i frekuencës së gjendjes së qëndrueshme	200 mHz
Koha rivendosjen e frekuencës	15 minuta
Koha e aktivizimit të gjendjes së alarmit	5 minuta

Parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës të përmendura në nenin 199:

Tabela 2. Parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës

	Evropa kontinentale
Numri maksimal i minutave jashtë diapazonit të frekuencës standarde	15 000

Aneksi III

Kërkesat teknike minimale të FCR të përmendura në nenin 223:

Karakteristikat e FCR

Saktësia minimale e matjes së frekuencës	10 mHz ose standardi industrial nëse është më i mirë
Efekti maksimal i kombinuar i pandjeshmërisë së përgjigjes së frekuencës dhe nivelit minimal të përgjigjes së mundshme të frekuencës të njërive ofruese të FCR ose grupeve ofruese të FCR.	10 mHz
Koha e aktivizimit të plotë FCR	30 s
Devijimi i plotë i frekuencës së aktivizimit FCR.	± 200 mHz

Aneksi IV

Kufizimet dhe kërkesat për shkëmbimin e FCR të përmendura në nenin 232:

Kufizimet dhe kërkesat për shkëmbimin e FCR

Shkëmbimi i FCR lejohet midis:	Kufizimet për shkëmbimin e FCR
OST-të e blloqeve LFC fqinje	- OST-të e një blloku LFC duhet të sigurojnë se të paktën 30% e detyrimeve të tyre totale të kombinuara fillestare të FCR ofrohen fizikisht brenda bllokut të tyre LFC; dhe - sasia e kapacitetit rezervë të FCR, e vendosur fizikisht në një bllok LFC si rezultat i shkëmbimit të FCR me blloqe të tjera LFC, do të kufizohet në maksimum prej: 30% detyrimeve totale të kombinuara fillestare të FCR të OST-ve të bllokut LFC në të cilin kapaciteti rezervë i FCR është i lidhur fizikisht; dhe 100 MW kapacitet rezervë të FCR.
OST-të e zonave LFC të të njëjtit bllok LFC	- OST-të e zonave LFC që përbëjnë një bllok LFC kanë të drejtë të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC kufizime të brendshme për shkëmbimin e FCR midis zonave LFC të të njëjtit bllok LFC në mënyrë që të: - pengohen konxhestionet e brendshme në rast të aktivizimit të FCR; - sigurohet një shpërndarje e barabartë e kapacitetit rezervë të FCR për rastin e ndarjes së rrjetit; dhe - shmanget cënimi i qëndrueshmërisë së FCR ose sigurisë së operimit

Aneksi V

Kërkesat dhe kufizimet për shkëmbimin e FRR brenda zonës sinkrone të përmendura në nenin 236:

Kërkesat dhe kufizimet për shkëmbimin e FRR

Shkëmbimi i FRR lejohet midis	Kufizimet për shkëmbimin e FRR
OST të blloqeve LFC të ndryshme	OST-të e një blloku LFC duhet të sigurojnë se të paktën 50% e kapacitetit rezervë total të tyre të kombinuar të FRR që rezulton nga rregullat e dimensionimit të FRR në nenin 226 (1) dhe para çdo reduktimi për shkak të ndarjes së FRR në përputhje me nenin 226 (2) mbetet brenda bllokut të tyre LFC.
OST të zonave LFC të të njëjtit bllok LFC	- OST-të e zonave LFC që përbëjnë një bllok LFC do të kenë të drejtë, nëse është e nevojshme, të përcaktojnë kufizime të brendshme, për shkëmbimin e FRR midis zonave LFC të bllokut LFC në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC që të: - pengohen konxhestionet e brendshme për shkak të aktivizimit të kapacitetit rezervë të FRR, subjekt i shkëmbimit të FRR; - sigurohet një shpërndarje e barabartë e FRR në të gjithë zonën sinkrone dhe blloqet LFC në rast të ndarjes së rrjetit; - shmanget cënimi i qëndrueshmërisë së FRP ose sigurisë së operimit.

Aneksi VI

Kërkesat dhe kufizimet për shkëmbimin e RR brenda zonës sinkrone të përmendura në nenin 238:

Kërkesat dhe kufizimet për shkëmbimin e RR

Shkëmbimi i RR lejohet midis	Kufizimet për shkëmbimin e RR
OST të blloqeve LFC të ndryshme	OST-të e zonave LFC që përbëjnë një bllok LFC duhet të sigurojnë se të paktën 50% e kapacitetit rezervë total të tyre të kombinuar të RR që rezulton nga rregullat e dimensionimit të RR sipas nenit 229 (3) para çdo reduktimi të kapacitetit rezervë të RR si rezultat i ndarjes së RR sipas nenit 229 (4) dhe nenit 229 (5), mbetet brenda bllokut të tyre LFC.
OST të zonave LFC të të njëjtit bllok LFC	- OST-të e zonave LFC që përbëjnë një bllok LFC do të kenë të drejtë, nëse kërkohet, të përcaktojnë kufizime të brendshme për shkëmbimin e RR midis zonave LFC të bllokut LFC në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC që të: - pengohen konxhestionet e brendshme për shkak të aktivizimit të kapacitetit rezervë të RR, subjekt i shkëmbimit të RR; - sigurohet një shpërndarje të barabartë e RR në të gjithë zonën sinkrone në rast të ndarjes së rrjetit; dhe - shmanget cënimi i qëndrueshmërisë së FRP ose sigurisë së operimit

KODI I EMERGJENCËS DHE RESTAURIMIT

Pjesa I – Dispozita të përgjithshme

Neni 251. Objekti

1. Për ruajtjen e sigurisë operacionale dhe parandalimin e përhapjes së një incidenti në shkallë të gjerë dhe rënien e plotë të sistemit, si dhe për të lejuar rikthimin e shpejtë dhe efikas në gjendjen normale të sistemit nga gjendja e alarmit ose black-out-it, nenet në vijim përcaktojnë kërkesat mbi:
 - a. menaxhimin nga OST të gjendjes së emergjencës, black-out-it dhe rivendosjes;
 - b. koordinimin e sistemit të operimit në zonën sinkrone në gjendjet e emergjencës, black-out-it dhe rivendosjes;
 - c. simulimet dhe testimet e nevojshme për të garantuar rivendosjen e besueshme dhe të shpejtë të sistemit në gjendjen normale;
 - d. mjetet dhe pajisjet e nevojshme për të garantuar rivendosjen në gjendjen normale nga gjendja e emergjencës ose black-out-it.

Neni 252. Fushëveprim

1. Dispozitat në vijim zbatohen mbi: OST, OSSH, SGU-të, ofruesit e shërbimeve të mbrojtjes, ofruesit e shërbimeve të rivendosjes, palët përgjegjëse të balancimit, ofruesit e shërbimeve të balancimit, operatorin e emëruar të tregut (NEMO) dhe subjektet e tjera të caktuara për të kryer funksionet e tregut në përputhje me Rregulloren e Komisionit (BE) 2015/1222¹² dhe Rregulloren e Komisionit (BE) 2016/1719¹³.

Neni 253. Koordinimi rajonal

1. Gjatë hartimit/rishikimit të planit të mbrojtjes dhe rivendosjes, OST sigurohet që masat e planit të tij të mbrojtjes dhe rivendosjes janë në konsistencë me masat dhe planet e OST-ve fqinje së paku për:
 - a. asistencën dhe koordinimin në gjendjen e emergjencës me OST-të fqinje, në përputhje me nenin 257;
 - b. procedurën e menaxhimit të frekuencës, duke përjashtuar vendosjen e frekuencës target, në rastin e një strategjie të ri-energizimit nga poshtë-lart para çdo ri-sinkronizimi në sistemin e transmetimit të interkonektuar në pajtim me nenin 261 dhe nenin 271;
 - c. suportin për procedurën e fuqisë aktive, sipas nenit 264;
 - d. strategjinë e ri-energizimit nga lart-poshtë, sipas nenit 270.

¹² Commission Regulation (EU) 2015/1222 of 24 July 2015 establishing a guideline on capacity allocation and congestion management

(OJ L 197, 25.7.2015, p. 24).

¹³ Commission Regulation (EU) 2016/1719 of 26 September 2016 establishing a guideline on forward capacity allocation (OJ L 259, 27.9.2016, p. 42)

2. Vlerësimi i qëndrueshmërisë së planit të mbrojtjes dhe të rivendosjes së sistemit në përputhje me paragrafin 1 do të përfshijë detyrat e mëposhtme:
 - a. shkëmbimin e informacionit dhe të dhënave që lidhen me masat e përmendura në paragrafin 1 ndërmjet OST-ve në fjalë;
 - b. identifikimin e papajtueshmërisë së masave të përmendura në paragrafin 1, në planet e OST-ve të përfshira;
 - c. identifikimin e cenimeve të mundshme të sigurisë operationale në rajonin e llogaritjes së kapacitetit. Këto cenime përfshijnë, ndër të tjera, avaritë e regjimit të përbashkët rajonal me ndikim të rëndësishëm në sistemet e transmetimit të OST-ve të përfshira;
 - d. konsultimet me RSC-të për të analizuar konsistencën e masave të përmendura në paragrafin 1 brenda gjithë zonës përkatëse sinkrone;

Pjesa II – Plani i mbrojtjes

Titulli 1 – Hartimi, implementimi dhe aktivizimi

Neni 254. Hartimi i planit të mbrojtjes së sistemit, masat teknike, organizative dhe parimet e zbatimit të masave

1. OST në konsultim me OSSH dhe SGU-të, harton planin e mbrojtjes së sistemit.
2. Gjatë hartimit të planit të mbrojtjes, OST merr parasysh elementet e mëposhtëm:
 - a. kufijtë e sigurisë operationale të përcaktuar në përputhje me nenin 106 të kodit;
 - b. sjelljen dhe aftësitë e ngarkesës dhe gjenerimit;
 - c. nevojat specifike të përdoruesve të rëndësishëm të rrjetit me prioritet të lartë;
 - d. karakteristikat e sistemit të transmetimit dhe të shpërndarjes.
3. Plani i mbrojtjes duhet të përmbajë, të paktën, dispozitat e mëposhtme:
 - a. kushtet në të cilat aktivizohet plani i mbrojtjes së sistemit, në përputhje me nenin 256;
 - b. udhëzimet e planit të mbrojtjes që jepen nga OST;
 - c. masat që duhet të merren, subjekt i konsultimit ose koordinimit në kohë reale me palët e identifikuara.
4. Plani i mbrojtjes së sistemit përfshin edhe elementet e mëposhtëm:
 - a. listën e masave që duhet të zbatohet nga OST në instalimet e tij;
 - b. listën e masave që do të zbatohet nga OSSH, përgjegjëse për zbatimin e këtyre masave në instalimet e tij;
 - c. listën e SGU-ve për zbatimin në instalimet e tyre të masave si rrjedhojë e kërkesave të detyrueshme të përcaktuara në kodet e lidhjes të miratuara nga ERE ose legjislacioni kombëtar;

- d. listën e përdoruesve të rëndësishëm të rrjetit me prioritet të lartë, me afatet dhe kushtet për shkyçjen e tyre; si dhe
 - e. kohën e zbatimit për secilën masë të listuar në planin e mbrojtjes së sistemit.
5. Planin e mbrojtjes së sistemit duhet të përfshijë të paktën masat e mëposhtme teknike dhe organizative:
- a. skemat e mbrojtjes së sistemit duke përfshirë:
 - i. skemën automatike të kontrollit në nën-frekuencë, në përputhje me nenin 258;
 - ii. skemën automatike të kontrollit në mbi-frekuencë, në përputhje me nenin 259;
 - b. skemën automatike të kontrollit kundrejt kolapsit të tensionit, në përputhje me nenin 260.
 - c. procedurat e planit të mbrojtjes së sistemit, duke përfshirë:
 - i. procedurën e menaxhimit të devijimit të frekuencës në përputhje me nenin 261;
 - ii. procedurën e menaxhimit të devijimit të tensionit në përputhje me nenin 262;
 - iii. procedurën e menaxhimit të flukseve të fuqisë në përputhje me nenin 263;
 - iv. procedurën për suportin e fuqisë aktive në përputhje me nenin 264;
 - v. procedurën e shkyçjes manuale të kërkesës në përputhje me nenin 265.
6. Hartimi i masave që duhet të zbatohen në planin e mbrojtjes bëhet sipas parimeve të mëposhtme:
- a. impakti i tyre në përdoruesit e sistemit duhet të jetë minimal;
 - b. ato duhet të jenë ekonomikisht efikase;
 - c. aktivizohen vetëm masat e nevojshme;
 - d. zbatimi i masave nuk çon OST ose OST-të fqinje në gjendje emergjence ose gjendje black-out.

Neni 255. Implementimi i planit të mbrojtjes

- 1. OST njofton OSSH për afatet për implementim, të cilat do të zbatohen mbi:
 - a. instalimet e OSSH;
 - b. instalimet e SGU-ve të lidhur me sistemin e shpërndarjes; ose
 - c. instalimet e ofruesve të shërbimit të mbrojtjes të lidhur në OSSH (nëse ka).

2. OST njofton SGU-të të lidhur drejtpërdrejtë në transmetim ose ofruesit e shërbimit të mbrojtjes të lidhur drejtpërdrejtë në transmetim për masat dhe afatet që duhet të zbatohen në instalimet e tyre.
3. OSSH, SGU ose ofruesi i shërbimit të mbrojtjes duhet:
 - a. të zbatojë masat e njoftuara për zbatim jo më vonë së 12 muaj nga data e njoftimit;
 - b. të mirëmbajë masat e zbatuara mbi instalimet e tij;
 - c. t'i konfirmojë operatorit të rrjetit implementimin e masave.
4. OST do të mirëmbajë masat e zbatuara.

Neni 256. Aktivizimi i planit të mbrojtjes së sistemit

1. OST do të aktivizojë procedurat e planit të mbrojtjes së sistemit në përputhje me pikën (b) të nenit 254 (5) në koordinim me OSSH dhe SGU-të të identifikuar sipas nenit 254 (4) dhe siguruesve të shërbimit të mbrojtjes.
2. Përveç skemave të aktivizuara automatikisht të planit të mbrojtjes së sistemit, në përputhje me pikën (a) të nenit 254 (5), OST do të aktivizojë procedurën e planit të mbrojtjes së sistemit nëse:
 - a. sistemi është në gjendje emergjence në përputhje me kriteret e përcaktuara në nenin 99 të kodit dhe nuk ka veprime korrigjuese në dispozicion për të rikthyer sistemin në gjendjen normale; ose
 - b. bazuar në analizën e sigurisë operationale, siguria e sistemit të transmetimit kërkon aktivizimin e një mase të planit të mbrojtjes në përputhje me nenin 254 (5), përveç veprimeve korrigjuese në dispozicion.
3. OSSH dhe SGU i identifikuar sipas nenit 254 (4), si dhe çdo ofrues i shërbimeve të mbrojtjes duhet të zbatojë pa vonesa të panevojshme udhëzimet e planit të mbrojtjes të sistemit të lëshuara nga OST në përputhje me pikën (c) të nenit 254 (3), në përputhje me procedurat e planit të mbrojtjes të sistemit të parashikuara në pikën (b) të nenit 254 (5)
4. OST do të aktivizojë procedurat e planit të mbrojtjes së sistemit të përmendur në pikën (b) të nenit 254 (5) që kanë një ndikim të rëndësishëm ndërkufitar në koordinim me OST-të e prekura.

Neni 257. Ndihma dhe koordinimi në gjendjen e emergjencës me OST-të fqinje

1. OST do të ofrojë nëpërmjet interkonektorëve çdo ndihmë të mundshme për OST-në fqinje që është në gjendje emergjence, nëse kjo ndihmë nuk shkakton hyrjen në gjendje emergjence ose black-out-i të vetë OST-së.
2. OST procedon me shkyçjen manuale të çdo elementi të sistemit të transmetimit që ka ndikim të rëndësishëm ndërkufitar, përfshirë një interkonektor, pasi:
 - a. Koordinon me OST-të fqinje; dhe

- b. Sigurohet që veprimi nuk çon sistemin e transmetimit të mbetur të ndërlikur, në gjendje emergjence ose black-out-i.
3. Në rrethana të jashtëzakonshme ku nënkuptohet cënimi i kufijve të sigurisë operacionale, parandalimi i rrezikut dhe sigurisë së personelit ose dëmtimit të pajisjeve, OST mund të shkyçë manualisht pa koordinim çdo element të sistemit të transmetimit që ka ndikim të konsiderueshëm ndërkufitar, duke përfshirë një interkonektor. Brenda 30 ditëve nga incidenti, OST harton një raport me një shpjegim të detajuar të arsyeve, zbatimit dhe ndikimit të këtij veprimi dhe ia dorëzon atë ERE, OST-ve fqinje dhe përdoruesve të sistemit të prekur në mënyrë të konsiderueshme.

Titulli 2 - Masat e planit të mbrojtjes së sistemit

Neni 258. Skema e kontrollit automatik në nënfrekuençë

1. Skema për kontrollin automatik në nën-frekuençë të planit të mbrojtjes së sistemit duhet të përfshijë një skemë për shkyçjen automatike të kërkesës dhe tarimet e frekuencës së limituar në modalitetin sensitiv LFSM-U, në zonën kontrollit LFC të OST.
2. Në hartimin e planit të mbrojtjes së sistemit, OST duhet të sigurojë aktivizimin në modalitetin LFSM-U, para aktivizimit të skemës së shkyçjes automatike të kërkesës nga frekuenca e ulët, me kusht që gradienti i ndryshimit të frekuencës ta lejojë atë.
3. Para aktivizimit të skemës automatike të shkyçjes së kërkesës në frekuencë të ulët, OST dhe OSSH duhet të sigurojnë që njësitë e rezervimit të energjisë që veprojnë si ngarkesë të lidhur me sistemin e tij:
 - a. kalon automatikisht në modalitetin gjenerim brenda kufirit kohor dhe në pikën e caktuar të fuqisë aktive të përcaktuar nga OST në planin e mbrojtjes së sistemit; ose
 - b. kur njësia e rezervimit të energjisë nuk është në gjendje të shkyçet brenda afatit kohor të përcaktuar nga OST në planin e mbrojtjes së sistemit, automatikisht shkyçet njësia e rezervimit të energjisë që vepron si ngarkesë.
4. OST duhet të përcaktojë në planin e mbrojtjes së tij pragjet e frekuencës në të cilat do të ndodhë kycja ose shkyçja automatike e njësive të rezervimit të energjisë. Këto pragje frekuence duhet të jenë më të ulta ose të barabarta me kufirin e frekuencës së sistemit të përcaktuar për gjendjen e emergjencës në nenin 99 (3) të kodit dhe më të larta së kufiri i frekuencës për shkyçjen e kërkesës duke filluar nga niveli i detyrueshëm të përcaktuar në Aneks I.
5. OST do të hartojë skemën e shkyçjes automatike të kërkesës për frekuencë të ulët në përputhje me parametrat për shkarkimin e ngarkesës në kohë reale të përcaktuar në Aneks I. Skema duhet të përfshijë shkyçjen e kërkesës në frekuenca të ndryshme, nga "niveli fillestar i detyrueshëm" në një "nivel përfundimtar të detyrueshëm", brenda një rangi zbatimi, duke respektuar një numër minimal dhe përmasa maksimale të hapave. Rangu i zbatimit do të përcaktojë devijimin maksimal të lejuar të ngarkesës neto të shkyçur nga ngarkesa neto e synuar që do të shkyçet për një frekuencë të caktuar, i

llogaritur nëpërmjet një interpolimi linear ndërmjet niveleve fillestare dhe përfundimtare të detyrueshme.

6. OST ose OSSH duhet të instalojnë reletë e nevojshme për shkyçjen e ngarkesës në frekuencë të ulët, duke marrë parasysh të paktën sjelljen e ngarkesës dhe gjenerimin e lidhur në shpërndarje.
7. Gjatë implementimit të skemës për shkyçje automatike të ngarkesës për frekuencë të ulët në pajtim me Nenin 6 (2), OST ose OSSH duhet:
 - a. të shmangë vendosjen e vonesës së qëllimshme të kohës, përveç kohës së funksionimit të releve dhe çelësave;
 - b. të minimizojë shkyçjen e moduleve gjeneruese të energjisë, veçanërisht ata që sigurojnë inerci;
 - c. të kufizojë rrezikun që skema të çojë në devijime të flukseve të energjisë dhe devijime të tensionit jashtë kufijve të sigurisë operationale.
8. Nëse OSSH nuk mund të përmbushë kërkesat sipas pikave (b) dhe (c), ai duhet të njoftojë OST-në dhe të propozojë se cila kërkesë do të zbatohet. OST, në konsultim me OSSH do të përcaktojë kërkesat e zbatueshme në bazë të një analize të përbashkët kosto-përfitimi.
9. Skema e planit të mbrojtjes së sistemit për shkyçjen automatike të ngarkesës në nën frekuencë mund të sigurojë shkyçjen e ngarkesës së netuar bazuar në gradientin e frekuencës me kusht që:
 - a. aktivizohet vetëm nëse:
 - i. kur devijimi i frekuencës është më i lartë së devijimi maksimal i frekuencës së gjendjes së qëndrueshme dhe gradienti i frekuencës është më i lartë së ai i shkaktuar nga incidenti referent;
 - ii. derisa frekuenca të arrijë frekuencën e shkyçjes së ngarkesës duke filluar nga niveli i detyrueshëm;
 - b. është në përputhje me Aneksin I; dhe
 - c. është e nevojshme dhe e justifikuar për të ruajtur në mënyrë efikase sigurinë operationale.
10. OST mund të përfshijë në skemën e planit të mbrojtjes për shkyçjen automatike të ngarkesës në nën- frekuencë, hapa shtesë për shkyçjen e ngarkesës së netuar, nën nivelin e detyrueshëm përfundimtar të shkyçjes së ngarkesës të përcaktuar në Aneks I.
11. OST do të ketë të drejtë të implementojë skema shtesë të mbrojtjes së sistemit që shkaktohen nga një frekuencë më e vogël ose e barabartë me frekuencën e nivelit përfundimtar të detyrueshëm të shkyçjes së ngarkesës dhe që synojnë një proces më të shpejtë të rivendosjes. OST do të sigurohet që skema të tilla shtesë të mos përkeqësojnë më tej frekuencën.

Neni 259. Skema e kontrollit automatik në mbi-frekuencë

1. Skema për kontrollin automatik në mbi-frekuencë e planit të mbrojtjes së sistemit duhet të çojë në një ulje automatike të fuqisë totale aktive të injektuar në zonën e kontrollit LFC.
2. Në konsultim me OST-të e tjera të zonës sinkrone, OST do të përcaktojë parametrat e mëposhtëm të skemës së tij për kontrollin automatik në mbi-frekuencë:
 - a. pragjet e frekuencës për aktivizimin e tij;
 - b. raportin e reduktimit të injektimit të fuqisë aktive.
3. OST duhet të përcaktojë skemën e tij automatike të kontrollit të frekuencës duke marrë parasysh aftësitë e moduleve gjeneruese të energjisë në lidhje me modalitetin në LFSM-O dhe të njësive të rezervimit të energjisë, në zonën e tij të LFC-së. Nëse modaliteti në LFSM-O nuk ekziston ose nuk është i mjaftueshëm për të përmbushur kërkesat e përcaktuara në pikat (a) dhe (b) të paragrafit 2, OST mund të bëjë shkyçjen me hapa lineare të gjenerimit në zonën e tij LFC. OST do të përcaktojë madhësinë maksimale të hapave për shkyçjen e moduleve gjeneruese të energjisë dhe / ose të sistemeve HVDC në konsultim me OST-të e tjera të zonës sinkrone.

Neni 260. Skema automatike kundrejt kolapsit të tensionit

1. Skema automatike kundrejt kolapsit të tensionit të planit të mbrojtjes së sistemit mund të përfshijë një ose më shumë nga skemat e mëposhtme në varësi të rezultateve të vlerësimit të sigurisë së sistemit të OST:
 - a. Skema e shkyçjes së ngarkesës nga tensioni i ulët në përputhje me nenin 19(2) të kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës” i miratuar me Vendimin ERE Nr. 128 Datë 04.06.2018;dhe
 - b. Skema e bllokimit automatik e rregullatorit të tensionit në ngarkesë në pajtim me nenin 19 (3) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës” i miratuar me Vendimin ERE Nr. 128 Datë 04.06.2018;
 - c. Skemat e mbrojtjes së sistemit për menaxhimin e tensionit.
2. Përveç nëse në pajtim me paragrafin 1, vlerësimi demonstroi që implementimi i skemës së bllokimit automatik të rregullatorit të degëzimeve nuk është i nevojshëm për të parandaluar një kolaps të tensionit, OST do të përcaktojë kushtet nën të cilat rregullatori automatik do të bllokojë degëzimet në pajtim me nenin 13 (3) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës” i miratuar me Vendimin ERE Nr. 128 Datë 04.06.2018;dhe duke përfshirë së paku:
 - a. metodën e bllokimit (lokale apo në distancë nga dhoma e kontrollit);
 - b. pragun e nivelit të tensionit në pikën e lidhjes;
 - c. drejtimin e flukseve të fuqisë reaktive;
 - d. maksimumin e vonesës në kohë ndërmjet detektimit të pragut dhe bllokimit.

Neni 261. Procedura e menaxhimit të devijimit të frekuencës

1. Procedura për menaxhimin e devijimeve të frekuencës e planit të mbrojtjes së sistemit duhet të përmbajë një grup masash për të menaxhuar devijimin e frekuencës jashtë kufijve të frekuencës të përcaktuar për gjendjen e alarmit në nenin 99 (2) të kodit. Procedura e menaxhimit të devijimit të frekuencës duhet të jetë në përputhje me procedurat e përcaktuara për veprimet përmirësuese të cilat duhet të menaxhohen në mënyrë të koordinuar në përputhje me nenin 157 (2) të kodit dhe duhet të përmbushin të paktën kërkesat e mëposhtme:
 - a. zvogëlimi i gjenerimit duhet të jetë më i vogël se zvogëlimi i ngarkesës gjatë ngjarjeve në nën-frekuencë;
 - b. zvogëlimi i gjenerimit duhet të jetë më i madh se zvogëlimi i ngarkesës gjatë ngjarjeve në mbi-frekuencë.
2. OST duhet të përshtatë mënyrën e operimit të LFC-së së tij për të parandaluar ndërhyrjen në aktivizimin manual ose çaktivizimin e fuqisë aktive siç përcaktohet në paragrafët 3 dhe 5.
3. OST ka të drejtën të përcaktojë një set-point të fuqisë aktive që çdo SGU e identifikuar sipas pikës (c) të nenit 254 (4) duhet të mbajë, me kusht që set-point të përmbushë kufizimet teknike të SGU. OST ka të drejtë të përcaktojë një set-point të fuqisë aktive që secili ofrues i shërbimit të mbrojtjes duhet të mbajë, me kusht që kjo masë të zbatohet mbi ta sipas termave dhe kushteve kontraktuale dhe set-point i tij respekton kufizimet teknike të ofruesit të shërbimit të mbrojtjes. SGU-të dhe ofruesit e shërbimit të mbrojtjes duhet të zbatojnë pa vonesë të panevojshme udhëzimet e dhëna nga OST direkt ose indirekt nëpërmjet OSSH dhe do të qëndrojnë në atë gjendje deri në lëshimin e udhëzimeve të mëtejshme. Kur udhëzimet jepen drejtpërdrejt, OST do të informojë OSSH pa vonesë të panevojshme.
4. OST ka të drejtë të shkyçë SGU-të dhe ofruesit e shërbimit të mbrojtjes, drejtpërdrejt ose tërthorazi nëpërmjet OSSH. SGU-të dhe ofruesit e shërbimit të mbrojtjes do të mbeten të shkëputur deri në lëshimin e udhëzimeve të mëtejshme. Kur SGU-të shkyçen direkt, OST do të informojë OSSH pa vonesë të panevojshme. Brenda 30 ditëve nga incidenti, OST do të përgatisë një raport që përmban një shpjegim të hollësishëm të arsyetimit, zbatimit dhe ndikimit të këtij veprimi dhe t'ia dorëzojë atë ERE-s në përputhje me nenin 37 të Direktivës 2009/72 / EC, si dhe e bëjnë atë të disponueshme për përdoruesit e sistemit të prekur ndjeshëm.
5. Para aktivizimit të skemës automatike të shkyçjes së ngarkesës në nën-frekuencë të përcaktuar në nenin 258 dhe me kusht që gradienti i ndryshimit të frekuencës ta lejojë atë, OST direkt ose indirekt nëpërmjet OSSH, do aktivizojë përgjigjen e kërkesës nga ofruesit respektivë të shërbimit të mbrojtjes dhe:
 - a. kalojnë njësitë e rezervimit të energjisë që veprojnë si ngarkesë në regjimin në gjenerim në një set-point të fuqisë aktive të përcaktuar nga OST në planin e mbrojtjes së sistemit; ose

- b. kur njësia e rezervimit të energjisë nuk është e aftë të kyçet shpejt sa duhet për të stabilizuar frekuencën, manualisht shkëput njësinë e rezervimit të energjisë.

Neni 262. Procedura e menaxhimit të devijimit të tensionit

1. Procedura e menaxhimit të devijimit të tensionit e planit të mbrojtjes së sistemit do të përmbajë një grup masash për të menaxhuar tensionin jashtë limiteve të sigurisë operacionale të përcaktuar në nenin 106 të kodit.
2. OST ka të drejtë të përcaktojë diapazonin e fuqisë reaktive ose diapazonin e tensionit dhe të udhëzojë OSSH dhe përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit të identifikuar për këtë masë në pajtim me neni 254 (4) për ta mirëmbajtur atë, në pajtim me nenin 109 dhe 110 të kodit.
3. Me kërkesë të OST-se fqinje në gjendje emergjence, OST do të bëjë të disponueshme të gjitha aftësitë për fuqi reaktive që nuk e çojnë sistemin në gjendje emergjence ose black-out-i.

Neni 263. Procedura e menaxhimit të flukseve të fuqisë

1. Procedura e planit të mbrojtjes së sistemit për menaxhimin e flukseve të fuqisë duhet të përfshijë një grup masash për të menaxhuar flukset e fuqisë jashtë kufijve të sigurisë operacionale të përcaktuara në nenin 106 të kodit.
2. OST ka të drejtën të përcaktojë një set-point të fuqisë aktive që secili SGU i identifikuar sipas pikës (c) të nenit 254 (4) duhet të mbajë, me kusht që set-pointi i caktuar të respektojë kufizimet teknike të SGU-së. SGU-të dhe ofruesit e shërbimit të mbrojtjes duhet të zbatojnë pa vonesë të panevojshme udhëzimet e dhëna nga OST direkt ose indirekt nëpërmjet OSSH dhe do të qëndrojnë në atë gjendje deri në lëshimin e udhëzimeve të mëtejshme. Kur udhëzimet jepen drejtpërdrejt, OST do të informojë OSSH pa vonesë të panevojshme.
3. OST ka të drejtë të shkyçë SGU-të dhe ofruesit e shërbimit të mbrojtjes, drejtpërdrejt ose indirekt nëpërmjet OSSH. SGU-të dhe ofruesit e shërbimit të mbrojtjes do të mbeten të shkëputur deri në lëshimin e udhëzimeve të mëtejshme. Kur SGU-të shkyçen drejtpërdrejt, OST do të informojë OSSH pa vonesë të panevojshme. Brenda 30 ditëve nga incidenti, OST do të përgatisë një raport që përmban një shpjegim të detajuar të arsyetimit, zbatimit dhe ndikimit të këtij veprimi dhe ia dorëzon atë autoritetit përkatës rregullator në përputhje me nenin 37 të Direktivës 2009/72 / EC.

Neni 264. Procedura për suportin e fuqisë aktive

1. Në rast të mungesës së mjaftueshmërisë së zonës së kontrollit për periudhën kohore të ditës në avancë ose brenda ditës, të identifikuar sipas paragrafëve 1 dhe 2 të nenit 185 të kodit dhe para çdo pezullimi të mundshëm të aktiviteteve të tregut në pajtim me nenin 278, OST do të ketë të drejtë të kërkojë suport për energji aktive nga:
 - a. çdo ofrues shërbimi balancues, i cili, me kërkesën e OST, do të ndryshojë statusin e tij të disponueshmërisë për të vënë në dispozicion të gjithë fuqinë aktive të tij, me

- kusht që ajo të mos jetë e aktivizuar akoma në tregun balancues dhe në përputhje me kufizimet e tij teknike;
- b. çdo SGU i lidhur në zonën e LFC-së, i cili tashmë nuk ofron shërbim balancues për OST-në dhe i cili, me kërkesën e OST, do të bëjë të disponueshme të gjithë fuqinë e tij aktive, në përputhje me kufizimet e tij teknike; dhe
 - c. OST të tjerë që janë në gjendje normale ose alarmi.
2. OST mund të aktivizojë suportin për energji aktive nga një ofrues i shërbimit balancues ose një SGU, sipas pikës (a) dhe (b) të paragrafit 1, vetëm nëse ai ka aktivizuar të gjitha ofertat e energjisë balancuese në dispozicion, duke marrë parasysh kapacitetin ndër-zonal në dispozicion në momentin e mungesës së mjaftueshmerisë së zonës së kontrollit.
3. Çdo OST i cili ka qenë subjekt i një kërkesë për suport për fuqi aktive sipas paragrafit 1 (c) duhet të:
- a. vendosë në dispozicion ofertat e tij të pashpërndara;
 - b. të ketë të drejtën të aktivizojnë energjinë balancuese në dispozicion, në mënyrë që të sigurojë fuqinë korresponduese të OST-së që e kërkon; dhe
 - c. të ketë të drejtën të kërkojë asistencë për fuqi aktive nga ofruesit e shërbimit të balancimit dhe nga çdo SGU i lidhur në zonën e tij të LFC-së i cili nuk ofron shërbim balancues për OST, me qëllim që të sigurojë asistencën përkatëse për fuqinë aktive tek OST që e kërkon.
4. Kur aktivizon fuqinë aktive të kërkuar sipas paragrafit 1 (c), OST kërkuese dhe marrëse do të kenë të drejtë të përdorin:
- d. kapacitetin ndër-zonal në dispozicion në rast se aktivizimi bëhet përpara kohës së mbylljes së portës ndër-zonale brenda ditës dhe nëse sigurimi i kapaciteteve ndër-zonale në fjalë nuk është pezulluar sipas nenit 278;
 - e. kapacitetin shtesë që mund të jetë i disponueshëm për shkak të statusit në kohë reale të sistemit, në cilin rast OST-të kërkuese dhe OST-të që e kërkojnë duhet të koordinojnë me OST-të e tjera të prekura në mënyrë të ndjeshme në përputhje me nenin 253 (5).
5. Pasi OST-të kërkuese dhe atyre që iu kërkohet kanë rënë dakord mbi kushtet për dhënie të suportit për energji aktive, shuma e rënë dakord e fuqisë aktive dhe kohëzgjatja e ofrimit duhet të jenë të qëndrueshme, përveç nëse sistemi i transmetimit i OST që siguron suportin hyn në gjendje emergjence ose black-out.

Neni 265. Procedura e shkyçjes manuale të kërkesës

1. Përveç masave të përcaktuara në nenet 261 deri 264, OST mund të përcaktojë një sasi të kërkesës neto për tu shkëputur manualisht, direkt nga OST ose në mënyrë të tërthortë nëpërmjet OSSH, kur nevojitet për të parandaluar përhapjen ose përkeqësimin e

gjendjes së emergjencës. Kur ngarkesa duhet të shkyçet drejtpërdrejt, OST do të informojë pa vonesë OSSH-në.

2. OST do të aktivizojë shkyçjen manuale të kërkesës neto të përmendur në paragrafin 1 për:
 - a. të zgjidhur mbingarkesat ose situatat në nën-tension; ose
 - b. të zgjidhur situatat në të cilat është kërkuar suport për fuqinë aktive sipas nenit 264, por që nuk është e mjaftueshme për ruajtjen e mjaftueshmerisë për periudhat kohore një ditë para dhe brenda ditës në zonën e saj të kontrollit, në përputhje me nenin 185 të kodit, duke çuar në rrezik të përkeqësimit të frekuencës në zonën sinkrone.
3. OST do të njoftojë OSSH-në për sasinë e kërkesës neto të caktuar për t'u shkëputur në sistemin e shpërndarjes sipas paragrafit 1. OSSH do të shkyçë shumën e njoftuar të kërkesës neto, pa vonesë të panevojshme.
4. Brenda 30 ditëve nga incidenti, OST do të përgatisë një raport që përmban një shpjegim të detajuar të arsytimit, zbatimit dhe ndikimit të këtij veprimi dhe t'ia dorëzojë atë autoritetit përkatës rregullator në përputhje me nenin 37 të Direktivës 2009/72 / EC.

Pjesa III – Plani i rivendosjes

Titulli 1 – Hartimi, implementimi dhe aktivizimi

Neni 266. Hartimi i planit të rivendosjes

1. OST harton/rishikon planin e rivendosjes në konsultim me OSSH, SGU-të, dhe koordinon me OST-të fqinje.
2. Në planin e rivendosjes, OST merr parasysh:
 - a. sjelljen dhe aftësinë e ngarkesës dhe gjenerimit;
 - b. nevojat specifike të SGU-ve me prioritet të lartë të listuar në përputhje me paragrafin 4; dhe
 - c. karakteristikat e rrjetit të transmetimit dhe atij të OSSH.
3. Plani i rivendosjes duhet të përmbajë të paktën dispozitat e mëposhtme:
 - a. kushtet nën të cilat aktivizohet plani i rivendosjes, siç parashikohet në nenin 268;
 - b. udhëzimet e planit të rivendosjes që do të lëshohen nga OST; dhe
 - c. masat që i nënshtrohen konsultimit ose koordinimit në kohë reale me palët e identifikuar.
4. Në veçanti, plani i rivendosjes duhet të përfshijë elementët e mëposhtme:
 - a. një listë të masave që do të zbatohen nga OST në instalimet e tij;
 - b. një listë të masave që do të zbatohen nga OSSH në instalimet e tij;

- c. një listë e SGU-ve përgjegjëse për zbatimin në instalimet e tyre të masave që rezultojnë nga kërkesat e detyrueshme të përcaktuara në Rregulloren e miratuar nga ERE me anë të vendimeve 128 “Mbi miratimin e Kodit të Rrjetit për Ngarkesën” dhe 129” Mbi miratimin e Kodit të Rrjetit mbi kërkesat për lidhjen me rrjetin e gjeneruesve” të datës 04/06/2018 ose nga legjislacioni kombëtar dhe listën e masave që do të zbatohen nga këta SGU;
 - d. listën e përdoruesve të rrjetit me prioritet të lartë si dhe termat dhe kushtet për shkyçjen dhe ri-energizimin e tyre;
 - e. një listë të nënstacioneve të cilat janë thelbësore për procedurat e planit të rivendosjes;
 - f. numri i burimeve të energjisë në zonën e kontrollit të OST-së të nevojshme për të ri-energizuar sistemin e tij me strategjinë poshtë-lart me aftësinë për black-start, aftësi të ri-sinkronizimit të shpejtë (nëpërmjet operimit hous-load) dhe aftësisë së operimit në ishull; dhe
 - g. afatet e zbatimit për secilën masë të listuar.
5. Plani i rivendosjes përfshin masat e mëposhtme teknike dhe organizative:
- a. procedurën e ri-energizimit;
 - b. procedurën e menaxhimit të frekuencës;
 - c. procedurën e ri-sinkronizimit;
6. Masat e planit të rivendosjes duhet të jenë në përputhje me parimet e mëposhtme:
- a. ndikimi në përdoruesit e sistemit të jetë minimal;
 - b. masat të jenë efikente ekonomikisht;
 - c. të aktivizohen vetëm masat e nevojshme; dhe
 - d. nuk duhet të çojnë sistemin e transmetimit të interkonektuar në gjendje emergjence ose black-out.

Neni 267. Implementimi i planit të rivendosjes

1. OST do të njoftojë OSSh-në mbi masat të cilat do të zbatohen, duke përfshirë afatet për zbatimin, për:
 - a. instalimet e OSSH sipas nenit 266 (4);
 - b. instalimet e SGU-ve të identifikuar në përputhje me nenin 266 (4) dhe të lidhura me sistemin e shpërndarjes; dhe
 - c. instalimet e ofruesve të shërbimit të rivendosjes të lidhur me sistemin e shpërndarjes.
2. OST do të njoftojë SGU-të e identifikuar në përputhje me nenin 266 (4) dhe ofruesit e shërbimit të rivendosjes të lidhur drejtpërdrejt me sistemin e transmetimit mbi masat

që do të zbatohen në instalimet e tyre, duke përfshirë afatet për zbatim sipas pikës (g) të nenit 266 (4).

3. OSSH dhe çdo SGU ose ofruesi i shërbimit të rivendosjes i njoftuar nga OST duhet:
 - a. të zbatojë masat e njoftuara jo më vonë se 3 muaj nga data e njoftimit;
 - b. të konfirmojë zbatimin e masave tek OST;
 - c. të mirëmbajë masat e zbatuara në instalimet e saj.

Neni 268. Aktivizimi i planit të rivendosjes

1. OST do të aktivizojë procedurat e planit të tij të rivendosjes në koordinim me OSSH-në dhe SGU-të e identifikuar në përputhje me nenin 266 (4) si dhe me ofruesit e shërbimit të rivendosjes si më poshtë:
 - a. kur sistemi është në gjendje emergjence në përputhje me kriteret e nenit 99 (3) të kodit, menjëherë pas stabilizimit të sistemit pas aktivizimit të masave të planit të mbrojtjes; ose
 - b. kur sistemi është në gjendje black-out-i në përputhje me kriteret e nenit 99 (4) të kodit.
2. Gjatë rivendosjes të sistemit, OST do të identifikojë dhe monitorojë:
 - a. shkallën dhe kufijtë e rajonit të sinkronizuar të cilit i përket zona e kontrollit;
 - b. OST-të me të cilat ai ndan një rajon të sinkronizuar; dhe
 - c. rezervat e disponueshme të energjisë aktive në zonën e saj të kontrollit.
3. OSSH dhe SGU-te e identifikuar sipas nenit 266 (4), si dhe çdo ofrues i shërbimit të rivendosjes duhet të zbatojë pa vonesë të panevojshme udhëzimet e planit të rivendosjes të lëshuara nga OST, në përputhje me pikën (b) të nenit 266 (3) në përputhje me procedurat e planit të rivendosjes.

Titulli 2 – Ri-energizimi

Neni 269. Procedura e ri-energizimit

4. Procedura e ri-energizimit të planit të rivendosjes duhet të përmbajë një sërë masash që i lejojnë OST-së të zbatojë:
 - a. një strategji ri-energizimit nga lart-poshtë; dhe
 - b. një strategji ri-energizimit nga poshtë-lart.
5. Lidhur me strategjinë e ri-energizimit nga poshtë-lart, procedura e ri-energizimit duhet të përmbajë të paktën masat për:
 - a. menaxhimin e devijimeve të tensionit dhe frekuencës për shkak të ri-energizimit;
 - b. monitorimin dhe menaxhimin e operimit në ishull; dhe
 - c. ri-sinkronizimin e zonave të operimit në ishull.

Neni 270. Aktivizimi i procedurës së ri-energizimit

1. Kur aktivizon procedurën e ri-energizimit, OST do të përcaktojë strategjinë që do të zbatohet duke marrë parasysh:
 - a. disponueshmërinë e burimeve të energjisë në zonën e saj të kontrollit që janë në gjendje të ri-energizojnë;
 - b. kohëzgjatjen e pritshme dhe riskun e mundshëm të strategjive të ri-energizimit;
 - c. kushtet e sistemeve energjetike;
 - d. kushtet e sistemeve të lidhura direkt, duke përfshirë së paku statusin e interkonektorëve;
 - e. SGU-të me prioritet të lartë të renditur sipas nenit 266 (4); dhe
 - f. mundësinë për të kombinuar strategjitë e energjizimit nga lart-poshtë dhe nga poshtë-lart.
2. Kur zbatohet një strategji e ri-energizimit nga lart-poshtë, OST do të menaxhojë lidhjen e ngarkesës dhe gjenerimit me qëllim që të rregullojë frekuencën drejt frekuencës nominale me një tolerancë maksimale të devijimit maksimal të frekuencës në gjendje të qëndrueshme. OST do të zbatohet kushtet për lidhjen e ngarkesës dhe gjenerimit të përcaktuar nga lideri i frekuencës, kur emërohet në përputhje me nenin 272.
3. Kur zbatohet një strategji e ri-energizimit nga poshtë-lart, OST do të menaxhojë lidhjen e ngarkesës dhe gjenerimit me synimin e rregullimit të frekuencës drejt frekuencës së synuar të përcaktuar në përputhje me pikën (c) të nenit 271 (3).
4. Gjatë ri-energizimit, OST pas konsultimit me OSSH-në, duhet të përcaktojë dhe njoftojë sasinë e kërkesës neto për t'u rilidhur në rrjetin e shpërndarjes. OSSH do të rilidhë sasinë e njoftuar të kërkesës neto, duke respektuar ngarkimin e bllokut dhe duke marrë parasysh lidhjen automatike të ngarkesës dhe gjenerimit në rrjetin e saj.
5. OST do të informojë OST-të fqinje për aftësinë e tij për të suportuar një strategji të ri-energizimit nga lart-poshtë.
6. Për aktivizimin e një strategjie ri-energizimi nga lart-poshtë, OST do të kërkojë nga OST-të fqinje të mbështesin ri-energizimin. Kjo mbështetje mund të konsistojë në suportin për fuqi aktive, në përputhje me paragrafët 3 deri në 5 të nenit 264.

Titulli 3 – Menaxhimi i frekuencës

Neni 271. Procedura e menaxhimit të frekuencës

1. Procedura e menaxhimit të frekuencës e planit të rivendosjes duhet të përmbajë një grup masash që synojnë rivendosjen e frekuencës së sistemit në frekuencën nominale.
2. OST do të aktivizojë procedurën e tij të menaxhimit të frekuencës:

- a. në përgatitjen e procedurës së ri-sinkronizimit, kur një zonë sinkrone është e ndarë në disa rajone të sinkronizuara;
 - b. në rast të devijimit të frekuencës në zonën sinkrone; ose
 - c. në rast të ri-energizimit
3. Procedura e menaxhimit të frekuencës duhet të përfshijë së paku:
- a. një listë veprimesh në lidhje me parametrat e rregullatorit ngarkesë-frekuencë përpara caktimit të liderave të frekuencës;
 - b. emërimin e liderave të frekuencës;
 - c. përcaktimin e frekuencës së synuar në rastet e strategjisë së ri-energizimit nga poshtë-lart;
 - d. menaxhimin e frekuencës pas devijimit të frekuencës; dhe
 - e. menaxhimi i frekuencës pas ndarjes së zonës sinkrone.
 - f. përcaktimin e sasisë së ngarkesës dhe gjenerimit që do të ri-kyçet, duke marrë parasysh rezervat e fuqisë aktive brenda rajonit të sinkronizuar në mënyrë që të shmangen devijime të mëdha të frekuencës.

Neni 272. Caktimi i liderit të frekuencës

1. Gjatë rivendosjes së sistemit, kur zona sinkrone është e ndarë në disa rajone të sinkronizuara, OST-të e çdo rajoni të sinkronizuar duhet të caktojnë një lider të frekuencës në përputhje me paragrafin 3.
2. Gjatë rivendosjes së sistemit, kur zona sinkrone nuk ndahet, por frekuenca e sistemit tejkalon kufijtë e frekuencës për gjendjen e alarmit, siç përcaktohet në nenin 99 (2) të kodit, të gjitha OST-të e zonës sinkrone do të caktojnë një lider të frekuencës, në përputhje me paragrafin 3.
3. OST me K-faktorin më të lartë të vlerësuar në kohë reale do të caktohet si lider i frekuencës, përveç nëse OST-të e rajonit të sinkronizuar bien dakord të caktojnë një OST tjetër si lider frekuence. Në këtë rast, OST-të e rajonit të sinkronizuar, do të marrin në konsideratë kriteret e mëposhtme:
 - a. sasinë e rezervave aktive në dispozicion dhe veçanërisht rezervat e rivendosjes të frekuencës;
 - b. kapacitetet e disponueshme në dispozicion në interkonektorë;
 - c. disponueshmërinë e matjeve të frekuencës së OST-ve të rajonit të sinkronizuar;
 - d. disponueshmërinë e matjeve në elementet kritikë brenda rajonit të sinkronizuar;
4. Atje ku madhësia e zonës sinkrone në fjalë dhe gjendja në kohë reale e lejojnë, pavarësisht paragrafit 3, OST-të e zonës sinkrone mund të përcaktojnë një udhëheqës të paracaktuar të frekuencës.

5. OST i caktuar si lider i frekuencës në përputhje me paragrafët 1 dhe 2 do të informojë pa vonesë OST-të e tjera të zonës sinkrone për emërimin e tij.
6. Lideri i caktuar i frekuencës vepron si i tillë deri në:
 - a. caktimin e një udhëheqësi tjetër të frekuencës për rajonin e tij të sinkronizuar;
 - b. një lider i ri i frekuencës është caktuar si rezultat i ri-sinkronizimit të rajonit të tij sinkronizuar me një rajon tjetër të sinkronizuar; ose
 - c. zona sinkrone është ri-sinkronizuar plotësisht, frekuenca e sistemit është brenda diapazonit të frekuencave standarde dhe LFC e operuar nga secili OST i zonës sinkrone është ri-kthyer në mënyrën normale të operimit të tij, në përputhje me nenin 99 (1) të kodit.

Neni 273. Menaxhimi i frekuencës pas devijimit të frekuencës

1. Gjatë rivendosjes së sistemit, kur një lider i frekuencës është caktuar në përputhje me nenin 272 (3), OST-të e zonës sinkrone, përveç liderit të frekuencës, si masë të parë do të pezullojnë aktivizimin manual të rezervave të rivendosjes të frekuencës dhe rezervave zëvendësuese.
2. Pas konsultimit me OST-të e tjera të zonës sinkrone, lideri i frekuencës duhet të përcaktojë mënyrën e funksionimit që do të zbatohet në LFC të operuar nga secili OST i zonës sinkrone.
3. Lideri i frekuencës do të menaxhojë aktivizimin manual të rezervave të rivendosjes të frekuencës dhe rezervave zëvendësuese brenda zonës sinkrone duke synuar rregullimin e frekuencës së zonës sinkrone drejt frekuencës nominale dhe duke marrë parasysh kufijtë e sigurisë operationale të përcaktuar në përputhje me nenin 261 të kodit. OST-të e zonës sinkrone, sipas kërkesës do të mbështesë liderin e frekuencës.

Neni 274. Menaxhimi i frekuencës pas ndarjes së zonës sinkrone

1. Gjatë rivendosjes së sistemit, kur është caktuar një lider i frekuencës sipas nenit 272 (3), OST-të e çdo rajoni të sinkronizuar, me përjashtim të liderit të frekuencës, si masë e parë do të pezullojnë aktivizimin manual të rezervave të rivendosjes të frekuencës dhe rezervave zëvendësuese.
2. Lideri i frekuencës duhet të përcaktojë, mënyrën e operimit që do të zbatohet në LFC-të të operuar nga secili OST i rajonit të sinkronizuar, pas konsultimit me OST-të e tjera të rajonit të sinkronizuar.
3. Lideri i frekuencës duhet të menaxhojë aktivizimin manual të rezervave të rivendosjes të frekuencës dhe rezervave zëvendësuese brenda rajonit të sinkronizuar, duke synuar rregullimin e frekuencës të rajonit të sinkronizuar drejt frekuencës së synuar të përcaktuar nga lideri i ri-sinkronizimit, nëse ka, sipas pikës (a) të nenit 277 (1) dhe duke marrë parasysh kufijtë e sigurisë operationale të përcaktuar në përputhje me nenin 106 të kodit. Nëse nuk caktohet një lider ri-sinkronizimi për rajonin e sinkronizuar, lideri i frekuencës do të synojë rregullimin e frekuencës drejt frekuencës nominale.

Sipas kërkesës, secili OST i rajonit të sinkronizuar do të mbështesë udhëheqësin e frekuencës.

Titulli 4 – Ri -sinkronizimi

Neni 275. Procedura e ri-sinkronizimit

1. Procedura e ri-sinkronizimit e planit të rivendosjes duhet të përfshijë të paktën:
 - a. caktimin e liderit të ri-sinkronizimit;
 - b. masat që lejojnë OST-në të zbatojnë strategjinë e ri-sinkronizimit;
 - c. kufijtë maksimale për këndin e fazës, diferencat e frekuencës dhe tensionit për linjat lidhëse.

Neni 276. Caktimi i liderit të ri-sinkronizimit

1. Gjate rivendosjes së sistemit, kur dy rajone të sinkronizuara mund të sinkronizohen pa rrezikuar sigurinë operationale të sistemeve të transmetimit, liderat e frekuencës të këtyre rajoneve sinkrone do të caktojnë një lider sinkronizimi në konsultim me së paku OST(të) të identifikuar si lider potencial ri-sinkronizimi dhe në përputhje me paragrafin 2. Çdo lider i frekuencës do të informojë pa vonesë OST-të nga rajoni i tij i sinkronizuar për liderin e caktuar të ri-sinkronizimit.
2. Për çdo palë të rajoneve sinkrone që do të sinkronizohen, lideri i ri-sinkronizimit do të jetë OST-ja që:
 - a. Ka në operim së paku një nënstacion të pajisur me pajisje kyçëse paralele në kufirin ndërmjet dy rajoneve sinkrone që do të risinkronizohen;
 - b. Ka qasje në matjet e frekuencës për të dy rajonet sinkrone;
 - c. Ka qasje në matjet e tensionit në nënstacionet ndërmjet të cilëve gjenden pikat potenciale të ri-sinkronizimit; dhe
 - d. Është në gjendje të kontrollojë tensionin e pikave potenciale të ri-sinkronizimit.
3. Kur më shumë së një OST përmbush kriteret sipas paragrafit 2, OST me numrin më të madh të pikave potenciale të ri-sinkronizimit ndërmjet dy rajoneve të sinkronizuara do të caktohet si lider i ri-sinkronizimit, përveç nëse liderat e frekuencës së dy rajoneve të sinkronizuara bien dakord të caktojnë një tjetër OST si lider ri-sinkronizimi.
4. Lideri i ri-sinkronizimit do të veprojë si i tillë deri në:
 - a. caktimin e një lideri tjetër të ri-sinkronizimit për dy rajonet e sinkronizuara; ose
 - b. janë risinkronizuar të dy rajonet e ri-sinkronizimit dhe janë kryer të gjithë hapat në nenin 277.

Neni 277. Strategjia e ri-sinkronizimit

1. Para ri-sinkronizimit, lideri i ri-sinkronizimit duhet të:
 - a. përcaktojë në përputhje me kufijtë maksimalë të përmendur në nenin 275:

- i. vlerën e synuar e frekuencës për ri-sinkronizim;
 - ii. diferencën maksimale të frekuencës ndërmjet dy rajoneve të sinkronizuara;
 - iii. shkëmbimin maksimal të fuqisë aktive dhe reaktive;
 - iv. mënyrën e operimit që do zbatohet në LFC.
 - b. të zgjedhë pikën e ri-sinkronizimit, duke marrë parasysh kufijtë e sigurisë operative në rajonet e sinkronizuara;
 - c. të përcaktojë dhe të përgatisë të gjitha veprimet e nevojshme për ri-sinkronizimin e dy rajoneve të sinkronizuara në pikën e ri-sinkronizimit;
 - d. të përcaktojë dhe të përgatisë grupin e veprimeve pasuese për të krijuar lidhje shtesë midis rajoneve të sinkronizuara;
 - e. të vlerësojë gatishmërinë e rajoneve të sinkronizuara për ri-sinkronizim, duke marrë parasysh kushtet e përcaktuara në pikën (a).
2. Gjatë kryerjes së detyrave të renditura në paragrafin 1, lideri i ri-sinkronizimit duhet të konsultohet me liderat e frekuencës së rajoneve të sinkronizuar të përfshirë dhe, për detyrat e renditura në pikat (b) deri (e), gjithashtu duhet të konsultohet me OST-të që operojnë nënstationet e përdorura për ri-sinkronizim.
 3. Çdo lider i frekuencës duhet të informojë OST-të brenda rajonit të tij të sinkronizuar të ri-sinkronizimit të planifikuar pa vonesë të panevojshme.
 4. Kur janë përmbushur të gjitha kushtet e përcaktuara në paragrafin 1(a), lideri i ri-sinkronizimit do të ekzekutojë ri-sinkronizimin duke aktivizuar veprimet e përcaktuara në përputhje me paragrafët 1(c) dhe (d).

Pjesa IV – Ndërveprimet e tregut

Neni 278. Procedura për pezullimin e aktiviteteve të tregut

1. OST mund të pezullojë përkohësisht një ose më shumë aktivitete të tregut të përcaktuara në paragrafin 2 nëse:
 - a. sistemi i transmetimit të OST është në gjendje black-out; ose
 - b. OST ka shteruar të gjitha mundësitë e ofruara nga tregu dhe vazhdimësia e aktiviteteve të tregut gjatë gjendjes së emergjencës do të përkeqësonte një ose më shumë nga kushtet e përmendura në nenin 99 (3) të kodit; ose
 - c. vazhdimësia e aktivitetit të tregut zvogëlon në mënyrë të konsiderueshme efektivitetin e procesit të rivendosjes në gjendjen normale ose në gjendjen e alarmit; ose
 - d. nuk janë të disponueshme mjetet dhe pajisjet e komunikimit të nevojshme për OST-të për të lehtësuar aktivitetin e tregut.
2. Aktivitetet e tregut që mund të pezullohen janë:

- a. sigurimi i kapacitetit ndër-zonal për alokimin e kapacitetit në kufi të zonave ofertuese korresponduese për secilën njësi kohe të tregut, nëse është e pritshme që sistemi i transmetimit nuk rikthehet në gjendjen normale ose gjendjen e alarmit;
 - b. paraqitja e ofertave të kapacitetit balancues dhe energjisë balancuese nga një ofrues i shërbimit të balancimit;
 - c. sigurimi nga një palë përgjegjëse balancuese të një pozicioni të balancuar në fund të periudhës së ditës në avancë nëse kërkohet nga termat dhe kushtet lidhur me balancimin;
 - d. modifikimi i pozicionit të palëve përgjegjëse balancuese;
 - e. njoftimi e skeduleve të jashtme brenda zonës së skedulimit; dhe
 - f. aktivitete të tjera të tregut, pezullimi i të cilëve konsiderohet i nevojshëm për të ruajtur dhe/ose rivendosur sistemin.
3. Në rast të pezullimit të aktivitetit të tregut sipas paragrafit 1, nëse është teknikisht e mundur secili SGU duhet të operojë në set-pointin e fuqisë aktive të përcaktuar nga OST sipas udhëzimit të lëshuar dhe aftësive të tyre.
4. Nëse aktivitetet e tregut të renditura në paragrafin 1 pezullohen, OST mundet të pezullojë plotësisht ose pjesërisht operimin e proceseve të tij të ndikuara nga ky pezullim.
5. Në rastin e pezullimit të aktivitetit të tregut në përputhje me paragrafin 1, OST koordinon me:
- a. OST-të e rajonit të llogaritjes së kapacitetit ku OST është anëtar;
 - b. OST-të me të cilat OST ka marrëveshje për koordinimin e balancimit;
 - c. NEMO (bursën) dhe subjektet e tjera të caktuara ose të deleguara për të kryer funksionet e tregut në përputhje me Rregulloren (BE) 2015/1222¹⁴ brenda zonës së tij të kontrollit;
 - d. OST-të e bllokut LFC ku OST është anëtar; dhe
 - e. Llogaritësin e kapacitetit të koordinuar të rajonit ku OST është anëtar.
6. Në rast të pezullimit të aktivitetit të tregut, OST duhet të nisë procedurën e komunikimit për rivendosjen e aktivitetit të tregut në përputhje me nenin 281.

Neni 279. Rregullat për pezullimin dhe rivendosjen e aktiviteteve të tregut

1. OST duhet të hartojë një propozim për rregullat në lidhje me pezullimin dhe rivendosjen e aktiviteteve të tregut.

¹⁴ Commission Regulation (EU) 2015/1222 of 24 July 2015 establishing a guideline on capacity allocation and congestion management

(OJ L 197, 25.7.2015, p. 24).

2. OST duhet t'i publikojë këto në faqen e tij të internetit pas miratimit të tyre nga ERE në përputhje me nenin 37 të Direktivës 2009/72/EC.
3. Rregullat për pezullimin dhe rivendosjen e aktiviteteve të tregut duhet të jenë pajtueshëm në masën e mundshme me:
 - a. rregullat mbi sigurimin e kapacitetit ndër-zonal brenda rajonit të llogaritjes së kapacitetit;
 - b. rregullat për paraqitjen nga ofruesit e shërbimit balancues të ofertave për kapacitet balancues dhe energji balancuese nga marrëveshjet me OST-të e tjera për koordinimin e balancimit;
 - c. rregullat për sigurimin nga pala përgjegjëse e balancimit të një pozicioni të balancuar në fund të periudhës së ditës në avancë nëse kërkohet nga termat dhe kushtet në lidhje me balancimin;
 - d. rregullat për garantimin e modifikimeve të pozicionit të palëve përgjegjëse balancuese; dhe
 - e. rregullat për sigurimin e skeduleve të përmendura në nenin 189(1) dhe (2) të kodit.
4. Gjatë hartimit të rregullave për pezullimin dhe rivendosjen e aktiviteteve të tregut, OST duhet të konvertojë rrethanat e përmendura në nenin 278 (1) në parametra të përcaktuar objektivisht duke marrë në konsideratë faktorët e mëposhtëm:
 - a. përqindja e shkyçjes së ngarkesës në zonën LFC të OST që i korrespondon:
 - i. paaftësisë të një pjese të rëndësishme të palëve përgjegjëse balancuese për të mbajtur balancën e tyre; ose
 - ii. nevojës së OST për të mos ndjekur proceset e zakonshme të balancimit për të kryer një ri-energizim eficient;
 - b. përqindja e shkyçjes së gjenerimit në zonën LFC të OST që i korrespondon paaftësisë së një pjese të rëndësishme të palëve përgjegjëse të balancimit për të mbajtur balancën e tyre;
 - c. shpërndarja gjeografike e elementëve të padisponueshëm të sistemit të transmetimit që i korrespondon:
 - i. desinkronizimi i një pjese të konsiderueshme të zonës LFC duke bërë që proceset e zakonshme të balancimit të mos jenë produktive; ose
 - ii. reduktimin në zero të kapacitetit ndër-zonal në kufijtë e zonës ofertuese;
 - d. pa-aftësia e subjekteve të mëposhtme të prekur, në ekzekutimin e aktiviteteve të tyre të tregut për shkaqe jashtë kontrollit të tyre:
 - i. palët përgjegjëse balancuese,
 - ii. ofruesit e shërbimit të balancimit,

- iii. NEMO dhe subjektet e tjera të caktuara ose të deleguara për të kryer funksionet e tregut në përputhje me Rregulloren (EU) 2015/1222¹⁵,
- iv. OSSH.
- e. mungesa e funksionimit të duhur e mjeteve dhe pajisjeve të komunikimit, të nevojshme për të kryer:
 - i. bashkimin e tregut në DA dhe ID ose çdo mekanizëm eksplícit të alokimit të kapacitetit; ose
 - ii. procesin e rivendosjes së frekuencës; ose
 - iii. procesin e zëvendësimit të frekuencës; ose
 - iv. sigurimin nga pala përgjegjëse balancuese të një pozicioni të balancuar në ditën në avancë dhe sigurimin e ndryshimit të pozicionit të tij; ose
 - v. sigurimin e skeduleve të përmendura në nenin 95(1) dhe (2) të Kodit të Operimit.
- 5. Rregullat për pezullimin dhe rivendosjen e aktiviteteve të tregut duhet të përcaktojnë një kohë vonese për t'u respektuar nga çdo parametër i vendosur në përputhje me paragrafin 4, para nisjes së procedurës për pezullimin e aktiviteteve të tregut.
- 6. OST duhet të vlerësojë në kohë reale parametrat e përcaktuar në përputhje me paragrafin 4, bazuar në informacionin në dispozicion të saj.

Neni 280. Procedura për rivendosjen e aktiviteteve të tregut

- 1. OST në koordinim me NEMO n aktive në zonën e tij të kontrollit dhe me OST-të fqinje, duhet të nisë procedurën për rivendosjen e aktiviteteve të tregut të pezulluara në përputhje me nenin 278 (1) kur:
 - a. situata që shkaktoi pezullimin ka përfunduar dhe nuk ka asnjë situatë tjetër të përmendur në nenin 278(1); dhe
 - b. subjektet e përmendura në nenin 281(2) janë informuar në kohë paraprakisht në përputhje me nenin 281.
- 2. OST në koordinim me OST-të fqinje, duhet të nisë rivendosjen e proceseve të OST të ndikuara nga pezullimi i aktiviteteve të tregut kur plotësohen kushtet e paragrafit 1 ose më parë, nëse është e nevojshme për rivendosjen e aktiviteteve të tregut.
- 3. NEMO (t) respektive, në koordinim me OST-të dhe subjektet e përmendura në nenin 278(5), duhet të nisin rivendosjen e proceseve të bashkimit të tregut për DA dhe/ose ID sa më shpejt që OST njofton që proceset e OST janë rivendosur.

¹⁵ Commission Regulation (EU) 2015/1222 of 24 July 2015 establishing a guideline on capacity allocation and congestion management

(OJ L 197, 25.7.2015, p. 24).

4. Kur sigurimi i kapacitetit ndër-zonal është pezulluar dhe më pas rivendosur, çdo OST në fjalë duhet të përditësojë kapacitetet ndër-zonale për alokimin e kapacitetit duke përdorur, mundësinë më fisibël dhe eficiente për çdo njësi kohë tregu si më poshtë:
 - a. duke përdorur kapacitetet ndër zonale më të fundit në dispozicion të llogaritura nga llogaritësi i koordinuar i kapacitetit;
 - b. duke nisur proceset e llogaritjes së kapacitetit rajonal të zbatueshme në përputhje me nenin 29 dhe 30 të Rregullores (EU) 2015/1222¹⁶; ose
 - c. duke përcaktuar, në koordinim me OST-të e rajonit të llogaritjes së kapacitetit, kapacitetet ndër-zonale bazuar në kushtet fizike aktuale të rrjetit.
5. Kur pjesë e zonës totale të bashkuar është kthyer në gjendjen normale ose gjendjen e alarmit, aty ku aktivitetet e tregut ishin pezulluar, NEMO (t) e kësaj zone do të kenë të drejtën të kryejë një bashkim tregu në një pjese të zonës totale të bashkuar, në konsultim me OST-të dhe subjektet e përmendura në nenin 278(5), me kusht që OST të ketë rivendosur procesin e llogaritjes së kapacitetit.
6. Jo më vonë së 30 ditë pas rivendosjes së aktiviteteve të tregut, OST nëse ka pezulluar dhe rivendosur aktivitetet e tregut duhet të përgatisin një raport që përmban shpjegim të detajuar të arsyetimit, implementimit dhe ndikimit të pezullimit të tregut dhe një referencë për pajtueshmërinë me rregullat për pezullimin dhe rivendosjen e aktiviteteve të tregut dhe duhet ta dorëzojë atë në ERE në përputhje me nenin 281(2).

Neni 281. Procedura e komunikimit

1. Rregullat për pezullimin dhe rivendosjen e aktiviteteve të tregut të hartuara në përputhje me Nenin 30 gjithashtu duhet të përmbajnë një procedurë komunikimi ku detajohen detyrat dhe veprimet e pritshme nga çdo palë në rolet e tij të ndryshme gjatë pezullimit dhe rivendosjes së aktiviteteve të tregut.
2. Procedura e komunikimit duhet të sigurojë që informacioni i dërgohet, njëherësh, subjekteve të mëposhtme:
 - a. palëve të përmendura në nenin 278 (5);
 - b. palëve përgjegjëse balancuese;
 - c. ofruesve të shërbimit të balancimit;
 - d. OSSH-se;
 - e. ERE, në përputhje me nenin 37 të direktivës 2009/72/EC.
3. Procedura e komunikimit duhet të përmbajë të paktën hapat e mëposhtëm:

¹⁶ Commission Regulation (EU) 2015/1222 of 24 July 2015 establishing a guideline on capacity allocation and congestion management (OJ L 197, 25.7.2015, p. 24).

- a. njoftimin nga OST që aktivitetet e tregut janë pezulluar në përputhje me nenin 278;
 - b. njoftimin nga OST të vlerësimit më të mirë për kohën dhe datën për rivendosjen e sistemit të transmetimit;
 - c. njoftimin nga NEMO dhe subjektet e tjera të caktuara për të kryer funksionet e tregut në përputhje me Rregulloren (BE) 2015/1222¹⁷ dhe Rregulloren (BE) 2016/1719 mbi pezullimin e aktiviteteve të tyre, nëse ka;
 - d. përditësimet nga OST-të mbi procesin e rivendosjes së sistemit të transmetimit;
 - e. njoftimin nga subjektet e përmendura në pikat (a) deri (d) të paragrafit 2, që mjetet dhe sistemet e komunikimit e tyre të tregut janë në operim;
 - f. njoftimin nga OST që sistemi i transmetimit është rikthyer në gjendjen normale ose gjendjen e alarmit;
 - g. njoftimin nga NEMO dhe subjektet e tjera të caktuara ose të deleguara për të kryer funksionet e tregut në përputhje me Rregulloren (BE) 2015/1222 për vlerësimin më të mirë për kohën dhe datën kur do të rivendosen aktivitetet e tregut; dhe
 - h. konfirmimin nga NEMO dhe subjektet e tjera të caktuara ose të deleguara për të kryer funksionet e tregut në përputhje me Rregulloren (BE) 2015/1222 që aktivitetet e tregut janë rivendosur.
4. Të gjitha njoftimet dhe përditësimet nga OST, NEMO dhe subjekte të tjera të caktuara ose të deleguara për të kryer funksione të tregut të përmendura në paragrafin 3, duhet të publikohen në faqen e internetit të këtyre subjekteve. Kur njoftimi ose përditësimi në faqen e internetit nuk është i mundur, subjekt i detyrimit për të njoftuar, duhet të njoftojë nëpërmjet email-it ose nëpërmjet çdo mjeti tjetër të disponueshëm, të paktën ato palë që marrin pjesë direkt në aktivitetet e pezulluara të tregut.
5. Njoftimi në përputhje paragrafin 3 pika (e), njoftimi duhet të bëhet nëpërmjet e-mail-it ose nëpërmjet çdo mjeti tjetër të disponueshëm të OST-së.

Neni 282. Rregullat për shlyerjet në rast të pezullimit të aktiviteteve të tregut

1. OST harton dhe bën publike rregullat për shlyerjen e disbalancave, kapacitetit balancues dhe energjisë balancuese të cilat zbatohen për periudhat e shlyerjes së disbalancës gjatë të cilave aktivitetet e tregut ishin pezulluar. OST mundet të propozojë të njëjtat rregulla që zbatohen për operimin normal.

¹⁷ Commission Regulation (EU) 2015/1222 of 24 July 2015 establishing a guideline on capacity allocation and congestion management

(OJ L 197, 25.7.2015, p. 24).

2. Rregullat e hartuara në përputhje me paragrafin 1 duhet të:
 - a. sigurojnë neutralitetin financiar të OST-së;
 - b. shmangin deformimin e incentivave ose incentivat antiproduktive për palët përgjegjëse balancuese, ofruesit e shërbimit të balancimit dhe OST-në;
 - c. nxisë palët përgjegjëse balancuese për të qenë të balancuar ose të ndihmojnë sistemin të rivendosë balancën e tij;
 - d. shmangë çdo penalitet financiar të imponuar mbi palët përgjegjëse të balancimit dhe ofruesit e shërbimit të balancimit për shkak të kryerjes së veprimeve të kërkuara nga OST;
 - e. shkurajojë OST-në nga pezullimi i aktiviteteve të tregut, nëse nuk është i nevojshëm, dhe të stimulojë OST-në të rivendosin aktivitetet e tregut sa më shpejt të jetë e mundur; dhe
 - f. të stimulojë ofruesit e shërbimit balancues për të ofruar shërbime në OST që ndihmojnë në rivendosjen e sistemit në gjendjen normale.

Pjesa V – Shkëmbimi i informacionit dhe komunikimi, mjetet dhe pajisjet

Neni 283. Shkëmbimi i informacionit

1. Përveç dispozitave të nenit 121 deri 134 të kodit, OST, gjatë gjendjes së emergjencës, black-out apo të rivendosjes, ka të drejtën të mbledhë informacionin e mëposhtëm:
 - a. nga OSSH, informacionin e nevojshëm për të paktën:
 - i. pjesën e rrjetit të tyre që operon si ishull;
 - ii. aftësinë për të sinkronizuar pjesët e rrjetit të tyre që operojnë ishull;
 - iii. aftësinë për të nisur operimin ishull.
 - b. nga SGU-të e identifikuara në përputhje me nenin 266 (4) dhe ofruesit e shërbimit të rivendosjes, informacionin për të paktën kushtet e mëposhtme:
 - i. gjendjen aktuale të instalimit;
 - ii. kufijtë operacionalë;
 - iii. kohën e aktivizimit të plotë dhe kohën për rritjen e gjenerimit.
2. Gjatë gjendjes së emergjencës, black-out ose rivendosjes, OST duhet të sigurojë në kohën e duhur dhe kur është i disponueshëm për OST, për qëllime të procedurave të planit të mbrojtjes së sistemit dhe procedurave të planit të rivendosjes, informacionin e mëposhtëm:
 - a. te OST-të fqinje, informacionit për të paktën:
 - i. shtrirjen dhe kufijtë e rajonit të sinkronizuar të cilit i përket zona e tij e kontrollit;
 - ii. kufizimet për operimin e rajonit të sinkronizuar;

- iii. kohëzgjatjen maksimale dhe sasinë e fuqisë aktive dhe reaktive që mund të furnizohet nëpërmjet interkonektorëve; dhe
 - iv. çdo kufizim tjetër teknik apo organizativ;
- b. te lideri i frekuencës i rajonit të tij të sinkronizuar, informacionin për të paktën:
- i. kufizimin për të mbajtur operimin ishull;
 - ii. ngarkesën dhe gjenerimin shtesë të disponueshëm; dhe
 - iii. disponueshmërinë e rezervave operacionale.
- c. te OSSH, informacionin për të paktën:
- i. gjendjen e sistemit të tij të transmetimit;
 - ii. kufijtë e fuqisë aktive dhe reaktive, ngarkesën në bllok, pozicioni i degëzimit dhe i çelësit në pikat e lidhjes;
 - iii. informacionin mbi statusin aktual dhe të planifikuar të moduleve gjeneruese të energjisë të lidhura në OSSH; dhe
 - iv. të gjithë informacionin e nevojshëm që çon në koordinim të mëtijshëm me palët e lidhura në shpërndarje;
- d. te ofruesit e shërbimit të mbrojtjes, informacionin për të paktën:
- i. gjendjen e sistemit të tij të transmetimit; dhe
 - ii. masat e planifikuara që kërkojnë pjesëmarrjen e ofruesve të shërbimit të mbrojtjes.
- e. te SGU-të e identifikuar në përputhje me nenin 266 (4) dhe të ofruesit e shërbimit të rivendosjes, informacionin për të paktën:
- i. gjendjen e sistemit të tij të transmetimit;
 - ii. aftësinë dhe planet për të ri-energjuar bashkimet (zbaralidhesit);
 - iii. masat e planifikuara që kërkojnë pjesëmarrjen e tyre.
3. OST-të në gjendjen e emergjencës, black-out apo rivendosjes duhet të shkëmbejnë midis tyre informacion në lidhje me të paktën:
- a. rrethanat që çuan në gjendjen aktuale të sistemit të tij të transmetimit, në masën që ato janë të njohura; dhe
 - b. problemet e mundshme që kërkojnë nevojën e asistencës për fuqi aktive.
4. OST në gjendjen e emergjencës, black-out apo rivendosjes duhet të sigurojë, në kohën e duhur, informacionin për gjendjen e sistemit të tij të transmetimit dhe nëse është e disponueshme informacione shtesë duke shpjeguar situatën mbi sistemin e transmetimit:
- a. te NEMO, që duhet ta bëjnë këtë informacion të disponueshëm për pjesëmarrësit e tyre të tregut siç parashikohet në nenin 281;

- b. te ERE në përputhje me nenin 37 të Direktivës 2009/72/EC; dhe
- c. te çdo palë tjetër përkatëse, sipas rastit.

- 5. OST duhet të informojnë çdo palë të prekur për planin e testimit të hartuar në përputhje me nenin 286 (2) dhe (3).

Neni 284. Sistemet e komunikimit

- 1. OSSH dhe SGU e identifikuar në përputhje me pikat (b) dhe (c) të nenit 266 (4), çdo ofrues i shërbimit të rivendosjes dhe OST duhet të kenë një sistem komunikimi zanor me pajisjet shtesë të mjaftueshme dhe burime rezervë për furnizimin me energji, për të lejuar shkëmbimin e informacionit të nevojshëm për planin e rivendosjes për të paktën 24 orë, në rast të mungesës totale të furnizimit të jashtëm me energji ose në rast të dështimit të çdo pajisje individuale të sistemit të komunikimit zanor.
- 2. OST duhet të hartojë, në konsultim me OSSH dhe SGU-të e identifikuar në përputhje me nenin 266 (4) dhe me ofruesit e shërbimit të rivendosjes, kërkesat teknike që duhen plotësuar nga sistemet e tyre të komunikimit zanor njëkohësisht edhe nga sistemi i vetë OST-së në mënyrë që të lejohet ndërveprimi i tyre dhe të garantohet që thirrja hyrëse e OST të identifikohet nga pala tjetër dhe të përgjigjet menjëherë.
- 3. OST duhet të hartojë, në konsultim me OST-të e tij fqinje dhe OST-te e tjera të zonës sinkrone, kërkesat teknike që duhen plotësuar nga sistemet e tyre të komunikimit zanor njëkohësisht edhe nga sistemi vetjak i OST i komunikimit zanor në mënyrë që të lejohet ndërveprimi i tyre dhe të garantohet që thirrja hyrëse e OST të identifikohet nga pala tjetër dhe të përgjigjet menjëherë.
- 4. Pavarësisht nga paragrafi 1, ato SGU të identifikuar në përputhje me nenin 266 (4) që janë module gjenerues të tipit B dhe ata ofrues të shërbimit të rivendosjes që janë module gjeneruese të tipit A ose B duhet të kenë mundësinë të kenë vetëm një sistem komunikimi të dhënash, në vend të sistemit të komunikimit zanor, nëse dakordësohet me OST. Ky sistem komunikimi të dhënash duhet të plotësojë kërkesat e përcaktuara në paragrafin 1 dhe 2.
- 5. OST mund të kërkojë që, përveç sistemit të komunikimit zanor, të përdoret një sistem komunikimi plotësues për të mbështetur planin e rivendosjes; në këtë rast, sistemi plotësues i komunikimit duhet të përfshijë kërkesat e përcaktuara në paragrafin 1.

Neni 285. Mjetet dhe pajisjet

- 1. OST duhet të bëjë të disponueshme mjetet dhe pajisjet kritike të përmendura në nenin 105 të kodit për të paktën 24 orë, në rastin e humbjes së furnizimit primar me energji.
- 2. OSSH dhe SGU-të e identifikuar në përputhje me nenin 266 (4) njëkohësisht edhe ofruesit e shërbimit të rivendosjes duhet të bëjnë të disponueshme mjetet dhe pajisjet kritike të përmendura në nenin 105 të kodit dhe të përdorura në planin e rivendosjes për të paktën 24 orë, në rast të humbjes së furnizimit primar me energji.

3. OST duhet të ketë të paktën një dhomë kontrolli rezervë gjeografikisht të ndarë. Dhoma rezervë e kontrollit duhet të përfshijë të paktën mjetet dhe pajisjet kritike të përmendura në nenin 105 të kodit. OST duhet të caktojë një furnizim rezervë energjie për dhomën rezervë të kontrollit për të paktën 24 orë, në rast të humbjes së furnizimit primar me energji.
4. OST duhet të përgatisë një procedure transferimi për funksionet e lëvizjes nga dhoma kryesore e kontrollit në dhomën rezervë të kontrollit sa më shpejt që të jetë e mundur dhe në çdo rast në kohën maksimale prej 3 orësh. Procedura duhet të përfshijë operimin e sistemit gjatë transferimit.
5. Nënstationet e identifikuar si themelore për procedurat e planit të rivendosjes në përputhje me nenin 266 (4) duhet të jenë në operim në rast të humbjes së furnizimit primar me energji për të paktën 24 orë.

Pjesa VI – Pajtueshmëria dhe rishikimi

Titulli 1 – Testimi i pajtueshmërisë së aftësive të OST, OSSH dhe SGU-ve

Neni 286. Parime të përgjithshme

1. OST, periodikisht do të vlerësojë funksionimin e duhur të të gjitha pajisjeve dhe aftësive të marra parasysh në planin e mbrojtjes dhe rivendosjes të sistemit. Për këtë qëllim OST do të verifikojë periodikisht pajtueshmërinë e tillë të pajisjeve dhe aftësive, në përputhje me paragrafin 2 dhe me nenin 41 (2) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve” i miratuar me Vendimin ERE Nr. 129 Datë 04.06.2018, Neni 35 (2) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës” i miratuar me Vendimin ERE Nr. 128 Datë 04.06.2018 dhe nenit 69 (1) dhe (2) të Kodit “Kërkesat Për Lidhjen Me Rrjetin Të Sistemeve Me Tension Të Lartë Me Rrymë Të Vazhduar Dhe Parqet Me Module Të Energjisë Të Lidhur Me Rrymë Të Vazhduar” i miratuar me Vendimin e ERE Nr.127, datë 04.06.2018 .
2. OST do të përcaktojë një plan testimi në konsultim me OSSH, SGU-të e identifikuar në përputhje me nenet 254 (4) dhe 266 (4), ofruesit e shërbimit të mbrojtjes dhe ofruesit e shërbimit të rivendosjes. Plani i testimit do të identifikojë pajisjet dhe aftësitë respektive që duhet të testohen për planin e mbrojtjes së sistemit dhe planin e rivendosje të tij.
3. Plani i testimit duhet të përfshijë periodicitetin dhe kushtet e testeve, duke ndjekur kërkesat minimale të përshkruara në nenet nga 287 deri 290. Plani i testimit duhet të ndjekë metodologjinë e përcaktuar në kodin “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve”, kodin “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës” dhe kodit “Kërkesat Për Lidhjen Me Rrjetin Të Sistemeve Me Tension Të Lartë Me Rrymë Të Vazhduar Dhe Parqet Me Module Të Energjisë Të Lidhur Me Rrymë Të Vazhduar” për aftësinë përkatëse të testuar. Për SGU-të që nuk i nënshtrohen tre kodeve të lidhjes , plani i testimit do të ndjekë dispozitat e legjislacionit kombëtar.

4. Gjatë testimit, OST, OSSH, SGU, ofrues i shërbimit të mbrojtjes dhe ofrues i shërbimit të rivendosjes nuk duhet të rrezikojë sigurinë operationale të sistemit të transmetimit dhe të sistemit të ndërlidhur. Testi duhet të kryhet në mënyrën që minimizon ndikimin në përdoruesit e sistemit.
5. Testi konsiderohet i suksesshëm kur plotëson kushtet e përcaktuara nga operatori i sistemit respektiv në përputhje me paragrafin 3. Për sa kohë që një test nuk i përmbush këto kritere, OST, OSSH, SGU, ofruesi i shërbimit të mbrojtjes dhe ofruesi i shërbimit të rivendosjes do të përsërisë testin.

Neni 287. Testimi i pajtueshmërisë së aftësive të moduleve gjeneruese të energjisë

1. Çdo ofrues i shërbimit të rivendosjes, i cili është një modul gjenerues i energjisë që ofron shërbimin e black-start, duhet të kryejë testin e aftësisë së black-startit, të paktën çdo tre vjet, sipas metodologjisë së përcaktuar në nenin 45 (5) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve”.
2. Çdo ofrues i shërbimit të rivendosjes i cili është një modul gjenerues i energjisë që ofron shërbimin e ri-sinkronizimit të shpejtë, duhet të ekzekutojë testin e ndarjes nga rrjeti dhe kalimin në gjendjen me ngarkesën vetjake, pas çdo ndryshimi të pajisjes që ndikon në aftësinë e saj të operimit në vetë ngarkesë ose pas dy stakimeve të pasuksesshme të njëpasnjëshme në operimin real, sipas metodologjisë së përcaktuar në Nenin 45 (6) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Gjeneruesve”.

Neni 288. Testimi i pajtueshmërisë së objekteve të kërkesës që sigurojnë përgjigje të ngarkesës

1. Secili ofrues i shërbimit të mbrojtjes që ofron përgjigje të ngarkesës, do të ekzekutojë testin e modifikimit të ngarkesës, pas dy përgjigjeve të pasuksesshme radhazi të operimit në kohë reale ose së paku çdo vit, sipas metodologjisë së përcaktuar në nenin 41, pika 1, të kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës”.
2. Secili ofrues i shërbimit të mbrojtjes që ofron përgjigje të kërkesës për shkyçjen e ngarkesës në frekuencë të ulët, duhet të kryejë testin e shkyçjes së kërkesës në frekuencë të ulët sipas metodologjisë së përcaktuar në nenin 286 (4) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës” për objektet e kërkesës të lidhur në transmetim ose sipas një metodologjie të ngjashme të përcaktuar nga operatori i sistemit përkatës për objektet e tjera të ngarkesës.

Neni 289. Testimi i pajtueshmërisë së aftësive të HVDC

1. Secili ofrues i shërbimit të rivendosjes, i cili është një sistem HVDC që ofron shërbimin e black-start, duhet të ekzekutojë testin e aftësisë për black-start të paktën çdo tre vjet, sipas metodologjisë së përcaktuar në nenin 70 (11) të kodit “Kërkesat Për Lidhjen Me Rrjetin Të Sistemeve Me Tension Të Lartë Me Rrymë Të Vazhduar Dhe Parqet Me Module Të Energjisë Të Lidhur Me Rrymë Të Vazhduar”.

Neni 290. Testimi i pajtueshmërisë i releve të shkyçjes së ngarkesës në frekuencë të ulët

1. OSSH dhe OST do të kryejnë testimin në reletë e shkyçjes së kërkesës në frekuencë të ulët, të zbatuar në instalimet e tyre brenda një periudhe tre vjeçare dhe sipas metodologjisë së përcaktuar në nenin 37 (6) dhe nenin 39 (5) të Kodit “Kërkesat për Lidhjen me Rrjetin të Objekteve të Ngarkesës”.

Neni 291. Testimi i sistemeve të komunikimit

1. OSSH dhe SGU-të e identifikuar në përputhje me nenin 266 (4), OST dhe secili ofrues i shërbimit të rivendosjes do të testojë sistemet e komunikimit të përcaktuara në nenin 284, të paktën çdo vit.
2. OSSH dhe SGU-të e identifikuar në përputhje me nenin 266 (4), OST dhe çdo ofrues i shërbimit të rivendosjes do të testojë furnizimin rezervë me energji të sistemeve të tyre të komunikimit të paktën çdo pesë vjet.
3. OST, në konsultim me OST-të e tjera, do të përcaktojë një plan testimi për testimin e komunikimit ndër-OST.

Neni 292. Testimi i mjeteve dhe pajisjeve

1. OST do të testojë aftësinë e burimeve kryesore dhe rezervë të energjisë për të furnizuar qendrat kryesore dhe rezervë të kontrollit, të parashikuara në nenin 285, të paktën çdo vit.
2. OST do të testojë funksionalitetin e mjeteve dhe pajisjeve kritike të përmendura në nenin 118 të kodit, të paktën çdo tre vjet, që mbulon mjetet dhe pajisjet kryesore dhe rezervë. Aty ku këto mjetë dhe pajisje përfshijnë OSSH-në ose SGU-të, këto palë do të marrin pjesë në këtë test.
3. OST do të testojë aftësinë e burimeve rezervë të energjisë për të furnizuar shërbimet kryesore të nënstacioneve të identifikuar si kryesorë për procedurat e planit të rivendosjes sipas nenit 266 (4), të paktën çdo pesë vjet. Kur këto nënstacione janë në sistemin e shpërndarjes, testin duhet ta ekzekutojë OSSH.
4. OST do të testojë procedurën e transferimit për lëvizjen nga qendra kryesore e kontrollit në qendrën rezervë të kontrollit, të parashikuar në nenin 285 (4), të paktën çdo vit.

Titulli 2 – Testimi i pajtueshmërisë dhe rishikimi i planeve të mbrojtjes dhe rivendosjes së sistemit**Neni 293. Testimi i pajtueshmërisë dhe rishikimi periodik i planit të mbrojtjes së sistemit**

1. OSSH i përfshirë në implementimin e shkyçjes së kërkesës në frekuencë të ulët në instalimet e tij, një herë në vit përditëson komunikimin e njoftimit të operatorit të sistemit të parashikuar në pikën (b) të nenit 255 (6). Ky komunikim do të përfshijë tarimet e frekuencës në të cilat fillohet shkyçja e kërkesës neto dhe përqindja e kërkesës neto të shkyçur për çdo vlerë të këtij set-point.

2. OST do të monitorojë zbatimin e duhur të shkyçjes së kërkesës në frekuencë të ulët në bazë të komunikimit vjetor me shkrim të përmendur në paragrafin 1 dhe në bazë të detajeve të implementimit në instalimet e OST-se kur zbatohet.
3. OST do të rishikojë, të paktën çdo pesë vjet, planin e tij të plotë të mbrojtjes së sistemit për të vlerësuar efektivitetin e tij. OST në këtë rishikim duhet të marrë parasysh të paktën:
 - a. zhvillimin dhe evoluimin e rrjetit të tij që nga rishikimi i fundit;
 - b. aftësitë e pajisjeve të reja të instaluar në sistemet e transmetimit dhe shpërndarjes që nga rishikimi i fundit;
 - c. SGU-të e komisionuar që nga rishikimi i fundit, aftësitë e tyre dhe shërbimet respektive të ofruara;
 - d. testet e kryera dhe analizat e incidenteve të sistemit në përputhje me nenin 137 (5) të kodit; dhe
 - e. të dhënat operative të grumbulluara gjatë operimit normal dhe pas incidentit në sistem.
4. OST duhet të rishikojë masat përkatëse të planit të mbrojtjes së sistemit në përputhje me paragrafin 3 përpara çdo ndryshimi thelbësor në konfigurimin e rrjetit.
5. Kur OST identifikon nevojën për të përshtatur planin e mbrojtjes së sistemit, ai ndryshon planin e mbrojtjes së sistemit dhe i zbaton këto ndryshime në përputhje me nenet 255 dhe 256.

Neni 294. Testimi i pajtueshmërisë dhe rishikimi periodik i planit të rivendosjes

1. OST do të rishikojë masat e planit të rivendosjes duke përdorur testet të simulimit kompjuterik, duke përdorur të dhëna nga OSSH sipas nenit 266 (4) dhe ofruesit e shërbimit të rivendosjes, të paktën çdo pesë vjet. OST do t'i përcaktojë këto teste simulimi në një procedure testimi dedikuar që mbulon së paku:
 - a. rruga e energjizimit e rivendosjes nga ofruesit e shërbimit të rivendosjes me aftësi për black-start ose operim në ishull;
 - b. furnizimin e nevojave vetjake kryesore të moduleve gjeneruese;
 - c. procesi i ri-kyçjes së ngarkesës; dhe
 - d. procesi i ri-sinkronizimit të rrjeteve në operim ishull.
2. Përveç kësaj, kur nga OST konsiderohet e nevojshme për efektivitetin e planit të rivendosjes, OST do të kryejë testimin operacional të pjesëve të planit të rivendosjes, në koordinim me OSSH-në dhe ofruesit e shërbimit të rivendosjes.
3. Të paktën çdo pesë vjet, çdo OST do të rishikojë planin e tij të rivendosjes për të vlerësuar efektivitetin e tij.
4. OST do të rishikojë masat përkatëse të planit të tij të rivendosjes në përputhje me paragrafin 1 dhe do të rishikojë efektivitetin e tyre përpara çdo ndryshimi thelbësor në konfigurimin e rrjetit.
5. Kur OST identifikon nevojën për të përshtatur planin e rivendosjes, ai ndryshon planin e rivendosjes dhe i zbaton këto ndryshime në përputhje me nenet 266 dhe 267.

Aneks I

Karakteristikat e skemës së shkyçjes automatike të kërkesës në frekuencë të ulët, për zonën sinkrone të Evropës Kontinentale:

Parametri	Vlera	Njësia matëse
Niveli fillestar i shkyçjes së detyrueshme: Frekuenca	49	Hz
Niveli i fillimit të shkyçjes së detyrueshme: Kërkesa për tu shkyçur	5	% e ngarkesës totale në nivel nacional
Niveli i final i çkyçjes së detyrueshme: Frekuenca	48	Hz
Niveli i final i shkyçjes së detyrueshme: Kërkesa kumulative për tu shkyçur Frekuenca	45	% e ngarkesës totale në nivel nacional
Diapazoni i implementimit	± 7	% e ngarkesës totale në nivel nacional për një frekuencë të dhënë
Numri minimal i hapave për arritjen e nivelit final të detyrueshëm	6	Numri i hapave
Maksimumi i Kërkesës së shkyçur për secilin hap	10	% e ngarkesës totale në nivel nacional për një hap të dhënë

OPERIMI I TREGUT DHE RREGULLAT E MATJES

Pjesa I – Operimi i tregut të energjisë elektrike

Neni 295. Objekti dhe qëllimi

1. Ky kod përmban rregulla të përgjithshme mbi çështjet që lidhen me funksionimin e Operatorit të Tregut, operimin e tregut, si dhe marrëdhëniet midis OT dhe OST, OSSH dhe përdoruesve të rrjetit të transmetimit.
2. Dispozitat e këtij kodi interpretohen në bashkërendim me Rregullat e Tregut Shqiptar të Energjisë Elektrike apo Rregullat e Tregut të Balancimit.
3. Dispozitat e kodit në lidhje me rregullat e matjes (përfshirë matësin, sistemin e matjes dhe veprimtarinë e matjes) përcaktojnë të drejtat dhe detyrimet për OST, përdoruesit e sistemit të transmetimit si dhe të pjesëmarrësve të tregut.

Neni 296. Operatori i Tregut dhe funksionimi i tij

1. Operatori i Tregut është struktura përgjegjëse për menaxhimin dhe administrimin e tregut të organizuar ndërmjet platformës së tregut, në bazë të ditës në avancë (D-1) dhe brenda ditës (D), si dhe për të gjitha aktivitetet e lidhura me të, duke përfshirë edhe aktivitetin e kompensimit financiar (*clearing*) mes pjesëmarrësve të tregut, në përputhje me rregullat dhe modelin e tregut.
2. Operatori i tregut do të jetë Bursa Shqiptare e Energjisë.
3. Operatori i tregut funksionon në përputhje me rregullat e tregut të energjisë elektrike dhe parashikimet e ligjit 43/2015 “Për sektorin e energjisë elektrike”, i ndryshuar.
4. Në modelin e tregut miratuar me VKM nr. 519, datë 13.07.2016 “Modeli Tregut të Energjisë Elektrike”, përcaktohen:
 - a. mënyrat e bashkëpunimit ndërmjet pjesëmarrësve të tregut të energjisë elektrike;
 - b. marrëdhëniet kontraktore të nevojshme;
 - c. informacioni dhe shkëmbimi i të dhënave kryesore, të kërkuara midis pjesëmarrësve të tregut.

Neni 297. Operatori i Tregut dhe Tregu Balancues

1. Tregu i balancimit është menaxhimi, i bazuar në treg, i funksioneve të balancimit të sistemit të energjisë elektrike, nga Operatori i Sistemit të Transmetimit.
2. Pjesëmarrësit e tregut të energjisë elektrike mund të rregullojnë përgjegjësinë për balancimin, nëpërmjet një kontrate me OST duke marrë statusin e PPB (Palë Përgjegjëse për Balancim) ose duke nënshkruar një kontratë për transferimin e

përgjegjësisë së balancimit ndaj një pale tjetër përgjegjëse për balancimin, duke u bërë pjesëtar i një grupi balancues, në përputhje me rregullat e tregut të balancimit.

3. Operatori i Tregut është përgjegjës për përgatitjen e pasqyrave financiare për shlyerjen e detyrimeve të ndërsjella për disbalancat e shkaktuara nga pjesëmarrësit e tregut.

Neni 298. Rolet e OT, OST, OSSH dhe përdoruesve të sistemit të transmetimit sipas Modelit të Tregut

1. OST përveç funksioneve të tjera, kryen operimin e tregut të balancimit nëpërmjet:
 - a. parashikimit dhe blerjes në treg të shërbimeve ndihmëse të ndara në energji balancuese dhe kapacitet rezervë, nga të gjithë ofruesit e shërbimeve të balancimit, në afatet kohore javore, në ditën në avancë dhe në kohë reale.
 - b. kryerjes së veprimeve të nevojshme për balancimin e sistemit, duke aktivizuar rregullimin sekondar në rritje ose në ulje nga rezervat balancuese dhe/ose rezervat shtesë balancuese të ofruara në treg për balancimin e energjisë.
 - c. blerjes së energjisë për humbjet në sistemin e transmetimit në tregun e organizuar të ditës në avancë. Për periudhën kalimtare para hyrjes në operim të tregut të energjisë, OST i lejon procedurat e prokurimit të energjisë sipas rregullave të miratuara nga ERE.
 - d. kompensimit të tij për shërbimet balancuese, duke siguruar likuidimin financiar në baza mujore, nëpërmjet shlyerjes së disbalancave bazuar në mekanizmin e shlyerjes së disbalancave dhe Rregullave të Tregut Balancues.
 - e. menaxhimit të të dhënave të matjes për të kryer një menaxhim efikas të disbalancave të energjisë dhe shlyerjes financiare të tyre.
 - f. çmimit të disbalancave të energjisë që do të paguhet nga palët përgjegjëse balancuese, i cili do të përcaktohet në bazë të kostos reale për OST për të balancuar sistemin për periudhën përkatëse dhe që mbulon rezervat e balancimit dhe energjinë.
2. OSSH kryen blerjen e humbjeve teknike dhe jo-teknike në tregun e organizuar të ditës në avancë. Për periudhën kalimtare para hyrjes në operim të tregut të energjisë OSSH i lejon procedurat e prokurimit të energjisë sipas rregullave të miratuara nga ERE.
3. “Pala përgjegjëse për balancimin” është një pjesëmarrës i tregut të energjisë elektrike ose përfaqësuesi i zgjedhur prej tij, përgjegjës përballë Operatorit të Sistemit të Transmetimit për disbalancat e krijuara gjatë operimit të tij.
4. “Pjesëmarrës i tregut të energjisë elektrike” është një person juridik, i regjistruar si pjesëtar i tregut të energjisë elektrike, që përfshin prodhuesit, tregtarët, furnizuesit, klientët, Operatori i Sistemit të Transmetimit, Operatori i Sistemit të Shpërndarjes, sistemet e mbyllura të shpërndarjes dhe operatori i tregut. Operatori i Sistemit të

Transmetimit dhe Operatori i Sistemit të Shpërndarjes janë pjesëmarrës të tregut të energjisë elektrike vetëm për qëllim të sigurimit të energjisë elektrike të nevojshme për mbulimin e humbjeve në rrjet, balancimin dhe shërbimet ndihmëse.

5. Termat dhe kushtet për t'u bërë një PPB përcaktohen nga OST dhe rregullohen me marrëveshje midis tyre bazuar në Rregullat e Tregut të Balancimit.
6. Të gjitha PPB janë përgjegjëse për parashikimin e tyre të prodhimit dhe konsumit si dhe për llogaritjet e disbalancave. Një PPB mund të marrë përgjegjësitë e PPB-ve të tjera ose të njërive të prodhimit dhe konsumit nën një kapacitet të miratuar.
7. Ofruesi i shërbimeve të balancimit (OSB) është një PPB që ofron shërbime balancimi për OST. Kushtet dhe kriteret për t'u bërë OSB përcaktohen nga OST dhe rregullohen me marrëveshje ndërmjet OSB-së dhe OST-së.
8. Bursa Shqiptare e Energjisë (BSHE) operohet nga OT dhe kryen këto funksione:
 - a. siguron të gjitha sistemet dhe ndërveprimet e nevojshme për operimin e tregut të ditës në avancë dhe brenda ditës;
 - b. pranon aplikime dhe oferta për të blerë dhe shitur energji nga pjesëmarrësit e tregut;
 - c. merr dhe proceson kapacitetet e interkoneksionit nga OST, si dhe informacione të tjera përkatëse;
 - d. kryen ankandet e nevojshme dhe operacionet tregtare, në përputhje me rregullat e miratuara, duke përdorur për këtë qëllim algoritmat evropiane të bashkimit të tregut;
 - e. i dërgon pjesëmarrësve të tregut dhe OST, sipas afateve të përcaktuara, konfirmimet tregtare, duke përfshirë sasinë e alokuara dhe çmimet;
 - f. publikon sasinë e shpërndara dhe çmimet përkatëse, sipas afateve të përcaktuara;
 - g. i dërgon pjesëmarrësve të tregut dhe OST, në përputhje me afatin e rënë dakord, njoftimet e kredive, llogaritë financiare;
 - h. ekzekuton mjetet e shtrëngimit dhe pagesat për pjesëmarrësit e tregut, në përputhje me rregullat dhe afatet e përcaktuara;
 - i. respekton kërkesat për transparencë dhe ushtron kompetenca të monitorimit të tregut;

Neni 299. Operatori i Tregut dhe marrëdhëniet midis tij dhe OST, OSSH dhe përdoruesve të sistemit

1. Operatori i Sistemit të Transmetimit dhe Operatori i Sistemit të Shpërndarjes janë pjesëmarrës të tregut të energjisë elektrike vetëm për qëllim të sigurimit të energjisë

elektrike të nevojshme për mbulimin e humbjeve në rrjet, balancimin dhe shërbimet ndihmëse.

2. Operatori i Tregut do të vërë në dispozicion të OST dhe OSSH çdo informacion të nevojshëm për kryerjen e funksioneve të menaxhimit të sistemeve respektive.
3. OST dhe OSSH do të vendosin në dispozicion të Operatorit të Tregut çdo informacion të nevojshëm për operimin efektiv të tregut të energjisë.
4. Informacioni reciprok i dhënë sipas pikës 2 dhe 3 të këtij neni është konfidencial dhe në asnjë rast nuk duhet të përmbajë informacion të ndjeshëm tregtar.
5. Në përputhje me Modelin e Tregut, Rregullat e Tregut dhe kodet, përveç detyrimeve të përcaktuara në licencat përkatëse dhe/apo rregulla të tjera çdo pjesëmarrës tregu ka detyrim të paraqesë për OST/OSSH dhe Operatorin e Tregut informacionin e kërkuar në përputhje me këtë kod dhe me Rregullat e Tregut në fuqi.

Neni 300. Operatori i Emëruar i Tregut të Energjisë Elektrike (NEMO)

1. Operatori i Emëruar i Tregut të Energjisë Elektrike (NEMO) i referohet një subjekti ligjor i përcaktuar nga ERE për të kryer detyrat që kanë lidhje me bashkimin e tregut të ditës në avancë dhe atij brenda ditës;
2. NEMO vepron si operator tregu në Shqipëri ose tregje rajonale për të kryer, në bashkëpunim me OST, bashkimin e tregut të ditës në avancë dhe atij brenda ditës.
3. Detyrat respektive janë përcaktuar në rregulloren e miratuar me Vendim të ERE nr.40, datë 6.3.2020. Sipas kësaj rregullore OST ndër të tjera:
 - a. do të bashkëpunojë me OST-të e tjera për të siguruar funksionimin e algoritmeve të bashkimit të çmimit dhe përputhjes së tregtimit të vazhdueshëm për të gjitha aspektet në lidhje me alokimin e kapacitetit ndër – kufitare në të njëjtën kohë (simultane). Me gjithë krijimin e një algoritmi të besueshëm për të përputhur kërkesat dhe ofertat dhe proceset e duhura të back-up-it, mund të ketë situata kur procesi i bashkimit të çmimeve nuk është në gjendje të prodhojë rezultate. Si rrjedhim, është e nevojshme të parashikohen zgjidhje për rezultatet në nivel kombëtar dhe rajonal për të siguruar që kapaciteti mund të alokohet gjithsesi;
 - b. do të kryejë, në koordinim me OST-të e tjera, llogaritjen e kapacitetit neto të transmetimit në D-2 për të mbështetur bashkimin e tregut;
 - c. do të llogarisë, konfirmojë me OST-të e tjera dhe dërgojë kapacitetet ndër-zonale dhe limitet e alokimit të NEMO-t përkatëse jo më vonë se 1 orë para mbylljes së portës së tregut të ditës në avancë.
 - d. nëse nuk është në gjendje t'i ofrojë të dhënat e pikës (c), duhet të njoftojë NEMO-t respektive dhe duhet t'i ofrojë të dhëna hyrëse jo më vonë se 30 minuta para mbylljes së portës së tregut të ditës në avancë;

- e. do të verifikojë rezultatet e bashkimit të tregut të vetëm të ditës në avancë sipas kapaciteteve ndër-zonale dhe limiteve të alokimit të vlerësuara;
- f. do të hartojë dhe operojë procedurat mbështetëse (fallback procedures) sipas rastit për alokimin e kapacitetit;

Pjesa II – Rregullat e matjes

Neni 301. Përgjegjësitë e palëve

1. Rregullat për matjen e energjisë elektrike përcaktojnë të drejtat dhe përgjegjësitë OST, përdoruesve të sistemit të transmetimit dhe pjesëmarrësve në tregun e energjisë, në lidhje me:
 - a. matjen e të gjithë flukseve hyrëse / dalëse të energjisë elektrike në rrjet,
 - b. leximet e matësve, dhe marrjen e të dhënave nga matësat e energjisë elektrike;
 - c. përpunimin e të dhënave dhe shpërndarja për proceset në tregun e energjisë.
2. Rregullat përcaktojnë kërkesat teknike për transformatorët, matësat e energjisë elektrike dhe pajisjet ndihmëse në të gjitha pikat e lidhjes me sistemin e transmetimit ose interkoneksionit, si dhe të përcaktojnë të gjitha të dhënat e nevojshme në një pikë matje.
3. Operatori i Sistemit të Transmetimit është përgjegjës për veprimtarinë matëse dhe shërbimin e leximit të matësve në rrjet në përputhje me ndarjen e pronësisë së Operatorit të Sistemit të Transmetimit sikurse është përcaktuar me ligj.
4. Dispozitat e këtyre rregullave zbatohen për pikat matëse në të gjitha vendet e ofrimit të energjisë elektrike në objektet e transmetimit të OST, apo në objektet e përdoruesve të lidhur me sistemin e transmetimit.
5. Dispozitat e këtyre rregullave zbatohen edhe për pikat matëse në 400/220 kV, 400/110 kV dhe traktet e transformatorëve 220/110 kV, në anën e tensionit të mesëm brenda rrjetit të transmetimit.
6. Energjia elektrike e hedhur në rrjet ose e furnizuar te klientët fundorë matet nëpërmjet pajisjeve matëse, në përputhje me parashikimet legjislativë në fuqi për metrologjinë.
7. OST duhet të marrë masa që matësi dhe/ose sistemi matës duhet të jenë në përputhje me kërkesat e ligjit nr. 43/2015 “Për Sektorin e Energjisë”, Nenin 76, pika 3 në lidhje me vulën, vulosjen dhe klasën e saktësisë.
8. OST dhe përdoruesit do të zbatojnë kushtet e përdorimit të pikës së matjes sikurse përcaktohen në këtë kod, duke respektuar parimet e transparencës dhe mosdiskriminimit.

9. OST dhe përdoruesit do të zbatojnë kushtet teknike për funksionimin e sigurtë dhe të besueshëm të sistemit të matjes duke garantuar cilësinë e shërbimit sipas përgjegjësisë dhe kompetencave të OST dhe përdoruesve.
10. OST do të bëjë publike karakteristikat teknike dhe teknologjike të pajisjeve dhe sistemit të matjes të cilat duhet të përmbushen për çdo pikë matje të përdoruesve të lidhur në sistemin e transmetimit.

Neni 302. Pika e matjes dhe pika e dhënies/marrjes së energjisë

1. Pika e matjes përfaqëson vendndodhjen fizike në sistem ku regjistrohet dhe matet sasia e energjisë elektrike.
2. Pika e matjes mund të vendoset në ambientet ose pjesë të ambienteve në pronësi të:
 - a. OST,
 - b. Përdoruesit gjenerues,
 - c. Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes, ose
 - d. Përdoruesit ngarkesë.
3. Pika e dhënies/marrjes së energjisë është pika në të cilën njësitë gjeneruese, konsumatorët dhe sistemi i shpërndarjes janë të lidhur në sistemin e transmetimit në të cilën OST jep/merr energji nga/për përdoruesit e sistemit të transmetimit.
4. Pika e matjes dhe pika e dhënies/marrjes përcaktohen në studimin e pikës së lidhjes dhe marrëveshjen midis palëve për lidhjen me sistemin e transmetimit.
5. Nëse për rrethana të caktuara, pa rënë në kundërshtim me kuadrin në fuqi, studimi nuk ekziston apo nuk trajton pikën e matjes dhe pikën e dhënies/marrjes së energjisë, OST do të përcaktojë vendndodhjen e pikës së matjes, pikën e lidhjes me sistemin si dhe vendndodhjen e matësit të kontrollit dhe matësit kryesor të përdoruesit.

Neni 303. Vendndodhja e pikës së matjes

1. Pika e matjes është pika e dhënies/marrjes së energjisë nga sistemet fqinje (pikat e matjes të interkoneksioneve) të cilat ndodhen në nënstacionet 400/x kV, 220/x kV, 154/x kV ose 110/x kV pronë e OST.
2. OST është përgjegjëse për instalimin, mirëmbajtjen dhe kontrollin periodik sipas kuadrit në fuqi, të sistemit të matjes, matësit kryesor dhe atij të kontrollit. Sistemi i matjes, matësi kryesor dhe i kontrollit instalohen në të njëjtën pikë matje. Karakteristikat teknike duhet të jene identike, në përputhje me kërkesat teknike të kërkuara nga Kodi Matjes.
3. Matja e energjisë së interkoneksionit në dhënie/marrje rregullohet nga kontratat/marrëveshjet përkatëse të interkoneksionit me operatorët fqinjë.

4. Për përdoruesit gjenerues pika e matjes është pika e dhënies së energjisë nga objekti gjenerues në sistemin e transmetimit dhe përcaktohet në studimin për lidhjen me sistemin e transmetimit.
5. Përdoruesi (objekti gjenerues) ka mundësinë për të instaluar dhe mirëmbajtur pajisje shtesë matje për kontroll, në pronën e tij, për matjen e energjisë së dhënë/marrë në linjat e lidhjes në nënstacion, si rezerve për matësit e kontrollit dhe kryesor të OST.
6. OST ka mundësinë për të instaluar dhe mirëmbajtur pajisje shtesë matje për kontroll, në pronën e OST, për matjen e energjisë së dhënë/marrë në linjat e lidhjes në nënstacion, si rezerve për matësit e kontrollit dhe kryesor.
7. Pika e matjes është pika e dhënies/marrjes së energjisë elektrike nga OST drejt OSSH sipas përcaktimeve në studimet e lidhjes me sistemin e transmetimit.
8. OSSH është e detyruar të instaloje, kontrolloje periodikisht sipas kuadrit në fuqi dhe mirëmbajë matësa shtesë kontrolli për matjen e energjisë së dhënë/marrë. Këto pajisje instalohen në anën e tensionit të ulët të transformatorit.
9. Pika e matjes dhe pika e lidhje e dhënies/marrjes së energjisë nga OST drejt përdoruesit ngarkese të lidhur në sistemin e transmetimit përcaktohen në studimin e lidhjes me rrjetin e transmetimit.
10. OSSH është përgjegjëse për instalimin, mirëmbajtjen, kontrollin periodik të matësit kryesor dhe të kontrollit.
11. Konsumatorët e lidhur direkt në sistemin e transmetimit janë të detyruar të instalojnë dhe mirëmbajnë matësa kontrolli shtesë në pronën e tyre për matjen e energjisë në dhënie/marrje.
12. Konsumatorët e lidhur direkt në sistemin e transmetimit janë përgjegjës për instalimin, mirëmbajtjen, kontrollin periodik sipas kuadrit në fuqi të sistemit të matjes të kontrollit.
13. OST mund të instaloje dhe mirëmbajë matësa shtesë kontrolli për matjen e energjisë në linja që lidhen në nënstacionet e saj si rezerve e matësive kryesore.

Neni 304. Instalimi i një pike matje, vulosja dhe faktori korrigjues

1. Nëse plotësohen të gjitha kushtet teknike pika e matjes vendoset në të njëjtin nivel tensioni si pika e lidhjes.
2. Pas instalimit dhe vënies në operim, sistemi i matjes (pajisjet matëse, kaseta e lidhjes së matësit, dhe pajisje të tjera që mund të influencojnë saktësinë e matjes dhe faturimit të energjisë) duhet të bashkëvulosen nga operatori i sistemit dhe DPM-ja. Vula duhet të vendoset në një pozicion të përcaktuar për vulosjen e sistemit të matjes.

3. Vula duhet të jetë e identifikueshme me logo të subjektit i cili bën vulosjen dhe me përbërje materiale dhe mënyrë instalimi e cila nuk ndikon në matësin kryesor apo të kontrollit dhe në vlerat e matura.
4. Vulosja e sistemit matës duhet të kryhet në përputhje me përcaktimet ligjore dhe duke zbatuar rregullat si vijon:
 - a. Pajisjet e matjes dhe pajisjet përkatëse të komunikimit do të vendosen në një kabinet të dedikuar dhe të sigurt të vendosura në një zonë lehtësisht të arritshme, të lirë nga pengesat dhe të ndriçuar mirë sipas nevojës edhe me ndriçim artificial nga përdoruesi që kërkon të lidhet në sistemin transmetimit.
 - b. Kabineti do të jetë në përputhje me rekomandimet e prodhuesit të matjes për kushtet mjedisore dhe projektimi i tij duhet të paktën të përfshijë mbrojtje nga lagështia dhe pluhuri dhe nga dëmtimi fizik, duke përfshirë dridhjet dhe të sigurojë kontroll të duhur të temperaturës.
 - c. Kabineti do të jetë i pajisur me çelës dhe kapak transparent dhe i vulosur. OST kontrollon vulosjen kohe pas kohe në përputhje me procedurat përkatëse praktike. Vula mund të thyhet/hapet vetëm nga ose me miratimin e subjekteve që kanë kryer vulosjen.
5. Aty ku pika e livrimit/marrjes dhe pika e matjes nuk janë në të njëjtin nivel tensioni, ose në qoftë se ata janë në të njëjtin nivel tensioni, por në një distancë nga njëri-tjetri aq sa humbjet e energjisë në mes tyre nuk mund të neglizhohen, duhet të përcaktohen një faktor korrigjues i aplikuar për të dhënat e matjes për vlerën e humbjeve të energjisë nga pika e livrimit deri në pikën e matjes (e transferuar në pikën e livrimit). Përdorimi i faktorit korrigjues kryhet gjatë procesit të shlyerjes dhe është pjesë përbërëse e saj.
6. Faktori i korrigjues në ato raste ku është i nevojshëm të përdoret do jetë pjesë e marrëveshjes së lidhjes midis palëve para se linjat të vihen në operim.
7. Faktori i korrigjimit përcaktohet nga OST bazuar në specifikimin teknik të pajisjes, llogaritjes së humbjeve në mes pikës së livrimit dhe pikës matëse nën kushte mesatare operationale. Faktori korrigjimit përcaktohet në:
 - a. Marrëveshjen e lidhjes së objektit të përdoruesit fundor apo gjeneruesit;
 - b. Kontrata për interkoneksionit e sistemit të transmetimit/shpërndarjes;
 - c. Marrëveshjen operimit për objektet e përdoruesit fundor ose gjeneruesit, kur faktori i korrigjimit është ndryshuar gjatë operimit të objektit;
8. Çdo ndryshim në kushtet teknike mbi të cilat është kryer llogaritja e koeficientit të korrigjimit do të reflektohet me verifikimin, rillogaritjen dhe sipas nevojës ndryshimin e koeficientit të korrigjimit si dhe amendimin e dokumenteve përkatës dhe reflektimin në procedurat përkatëse ku ky koeficient përdoret.

Neni 305. Pajisjet e matjes

1. Në çdo pikë matje, pajisjet e sistemit të matjes përfshijnë:
 - a. Transformatorët matës;
 - b. Matësat e energjisë elektrike (matësi kryesor dhe matësi kontrollues);
 - c. Qarqet elektrike sekondare të matjes dhe ndihmëse;
 - d. Pajisjet e komunikimi
 - e. Pajisjet ndihmëse (boksi i terminalit të matjes dhe kabineti i matjes për lidhjen e matësve, siguresa, pajisjet e mbrojtjes, pajisjet e furnizimit me energji elektrike etj.);
 - f. Pajisje të sinjalizimit dhe mbikëqyrjes;
2. Në çdo pikë matje kryesore dhe kontrolli të energjisë elektrike transformatorët e tensionit të matjes (VMT) dhe transformatorët e rrymës së matjes (CMT) instalohen dhe plotësojnë standardet sipas Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 482, datë 17.6.2020 “Për miratimin e rregullës teknike “Për kushtet teknike dhe garantimin e sigurisë së linjave elektrike me tension të lartë mbi 1 kV” dhe Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 483, datë 17.6.2020 “Për miratimin e rregullës teknike, “Për kushtet teknike dhe garantimin e sigurisë së instalimeve elektrike të tensionit të lartë, mbi 1 kV”.
3. Transformatorët e matjes duhet të shoqërohen nga protokolli i testimit në fabrikë nga prodhuesi si dhe vulosjen nga subjektet e autorizuar ose institucioni përkatës.
4. Klasa e saktësisë së transformatorëve të matjes përcaktohet në tabelën në vijim:

	Fuqia e Kërkuar	CMT	VMT
Linjat e interkonjeksionit	Pa limit vlere	$0,2 S + 0,2 S^*$	$0,2 + 0,2^*$
Gjeneruesit, OSSH, përdorues të sistemit të transmetim	1÷10 MW	0,5S	0,5
	10÷50 MW	0.2S	0.5
	>50MW	0.2S	0.2
Skema e furnizimit për pajisjet ndihmëse		$\leq 0,5$	$\leq 0,5$

(*) dy bërthama matje

Neni 306. Transformatorët e matjes së rrymës

1. Rryma e lejuar primare e transformatorëve të matjes së rrymës përcaktohet në përputhje me rrymën e lejuar të pajisjeve të tjera të traktit ku ndodhet transformatori i rrymës.

2. OST përcakton koeficientin e anës primare të transformatorëve që përdoren në sistemin e matjes. Përdoruesi është i detyruar të zbatojë kërkesat e OST të cilat i paraqiten me njoftim zyrtar ose të cilat përcaktohen në studimin për lidhjen në sistemin e transmetimit.
3. Në bërthamën e matjes së transformatorëve të rrymës lidhen vetëm matësit e energjisë elektrike.
4. Në pikat e matjes së interkonjeksioneve dhe në pikat e matjes të përdoruesve gjenerues, transformatorët e rrymës duhet të jenë të pajisur me dy bërthama me karakteristika teknike identike. Në bërthamën e parë lidhet vetëm matësi kryesor ndërsa në bërthamën e dytë lidhet matësi kontrollues.
5. Ngarkesa totale e çdo bërthame matje të transformatorëve të rrymës përfshirë dhe qarqet elektrike sekondare duhet të jetë 25 – 100 % të fuqisë së lejuare të bërthamës së matjes.
6. Seksioni i përcjellësve i qarqeve sekondare të matjes nga terminali i transformatorit të rrymës në kasetën/boksin e lidhjes së matjes duhet të jetë të paktën 2.5 mm² për përcjellës me gjatësi 100 m/faze, dhe 4 mm² për përcjellës me gjatësi më shumë se 100 m/faze.
7. Qarqet elektrike të matjes duhet të kenë mbrojtje të përshtatshme nga shqetësimet mekanike dhe elektrike. Tipi i përcjellësve për qarqet sekondare duhet të jetë NYCY.
8. Karakteristikat teknike të detajuara të transformatorëve të rrymës të matjes përcaktohen në studimin e lidhjes në sistemin e transmetimit.
9. Nëse nuk ka një studim për lidhjes në sistemin e transmetimit, karakteristikat e transformatorit të rrymës të matjes përcaktohet nga OST me njoftim zyrtar.
10. OST ka të drejtë të kërkojë plotësimin e kushteve për transformatorët e rrymës të matjes në përputhje me kushtet e sistemit të transmetimit.

Neni 307. Transformatorët e matjes së tensionit

1. Si rregull në bërthamën e matjes së transformatorëve të matjes së tensionit (VMT) lidhen vetëm matësit e energjisë.
2. Në kushte të veçanta dhe me lejen e OST në bërthamën e matjes mund të lidhen edhe pajisje të tjera, vetëm nëse ngarkesa totale në bërthamë nuk kapërcen fuqinë e lejuare të saj.
3. Termialet sekondare të VMT duhet të pajisen me sisteme speciale automatike me kontakt për sinjalizimin. Pajisjet automatike vendosen sa më pranë të jetë e mundur me termialet sekondare të VMT (në panelin e kontrollit në traktin ku ndodhen VMT).

4. Rënia e tensionit nga VMT në matësin e energjisë (ΔU) duhet të jetë $\leq 0,05\%$ e tensionit të lejuar sekondar të VMT nëse furnizon matësin me klasë saktësie 0.2s, dhe $\Delta U \leq 0,1\%$ nëse furnizon matësin me klasë saktësie 0.5s. Seksioni i përcjellësve të qarqeve të matjes së tensionit duhet të përcaktohet në përputhje me rëniet e lejuara të tensionit.
5. Ngarkesa totale e bërthamës sekondare të VMT, përfshirë përcjellësit e lidhjes, duhet të jetë 25%-100% i fuqisë së lejuar të bërthamës.
6. Qarqet e matjes së tensionit duhet të realizohen me mbrojtje të përshtatshme nga shqetësimi mekanike dhe elektrike. Tipi i përcjellësve për qarqet sekondare duhet të jetë NYCY.
7. Detajet e karakteristikave teknike të VMT përcaktohen në studimin për lidhjen në sistemin e transmetimit.
8. Nëse nuk ka një studim për lidhjen në sistemin e transmetimit, karakteristikat e transformatorit të matjes së tensionit përcaktohen nga OST me njoftim zyrtar.
9. OST ka të drejtë të kërkojë plotësimin e kushteve për transformatorët e matjes të tensionit në përputhje me kushtet e sistemit të transmetimit.

Neni 308. Matësit

1. Pajisjet e matjes (matësit) duhet të regjistrojnë energjinë aktive dhe reaktive dhe duhet të jenë në përputhje me kuadrin ligjor për matjen si dhe me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 482, datë 17.6.2020 “Për miratimin e rregullës teknike “Për kushtet teknike dhe garantimin e sigurisë së linjave elektrike me tension të lartë mbi 1 kV” dhe Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 483, datë 17.6.2020 “Për miratimin e rregullës teknike, “Për kushtet teknike dhe garantimin e sigurisë së instalimeve elektrike të tensionit të lartë, mbi 1 kV”.
2. Matësit duhet të jenë statik, trefazor, dy drejtimesh, katër përcjellës, me katër tarifa për matjen e fuqisë dhe energjisë aktive dhe reaktive dhe me aftësinë për shkëmbimin e të dhënave në distancë.
3. Matësit duhet të afishojnë lokalisht dhe në distancë leximet të kW, kWh, kVAr, kVArh si dhe të konsumit total, regjistrimit të ngjarjeve dhe stampimin e kohës së ngjarjeve.
4. Pajisjet e matjes duhet të përfshijnë regjistra matje për çdo madhësi të matur.
5. Matësit duhet të kenë të paktën dy vula të veçanta. Një vule nga struktura përkatëse shtetërore (DPM) dhe vula tjetër nga OST. Përdoruesi mund të bëjë vulosje me një vule të tij në koordinim me OST dhe institucionin shtetëror. Në kapakun e terminaleve të matësit dhe në butonin reset vendosen vula e OST, DPM dhe përdoruesit nëse kërkohet nga ky i fundit.
6. Çela/boksi i matjes do të mbyllet dhe vuloset për të parandaluar aksesin e paautorizuar.

7. Për pajisjet e matjes duhet të sigurohet furnizim rezerve me energji nga një burim i jashtëm.
8. Në pikat e matjes së interkonjeksionit dhe në pikat e matjes së gjeneruesve përveç matësit kryesor instalohet dhe matësi i kontrollit me të njëjtat karakteristika teknike dhe klasë saktësie si matësi kryesor. Për qëllim të rakordimeve dhe faturimit përdoren të dhënat e matjes që merren nga matësi kryesor.
9. Në rast dështimi ose keqfunksionimi të matësit kryesor ose një pjese të sistemit të matjes, për qëllim të rakordimeve dhe faturimit përdoren të dhënat e matjes që merren nga matësi i kontrollit.
10. Klasa e saktësisë së matësit

	Fuqia e kërkuar	Klasa saktësisë	
		Energjia-Aktive	Energjia-Reaktive
Linjat e interkonjeksionit	Pa limit vlere	$0,2 S + 0,2S^*$ (Klasa C)	$\leq 1 + \leq 1^*$
Gjeneruesit, OSSH, përdorues i sistemit të transmetim	1÷10 MW	$0,5 S + 0,5S^*$ (Klasa C)	$\leq 1 + \leq 1^*$
	10÷50 MW	$0,5 S + 0,5S^*$ (Klasa C)	$\leq 1 + \leq 1^*$
	>50MW	$0,2 S + 0,2S^*$ (Klasa C)	$\leq 1 + \leq 1^*$
Skema e furnizimit për pajisjet ndihmëse		$\leq 0,5$	$\leq 1 + \leq 1^*$

(*) instalim i detyrueshëm i një matësi kryesor dhe një kontrolli

11. Detajet e karakteristikave teknike të matësve përcaktohen në studimin për lidhjen në sistemin e transmetimit.
12. Çdo pajisje matje duhet të emërtohet me një numër unik identifikimi.
13. Numri i identifikimit së bashku me karakteristikat teknike dhe specifikimet duhet të regjistrohen nga OST në regjistrin e matjes dhe data bazën e matjes.

Neni 309. Sinjalizimi dhe mbikëqyrja

1. Përdoruesit duhet të sigurojnë mbikëqyrjen dhe sinjalizimin e ngjarjeve si vijon në një vend të përshtatshëm në objektin e tij:
 - a. Mungesa e tensionit në pajisjet e matjes;
 - b. Ndërprerja e furnizimit ndihmës;
 - c. Ndërhyrje e paautorizuar në pajisjen e matjes;

- d. Dështim i operimit normal të pajisjeve të matjes;
2. Të gjithë alarmet e mësipërme duhet të regjistrohen me stampim kohe në një regjistër ngjarjesh të matësit.
3. Nëse regjistrohet shfaqja e çdo alarmi nga qarqet e rrymës apo tensionit ose cenim i matësit (akses i paautorizuar në терминаlet e lidhjes të matësit, mungesa e tensionit ose rrymës, dështimi i lidhjes me sistemin, etj.), ky informacion duhet të jetë i disponueshëm për OST në kohe reale.

Neni 310. Komunikimi, protokolli i komunikimit dhe ndërfaqja

1. Të gjithë sasi të matura dhe të gjithë të dhënat që regjistrohen me matës duhet të lexohen lokalisht dhe në distancë në përputhje me një nga standardet ndërkombëtare dhe protokollat si vijon:
 - a. IEC 62056-42 / 46/53/61/62 (DLMS) – metering device (IR port, electrical port RS 485, serial port RS 232);
 - b. IEC 61107 – metering device
2. Ndërfaqja e komunikimit (niveli fizik i komunikimit me pajisjen e matjes) duhet të ketë standardet në vijim:
 - a. IEC 62056-21 – IR port/metering device;
 - b. ISO 8482 – RS 485 port/metering device;

Neni 311. Kanalet e komunikimit

1. Për të gjithë sasi të matura të cilat regjistrohen nga pajisjet e matjes dhe që lexohen në distancë duhet të sigurohet një nga kanalet e mëposhtme të komunikimit:
 - a. GSM/GPRS/3G/4G/LTE/5G network;
 - b. Fibër optike (Ethernet)
 - c. FTTH/ADSL/VDSL/L2L/në rrjetin publik

Neni 312. Prokurimi, instalimi, vendosja në operim, demontimi i pajisjeve të sistemit të matjes

1. Prokurimi, instalimi dhe vënia në operim e pajisjeve të sistemit të matjes kryhet në përputhje me dispozitat përkatëse në këtë kod që rregullojnë çështjet e lidhjeve të reja.
2. Përdoruesi, pronari ose përfaqësuesi ligjor për pikën e lidhjes janë përgjegjës për prokurimin e pajisjeve të sistemit të matjes. Instalimi dhe vënia në operim kryhet nën mbikëqyrjen dhe praninë e OST.
3. Parashikimet e mësipërme aplikohen për:

- a. transformatorët e matjes;
 - b. sistemet e kabllimit ndërmjet matësit dhe terminaleve sekondare të transformatorëve të matjes;
 - c. furnizimi me energji elektrike dhe pajisjet e mbrojtjes;
 - d. matësit;
 - e. pajisjet e komunikimit;
 - f. pajisjet për sinjalizim dhe mbikëqyrje;
 - g. ndërfaqja me përdoruesin dhe integrimi i pajisjeve të matjes me sistemet e OST.
4. Nëse përdoruesi krijon një pikë matje kryesore do të informojë OST me shkrim në lidhje me komisionimin e pikës së matjes. Përdoruesi është i detyruar të paraqesë në OST të gjithë protokollet e testimit, të dhënat e konfigurimit të pajisjeve të matjes dhe testimet e pranimit në objekt. OST do të jetë e pranishme në procedurat për instalimin, testimet e pranimit dhe komisionimit të pajisjeve të matjes.
5. Në përputhje me dokumentacioni teknik të paraqitur si dhe prezencën në testimet e pranimit në objekt dhe komisionimit, OST do të njoftojë zyrtarisht me shkrim përdoruesin nëse sistemi i matjes është në konformitet dhe i pranueshëm për OST ose jo duke sqaruar pozicionin dhe mangësitë që duhen plotësuar. Përdoruesi është i detyruar të veprojë në përputhje me udhëzimet e OST.
6. Transferimi i pronësisë së pikës së lidhjes ose transferimi i pronësisë vetëm i pikës së matjes kryhet pasi:
- a. kontrollit të të gjithë protokolleve të testimit nga shitësi dhe instaluesi/zbatuesi i punimeve;
 - b. administrimi dhe kontrolli i të gjithë dokumentacionit;
 - c. kontrolli i konfigurimit të pajisjeve të matjes;
 - d. kontrollit të qarqeve sekondare të rrymës dhe tensionit;
 - e. kontrollit të funksionimit të komunikimit dhe kanaleve të komunikimit;
 - f. kontrollit të ndërfaqes dhe komunikimit në distancë të pajisjes matëse me sistemet e OST;
 - g. kontrollit e vlefshmërisë të të gjitha vulave të pajisjeve të matjes;
 - h. regjistrimi i pajisjeve dhe pikës së matjes në regjistrin unik të matjes të OST.

7. Pas komisionimit çdo ndërhyrje apo ndryshim në pajisjet e matjes nuk lejohet të kryhet pa leje me shkrim nga OST. Çdo ndërhyrje apo ndryshim i paautorizuar do të shoqërohet me përsëritje të procesit të kontrollit të pajisjeve të matjes sipas parashikimeve më sipër dhe kostot do të mbulohen nga pala që ka shkaktuar ndërhyrjen/ndryshimin e paautorizuar përfshirë dhe penaltetet përkatëse sipas kuadrit në fuqi.

Neni 313. Parametrizimi i pajisjeve të matjes

1. Parametrizimi i pajisjeve të matjes do të kryhet me qëllim:
 - a. përcaktimin e koeficientit të transformatorit të transformatorëve të matjes në vendin e matjes;
 - b. përcaktimin e matësit që do të montohet në vendin e matjes;
2. Karakteristikat e transformatorëve të matjes dhe koeficientet e transformimit përcaktohen nga OST në përputhje me tensionet e lejuara dhe kapacitetin e transmetimit të pajisjeve.
3. Parametrizimi merr në konsideratë karakteristikat e brendshme të matësit të cilat duhet të jenë në përputhje me karakteristikat teknike të pajisjeve të sistemit të matjes.
4. Parametrizimi i pajisjeve të matjes do të kryhet në anën primare ose sekondare në varësi të madhësive që do të maten.
5. Parametrat bazë të pajisjeve të matjes të tilla si koeficientet e transformimit të transformatorëve të rrymës dhe tensionit, koeficientet e korrektimit etj. mbahen në regjistrin unik të OST të pikave të matjes.
6. Parametrizimi i pajisjeve të matjes kryhet për çdo pikë matje.
7. OST është i vetmi subjekt i autorizuar për të ndryshuar konfigurimin e parametrave të pajisjes së matjes.
8. OST është përgjegjëse për përditësimin dhe mirëmbajtjen e parametrizimit të pajisjeve të matjes.
9. OST njofton përdoruesin nëse kryhen ndryshime në parametrizimin e pajisjeve të matjes.
10. Si rregull parametrizimi do të kryhet nga OST në anën primare të pajisjeve të matjes. Nëse pajisja e matjes parametrizohet në anën sekondare atëherë koeficiente korrektues për energjinë dhe fuqinë duhet të futen në algoritmin e faturimit në mënyrë të qartë dhe eksplicite. Ndryshimi i tyre është i mundur vetëm me njoftim me shkrim nga OST.
11. OST evidenton dhe arshivon në dokumentacionin e parametrizimit të gjithë të dhënat për pajisjet e matjes dhe koeficientet e korrektimit për energjinë dhe fuqinë.

Neni 314. Inspektimi dhe kontrolli i pajisjeve të matjes

1. Me qëllim për të siguruar saktësi dhe besueshmëri të operimit të pajisjeve të matjes kontrolli i përshtatshëm i tyre është i nevojshëm. Inspektimi dhe kontrolli i pajisjeve të matjes kryhet nga OST, institucionet e autorizuar dhe përdoruesi.
2. Nëse OST dhe/ose përdoruesit kanë dyshime nëse saktësia e pajisjeve matëse nuk është brenda limiteve të përcaktuara, do të kryhet një inspektim jashtë radhës i pajisjeve të matjes.
3. Nëse inspektimi konfirmon se pajisja matëse e inspektuar nuk është në klasën e përshtatshme të saktësisë, të gjitha kostot për inspektimin do të mbulohen nga pronari i pikës së lidhjes. Pronari i aseteve të traktit të matjes është i detyruar të zëvendësojë matësin e inspektuar me një tjetër me karakteristika teknike të duhura.
4. Nëse inspektimi konfirmon që matësi i inspektuar është në klasën e përshtatshme të saktësisë të gjitha kostot për inspektimin duhet të mbulohen nga pala që kërkoi inspektimin.
5. Nëse inspektimet kryhen nga pajisje etalon në vend, inspektimet kryhen në prezencë të personelit të autorizuar nga DPM, OST dhe përdoruesi.

Neni 315. Inspektimi i pajisjeve të matjes që kryhet nga OST

1. OST do të kryej inspekte për të verifikuar pajisjet e matjes në çdo matës kryesor sipas një grafiku të përcaktuar më parë.
2. OST mund të kryej inspekte të njëpasnjëshme në një kohë më të shkurtër se një vit nëse bazuar në të dhëna në lidhje me operimin e sistemit të matjes vlerëson se është e nevojshme verifikimi i saktësisë së matjes.
3. Matësi i kontrollit mund të inspektohet gjithashtu nëse vlerësohet e nevojshme nga OST.
4. Inspektimi i pajisjeve të matjes do të përfshijë:
 - a. verifikimi dhe testimi i gjendjes fizike të të gjitha vulave, targeteve dhe emërtimeve të pajisjeve të matjes;
 - b. testimi i koeficienteve të transformimit të transformatorëve të rrymës dhe tensionit;
 - c. testimi i të gjithë qarqeve sekondare të kabllimit nga pajisja matëse tek transformatorët e matjes;
 - d. testimi i ekranit/afishimit të matjeve;
 - e. testimi i parametrizimit të pajisjes së matjes;
 - f. testimi i komunikimit lokal dhe në distancë;

- g. testimi i klasës së saktësisë së matësit.
 - h. analizën e vlerave trefazore të matura
 - i. kontrollin e sinjalizimit dhe alarmit dhe analizën e sinjaleve dhe alarmeve të regjistruar në regjistrin e eventeve;
 - j. analizën e diagramës së fazës të tensionit dhe rrymës
 - k. krahasimin e regjistrimeve ndërmjet matësit kryesor dhe atij të kontrollit. Devijimi duhet të jetë brenda kufijve të përcaktuar nga klasa e saktësisë së matësit;
- 5. Nëse OST konstaton dështime të pajisjes/sistemit të matjes, dokumenton gjetjen dhe kërkon marrjen e masave për zëvendësimin e pajisjes me një të re me karakteristikat teknike të duhura brenda një periudhe jo me shume se 30 ditë kalendarike.
 - 6. Nëse OST ose përdoruesi dyshojnë për saktësinë e pajisjes matëse, OST do të organizojë brenda 30 ditëve një inspektim jashtë radhës të pajisjes matëse në vend.
 - 7. Të gjitha kostot për inspektimin jashtë radhës duhet të mbulohen nga përdoruesi nëse inspektimi vërteton dështimin e matjes. Nëse dështimi nuk konfirmohet kostot duhet të mbulohen nga subjekti që ka kërkuar inspektimin.
 - 8. Të gjitha veprimet që kryhen gjatë inspektimit përfshirë dhe rezultatet e tij dokumentohen me shkrim.

Neni 316. Inspektimi i pajisjeve të matjes nga institucioni i autorizuar

- 1. Institucioni i autorizuar, kryen inspekte periodike dhe verifikime të pajisjeve të matjes në laboratorë të certifikuara, në afate kohore të përcaktuara nga kuadri ligjor, në funksion të tipit të pajisjes matëse dhe klasës së deklaruar të saktësisë.
- 2. OST ka detyrim që të gjitha pajisjet e matjes kryesore dhe të kontrollit duhet të verifikohen dhe vulosen nga institucioni i autorizuar.

Neni 317. Akses në sistemin e matjes

- 1. OST është e detyruar, që me kërkesë të përdoruesit, të sigurojë akses në ambientet e saj për lexim vizual të matësve kryesore dhe të kontrollit, si dhe inspektimin e pajisjeve të matjes. Prezenca e përbashkët e OST dhe përdoruesit është e detyrueshme.
- 2. Përdoruesi është i detyruar që, me kërkesë të OST të sigurojë akses në ambientet e tij për leximin lokal të matësit kryesor dhe të kontrollit si dhe inspektimin e sistemit të matjes. Prezenca e përbashkët e OST dhe përdoruesit është e detyrueshme.
- 3. Akses në matje dhe pajisje të brendshme të matjes, qarqet dhe pajisje të lidhura të komunikimit behet vetëm me miratim të OST sipas udhëzimeve të përcaktuara nga OST.

4. Përdoruesit do ti lejojnë OST ose përfaqësuesve të saj, të drejtat e hyrjes, kalimit dhe qëndrimit mbi çdo pjesë të pronës së përdoruesve në masën e nevojshme për qëllime të kryerjes së funksioneve sipas Kodi të Transmetimit. Përdoruesit do të bëjnë të gjitha rregullimet e arsyeshme dhe do të ofrojnë të gjitha lehtësitat e nevojshme për OST ose përfaqësuesve të saj në ushtrimin e këtyre të drejtave.
5. Të drejtat në përputhje me pikën më sipër do të përfshijë edhe të drejtën për të përdorur automjete, impiante, makineri për mirëmbajtje apo materiale të tjera që mund të kërkojnë në mënyrë të arsyeshme nga OST për kryerjen e funksioneve të saj në lidhje me matjen në kuadër të kodit.
6. Të gjitha rezultatet e testimit, programet e mirëmbajtjes dhe të dhënat e vulosjes do të mbahen gjatë gjithë periudhës që pajisjet janë në punë dhe për pesë vjet pas daljes së tyre nga inventari i aseteve. Të dhënat e pajisjeve dhe të dhënat e testimeve do t'u vihen në dispozicion palëve të interesuara në përputhje me kriteret e konfidencialitetit.
7. Pas çdo ndërhyrje në sistemin matës për arsye të mirëmbajtjes së planifikuar apo në rast defekti, si dhe në mënyrë periodike, sipas nevojës, do të kryhet verifikimi i matjes në përputhje me parashikimet e ligjit nr. 43/2015 “Për Sektorin e Energjisë”, i ndryshuar, neni 77.

Neni 318. Mirëmbajtja parandaluese/preventive e sistemit të matjes

1. OST është e detyruar të kryej kontrole efeciente dhe mbikëqyrje të matjes kryesore në çdo pikë matje nëpërmjet aktiviteteve si vijon:
 - a. kontrolli i sistemit trefazor të matjes;
 - b. identifikimi/gjetja e çdo mospërputhje në matje;
 - c. kontrolli fizik i pikës së matjes;
 - d. kontrolli dhe konfirmimi i saktësisë së të dhënave të matjes;
 - e. arshivimi dhe ruajtja e dokumentacionit për pikat e matjes kryesore.
2. OST dhe përdoruesit kanë detyrimin të sigurojnë mirëmbajtjen e sistemit të matjes në mënyrë që të garantohet saktësia dhe besueshmëria e operimit.
3. Nëse një ose më shumë pjesë të sistemit të matjes kanë karakteristika teknike që nuk i korrespondojnë me ato të miratuara me pikën e lidhjes, përdoruesi është i detyruar që sa më parë dhe jo më vonë se 30 ditë të zëvendësojë pajisjen jo në pajtueshmëri.
4. Çdo ndryshim, kontroll i rregullt apo jashtë radhës apo ndërhyrje në çdo pjesë të sistemit të matjes duhet të kryhet vetëm në prezencë të stafit të autorizuar të OST dhe përdoruesit. Këto procese dokumentohen në çdo rast me procesverbal përkatës të sigluar nga palët.

5. OST është e detyruar me kostot e saj të mirëmbajtje pajisjet e matjes në pronësi të saj.
6. OST mirëmban sistemin e matjes në përputhje me ligjin, rregullat teknike, dhe kodet.
7. Në rastet kur pikat e matjes dhe pajisjet e sistemit të matjes (VMT, CMT, qarqet sekondare, etj.) janë në pronësi të përdoruesit, përdoruesi është përgjegjës për kostot e mirëmbajtjes të pajisjeve të matjes dhe gjendjen e tyre. Pajisjet e matjes në pikën e lidhjes do të mirëmbahen nga OST në pranim të përdoruesit. Në këtë rast OST do të riparojë sistemin e matjes sapo të jetë praktike nëse një sistem matje nuk funksionon si duhet ose kërkon mirëmbajtje. OST do të faturojë si është e përshtatshme për shërbimet e ofruara.
8. Çdo ndërhyrje ose dështim të riparimit të pajisjes raportohet me shkrim nga përdoruesi për OST duke dhënë të gjitha detajet e nevojshme.
9. Nëse përdoruesi ndryshon një pjesë të caktuar të sistemit të matjes në pronësi të tij, është i detyruar të informojë OST brenda 30 ditëve me shkrim.
10. Njoftimi me shkrim konsiston në:
 - a. arsyen e zëvendësimit;
 - b. tipin e pajisjes që zëvendësohet dhe pajisjes që është në funksion;
 - c. protokollet e testimit nga prodhuesi për klasën e saktësisë dhe protokollet e testimit nga inspektimet e pajisjeve të kryera nga subjektet e autorizuar;
 - d. protokollet e testimit për vënien në operim të pajisjeve.

Neni 319. Riparimet në sistemin e matjes

1. Nëse OST përcakton dështimin ose informohet për dështimin në çdo pikë të sistemit të matjes, OST do të:
 - a. informojë përdoruesin për sa konstatohet;
 - b. nëse është e nevojshme të kryej marrjen e të dhënave të matjes në mënyrë lokale;
 - c. gjetjen dhe riparimin e problemit në pjesën e sistemit në pjesën e saj të pronësisë.
2. Nëse konstatohen dështime në pajisjen e matjes kryesore, ose në çdo pjesë tjetër të sistemit të matjes, të shkaktuara nga përdoruesi, OST informon përdoruesin me shkrim. Përdoruesi ka detyrim të marrë masa për kostot e riparimit të dëmtimit sa më shpejt të jetë e mundur por jo më vonë se 30 ditë, në pjesën e sistemit në pronësi të tij.
3. Nëse përdoruesi konstaton dëmtim të sistemit të matjes në pikën e matjes në pronësi të tij, njofton OST për konstatimin brenda 48 orëve.

4. Përdoruesi ka detyrim të mbulojë kostot e riparimit të dëmtimit sa më shpejt të jetë e mundur por jo më vonë se 30 ditë, në pjesën e sistemit në pronësi të tij.
5. Nëse dështimi konstatohet në sistemin trefazor të matjes, mungesën e matjes/afishimit të një sasie, regjistrimin e sasive të matura në mënyrë jo-korrekte, etj., përdoruesi ka për detyrë të informojë OST brenda 48 orëve dhe të mbulojë kostot e riparimit të dëmtimit sa më shpejt të jetë e mundur por jo më vonë se 30 ditë, në pjesën e sistemit në pronësi të tij.
6. Sistemi i matjes duhet të riparohet dhe të kthehet në kushte normale operimi brenda 15 ditëve nëse dëmtimi / dështimi i konstatuar ndikon në procesin dhe saktësinë e faturimit.
7. Kthimi në kushte normale operimi pas kryerjes së riparimeve të nevojshme në sistemin e matjes konfirmohet dhe lejohet me shkrim nga OST.

Neni 320. Të dhënat e matjes

1. Për çdo pike matje do të kryhen dhe afishohen matjet e madhësive si vijoj:
 - a. livrimi i energjisë aktive (A-);
 - b. konsumi i energjisë aktive (A+);
 - c. livrimi i energjisë reaktive (Q-);
 - d. konsumi i energjisë reaktive (Q+);
2. Drejtimi i livrimit (-) dhe konsumit (+) të energjisë elektrike përcaktohen në raport me OST.
3. Në çdo pikë matje diagrama e ngarkesës regjistrohet si mesare 15 minutëshe e fuqisë aktive dhe fuqisë reaktive për çdo periudhë faturimi.
4. Periudhat ditore fillon në 00:00 h CET për pikat e matjes të interkonjeksionit dhe përfundon në 24:00. Për të gjitha pikat e tjera të matjes periudha ditore fillon në 00:00 h sipas orës lokale dhe përfundon në 24:00 sipas orës lokale.
5. Periudha e faturimit për pikat e matjes së interkonjeksionit përkon me muajin kalendarik me leximin e matësit kryesorë ditën e parë të muajit në orën 00:00 dhe ditën e fundit të muajit në orën 24:00 CET. Për të gjitha pikat e tjera të matjes periudha fillon me leximin ditën e parë të muajit në orën 00:00 h dhe përfundon në ditën e fundit të muajit në orën 24:00 me orën lokale.
6. Çdo informacion/e dhënë e matjes shoqërohet me stampim kohe (minuta, ora, dita, viti). Këto të dhëna duhet të ruhen në pajisjen e matjes për nevoja të leximit në distancë.

7. Të dhënat e marra për energjinë e livruar/konsumuar nga regjistrat në pajisjen e matjes për periudhën e faturimit dhe të dhënat për diagramet 15 minutëshe të fuqisë përbëjnë të dhënat bazike të matjes.
8. Çdo pajisje matje duhet të mundësojë leximin e të dhënave në vijim të cilat duhet të shfaqen dhe në pajisjen e matjes:
 - a. gjendjen aktuale komulative të regjistratit të pajisjes së matjes për energjinë aktive (kWh) dhe energjinë reaktive (kVArh) për çdo drejtim të konfiguruar;
 - b. maksimumin e mesatares 15 minutëshe të aktives (kW) dhe reaktives (kVAr) për çdo drejtim të konfiguruar për periudhën aktuale të faturimit dhe periudhën e mëparshme të faturimit;
 - c. kuadrantin e drejtimit aktual të fuqisë aktive dhe reaktive;
 - d. prezencën e tensionit të matjes;
 - e. orën dhe datën aktuale në pajisjen e matjes;
 - f. tarifën aktuale aktive.

Neni 321. Përdorimi i të dhënave të matjes

1. Të dhënat e matjes do të përdoren në proceset dhe aktivitetet si vijon duke respektuar parimet e konfidencialitetit, transparencës për atë që parashikohet nga kuadri në fuqi, mos diskriminimit dhe duke garantuar saktësinë e tyre:
 - a. bilancin e energjisë për hyrjet dhe daljet e flukseve në sistemin e transmetimit për një periudhë të caktuar faturimi. Bilanci mund të detajohet për çdo pike matje, nivel tensioni dhe për interkonjeksionet sipas sasive në kufi;
 - b. diagramën e fuqisë dhe energjisë për hyrjet në sistemin e transmetimit për një periudhë faturimi të caktuar të llogaritur si shumë e diagrames së fuqisë (vlerat mesatare 15-minutëshe) për të gjitha hyrjet në sistemin e transmetimit. Kjo diagramë mund të gjenerohet për gjeneruesit, interkonjeksionit etj;
 - c. diagramën e fuqisë dhe energjisë për daljet nga sistemi i transmetimit për një periudhë faturimi të caktuar të llogaritur si shumë e diagramës së fuqisë (vlerat mesatare 15-minutëshe) për të gjitha daljet e sistemit të transmetimit. Kjo diagramë mund të gjenerohet për gjeneruesit, interkonjeksionet etj;
 - d. diagrama e humbjeve të energjisë në sistemin e transmetimit për një periudhë faturimi të caktuar;
 - e. raporte për shkëmbimet e energjisë në OST;

- f. të dhënat për humbjet totale të energjisë në sistemin e transmetimit për periudhë faturimi të caktuar të cilat janë të nevojshme për përcaktimin e sasive të prokuruaras me qëllim mbulimin e këtyre humbjeve;
- g. faturimin për aksesin dhe përdorimin e sistemit të transmetimit për çdo përdorues;
- h. përgatitjen e bilanceve financiare për shkëmbimet e energjisë dhe faturimin për operatorët fqinje të përfshirë në shkëmbime;
- i. të gjitha livrimet/tërheqjet nëpërmjet OST dhe ndërmjet përdoruesve/pjesëmarrësve të tregut të energjisë.

Neni 322. Data baza dhe përpunimi i të dhënave të matjes

1. OST menaxhon databazen e të dhënave të matjes dhe matjet e sasive të marra nga pajisjet e matjes në të gjithë pikat e matjes të cilat parashikohen në këtë kod.
2. Databaza duhet të përmbajë të paktën informacion/fusha të cilat konsistojnë në:
 - a. titulli/emërtimit i përdoruesit të sistemit të transmetimit;
 - b. vendndodhja e objektit të lidhur në sistemin e transmetimit;
 - c. linja/feederi i përdoruesit;
 - d. tipi i pajisjes së matjes;
 - e. kanali i komunikimit;
 - f. protokoli i komunikimit;
 - g. formatimi i regjistrit/databases.
3. OST proceson të dhënat e marra nga pajisjet e matjes, sipas nevojave të saj dhe sipas nevojave të përdoruesve të sistemit të transmetimit.
4. Informacioni mbi origjinën e të dhënave të matjes duhet të jetë i disponueshëm në çdo moment.
5. Databaza e të dhënave duhet të përmbajë të gjitha vlerat e mbledhura në distancë ose lokalisht nga pajisjet e matjes si dhe korrektimin e të dhënave sipas koeficienteve përkatës të korrektimit në funksion të humbjeve në transformim dhe transmetim sipas rastit.
6. Databaza e matjes dhe të dhënat do të mundësojnë:
 - a. identifikimin e pajisjes së matjes dhe sistemit të matjes;
 - b. përcaktimin madhësisë së matur (kW, kWh, kVAr, kVArh);

- c. identifikimin unik dhe të qartë të vlerave të matura;
 - d. lidhjen ndërmjet vlerës së matur dhe vlerës së korrigtuar si dhe korrigtimin e kryer;
 - e. stampimin e kohës të vlerës së matur për kohën kur është kryer matja.
7. OST ju vë në dispozicion përdoruesve sipas një protokolli të caktuar, të dhënat e matjes dhe faturimit nga databaza e të dhënave, të përshtatshme me nevojat e tyre.
 8. Përdoruesi mund të aksesojë të dhënat e matjes dhe faturimit nga web server i cili siguron të gjitha të dhënat e grumbulluara nëpërmjet leximit në distancë të pajisjeve të matjes si dhe të dhënat e faturimit për përdoruesin. Përdoruesi do të ketë akse për leximin dhe shkarkimin vetëm për të dhënat që lidhen me të.
 9. Koha e lejuar ndërmjet datës së vendosjes në operim të një pajisje matje apo çdo ndryshim/zëvendësim të pajisjeve të sistemit të matjes dhe datës së përditësimit të të dhënave përkatëse në databaze është jo me shumë se 15 dite.
 10. Databaza përmban të dhëna operative që lidhen me operimin e pajisjeve të sistemit të matjes për 12 muajt e fundit dhe të dhëna të arshivuara që nga data e vendosjes së sistemit të matjes dhe deri një vit më parë.

Neni 323. Marrja e të dhënave të matjes

1. Të dhënat e matjes përfshijnë:
 - a. vlera të matura në kohë të energjisë elektrike aktive dhe reaktive nga pikat e matjes;
 - b. përlllogaritjet e OST bazuar në vlerat e matura;
 - c. të dhëna të vlerësuara, ndryshuara ose zëvendësuara në rast të të dhënave të humbura ose jo të sakta, të cilat përdoren me pas për faturimin.
2. OST është e detyruar të grumbullojë të dhëna nga pikat e matjes duke përdorur protokollat standart për transmetimin e të dhënave. OST duhet të konfirmojë, procesojë dhe të ngarkojë të dhënat e mbledhura në databazën e të dhënave duke ruajtur dhe mbrojtur ato për llogaritjen e pagesave, transaksionet e tregut dhe tarifatat për përdorimin e sistemit.
3. Përdoruesi duhet të sigurojë operim të sigurt të kanalit/lidhjes së komunikimit të të dhënave për transmetimin në distancë të të dhënave nga pajisja e matjes në databazën e matjes të OST.
4. Nëse për një arsye të caktuar leximi në distancë është i pamundur (ose marrja e të dhënave) OST dhe përdoruesi duhet të sigurojë marrjen e të dhënave lokalisht.
5. Në rast se të dhënat për shkak të rrethanave merren lokalisht, OST do të transmetojë menjëherë në databazën e të dhënave brenda një periudhe të tillë që lejon që të gjithë

të dhënat e nevojshme të matjes të jenë në dispozicion për proceset e tjera që lidhen me faturimin dhe tregun.

Neni 324. Vlefshmëria e të dhënave

1. OST kryen kontrolle të përshtatshme dhe konfirmon besueshmërinë e të dhënave të matjes të grumbulluara si dhe konfirmon vlefshmërinë e të dhënave para se ato të ngarkohen në databazë.
2. Qëllimi i kontrollit dhe konfirmimit të vlefshmërisë së të dhënave të matjes është si vijon:
 - a. verifikimi nëse mungojnë të dhëna ose janë të paplota pas leximit të pajisjeve të matjes;
 - a. verifikimi nëse gjatë leximit ka pasur ndërhyrje në pajisjet e sistemit të matjes, riparime etj.;
 - b. përcaktimi nëse ka devijime të kohës lokale të pajisjeve të matjes në raport me orën reference gjatë gjithë periudhës së faturimit;
 - c. përcaktimi nëse ka sinjalizime nga sistemet e mbikëqyrjes për mungesë të furnizimit nga sistemet ndihmëse, mungesë afishimi, regjistrimi të ndonjë parametri etj.;
 - d. përcaktimi nëse të dhënat e marra janë të besueshme dhe në përputhje me ngarkesat në pikën e matjes;
3. Gjatë konfirmimit të vlefshmërisë, të dhënat e matjes të marra nga pajisjet e matjes së kontrollit dhe kryesore duhet të krahasohen si dhe energjia e marrë nga diferenca ndërmjet statusit në regjistër me energjinë e përlogaritur nga integrimi i diagramve të ngarkesës. Të dhënat duhet të krahasohen me të dhënat nga periudha pararendëse e faturimit dhe me të dhënat për të njëjtën periudhë faturimi në vitin e mëparshëm/fundit.
4. Nëse paraqiten diferenca ndërmjet vlerave të regjistruara nga pajisjet e matjes së kontrollit dhe kryesore ato duhet të jenë në limitet e përcaktuara nga klasa e saktësisë së pajisjes së matjes.
5. Diferenca ndërmjet vlerës së energjisë të marre si shumë e vlerave të regjistruara dhe vlerës së energjisë së përlogaritur nga diagramat e ngarkesës në një periudhë faturimi të caktuar, në kushtet e sinkronizimit kohor, nuk duhet të jenë më të mëdha se 0.1%.

Neni 325. Zëvendësimi i të dhënave

1. Në rast të mos vlefshmërisë së të dhënave ose dështimit të konfirmimit të vlefshmërisë së tyre, OST do të zëvendësojë të dhënat e matjes si dhe të dhënat që mungojnë.
2. OST do të bëjë zëvendësimin e të dhënave të matjes të pavlefshme sipas përcaktimeve në vijim:

- a. me të dhëna të marra nga matësi i kontrollit nëse ka një të tillë dhe është pjesë e sistemit të matjes me kusht që kontrolli i tij të jetë kryer më parë;
 - b. me të dhëna të marra nga matësi i përdoruesit i cili lidhet me matësin kryesor të pikës së matjes duke marrë në konsideratë humbjet mesatare në transformim dhe linjë;
 - c. me të dhëna të marra nga algoritmet e faturimit të OST në bazë të matjeve të vlefshme ose përlogaritjes së madhësive elektrike;
 - d. me të dhëna të marra nga sistemi SCADA, nëse ka të dhëna për pikën e matjes;
3. OST dokumenton zëvendësimin e të dhënave të matjes për qëllim arshivimi, kontrolli dhe rishikimi në çdo kohë të faturimit.
4. Nëse gjatë inspektimit ose kontrollit periodik apo jashtë radhës të sistemit të matjes vërehet se matësi ka pasaktësi atëherë të dhënat e matjes në databazen e matjes do të zëvendësohen sipas rregullave për zëvendësimin e të dhënave të matjes të përshkruara më sipër për periudhën:
- a. nga dita e ndodhjes së difektit nëse mund të përcaktohet;
 - b. e përcaktuar bazuar në të dhënat e disponueshme;
5. Nëse zëvendësimi i të dhënave të matjes kryhet pas përfundimit të faturimit, atëherë është e nevojshme që të kryhen korrektime të nevojshme në faturim dhe të dhënat ti dërgohen përdoruesit.

Neni 326. Aksesit në të dhënat e matjes

1. Aksesit i drejtpërdrejtë dhe i pakufizuar në të dhënat e matjes të grumbulluara nga pajisjet e matjes nëpërmjet komunikimit lokal apo në distancë lejohet vetëm për personat e autorizuar të OST sipas procedurave të brendshme të OST, të cilët janë përgjegjës për konfigurimin, mirëmbajtjen, marrjen, konfirmimin e vlefshmërisë dhe zëvendësimin e të dhënave të matjes. Përdoruesit nuk kanë akses të drejtpërdrejtë në të dhënat e matjes përveç se në raste të nevojshme të argumentuara dhe me autorizim të veçantë nga OST.
2. Aksesit në të dhënat e matjes nga matësi kryesor në mënyrë lokale ose në distancë duhet të sigurohet me të drejta dhe attribute të caktuara në avancë për:
 - a. marrjen e të dhënave të matjes;
 - b. ndryshimi/përditësimi i datës dhe orës;
 - c. parametrizimi dhe konfigurimi, vendosja e tarifave dhe funksione të tjera;
 - d. protokollet e komunikimit dhe parametrat e komunikimit.

3. Përdoruesit e të dhënave të matjes janë:
 - a. përdoruesit e sistemit të transmetimit ose përfaqësuesit e tyre;
 - b. operatori i tregut apo çdo strukturë tjetër në funksion të operimit të tregut të energjisë;
 - c. furnizuesit e përdoruesve;
 - d. palët përgjegjëse të balancimit;
 - e. subjekte të tjera të autorizuar në funksion të tregut të energjisë sipas kuadrit ligjor në fuqi.
4. OST është përgjegjës për organizimin dhe dhënien e aksesit në të dhënat e matjes, lëshimin e licencave të përshtatshme për akses dhe për përcaktimin e të drejtave të aksesit të përdoruesit, duke pasur parasysh sigurinë e të dhënave lokale në objekt dhe në bazën e të dhënave të matjes në përputhje me politikat përkatëse të OST për sigurinë kibernetike dhe të informacionit.
5. OST duhet të delegojë të drejtën e aksesit në distancë në të dhënat e matjes me anë të përcaktimit të listës së përdoruesve të autorizuar të të dhënave të matjes me qëllim parandalimin e konflikteve midis palëve të autorizuar. OST do të shpërndajë diapazonin/hapësirën kohore për qasje në të dhënat e matjes duke marrë në konsideratë nevojat për marrjen e të dhënave nga OST dhe përdoruesit e tjerë të të dhënave matëse në përputhje me parimin e mosdiskriminimit.
6. Mosrespektimi i dispozitave që rregullojnë hapësirën e ndarë kohore për akses në të dhënat e matjes do të rezultojë në anulimin e të drejtave për akses në to.
7. OST i cakton përdoruesve të të dhënave të matjes të drejtën për leximin nëpërmjet aksesit të ruajtur me fjalëkalim si dhe intervalin kohor në të cilin përdoruesi mund të kryej leximin.
8. Është detyrim i përdoruesit të të dhënave të matjes të përdori software të licencuar, aplikime për komunikimin në distancë dhe transferimin e të dhënave, si dhe për të përdorur fjalëkalimet ekskluzive për vetë-lexim të ofruara nga OST.
9. OST ka akses të përhershëm dhe të garantuar në të dhënat e sistemit të matjes të përdoruesve të sistemit të transmetimit.
10. OST ka detyrim të garantojë sigurinë e informacionit në regjistrat e pajisjeve të matjes, si dhe sigurinë e databazës së të dhënave të matjes. Të gjithë të dhënat e matjes brenda sistemit të matjes duhet të mbrohen nga aksesit lokal apo në distancë në rrugë elektronike me sistemet hardware dhe sftware si dhe procedurat e politikat e përshtatshme për sigurinë kibernetike dhe të informacionit.

11. OST nuk ka autorizim për të ndryshuar të dhënat e regjistruara në vend në matësa, përveç gjatë periudhës së testimit të matësave dhe kontrollit të instalimit (vetëm për periudhën e kohëzgjatjes së testimit). Për çdo ndërhyrje në terren në matësat e energjisë elektrike përgatitet një raport i cili duhet të përmbajë të dhënat e energjisë elektrike të paregjistruar ose të regjistruar gabimisht.
12. Në çdo rast, në lidhje me askesin e të dhënave të matjes dhe të telematjes do të respektohen kërkesat si vijon:
 - a. Të dhënat zyrtare të matjes do të vihet në dispozicion nga OST për përdoruesit e autorizuar siç përcaktohet nga kodi ose rregullatori në një format të përshtatshëm.
 - b. OST do të publikojë të gjitha formatet në të cilat ajo mund të sigurojë të dhëna për përdoruesit. OST do të ruajë të gjitha të dhënat e konsumatorëve në një bazë të dhënash qendrore duke siguruar që baza e të dhënave është e ruajtur dhe e përditësuar vazhdimisht.
 - c. OST do të sigurojë të dhëna të matjes sipas kërkesës së palëve të interesuara në format jo standard kundrejt kostove përkatëse të cilat mbulohen nga pala e interesuar.
 - d. OST do të administrojë skedulet kohore të aksesit të bazës së të dhënave të matjes si dhe specifikimet e kërkesave të sigurisë.
 - e. Të dhënat e matjes për përdorim në tregtimin e energjisë dhe faturim përbëjnë informacion konfidencial.
13. OST duhet të zbatojë procedurën në vijim në lidhje me rakordimin e matjes:
 - a. OST do të bëjë rregullimet e nevojshme për të lexuar nga distanca vlerat kumulative të energjisë çdo muaj për qëllime kontrolli.
 - b. Nëse vlera kumulative të energjisë nuk janë në dispozicion apo nuk mund të merren nga distanca, atëherë OST do të marrë leximet manualisht çdo muaj për qëllimet e mësipërme.
 - c. Brenda tri javëve të leximit manual të matjes, OST do të përgatisë një deklaratë rakordimi të matjes në të cilën ajo do të regjistrojë dallimin në mes dy leximeve të njëpasnjëshme të matjes manuale dhe do ta krahasojë atë me energjinë totale të regjistruara për të njëjtën periudhë kohore.
 - d. Nëse vërehet ndonjë dallim ndërmjet leximit manual dhe lexim të regjistruar elektronikisht prej më shumë se 0.1% ky informacion do të theksohet dhe referohet për kontroll të mëtejshëm.
 - e. Nëse si rezultat i kontrollit të mësipërm, mospërputhja konfirmohet, atëherë OST do të informojë përdoruesin përkatës dhe do të marrë masat e duhura për të trajtuar situatën në përputhje me dispozitat përkatëse ligjore dhe rregullatore.
 - f. Të dhënat e matjes të padisponueshme ose paarritshme për më shumë se një muaj zëvendësohen me vlera referuese, sipas metodologjisë përkatëse të miratuar nga Enti Rregullator i Energjisë, të aplikueshme për një periudhë jo më të gjatë se tre muaj.

VENDIM
Nr. 64, datë 11.4.2022

**MBI KUALIFIKIMIN DHE PAJISJEN ME
CERTIFIKATË TË GARANCISË SË
ORIGINËS PËR IMPIANTIN E
PRODHIMIT TË ENERGJISË
ELEKTRIKE HEC “MOGLICË”, TË
SHOQËRISË “DEVOLL
HYDROPOWER” SHA, PËR VITIN 2020
DHE 2021**

Në mbështetje të nenit 16, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të nenit 3, germa “ë” dhe nenit 16, pika 6, të ligjit nr. 7/2017, “Për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme”; të neneve 4, 6, 7 dhe 8, të “Rregullores për lëshimin, transferimin dhe anulimin e garancive të origjinës për energjinë elektrike të prodhuar nga burimet e rinovueshme”, miratuar nga Bordi i Entit Rregullator të Energjisë (ERE) me vendimin nr. 229, datë 20.12.2019; dhe të nenit 15, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 11.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin me nr. 432/2 prot., datë 4.4.2022, të Drejtorisë së Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes, “Mbi kualifikimin dhe pajisjen me ‘Certifikatë të garancisë së origjinës’ (GO) për impiantin e prodhimit të energjisë elektrike HEC ‘Moglicë’, të shoqërisë ‘Devoll Hydropower’ sh.a. për vitin 2020 dhe 2021”,

konstatoi se:

- Bordi i ERE-s, me vendimin nr. 43, datë 16.3.2022, vendosi të fillojë procedurën për kualifikimin dhe pajisjen me certifikatë të garancisë së origjinës për impiantin e prodhimit të energjisë elektrike HEC “Moglicë”, të shoqërisë “Devoll Hydropower” sh.a.

- Në vijim të këtij vendimi, ERE ka njoftuar shoqërinë me shkresën nr. 262/4 prot., datë 23.3.2022 dhe me shkresën nr. 262/3 prot., datë 23.3.2022, i kërkoi OST sh.a. informacion në lidhje me sasinë e energjisë elektrike të injektuar në rrjet nga impianti prodhues i HEC “Moglicë” për vitin 2020 dhe vitin 2021, si dhe destinacionin e kësaj energjie elektrike brenda apo jashtë vendit.

- Shoqëria OST sh.a., me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 262/5, datë 30.03.2022, ka përcjellë informacionin e kërkuar dhe ka konfirmuar sasinë e energjisë elektrike të prodhuar nga HEC “Moglicë” për vitet 2020 dhe 2021 dhe në lidhje me destinacionin e kësaj energjie, rezultoi se veprimtaria është kryer përmes transaksioneve elektroenergjetike në treg të liberalizuar brenda dhe jashtë vendit.

- HEC “Moglicë” nuk ka qenë më parë i pajisur me GO dhe ky është aplikimi i parë i shoqërisë “Devoll Hydropower” sh.a., për kualifikim dhe pajisjen me GO të HEC-it “Moglicë”, i cili ka filluar operimin në datën 6.4.2020.

- Certifikata e Garancisë së Origjinës do të lëshohet për energjinë e prodhuar gjatë vitit 2020 (159,723 mwh) dhe për atë të prodhuar gjatë vitit 2021 (424,643 mwh), sasi kjo e konfirmuar nga OST sh.a. në zbatim të nenit 16, pika 6, të ligjit nr. 7/2017, “Për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme”.

- Në zbatim të “Rregullores për lëshimin, transferimin dhe anulimin e garancive të origjinës për energjinë elektrike të prodhuar nga burimet e rinovueshme”, dokumentacioni i këtij aplikimi rezultoi tërësisht i plotësuar si më poshtë:

- aneksi 1, formati i aplikimit, gjerat: “a”, “b”, “c”, plotësuar;

- neni 7, pika 7.4, kërkesa për lëshimin e GO, gjerat: “a”, “b”, “c”, “ç”, “d”, “e”, “ë”, “f”, plotësuar;

- 7.5, dokumentacioni teknik, pika 1, gjerat: “a”, “b”, “c”, “d”, dhe pika 2, gjerat: “a”, “b”, “c”, plotësuar;

- neni 8, “Procedura teknike e kualifikimit”, pikat 8.1, 8.2 dhe 8.3, gjerat: “a”, “b”, “c” (i, ii, iii, iv), “d” (i, ii, iii), 8.4, plotësuar.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të kualifikoj impiantin e prodhimit të energjisë elektrike HEC “Moglicë”, të shoqërisë “Devoll Hydropower” sh.a.

2. Të pajisë me certifikatën e garancisë së origjinës impiantin e prodhimit të energjisë elektrike HEC “Moglicë”, të shoqërisë “Devoll Hydropower” sh.a., për periudhën 1.1.2020–31.12.2020, për sasinë e prodhuar 159,723 mwh

dhe për periudhën 1.1.2021–31.12.2021, për sasinë e prodhuar të energjisë elektrike 424,643 mwh.

3. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrît Ahmeti

VENDIM **Nr. 66, datë 11.4.2022**

MBI FILLIMIN E PROCEDURËS PËR RINOVIMIN E LICENCËS SË SHOQËRISË “ENERGY FINANCING TEAM TIRANA” SHPK, ME NR. 390, SERIA F17, NË VEPRIMTARINË E FURNIZIMIT TË ENERGJISË ELEKTRIKE

Në mbështetje të nenit 16 dhe nenit 37, pika 2, germa “ç”, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të nenit 4, pika 1, germa “d”, nenit 5, pika 1, germa “d”, nenit 10, pika 3, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar; si dhe të nenit 19, pika 1, germa “a”, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 11.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin nr. 434/1 prot., datë 31.3.2022, të Drejtorisë së Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes, “Mbi

fillimin e procedurës për rinovimin e licencës së shoqërisë ‘Energy Financing Team Tiranë’ sh.p.k., në veprimtarinë e furnizimit të energjisë elektrike”,

konstatoi se:

- Shoqëria “Energy Financing Team Tiranë” sh.p.k. me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 250 prot., datë 10.2.2022, ka paraqitur kërkesën për të rinovuar licencën në veprimtarinë e furnizimit të energjisë elektrike.

- Në mbledhjen e Bordit të datës 28.2.2022, u relatua relacioni nr. 263/4 prot., datë 21.2.2022, “Mbi fillimin e procedurës për rinovimin e licencës së shoqërisë ‘Energy Financing Team Tiranë’ sh.p.k., me nr. 390, seria F17, në veprimtarinë e furnizimit të energjisë elektrike, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 174, datë 26.10.2017”.

- Bordi i ERE-s, me vendimin nr. 33, datë 28.2.2022, vendosi të mosfillojë procedurën për rinovimin e licencës nr. 390, seria F17, të shoqërisë “Energy Financing Team Tiranë” sh.p.k., në veprimtarinë e furnizimit të energjisë elektrike, për arsye të pamjaftueshmërisë së dokumentacionit të paraqitur nga shoqëria, për fillimin e një procedure, duke konsideruar edhe faktin që kjo është një shoqëri e licencuar edhe më herët dhe njihet me kërkesat e rregullores së licencimit.

- Me shkresën nr. 251/1 prot., datë 2.3.2022, u njoftua shoqëria për vendimin e Bordit të ERE-s dhe gjithashtu iu bë me dije se nëse do të paraqesë një aplikim të ri, në respektim të kërkesave të nenit 10, pika 7, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, duke respektuar kërkesat e saj për dokumentacionin e kërkuar, atëherë edhe pagesa për aplikim do të konsiderohet e vlefshme për aplikimin e ri.

- Shoqëria “Energy Financing Team Tiranë” sh.p.k., me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 251/2 prot., datë 18.3.2022, ka paraqitur: “plotësim i dokumenteve ligjore për rinovimin e licencave”, brenda afatit të përcaktuar më sipër, dhe si e tillë, dokumentacioni i dorëzuar në aplikimin fillestar dhe kryerja e pagesës së aplikimit konsiderohen të vlefshme.

- Në zbatim të përcaktimeve të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar,

aplikanti duhet të depozitojë në ERE formatin dhe dokumentacionin për aplikim; dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor; dokumentacionin financiar dhe fiskal, dhe çdo modifikim ose ndryshim të mundshëm të dokumentacionit të të dhënave teknike.

- Sa rezulton nga ky aplikim, shoqëria ka përcjellë kryesisht dokumentacionin si vijon:

- formati dhe dokumentacioni për aplikim, neni 9, pika 1, germat: “a”, “b”, “c”, plotësuar;

- dokumentacioni juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2, germat: “a”, “b”, “c”, plotësuar;

- dokumentacioni financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3, germat: “a”, “b”, “d”, plotësuar;

- dokumentacioni teknik për veprimtarinë e furnizimit të energjisë elektrike, neni 9, pika 4.8, germat: “a”, “c”, “d”, “f”, “g”, “h”, plotësuar.

Në lidhje me dokumentacionin e munguar, që ka të bëjë me:

Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2:

- germa “d” (vërtetimi nga prokuroria dhe gjykata për përfshirje ose jo në një proces penal të drejtuesve të shoqërisë).

Shoqëria duhet të përcjellë në ERE vërtetimin e gjykatës për administratorin e saj;

Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3:

- germa “a” (vërtetim për shlyerjen e tatim-taksave dhe detyrimeve ndaj institucionit të sigurimeve shoqërore).

Duke qenë se shoqëria rezulton debitoare ndaj tatimit mbi fitimin dhe tatimit mbi vlerën e shtuar, do t’i kërkohej informacion në lidhje me statusin e procesit të ankimit;

- germa “c” (dokumente që vërtetojnë aftësinë ose mbështetjen financiare të aplikuesit).

Shoqëria duhet të përcjellë në ERE, në gjuhën shqipe, letërën për shprehje të mbështetjes financiare nga shoqëria mëmë;

Dokumentacionin teknik për aktivitetin e furnizimit të energjisë elektrike, neni 9, pika 4.7:

- germa “b” (kapitali financiar (i shprehur në vlera monetare) i parashikuar për ushtrimin e kësaj veprimtarie, i shoqëruar me vërtetim nga banka apo institucione të tjera financiare të njohura me ligj); duhet të dokumentojë se cili është kapitali financiar i parashikuar për ushtrimin e veprimtarisë së furnizimit të energjisë elektrike;

- germa “e” (sistemin IT të krijuar për veprimtarinë e furnizimit të energjisë elektrike apo marrëveshje me të tretët për vënien në dispozicion/përdorimin e këtij shërbimi).

Shoqëria duhet të përcjellë në ERE, në gjuhën shqipe, letërën për shprehje të mbështetjes IT nga shoqëria mëmë;

- germa “g” (dokumentacion që vërteton aftësinë e disponimit të zyrave përfaqësuese të furnizuesit, për shërbimet që do t’i ofrohen klientëve);

Shoqëria duhet të depozitojë në ERE sa kërkon kjo pikë e rregullores.

- germa “I” (niveli i tensionit dhe mënyra e realizimit të matjes për klientët).

Shoqëria duhet të depozitojë në ERE sa kërkon kjo pikë e rregullores, do të njoftohet shoqëria që t’i përcjellë në ERE brenda afateve.

- Po ashtu, shoqëria, në zbatim të neni 11, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, duhet të përcjellë në ERE, të saktësuar, objektin e veprimtarisë së tij në QKB, për furnizimin e energjisë elektrike, pasi rezulton e cituar në mënyrë të përgjithshme si shitje e mallrave dhe produkteve të çdo lloji.

- Shoqëria “Energy Financing Team Tirana” sh.p.k., në kuadër të rinovimit të licencës së furnizimit të energjisë elektrike, duhet të përcjellë në ERE ekstraktin e saj historik me veprimtarinë e furnizimit të energjisë elektrike të shtuar.

- Shoqëria “Energy Financing Team Tirana” sh.p.k., është mbajtëse e licencës nr. 390, seria F17, në veprimtarinë e furnizimit të energjisë elektrike që prej datës 26.10.2017, dhënë me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 119, me afat vlefshmërie deri në datën 26.10.2022.

- Në nenin 16, pika 1, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, përcaktohet se paraqitja e kërkesës për rinovimin e licencës bëhet jo më vonë se 2 muaj para përfundimit të kohëzgjatjes së vlefshmërisë së licencës së dhënë.

- Sikurse konstatohet, shoqëria e ka paraqitur aplikimin e saj gati 8 (tetë) muaj përpara përfundimit të afatit të parashikuar në nenin 16, pika 2, ndaj si e tillë vlerësohet që në vendimin final të rinovimit të specifikohet data e fillimit të

vlefshmërisë së licencës, duke filluar nga data 27.10.2022.

- Shoqëria ka kryer pagesën e aplikimit për rinovimin e licencës së furnizimit të energjisë elektrike në bazë të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar.

- Shoqëria “Energy Financing Team Tirana” sh.p.k. ka kryer të gjitha pagesat e rregullimit ndaj ERE-s.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të fillojë procedurën për rinovimin e licencës nr. 390, seria F17, të shoqërisë “Energy Financing Team Tirana” sh.p.k. në veprimtarinë e furnizimit të energjisë elektrike, të miratuar me vendimin e Bordit nr. 174, data 26.10.2017, për një afat 5-vjeçar, duke filluar nga data 27.10.2022.

2. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM Nr. 67, datë 11.4.2022

MBI FILLIMIN E PROCEDURËS PËR RINOVIMIN E LICENCËS SË SHOQËRISË “ENERGY FINANCING TEAM TIRANA” SHPK, ME NR. 377, SERIA T17, NË VEPRIMTARINË E TREGTIMIT TË ENERGJISË ELEKTRIKE

Në mbështetje të nenit 16 dhe nenit 37, pika 2, germa “d”, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të nenit 4, pika 1, germa “e”, nenit 5, pika 1, germa “e”, nenit 10, pika 3, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar; si dhe të nenit 19, pika 1, germa “a”, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat të ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 11.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin nr. 434 dhe 434-1 prot., datë 8.4.2022, të Drejtorisë së Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes, “Mbi fillimin e procedurës për rinovimin e licencës së shoqërisë ‘Energy Financing Team Tirana’ sh.p.k., me nr. 377, seria T17, në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 119, datë 27.7.2017”,

konstatoi se:

- Shoqëria “Energy Financing Team Tirana” sh.p.k. me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 251 prot., datë 10.2.2022, ka paraqitur kërkesën për të rinovuar licencën në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike.

- Në mbledhjen e Bordit të datës 28.2.2022, u relatua relacioni nr. 263/3 prot., datë 21.2.2022, “Mbi fillimin e procedurës për rinovimin e licencës së shoqërisë ‘Energy Financing Team Tirana’ sh.p.k., me nr. 377, seria T17, në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 119, datë 27.7.2017”.

- Bordi i ERE-s, me vendimin nr. 34, datë 28.2.2022, vendosi të mosfillojë procedurën për rinovimin e licencës nr. 377, seria T17, të shoqërisë

“Energy Financing Team Tirana” sh.p.k., në veprimtarinë e tregtimit energjisë elektrike, për arsye se nuk u vlerësua i mjaftueshëm dokumentacioni i paraqitur nga shoqëria.

- Me shkresën nr. 251/1 prot., datë 2.3.2022, u njoftua shoqëria për vendimin e Bordit të ERE-s dhe gjithashtu iu bë me dije se nëse do të paraqesë një aplikim të ri në respektim të kërkesave të nenit 10, pika 7, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, duke respektuar kërkesat e saj për dokumentacionin e kërkuar, atëherë edhe pagesa për aplikim do të konsiderohet e vlefshme për aplikimin e ri.

- Shoqëria “Energy Financing Team Tirana” sh.p.k., me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 251/2 prot., datë 18.3.2022, ka paraqitur “Plotësim i dokumenteve ligjore për rinovimin e licencave”, brenda afatit të përcaktuar më sipër, dhe si e tillë, dokumentacioni i dorëzuar në aplikimin fillestar dhe kryerja e pagesës së aplikimit konsiderohen të vlefshme.

- Në zbatim të përcaktimeve të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, aplikanti duhet të depozitojë në ERE formatin dhe dokumentacionin për aplikim; dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor; dokumentacionin financiar dhe fiskal dhe çdo modifikim ose ndryshim të mundshëm të dokumentacionit të të dhënave teknike.

- Sa rezulton nga ky aplikim, shoqëria ka përcjellë kryesisht dokumentacionin si vijon:

- Formatin dhe dokumentacionin për aplikim, neni 9, pika 1, germat: “a”, “b”, “c”, plotësuar;

- Dokumentacioni juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2, germat: “a”, “b”, “c”, plotësuar;

- Dokumentacioni financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3, germat: “a”, “b”, “d”, plotësuar;

- Dokumentacioni teknik për veprimtarinë tregtimit të energjisë elektrike, neni 9, pika 4.8, germat “a” dhe “c”, plotësuar.

Në lidhje me dokumentacionin e munguar që ka të bëjë me:

Dokumentacioni juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2:

- germa “d” (vërtetimi nga prokuroria dhe gjykata për përfshirje ose jo në një proces penal të drejtuesve të shoqërisë), shoqëria duhet të përcjellë në ERE vërtetimin e gjykatës për administratorin e saj.

Dokumentacioni financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3:

- germa “a” (vërtetim për shlyerjen e tatim-taksave dhe detyrimeve ndaj institucionit të sigurimeve shoqërore).

Vërtetimet janë plotësuar nga shoqëria, por duke qenë se kjo e fundit rezultoi debitorë ndaj tatimit mbi fitimin dhe tatimit mbi vlerën e shtuar (për të cilat është në proces ankimi), do t'i kërkohej informacion në lidhje me statusin e procesit të ankimit;

- germa “c” (dokumente që vërtetojnë aftësinë ose mbështetjen financiare të aplikuesit).

Shoqëria duhet të përcjellë në ERE, në gjuhën shqipe, letrën për shprehje të mbështetjes financiare nga shoqëria mëmë;

Dokumentacioni teknik për aktivitetin e tregtimit të energjisë elektrike, neni 9, pika 4.8:

- germa “b” (kapitali financiar i parashikuar për ushtrimin e këtij aktiviteti), Shoqëria duhet të dokumentojë vërtetim gjendjeje llogarie të lëshuar nga institucionet financiare, për të provuar në ERE disponimin e vlerës që deklaron, për vënie në dispozicion për të dy veprimtaritë e licencuara. Po ashtu, duhet të specifikojë sa vlerë dedikon respektivisht për vijimin e secilës veprimtari, do të njoftohet shoqëria që t'i përcjellë në ERE brenda afateve.

- Shoqëria “Energy Financing Team Tirana” sh.p.k. është mbajtëse e licencës nr. 377, seria T17, në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike, që prej datës 27.7.2017, dhënë me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 119, me afat vlefshmërie deri më datë 27.7.2022.

- Në nenin 16, pika 1, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, përcaktohet se paraqitja e kërkesës për rinovimin e licencës bëhet jo më vonë se 2 muaj para përfundimit të kohëzgjatjes së vlefshmërisë së licencës së dhënë.

- Sikurse konstatohet, shoqëria e ka paraqitur aplikimin e saj gati 5 (pesë muaj) përpara përfundimit të afatit të parashikuar në nenin 16, pika 2, ndaj si e tillë vlerësohet që në vendimin final

të rinovimit do të specifikohet data e fillimit të vlefshmërisë së licencës.

- Shoqëria ka kryer pagesën e aplikimit për rinovimin e licencës së tregtimit të energjisë elektrike në bazë të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar.

- Shoqëria “Energy Financing Team Tirana” sh.p.k. ka kryer të gjitha pagesat e rregullimit ndaj ERE-s.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të fillojë procedurën për rinovimin e licencës nr. 377, seria T17, të shoqërisë “Energy Financing Team Tirana” sh.p.k., në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike, të miratuar me vendimin e Bordit nr. 119, data 27.7.2017, për një afat 5-vjeçar, duke filluar nga data 28.7.2022.

2. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM Nr. 68, datë 11.4.2022

MBI KËRKESËN E KONCESIONARIT “TEODORI” SHPK, PËR TRANSFERIMIN E PLOTË TË LICENCËS SË SHOQËRISË KONCESIONARE “TEODORI 2003” SHPK, NR. 87, SERIA PV09K, DHËNË PËR VEPRIMTARINË E PRODHIMIT TË ENERGJISË ELEKTRIKE NGA HEC “ZALLI I BULQIZËS” DHE HEC “TERNOVË”, TEK SHOQËRIA “TEODORI” SHPK

Në mbështetje të nenit 16, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të nenit 10, pika 3, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar, si dhe të nenit 19, pika 1, germa “a”, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 11.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin me nr. 434/11 prot., datë 8.4.2022, të Drejtorisë së Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes, “Mbi kërkesën e koncesionarit “Teodori” sh.p.k., për transferimin e plotë të licencës së shoqërisë koncesionare “Teodori 2003” sh.p.k., nr. 87, seria PV09K, dhënë me vendimin e Bordit nr. 83, datë 4.11.2009, për një afat 30-vjeçar, për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga HEC “Zalli i Bulqizës” dhe HEC “Ternovë”, tek shoqëria “Teodori” sh.p.k.”,

konstatoi se:

- Shoqëria koncesionare “Teodori” sh.p.k. i është drejtuar ERE-s në cilësinë e Organit Shtetëror të Autorizuar (OSHA), me shkresën nr. 336 prot., datë 2.3.2022, për transferim licence. Në të tilla rrethana, ERE, me shkresën nr. 336/1 prot., datë 18.3.2022, i është përgjigjur shoqërisë duke e sqaruar se Enti Rregullator i Energjisë është autoriteti rregullator i sektorit të energjisë elektrike dhe gazit natyror, i cili funksionon në përputhje me ligjin nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar. Ndërsa Organi Shtetëror i

Autorizuar (OSHA) është Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, ndaj si e tillë duhet të adresohet saktë kërkesa.

- Në vijim të sa më sipër, shoqëria “Teodori” sh.p.k., me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 336/2 prot., datë 24.3.2022, iu drejtua ERE-s në cilësinë e organit publik, i cili ka kompetencë për nxjerrjen dhe transferimin e licencave të prodhimit të energjisë elektrike, duke kërkuar transferimin e licencës së prodhimit të energjisë elektrike tek shoqëria koncesionare “Teodori” sh.p.k., duke parashtruar, ndër të tjera, se ky transferim duhet të bëhet me qëllim që shoqëria “Teodori” sh.p.k. të lidhë kontratën me FTL sh.a., për shitblerjen e energjisë elektrike, me pretendimin se zotëron të drejtat koncesionare.

- Shoqëria “Teodori” sh.p.k., e cila i është drejtuar ERE-s me kërkesën e protokolluar me nr. 336/2 prot., datë 24.3.2022, nuk është në statusin e ortakut që kontrollon interesat e shoqërisë “Teodori 2003” sh.p.k.

- Shoqëria “Teodori 2003” sh.p.k. është mbajtëse e licencës nr. 87, seria PV09K, miratuar me vendimin e Bordit të Komisionerëve të ERE-s nr. 83, datë 4.11.2009, për prodhimin e energjisë elektrike nga HEC “Zalli i Bulqizës” me kapacitet të instaluar 5.350 mw dhe HEC “Tërnovë” me kapacitet të instaluar 8.385 mw.

- Referuar nenit 17, pika 1, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar, përcaktohet se: “Kërkesa për transferimin e licencës bëhet nga i licencuari në ERE dhe/ose me iniciativën e kësaj të fundit, mund të transferojë plotësisht dhe pjesërisht licencën e një të licencuari në përputhje me ligjin nr. 43/2015, Për sektorin e energjisë elektrike”.

- Mbështetur në referencën e sipërcituar, vlerësohet se nuk jemi në asnjë nga rastet e parashikuara në pikën 1, të nenit 17, kjo për arsye se duke marrë parasysh parashikimin: “...Kërkesa për transferimin e licencës bëhet nga i licencuari në ERE...”, vlen të theksojmë se nga analizimi i kërkesës së shoqërisë “Teodori” sh.p.k., rezulton se kjo e fundit nuk është shoqëri e licencuar nga ERE, dhe si e tillë nuk legjitimohet për të vijuar më tej me pranimin e kërkesës së saj.

- Po ashtu, edhe sa i përket parashikimit: “...dhe/ose me iniciativën e kësaj të fundit...”, pra me iniciativën e ERE-s, nuk jemi në këto kushte pasi nga shoqëria “Teodori” sh.p.k. nuk janë paraqitur rrethana apo fakte që mund të çojnë ERE-n në një vendimarrje me iniciativën e saj.

- Gjithashtu, nuk jemi as në rastin e parashikuar në pikën 2, të nenit 17, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar, i cili citon se: “Ne rastet e transferimit të plotë të asetëve sipas rregullores së miratuar nga ERE për këtë qëllim, personit jo të licencuar tek i cili do të transferohen asetet do t’i transferohet licenca pasi ai të paraqesë një aplikim në ERE për transferimin e licencës duke paraqitur dokumentet...”, pasi ERE nuk ka kryer asnjë transferim asetesh të shoqërisë “Teodori 2003” sh.p.k. tek një person jo i licencuar.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të mosfillojë procedurën për transferimin e licencës së shoqërisë koncesionare “Teodori 2003” sh.p.k. me nr. 87, seria PV09K, dhënë me vendimin e Bordit nr. 83, datë 4.11.2009, për një afat 30-vjeçar, për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga HEC “Zalli i Bulqizës” dhe HEC “Tërnovë”, tek shoqëria “Teodori” sh.p.k.

2. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t’i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendrike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendrike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM
Nr. 69, datë 11.4.2022

**PËR NJË NDRYSHIM NË VENDIMIN E
BORDIT TË ERE-s NR. 18, DATË
4.2.2022, “MBI DEPOZITIMIN NGA
OPERATORI I SISTEMIT TË
SHPËRNDARJES (OSSH SHA), PËR
MIRATIM NË ERE TË KONTRATËS
PËR OFRIMIN E SHËRBIMEVE TË
ZYRTARIT TË PAJTUESHMËRISË DHE
KRITEREVE PËR PËRZGJEDHJEN
E TIJ”**

Në mbështetje të nenit 16, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të nenit 104, pika 1, nenit 155, pikat 1 dhe 2, dhe nenit 53, pika 3, të ligjit nr. 44/2015, “Kodi i Procedurave Administrative të Republikës së Shqipërisë”; si dhe të nenit 15, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 11.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin me nr. 434/8 prot., datë 7.4.2022, të përgatitur nga drejtoritë teknike të ERE-s, “Për një ndryshim në vendimin e Bordit të ERE-s nr. 18, datë 4.2.2022, mbi zgjatjen e afatit për depozitimin nga Operatori i Sistemit të Shpërndarjes (OSSH sh.a.) për miratim në ERE të kontratës për ofrimin e shërbimeve të zyrta të pajtueshmërisë dhe kritereve për përzgjedhjen e tij”,

konstatoi se:

- Bordi i ERE-s, me vendim nr. 18, datë 4.2.2022, ka vendosur që Operatori i Sistemit të Shpërndarjes (OSSH sh.a.), brenda 30 (tridhjetë) ditëve pune dhe pas miratimit nga organet drejtuese të shoqërisë, të përcjellë për miratim në ERE kontratën për ofrimin e shërbimeve të zyrta të pajtueshmërisë dhe kriteret minimale, kriteret profesionale, si dhe kriteret e tjera përzgjedhëse për zyrarin e pajtueshmërisë, të cilat do t'i bashkëlidhen kontratës, si pjesë integrale e saj.

- ERE njoftoi shoqërinë për vendimmarrjen e mësipërme, nëpërmjet shkresës nr. 289 prot., datë 21.2.2022, dhe nëpërmjet shkresës nr. 463 prot., datë 5.4.2022, i rikujtoi detyrimin për të plotësuar sa kërkuar, brenda 30 (tridhjetë) ditëve pune nga

marria dijëni e vendimit të Bordit të ERE-s nr. 18, datë 4.2.2022.

- Brenda afatit 30-ditor të marrjes dijëni të vendimit nr. 18, datë 4.2.2022, me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 289/1 prot., datë 5.4.2022, shoqëria ka kërkuar mirëkuptimin e ERE-s për shtyrjen e afatit të hartimit të kësaj kontrate deri në fund të muajit qershor, në kuadër të përballimit të situatës së emergjencës në furnizimin me energji elektrike të përdoruesve të OSSH sh.a., në përputhje me kërkesat që rrjedhin nga zbatimi i VKM-së nr. 584, datë 8.10.2021, për të garantuar aksesin e shpërndarjes së energjisë elektrike në mënyrë të pandërprerë.

- Në nenin 53, pika 3, të ligjit nr. 44/2015, “Kodi i Procedurave Administrative të Republikës së Shqipërisë”, parashikohet se: afati i caktuar nga organi publik mund të zgjatet me kërkesë të justifikuar të palës së interesuar, të paraqitur përpara mbarimit të afatit.

- Duke qenë se kërkesa e shoqërisë OSSH sh.a. për zgjatje të afatit është depozituar në zbatim të legjislacionit në fuqi brenda afatit dhe është e arsyetuar, vlerësohet që të pranohet dhe të zgjatet afati për depozitimin nga OSSH sh.a. për miratim në ERE të kontratës për ofrimin e shërbimeve të zyrta të pajtueshmërisë dhe kritereve për përzgjedhjen e tij deri më 30.6.2022.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Pika 2, e vendimit të Bordit të ERE-s nr. 18, datë 4.2.2022, ndryshon dhe bëhet:

“2. Propozimet e OSSH sh.a., sipas përcaktimeve të pikës 1, të këtij vendimi, të dërgohen në ERE brenda datës 30.6.2022.”.

2. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë Operatorin e Sistemit të Shpërndarjes (OSSH sh.a.) për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM
Nr. 70, datë 11.4.2022

**MBI FILLIMIN E PROCEDURËS PËR
HEQJEN E LICENCËS NR. 489, SERIA
P21, NË VEPRIMTARINË E PRODHIMIT
TË ENERGJISË ELEKTRIKE, DHËNË
SHOQËRISË “GERTI” SHPK**

Në mbështetje të nenit 16, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”; të nenit 5, germa “a” dhe nenit 7, të “Rregullores për procedurat e heqjes së licencave të të licencuarve në sektorin e energjisë elektrike dhe të gazit natyror”, miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 58, datë 18.4.2017; dhe të nenit 15, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 11.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin me nr. 434/3 prot., datë 4.4.2022, të Drejtorisë së Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes, “Mbi fillimin e procedurës për heqjen e licencës së shoqërisë ‘Gerti’ sh.p.k., në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, dhënë shoqërisë ‘Gerti’ sh.p.k. me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 99, datë 16.4.2021”,

konstatoi se:

- Me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 99, datë 16.4.2021, është licencuar shoqëria “Gerti” sh.p.k. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga HEC “Vardari” me kapacitet të instaluar 1972 kw.

- Në këtë vendim, ndër të tjera është vendosur që: “2. Shoqëria të depozitojë në ERE pasqyrat financiare të vitit 2020, ku pasqyrohen asetet fikse të transferuara nga shoqëria ‘Drini Bulqizë’ sh.p.k., tek shoqëria ‘Gerti’ sh.p.k., brenda datës 30.6.2021; dhe 3. Shoqëria duhet të përcjellë në ERE finalizimin e heqjes nga fondi pyjor

kullosor të sipërfaqes së përcaktuar për zhvillimin e projektit, jo më vonë se një muaj nga disponimi i tij.”.

- ERE, nëpërmjet shkresave të përsëritura i është drejtuar shoqërisë “Gerti” sh.p.k., përmendim këtu: komunikimin shkresor që kthehej nga posta si adresë e pasaktë, komunikimin me *email* me shoqërinë ku është konfirmuar adresa e njëjtë me atë që shërbimi postar kthente shkresat edhe komunikimin telefonik me përfaqësues të shoqërisë. ERE iu drejtua shoqërisë me shkresën nr. 67 prot., datë 14.1.2022, me lëndë: “Njoftim për zhvillimin e një seancë dëgjimore”, e cila u zhvillua në ambientet e ERE-s, më datë 21.1.2022, në të cilën shoqëria saktësoi numrin e apartamentit të adresës së selisë, i cili ndryshonte nga numri i apartamentit të deklaruar më herët nga ajo.

- Sa i përket kushtit të pikës 2, të Bordit të ERE-s nr. 99, datë 16.4.2021, i cili ka të bëjë me depozitimin e pasqyrave financiare të vitit 2020, sikurse edhe vetë shoqëria deklaroi, konstatohet se në to nuk pasqyrohen asetet fikse të transferuara nga shoqëria “Drini Bulqizë” sh.p.k. tek shoqëria “Gerti” sh.p.k. Ashtu siç deklarohet dhe në seancën dëgjimore, shoqëria pretendon se transferimi i aseteve ka ndodhur në datën 30.6.2021, dhe për këtë disponon faturën tatimore të shitjes, të cilën e ka depozituar në ERE. Nga fatura nr. 6, datë 30.6.2021, e cila ka përshkrimin punime ndërtimi viti 2019–2020 HEC “Vardari”, rezulton se nuk mund të verifikojmë kalimin e aseteve pasi me përshkrimin e dhënë në këtë faturë shërbimi nuk specifikohen se cilat zëra/asete të paluajtshme janë transferuar nga shoqëria “Drini Bulqizë” sh.p.k. tek shoqëria “Gerti” sh.p.k. Ndaj dhe shoqërisë iu kërkua dokumentimi i rregullimit pronësor, në kuptim edhe të sa përcjellin pasqyrat financiare.

Sa më sipër, rezulton se shoqëria nuk ka plotësuar kushtin nr. 2, të vendimit nr. 99/2021.

- Sa i përket kushtit të pikës 3, të vendimit të Bordit të ERE-s nr. 99, datë 16.4.2021, i cili ka të bëjë me heqjen nga fondi pyjor kullosor të sipërfaqes së përcaktuar për zhvillimin e projektit, dhe depozitimin në ERE jo më vonë se një muaj nga disponimi i vendimit për heqjen nga fondi pyjor; si dhe kushtit të vendosur në pikë 1 të dispozitivit, që ka të bëjë me zëvendësimin e

palës qiramarrëse në kontratën e qirasë të lidhur midis shoqërisë “Drini Bulqizë” sh.p.k. dhe Bashkisë Librazhd, “Për dhënien në përdorim të fondit pyjor dhe kullësor publik, ndërtim dhe shfrytëzim HEC ‘Vardari’”, konstatohet se:

Nga periudha e licencimit kujtojmë se në lidhje me kontratën 10-vjeçare të qirasë, me të drejtë rinovimi, të lidhur midis shoqërisë “Drini Bulqizë” sh.p.k. dhe Bashkisë Librazhd, “Për dhënien në përdorim të fondit pyjor dhe kullësor publik, ndërtim dhe shfrytëzim HEC ‘Vardari’”, shoqëria ka përcjellë në ERE shkresën nr. 31 prot., datë 18.3.2021, drejtuar Bashkisë Librazhd me lëndën “Kërkesë për ndryshim emri të subjektit të HEC ‘Vardari’”, me anë të së cilës i kërkon Bashkisë Librazhd ndryshimin e emrit të subjektit nga “Drini Bulqizë” sh.p.k. në “Gerti” sh.p.k. pasi ky i fundit është zotërues i kontratës për ndërtim, shfrytëzim dhe administrim të HEC “Vardari”, Bashkia Librazhd, qarku Elbasan nr. 1848 rep., nr. 388/1 kol., lidhur me MIE-n në datën 24.12.2020, amendim kontrate, “Për kontratën e ndërtimit, shfrytëzimit dhe administrimit të hidrocentralit ‘Vardari’ me kapacitet 1.972 mw, në përroin e Vardarit dhe Valit, degë e Përroit të Zallit të Kostenjës, Bashkia Librazhd, qarku Elbasan”.

Sa më sipër, rezulton se shoqëria nuk ka plotësuar kushtin nr. 3, të vendimit nr. 99/2021.

- Për sa më sipër, meqenëse kushtet e vendimit të Bordit të ERE-s nr. 99/2021, mbetën ende të paplotësuara, ERE i është drejtuar shoqërisë me shkresën nr. 67/4 prot., datë 23.2.2022, e cila rezulton e kthyer dy ditë më pas dhe me tej është ridërguar më datë 3.3.2022, dhe pas kësaj date nuk rezulton të jetë kthyer më nga shërbimi postar.

- Në parashikim të nenit 5, të “Rregullores për procedurat e heqjes së licencave të të licencuarve në sektorin e energjisë elektrike dhe të gazit natyror”, duke qenë se shoqëria “Gerti” sh.p.k. është licencuar me kushtet përkatëse të shprehura në vendimin nr. 99/2021, të cilat nuk ka arritur t’i përmbushë brenda afateve e po ashtu nuk ka dokumentuar as përpjekjet e saj për plotësimin e tyre, vlerësohet se jemi përpara fillimit të një procedure për heqjen e licencës së saj.

- Në çdo rast, shoqëria ka të drejtën e saj për t’u përgjigjur me shkrim, siç përcaktohet në nenin 7, të “Rregullores për procedurat e heqjes së licencave të të licencuarve në sektorin e energjisë elektrike dhe të gazit natyror”, i cili përcakton si vijon: Me nisjen

e procedurës për heqjen e një licence, sipas kushteve të përcaktuara në gerrat: “a”, “b”, “c”, “ç” dhe /ose “d”, të nenit 5, të kësaj rregulloreje, ERE:

a) njofton me shkrim të licencuarin për fillimin e procedurave për heqjen e licencës, duke shprehur qartësisht arsyet për heqjen e licencës;

b) respekton të drejtën e të licencuarit për t’u përgjigjur me shkrim, brenda 30 ditëve nga data e marrjes së njoftimit për fillimin e procedurave, për heqjen e licencës;

c) kur është në interesin publik, mund t’i japë të licencuarit 30 ditë kohë, pas përgjigjes së tij me shkrim, që të veprojë në përputhje me kushtet e licencës dhe të shmangë shkakun për heqjen e saj.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të fillojë procedurën për heqjen e licencës së shoqërisë “Gerti” sh.p.k. nr. 489, seria P21, në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga HEC “Vardari” me kapacitet të instaluar 1972 kw.

2. Shoqëria “Gerti” sh.p.k. ka të drejtën për t’u përgjigjur me shkrim, brenda 30 ditëve nga data e marrjes së njoftimit për fillimin e procedurave, për heqjen e licencës.

3. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë subjektin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t’i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM**Nr. 82, datë 20.4.2022****MBI FILLIMIN E PROCEDURËS PËR
LICENCIMIN E SHOQËRISË
“SALILLARI ENERGY TRADE” SHPK,
NË VEPRIMTARINË E TREGTIMIT TË
ENERGJISË ELEKTRIKE**

Në mbështetje të nenit 16 dhe nenit 37, pika 2, germa “d”, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të nenit 4, pika 1, germa “e”, nenit 5, pika 1, germa “e”, nenit 10, pikat 1 dhe 3, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar; si dhe të nenit 19, pika 1, germa “a”, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 20.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin me nr. 562/5 prot., datë 15.4.2022, të Drejtorisë së Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes, “Mbi licencimin e shoqërisë ‘Salillari Energy Trade’ sh.p.k., në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike”,

konstatoi se:

- Shoqëria “Salillari Energy Trade” sh.p.k., me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 275 prot., datë 17.2.2022, ka paraqitur aplikimin për t’u pajisur me licencë në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike.

- Shoqëria ka kryer pagesën e aplikimit për licencim në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike në zbatim të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar.

- Në zbatim të përcaktimeve të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, aplikanti duhet të depozitojë në ERE: formatin dhe dokumentacionin për aplikim; dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor; dokumentacionin financiar dhe fiskal dhe dokumentacionin teknik për aktivitetin e tregtimit

të energjisë elektrike. Sa rezulton nga ky aplikim, shoqëria ka përcjellë tërësisht dokumentacionin e kërkuar si më poshtë:

- Formatin dhe dokumentacionin për aplikim, neni 9, pika 1, germat “b” dhe “c”, plotësuar;

- Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2, germat: “a”, “b”, “c”, plotësuar;

- Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3, germat: “a”, “b”, “c”, “d”, plotësuar;

- Dokumentacionin teknik për aktivitetin tregtimit të energjisë elektrike, neni 9, pika 4.8, germa “a” dhe “c”, plotësuar;

Në lidhje me dokumentacionin e munguar, që ka të bëjë me:

Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2:

- germa “a”/“b” (akti i themelimit/statuti),

Shoqëria duhet të depozitojë statutin sipas kërkesës së nenit 8, pika 3 (në fotokopje të noterizuar ose origjinal);

- germa “d” (vërtetimi nga prokuroria dhe gjykata për përfshirje ose jo në një proces penal të drejtuesve të shoqërisë). Shoqëria duhet të përcjellë në ERE vërtetimet sipas kësaj kërkesë të rregullores;

- germa “e” (struktura e ndërtimit dhe funksionimit administrativ të shoqërisë, sipas pozicioneve dhe profileve përkatëse). Shoqëria duhet të përcjellë në ERE strukturën e organizimit të saj;

Dokumentacioni teknik për veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike, neni 9, pika 4.8:

- germa “b” (kapitali financiar (i shprehur në vlera monetare) i parashikuar për ushtrimin e kësaj veprimtarie, i shoqëruar me vërtetim nga banka apo institucione të tjera financiare të njohura me ligj). Shoqëria duhet të përcaktojë vlerën që do të vejë në dispozicion të veprimtarisë së tregtimit të energjisë elektrike. Shoqëria do të njoftohet që t’i përcjellë brenda afateve.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të fillojë procedurën për licencimin e shoqërisë “Salillari Energy Trade” sh.p.k. në veprimtarinë e tregtimit të energjisë elektrike, për një afat 5-vjeçar.

2. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM
Nr. 83, datë 20.4.2022

**MBI FILLIMIN E PROCEDURËS
PËR LICENCIMIN E SHOQËRISË
“VOKOPOLA ENERGJI” SHPK NË
VEPRIMTARINË E PRODHIMIT TË
ENERGJISË ELEKTRIKE NGA HEC
“VOKOPOLA 1”, ME KAPACITET TË
INSTALUAR 274 kw, “VOKOPOLA 2”,
ME KAPACITET TË INSTALUAR 3104
kw, DHE “VOKOPOLA 3”, ME
KAPACITET TË INSTALUAR 2297 kw,
ME KAPACITET TOTAL
TË INSTALUAR 5675 kw**

Në mbështetje të nenit 16 dhe nenit 37, pika 2, germa “a”, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; si dhe të neneve 4, pika 1, germa “a”, 5, pika 1, germa “a” dhe nenit 10, pika 3, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar; si dhe të nenit 19, pika 1, germa “a”, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të

datës 20.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin e përgatitur nga Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes me nr. 562/7 prot., datë 15.4.2022, “Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë ‘Vokopola Energji’ sh.p.k. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga HEC ‘Vokopola 1’, me kapacitet të instaluar 274 kw, ‘Vokopola 2’, me kapacitet të instaluar 3104 kw dhe ‘Vokopola 3’, me kapacitet të instaluar 2297 kw, me kapacitet total të instaluar 5675 kw”,

konstatoi se:

- Shoqëria “Vokopola Energji” sh.p.k., me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 471 prot., datë 6.4.2022, ka paraqitur kërkesën për licencim në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga HEC “Vokopola 1”, “Vokopola 2” dhe “Vokopola 3”, me vendndodhje në lumin e Vokopolës.

- Shoqëria ka kryer pagesën e aplikimit për t'u pajisur me licencë nga ERE, në zbatim të aneksit A, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar.

- Në zbatim të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, aplikanti duhet të depozitojë në ERE: formatin dhe dokumentacionin për aplikim; dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor; dokumentacionin financiar dhe fiskal dhe dokumentacionin teknik për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike dhe lejet nga institucionet respektive. Sa rezulton nga ky aplikim, shoqëria ka përcjellë dokumentacionin, si vijon:

- Formatin dhe dokumentacionin për aplikim, neni 9, pika 1, germat: “a”, “b” dhe “c”, plotësuar;

- Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2, germat “a” dhe “b”, plotësuar;

- Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3, germa “d”, plotësuar;

- Dokumentacionin teknik për HEC, neni 9, pika 4.1.3, germat: “a”, “b”, “c” dhe “d”, pika 4.1.4, germat: “a”, “b”, “c”, “d”, “e” dhe “f”, plotësuar;

- Lejen nga institucione të tjera, neni 9, pika 4.1.5, germat “a” dhe “c”, plotësuar.

Në lidhje me dokumentacionin e munguar, që ka të bëjë me:

Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor:

Neni 9, pika 2:

- germa “c” (vërtetimi për regjistrim dhe ekstrakt historik nga Qendra Kombëtare e Biznesit, QKB). Shoqëria duhet të depozitojë në ERE edhe certifikatën e regjistrimit pranë QKB-së, si dhe ekstraktin historik të vulosur nga QKB-ja, jo më herët se 1 muaj nga paraqitja e aplikimit në zbatim të nenit 8, pika 3, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, pasi ekstrakti i depozituar nga shoqëria është jashtë këtij afati. Po ashtu, nga ekstrakti historik i regjistrimit tregtar të shoqërisë rezulton se është bërë transferimi i kuotave të njëjtit të tretë, pas miratimit të kontratës së koncesionit, ndaj shoqëria duhet të depozitojë informacion, në lidhje me zbatimin e parashikimeve të nenit 17.1, të kontratës së koncesionit të lidhur me METE-n (Ministria e Ekonomisë Tregtisë dhe Energjetikës (sot MIE));

- germa “d” (vërtetim që shoqëria dhe drejtuesit kryesorë të saj, në rastin e personave juridikë, nuk janë të përfshirë në një proces penal të filluar nga organet e drejtësisë (vërtetim nga prokuroria dhe gjykata). Shoqëria duhet të depozitojë në ERE vërtetimet e prokurorisë dhe gjykatës së rrethit Tiranë, për administratorin dhe vetë shoqërinë;

- germa “e” (struktura e ndërtimit dhe funksionimit administrativ të shoqërisë, sipas pozicioneve dhe profileve përkatëse. Në rastin e aplikimeve për licencë prodhimi të energjisë elektrike kërkohet paraqitja e licencës për drejtues teknik elektrik).

Shoqëria duhet të depozitojë në ERE strukturën e ndërtimit dhe licencën për drejtuesin teknik;

- germa “f” (marrëveshje koncesioni apo çdo formë tjetër e marrëveshjes në rastet e aplikueshme, të lidhur me institucionet përgjegjëse të ngarkuara me ligj, në përputhje me kuadrin ligjor përkatës si dhe ndryshim të këtyre akteve). Shoqëria ka depozituar në ERE kontratën shtesë të koncesionit nr. 784 rep., nr. 310 kol., datë 9.6.2020, ndërmjet MIE-s, në cilësinë e autoritetit kontraktues dhe shoqërisë “Vokopola Energji” sh.p.k., në këtë kontratë referohet dhe një kontratë shtesë koncesioni nr. 110 rep., nr. 31/3 kol., datë 17.1.2019, nënshkruar mes MIE-s dhe shoqërisë

koncesionare “Vokopola Energji”, e cila do t'i kërkohet shoqërisë ta depozitojë në ERE;

- germa “g” (dokumente që vërtetojnë pronësinë e aplikuesit në zonat ku do të shtrihet projekti (certifikata pronësie, kontrata shitblerje, kontrata qiramarrje, akte dhurimi, kontrata premtim shitblerje, marrëveshje me subjekte private ose shtetërore që kanë në pronësi zonat ku shtrihet projekti për ato veprimtari që përdorin asete të paluajtshme, etj.).

Në kuadër të dokumentacionit të pronësisë, konstatohet se dy prej kontratave të depozituara i ka kaluar afati i vlefshmërisë, ndaj duhet të depozitohen me afate të rinovuara, ndërsa për njëren kontratë duhet sqaruar nëse është nënshkruar për një periudhë 2- apo 5-vjeçare, duke i bashkëlidhur dhe të dhënat respektive. Nëse dokumentacioni i pronësisë është i regjistruar në ZVRPP-në përkatëse, shoqëria duhet ta depozitojë këtë dokumentacion në ERE;

Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3:

- germa “a” (vërtetimi për shlyerjen e tatim-taksave dhe detyrimeve ndaj institucionit të sigurimeve shoqërore (për shoqëritë e sapo krijuara vërtetim që nuk ka detyrime)), plotësuar.

Shoqëria duhet të depozitojë në ERE vërtetimet përkatëse;

- germa “b” (bilanci financiar i tri viteve të fundit/ose të kohës së ekzistencës së shoqërisë (për shoqëritë me ortakë shoqëri të tjera, paraqitja e bilancit të këtyre të fundit)). Shoqëria duhet të depozitojë bilancet financiare të vitit 2021. Po ashtu, duke qenë se nga ekstrakti historik rezulton se shoqëria ka ortakë shoqëri të tjera, duhet të përcjellë dhe bilancin e tri viteve të fundit për shoqëritë ortakë;

- germa “c” (dokumente që vërtetojnë aftësinë ose mbështetjen financiare të aplikuesit, ku shprehen qartë vlerat monetare për financim dhe struktura e financimit (financim i vetë aplikuesit, kredi bankare, donacione, të tjera)). Shoqëria duhet të depozitojë në ERE dokumentacionin përkatës për mbështetjen financiare;

Dokumentacionin teknik për HEC:

- Neni 9, pika 4.1.1 (të dhëna teknike për HEC). Shoqëria duhet të plotësojë të dhënat në lidhje me rendimentin dhe, duke qenë se ka deklaruar se viti i ndërtimit do të jetë viti 2021 dhe data e fillimit të operimit viti 2022, do t'i kërkohet informacion në

lidhje me fazën në të cilën ndodhen punimet e veprës;

- Neni 9, pika 4.1.2 (të dhëna teknike për bllokun e transformimit dhe lidhjes me sistemin). Shoqëria duhet të plotësojë të dhënat në lidhje me prodhuesin e transformatorit, kapacitetin, tensionin e përshtjellave dhe kapacitetin transmetues.

Leje nga institucione të tjera, neni 9, pika 4.1.5:

- germa “b” (leja e shfrytëzimit të ujit për prodhimin e energjisë elektrike). Konstatohet se shoqëria nuk ka përcjellë lejen për përdorimin e burimit ujqor përkatës për HEC “Vokopola 1”, të cilën duhet ta depozitojë në vijim. Po ashtu, në vendimin nr. 2/2020, të Këshillit të Basenit Ujqor (KBU) Seman është dhënë miratimi i lejes për përdorimin e burimit ujqor për prodhim energjie nga HEC “Vokopola 2”, ndërkohë që referuar raportit të opionencës teknike të AKBN-së, të dhënat në këtë leje përkojnë me HEC “Vokopola 3”. Po ashtu, në vendimin nr. 3/2020, të KBU Seman është dhënë miratimi i lejes për përdorimin e burimit ujqor për prodhim energjie nga HEC “Vokopola 3”, ndërkohë që referuar raportit të opionencës teknike të AKBN-së, të dhënat në këtë leje përkojnë me HEC “Vokopola 2”. Në këto rrethana, shoqëria duhet të bëjë saktësimin/sqarimin përkatës.

- Kontrata e koncesionit e formës BOT nr. 7 rep., nr. 3 kol., datë 10.1.2013, për ndërtimin e hidrocentraleve “Vokopola 1”, “Vokopola 2” dhe “Vokopola 3”, e ndryshuar, ka një afat 35-vjeçar, por nga ana tjetër, ERE, në zbatim të nenit 38, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, dhe të nenit 5, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, nuk mund të japë një licencë me afat më të madh se 30 vjet për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike. Sa konstatohet nga llogaritja e afateve, duke filluar nga data e nënshkrimit të kontratës së koncesionit, rezulton se shoqërisë i kanë kaluar 9 vjet e 3 muaj nga periudha koncesionare dhe periudha e mbetur për licencim është 25 vjet e 9 muaj.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të fillojë procedurën për licencimin e shoqërisë “Vokopola Energji” sh.p.k. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga HEC “Vokopola 1”, me kapacitet të instaluar 274 kw, “Vokopola 2”, me kapacitet të instaluar 3104 kw, dhe “Vokopola 3”, me kapacitet të instaluar 2297 kw, me kapacitet total të instaluar 5675 kw.

2. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrir Ahmeti

VENDIM
Nr. 84, datë 20.4.2022

**MBI FILLIMIN E PROCEDURËS PËR
LICENCIMIN E SHOQËRISË “SUN
BEAT SYSTEM” SHPK, NË
VEPRIMTARINË E PRODHIMIT TË
ENERGJISË ELEKTRIKE, NGA
CENTRALI FOTOVOLTAIK, ME
KAPACITET TË INSTALUAR 2000 kw**

Në mbështetje të nenit 16 dhe nenit 37, pika 2, germa “a”, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; si dhe të neneve 4, pika 1, germa “a”, 5, pika 1, germa “a” dhe nenit 10, pika 3, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar, dhe të nenit 19,

pika 1, germa “a”, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 20.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin e përgatitur nga Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes me nr. 562 prot., datë 13.4.2022, “Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë ‘Sun Beat System’ sh.p.k. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik 2 mw”,

konstatoi se:

- Shoqëria “Sun Beat System” sh.p.k., me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 451 prot., datë 4.4.2022, ka paraqitur kërkesën për licencim në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik, me kapacitet të instaluar 2000 kw.

- Shoqëria ka kryer pagesën e aplikimit për t’u pajisur me licencë nga ERE, në zbatim të aneksit A, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar.

- Në zbatim të përcaktimeve të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, aplikanti duhet të depozitojë në ERE: formatin dhe dokumentacionin për aplikim; dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor; dokumentacionin financiar dhe fiskal dhe dokumentacionin teknik për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike dhe lejet nga institucionet respektive. Sa rezulton nga ky aplikim shoqëria ka përcjellë dokumentacionin si vijon:

- Formatin dhe dokumentacionin për aplikim, neni 9, pika 1, gjerat: “a”, “b”, “c”, plotësuar;

- Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2, gjerat: “a”, “b”, “e”, “g”, plotësuar;

- Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3, gjerat: “a”, “b”, “d”, plotësuar;

- Dokumentacionin teknik për HEC, neni 9, pika 4.4.3, gjerat: “a”, “b”, “c”, “d” dhe pika 4.4.4, gjerat: “a”, “b”, “c”, “d”, plotësuar;

- Lejen nga institucione të tjera, neni 9, pika 4.4.5, gjerat “a” dhe “b”, plotësuar;

- Në lidhje me dokumentacionin e munguar që ka të bëjë me:

Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2:

- germa “c” (vërtetimi për regjistrim dhe ekstrakt historik nga Qendra Kombëtare e Biznesit, QKB-ja). Shoqëria duhet të depozitojë në ERE edhe certifikatën e regjistrimit pranë QKB-së, si dhe ekstraktin historik të QKB-së, të lëshuar jo më vonë se një muaj përpara paraqitjes së aplikimit;

- germa “d” (vërtetimi nga prokuroria dhe gjykata për përfshirje ose jo në një proces penal të drejtuesve të shoqërisë). Shoqëria duhet të depozitojë në ERE vërtetimet e gjykatës dhe prokurorisë së qarkut Korçë, për administratorin dhe shoqërinë “Sun Beat System” sh.p.k., duke qenë se kjo e fundit ka seli vetëm në këtë qark;

- germa “f” (marrëveshje koncesioni apo çdo formë tjetër e marrëveshjes në rastet e aplikueshme, të lidhur me institucionet përgjegjëse të ngarkuara me ligj, në përpunje me kuadrin ligjor përkatës, si dhe ndryshim të këtyre akteve.) Shoqëria ka depozituar në ERE, me shkresën nr. 1012/5 prot., datë 11.3.2022, miratimin për ndërtim nr. 1012/4 prot., datë 11.3.2022, “Për ndërtimin e impiantit gjenerues të energjisë elektrike fotovoltaiike me kapacitet të instaluar 2 mw, dhe veprave ndihmëse, në zonën Bitinckë, Bilisht, qarku Korçë.” dhe në vijim, duhet të depozitojë në ERE marrëveshjen respektive të nënshkruar me MIE-n, në vijim të miratimit të dhënë;

Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3:

- germa “b” (bilanci financiar i tri viteve të fundit/ose të kohës së ekzistencës së shoqërisë (për shoqëritë me ortakë shoqëri të tjera, paraqitjen e bilancit të këtyre të fundit)), plotësuar pjesërisht.

Duke konsideruar faktin se bilancet e vitit 2021 duhet të kenë përfunduar deri më 31 mars 2022, atëherë shoqëria t’i depozitojë ato në ERE për nevoja të kësaj vendimmarrjeje;

- germa “c” (dokumente që vërtetojnë aftësinë ose mbështetjen financiare të aplikuesit, ku shprehen qartë vlerat monetare për financim dhe struktura e financimit (financim i vetë aplikuesit, kredi bankare, donacion, të tjera)), plotësuar pjesërisht.

Shoqëria duhet të bëjë me dije nëse ka vijuar me nënshkrimin e ndonjë kontrate kredie me bankën për të siguruar investimin dhe nëse po, ta dokumentojë në ERE, në kuadër të plotësimit të

kërkesave të kësaj pike të rregullores, pasi vetëm shprehja e interesit të paraqitur nga shoqëria nuk mjafton për përmbushjen e tyre;

Dokumentacionin tekniko-ekonomik, neni 9, pika 4.4.1:

Shoqëria duhet të plotësojë të dhënat për centralin prodhues dhe emrin e centralit, sipas kërkesave të formatit përkatës. Po ashtu, shoqëria ka vendosur si datë të fillimit të operimit datën 4.4.2022, ndërkohë që aplikimi i saj është paraqitur po në këtë datë në ERE dhe është ende në proces licencimi, ndaj do t'i kërkohej të bëjë saktësimet përkatëse. Gjithashtu, do t'i kërkohej të bëjë saktësim edhe në lidhje me numrin e njërive gjeneruese dhe kapacitetit të secilës, pasi nga të dhënat që ka përcjellë rezulton se 15 njësi x 175 kw është e barabartë me 2625 kw, çka kalon edhe kufirin +10% të kapacitetit prej 2000 kw, për të cilin kërkon të licencohet.

- Të dhëna teknike për bllokun e transformimit dhe lidhjen me sistemin, neni 9, pika 4.4.2. Shoqëria duhet të plotësojë të dhënat për skemën e lidhjes së përshtjellave, sipas kërkesave të formatit përkatës.

- Shoqëria duhet të bëjë me dije nëse ka filluar punimet apo fazën në të cilën ndodhen, si dhe të bëjë një përcaktim të qartë të viteve brenda të cilëve do të ndërtohet projekti, në kuptim të zbatimit të grafikut të punimeve.

- Duke qenë se nga dokumentacioni pronësor që subjekti ka depozituar, në kuadër të licencimit, rezulton se numri i pasurisë së zonës ku do të shtrihet projekti është i ndryshëm nga ai i pasqyruar në VNM-në paraprake, shoqëria duhet të bëjë saktësimin përkatës.

- ERE, në zbatim të nenit 38, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, dhe të nenit 5, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, lëshon një licencë për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike deri në 30 vjet, por duke qenë se nga studimi i fizibilitetit të centralit fotovoltaiik të digës së Qyrsaqit rezulton se jetëgjatësia e një paneli shkon 25 vjet, atëherë ERE kushtëzohet nga kjo jetëgjatësi në dhënien e afatit maksimal për këtë licencë fotovoltaike, deri në 25 vjet.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të fillojë procedurën për licencimin e shoqërisë “Sun Beat System” sh.p.k. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik me kapacitet të instaluar 2000 kw, për një afat 25-vjeçar.

2. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM Nr. 85, datë 20.4.2022

MBI FILLIMIN E PROCEDURËS PËR LICENCIMIN E SHOQËRISË “TREN SUN SYSTEM” SHPK, NË VEPRIMTARINË E PRODHIMIT TË ENERGJISË ELEKTRIKE, NGA CENTRALI FOTOVOLTAIK, ME KAPACITET TË INSTALUAR 2000 kw

Në mbështetje të nenit 16 dhe nenit 37, pika 2, germa “a”, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; si dhe të neneve 4, pika 1, germa “a”, 5, pika 1, germa “a” dhe nenit 10, pika 3, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar; dhe të nenit 19, pika 1, germa “a”, të “Rregullores për organizimin,

funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96 datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 20.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin e përgatitur nga Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes me nr. 562/2 prot., datë 14.4.2022, “Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë “Tren Sun System” sh.p.k., në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga centrali fotovoltaiik 2 mw”,

konstatoi se:

- Shoqëria “Tren Sun System” sh.p.k., me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 449 prot., datë 4.4.2022, ka paraqitur kërkesën për licencim në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik, me kapacitet të instaluar 2000 kw.

- Shoqëria ka kryer pagesën e aplikimit për t'u pajisur me licencë nga ERE, në zbatim të aneksit A, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar.

- Në zbatim të përcaktimeve të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, aplikanti duhet të depozitojë në ERE: formatin dhe dokumentacionin për aplikim; dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor; dokumentacionin financiar dhe fiskal dhe dokumentacionin teknik për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike dhe lejet nga institucionet respektive. Sa rezulton nga ky aplikim, shoqëria ka përcjellë dokumentacionin, si vijon:

- Formatin dhe dokumentacionin për aplikim, neni 9, pika 1, germat: “a”, “b”, “c”, plotësuar;

- Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2, germat: “a”, “b”, “c”, “g”, plotësuar;

- Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3, germat “a” dhe “d”, plotësuar;

- Dokumentacionin teknik për centralin fotovoltaiik, neni 9, pikat 4.4.2 dhe 4.4.3, germat: “a”, “b”, “c”, “d”, dhe pika 4.4.4, germat: “a”, “b”, “c”, “d”, plotësuar;

- Lejen nga institucione të tjera, neni 9, pika 4.4.5, germat “a” dhe “b”, plotësuar;

Në lidhje me dokumentacionin e munguar, që ka të bëjë me:

Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2:

- germa “c” (vërtetimi për regjistrim dhe ekstrakti historik nga Qendra Kombëtare e Biznesit, QKB-ja). Shoqëria duhet të depozitojë në ERE edhe certifikatën e regjistrimit pranë QKB-së;

- germa “d” (vërtetimi nga prokuroria dhe gjykata për përfshirje ose jo në një proces penal të drejtuesve të shoqërisë).

Shoqëria duhet të depozitojë në ERE vërtetimet e gjykatës dhe prokurorisë së qarkut Korçë për administratorin dhe shoqërinë “Tren Sun System” sh.p.k., duke qenë se kjo e fundit ka seli vetëm në këtë qark;

- germa “f” (marrëveshje koncesioni apo çdo formë tjetër e marrëveshjes në rastet e aplikueshme, të lidhur me institucionet përgjegjëse të ngarkuara me ligj, në përputhje me kuadrin ligjor përkatës, si dhe ndryshim të këtyre akteve).

Shoqëria ka depozituar me shkresën nr. 1013/5 prot., datë 11.3.2022, miratimin për ndërtim nr. 1013/4 prot., datë 11.3.2022, “Për ndërtimin e impiantit gjenerues të energjisë elektrike fotovoltaiike me kapacitet të instaluar 2 mw, dhe veprave ndihmëse, në zonën Bitinckë, Bilisht, qarku Korçë”, dhe në vijim, duhet të depozitojë në ERE marrëveshjen respektive të nënshkruar me MIE-n, në vijim të miratimit të dhënë;

Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3:

- germa “b” (bilanci financiar i tri viteve të fundit/ose të kohës së ekzistencës së shoqërisë (për shoqëritë me ortakë dhe shoqëritë e tjera, paraqitjen e bilancit të këtyre të fundit), plotësuar pjesërisht.

Duke konsideruar faktin se bilancet e vitit 2021 duhet të kenë përfunduar deri më 31 mars 2022, atëherë shoqëria t'i depozitojë ato në ERE për nevoja të kësaj vendimmarrjeje;

- germa “c” (dokumente që vërtetojnë aftësinë ose mbështetjen financiare të aplikuesit, ku shprehen qartë vlerat monetare për financim dhe struktura e financimit (financim i vetë aplikuesit, kredi bankare, donacion, të tjera)).

Shoqëria duhet të bëjë me dije nëse ka vijuar me nënshkrimin e ndonjë kontrate kredie me bankën për të siguruar investimin dhe nëse po, ta dokumentojë në ERE në kuadër të plotësimit të kërkesave të kësaj pike të rregullores, pasi vetëm

shprehja e interesit që ka dokumentuar nuk mjafton për përmbushjen e tyre;

Dokumentacionin tekniko-ekonomik, neni 9, pika 4.4.1:

Shoqëria duhet të plotësojë të dhënat për centralin prodhues dhe emrin e centralit (pasi në formular rezulton se ka plotësuar këtë seksion duke vendosur emrin e saj si shoqëri). Gjithashtu, duhet të bëjë saktësim edhe në lidhje me numrin e njërive gjeneruese dhe kapacitetit të secilës, pasi nga të dhënat që ka përcjellë rezulton se 15 njësi x 175 kw është e barabartë me 2625 kw, çka kalon edhe kufirin +10% të kapacitetit prej 2000 kw, për të cilin kërkon të licencohet.

- Shoqëria duhet të bëjë me dije nëse ka filluar punimet apo fazën në të cilën ndodhen, si dhe të bëjë një përcaktim të qartë të viteve brenda të cilëve do të ndërtohet projekti, në kuptim të zbatimit të grafikut të punimeve.

- Duke qenë se nga dokumentacioni pronësor që subjekti ka depozituar, në kuadër të licencimit, rezulton se numri i pasurisë së zonës ku do të shtrihet projekti është i ndryshëm me atë të pasqyruar në VNM-në paraprake, shoqëria duhet të bëjë saktësimin përkatës.

- ERE, në zbatim të nenit 38, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, dhe të nenit 5, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, lëshon një licencë për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike deri në 30 vjet, por duke qenë se nga studimi i fizibilitetit të centralit fotovoltaiik 2000 kw rezulton se jetëgjatësia e një paneli shkon 25 vjet, atëherë ERE kushtëzohet nga kjo jetëgjatësi në dhënien e afatit maksimal për këtë licencë fotovoltaike, deri në 25 vjet.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të fillojë procedurën për licencimin e shoqërisë “Tren Sun System” sh.p.k. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik me kapacitet të instaluar 2000 kw, në zonën Bitinckë, Bilisht, qarku Korçë, për një afat 25-vjeçar.

2. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM Nr. 86, datë 20.4.2022

MBI FILLIMIN E PROCEDURËS PËR LICENCIMIN E SHOQËRISË “NTSP” SHPK, NË VEPRIMTARINË E PRODHIMIT TË ENERGJISË ELEKTRIKE, NGA CENTRALI FOTOVOLTAIK, ME KAPACITET TË INSTALUAR 2000 kw

Në mbështetje të nenit 16 dhe nenit 37, pika 2, germa “a”, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të nenit 4, pika 1, germa “a”, nenit 5, pika 1, germa “a” dhe nenit 10, pika 3, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar; si dhe të nenit 15 dhe nenit 19, pika 1, germa “a”, të “Rregullores për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 20.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin e përgatitur nga Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes me nr. 562/6 prot., datë 15.4.2022, “Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë ‘NTSP’ sh.p.k., në

veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike nga centrali fotovoltai me kapacitet të instaluar 2000 kw”,

konstatohet se:

- Shoqëria “NTSP” sh.p.k., me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 452 prot., datë 4.4.2022, ka paraqitur kërkesën për licencim në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltai me kapacitet të instaluar 2000 kw.

- Shoqëria ka kryer pagesën e aplikimit për t’u pajisur me licencë nga ERE, në zbatim të aneksit A, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar.

- Në zbatim të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, aplikanti duhet të depozitojë në ERE: formatin dhe dokumentacionin për aplikim; dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor; dokumentacionin financiar dhe fiskal, dhe dokumentacionin teknik për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, dhe lejet nga institucionet respektive. Sa rezulton nga ky aplikim, shoqëria ka përcjellë dokumentacionin, si vijon:

- Formatin dhe dokumentacionin për aplikim, neni 9, pika 1, germat: “a”, “b” dhe “c”, plotësuar;

- Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2, germa “g”, plotësuar;

- Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3, germat “a” dhe “d”, plotësuar;

- Dokumentacionin teknik për centralin fotovoltai, neni 9, pika 4.4.2, pika 4.4.3, germat: “a”, “b”, “c” dhe “d” dhe pika 4.4.4, germat: “a”, “b”, “c” dhe “d”, plotësuar;

- Lejen nga institucione të tjera, neni 9, pika 4.4.5, germat “a” dhe “b”, plotësuar;

Në lidhje me dokumentacionin e munguar, që ka të bëjë me:

Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2:

- germa: “a”/“b” (akti i themelimit/statuti), shoqëria duhet të depozitojë aktin e themelimit të saj, në rast se është një akt i ndryshëm nga statuti;

- germa “c” (vërtetimi për regjistrim dhe ekstrakti historik nga Qendra Kombëtare e Biznesit, QKB-ja).

Shoqëria duhet të depozitojë në ERE certifikatën e regjistrimit pranë QKB-së, si dhe ekstraktin historik të regjistrimit tregtar të QKB-së, të lëshuar jo më vonë se një muaj përpara paraqitjes së aplikimit;

- germa “d” (vërtetimi nga prokuroria dhe gjykata për përfshirje ose jo në një proces penal të drejtuesve të shoqërisë).

Shoqëria duhet të depozitojë në ERE vërtetimet e gjykatës dhe prokurorisë të qarkut Korçë për administratorin dhe shoqërinë “NTSP”, duke qenë se kjo e fundit ka seli vetëm në këtë qark;

- germa “e” (struktura e ndërtimit dhe funksionimit administrativ të shoqërisë, sipas pozicioneve dhe profileve përkatëse. Në rastin e aplikimeve për licencë prodhimi të energjisë elektrike kërkohet paraqitja e licencës për drejtues teknik elektrik).

Për sa i përket strukturës organizative të depozituar nga shoqëria duhet të saktësojë në ERE strukturën organizative aktuale të saj;

- germa “f” (marrëveshje koncesioni apo çdo formë tjetër e marrëveshjes në rastet e aplikueshme, të lidhur me institucionet përgjegjëse të ngarkuara me ligj, në përputhje me kuadrin ligjor përkatës, si dhe ndryshim të këtyre akteve). Shoqëria, në vijim të miratimit të MIE-s nr. 883/4 prot., datë 11.3.2022, e cila në vijim duhet të depozitojë në ERE marrëveshjen respektive të nënshkruar me MIE-n, në vijim të miratimit të dhënë;

Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3:

- germa “b” (bilancin financiar të tri viteve të fundit/ose i kohës së ekzistencës së shoqërisë (për shoqëritë me ortakë dhe shoqëritë e tjera paraqitjen e bilancit të këtyre të fundit). Shoqëria duhet të depozitojë në ERE bilancin financiar të vitit 2021;

- germa “c” (dokumente që vërtetojnë aftësinë ose mbështetjen financiare të aplikuesit, ku shprehen qartë vlerat monetare për financimin dhe strukturën e financimit (financim i vetë aplikuesit, kredi bankare, donacione, të tjera).

Shoqëria duhet të bëjë me dije nëse ka vijuar me nënshkrimin e ndonjë kontrate kredie me bankën, për të siguruar investimin për 80 % të vlerës që do të investohet nga banka dhe nëse po, ta dokumentojë në ERE, në kuadër të plotësimit të kërkesave të kësaj pike të rregullores. Po ashtu

shoqëria duhet të bëjë me dije se si do të mbulojë 20 % të vlerës së investimit;

Dokumentacionin teknik për centralin fotovoltaiik, neni 9, pika 4.4.1:

- Shoqëria duhet të plotësojë të dhënat në lidhje me centralin prodhues, emrin e centralit dhe vendndodhjen. Po ashtu, shoqëria ka vendosur si vit të operimit vitin 2021 dhe në lidhje me datën e fillimit ka deklaruar se testet janë bërë në janar të vitit 2022, ndaj duhet të depozitojë informacion në lidhje me statusin e punimeve për ndërtimin e centralit. Gjithashtu, shoqëria duhet të bëjë saktësim në lidhje me numrin e njësisë gjeneruese dhe fuqisë së instaluar, pasi nga të dhënat rezultojnë se 15 njësi x 174 kW, është e barabartë me 2625 kW, çka kalon dhe kufirin +10% të kapacitetit prej 2000 kW, për të cilin kërkon të licencohet.

- Po ashtu, shoqëria duhet të bëjë një përcaktim të qartë të viteve brenda të cilëve do të ndërtohet projekti, referuar grafikut të zbatimit të punimeve të depozituar nga ana e saj.

- Në lidhje me dokumentacionin pronësor (kontratën e qirasë), të depozituar nga ana e shoqërisë për territorin ku do të shtrihet projekti, shoqëria duhet të depozitojë informacionin/dokumentacionin përkatës nëse kjo kontratë është regjistruar në zyrën përkatëse të regjistrimit të pasurive të paluajtshme, sikurse është përcaktuar në vetë dispozitat e kësaj kontrate.

- Shoqëria duhet të sjellë informacion dhe të saktësojë faktin që në dokumentacionin pronësor dhe në VNM zona kadastrale ku do të shtrihet projekti është e njëjtë, ndërsa numri i pasurisë ndryshon.

- ERE, në zbatim të nenit 38, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, dhe nenit 5, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, lëshon një licencë për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike deri në 30 vjet, por duke qenë se nga studimi i fizibilitetit të centralit fotovoltaiik 2000 kw rezultojnë se jetëgjatësia e një paneli shkon 25 vjet, atëherë ERE kushtëzohet nga kjo jetëgjatësi në dhënien e afatit maksimal për këtë licencë fotovoltaiike, deri në 25 vjet.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të fillojë procedurën për licencimin e shoqërisë “NTSP” sh.p.k. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik me kapacitet të instaluar 2 000 kw, në zonën Bitinckë – Bilisht, qarku Korçë, për një afat 25-vjeçar.

2. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara.

Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

VENDIM
Nr. 87, datë 20.4.2022

**MBI FILLIMIN E PROCEDURËS PËR
LICENCIMIN E SHOQËRISË “KORÇA
PHOTOVOLTAIC PARK” SHPK, NË
VEPRIMTARINË E PRODHIMIT TË
ENERGJISË ELEKTRIKE, NGA
CENTRALI FOTOVOLTAIK, ME
KAPACITET TË INSTALUAR 2000 kw**

Në mbështetje të nenit 16 dhe nenit 37, pika 2, germa “a”, të ligjit nr. 43/2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar; të nenit 4, pika 1, germa “a”, nenit 5, pika 1, germa “a” dhe nenit 10, pika 3, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar; si dhe të nenit 15 dhe nenit 19, pika 1, germa “a”, të “Rregullores për

organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s, nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 20.4.2022, mbasi shqyrtoi relacionin e për gatitur nga Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes me nr. 562/1 prot., datë 13.4.2022, “Mbi fillimin e procedurës për licencimin e shoqërisë ‘Korça Photovoltaic Park’ sh.p.k., në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik me kapacitet të instaluar 2000 kw”,

konstatoi se:

- Shoqëria “Korça Photovoltaic Park” sh.p.k., me shkresën e protokolluar në ERE me nr. 450 prot., datë 4.4.2022, ka paraqitur kërkesën për licencim në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik me kapacitet të instaluar 2000 kw.

- Shoqëria ka kryer pagesën e aplikimit për t'u pajisur me licencë nga ERE, në zbatim të aneksit A, të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin dhe heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, miratuar me vendimin e Bordit të ERE-s nr. 109, datë 29.6.2016, të ndryshuar.

- Në zbatim të përcaktimeve të “Rregullores për procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, aplikanti duhet të depozitojë në ERE: formatin dhe dokumentacionin për aplikim; dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor; dokumentacionin financiar dhe fiskal, dhe dokumentacionin teknik për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, dhe lejet nga institucionet respektive. Sa rezulton nga ky aplikim, shoqëria ka përcjellë dokumentacionin, si vijon:

- Formatin dhe dokumentacionin për aplikim, neni 9, pika 1, germat: “a”, “b” dhe “c”, plotësuar;

- Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2, germat: “a”, “b”, “e” dhe “g”, plotësuar;

- Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3, germat “a” dhe “d”, plotësuar;

- Dokumentacionin teknik për centralin fotovoltaiik, neni 9, pika 4.4.2, pika 4.4.3, germat: “a”, “b”, “c” dhe “d” dhe pika 4.4.4, germat: “a”, “b”, “c” dhe “d”, plotësuar;

- Lejen nga institucione të tjera, neni 9, pika 4.4.5, germat “a” dhe “b”, plotësuar;

- Në lidhje me dokumentacionin e munguar, që ka të bëjë me:

Dokumentacionin juridik, administrativ dhe pronësor, neni 9, pika 2:

- germa “c” (vërtetimi për regjistrim dhe ekstrakt historik nga Qendra Kombëtare e Biznesit, QKB-ja). Shoqëria duhet të depozitojë në ERE certifikatën e regjistrimit pranë QKB-së, si dhe ekstraktin historik të QKB-së, të lëshuar jo më vonë se një muaj përpara paraqitjes së aplikimit;

- germa “d” (vërtetimi nga prokuroria dhe gjykata për përfshirje ose jo në një proces penal të drejtuesve të shoqërisë). Shoqëria duhet të depozitojë në ERE vërtetimet e gjykatës dhe prokurorisë së qarkut Korçë për administratorin dhe shoqërinë “Korça Photovoltaic Park” sh.p.k., duke qenë se kjo e fundit ka seli vetëm në këtë qark;

- germa “f” (marrëveshje koncesioni apo çdo formë tjetër e marrëveshjes në rastet e aplikueshme, të lidhur me institucionet përgjegjëse të ngarkuara me ligj, në përputhje me kuadrin ligjor përkatës si dhe ndryshim të këtyre akteve). Shoqëria duhet të përcjellë në ERE dokumentacionin përkatës (marrëveshjen/kontratën përkatëse me MIE-n), në vijim të miratimit të MIE-s nr. 885/4 prot., datë 11.3.2022;

- Dokumentacionin financiar dhe fiskal, neni 9, pika 3:

- germa “b” (bilanci financiar i tri viteve të fundit/ose të kohës së ekzistencës së shoqërisë (për shoqëritë me ortakë, shoqëri të tjera paraqitja e bilancit të këtyre të fundit)). Shoqëria duhet të depozitojë në ERE pasqyrat financiare të vitit 2021;

- germa “c” (dokumente që vërtetojnë aftësinë ose mbështetjen financiare të aplikuesit, ku shprehen qartë vlerat monetare për financim dhe struktura e financimit (financim i vetë aplikuesit, kredi bankare, donacione, të tjera)).

Shoqëria duhet të bëjë me dije nëse ka vijuar me nënshkrimin e ndonjë kontrate kredie me bankën për të siguruar investimin dhe nëse po, ta dokumentojë në ERE, në kuadër të plotësimit të kërkesave të kësaj pike të rregullores, pasi vetëm shprehja e interesit e dokumentuar nuk mjafton për përmbushjen e tyre. Po ashtu do t'i kërkohej shoqërisë të bëjë me dije se si do të mbulojë 20 % të vlerës së investimit;

Dokumentacionin tekniko-ekonomik, neni 9, pika 4.4.1:

- Shoqëria duhet të plotësojë të dhënat për centralin prodhues dhe emrin e centralit, sipas kërkesave të formatit përkatës. Po ashtu, shoqëria ka vendosur si datë të fillimit të operimit datën 4.4.2022, ndërkohë që aplikimi i saj është paraqitur po në këtë datë në ERE dhe është ende në proces licencimi, ndaj do t'i kërkohej shoqërisë të bëjë saktësimet përkatëse. Gjithashtu do t'i kërkohej të bëjë saktësim edhe në lidhje me numrin e njërive gjeneruese, dhe kapacitetit të secilës, pasi nga të dhënat që ka përcjellë rezulton se 15 njësi x 175 kw është e barabartë me 2625 kw, çka kalon edhe kufirin +10% të kapacitetit prej 2000 kw, për të cilin kërkon të licencohet.

- Shoqëria duhet të bëjë me dije nëse ka filluar punimet apo fazën në të cilën ndodhen, si dhe të bëjë një përcaktim të qartë të viteve brenda të cilëve do të ndërtohet projekti, në kuptim të zbatimit të grafikut të punimeve.

- Në lidhje me dokumentacionin pronësor (kontratat e qirasë) të depozituara nga shoqëria për territorin ku do të shtrihet projekti, do t'i kërkohej informacion/dokumentacioni përkatës nëse këto kontrata janë regjistruar në zyrat përkatëse të regjistrimit të pasurive të paluajtshme, sikurse është përcaktuar në vetë dispozitat e këtyre kontratave, e po ashtu do t'i kërkohej saktësim i gabimeve të mundshme në referimin që i bëhet këtyre kontratave, në aktmarrëveshjet e lidhura në vijim të tyre.

- Duke qenë se nga dokumentacioni pronësor që subjekti ka depozituar në kuadër të licencimit, rezulton se numri i pasurisë së zonës ku do të shtrihet projekti është i ndryshëm nga ai i pasqyruar në VNM-në paraprake, shoqëria duhet të bëjë saktësimin përkatës.

- ERE, në zbatim të nenit 38, të ligjit nr. 43/2015, "Për sektorin e energjisë elektrike", të ndryshuar, dhe nenit 5, të "Rregullores për

procedurat dhe afatet për dhënien, modifikimin, transferimin, rinovimin ose heqjen e licencave në sektorin e energjisë elektrike", të ndryshuar, lëshon një licencë për veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike deri në 30 vjet, por duke qenë se nga studimi i fizibilitetit të centralit fotovoltaiik 2000 kw rezulton se jetëgjatësia e një paneli shkon 25 vjet, atëherë ERE kushtëzohet nga kjo jetëgjatësi në dhënien e afatit maksimal për këtë licencë fotovoltaike, deri në 25 vjet.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të fillojë procedurën për licencimin e shoqërisë "Korça Photovoltaic Park" sh.p.k. në veprimtarinë e prodhimit të energjisë elektrike, nga centrali fotovoltaiik me kapacitet të instaluar 2 000 kw, në zonën Bitinckë – Bilisht, qarku Korçë, për një afat 25-vjeçar.

2. Drejtoria e Licencimit, Autorizimeve dhe Mbikëqyrjes të njoftojë aplikuesin për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi apo për gabime materiale të konstatuara. Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrît Ahmeti

FLETORJA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË
Vulosur elektronikisht nga Qendra e Botimeve Zyrtare
Viti: 2022 - Numri: 75
Datë: 2022/05/19 15:24:22
aa8eafa3-5345-4044-8729-640cb8385379

*Shënim: Ky dokument është gjeneruar dhe vulosur me anë
të një procedure automatike nga një sistem elektronik
(Qendra e Botimeve Zyrtare)*

	Formati 61x86/8
--	-----------------

Shtypshkronja e Qendrës së Botimeve Zyrtare
Tiranë, 2022

Adresa: Rr. "Nikolla Jorga", Tiranë
Tel./fax: +355 4 24 27 004 Tel.: +355 4 24 27 006

Çmimi 1856 lekë